

รวมบทเรียน

[นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่
พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง]

พอช. - CODI

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

รวมบทเรียน

นวัตกรรมการชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่

พัฒนาคณ พัฒนาชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง

พอช. - CODI

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

รวมบทเรียน

นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคชน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง

พิมพ์ครั้งแรก กันยายน 2562

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

ที่ปรึกษา

คณะทำงานพัฒนาคนในขบวนองค์กรชุมชน(ระดับชาติ),
สมชาติ ภาละสุวรรณ,อัมพร แก้วหนู,ธีรพล สุวรรณรุ่งเรือง
สุพัฒน์ จันทนา,ธีรพงศ์ พร้อมพ้อชื่นบุญ,ปฎิภาณ จุมผา,
เฉลิมศรี ระดากุล,วิชัย นะสุวรรณโน

กองบรรณาธิการ

สุธิดา บัวสุขเกษม,เสาวลักษณ์ ปรปักษ์พ่าย,นภาพร สุวรรณศักดิ์,ปณณภัส อ่องพะ,
ศิโรชินี ศรทอง,เรวดี อุตลิต,กมลรัตน์ สุดตสันต์,พรณิดา พันธุ์พีช,
รุ่งโรจน์ เพชรบุญณิน,เกศณี ค้วนาง,ชนาภา เวชรังสี,เจนจินดา กังเซ่ง,พินอรรถ มະธะระ
,พาริดา ยะหรี,สุวัฒน์ คงแป้น,ภคิศักดิ์ นันงาม,ปาลิตา โมรากุล, กฤติยา ยมฤทธิ์,
,ทองใบ สิงสีทา,รพีพงศ์ ยงค์ประดิษฐ์

ประสานการผลิต

สำนักสื่อสารจัดการความรู้และนวัตกรรมชุมชน

สนับสนุนการจัดพิมพ์

สำนักเชื่อมโยงขบวนองค์กรชุมชนและประชาสังคม

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

912 ซอยนวมินทร์ 45-47 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

โทรศัพท์ 0 2378 8300-9 โทรสาร 0 2378 8411

Home page : www.codi.or.th E-mail : codi@codi.or.th

บทนำ

ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง :

ความจริงและความเป็นไป ที่ไม่ใช่ความฝัน

ผู้คนมีปฏิกิริยาต่างๆ กันไป... เมื่อได้ยินคำว่า “ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง” ทั้งงุนงงสับสน สงสัยว่าจะเป็นไปได้หรือไม่ ไปจนถึงการกระแนะกระเหน่ว่า ต่อไปเราไม่ต้องมีรัฐบาลกันแล้ว กระมัง ให้ชุมชนจัดการตนเองไปแล้วกัน ในขณะที่หลายท่านมองว่านี่เป็นความฝันของนักวิชาการ หาได้มีอะไรเป็นหลักเป็นฐานชัดเจนไม่

ขบวนการองค์กรชุมชนทั่วประเทศ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) หรือ พอช. เริ่มทำงานเรื่องนี้อย่างจริงจังมาตั้งแต่ปี 2547 โดยใช้คำว่าเป็นการ “ฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น” เพราะทุกคนเห็นตรงกันว่าสืบทอดรัชของการพัฒนาประเทศหลังปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมานั้น มีผลข้างเคียงสำคัญคือ การล่มสลายของทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำป่าและสังคมชนบท สร้างปัญหาเศรษฐกิจ สังคมต่อเนื่องตามมามากมาย

การสรุปบทเรียนการพัฒนาชนบทในเวทีต่างๆ ทั่วประเทศ มีข้อสรุปตรงกันว่า สาเหตุของการพัฒนาที่ผิดพลาด ไม่ใช่เพราะมีงบประมาณไม่เพียงพอ แต่น่าจะเป็นว่าใครกำหนดทิศทางการพัฒนา ใครใช้งบประมาณ ใช้ไปทำอะไร อย่างไร ใครเป็นเจ้าของ

การพัฒนา ประชาชนเป็นแค่ผู้รับประโยชน์หรือเป็นคนกำหนดการพัฒนา สรุปให้สั้นลงว่าปัญหาไม่ใช่อยู่ที่เรื่องเงิน แต่เป็นเรื่องแนวทางการพัฒนา (Approach) ที่ผิดพลาด

แนวทางการพัฒนาที่ว่าจะผิดพลาดนั้นคือ หน่วยงานภายนอกเป็นคนกำหนดว่าชุมชนควรจะพัฒนาอะไร พัฒนาอย่างไร ใช้เงินเท่าไร ในระยะเวลาเท่าไร และคนถือเงินคือหน่วยงานต่างๆ ชาวบ้านเป็นแค่ “ผู้มีส่วนร่วม” ตามที่หน่วยงานเห็นสมควรเท่านั้น แม้ว่าเราจะใช้คำว่า การพัฒนาชุมชน (Community development) ก็เป็นการพัฒนาตามที่หน่วยงานเห็นสมควรเท่านั้น หาใช้พัฒนาตามความต้องการของชุมชนไม่

ไม่ใช่เฉพาะประเทศไทยเท่านั้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา การทบทวนงานพัฒนาชุมชนทั่วโลกก็ชี้ลงไปตรงกันว่า การพัฒนาชุมชน(ที่ทำโดยใครก็ได้)นั้น น่าจะไม่ใช่เสียแล้ว หนทางที่ใช้คือการพัฒนาที่ชุมชนเป็นแกนหลัก (Community driven development) นั้นต่างหาก หน่วยงานพัฒนาระดับโลกมากมายหลายแห่งจึงกำหนดว่า หลักการสำคัญของงานพัฒนาชุมชนที่ฉฉฉฉจะสนับสนุนคือ การพัฒนาที่ชุมชนเป็นแกนหลักเท่านั้น แต่ใครจะทำได้ระดับไหนก็ว่ากันไป เพราะบางหน่วยงานถึงกับมีคู่มือเรื่องนี้ออกมาเลย ซึ่งมีคำถามตามว่า ไหนว่าจะให้ชุมชนเป็นแกนหลัก แล้วหน่วยงานมากำหนดรายละเอียดเสียหมดสิ้น มันจะไม่ไปผิดทางอีกละหรือ?

จากประสบการณ์ของ พอช. และขบวนชุมชนการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นหรือการพัฒนาให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ซึ่งเป็น

ภาคปฏิบัติการของการพัฒนาที่ชุมชนเป็นแกนหลักนั้น ต้องใช้เวลาอย่างน้อย 10-15 ปี จึงจะเห็นผลจริงจัง ตัวอย่างพื้นที่ในหนังสือเล่มนี้ล้วนต้องลงทุนลงแรงมายาวนานขนาดนั้นทั้งสิ้น

ประสบการณ์ในหนังสือเล่มนี้และที่อื่นๆ บอกเราว่าชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองนั้นมีคุณลักษณะสำคัญสี่ห้าประการคือ **ประการแรก** ผู้ที่ดำเนินการเรื่องนี้เป็นหลักคือชุมชน ซึ่งหมายถึงประชาชนเจ้าของปัญหาและองค์กรชุมชน หน่วยงานภาคีพัฒนาต่างๆ เป็นผู้สนับสนุน **ประการที่สอง** ทุกชุมชนที่ทำเรื่องนี้สำเร็จมักมีแผนแม่บทชุมชนของตนเองที่มาจากกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง แผนที่ว่านั้นมาจากการวิเคราะห์ความต้องการของคนในชุมชนและกำหนดมาตรการ วิธีการแก้ไขในระยะยาวสามปีห้าปี หลายตำบลวางแผนห้าปีมาแล้วสามสี่รอบ

ประการที่สาม ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองจะทำทุกเรื่องโดยอาจจะเริ่มจากเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องแล้วขยายไปเรื่องอื่นๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคมหรือแม้แต่การเมือง (เช่น การจัดการกระบวนการเลือกผู้นำเพื่อลดความขัดแย้งในชุมชน เป็นต้น)

ประการที่สี่ ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองไม่ได้ปฏิเสธบทบาทของรัฐหรือหน่วยงานภายนอก แต่จัดวางบทบาทอย่างเหมาะสม สำคัญคือ หน่วยงานทำตามแผนงานและความต้องการของชุมชน ไม่ใช่ชุมชนทำตามหน่วยงาน หลายตำบลกำหนดเลยว่า ขอให้ทุกหน่วยงานมาประชุมที่ตำบลวันเดียวกันและ **ประการที่ห้า** ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองจะมีกลไกการขับเคลื่อนแผนงานของตนเองในชื่อต่างๆ กัน เช่น สภาผู้นำ สภาองค์กรชุมชน

สภาพพัฒนาตำบล เป็นต้น กลไกเหล่านี้มีองค์ประกอบจากหลาย
ภาคส่วนในตำบลและเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญของงานชุมชนท้องถิ่น
จัดการตนเอง

ตัวอย่างนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ในหนังสือ
เล่มนี้บอกความจริงสำคัญกับเราเพียงอย่างเดียว คือ ชุมชนท้องถิ่น
จัดการตนเองนั้น ทำได้และทำแล้วทั่วประเทศ ถ้าต้องการพิสูจน์...
ก็ต้องลงไปดูที่ชุมชน

อัมพร แก้วหนู

สิงหาคม 2562

สารบัญ

เกริ่นนำ	11
1. การจัดการความรู้และนวัตกรรมชุมชนเพื่อยกระดับการพัฒนา ระบบสารสนเทศ ข้อมูล การจัดการความรู้ และการ สื่อสารประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง	11
2. พื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ : พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่น เข้มแข็ง	15
บทเรียนนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง	19
ภาคเหนือ	
บทเรียน 1 : ข้าวปลอดภัยเพื่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ตำบลวังยาง อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร	22
บทเรียน 2 : วังกะพี้คู่แลกัน ตำบลกะพี้ อำเภอเมือง จังหวัด อุตรดิตถ์	32
บทเรียน 3 : “ลำประดาโมเด” เวทีวาระประชาชนสู่ตำบล จัดการตนเองอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร	49
บทเรียน 4 : การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ การจัดสวัสดิการ สังคมโดยชุมชน ตำบลห้วยยางขาม อำเภอจุน จังหวัดพะเยา	73
บทเรียนนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง	87
ภาคกรุงเทพ ปริมณฑล และตะวันออก	
บทเรียน 1 : “ความสุขที่ยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง เมืองภาษีเจริญ” เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร	94
บทเรียน 2 : “ความสุขบนวิถีชุมชน สร้างคน สร้างทุน	115

สู่การพึ่งตนเองของตำบลดงขี้เหล็กอย่างยั่งยืน”	
ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี	
บทเรียน 3 : “ชุมชนสร้างสุขตำบลท่าทราย”	139
ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก	
บทเรียน 4 : “แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนเกาะขวางที่ยั่งยืน”	151
เทศบาลตำบลเกาะขวาง อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี	
บทเรียน 5 : เทศบาลตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัด	170
จันทบุรี “สร้างสุขเพื่อคนพวา ดิน ช้าง น้ำ ป่า อยู่อย่างยั่งยืน”	
 บทเรียนนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง	185
ภาคกลางและตะวันตก	
บทเรียน 1 : แผนภาคประชาชนโพลตลาดแก้ว บูรณาการ	198
ขับเคลื่อนตำบลแห่งความสุข ตำบลโพลตลาดแก้ว จังหวัดลพบุรี	
บทเรียน 2 : น้ำคืนชีวิต เกษตรสร้างเศรษฐกิจ คนตำบลแจรงาม	219
ตำบลแจรงาม อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี	
บทเรียน 3 : ป่ารวมคน สู่การพัฒนาชีวิต	237
“คนหนองโรง” อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี	
บทเรียน 4 : “แผนพัฒนาตำบล”	259
ฐานสู่การแก้ไขปัญหาพัฒนาพื้นที่อย่างมั่นคงและยั่งยืน	
ตำบลสระพัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี	
บทเรียน 5 : จัดสวัสดิการ สร้างเศรษฐกิจชุมชน	277
พัฒนาคุณภาพชีวิต คนตำบลโคกหม้อ	
ตำบลโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี	
 บทเรียนนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง	301
ภาคตะวันออกและเชียงใหม่	

บทเรียน 1 : ท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ้านจืด อำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี	304
บทเรียน 2 : จากฐานทุนทางวัฒนธรรม สู่การบูรณาการงานพัฒนา เพื่อตำบลเข้มแข็ง ที่ตำบลลูกุดหัว อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์	315
บทเรียน 3 : “ครอบครัวอบอุ่น” บทเรียนดีจากกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกกลาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์	386
บทเรียน 4 : ท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ตำบลนาแวง” อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี	397
บทเรียน 5 : การพัฒนาเมืองทুমितिที่เทศบาล ตำบลธาตุพนม	414
บทเรียนนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง	431
ภาคใต้	
บทเรียน 1 : ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิถีชุมชนคนเขื่อนบางลาง ตำบลเขื่อนบางลาง อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา	436
บทเรียน 2 : คนสระพลีกับการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ตำบลสระพลี อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร	450
บทเรียน 3 : สภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง พื้นที่กลางของคน ดินแดง อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่	466
บทเรียน 4 : กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจอบะ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส	484
บทเรียน 5 : สภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลคลองใหญ่ : พื้นที่กลาง สร้างการเปลี่ยนระบบคิด พลิกฟื้นเศรษฐกิจฐาน ราก” อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง	497
บทเรียน 6 : เขาแก้วจัดการตนเอง ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช	513

บันทึกปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่	547
พัฒนาคนเชิงพื้นที่ ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ตำบลห้วยแร่ อำเภอเมือง จังหวัดตราด	548
วัฒนธรรมลาวเวียงสร้างชุมชนเข้มแข็งที่ตำบลสระพัง อำเภอเขา ย้อย จังหวัดเพชรบุรี	552
ฝายมีชีวิต แห่ง ต.ไชยมนตรี อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช เครื่องมือสร้างความเข้มแข็งชุมชน สู่การฟื้นฟูระบบนิเวศอย่าง ยั่งยืน	562
บทเรียนกลุ่มเกษตรกรผลิตข้าวอินทรีย์ บ้านหนองหิน ตำบลโคกก่อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม	580

เกริ่นนำ

- 1 -

การจัดการความรู้และนวัตกรรมชุมชน
เพื่อยกระดับการพัฒนาาระบบสารสนเทศ ข้อมูล
การจัดการความรู้ และการสื่อสารประชาสัมพันธ์
เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช.
เป็นองค์กรที่มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนงานพัฒนาเพื่อ
เสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ภายใต้วิสัยทัศน์
**“สร้างความเข้มแข็งของสังคมจากฐานราก ด้วยพลังองค์กร
ชุมชนและประชาสังคม”** ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง
สถาบันฯ และภารกิจของรัฐบาลที่สอดคล้องกับงานเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนจากฐานราก โดยสถาบันฯ ได้
กำหนดแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานของ พอช. พ.ศ. 2560-2564
ประกอบด้วย 4 ประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญ คือ 1) การพัฒนาโดยใช้
พื้นที่เป็นตัวตั้ง สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีระบบที่พัฒนาไปสู่การ
จัดการตนเอง 2) การจัดระบบความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นและ

ภาคีที่เกี่ยวข้องสู่ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและนโยบาย 3) การพัฒนาศักยภาพคนในขบวนองค์กรชุมชนและองค์กรชุมชน และ 4) การพัฒนาระบบบริหารจัดการองค์กร รวมถึงจากข้อสรุปการสัมมนาแนวทางการบริหารงาน พอช. ปีงบประมาณ 2562 เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2561 ที่ผ่านมา สถาบันฯ มุ่งหวังให้เกิดระบบการทำงานร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะระหว่างพื้นที่ปฏิบัติการสำนักงานภาค กับส่วนงานกลางที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ร่วมกันในการขับเคลื่อนงาน เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการข้อมูล การจัดการความรู้ เพื่อนำมาสู่การสื่อสารประเด็นงานสำคัญของสถาบันฯ และขบวนองค์กรชุมชน ทั้งส่วนกลางและสำนักงานภาค

ภายใต้หลักคิด **“ชุมชนเป็นแกนหลัก ในการพัฒนา”** จึงเกิด **“โครงการการจัดการความรู้และนวัตกรรมชุมชน พ.ศ. 2562 เพื่อยกระดับการพัฒนาระบบสารสนเทศ ข้อมูล การจัดการความรู้ และการสื่อสารประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง”** ภายใต้ความร่วมมือกับขบวนองค์กรชุมชน และสำนักงานภาค 5 ภาค ร่วมออกแบบและดำเนินการส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับขบวนองค์กรชุมชน ในการจัดการความรู้และการสื่อสาร เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานของขบวนองค์กรชุมชนในพื้นที่ และทุกประเด็นงาน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการพัฒนางานในเชิงคุณภาพ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย การเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะในเรื่องระบบข้อมูล การจัดการความรู้

และการสื่อสารที่สามารถพัฒนาให้เป็นงานวิชาการของชุมชนโดย
ชุมชนเพื่อชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างเสริมระบบการจัดการความรู้ของสถาบันฯ และ
ส่งเสริมการจัดการความรู้ของชุมชน ร่วมกับสำนักงานภาค
เผยแพร่สู่สาธารณะ
2. เพื่อประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องใน
การศึกษาและพัฒนา นวัตกรรมชุมชนเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น
จัดการตนเอง
3. เพื่อสนับสนุนข้อมูลความรู้การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ
ในการรวบรวม สังเคราะห์องค์ความรู้และนวัตกรรมชุมชน
เกี่ยวกับการจัดการตนเองในมิติต่างๆ
4. เพื่อยกระดับพื้นที่รูปธรรมสู่ นวัตกรรมเผยแพร่สู่สาธารณะ

รูปแบบและขั้นตอนการดำเนินงาน

1. สำนักงานภาค 5 ภาค กำหนดพื้นที่ “**ชุมชนท้องถิ่นจัดการ
ตนเอง**” จำนวน 5 พื้นที่ (ตำบล/จังหวัด/ภูมินิเวศน์/กลุ่ม
จังหวัด เพื่อดำเนินการการจัดการความรู้ รวมถึงการศึกษา
นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง (จะเป็นพื้นที่รูปธรรม
ระดับตำบลเก่า หรือใหม่ก็ได้

2. สำนักงานภาคประสานความร่วมมือกับภาควิชาการและภาคในพื้นที่ เพื่อออกแบบการดำเนินงานร่วมกันระหว่างสำนักงานภาค ภาควิชาการ สำนักสื่อสารจัดการความรู้ฯ
3. จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์และวางแผนทางการดำเนินงานร่วม
4. มีการสรุปบทเรียน เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้/บทเรียนการจัดการความรู้/Model พื้นที่รูปธรรมนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

แนวทางการดำเนินงาน

1. สำนักงานภาคจัดทำโครงการ/แผนงาน/พื้นที่ ส่งมายังสำนักสื่อสารฯ ภายใน 18 มกราคม 2562
2. สำนักสื่อสารจัดการความรู้และนวัตกรรมชุมชน สังกัดสำนักงานยุทธศาสตร์และเชื่อมโยงขบวนชุมชน ปรับโอนงบประมาณให้กับสำนักงานภาค ภายในไตรมาส 2
3. สำนักงานภาค และสำนักสื่อสารฯ จัดกระบวนการและขับเคลื่อนงานดังกล่าวร่วมกันให้บรรลุเป้าหมาย

ผลที่เกิดขึ้น

สถาบันฯ ยังมีเป้าหมายในการดำเนินงาน ส่งเสริม และสนับสนุนขบวนองค์กรชุมชนให้มีส่วนร่วมในการยกระดับการพัฒนา ระบบสารสนเทศ ข้อมูล การจัดการความรู้ และการสื่อสาร

ประชาสัมพันธ์พื้นที่รูปธรรมในหลากหลายมิติ และประเด็นงานในพื้นที่ “นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง” ในการนำเสนอและสื่อสารชุมชนเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางนโยบาย โดยพัฒนาจากชุดองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองในทุกมิติ ในปี 2562 มีการถอดบทเรียน 25 พื้นที่นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองขึ้นจาก 5 ภาค ที่ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานของขบวนองค์กรชุมชนในพื้นที่ และทุกประเด็นงานที่มีความมุ่งหวังในการพัฒนางานในเชิงคุณภาพให้มีคุณค่า และความหมายมากขึ้น ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย การเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะในเรื่องระบบข้อมูล การจัดการความรู้ และการสื่อสารที่สามารถพัฒนาให้เป็นงานวิชาการของชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชน

- 2 -

พื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ :

พัฒนาคชน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง

ในขณะที่ สถาบันฯ และขบวนองค์กรชุมชน ได้ร่วมกันวางรากฐานการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง โดยกำหนดให้การพัฒนาคชนในขบวนองค์กรชุมชนในประเด็นงานต่างๆ กระจายเพิ่มมากขึ้น และขยายผลการทำงานออกไปทั่วประเทศ

พอช. จึงได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานของ พอช.พ.ศ. 2560-2564 ว่าด้วยการพัฒนาคนในขบวนองค์กรชุมชน เป็น **“ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนในขบวนองค์กรชุมชนและองค์กรชุมชน”** โดยมีเป้าหมาย **“พัฒนาและยกระดับขีดความสามารถของคนทำงานในขบวนองค์กรชุมชน และผู้นำชุมชนท้องถิ่น ใน 5 ปี รวม 15,000 คน”** โดยมุ่งหวังให้คนในขบวนองค์กรชุมชน และองค์กรชุมชน มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมตามหลักธรรมาภิบาล เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับองค์กรและชุมชนท้องถิ่น โดยในปี พ.ศ. 2561 ได้แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาคนในขบวนองค์กรชุมชน ดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคนในขบวนองค์กรชุมชน **3 ปี (พ.ศ.2561-2563)** เพื่อเป็นแนวทางให้พื้นที่นำไปปรับใช้ในการพัฒนาคนในขบวนองค์กรชุมชนของตนเอง จากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคนในขบวนองค์กรชุมชน ดังกล่าว ได้มีผู้นำที่ได้รับการพัฒนาตลอด 2 ปี (พ.ศ.2561-2562) รวมกว่า 7,799 คน

โดยในปี พ.ศ. 2562 พอช. ตั้งเป้าหมายการพัฒนาคนในขบวนองค์กรชุมชน จำนวน 2,000 คน ให้เป็นคนคุณธรรม มีความสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไปสู่การจัดการตนเอง และเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมุ่งหวังให้ **“ผู้นำที่ได้รับการพัฒนา”** อย่างน้อย 100 คน สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละหลักสูตรไปปรับใช้ในการสร้าง

“พื้นที่ปฏิบัติการของตนเอง” ให้เกิดเป็น **“พื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่”** อย่างน้อย 5 พื้นที่ใน 5 ภาค ที่ทำให้เห็นว่า ความรู้ หรือ บทเรียนที่ได้รับจากการพัฒนานั้น สามารถสร้างรูปธรรมการพัฒนา ชุมชนท้องถิ่นได้จริง สามารถเชื่อมโยง ประสานผู้คนในชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการพัฒนา ถ่ายทอดองค์ความรู้จากการปฏิบัติการจริง นั้นไปสู่คนในชุมชนท้องถิ่น ขยายผลไปสู่ชุมชนใกล้เคียง และ เผยแพร่องค์ความรู้สู่ภายนอกชุมชน หรือสู่สาธารณะได้ เป็นพื้นที่ ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ ที่เป็นพื้นที่กลางในการสร้างการเรียนรู้ให้กับ ชุมชน สังคมได้จริง

ในการนี้ สถาบันฯ และขบวนองค์กรชุมชน มีความ คาดหวังต่อการขับเคลื่อนชุมชนเข้มแข็ง และนำเสนอรูปธรรมที่ ก่อให้เกิด **“พลังการสื่อสารจัดการความรู้ สู่การพัฒนาคนที่ยั่งยืน” (Care – Share - Create)** อันจะนำไปสู่การเชื่อมโยงเพื่อ สร้างพลังเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับชาติของขบวนองค์กรชุมชน ที่จะแบ่งปัน แลกเปลี่ยน ถ่ายทอดบทเรียนต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูล กันทางความคิด ความรู้ เป็นปัญญาของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถ นำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการปัญหาความเหลื่อมล้ำ การพัฒนา ตนเอง และการจัดการของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

บทเรียนนวัตกรรม ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ภาคเหนือ

การพัฒนาขบวนองค์กรชุมชนในภาคเหนือ มีการดำเนินการให้เกิดการเชื่อมโยงกลไกการทำงานในระดับตำบล จังหวัดและภาค รวมทั้งเกิดรูปธรรมงานพัฒนาในประเด็นงานต่างๆ ที่หลากหลาย และพัฒนาระดับรูปธรรมงานพัฒนาขึ้นเป็นแหล่งเรียนรู้และขยายผลไปยังพื้นที่ใกล้เคียง โดยขบวนชุมชนร่วมกันตั้งเป้าหมายการพัฒนาให้เกิด “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่น” ที่ชุมชนสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เพื่อให้เกิดการคิดค้นและลงมือปฏิบัติ บนฐาน “การจัดการข้อมูล” ที่เป็นระบบ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาของขบวนองค์กรชุมชน โดยกำหนดเป็นแนวทางสำคัญที่จะได้ร่วมมือกับภาคีพัฒนา สถาบันวิชาการ ท้องถิ่น ใช้เป็นรูปแบบสำคัญในการขับเคลื่อนขบวนองค์กรชุมชนและสร้างกระแสทิศทางการพัฒนาโดยขบวนองค์กรชุมชนสู่พื้นที่สาธารณะทุกระดับ

ในการทำงานสนับสนุนขบวนองค์กรชุมชนที่ผ่านมาของสถาบันฯ โดยมียุทธศาสตร์หลัก “ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง” และเมื่อประมาณปี 2552 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานภาคเหนือได้สนับสนุนให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองระดับตำบลขึ้น จนเกิดศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงให้กับชุมชนใกล้เคียงและผู้สนใจทั่วไป

ศูนย์การเรียนรู้ตำบลเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นที่มีหลักการจัดการตนเองในมิติต่างๆ อาทิ เช่น สภาองค์กรชุมชน เศรษฐกิจและทุนชุมชน การจัดระบบสวัสดิการชุมชน การจัดการ

ท่องเที่ยวชุมชน ด้านเกษตร โดยแต่ละตำบลที่เป็นรูปธรรมต่างมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยมีแนวคิดหลักคิดสำคัญในการจัดการตนเองว่า “ตำบลจัดการตนเองต้องเป็นตำบลที่มีการจัดการทรัพยากรของชุมชน ได้แก่ คน ทุน และความรู้ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้ง ประชาชน ท้องถิ่น ท้องที่ และส่วนราชการต่างๆ ในทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน สุขภาวะทางร่างกาย จิตใจ ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชน เมื่อเกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและสังคม ก็สามารถ จัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในท้องถิ่นได้ด้วยตนเองอย่างเท่าทันปัญหาเหมาะสมกับสถานการณ์ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนคือ หัวใจความสำเร็จในการขับเคลื่อนงาน”

เครื่องมือสำคัญที่แต่ละตำบลใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนงาน เช่น ตำบลลำประดาใช้กระบวนการทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ซึ่งช่วยให้เห็นภาพความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์และความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ตำบลวังกะพือใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานในตำบลไม่ว่าจะเป็นประเด็นด้านการจัดสวัสดิการชุมชน การเสริมสร้างความเข้มแข็งกลุ่มผู้สูงอายุ การขับเคลื่อนงานด้านที่อยู่อาศัยภายใต้โครงการบ้านพอเพียงชนบท เป็นต้น จากรูปธรรมดังกล่าวทำให้ตำบลรูปธรรมทั้ง 5 ตำบล ซึ่งภาคเหนือได้คัดเลือกให้เป็นตำบลแห่งนวัตกรรมชุมชนเข้มแข็ง ให้เป็นตำบลรูปธรรมตัวอย่างในการเรียนรู้ให้กับพื้นที่ตำบลอื่นๆ ต่อไป

ข้าวปลอดพิษเพื่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ตำบลวังยาง อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร

ตำบลวังยางมีเนื้อที่ประมาณ 44.44 ตารางกิโลเมตร หรือ 27,777 ไร่ เป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำปิง คลองวังยาง คลองขลุง ซึ่งมีปลาน้ำจืดและสัตว์น้ำจืดอื่นๆ อยู่ในลำแม่น้ำปิง จำนวนมาก ภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างมีความอุดมสมบูรณ์ มีประชากรทั้งหมด 5,647 คน 2,003 ครัวเรือน 9 หมู่บ้าน

ลักษณะการใช้ที่ดินแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ พื้นที่ที่ถือครองเพื่ออยู่อาศัย พื้นที่ที่ถือครองเพื่อทำการเกษตร ทำนา ทำไร่ ทำสวน และพื้นที่ที่ถือครองเพื่อการค้า เนื่องจากชุมชนตำบลวังยางมีอาชีพหลักคือ การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมก็มักนิยมใช้สารเคมีในการทำการเกษตร เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เป็นต้น เมื่อเกิดฝนตกและน้ำท่วม สารเคมีจึงแพร่กระจายออกสู่สิ่งแวดล้อมทั้งทางน้ำและทางอากาศ ส่งผลให้ผู้อาศัยในชุมชนตำบลวังยางได้รับสารเคมีดังกล่าวเข้าสู่ร่างกาย และก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพต่างๆ จากการได้รับสารเคมี นอกจากนี้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง ยังมีราคาแพง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง จึงมีการ

คิดค้นการทำปุ๋ยอินทรีย์ขึ้นเพื่อลดต้นทุนการผลิตและลดปัญหา
สิ่งแวดล้อมซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอีกด้วย

พัฒนาการความเป็นมาของปัญหาหรือองค์ความรู้

- ก่อน พ.ศ. 2557

เกิดปัญหาน้ำท่วมพื้นที่เกษตร นาข้าวของชาวบ้านได้รับความเสียหาย มีปลาตายจากน้ำหลากเป็นจำนวนมาก แต่ผลจากน้ำหลากทำให้มีตะกอนแร่ธาตุพัดมากับกระแสน้ำด้วย ส่งผลทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ แต่กลับชาวบ้านป่วยเนื่องจากได้รับสารพิษที่ตกค้างจากการเกษตรเข้าสู่ร่างกายเนื่องจากการใช้สารเคมีในพื้นที่เกษตรกันอย่างเข้มข้น

- พ.ศ. 2557

เกิดปัญหาย้ายแล้ง ขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตร กรมชลประทานมีประกาศขอความร่วมมือจากเกษตรกรให้งดทำนาปรังในช่วงฤดูแล้ง เพื่อสำรองน้ำไว้ใช้ในการอุปโภค-บริโภค รวมทั้งสำรองไว้ใช้ในกรณีเกิดสถานการณ์ฝนทิ้งช่วง ในขณะเดียวกันชาวบ้านส่วนใหญ่ทำนาปีละ 3 ครั้ง เนื่องจากข้าวมีราคาสูง เฉลี่ยเกวียนละ 15,000 บาท ในรอบการผลิตปี พ.ศ. 2557-2558 ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าว สารเคมี ปุ๋ย และปัจจัยการผลิตอื่นๆ สูงตามมาด้วย หลังฤดูการเก็บเกี่ยวชาวนามักจะขายข้าวเปลือกที่ปลูกไว้ทั้งหมดให้กับพ่อค้าคนกลาง โดยไม่มีการเก็บ

ข้าวไว้สำหรับบริโภค จึงพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการซื้อข้าวสารจากตลาดในราคาที่สูงทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น หนี้สินครัวเรือนเพิ่มขึ้น จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรและพูดคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และได้หาทางออกร่วมกันโดยการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากการปลูกข้าวเคมีที่มีต้นทุนในการผลิตสูงมาเป็นการทำนาข้าวปลอดภัย โดยเริ่มจาก 4 หมู่บ้าน มีการประสานงานให้เกษตรกรตำบลมาอบรม ให้ความรู้แก่เกษตรกรในการผลิตปุ๋ยชีวภาพไว้ใช้เองเพื่อลดต้นทุนการผลิต และใช้เศษวัสดุจากธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ มีการอบรมให้ความรู้ ผสมผสานกับความรู้เดิมของกลุ่มชาวนาในการปลูกข้าวปลอดภัย เพื่อลดการใช้สารเคมีที่เป็นอันตราย และมีแผนในการเก็บพันธุ์ข้าวไว้ใช้เอง และทำพันธุ์ข้าวออกจำหน่ายในชุมชน การจัดตั้งโรงสีชุมชน และผลักดันแผนการพัฒนาระบบเกษตร การปลูกข้าวปลอดภัยให้บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาของท้องถิ่น (ปี พ.ศ. 2557 - 2559)

● พ.ศ. 2558-2559

วิกฤตปัญหาการขาดแคลนน้ำ ภัยแล้ง เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในปี 2558 บวกกับนโยบายและความผิดพลาดในการจัดการน้ำของรัฐได้มีการระบายน้ำจากเขื่อนจนพร่อง ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรอย่างหนัก เมื่อถึงฤดูเพาะปลูกไม่มีน้ำทำการเกษตรและการทำนา ในขณะเดียวกันราคาข้าวก็ตกต่ำ รายได้ของเกษตรกร ชาวนาน้อยกว่ารายจ่าย เกิดปัญหาหนี้สิน

ได้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรทั้ง 4 หมู่บ้าน จำนวน 28
ครัวเรือน ริเริ่มในการทำการผลิตข้าวปลอดภัย โดยเริ่มจากการ
ตรวจสอบสารเคมีในเลือด และพบว่ามีความเสี่ยงสูงถึง 100 % จึงทำ
ให้เกิดการตื่นตัว ได้เริ่มทำปุ๋ยชีวภาพจากการใช้ความรู้ที่ได้อบรม
ตามแผนตั้งแต่ปี 2557 มีการใช้สารชีวภาพแทนสารเคมี มีการทำ
ปุ๋ยหมัก น้ำส้มควันไม้ และนำไปทดลองใช้ในแปลงนาของตนเอง
จนเกิดความรู้ในการทำปุ๋ยหมัก และการทำการเกษตรปลอดภัย
ปลอดสารพิษ จึงได้มีการต่อยอดไปสู่เกษตรกรอื่นๆ ในตำบล
ท้องถิ่นได้มีการสนับสนุนงบประมาณในการไปศึกษาดูงานจาก
โครงการพระราชดำริฯ เกิดเวทีในการระดมความคิดและการพัฒนา
เกษตรปลอดภัยระดับตำบล มีการขยายผลไปสู่เกษตรกร หมู่บ้าน
ละ 7 คนเพื่อจะทำโครงการข้าวปลอดภัยร่วมกัน

● พ.ศ. 2560 – ปัจจุบัน

กลุ่มเกษตรปลอดภัยตำบลวังยาง ได้ใช้นโยบายรัฐบาล
ภายใต้โครงการ 9101 มาขยายผลต่อยอดโครงการทำข้าวปลอดภัย
โดยการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร จำนวน 400 คน ในการทำปุ๋ย
อินทรีย์ ปุ๋ยหมักสำหรับจำหน่ายในชุมชน มีเกษตรกรเข้าร่วม กลุ่ม
ทำนาข้าวปลอดภัย จำนวน 175 ครัวเรือน ส่งผลทำให้ต้นทุนการ
ผลิตลดลง รายจ่ายลดลง รายได้เพิ่มขึ้น ผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรม
ดังกล่าวทำให้มีเกษตรกรสนใจเข้าร่วมทั้ง 9 หมู่บ้าน กลุ่มเป้าหมาย
5,000 คน พัฒนาต่อยอดให้เป็นตำบลเกษตรปลอดภัยและส่งเสริม
ให้เป็นตำบลท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยได้รับงบประมาณ

2,620,000 บาท จัดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตรนิเวศเชิงวัฒนธรรม จากการเสนอแผนของสภาองค์กรชุมชน ทำให้กลุ่มเกษตรปลอดภัยมีรายได้จากการขายปุ๋ยชีวภาพเพิ่มขึ้น สมาชิกใช้ปุ๋ยเคมีลดลง

- 20 % ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง
(แต่จะใช้เมื่อเกิดโรคระบาด)
 - 50% ใช้ปุ๋ยเคมีลดลง
 - 30% ใช้ปุ๋ยชีวภาพ 75 % ปุ๋ยเคมี 25 %
- ปัญหาสุขภาพของคนในชุมชน ลดน้อยลง
 - สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ไม่พบปลาตายในแม่น้ำ ลำคลอง

รวมกลุ่มขับเคลื่อนคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

เพื่อลดต้นทุนการผลิตโดยเฉพาะต้นทุนในการซื้อพันธุ์ข้าวราคาแพง โดยการสนับสนุนให้เกษตรกรคัดเลือก เก็บรักษาพันธุ์ข้าวไว้ใช้เอง โดยมีกระบวนการผลิตที่ลดการใช้สารเคมีเป็นพิษ และตกค้าง ส่งเสริมให้เกษตรกรและคนในชุมชนได้บริโภคข้าวที่ปลอดภัย ลดปัญหาสุขภาพของคนในชุมชน

องค์กรชุมชนตำบลวังยางได้มีการเปิดเวทีพูดคุยโดยใช้เวทีสภาองค์กรชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิต มีการอบรมให้ความรู้ และรวมกลุ่มผลิตพันธุ์ข้าวปลอดภัย นอกจากนั้นแล้วได้มีการจัดทำแผนและเสนอแผนต่อท้องถิ่น ศึกษาดูงาน มีสรุปบทเรียนจากการไปศึกษาดูงานพัฒนาองค์ความรู้หมู่ละ

7 คน รวมกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ ผลิตข้าวปลอดภัย และพัฒนาต่อยอดเป็นตำบลท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงนิเวศ

จากการรวมกลุ่มกันในการทำ “ข้าวปลอดภัยเพื่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน” เกิดทักษะ/เทคนิคในการดำเนินการ เช่น การทำปุ๋ยคอกหมัก สารขับไล่แมลง ส่วนผสม ที่ทำจากน้ำหมักพืช กากน้ำตาล เหล้าขาว น้ำส้มสายชู

กลไกการจัดการ(กลุ่ม/องค์กร/เครือข่าย/บทบาท)

- ประชาชน/ผู้นำชุมชนในพื้นที่หมู่บ้าน
- สภาองค์กรชุมชน
- ท้องที่/ท้องถิ่น
- ภาคีเกษตรกร/วัฒนธรรม/พัฒนาชุมชน/ครู กศน.
- อาสาสมัครสาธารณสุข

ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลง

(มูลค่าทางเศรษฐกิจ + คุณค่าทางสังคมและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม)

ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลง	คุณค่า	มูลค่า
1. ด้านเศรษฐกิจ	● กลุ่มเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการลดต้นทุนการใช้สารเคมี ● หนี้สินชาวบ้านลดลง ● มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการหาปลาในแหล่งน้ำไปจำหน่าย ● มีรายได้เพิ่มจากการขายพันธุ์ข้าวปลูกปลอดภัยและลดรายจ่ายจากการใช้สารเคมี	500 บาท/ เดือน / 20 คน

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
[29]

ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลง	คุณค่า	มูลค่า
2. ด้านความสัมพันธ์ของคนในสังคม	● มีการรวมกลุ่มผู้ผลิตข้าวปลอดภัย ใน 9 หมู่บ้าน 175 ครัวเรือน ● ได้รับการยอมรับจากท้องถิ่น ● ได้ รับ การ ย อ ม รับ จ า ก หน่วยงานแผนพัฒนาจังหวัด ● มีปราชญ์ชาวบ้าน /การทำปุ๋ย /แปลงต้นแบบ 3 จุด ● คนที่มีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น อย่างน้อย 100 คน ● ครอบครัวอบอุ่น (การอพยพแรงงานลดลง)	-

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
[30]

ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลง	คุณค่า	มูลค่า
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	● แหล่งน้ำสะอาดมีปลาอาศัย ● สารเคมีที่ฟุ้งกระจายในอากาศลดลง ● สภาพดินได้รับการปรับปรุงมากกว่า 700 ไร่	
4. ด้านนโยบายรัฐ / การเมือง (ระดับท้องถิ่น / จังหวัด)	● เทศบาลนำแผนไปบรรจุเป็นพระราชบัญญัติ ● พัฒนาชุมชนสนับสนุนต่อยอดการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงนิเวศ ● งบประมาณโดย โครงการ 9101	● มูลค่า 200,000 บาท ● 2,800,000 บาท ● 5 ล้าน

ปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จ

- ผู้นำทางการและไม่เป็นทางการ ให้ความร่วมมือ
- เทศบาลตำบลวังยาง(ท้องถิ่น) กับท้องที่ ทำงานร่วมกันได้ มีความเข้าใจกัน/รับรู้ข้อมูลและหาข้อสรุปร่วมกัน
- ใช้สภาองค์กรชุมชน เพื่อการประสานงานปรึกษาหารือ และหาข้อสรุป รวมทั้งพัฒนาแผนเสนอท้องถิ่น
- มีผู้นำของหมู่บ้านที่มีตำแหน่งในระดับสูง
- งบประมาณในชุมชนจากภาษีในตำบลมีน้อยจำเป็นต้องเสนอแผนของบประมาณเพิ่ม

แนวทาง/แผนการพัฒนาด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและชุมชนที่จะทำต่อไประยะข้างหน้า

- ขยายผลพัฒนาพื้นที่ให้เป็นตำบลท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงนิเวศ
- ยกกระดับพื้นที่ต้นแบบเกษตรกรรมปลอดภัย และ การทำปุ๋ยอินทรีย์ (พื้นที่ หมู่ 2, หมู่ 4, หมู่ 9)
- ปรับปรุงภูมินิเวศ และทิวทัศน์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งพักผ่อน(หมู่ 1, หมู่ 4, หมู่ 9)

- 2 -

วังกะปิ๊ดแลกับ

ตำบลกะปิ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี

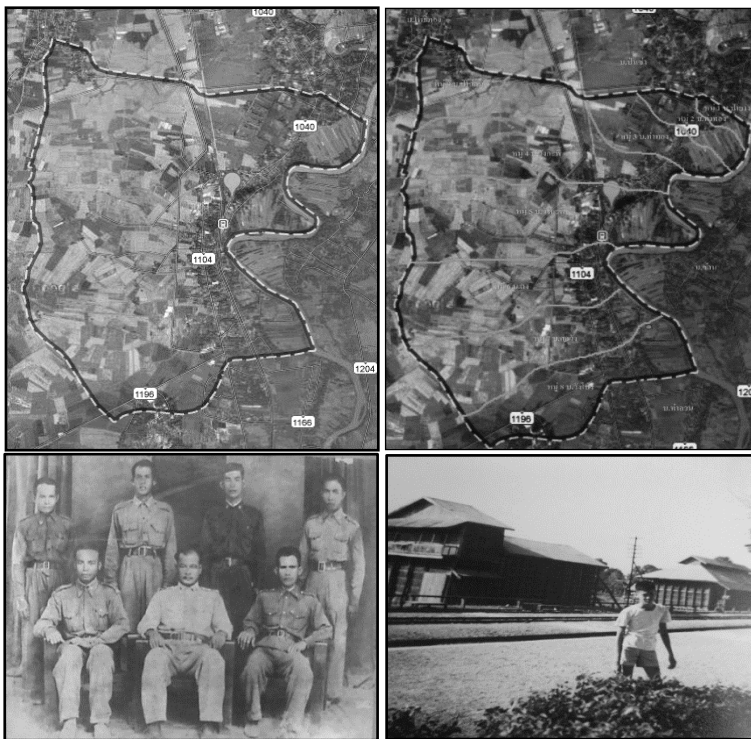
ตำบลวังกะปิ เป็นตำบลในเขตอำเภอมืองจังหวัดอุดรธานี ประวัติการก่อเกิดขึ้นในแถบตำบล มีผู้เล่าต่อกันมาว่า¹ ได้มีครอบครัวซึ่งเดิมเคยตั้งรกรากอยู่ที่บ้านวังหมุ (ตำบลหาดกรวด ปัจจุบัน) อพยพครอบครัวข้ามแม่น้ำน่านมาหักร้างทางพงทำไร่จับจองเป็นที่อยู่อาศัย ต่อมาเมื่อผู้อพยพอยู่ในพื้นที่มากขึ้น (หมู่ 4) เดิมเรียกชื่อว่าบ้านเนินชะอม และบ้านปากดง (หมู่ 6) ร่วมกันสร้างวัดขึ้น 1 หลัง ชื่อว่าวัดรวมศรัทธา เป็นวัดเล็กๆ มีสมภารวัดชื่ออาจารย์ฟัก หน้าวัดมีแม่น้ำน่านไหลผ่านใช้อุโบสถเก่าทำสังฆทาน เมื่อมีการบวชพระไปบวชที่วัดวังหมุ ส่วนที่เป็นตำบลวังกะปิในปัจจุบันนั้น ตรงบ้านชะอมมีแม่น้ำไหลผ่าน เวล่าน้ำขึ้นก็กัดเซาะตลิ่งพังลงจนถึงต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง คือ ต้นกะปิพังลงไปในวังน้ำลึกต่อมาชาวบ้านในแถบนั้นจึงเปลี่ยนชื่อ บ้านเนินชะอม เป็นบ้านกะปิในปัจจุบัน

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีพื้นที่ทั้งหมด 34,125 ไร่ หรือประมาณ 54.6 ตารางกิโลเมตร แถบที่ราบลุ่มตั้งอยู่ทางภาคเหนือ เป็นพื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัยประมาณ 30 % เป็นพื้นที่สำหรับการเกษตร 70 % ลักษณะอากาศปกติมีลักษณะร้อนชื้นและสลับร้อนแห้งแล้ง อากาศเปลี่ยนแปลงไปตาม 3 ฤดูโดยทั่วไป

¹ เข้าถึงจาก <http://www.thaitambon.com/tambon/530106>

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

[33]

ลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินร่วนปนทรายประมาณ 85 % ดินเหนียวปนทราย 15 %

ตำบลวังกะพี้มีแม่น้ำน่านไหลผ่าน จึงถือว่าเป็นแม่น้ำสายสำคัญในการดำรงชีวิตของคนตำบลวังกะพี้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ รวมถึงการจับสัตว์น้ำ นอกจากนี้แม่น้ำน่านที่เป็นทรัพยากรหลักแล้ว ยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ที่ชาวตำบลวังกะพี้สามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ เช่น เลี้ยงปลาในกระชัง

“การทำมาหากินทั่วไปของคนในตำบล มีทั้งการเลี้ยงปลาในกระชัง การทำไร่ ทำนา ทำสวน ค้าขาย ผลิตภัณฑ์ยอดฮิตก็มีอย่างปลาสาม ปลาเค็ม ขนมผิง ข้าวแต๋น ข้าวแช่ ขนม เทียนขาววัง บางคนก็ทำธุรกิจเพาะพันธุ์ต้นไม้ ประเพณีสำคัญที่สืบทอดมาเนิ่นนานก็มีอยู่ในปัจจุบัน อย่างการ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ทำขวัญข้าว รับขวัญข้าว การตักบาตรในวันสำคัญทางพุทธศาสนา”

.....ผู้สูงอายุท่านหนึ่งเล่าถึงลักษณะทั่วไปของตำบล

พัฒนาการงานพัฒนาตำบลวังกะเพี

- พ.ศ. 2501 – 2527

ประชาชนในต่อนั้น เป็นวัยทำงานถึง 60% มีการเข้ามาทำงานที่โรงงานน้ำตาล และ มาตั้งบ้านเรือนอยู่ในตำบลวังกะเพี ประกอบอาชีพ ทำไร่ ทำนา ทำงานโรงงานน้ำตาล ปลุกไยาสูป ไม่มีการรวมกลุ่มกันมีการแลกของกัน อาทิเช่น บ้านนี้มีปลา มาแลกเปลี่ยนข้าวสาร

- พ.ศ. 2552

ตำบลวังกะเพีได้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลวังกะเพีขึ้น และมีการรื้อฟื้นกลุ่มขึ้นมาจดทะเบียน ได้มีการประชุมสมาชิกกลุ่มเดิมได้หารือในการวางแผนริเริ่มการรื้อฟื้นกลุ่มขึ้นมาใหม่ เนื่องจากเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม

ประชากรตำบลวังกะพี้ เป็นวัยอายุ ราว 50 กว่าๆ ประมาณ 40% ของตำบล มีการค้าขาย มีการรวมกลุ่มใหม่ๆ เกิดขึ้น แล้วเริ่มมีธนาคาร แหล่งเงินทุนเข้ามาในพื้นที่ของตำบลวังกะพี้

● พ.ศ. 2553 - ปัจจุบัน

แนวโน้มสังคมผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่อมีผู้สูงอายุมากขึ้น ทำให้ปัจจัยการผลิตทางด้านแรงงานลดลงการออมลดลง สภาองค์กรชุมชนตำบลวังกะพี้จึงได้รวมกลุ่มกันอีกครั้งเพื่อสร้างความเข้มแข็งในตำบลคือ ชมรมผู้สูงอายุของตำบลวังกะพี้ โดยให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรม มีการพอปะแลกเปลี่ยน นำศักยภาพของตนเองที่มีอยู่มาสู่ลูกหลานต่อไป โดยขอความร่วมมือจากเทศบาลตำบลวังกะพี้ เป็นแกนหลัก

สังสรรค์สูงวัย “สูงวัยอย่างมีคุณค่า ปรองดองมีคุณภาพ”

นายอนิรุท ครุฑเมือง นายกเทศมนตรีตำบลวังกะพี้ ระบุว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยความรู้ และเป็นผู้มีประสบการณ์ มีคุณวุฒิและวัยวุฒิ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า แม้ผู้สูงอายุจะเข้าสู่วันที่ร่างกายอ่อนแอเสื่อมถอยแล้ว แต่ก็ยังพร้อม และสามารถที่จะช่วยเหลือครอบครัวและสังคมได้ โดยที่ผ่านมา ผู้สูงอายุในชุมชนจะใช้ชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ ขาดการรวมกลุ่มและขาดการดูแลคุณภาพชีวิตให้เหมาะสม บ้างขาดการเหลียวแลจากสังคม ประกอบกับจำนวนผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งอาจนำไปสู่การเป็นภาระของสังคมในระยะยาว

“เทศบาลตำบลวังกะพี้ และ สภาองค์กรชุมชนตำบลวังกะพี้ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของผู้สูงอายุในชุมชน จึงได้มีการสนับสนุนให้มีการจัดโครงการ สัปดาห์ผู้สูงอายุ “สูงวัยอย่างมีคุณค่า ชราอย่างมีคุณภาพ” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สูงอายุวัยเดียวกันได้ได้พบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของผู้สูงอายุ มีการดูแลสวัสดิการทางสังคมแก่สมาชิก รวมทั้งเป็นการส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีงานอดิเรก ส่งเสริมด้านอาชีพและมีกิจกรรมสันทนาการที่เหมาะสมตามความสนใจ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยผู้สูงอายุของตำบลวังกะพี้ มี 2035 ราย ประมาณ 30% ของจำนวนประชากรของตำบลวังกะพี้ทั้งหมด จึงได้มีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้น และมีการให้ผู้สูงอายุในแต่ละตำบลรวมกลุ่ม ปรึกษาหารือว่าในกลุ่มชุมชนนั้นต้องการทำอะไร และทำการประชาคมหมู่บ้านส่งแผนมายังเทศบาลตำบลวังกะพี้ เพื่อบรรจุแผนพัฒนา 4 ปี ของเทศบาลต่อไป อาทิเช่น นางประมวศ สลึงค์ ผู้แทนชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 8 เล่าให้ฟังว่า ทางกลุ่มต้องการเรียนรู้เรื่องการทำไข่เค็มจากดินปลวก ทางกลุ่มประชุมเสนอต่อ เทศบาลตำบลวังกะพี้ จะทำการบรรจุแผนพัฒนาท้องถิ่นต่อไป”

การขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่

“สูงวัยอย่างมีคุณค่า ชราอย่างมีคุณภาพ”

1. ประชุมคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุทั้ง 9 หมู่บ้าน เพื่อเสนอประเด็นงาน ทำความเข้าใจ ความต้องการของผู้สูงอายุทั้งตำบล รวมถึงแบ่งบทบาทหน้าที่และวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน เช่น ปี 2561 ทางชมรม

ผู้สูงอายุตำบลวังกะพี้ ได้เสนอ โครงการส่งเสริมอาชีพ
ผู้สูงอายุ ไข่เค็มจากดินปลวก

2. จัดเวทีสร้างการรับรู้ชมรมผู้สูงอายุตำบลวังกะพี้ ทำ
ข้อตกลง โดย เทศบาลตำบลวังกะพี้เป็นต้นทุนให้ 100%
แล้วกลุ่มมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารโดย ถ้ากลุ่มทำ
ไข่เค็ม จากดินปลวก จากรายได้ 80% เข้ากองทุนฯ 20%
ให้กับผู้สูงอายุที่ทำข้อตกลง

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ประชุมคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุทั้ง 9 หมู่บ้าน
เดือนละ 1 ครั้ง จำนวน 6 ครั้ง โดยคณะกรรมการ
ชมรมผู้สูงอายุระดับหมู่บ้านจำนวน 15 คน โดยแบ่ง
การขับเคลื่อนชมรมผู้สูงอายุคือแบ่งเป็นกรรมการ
พัฒนาชมรมด้านการบริหารจัดการ แบ่งเป็นกรรมการ
พัฒนาชมรมด้านกิจกรรม และติดตามประเมินผล
ร่วมกับสภาองค์กรชุมชน และ เทศบาลตำบลวังกะพี้
เพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และติดตาม
ความก้าวหน้าในการดำเนินกิจกรรม รวมถึงการ
ร่วมกันให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการ
ดำเนินงาน การแก้ไขปัญหาอุปสรรคและการปรับปรุง
การดำเนินงานที่ผ่านมาในตำบลวังกะพี้ โดยมีการทำ
ข้อตกลง จากชมรมผู้สูงอายุ โดยรายได้จากการขาย
80% เข้าชมรมเป็นกองกลาง 20% เป็นส่วนแบ่ง
ให้กับสมาชิกที่ร่วมดำเนินการทำกิจกรรมในครั้งนั้น

2. จัดเวทีประชุมสามชิกชมรม ผู้สูงอายุเพื่อกออกแบบกิจกรรมร่วมกับทางเทศบาลในระดับหมู่บ้านทั้ง 9 หมู่บ้าน จำนวน 1 ครั้ง สมาชิกชมรมผู้สูงอายุเห็นชอบร่วมกันในการจัดกิจกรรมออกกำลังกาย ส่งเสริมสุขภาพจิต การประกอบอาชีพเสริม และการให้ความรู้การดูแลสุขภาพด้วยตนเอง รวมทั้งการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุในระดับหมู่บ้าน
3. เทศบาลตำบลวังกะพี้ให้การสนับสนุนงบประมาณจัดกิจกรรม ในระดับหมู่บ้าน ตามที่ชมรมผู้สูงอายุได้เสนอขอมา เช่น การทำอาชีพ การออกกำลังกาย กิจกรรมผู้สูงอายุ
4. มีการสรุปผลการดำเนินงาน วิเคราะห์ปัญหา และค้นหาบุคคลต้นแบบในระดับละแวกบ้าน ระดับหมู่บ้าน และระดับชุมชนในการจัดกิจกรรมออกกำลังกาย ส่งเสริมสุขภาพจิต และการให้ความรู้การดูแลสุขภาพด้วยตนเอง รวมทั้งการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่ยากไร้ ด้อยโอกาสในระดับหมู่บ้านต่อไป

เทคนิค/ทักษะ:

- มีวิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน-ปัญหา/อุปสรรค/โอกาสการพัฒนา (SWOT Analysis) ของชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลและนำใช้ข้อมูลไปพัฒนาชุมชน เช่น ตำบลวังกะพี้ มีประชากรผู้สูงอายุ ถึง 2,042 ราย หรือ 30 % ของจำนวนประชากรทางชุมชนทำแผนเสนอ เรื่อง ผู้สูงอายุ ของตำบลวังกะพี้

- มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในเวทีผู้สูงอายุทั้งภายในและภายนอกตำบล พร้อมกับหาแนวทางแก้ไข หรือเสนอแนะเพิ่มเติมให้ชมรมผู้สูงอายุ มีศักดิ์ศรีและสมควรดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนของตนได้อย่างมีคุณภาพ ที่สมเหตุสมผล และสมวัย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ใช่บุคคลด้อยโอกาสหรือเป็นภาระต่อสังคมและถึงแม้ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งจะประสบความทุกข์ยาก และต้องการการเกื้อกูลจากสังคมและรัฐ แต่ก็เพียงบางช่วงเวลาของวัยสูงอายุเท่านั้น
- มีผลงานที่สามารถเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานได้

ในการขับเคลื่อนนั้นมีการเชื่อมโยงภาคีในการร่วมขับเคลื่อน สภาองค์กรชุมชนตำบลวังกะพี้ ประสานงานประชุมแผนชมรมผู้สูงอายุเสนอต่อเทศบาลเพื่อบรรจุแผนในแผนพัฒนา 4 ปี โดยเทศบาลตำบลวังกะพี้ ให้การสนับสนุนงบประมาณ , ร.พ.สต. ตำบลวังกะพี้ ให้การสนับสนุน , อสม. หน่วยแพทย์ ในการคัดกรองสุขภาพผู้สูงอายุ เกษตรอำเภอ ให้การสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ การอบรม ด้านการเกษตร , ชมรม อสม. ชมรม ภาควิชา อื่นๆ เช่น กศน. ให้การสนับสนุนด้าน เข้าร่วมกิจกรรม โดยต่างกลุ่ม ภาคีต่างๆ ได้มีการรวมตัวกันช่วยเสริมสร้าง โครงการชมรมผู้สูงอายุให้ประสบความสำเร็จ

สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นในตำบล ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลง เช่น เมื่อก่อนผู้สูงอายุ ต่างคน ต่างอยู่ ต่างคนต่างทำ เมื่อเกิดชมรมผู้สูงอายุขึ้น ก็มีการพูดคุยนำความรู้ในด้านต่างๆ ของแต่ละคน

นำมาประยุกต์ นำมาใช้ในการทำกิจกรรม มีการถ่ายทอดให้
ลูกหลานที่มาเข้าร่วมให้ทำเป็น เช่น การทำปลาสาม การทำขนมไทย
ชาววัง การทำเห็ด การเพาะปลูกต้นไม้ ที่ผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้นไปได้
รวมกลุ่มแล้วเลือกสาขาอาชีพที่ตนเองมีความสารถ แล้วนำมาขาย
ในตำบล งานส่วนราชการต่างๆ

องค์กรชุมชนมีการรวมกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง มี
ความสามารถในการบริหารจัดการ ทั้งนี้ชมรมผู้สูงอายุมีการ
วางแผนด้านการจัดจำหน่าย โดยร่วมกับทางภาครัฐ เทศบาล
อำเภอ หน่วยงานต่างๆ ในการจำหน่ายสินค้าที่กลุ่มทำ เช่น ขนมผิง
ปลาสาม ดอกไม้จันทร์ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ หมู่ที่ 7 ทำดอกไม้จันทร์
จาก ลี้อตตารี เก้า มีการขอให้ พมจ เทศบาล หน่วยงานร่วมบริจาค
มายังชมรมผู้สูงอายุหมู่ที่ 7 แล้วท้องถิ่นรับซื้อ สำหรับมอบ
ช่วยเหลืองานศพในตำบล ประมาณเดือนละ 40 ชุด รายได้ราว
6,000 บาท มีการเข้าชมรม 80% แล้ว ป็นส่วนให้ผู้เข้าร่วม 20%
ทำมาแล้ว 2 ปี เห็นได้ว่าชมรมผู้สูงอายุมีการคิดริเริ่ม ประสานงาน
ต่อยอด สร้างรายได้ไม่พึ่งพาภาครัฐช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว

มีคุณภาพชีวิตคนในชุมชนดีขึ้น จากเดิมผู้สูงอายุอยู่บ้าน
ถูกทอดทิ้งไว้ลำพัง ไม่มีรายได้ ไม่มีการพบปะพูดคุยกัน เมื่อมา
รวมตัวกัน ผู้สูงอายุมีอาชีพ มีรายได้ มีสุขภาพทางอารมณ์ที่สมบูรณ์
แข็งแรง สามารถลดปัญหา สุขภาพจิตเสื่อมโทรมของตำบลจากเดิม
พบว่า ปี 2559 มีผู้สูงอายุเป็นโรคความดัน ถึง 1,930 ราย เมื่อมี
การจัดกิจกรรมเข้าร่วมแล้วพบได้ว่า มีผู้สูงอายุเป็นโรคความดัน
ลดลงเหลือ 1,748 ราย เพราะผู้สูงอายุไม่เครียด มีสุขภาพจิตที่ดี
จากการได้พบปะพูดคุย ร่วมกิจกรรมกัน

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้สูงอายุเกิดขึ้น ก่อน ไม่มีการพูดคุย ต่างคนต่างทำ เมื่อมีกิจกรรมขึ้นผู้สูงอายุ มีการรวมตัวพูดคุย มีความต้องการรวมกันเสนอแผนหมู่บ้าน รวมกลุ่มจัดตั้งชมรมเสนอโครงการไปยังท้องถิ่น ไปยัง พมจ หน่วยงานต่างๆ เพื่อกำหนดเป็นนโยบายภาครัฐ การเปลี่ยนแปลง มีการไปร่วมช่วยกันงานบุญวัด มีการทำขนมจากองค์ความรู้ จากกิจกรรมที่ได้ดำเนินการไป มีการนำไปขายตามงาน ภาครัฐต่างๆ เช่นอำเภอเคลื่อนที่ มีการจัดบันทึก รายรับรายจ่าย มีเงินปันผลจากการรวมกลุ่มสร้างรายได้ และลดปัญหาคนผู้สูงอายุในภาวะจิตใจ และมีรายได้ให้ลูกหลาน ตามตำบลที่ว่า สังสรรค์สุขวัย “สุขวัยอย่างมีคุณค่า ชราอย่างมีคุณภาพ”

บ้านพอเพียงชนบท ตำบลวังกะพือ

กลุ่มผู้นำเห็นว่าในการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบท มีความจำเป็นต้องจัดการกับงานข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายอย่างเข้มข้น เนื่องจากเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ยากไร้ด้อยโอกาสของแต่ละชุมชน ซึ่งมีจำนวนมากกว่างบประมาณสนับสนุนจากโครงการ ทุกฝ่ายต่างเข้าใจร่วมกันว่าด้วยงบประมาณอันจำกัดของโครงการจึงจำเป็นต้องคัดกรอง คัดเลือกผู้เดือดร้อนให้ตรงกับเป้าหมายโครงการจาก ในตำบลวังกะพือได้ประสานขอข้อมูลกลุ่มผู้ด้อยโอกาสจากแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประกอบกับข้อมูลจากกลุ่มผู้นำในเบื้องต้น ถือว่าเป็นการสำรวจข้อมูลมือสองในเบื้องต้น

ในกระบวนการช่วงนี้ ทุกฝ่ายต้องพยายามพูดคุย อภิปราย แสดงความคิดเห็นร่วมกันอย่างเต็มที่เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน

ให้มากที่สุด เพราะถือว่าแนวคิดของโครงการมีความแตกต่างจากโครงการซ่อมแซมบ้านโดยปกติ (ของหน่วยงานอื่น) จึงมีความยากและความท้าทายการทำงานของทุกฝ่าย

การชี้แจงต่อคนในชุมชนและครอบครัวของกลุ่มเป้าหมาย ต้องอาศัยกลุ่มผู้นำและคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นสำคัญ คือ การทำความเข้าใจต่อกระบวนการสำรวจข้อมูลและกระบวนการคัดเลือกผู้ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อไม่ให้เกิดการตั้งความหวังและความเข้าใจผิดว่าตนจะได้รับงบประมาณช่วยเหลืออย่างแน่นอน กระบวนการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลและพูดคุยกับคนในชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญหลังจากที่ได้ศึกษาข้อมูลมือสอง

เครื่องมือสำคัญในการทำงานและถือว่าเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต่อกระบวนการทำความเข้าใจและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย คือ “การประชาคมหมู่บ้าน” โดยจะทำให้คนในชุมชนได้รับรู้ข้อมูลร่วมกัน เป็นการเปิดเผยความโปร่งใสของการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ทุกคนจะได้ลงความเห็นร่วมกันว่าใครสมควรเป็นผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือก่อนหลังตามลำดับ รวมถึงตัวของกลุ่มเป้าหมายเองจะเข้าใจการดำเนินโครงการร่วมกับกลุ่มผู้นำ ในช่วงนี้เป็นกระบวนการ “คัดเลือกและเรียงลำดับปัญหา”

หลังจากนั้นจะจัดทำข้อเสนอโครงการเพื่อขอรับงบประมาณ โดยในช่วงนี้จะต้องอาศัยทักษะด้านงานเอกสาร งานธุรการ ซึ่งบุคลากรจากองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนช่วยสนับสนุนอย่างมาก ขั้นตอนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอ

เอกสาร คือ เอกสารประเมินราคาวัสดุ อุปกรณ์ในการก่อสร้างบ้านแต่ละหลัง ซึ่งมีรายละเอียดอย่างมาก ประกอบกับมีเวลาจำกัดตามกรอบงบประมาณ จึงเกิดปัญหาการคลาดเคลื่อนอยู่บ้าง เมื่องานเอกสารเสร็จสิ้นคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องจะต้องจัดประชุมชี้แจงผลการดำเนินงานในช่วงที่ผ่านและเตรียมแผนกิจกรรมในการเบิกจ่ายงบประมาณและแผนการลงมือปฏิบัติในแต่ละหลัง แต่ละชุมชน

ในขั้นตอนการดำเนินการซ่อมแซมบ้าน เป็นวันที่คนชุมชนแต่ละแห่งมีบทบาทในการร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ในฐานะ “เจ้าภาพ” ตั้งแต่การเตรียมสถานที่ในบริเวณบ้านกลุ่มเป้าหมาย การเตรียมอาหารกลางวัน น้ำดื่มและการอำนวยความสะดวกในทุกด้าน โดยกลุ่มผู้นำและคณะกรรมการชุมชนจะเป็นเรี่ยวแรงหลักร่วมกับกลุ่มแม่บ้าน อาสาสมัครและกลุ่มช่างก่อสร้างที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน หากบ้านหลังไหนใช้เวลาก่อสร้างปรับปรุงหลายวัน จะมีการผลัดเปลี่ยนแะเวียนกันมาร่วมกิจกรรม แต่กลุ่มคณะกรรมการโครงการจะคอยดูแลในภาพรวมของทุกหลังที่มีการซ่อมแซม ในการติดตามประเมินผลกิจกรรมจะมีการประชุมสรุปผลร่วมกันในส่วน of คณะกรรมการโครงการ

กลไกความร่วมมือและการบูรณาการเครือข่ายการทำงาน

กลไกประสานงานและอำนวยการตามแผนจะมีสภาองค์กรชุมชน กลุ่มผู้นำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่หลักเห็นได้ชัดว่าในกิจกรรมโครงการจะใกล้ชิดกับคนท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มรวมตัวจัดตั้งอย่างเป็นทางการ โดยมีต้นทุนทางสังคมเป็นฐานในการทำงานที่สำคัญที่สั่งสมมาก่อนที่จะขับเคลื่อน

โครงการบ้านพอเพียงชนบท ถือว่าได้มีบทบาทในการปกป้องผลประโยชน์ของคนท้องถิ่นมาต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เช่น กรณีการตรวจสอบ การคัดค้านโครงการที่ส่งผลกระทบต่อคนท้องถิ่น

บทบาทของสภาองค์กรชุมชนจะเป็นผู้ประสานงานที่สัมพันธ์กับกลุ่มผู้นำ หน่วยงานระดับท้องถิ่น หน่วยงานระดับอำเภอ จังหวัดและมีความใกล้ชิดกับคนในชุมชน โดยจะมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ร่วมกันตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงเสร็จสิ้นโครงการ

ในระยะเริ่มโครงการ สภาองค์กรชุมชน กลุ่มผู้นำ องค์การบริหารส่วนตำบล จะรับบทบาทหลักในการเตรียมแผนงาน ประชาสัมพันธ์งานและประสานความร่วมมือกับแต่ละหน่วยงาน หรือเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่ระดมทุนเพิ่มเติมจากหน่วยงานต่างๆ ในระยะต่อมาในช่วงที่เริ่มดำเนินการก่อสร้าง ปรับปรุงบ้าน กลุ่มเป้าหมาย คนในชุมชนจะรับหน้าที่หลักในการลงแรงในแต่ละวัน ร่วมกับกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรีที่จะคอยจัดการเรื่องอาหาร น้ำดื่ม กลุ่มพ่อบ้านจะเน้นในเรื่องการเป็นแรงงานก่อสร้าง คนในชุมชนจะร่วมนำวัตถุดิบในการทำอาหาร เครื่องปรุง ภาชนะเครื่องครัวที่จำเป็นต้องใช้มาร่วมสมทบ เป็นไปในลักษณะที่ว่า “ใครมีอะไรก็นำมาช่วยกัน ดูแลกันเอง” ด้านหน่วยงานภาครัฐ เอกชนในตำบล จะสนับสนุนเงิน วัสดุ อุปกรณ์เพิ่มเติมบางส่วน

การให้ความร่วมมือต่อโครงการของแต่ละภาคส่วนเป็นไปด้วยความเข้าใจ เนื่องจากมีการเข้าร่วมรับฟังการชี้แจงและติดตามการดำเนินงานมาตั้งแต่ระยะแรก ไม่ได้เป็นเพียงการขอรับบริจาค

แบบทั่วไป แต่พยายามให้เกิดบรรยากาศการร่วมระดมทุน ระดมทรัพยากรที่แต่ละฝ่ายสามารถสนับสนุนได้อย่างสมัครใจ

การเปลี่ยนแปลงหลังการดำเนินโครงการ

ตำบลวังกะพี้ดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทในระยะ 2 ปีงบประมาณ (ติดต่อกัน) ในปีงบประมาณปัจจุบันเริ่มมีประสพการณ์มากขึ้น มีความมั่นใจมากขึ้นในการดำเนินการซ่อมแซมบ้านผู้ยากไร้ที่มากกว่ากรอบงบประมาณโครงการ เป็นการขยายจำนวนผู้รับผลประโยชน์จากการระดมทุน ระดมทรัพยากรเพิ่มเติมจากงบประมาณโครงการ ถือว่าแนวคิดการนำสภาพปัญหาจริงในพื้นที่เป็นหลักในการทำงานนั้น มีความชัดเจนขึ้น

“ตอนนี้เราเริ่มทำได้มากกว่างบประมาณที่ได้จากโครงการ หลายภาคส่วนพยายามเอาเรื่องบ้านของผู้เดือดร้อนเป็นฐานในการทำงานมากขึ้น ถ้าเป็นเมื่อก่อนกับโครงการทั่วไป เราจะเอางบประมาณเป็นตัวตั้ง แต่โครงการนี้ทำให้ทุกคนได้เห็นปัญหาของคนยากไร้ในท้องถิ่นชัดเจน เหมือนกับมีภาพปัญหาอยู่ในหัวเรา”

.....ผู้นำท่านหนึ่งอธิบายถึงแนวคิดการทำงานที่เริ่มปรับเปลี่ยน

เริ่มเกิดวัฒนธรรมการทำงานที่ใช้ศักยภาพของชุมชนให้เต็มที่ในการแก้ไขปัญหาของตัวเอง ก่อนที่จะไปขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกๆ มีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การจัดการตัวเองของคนตำบลมากขึ้น

การทำงานของสภาองค์กรชุมชนในปัจจุบันเริ่มมีบทบาทในการตรวจสอบและประเมินสถานการณ์ภาพรวมโครงการต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินการในพื้นที่มากขึ้น ไม่เฉพาะแต่ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเท่านั้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานภายใต้โครงการบ้านพิเพิงชนบทในระยะสองปีที่ผ่านมา มีส่วนในการสร้างบรรทัดฐานหรือรูปแบบการทำงานเครือข่ายที่เน้นการมีส่วนร่วม (แท้จริง) หรือกล่าวได้ว่าเป็นโมเดลการทำงานรูปแบบใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นในท้องถิ่นที่จะกลายเป็นตัวอย่างของขบวนการทำงานพัฒนาที่สำคัญต่อไป

ด้านกลุ่มเป้าหมาย สามารถเห็นได้ชัดเจนว่ามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การที่ปัญหาเรื่องบ้าน อยู่อาศัยของครอบครัวตัวเองลงนั้น และมีโอกาสในการพัฒนาตัวเองในด้านอื่นต่อไป เช่น ด้านอาชีพ การมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมชุมชน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ปัจจัยสำคัญ คือศักยภาพของกลุ่มผู้นำและเครือข่ายคนทำงานพัฒนาในชุมชนบท ตัวอย่างด้านการทำงานข้อมูลกลุ่มผู้ยากไร้ได้อาศัยโอกาสของชุมชนตัวเอง สามารถรู้สภาพปัญหาของแต่ละครอบครัวเป็นอย่างดี ทำให้ขั้นตอนในการสำรวจและประเมินสภาพปัญหาเป็นไปอย่างรวดเร็วกว่าปกติและส่งผลให้การดำเนินการซ่อมแซมบ้านแต่ละหลังตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มีความจำเป็นต้องซ่อมแซมในแต่ละส่วนแตกต่างกัน

ด้านตัวโครงการมีการออกแบบที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายสามารถเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมลงมือได้เต็มที่ หาก

เปรียบเทียบกับโครงการโดยทั่วไปมักจะถูกกำหนดรายละเอียดมาจากแต่ละหน่วยงานและมักไม่ตรงกับสภาพปัญหาจริงเท่าใดนัก ประกอบกับการให้ความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นไปอย่างจริงจัง ส่วนหนึ่งอาจมีพื้นฐานมาจากสังคมเครือญาติที่ยังพอหลงเหลืออยู่ และวิถีจิตอาสา (ตามธรรมชาติ) ที่เป็นตัวสนับสนุนให้ทุกคนให้ความร่วมมือ

จะเห็นได้ว่า การที่ได้สร้างความเข้าใจร่วมกันตั้งแต่เริ่มโครงการ ทำให้ทุกคนมีความรู้สึกที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อปัญหาของชุมชนตัวเอง และมองเห็นโอกาสว่าหากให้ความร่วมมือดีและช่วยกันจนบรรลุเป้าหมาย จะทำให้ชุมชนมีความน่าเชื่อถือ (มีเครดิต) จะเป็นผลดีต่อการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ต่อไปในอนาคต หลายชุมชนมุ่งหวังว่าจะได้รับการสนับสนุนต่อเนื่องไปในระยะยาว โครงการครั้งนี้จึงเป็นพื้นที่ให้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินการ

ในระยะแรกมีอุปสรรคเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ที่ต้องประเมินราคาและปริมาณให้แม่นยำที่สุด แต่ก็มีมีการเปลี่ยนแปลงตามราคาตลาดอยู่เสมอและบางกรณีจำเป็นต้องเพิ่มเติมวัสดุบางชนิดเมื่อได้ลงมือซ่อมแซมจริง จึงเกิดลักษณะ “ถูกบ้าง ผิดบ้าง” อย่างไรก็ตาม หลังจากมีประสบการณ์ลองผิดลองถูกทำให้กลุ่มผู้นำและคณะกรรมการดำเนินโครงการเริ่มสามารถ “จับจุดได้” มากขึ้นในปัจจุบัน

แผนพัฒนาและข้อเสนอต่อกิจทางในอนาคต

- ดำเนินการสำรวจความเดือดร้อนที่ยังคงเหลือในตำบลให้ทั่วถึงครบถ้วน
- ร่วมกันนำเสนอนโยบายด้านการพัฒนาอาชีพ สร้างอาชีพเสริม เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร (ไข่เค็ม, ปลาสาม) และติดตามการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ด้อยโอกาส
- ให้ความรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการทำงาน หรือการบริหารจัดการกับกลุ่มต่างๆ เพิ่มเติม
- รวมตัวจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ในตำบลให้เป็นปึกแผ่นเพื่อความเข้มแข็งของตัวเองให้มากขึ้น
- การทำงานเพื่อกลุ่มผู้ยากไร้ด้อยโอกาสในชุมชน ควรถูกออกแบบให้เป็นองค์รวมครอบคลุมปัญหาทุกด้าน เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานขบวนองค์กรชุมชน (ไม่คิดแบบแยกส่วน)
- ผลักดันแผนงานด้านพัฒนาที่อยู่อาศัยของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ให้บรรจุในแผนงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและนำเสนอต่อหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

- 3 -

“ลำประดามีเด” เวทีวาระประชาชนสู่ตำบลจัดการตนเองอำเภอ บางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ประวัติความเป็นมาและข้อมูลพื้นฐานพื้นที่

เมื่อประมาณ 100 ปีมาแล้ว ได้มีชาวบ้านเชื้อสายไทยยวนหรือลาวยวนจากเขตอำเภอเมือง อำเภอหนองแขง และอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ได้พากันอพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งหลักแหล่งทำมาหากิน ใน เขตพื้นที่จังหวัดพิจิตร บริเวณบ้านลำประดา ปัจจุบันมีการบุกเบิกบริเวณดังกล่าวเพื่อทำการเกษตรกรรม ซึ่งในบริเวณดังกล่าวจะมีน้ำไหลผ่าน และลำน้ำดังกล่าวจะมีแมงดาอาศัยอยู่มาก จึงเรียกว่า “ลำแมงดา” ภายหลังเรียกเพี้ยนเป็น “ลำประดา” ลำน้ำที่วัดานี้มีแนวยาวจากทิศตะวันออกไป ทางทิศตะวันตก ทางทิศตะวันออกเรียก “บ้านลำประดาเหนือ” เพราะอยู่เหนือน้ำ ทางทิศตะวันตกเรียก “บ้านลำประดาใต้” ซึ่งบ้านลำประดาใต้ อยู่ในพื้นที่ตำบลลำประดาในปัจจุบัน กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศตั้งตำบลลำประดา เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2522 ถือเป็นตำบล ลำสุดของอำเภอบางมูลนาก โดยแยกพื้นที่จากตำบลภูมีมา 5 หมู่บ้าน ตำบลบางไผ่ 2 หมู่บ้าน ตำบลห้วยเขน 2 หมู่บ้าน และตั้งใหม่ 1 หมู่บ้าน รวมเป็น 10 หมู่บ้าน จนถึงปัจจุบัน

ตำบลลำประดามีพื้นที่ทั้งหมด 39.79 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 27,861 ไร่ มีพื้นที่บางส่วนที่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึงเหมาะแก่การเพาะปลูกไม่มีแม่น้ำไหลผ่านตำบล สภาพลำคลองเป็น ลำคลองเล็กๆ ในฤดูแล้งน้ำในลำคลองจะแห้งขอด

มีประชากรทั้งหมด จำนวน 2,589 คน แยกเป็น ชาย 1,302 คน หญิง 1,287 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา) เมื่อว่างจากฤดูทำนาแล้วก็จะว่างงาน เนื่องจากสภาพพื้นที่แห้งแล้ง จึงไม่สามารถทำอาชีพเสริมเกี่ยวกับการเกษตรได้อีก บางส่วนจะ อพยพไปใช้แรงงานในเมืองใหญ่ ตำบลลำประดา โดยทั่วไปจะเป็นสังคมเกษตร มีวิถีชีวิตแบบชาวบ้าน คือ มีความเรียบง่ายใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ค่อยมีการแข่งขันทำให้ชาวบ้านในตำบลลำประดาแห่งนี้มีการพึ่งพาอาศัยกันอยู่ตลอดเวลา สภาพเศรษฐกิจประชาชนส่วนใหญ่ประมาณ ร้อยละ 90 ประกอบอาชีพทำนา ส่วนที่เหลือ ทำอาชีพค้าขาย รับจ้าง เลี้ยงสัตว์ ทำสวน และรับราชการ จึงทำให้ชาวเป็นพืชเศรษฐกิจของตำบลแห่งนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นการทำนาปี คือ สามารถทำนาได้ ปีละ 1 ครั้ง เหตุผลที่ทำนาได้ปีละ 1 ครั้ง เพราะว่า ในฤดูร้อนจะเป็นช่วงที่เกิดภัยแล้งจึงทำให้ไม่มีน้ำในการทำนา

พัฒนาการความเป็นมาขององค์ความรู้

วิถีชุมชนคนลำประดา ลำประดาเป็นตำบลเล็กๆ ในอำเภอบางมูลนากคนส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตรทำนาข้าว การเกษตร เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับดินน้ำและอากาศเป็นอย่างมาก ชีวิตจึงมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ หากมองไปสองข้างถนนจะเขียวขจีไปด้วยต้นข้าว ต้นไม้ เพราะช่วงนี้เป็นฤดูกาลทำนา เป็นสังคมแห่งการเอื้ออาทรมีการช่วยเหลือแบ่งปัน ระหว่างญาติพี่น้อง สูงรวมถึงการมีส่วนร่วมในชุมชนด้วย ถึงแม้จะน้อยลงกว่าเดิมมาก

แต่ยังคงมีอยู่ นอกจากนี้การมีวิถีชีวิตที่ง่ายของคนในชุมชนซึ่งอาจดู
เขยหน้อยๆ แต่ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ชนบทมีเสน่ห์ในตัวของมันเอง

ตำบลลำประดา ชาวบ้านส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัด
สระบุรี ใช้ภาษาลาวยวน มีวิถีชีวิตแบบพอเพียง อาชีพทำนาเป็น
ส่วนใหญ่ รองลงมากรีบ้าง พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มประสบภัยน้ำท่วม
ซ้ำซากซากและภัยแล้งขาดแคลนน้ำซ้ำซากแทบทุกปี ในอดีต
ชาวบ้านที่นี่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีน้ำใจ พึ่งพาอาศัยกัน แต่ด้วย
ภาวะของสังคมเมืองที่แผ่เข้ามา ประกอบกับยุคโลกาภิวัตน์ การ
สื่อสารเทคโนโลยีต่างๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงในบริบทของชุมชน
เป็นอย่างมาก ทำให้เกิดกระแสทุนนิยม เกิดการแข่งขัน จึงดิชิงเด่น
กันเกิดความแตกแยกในสังคม การผลิตพืชเชิงเดี่ยวเพื่อ ขาย ข้าวที่
เคยทำไว้กินก็ทำเพื่อขายเพิ่มพื้นที่การผลิตมากขึ้น เน้นการใช้
สารเคมีทำให้เกิดผลกระทบต่อคนในชุมชน เจ็บไข้ได้ป่วยมากขึ้น กลุ่ม
คนวัยแรงงานออกไปทำงานในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ทิ้งเด็กที่
เป็นลูกหลานไว้กับปู่ย่าตายาย”

ก่อนที่ตำบลลำประดาจะมีการขับเคลื่อนงานชุมชนท้องถิ่น
จัดการตนเองภายใต้วาระประชชนนั้น จุดเริ่มเกิดจากหมู่บ้านห้วย
หลัว หมู่ที่ 6 ตำบลลำประดา เป็นหมู่บ้านที่เคยได้รับผลงานการ
พัฒนาชุมชนดีเด่น ประเภทหมู่บ้านโครงการแก้ไขปัญหาคความ
ยากจน ในปี 2545 ผลงานการพัฒนาชุมชนดีเด่น ประเภทพัฒนา
องค์กรเครือข่ายชุมชนดีเด่น จากจังหวัดพิจิตร ปี 2548 ได้รับ
คัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็นเป็นสุข”
(หมู่บ้านนำร่อง) ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และใน
ปี 2550 นายแสง ปกสุข ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ได้รางวัลผู้นำ มช.

ดีเด่น ในการจัดให้มีการประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อจัดทำการศึกษาชุมชนด้วยเทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการร่วมคิดร่วมทำจากภูมิปัญญาและประสบการณ์ระหว่างสมาชิกหมู่บ้านห้วยหลวง ผลการศึกษาปรากฏว่า สมาชิกในหมู่บ้านห้วยหลวงสามารถร่วมกันเรียนรู้ รู้จักชุมชนตนเองมากขึ้น จากการย้อนอดีต การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง การมองอนาคตชุมชน รู้ปัญหาและทุนของชุมชน สามารถร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ตัดสินใจในทุกขั้นตอน จนเกิดการศึกษาชุมชนพึ่งตนเอง เพื่อพัฒนาชุมชนน่าอยู่

คณะผู้นำบ้านห้วยหลวงได้นำความรู้ที่ได้ไปอบรมศึกษาดูงานในที่ต่างๆ นำมาขยายผล และได้จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกร้าวหน้าเพื่อการผลิตบ้านห้วยหลวง ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับโรงงานปุ๋ยอินทรีย์ผลิตให้กับเกษตรกรผู้มีอาชีพเกษตรกรรม โดยได้งบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดพิจิตร ได้สนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างโรงงานปุ๋ยฯ 1 โรง เมื่อปี 2549 คณะกรรมการบริหารวิสาหกิจชุมชนฯ โดยมีนายปรีชา วันเซียง ตำแหน่งประธานกรรมการ และนายปณณพัฒน์ ยกแก้ว ตำแหน่ง ผู้จัดการโรงงานปุ๋ยฯ และนายแสวง ปกสุข ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ได้พูดคุยกับผู้นำชุมชนและประชาชนในหมู่บ้านว่าจะจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่โรงงานปุ๋ยอินทรีย์บ้านห้วยหลวง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้หรือศูนย์แสดงวิถีชีวิตการประกอบอาชีพของคนในชุมชน และกิจกรรมของหมู่บ้าน ผู้นำจึงได้มีความคิดเห็นเหมือนกันว่าน่าจะเป็นศูนย์เรียนรู้ภายในตำบลลำประดาด้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกิจกรรม

การเรียนรู้ด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด มีแปลงสาธิตทางการเกษตร มีเครื่องคัดเมล็ดพันธุ์ข้าว การบริหารจัดการที่ดี เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสาร อินเทอร์เน็ตประจำหมู่บ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชน กระบวนการผลิต เทคนิค การประกอบอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ ประเพณี วัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ “ปัญหาของคนลำประดา..ใครจะแก้ไขไหน?”

● พ.ศ. 2552

ตัวแทนคณะทำงานศูนย์การเรียนรู้ตำบลลำประดาได้เข้าประชุมเพื่อสรุปการประชุมโครงการการพัฒนายกระดับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร 11 ศูนย์ และแผนฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร โดยการสนับสนุนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานภาคเหนือ มีการจัดกลไกโครงสร้างคณะกรรมการบริหารงานศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลลำประดาขึ้น

● พ.ศ. 2553

คณะทำงานได้เข้าร่วมโครงการศึกษาดูงาน ณ ชุมชนบ้านเหมืองใหม่ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ได้ชื่อว่าเป็นตำบลที่ได้ใช้แผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ที่ได้เรียนรู้จาก นพ.อมร นนทสุต มาใช้วางแผนการทำงานในชุมชน โดยมองให้ครบทั้ง 4 มิติ คือ มิติประชาชน ภาควิกระบวนการ และพื้นฐาน ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในชุมชน โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในกระบวนการ คิด การ

ตัดสินใจ การดำเนินงาน การกำหนดมาตรการในสังคม ชุมชน
ถือว่าตำบลเหมือนใหม่ประสบ ความสำเร็จในการทำแผนที่
ทางเดินยุทธศาสตร์

ต่อมาตำบลลำประดาในปีเดียวกัน (พ.ศ. 2553) ได้มีการ
จัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ “**ตำบลจัดการตนเอง ตำบลลำ
ประดา**” ซึ่งอยู่ภายใต้โครงการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของภาคี
เครือข่ายในการพัฒนาสุขภาพตำบล โดยใช้กระบวนการการมี
ส่วนร่วม กำหนดจุดหมายปลายทางร่วมกันใช้วางแผนการทำงาน
เพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน

● ป 2555

ช่วงที่มีปัญหาการจมน้ำข้าวได้กระตุ้นให้ชาวนาเร่งผลิต
และมีการใช้สารเคมีกันอย่างเข้มข้น ทำให้ตรวจพบสารเคมีใน
เลือดของเกษตรกร มีการเร่งเจาะบ่อบาดาลทำนา การแย่งชิงน้ำ
กำลังเกิดขึ้น การเชื่อมโยงมิติต่างๆ ทางสังคมของคนลำประดาได้
เริ่มขึ้น จากการร่วมมือของหลายฝ่าย ท้องถิ่น ท้องที่ ภาคประชา
สังคม และภาคประชาชนในตำบลลำประดา ร่วมกันทำการ
วิเคราะห์สถานการณ์เพื่อให้เข้าใจบริบทของ ตนเองเป็นสิ่งที่สำคัญ
ยิ่ง ทุกคนในลำประดา ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมออกแบบวิถีชีวิตตนเอง
แบบฉบับของลำประดา เพื่อให้เห็นภาพเป้าหมายแห่งอนาคตเป็น
ภาพเดียวกัน การโยงใยมิติต่างๆ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ

● ปี 2556

เกิด...เวทีวาระประชาชน การเรียนรู้ของผู้นำ แกนนำ กลุ่มและประชาชนในตำบลเริ่มจากการถอดบทเรียนของ เครือข่ายวิชาการจาก อบต.ลำประดา รวมทั้ง เวทีวิชาการ ชาวบ้านตำบล ที่ได้รับการยอมรับให้เป็นนวัตกรรมการสร้าง สุขภาพของตำบลนาบัว เป็นเวทีสร้างโอกาสให้คนตำบลเกิดการ เรียนรู้รากเหง้าของตำบลตนเอง ทำให้เกิดพลังรักท้องถิ่น มี ความรักและสามัคคี ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมพัฒนาท้องถิ่น โดยทุก คน มีส่วนร่วม อีกทั้ง ร่วมเรียนรู้ แลกเปลี่ยนสิ่งดีดี เพื่อทำหรือ รับรู้ทุกข์ของเพื่อน หาทางออกในการจัดการปัญหาของชุมชน ร่วมกัน อีกทั้งยังก่อให้เกิด ผู้นำรุ่นใหม่รุ่นต่อรุ่น จากการทำงานมี ส่วนร่วมที่ทำร่วมกันมายาวนาน

“ปัญหาของคนลำประดา ก็ต้องแก้ไขเอง”

ลำประดามีแนวคิดหลักคิดสำคัญ โดยมองว่า “ตำบล จัดการตนเองต้องเป็นตำบลที่มีการจัดการทรัพยากรของชุมชน ได้แก่ คน ทน และความรู้ โดยการ มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้ง ประชาชน ท้องถิ่น ท้องที่ และส่วนราชการต่างๆ ในทุกด้าน ทั้ง ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน สุขภาวะทางร่างกาย จิตใจ ที่ สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชน เมื่อเกิด ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและสังคม ก็สามารถ จัดการแก้ไข

ปัญหาต่างๆ ในท้องถิ่นได้ด้วยตนเองอย่างเท่าทันปัญหาเหมาะสมกับสถานการณ์ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนคือหัวใจความสำเร็จในการขับเคลื่อนงาน”

เครื่องมือสำคัญที่ตำบลลำประดาศึกษาใช้คือการทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ทั้งหลาย และความร่วมมือกับ ภาคส่วนต่างๆ เป็นแผนที่ที่จะทำให้ไม่หลงทาง ส่วนผู้ทำบทบาทตามแผน ได้แก่ ชุมชน และท้องถิ่น ซึ่งจะต้องทำให้เรามาเชื่อมกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ให้เกิดการผสมผสานกันของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น กองทุนต่างๆ และชาวบ้าน แผนชุมชนที่สร้างจากแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ จะเป็นตัวช่วยให้เกิดการผสมผสานแนวคิดและ บทบาทของทุกฝ่าย เพื่อการเสริมพลังกัน ดังนั้น แผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ควรจะมีการถ่ายทอดจากผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในวงกว้าง โดยเฉพาะหน่วยงาน/องค์กร ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

กระบวนการ/ขั้นตอนการดำเนินงาน

การจัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ “ตำบลจัดการตนเอง ตำบลลำประดาศึกษา” ได้ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วม ในการกำหนดจุดหมายปลายทางร่วมกันใช้วางแผนการทำงานในชุมชน ดังนี้

1. วิเคราะห์บริบท สถานการณ์ เป็นกระบวนการค้นหาความสำเร็จ ความล้มเหลวปัญหาความต้องการของคนลำประดาศึกษา เนื่องจากว่าสภาพสังคม ชนบทในปัจจุบันทำให้เกิดปัญหา 2 ประการ คือ

- ปัญหาทางสังคมซึ่งชาวชนบทต้องประสบ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาเศรษฐกิจ
- ปัญหาทางวัฒนธรรม ปัจจุบันชาวชนบทได้รับวิทยาการสมัยใหม่ต่างๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อชาวชนบทเป็นอันมาก เช่น เครื่องจักรทุ่นแรงสำหรับการประกอบอาชีพ อุปกรณ์ที่ทำให้การดำรงชีวิตได้รับความสะดวกสบายขึ้น อันส่งผลทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และมีความสิ้นเปลืองมากขึ้นตามไปด้วย

➤ ปัญหาาร่วมของคนลำประดา

- **ด้านเศรษฐกิจ** พบว่า เกิดปัญหาความยากจน มีหนี้สินมาก ไม่ว่าจะเป็น สหกรณ์ การเกษตรฯ ปัญหาไม่มีที่ดินทำกิน การผลิตข้าวยังใช้เคมี ค่าครองชีพสูง ค่าใช้จ่ายประจำวัน และภัยจากธรรมชาติ
- **ด้านสังคม** พบว่า เด็กและเยาวชน กลุ่มวัยแรงงาน ยังหลงผิดเสพ เกิดการแข่งขันแตกแยกทางการเมืองไม่ว่าทั้งการเมืองท้องถิ่นและท้องที่ ปัญหาท้องไร่ไผ่ แท้ง ทั้งทำให้กลายเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ชาวบ้านชอบเล่นการพนัน อบายมุข ครอบครัวแตกแยก

- **ด้านสิ่งแวดล้อม** พบว่า การทำข้าวนาปรังใช้สารเคมีฉีดพ่นเป็นจำนวนมาก พบสารพิษในร่างกายของผู้ใช้รวมถึงผู้บริโภคเป็นจำนวนมาก ไม่มีการคัดแยกขยะ พบขยะในที่สาธารณะ เช่น บริเวณสองข้างทางการเผาตอซังข้าวทำให้เกิดฝุ่นนละออง เกิดภัยพิบัติธรรมชาติ และไม่มีป่าชุมชน
- **ด้านสุขภาพ** พบผู้ป่วยเป็นโรคเรื้อรัง เบาหวาน ความดันโลหิต ไขมันในเส้นเลือด นำไปสู่โรคอัมพฤกษ์อัมพาต ผู้ป่วยติดเตียง พบผู้ป่วยจิตเวชและผู้ป่วยที่สภาวะจิตไม่ปกติเพิ่มขึ้น ตรวจพบสารพิษตกค้างในเลือดในระดับเสี่ยงและไม่ปลอดภัยเป็นจำนวนมาก

หลังจากที่มีการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบลลำประดา จึงส่งผลให้เกิดปัญหาเชื่อมโยงกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ เพื่อให้การจัดการชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข การ แก้ไขปัญหาจะแก้ไขเฉพาะเรื่องไม่ได้จำเป็นต้องแก้ไขอย่างเป็นระบบต่อไป

2. กำหนดจุดหมายปลายทางร่วมกัน จากปัญหาที่พบในตำบลลำประดา การแก้ปัญหาข้างต้นจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย

- 1) **ด้านเศรษฐกิจ(เศรษฐกิจดี)** เพื่อให้หนี้สินลดลง ประชาชนมีอาชีพเสริม มีการบูรณา

การลงทุน พัฒนาธุรกิจชุมชนครบวงจร มี
ผลิตภัณฑ์ชุมชน ชุมชนมีการผลิตและใช้
สินค้าที่ผลิตขึ้นในชุมชน ชุมชนมีแผนพัฒนา
เศรษฐกิจของชุมชน ชุมชนมีการพัฒนาตาม
แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

- 2) **ด้านสิ่งแวดล้อม/โครงสร้างพื้นฐาน (สิ่งแวดล้อมดี)** เพื่อให้มีศูนย์อินเทอร์เน็ต
ตำบล ชุมชนมีการบริหารจัดการขยะ
ประชาชนมีน้ำสะอาดใช้อย่างเพียงพอในลำ
คลองมีน้ำใช้ ถนนไร้ฝุ่น มีไฟสว่างรายทาง
และตามจุดอันตราย ลดการใช้สารเคมี เพิ่ม
พื้นที่สีเขียว
- 3) **ด้านสังคม การศึกษา ประเพณีและ
วัฒนธรรม (สังคมดี)** เพื่อชุมชนมีโรงเรียน
ของชุมชน ชุมชนมีบุคคลต้นแบบ/ปราชญ์
ชาวบ้าน ชุมชนมีการฟื้นฟู อนุรักษ์วัฒนธรรม
ประเพณี ชุมชนมีความสามัคคี ครอบคลุมมี
ความอบอุ่น/พอเพียง ชุมชนมีการรวมกลุ่ม/
ชมรมทำกิจกรรมด้านสังคม อย่างเข้มแข็ง
ชุมชนมีศูนย์เด็กเล็กที่มีมาตรฐาน ประชาชน
มีส่วนร่วมในการพัฒนา
- 4) **ด้านสุขภาพ (สุขภาพดี)** เพื่อให้ประชาชนมี
สุขภาพดี ประชาชนมีการปรับเปลี่ยน
พฤติกรรมสุขภาพ/ดูแลตนเองได้ ประชาชนมี

การ รวมกลุ่มทำกิจกรรมด้านสุขภาพ
ประชาชนมีการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย
ชุมชนมีกิจกรรมให้ความรู้ด้านสุขภาพ ชุมชน
มีโครงการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสุขภาพ
โรงพยาบาลตำบลมีมาตรฐาน บริการมี
คุณภาพ ฟังได้ ชุมชนมีการ เผื่อระวังปัญหา
สุขภาพ

3. วางแผนและปฏิบัติการกำหนดกิจกรรมสู่ ยุทธศาสตร์ “ตำบลจัดการตนเอง” ดังนี้

- 1) จัดเก็บข้อมูลพื้นฐาน ปัญหาและความ
ต้องการการพัฒนาของครัวเรือน และชุมชน
- 2) จัดทำแผนแบบบูรณาการทุกระดับตั้งแต่
แผนพัฒนากลุ่ม แผนชุมชน แผนพัฒนา
ตำบล แผนยุทธศาสตร์ตำบล และแผนของ
หน่วยงาน
- 3) ดำเนินการพัฒนาคนให้เป็นผู้หน้าที่เก่ง ดี และ
มีจิตอาสา พัฒนาประชาชนให้เป็นพลเมืองดี
รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตนรู้จักประมาณ มี
ความรู้ คู่คุณธรรมพัฒนาตำบล
- 4) พัฒนาระบบทุนของชุมชนให้เข้มแข็ง มั่นคง และ
ยั่งยืน
- 5) พัฒนาตำบลจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่
เหมาะสมภายใต้บริบทของชุมชน

6) พัฒนาตัวชี้วัดการพัฒนาเพื่อประเมินความสำเร็จ ของการพัฒนาตำบล

4. ประกาศใช้ธรรมนูญตำบลล้าประตา

ธรรมนูญตำบล

ธรรมนูญตำบล ตำบลล้าประตา

แบ่งออกเป็น ๕ หมวด ที่สำคัญ ประกอบด้วย

หมวดที่ ๑ บททั่วไป เป็นส่วนแรกให้อธิบายความหมายขององค์ประกอบของธรรมนูญตำบล

หมวดที่ ๒ เศรษฐกิจและทุนชุมชน ว่าด้วยการเศรษฐกิจและทุนในชุมชน สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนหรือธนาคารในชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในระดับตำบลสู่การพึ่งพาตนเองเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้

หมวดที่ ๓ สังคม การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการดูแลปัญหาทางสังคมของชุมชน ตลอดจนมีการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

หมวดที่ ๔ ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกครัวเรือน ชุมชน มีการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลอย่างถูกวิธี รวมถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

หมวด ๕ สุขภาพ ว่าด้วยการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนครอบคลุมทุกเพศทุกวัย

เวทีวาระประชาชนตำบลลำประดา

เมื่อปี 2556 องค์การบริหารส่วนตำบลลำประดา ได้นำแกนนำเข้าร่วมเรียนรู้ จำนวน 15 คน ณ ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก โดยการเรียนรู้ของผู้นำ แกนนำ กลุ่มและประชาชนในตำบลเริ่มจากการถอดบทเรียนของเครือข่ายวิชาการจาก อบต.นาบัว รวมทั้ง เวทีวิชาการชาวบ้านตำบลนาบัว ที่ได้รับการยอมรับให้เป็นนวัตกรรมการสร้างสุขภาพของตำบลนาบัว เป็นเวทีสร้างโอกาสให้คน “ตำบลนาบัว” เกิดการเรียนรู้รากเหง้าของตำบลตนเอง ทำให้เกิดพลังรักท้องถิ่น มีความรักและสามัคคี ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมพัฒนาท้องถิ่น โดยทุกคน มีส่วนร่วม อีกทั้ง ร่วมเรียนรู้ แลกเปลี่ยนสิ่งดีดี เพื่อทำหรือรับรู้ทุกข์ของเพื่อน หาท่างออกในการจัดการปัญหาของชุมชนร่วมกัน อีกทั้งยังก่อให้เกิด ผู้นำรุ่นใหม่รุ่นต่อรุ่น จากการทำงานมีส่วนร่วมที่ทำร่วมกันมายาวนาน

ทั้งนี้ ตำบลลำประดาได้เปิด “**เวทีวาระประชาชน**” ร่วมกับชาวบ้านเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นอย่างรอบข้างนำไปสู่ความยั่งยืน ทุกวันที่ 16 ของเดือน ได้รวบรวมประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบลลำประดาและสามารถแก้ไขปัญหาดังได้อย่างเป็นรูปธรรม 12 เรื่อง ดังนี้

เรื่องที่ 1 ห้ามจับงูสิงห์และนกที่กินหนูนาน

การจับงูสิงห์และนกที่กินหนูนานจะทำให้ระบบนิเวศน์หายไปทำให้หนูกัดกินข้าวในนา ทำให้เกิดความเสียหายเป็นจำนวนมาก เมื่อประชาสัมพันธุ์แล้วประชาชนร่วมมือกันดูแลพื้นที่ห้าม

บุคคลภายในและนอกพื้นที่จับคู่หรือคนที่กิน หนู เช่น งูสิงห์ นกปากห่าง นกเหยี่ยว เป็นต้น

เรื่องที่ 2 ปัญหายาเสพติดในตำบลลำประดา

สาเหตุเกิดจากเด็กเยาวชนหลงผิดติดยาเสพติดเพิ่มขึ้น ผู้นำท้องถิ่น ท้องถิ่น ท้องที่ และสายตรวจตำบลได้ทำการ ประชุมปรึกษาหารือกันเป็นประจำทุกเดือน เพื่อติดตามสถานการณ์ยาเสพติดในชุมชน ปัจจุบันเด็กเยาวชนตำบลลำประดาติดยาเสพติดลดน้อยลง ส่วนใหญ่จะพบในพื้นที่ใกล้เคียง

เรื่องที่ 3 ห้ามเล่นการพนันภายในวัด

ตำบลลำประดามีวัด 8 วัด วัดเป็นศูนย์กลางทางศาสนา พุทธ จึงขอความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่น ท้องที่ห้ามเล่นการพนันในบริเวณวัด ปัจจุบันได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

เรื่องที่ 4 การทะเลาะวิวาทงานพิธีต่างๆ

ในตำบลลำประดา ในอดีตมีงานบุญที่ไหนจะพบเห็นว่ามีวัยรุ่นตีกันเป็นประจำสร้างความเดือดร้อนให้กับเจ้าภาพเป็นอย่างมาก จึงทำข้อตกลงกันและประชาสัมพันธ์ให้ทราบว่าเมื่อวัยรุ่นคนใดสร้างความเดือดร้อนให้กับเจ้าภาพจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดงาน เช่น ค่าดนตรี ต้องจ่ายเป็น 2 เท่าของค่าจ้าง ปัจจุบันไม่มีปัญหาระหว่างวัยรุ่นในงานบุญแล้ว

เรื่องที่ 5 บทบาทของ อปพร.

ตำบลลำประดา การให้บริการประชาชนโดยเน้น “จิตอาสา” ช่วยเหลือกิจกรรมที่เป็นสาธารณะ ดูแลช่วยเหลือประชาชนในตำบลในการจัดสถานที่และอื่นๆ ที่ชาวบ้านร้องขอ เช่น งานฌาปนกิจศพ งานบวชพระ งานแต่งงาน และกิจกรรม สาธารณะในพื้นที่ที่ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

เรื่องที่ 6 งานศาสนพิธีตำบลลำประดา

แนวทางการปฏิบัติในการจัดทำกิจกรรมศาสนพิธี อาทิเช่น งานฌาปนกิจศพของแต่ละวัดมีความแตกต่างกัน เรื่องการเปลี่ยนแปลงตามรูปแบบเดียวกันคงยาก ส่วนที่สามารถปรับได้คือ การใช้คำพูด การแต่งกายของผู้ที่เจ้าภาพให้เกียรติเป็นผู้ทอดผ้าควรแต่งกายให้เรียบร้อย สวมรองเท้าหุ้มส้น (ไม่ควรสวมรองเท้าแตะ) การเชิญผ้า และดอกไม้จันทน์ เป็นต้น

เรื่องที่ 7 การบริหารจัดการน้ำในตำบลลำประดาเพื่อ การเกษตร

ตำบลลำประดาเป็นพื้นที่ประสบภัยทุกปีทั้งท่วมซ้ำซากแล้งซ้ำซากเมื่อปี 2556 ชาวลำประดาประสบ ปัญหา น้ำท่วมนานถึง 2 เดือนเต็มๆ และต่อมาก็ประสบภัยแล้งฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลทำให้หน้าปีไม่มีน้ำใส่ข้าวที่กำลังตั้งท้อง ผู้นำท้องถิ่น ท้องที่ ได้นำเรื่องปรึกษากันในเวทีวาระประชาชน และได้จัดทำแผนที่ทางเดินน้ำภายใน ตำบลลำประดาเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำทำนา ผู้นำตำบลลำประดาได้ประสานงานไปยังผู้นำตำบลหอไกรและ

ตำบลบางไผ่ ซึ่งเป็นตำบลใกล้เคียง ช่วยสูบน้ำจากแม่น้ำน่านผ่านคลองพลังงานไฟฟ้าส่งเข้าลำคลองสายหลักในตำบล ระยะทาง 5-6 กิโลเมตร และสูบน้ำขึ้น ลำเหมืองส่งไปให้ชาวนาที่อยู่ตอนบน ก่อนเสมือนเขื่อนครกขึ้นภูเขา ปั่นน้ำถึงจะลำบากแคไหนชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหานี้ร่วมกัน บางก็ช่วยกันตรวจตราเส้นทางน้ำ บ้างก็จัดหาอาหาร ระดมทุนกันช่วยเหลือ เป็นค่าใช้จ่ายอื่นๆ สุดท้ายชาวนาทุกคนก็ได้น้ำใส่ข้าว ผ่านวิกฤตไปได้ด้วยดี

เรื่องที่ 8 การจัดตั้งชมรมจิตอาสาพัฒนาตำบลลำประดา

ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินการของชมรมฯ ดูแลความสะอาดบริเวณสถานที่สาธารณะ เช่น วัดในตำบลลำประดา สถานที่ราชการ โรงเรียน สองข้างทางหลวงชนบทรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการป้องกันภัยพิบัติจากภัยธรรมชาติ

เรื่องที่ 9 การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน

ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2556 ณ ห้องประชุม อบต. ลำประดา เป็นอีกองค์กรหนึ่ง ที่ร่วมกันพัฒนาตำบลให้มีความเข้มแข็งสู่ความยั่งยืนต่อไป

เรื่องที่ 10 สารเคมีในเส้นเลือด

ปัญหาใหม่จากโครงการจำนำข้าว กระตุ้นให้ชาวนาเร่งผลิตและใช้สารเคมี ทำให้พบสารเคมีในเลือดของเกษตรกร ตั้งแต่ปี 2555 แนวโน้มเพิ่มขึ้น เรื่องที่ 11 มาตรการป้องกันปราบปราม

ปัญหาอาชญากรรมในตำบลลำประดา พบว่า มีการลักเล็กขโมยน้อย ลักลอบซื้อตปลาในบ่อน้ำ เครื่องมือทางการเกษตร หลอกหลวง

เรื่องที่ 11 มาตรการป้องกันปราบปรามปัญหาอาชญากรรมในตำบลลำประดา

สำหรับปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ตำบลลำประดา พบว่า ไม่มีปัญหาอาชญากรรมการที่มีความรุนแรงแต่ประการใด แต่เกิดปัญหาบ้างเล็กน้อย อาทิเช่น การลักเล็กขโมยน้อย ลักลอบซื้อตปลาในบ่อน้ำ เครื่องมือทางการเกษตร หลอกหลวง การแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการป้องกันอาชญากรรมโดยการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐ วัด โรงเรียน เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในชุมชน โดยให้ประชาชนทุกคนเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลลำประดา รวมถึงการกำหนดวาระที่เป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญที่จำเป็นต้องได้รับการให้ความตระหนักไม่ให้เกิดขึ้นในตำบลลำประดา คือ ปัญหายาเสพติดในตำบลลำประดา ห้ามเล่นการพนันภายในวัด การทะเลาะวิวาทงานพิธีต่างๆ ถอดบทเรียน โดย ผศ.ดร.สุมนทิพย์ จิตสว่าง หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ลงพื้นที่ถอดบทเรียนตำบลลำประดา : บทบาทการป้องกันอาชญากรรมโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน “ธรรมนูญตำบลและตำบลจัดการตนเอง สู่ตำบลต้นแบบแห่งคุณธรรม”

เรื่องที่ 12 การจัดการขยะในชุมชนโดยชุมชน

ผลกระทบต่อชุมชนที่เห็นได้ชัด คือ ขยะในชุมชนเพิ่มมากขึ้นและพบขยะบริเวณสองข้างทางเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จึงได้จัดทำโครงการการจัดการขยะในชุมชน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ เข้าใจ และร่วมมือ จัดการ และคัดแยก “ขยะ” อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากขยะได้สูงสุด และลดปริมาณขยะ ในชุมชนลง ตัวอย่าง บ้านห้วยหลวง หมู่ที่ 6 จะดำเนินการจัดการขยะในวัด เมื่อมีงานในวัด เจ้าภาพจะต้องรับผิดชอบในการกำจัดขยะหลังเสร็จสิ้นงานไม่ทำให้เป็นภาระของคนอื่น การตั้งกติกาหรือข้อตกลงในการจัดการขยะ ร่วมกัน กระบวนการดังกล่าวเกิดจากหมู่บ้านร่วมคิดร่วมทำร่วมใจในการดำเนินการคัดแยกขยะ ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง มีการนำขยะรีสร้างรายได้ นำมาทำสิ่งประดิษฐ์ใช้ในชุมชนและนำไปขายเพิ่มรายได้ ลดขยะลด ภาระชุมชน

รูปธรรมการจัดการน้ำโดยชุมชน

ตำบลลำประดามีพื้นที่เกษตรกว่า 26,000 ไร่ ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลตั้งอยู่นอกเขตชลประทาน ไม่มีแม่น้ำสายหลักไหลผ่านมีเพียงคลองลำประดาศึ่งเป็นคลองน้ำธรรมชาติเล็กๆ มีน้ำไม่เพียงพอต่อการเกษตรในพื้นที่ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักเมื่อประสบปัญหาสถานการณ์น้ำขาดแคลน ไม่เพียงพอต่อการทำนาและการทำเกษตรอื่นๆ ในพื้นที่ประมาณ 20,000 ไร่ ซึ่งสภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ดอน พื้นที่อีกประมาณ

10,000 ไร่ เป็นที่ลุ่มมักประสบปัญหาน้ำท่วมทุกๆ ปี จึงทำให้ไม่สามารถทำนาปรังได้ สถานการณ์ปัญหาฝนแล้งทิ้งช่วง ทำให้เกิดปัญหาโรคระบาดของศัตรูพืช เช่น เพี้ยระบาดในนาข้าวทำให้ชาวนาได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ช่วงฤดูฝนประมาณเดือนสิงหาคม – กันยายนของทุกปี ในพื้นที่ลุ่มมักจะถูกน้ำท่วมอยู่เป็นประจำ พืชผลทางการเกษตรได้รับความเสียหาย เกิดปัญหาหนี้สิน ชาวนาทำนาขาดทุนเนื่องจากไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ เมื่อปี พ.ศ.2554 เกิดวิกฤตน้ำท่วมครั้งใหญ่ และปี พ.ศ. 2558 เกิดวิกฤตภัยแล้ง

กระบวนการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมายของชุมชน

หลังเกิดวิกฤติน้ำท่วมครั้งใหญ่ในปี พ.ศ.2554 ได้มีการเปิดเวทีกลางระดับตำบลเพื่อหารือร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนปัญหา สถานการณ์ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น โดยใช้เวทีประชาคมหมู่บ้าน ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาระดับชุมชน / หมู่บ้าน มีการจัดทำแผนที่เพื่อศึกษาเส้นทางน้ำ “แผนที่ทางเดินน้ำ” เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการแก้ไขปัญหาน้ำให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ในขณะที่เกษตรกรบางรายเจาะบ่อบาดาลเพื่อการเกษตรโดยการใช้ทุนตนเองในการขุดเจาะ รวมทั้งขอสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอกเข้ามาสนับสนุน ปี พ.ศ.2556 หลังจากทีตำบลลำประดาได้มีการประการวาระประชาชนและมีการประกาศใช้ธรรมนูญตำบลก็ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาน้ำขึ้นมาโดยการตั้งคณะทำงานจัดการน้ำชุมชนขึ้น และประสานขอความร่วมมือจาก

ตำบลบางไผ่ซึ่งเป็นตำบลที่อยู่ใกล้เคียงและอยู่ติดน้ำน้ำนาน เพื่อ
เจรจาขอใช้น้ำจากเครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้าจากแม่น้ำนานลงคลอง
ธรรมชาติที่เชื่อมต่อระหว่างพื้นที่เกษตรทั้งสองตำบล (บางไผ่- ลำ
ประดา) โดยมีระบบการบริหารจัดการภายในตำบลโดยการขึ้น
ทะเบียนชาวนาที่ทำนาในแต่ละปี และเก็บเงินค่าน้ำปีละ 100
บาท/ ไร่ เพื่อนำเงินที่เก็บจากชาวนาไปจ่ายค่าไฟฟ้าที่ใช้เครื่อง
สูบน้ำของตำบลบางไผ่ มีตั้งกฎ กติกาในการใช้น้ำร่วมกันรวมถึง
การช่วยกันซ่อมแซมคันคลองเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วม น้ำร่ว บาง
พื้นที่บางจุดเปลี่ยนจากการใช้ทอกลมมาเป็นท่อเหลี่ยมเพื่อให้การ
ระบายน้ำได้ดีขึ้น มีชาวนา / ชุมชนสามารถกลับมาทำนาอีกครั้ง
หนึ่งในพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงสามารถปลูกข้าวได้ประมาณ 7,000
ไร่ จากที่นาทั้งหมด 10,000 ไร่ ที่เหลืออีกประมาณ 3,000 ไร่
เกษตรกรมีการปรับตัวปลูกพืชระยะสั้นทดแทน เช่น แตงโม ผัก
ต่างๆ

คณะกรรมการจัดการน้ำชุมชนได้ผลักดันให้ อบต.ลำ
ประดากำหนดยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา น้ำ และ อบต.อนุมัติ
งบประมาณในการในการแก้ไขปัญหา น้ำจำนวน 5 ล้านบาท

การเรียนรู้ของชุมชนต่อสถานการณ์ปัญหาน้ำ

เกิดการรวมตัวกันในการแก้ไขปัญหาของชุมชนทำให้เกิด
แผนและแนวทางในการแก้ไขปัญหา เกิดการปรับตัวของเกษตรกร
ในการวางแผนการผลิตเพื่อเตรียมรับมือกับปัญหา สถานการณ์น้ำ
ท่วม น้ำแล้ง เกิดแนวทางในการคิดค้นหาแนวทางในการแก้ไข

ปัญหาน้ำอย่างยั่งยืน (โครงการท่อมุดดิน ระยะทาง 7 กิโลเมตร)
เกิดนวัตกรรมใหม่ในการแก้ไขปัญหาน้ำโดยชุมชน เกิดชุดองค์
ความรู้เรื่องการจัดการน้ำและภัยพิบัติ

แนวทาง กระบวนการ พัฒนาตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

“สำปรดาโมเดล”

คณะทำงานขับเคลื่อนตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง ภาคเหนือได้
วางกรอบแนวทางและกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง
ตำบลลำประดาขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ เมื่อวันที่ 24-26 มิถุนายน
2562 เป็นกระบวนการเริ่มต้นในการถอดบทเรียนประวัติศาสตร์
พัฒนาการ

- เป้าหมายกระบวนการสำคัญและเครื่องมือสำคัญในการ
ขับเคลื่อนงาน
- องค์กรทางสังคม /องค์กรชุมชน แก่นนำสำคัญในการ
ขับเคลื่อนงาน
- การประสานความร่วมมือ / การบูรณาการงานพัฒนากับ
หน่วยงาน องค์กรต่างๆ

ระยะที่ 2 ปฏิบัติการสร้างการเรียนรู้กับพื้นที่ เมื่อวันที่
10-12 กรกฎาคม 2562 การพัฒนาเครื่องมือการวิเคราะห์ความ
เข้มแข็ง กลุ่ม องค์กร เครือข่ายตำบลลำประดา หน่วยงาน

- การทบทวนเนื้อหา ข้อสรุป ข้อค้นพบ ข้อเสนอแนะจากเวทีการสรุปบทเรียนและการทบทวนกระบวนการพัฒนา
- การแบ่งกลุ่มย่อย เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดความเข้มแข็ง ตำบลลำประดา
 - 1) ด้านเศรษฐกิจ
 - 2) ด้านทรัพยากร สิ่งแวดล้อม
 - 3) ด้านสังคม วัฒนธรรม
 - 4) ด้านสุขภาพ
- สังเคราะห์ภาพรวมถึง แนวทาง กระบวนการ เครื่องมือการวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งตำบลลำประดา
- การเชื่อมโยงการจัดทำตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งจัดการตนเองคนลำประดา

ระยะที่ 3 การกำหนดตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง วันที่ 17-19 กรกฎาคม 2562 เป็นการสรุปเนื้อหา กระบวนการและข้อค้นพบจากการพัฒนาและการใช้ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

- เป้าหมายและแนวทางการพัฒนา โดยใช้ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง เป็นเครื่องมือเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน
- สถานการณ์ และความก้าวหน้าการดำเนินงานพัฒนาขบวนองค์กรชุมชน ตำบลลำประดา ภายใต้วาระประชาชน 12 ประเด็น

- ลงพื้นที่ฐานการเรียนรู้
ฐานการเรียนรู้ที่ 1 การจัดการน้ำโดยชุมชนท้องถิ่น
ฐานการเรียนรู้ที่ 2 การขับเคลื่อนสังคมด้วยพลังคนสูงวัย
ฐานการเรียนรู้ที่ 3 เศรษฐกิจชุมชนบนฐานวัฒนธรรมภูมิ

ปัญญาท้องถิ่น

- ทบทวนแนวคิดและกระบวนการตัวชี้วัดชุมชน
- สรุปทบทวนเนื้อหากระบวนการขับเคลื่อน “ชุดการ
สังเคราะห์”
 - การสะท้อนบทเรียนบทเรียนและกระบวนการจัดทำ
ตัวชี้วัดชุมชน
 - สรุป ทบทวนเป้าหมายกระบวนการจิวชี้วัดชุมชน
ตำบลลำประดา
 - แผนการวิเคราะห์ชุมชนลำประดาเข้มแข็ง

- 4 -

การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ:

การจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชน

ตำบลห้วยยางขาม อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

จากการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลห้วยยางขาม ที่ผ่านมาได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ในปี 2554 ได้สำรวจฐานข้อมูลผู้ไม่มีที่อยู่อาศัย จำนวน 240 ครัวเรือน ครอบคลุมทั้ง 11 หมู่บ้าน พบว่าปัญหาที่อยู่อาศัยทรุดโทรมของตำบลห้วยยางขามนั้นมีจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องทำการแก้ไขให้กับชาวบ้านเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน และสร้างหลักความมั่นคงในชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น

ดังนั้นทางสภาองค์กรชุมชนตำบลห้วยยางขาม จึงได้ดำเนินการจัดทำโครงการบ้านพอเพียงชนบทขึ้นในส่วนของตำบลห้วยยางขาม โดยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรบริหารส่วนตำบลห้วยยางขาม ฝ่ายปกครองท้องที่ ตำรวจ ทหาร และสถาบันศาสนา ในการปรับปรุง ซ่อมแซม และพัฒนาที่อยู่อาศัยของประชาชนให้ดีขึ้น

ปี 2544 ตำบลห้วยยางขามเริ่มมีกระบวนการขับเคลื่อนการทำงานภาคประชาสังคมที่เด่นชัด เช่น งบประมาณศูนย์เศรษฐกิจตำบลละ 1 ล้านบาท SIF เมนู 5 เรื่อง การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส

และทุนการศึกษา แล้วรัฐบาลยังส่งเสริมให้ชุมชนเน้นการทำแผนแม่บทชุมชน ผ่านกระทรวง ทบวง กรม และภาคประชาสังคมต่างๆ

ปี 2545 ตำบลห้วยยางขามยังดำเนินงานภาคประชาสังคมมาเรื่อยๆ โดยมีการขับเคลื่อนโครงการพลังชุมชน พลังแผ่นดิน ขจัดสิ้นยาเสพติด สานพลังประชารัฐ และการจัดทำแผนแม่บทชุมชน

ปี 2550 - 2555 ตำบลห้วยยางขามได้จัดตั้งกองทุนสวัสดิการตำบล แล้วมีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน มีศูนย์พัฒนาครอบครัว มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเก็บข้อมูลทรัพยากร การจัดทำฝ่ายชะลอน้ำ การปลูกป่า การบวชป่า การสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งตำบล การส่งเสริมคุณภาพชีวิต การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การจัดทำแผนชุมชน และการเสนอแผนตำบลสู่ท้องถิ่น

ปี 2556 - ปี 2557 การสำรวจข้อมูลเขตแนวป่าสงวนชาวบ้านคิดว่าจะทำอย่างไร ที่จะเรียกร้องสิทธิ์ที่ดินทำกินของตัวเอง ทางหน่วยงานผู้ปกครองท้องถิ่นที่ท้องถิ่นมาช่วยกัน หาทางออกว่าจะทำอย่างไร ให้ชาวบ้านมีที่ทำกินที่ถูกต้อง จึงเป็นจุดเริ่มต้นการจับพิกัดของแต่ละรายจากแผนพัฒนาแม่บทชุมชน ข้อมูลผู้เดือดร้อนด้านที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยไม่มีเอกสารสิทธิ์ เช่น หมู่ 2 หมู่ 4 หมู่ 5 ไม่มีเอกสารสิทธิ์ อยู่ในพื้นที่ป่าสงวน จึงจับพิกัดที่อยู่อาศัยและที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ซึ่งมี 365 แปลง และต่อมายังพบว่าหมู่ที่ 10 มีปัญหาอยู่ในที่ดินกรมทางหลวง จึงสำรวจข้อมูลและทำข้อมูลทั้ง 10 หมู่บ้าน สำรวจข้อมูลครัวเรือนผู้เดือดร้อนทั้ง

ตำบล มีโครงการตำบลสุขภาวะ โดยร่วมกับ สสส.เก็บข้อมูลรายครัวเรือนโดยใช้โปรแกรม TCNAP มีการระบุชัดเจนรายครัวเรือน ทำให้เห็นว่ามีปัญหาอะไร ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ ภายใต้อำเภอสามารถป้อนออกมาใช้ได้เลย เมื่อนำข้อมูลเสนอคืนให้กับชุมชนได้รู้ว่าผู้เดือดร้อนด้านที่ดิน ที่อยู่อาศัยมีกี่ราย ผู้เดือดร้อนด้านที่ดิน และที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก มีการคืนข้อมูลให้กับชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่ อบต.รับผิดชอบแต่ละหมู่บ้าน ลงพื้นที่เก็บข้อมูล คืนข้อมูล ทำแผนสุขภาพ

จากการสำรวจพิกัดที่ดินทำให้เรารู้ข้อมูลทั้งตำบลว่าที่ดินเรามีปัญหาตรงไหนบ้าง และเจ้าของที่ดินรู้ว่าครอบครองที่ดินอย่างไร มีผลกระทบข้างหน้าอย่างไร ที่สำคัญทุกคนในตำบลรู้ว่าปัญหาของแต่ละคนมี เช่น ไม่มีเอกสารสิทธิ์ อยู่ที่ทับซ้อนเขตป่า ผู้นำประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อำเภอ ป่าไม้ เพื่อให้ได้รับการแก้ไขปัญหาที่ดินกับชาวบ้าน ปัจจุบันมีการประสานป่าไม้ แต่ไปได้ช้าเพราะติดขัดข้อกฎหมายต่างๆ สร้างความกระตือรือร้นให้กับคนในตำบล ปัญหาของตัวเองมีมานานแล้ว แต่เดิมไม่ได้รับความใส่ใจ ปัจจุบันมีการสำรวจ มีข้อมูล ชัดเจน มีข้อมูล รูป ที่ชัดเจนสามารถประสานหน่วยงานต่างๆ ได้ ปัจจุบันมีปัญหาการหน่วยงานกับชาวบ้านถือแผนที่คนละฉบับ จึงมีปัญหาที่ดินทับซ้อนรอรัฐบาลใช้แผนที่ฉบับเดียวทั้งประเทศ ถึงตอนนั้นคงจะเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านในการได้รับเอกสารสิทธิ์

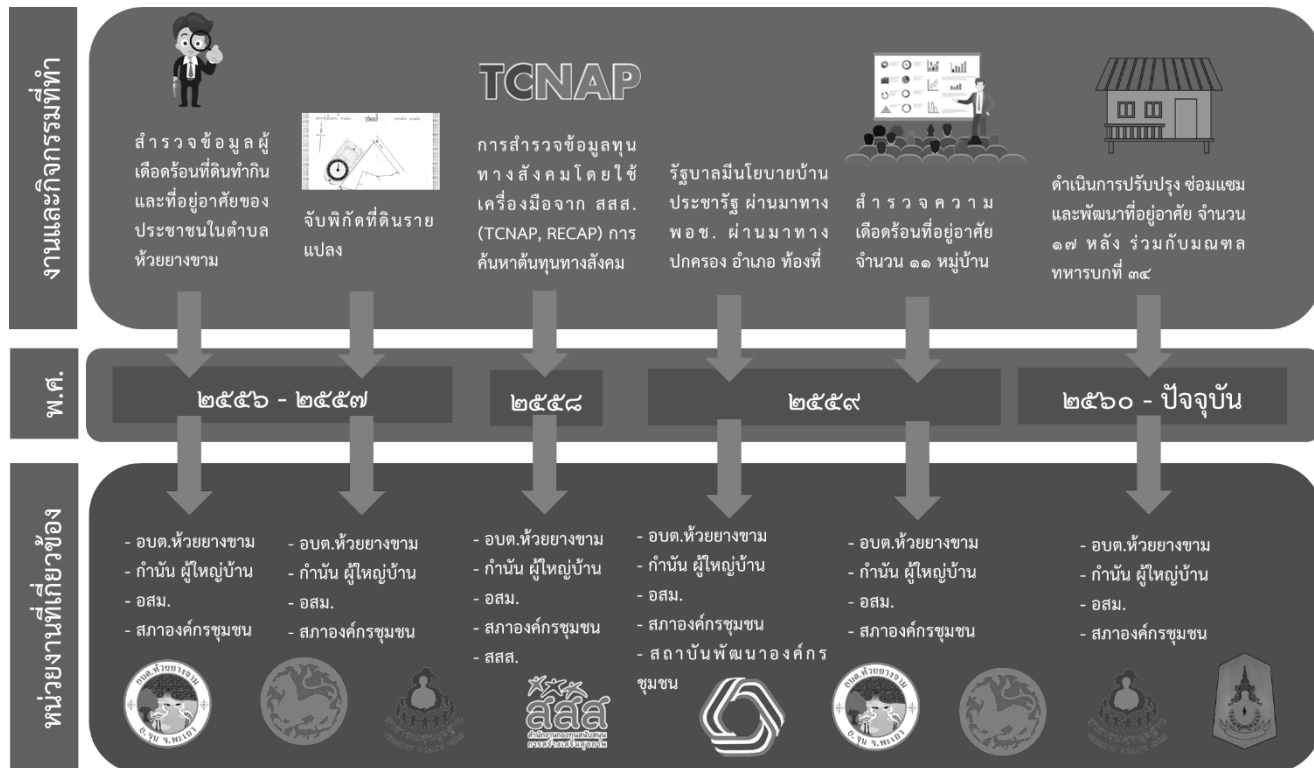
ปี 2558 ในการสำรวจข้อมูลทุนทางสังคมโดยใช้เครื่องมือ
จาก สสส. การค้นหาต้นทุนทางสังคมแยกเป็น 3 อย่าง ได้แก่

- **ทุนบุคคล** ให้ผู้นำสำรวจทุนสังคมในหมู่บ้านว่ามี
ใครบ้าง แต่ละคนมีความชำนาญเรื่องอะไร เช่น
ส.อบต.มนัสเป็นผู้นำสังคม เป็น ส.อบต. อสม.
กรรมการประปา กรรมการวัด สดบ. ชรบ. มีจิต
อาสาที่มาทำงาน พบว่าผู้คนในหมู่บ้าน ตำบลมี
ใครบ้างที่มีความเก่งและชำนาญเรื่องไหน ส.
อบต. มนัสยังเป็นช่างด้วย เก่งในเรื่องต่างๆ ใน
ส่วนบ้านพอเพียงไม่มีการจ้างค่าแรง มีช่างชุมชน
บริหารการก่อสร้าง
- **ทุนที่เป็นกลุ่มองค์กร** องค์กรต่างๆ ในแต่ละ
หมู่บ้านมีไม่น้อยกว่า 10 กลุ่ม เช่น กองทุนเงิน
ล้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มฉางข้าว กลุ่มน้ำประปา
แต่ภายใต้กองทุนกลุ่มต่างๆ มีเงินทุนหมุนเวียนใน
การช่วยเหลืออยู่ เช่น หมู่ 3 ทำบ้านพอเพียง 2
หลัง กลุ่มศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ ช่วยเหลือรายละ
500 ผู้สูงอายุให้งบประมาณเพิ่ม และมีกลุ่ม/
บุคคลต่างๆ อีกมากมาย ช่วยเหลือกันทางสังคม
เป็นกำลังสำคัญในการดำเนินโครงการบ้าน
พอเพียงชนบท ทำให้งานสำเร็จ เพราะผู้นำมี
ศักยภาพในการนำชุมชน นำทุกเรื่องไม่ว่าเป็น
เรื่องคน เงิน การบริหารจัดการในหมู่บ้าน

- **ทุนที่เป็นแหล่งประโยชน์** เช่น ที่ดินสาธารณะ หมู่บ้าน ทรัพยากรธรรมชาติ เรื่องป่าไม้ ต้นไม้ มีป่าที่อุดมสมบูรณ์หลังจากที่เราไปดูแล ปี 2552 ปลุกป่า ทำฝาย ดำเนินการบ้านพอเพียงวัสดุไม้ไม่เพียงพอ อาจจะมีการประชาคมขอใช้ไม้ในป่าชุมชน เนื่องจากมีการดูแลป่ามาหลายปี ไม้ไม่ทนใหญ่ที่จะใช้ในการสร้างบ้านผู้สมควรได้รับช่วยเหลือ

ปี 2559 รัฐบาลมีนโยบายบ้านประชารัฐ ผ่านมาทาง พอช. ผ่านมาทางปกครอง อำเภอ ท้องที่ เพราะมีสภาองค์กรชุมชนในตำบล บ้านพอเพียงปี 59 ครั้งแรกให้ ชุมชนเสนอรายชื่อข้อมูลที่มีอยู่ในบ้าน ทั้งท้องที่ ท้องถิ่น เสนอรายชื่อ ทำประชาคมเป็นการยืนยันว่ามีผู้เดือดร้อนจริงในพื้นที่ หลังจากนั้นมีการสำรวจประมาณการซ่อมแซมบ้านร่วมกับช่างในชุมชน ว่าบ้านที่เสนอต้องการซ่อมแซมอะไรบ้าง ใช้วัสดุอะไร จำนวนเท่าไร หลังจากนั้นนำรายชื่อ 17 หลังผ่านคณะกรรมการ ซึ่งมีคณะกรรมการบ้านพอเพียงโดยนายกเป็นประธาน จากนั้นส่งรายชื่อไปพิจารณาที่จังหวัด เดือนก.พ. 60 พอช.อนุมัติโครงการ จำนวน 17 ครั้วเรือน แต่ดำเนินการซ่อมแซมบ้านทำได้จริง 18 ครั้วเรือน ภายใต้งบประมาณหลังละ 18,000 บาท

แผนภาพเส้นทางการพัฒนานวัตกรรม (Time Line) “บ้านพอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขาม”

รูปแบบและวิธีการดำเนินการ

1. สํารวจข้อมูลผู้เดือดร้อนด้านที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยทั้งตำบล
2. นํารายชื่อทั้งหมดส่งคืนให้ชาวบ้านประชาคม และจัดทำแผนการช่วยเหลือเป็นรายปี
3. นํารายชื่อจากการทำแผนรายปีของหมู่บ้านที่มาจากประชาคมเสนอต่อที่ประชุมระดับตำบล
4. ที่ประชุมจัดตั้งคณะทำงานลงพื้นที่สํารวจ และประมาณราคาการการปรับปรุง ซ่อมแซม และพัฒนาที่อยู่อาศัย

5. จัดส่งรายชื่อ และเอกสารให้คณะทำงานจังหวัด
6. รวบรวมการพิจารณาจากคณะทำงานภาค (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน)
7. คณะทำงานภาคอนุมัติ
8. คณะทำงานจังหวัดเรียกทำบันทึกความร่วมมือ (MOU)
9. คณะทำงานระดับตำบลเรียกผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือมาประชุมทำความเข้าใจในการปรับปรุง ซ่อมแซม และพัฒนาที่อยู่อาศัย ของตนเอง ภายใต้งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนมาในแต่ละปี
10. คณะทำงานระดับตำบลมอบหมายให้กองเลขาประสานผู้นำในพื้นที่ในการดำเนินการปรับปรุง ซ่อมแซม และพัฒนาที่อยู่อาศัย ในแต่ละหลัง และรายงานความก้าวหน้าให้กับคณะทำงานระดับจังหวัด และภาค หลังจากดำเนินการเสร็จสิ้น

กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ได้รับผลจากการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานของบ้านพอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขาม มีประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือทุกกลุ่มประชากร (๑๔) ซึ่งอาจแบ่งกลุ่มเป้าหมายได้ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายและผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงาน
คือ ประชากรในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้พิการ ซึ่งมีที่ไม่มีที่อยู่อาศัย หรือมีอยู่อาศัยที่มีสภาพชำรุดทรุด

โทรม และไม่สามารถที่จะดำเนินการสร้าง ปรับปรุงซ่อมแซมได้ ให้
ได้รับที่อยู่อาศัยที่แข็งแรงมั่นคงต่อไป

นอกจากนี้กลุ่มที่ดำเนินกิจกรรม คือ กลุ่มที่เข้าร่วมในการ
สร้าง และซ่อมแซม บ้านพอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขาม เกิด
เครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง เนื่องจากว่าการดำเนินงานนั้น
จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่ายทั้งท้องที่ ท้องถิ่น
หน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มองค์กรชุมชน จึงจะทำให้งานของบ้าน
พอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขามประสบผลสำเร็จได้

พลผลที่ได้จากนวัตกรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทาง
สังคม 3 ระดับ

● ระดับชุมชน

1. พัฒนาคุณภาพชีวิต ยกระดับชีวิตที่ดีขึ้นปรับปรุง
ซ่อมแซมแล้วบ้านมั่นคงแข็งแรง เกิดความสบาย มีความสุข
มากขึ้น เพราะไม่ต้องกังวลเรื่องภัยธรรมชาติ เช่น หลังคารั่ว ไม่
ต้องกังวลว่าสิ่งของจะเปียก ทำงานได้สบายใจไม่ต้องระแวง
หรือต้องรีบกลับมาเก็บของเพราะกลัวเปียกฝน /นอนบนบ้าน
ชั้น 2 ได้อย่างสบายใจ ไม่ต้องกังวลว่าน้ำจะท่วมบ้านชั้นล่าง/
และไม่ต้องกังวลเมื่อมีพายุ/ลมแรง

2. มีความมั่นใจในการใช้ที่ดิน โดยเฉพาะกรณีอาศัย
อยู่ในที่ดินคนอื่น จากการทำโครงการได้มีการยืนยัน/ให้ความ
ชัดเจนในการอยู่อาศัย

3. เกิดการยอมรับ และมีศักดิ์ศรี เพราะเกิดจากการ
ทำประชาคมและการคัดเลือกกันเอง

4. เกิดการวางแผนร่วมกันระหว่างชุมชนและ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการแก้ไขปัญหาให้กับผู้
เดือดร้อนรอบที่ 2 โดยใช้ประสบการณ์ในการทำงานรอบที่ 1
มาเป็นบทเรียน

● ระดับสังคม

1. เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเรื่องการช่วยเหลือ
สังคมโดยการมีส่วนร่วม

2. เกิดความร่วมมือ ระหว่างกลุ่ม/องค์กรทางสังคม
และแผนการพัฒนากองทุนศูนย์สงเคราะห์ผู้ยากไร้

● ระดับนโยบายรัฐ

1. ความสัมพันธ์กับหน่วยงานรัฐ

- เกิดความรู้สึกที่เป็นมิตรกับหน่วยงานรัฐ
- เกิดนโยบายสาธารณะในการช่วยเหลือผู้
เดือดร้อน ปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้อง
ได้รับการเชื่อมโยงกับท้องถิ่น และ พมจ.
โดย อบต.นำบรรจุในแผน 4 ปี บางส่วน
นำเข้าข้อบัญญัติท้องถิ่น

บทสรุปของนโยบายสาธารณะ:

“บ้านพอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขาม”

จากการดำเนินการของบ้านพอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขามสามารถสะท้อนในการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ดังนี้

1. สร้างการเรียนรู้

1.1 สร้างแหล่งเรียนรู้ “บ้านพอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขาม” บ้านพอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขามเป็นแหล่งที่ใช้ในการเป็นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้และในเรื่องของการจัดการสวัสดิการสังคมโดยชุมชน ซึ่งเป็นนวัตกรรมต่อยอดของกลุ่ม/องค์กรทั้งในและนอกตำบลห้วยยางขามโดยซึ่งเกิดจากประสบการณ์จากการทำงาน และเป็นสถานที่ต้นแบบหรือเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในตำบลอื่นในอำเภอจุน ในจังหวัดพะเยาและผู้ที่มาศึกษาดูงาน เป็นดำเนินการต้นแบบ นำร่องของตำบลเพื่อเป็นกรณีศึกษาของตำบลห้วยยางขามในการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคของโครงการฯ เพื่อจะได้นำเป็นเป็นแนวทางในการดำเนินการกิจกรรมของบ้านพอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขามต่อไป

1.2 สร้างการเรียนรู้ บ้านพอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขาม ได้ส่งเสริมและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงานต่างๆ ของบ้านพอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขาม เนื่องจากต้องมีการประสานงานกับกลุ่ม องค์กรต่างๆ ก่อนการดำเนินงาน จึง

ทำให้คณะกรรมการและกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่มาเข้าร่วมในการทำกิจกรรมเกิดการเรียนรู้เพื่อให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในตำบลห้วยยางขามได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึง

1.3 สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง นวัตกรรมบ้านพอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขาม ได้สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ กลุ่มคณะกรรมการ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยยางขาม ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลห้วยยางขาม กลุ่ม อสม.ในตำบลห้วยยางขาม และกลุ่มองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบุคคลดังกล่าว ถือว่าเป็นกลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งนอกจากจะได้ลงมือทำเป็นตัวอย่างแล้ว ยังนำมาซึ่งแนวคิดและวิธีการใหม่ๆ เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชนให้เกิดขึ้นในตำบลห้วยยางขาม และมีการสร้างกติการ่วมกัน ในการดูแลช่วยเหลือกันในชุมชน

1.4 สร้างความเป็นพลเมือง จากกิจกรรมของบ้านพอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขามที่มีบุคลากรทั้งจากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยยางขามพัฒนา กลุ่มผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการและองค์กรทั้งในและนอกตำบลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนและดำเนินการ ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงแล้วยังถือเป็นการสร้างความเป็นพลเมืองที่มีเป้าหมายในการพัฒนาสังคมไปร่วมกันจนเกิดเป็นเครือข่ายสังคมจิตอาสา และสังคมแห่งความเอื้ออาทรขึ้นในตำบลห้วยยางขาม และกิจกรรมของบ้านพอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขามได้สร้างผลกระทบด้านบวกที่สำคัญขึ้นในตำบลห้วยยางขาม ในด้านการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมในตำบลห้วยยางขาม

ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมทางแนวคิดและกิจกรรมที่ดำเนินการ โดยเป็น
เอกลักษณ์เฉพาะของตำบลห้วยยางขาม

2. สร้างผลกระทบ

บ้านพอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขาม ก่อให้เกิด
ผลกระทบต่อชุมชน ๓ ด้าน ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านสังคม ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในตำบล
ห้วยยางขาม โดยบ้านพอเพียงเป็นการช่วยเหลือแบบมีส่วนร่วม
โดยอาศัยความร่วมมือจากสภาองค์กรชุมชน องค์การบริหารส่วน
ตำบลห้วยยางขาม กองทุนสวัสดิการชุมชน ศูนย์พัฒนาครอบครัว
ตำบลห้วยยางขาม ท้องที่ (ช่วยประชาสัมพันธ์ ทำให้เกิดการร่วมมือ
กันปรับปรุงบ้าน) และกลุ่มองค์กรในชุมชน (กลุ่มออม. กลุ่ม
ผู้สูงอายุ) มาช่วยกันดำเนินงานให้ผู้ด้อยโอกาสในชุมชนได้รับการ
ช่วยเหลือให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และนอกจากนี้ยังทำให้คนใน
ชุมชนได้หันมาใส่ใจดูแลผู้ด้อยโอกาสทางสังคมมากขึ้น

2.2 ด้านการจัดการสถานะแวดล้อม ส่งผลกระทบในด้าน
สิ่งแวดล้อม คือ ผู้สูงอายุ และผู้พิการที่ด้อยโอกาสทางสังคมได้รับ
การช่วยเหลือในการสร้าง และปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้มี
ความเหมาะสมต่อผู้สูงอายุ และมีที่อยู่อาศัยที่แข็งแรง มั่นคง
ตลอดจนทำให้ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมได้มีที่อยู่อาศัยในพื้นที่
เหมาะสม ไม่มีการบุกรุกพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ป่าไม้

2.3 ด้านการเมืองการปกครอง นวัตกรรมนี้มีผลกระทบใน
ด้านการเมืองการปกครอง เนื่องจากการจะดำเนินนวัตกรรมจะต้อง

มีอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายในการขับเคลื่อนนวัตกรรม ทั้งคณะผู้บริหารฯ สมาชิกสภาฯ พนักงานเจ้าหน้าที่ในอบต.ห้วยยางขาม คณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบทตำบลห้วยยางขาม ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มต่างๆ ทั้ง อสม. เยาวชน และผู้สูงอายุ องค์กรภาคีรัฐอื่นๆ เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน) มณฑลทหารบกที่ ๓๔ เป็นต้น เพื่อมาร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และการที่ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมของนวัตกรรมจึงทำให้นวัตกรรมนี้ ประสบผลสำเร็จไปได้ด้วยดีตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

บทเรียนนวัตกรรม
ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
ภาคกรุงเทพ ปริมณฑล
และตะวันออก

ขบวนองค์กรชุมชนภาคกรุงเทพฯ ปริมณฑล และ
ตะวันออก เกิดจากการผนึกกำลังร่วมของขบวนองค์กรชุมชนภาค
กรุงเทพฯ ปริมณฑล และตะวันออก 12 จังหวัด ประกอบด้วย
ตราด จันทบุรี ระยอง ชลบุรี นครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา
สระแก้ว ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ และกรุงเทพมหานคร
มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับนโยบายรัฐสำคัญหลายด้าน เพื่อ
รองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ เช่น นโยบายเขต
เศรษฐกิจพิเศษ นโยบายระเบียบเขตเศรษฐกิจ ฯลฯ เป็นศูนย์กลางการ
พัฒนาเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว แหล่งผลิตการเกษตรสำคัญของ
ประเทศและนานาชาติ เป็นประตูการค้าเชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ
ในกลุ่มอินโดจีน รวมทั้งมีการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่ง
เชื่อมโยงสู่นานาชาติเพื่อสนับสนุนการขยายตัว ทั้งทางด้านพัฒนา
เมือง เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิด
การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่อย่างมาก มีโครงการขนาดใหญ่เกิดขึ้น
มากมาย เช่น ถนน ท่าเรือน้ำลึก สนามบิน โรงไฟฟ้า อ่างเก็บน้ำ
นิคมอุตสาหกรรม เขตเศรษฐกิจ และอื่นๆ อีกมากมาย

เกิดการการเติบโตและขยายผลอย่างรวดเร็ว ทั้งในเชิงการ
ขยายตัวของพื้นที่ และการเติบโตของเศรษฐกิจ ประชากร การ
ขยายตัวของเมืองและภาคอุตสาหกรรมและการจ้างงาน อย่างไรก็ตาม
การขยายตัวด้านเศรษฐกิจของภาคที่ผ่านมา ส่งผลให้เกิดการ
กระจุกตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และประชากรในภาคอย่าง
หนาแน่น ทำให้เกิดสภาพปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพ
ชีวิตของ

ปัญหาหลักที่เกิดขึ้น

- 1) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ที่มีได้กระจายความมั่งคั่งและความอยู่ดีมีสุขอย่างถ้วนหน้า
- 2) การแย่งชิงทรัพยากรอย่างรุนแรง เป็นผลให้เกิดการแย่งชิงนำมาสู่ความขัดแย้งลุกลามไปสู่ปัญหาประเทศ
- 3) การเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินจำนวนมาก นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมขนาดใหญ่
- 4) ความเสื่อมโทรมทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ที่ถูกทิ้งไว้ให้คนท้องถิ่นเป็นผู้แบกรับชะตากรรม มลพิษที่ตกค้างในระบบนิเวศ ทั้ง ดิน น้ำ อากาศ
- 5) พื้นที่ผลิตอาหารลดลง กระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารของชุมชนท้องถิ่นของสังคม และเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ
- 6) วิถีชีวิตเปลี่ยน วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น
- 7) สุขภาพของคนและสิ่งมีชีวิต

จากสภาพปัญหาและปัจจัยแวดล้อมดังกล่าว ขบวนการองค์กรชุมชนภาคกรุงเทพฯ ปริมาณพลและตะวันออก จึงได้จัดรูปขบวนให้สอดคล้องตามลักษณะภูมิทัศน์และแนวทางนโยบายรัฐ เป็น 3 กลุ่มจังหวัดคือ

1. กลุ่มจังหวัดทะเล ชายฝั่ง ประกอบด้วย ตราด จันทบุรี ระยอง และชลบุรี

2. กลุ่มจังหวัดเกษตร ประกอบด้วย นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว และฉะเชิงเทรา

3. กลุ่มจังหวัดเมือง ประกอบด้วย ปทุมธานี นนทบุรี

กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ

เครื่องมือการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่สำคัญ คือ บ้านมั่นคง บ้านพอเพียง สวัสดิการชุมชน สภาองค์กรชุมชน เศรษฐกิจและทุนชุมชน เพื่อนำไปสู่การสร้างชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเอง สร้างรูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่ปฏิบัติการ และการผลักดันนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้อง

แนวทางส่งเสริมพัฒนาขบวนองค์กรชุมชน

1. สนับสนุนให้ชุมชนมีการสำรวจวิเคราะห์ปัญหาในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การมีระบบการบริหารจัดการข้อมูลของขบวนองค์กรชุมชน

2. สนับสนุนให้มีการจัดทำแผนการพัฒนาระดับตำบล เมือง จังหวัด

3. สนับสนุนการสร้างระบบและกลไกการทำงาน ที่มีองค์ประกอบของชุมชน มีส่วนร่วมที่สำคัญ

4. สนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงภาคีในพื้นที่ ในการหนุนเสริมกระบวนการขององค์กรชุมชน

5. สนับสนุนการสร้างจิตสำนึกขบวนองค์กรชุมชนในการเป็นแกนหลักต่อการพัฒนาตนเอง

6. สนับสนุนการผลักดันการแก้ไขและออกกฎหมายที่เอื้อต่อชุมชน เช่น ข้อบัญญัติท้องถิ่น ธรรมนูญท้องถิ่น

7. สนับสนุนระบบงบประมาณที่เอื้อและสนับสนุนการพัฒนาของชุมชน

ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนขบวนองค์กรชุมชน

**วิสัยทัศน์ : พลเมืองรู้คิด มีคุณภาพชีวิตที่ดี วิถีชุมชน
ท้องถิ่นพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน**

ยุทธศาสตร์ 7 ด้าน

1. การพัฒนาคนเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง
2. การสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยด้านอาหาร
อย่างยั่งยืน
3. การปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
(ดิน น้ำ ป่า)
4. การพัฒนาสวัสดิการชุมชนและคุณภาพชีวิต
5. การพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน กินดี อยู่ดี วิถีไท
6. การพัฒนาที่อยู่อาศัยเมืองและชนบท มีที่ดินทำกิน
อย่างมั่นคง
7. การกระจายอำนาจ และจัดการตนเอง

การส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

สำนักงานภาคกรุงเทพฯ ปริณทลและตะวันออก ได้หารือ
แนวทางการทำงานและคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายร่วมกับคณะที่
ปรึกษาสำนักงานภาคกรุงเทพฯ ปริณทลและตะวันออก โดยได้จัด
ประชุมจัดทำแผนการส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งขบวนองค์กร
ชุมชนภาคกรุงเทพฯ ปริณทล และตะวันออก เมื่อวันที่ 28
พฤษภาคม 2562 รายละเอียดดังนี้

1. ประชุมหารือแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่าง
คณะทำงานภาค ประเด็นงาน สำนักงานภาค ภาคี
วิชาการ และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบเกณฑ์
แนวทางส่งเสริม เครื่องมือสนับสนุน โดยใช้พื้นที่เป็น
ตัวตั้งในการส่งเสริมส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง
2. คัดเลือกพื้นที่นำร่องในการส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชน
เข้มแข็งขบวนองค์กรชุมชนระดับตำบล โดยให้ความสำคัญ
ครอบคลุมทุกจังหวัด ประเด็นงาน ภูมินิเวศน์
3. ลงพื้นที่ปฏิบัติการจริง ในพื้นที่นำร่อง ผ่านการเรียนรู้
ร่วมระหว่างองค์กรชุมชน คณะทำงาน ภาคีที่
เกี่ยวข้อง ระหว่างเดือนมิถุนายน-กันยายน โดยนำ
ร่องจำนวน 5 พื้นที่ จากพื้นที่เป้าหมาย 14 พื้นที่
4. สรุปติดตามผลการดำเนินการส่งเสริมและ
ข้อเสนอแนะในการทำงานต่อคณะอนุกรรมการภาค
สำนักงานภาค และผู้เกี่ยวข้องต่อไป

กระบวนการส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งและนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่น
จัดการตนเอง

การออกแบบวางแผนระดับภาค

1. ประชุมหารือแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่าง
คณะทำงานภาค ประเด็นงาน สำนักงานภาค ภาคี
วิชาการ และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบเกณฑ์
แนวทางส่งเสริม เครื่องมือสนับสนุน โดยใช้พื้นที่เป็น
ตัวตั้งในการส่งเสริมส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

2. คัดเลือกพื้นที่นำร่องในการส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งขบวนองค์กรชุมชนระดับตำบล โดยมีฐานคิดพื้นที่นำร่องครอบคลุมทั้ง 12 จังหวัด ที่มีรูปธรรมความสำเร็จระดับพื้นที่ การขับเคลื่อนงานชัดเจน ทั้งในเชิงประเด็นงาน และเชิงภูมิโนเวศน์
3. ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ ความสำคัญต่อพื้นที่เป้าหมาย 14 พื้นที่ กรอบเกณฑ์การพิจารณาตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง แนวทางส่งเสริมระดับพื้นที่ และแผนงานการขับเคลื่อนในพื้นที่เป้าหมาย
4. ลงพื้นที่ปฏิบัติการจริง ในพื้นที่นำร่อง ผ่านการเรียนรู้ร่วมระหว่างองค์กรชุมชน คณะทำงาน ภาคีที่เกี่ยวข้อง ระหว่างเดือนมิถุนายน-กันยายน โดยนำร่องจำนวน 5 พื้นที่ จากพื้นที่เป้าหมาย 14 พื้นที่
5. สรุปสัมมนาการส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งที่ดำเนินการ เพื่อสรุปประมวลผลการดำเนินงาน การขยายผล ข้อค้นพบ และแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนการส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งในระดับพื้นที่ จังหวัด กลุ่มจังหวัด และภาค
6. สรุปติดตามผลการดำเนินการส่งเสริมและข้อเสนอแนะในการทำงานต่อคณะกรรมการภาคสำนักงานภาค และผู้เกี่ยวข้องต่อไป

“ความสุขที่ยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง เมืองกาฬิณีญ”

เขตกาฬิณีญ กรุงเทพมหานคร

ที่ตั้งและอาณาเขตเมืองกาฬิณีญบริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา หรือฝั่งธนบุรี มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่การปกครองข้างเคียง เรียงตามเข็มนาฬิกา ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตตลิ่งชัน มีคลองบางเชือกหนังเป็นเส้นแบ่งเขต

- ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตบางกอกใหญ่และเขตธนบุรี มีคลองบางกอกใหญ่และคลองด่านเป็นเส้นแบ่งเขต

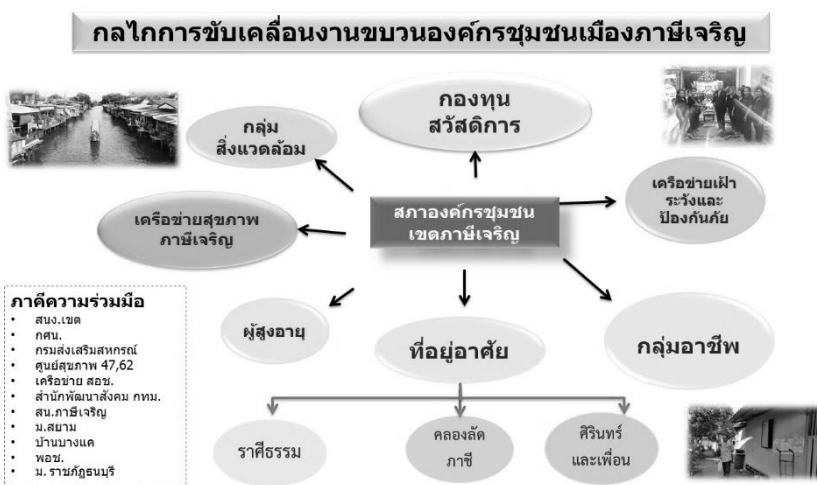
- ทิศใต้ ติดต่อกับเขตจอมทองและเขตบางบอน มีคลองวัดนางชี (คลองวัดเพลง) คลองตาม่วง คลองวัดโคกอน (คลองวัดอ่างแก้ว) คลองบางหว้า คลองสวนหลวงใต้ คลองรางบัว คลองตาน้ำ คลองบางประทุน ลำรางสาธารณะ คลองวัดสิงห์ และคลองบางโคล่เป็นเส้นแบ่งเขต

- ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตบางแค มีคลองพระยาราชมนตรี คลองบางแวก คลองบางไผ่ และคลองลัดตากลับเป็นเส้นแบ่งเขต

กลไกการขับเคลื่อนงานขบวนองค์กรชุมชนเมืองกาฬิณีญ

การขับเคลื่อนงานขบวนองค์กรชุมชนในพื้นที่เขตกาฬิณีญ ประกอบด้วยประเด็นงานหลักที่สำคัญ คือ กองทุนสวัสดิการ

ชุมชน กลุ่มสิ่งแวดล้อม เครือข่ายสุขภาพ ภาษีเจริญ ผู้สูงอายุ ที่อยู่อาศัย กลุ่มอาชีพ เครือข่ายเฝ้าระวังและป้องกันภัย ผ่านกลไกกลาง สภาองค์กรชุมชนเขตภาษีเจริญ เป็นเวทีกลางในการเชื่อมประสาน ประเด็นงานและหน่วยงานภาคีพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ประเด็นงานสำคัญ

1) สภาองค์กรชุมชนเขตภาษีเจริญ

เป้าหมาย “สภาองค์กรชุมชน เป็นพื้นที่กลาง ในการพัฒนา และแก้ไขปัญหาาร่วมกันทุกภาคส่วน
เกิดการเชื่อมโยงแผนพัฒนาที่มีรูปธรรมชัดเจน”

แนวทางการทำงานที่สำคัญ

1. ต้องค้นหาเรื่อง เป้าหมาย
2. พัฒนาระบบฐานข้อมูล
3. จัดทำแผนพัฒนาตำบล

4. เชื่อมโยงเครือข่าย
5. ประสานแผนและนำแผนไปสู่การปฏิบัติ
6. การบริหารจัดการที่ดี
7. พัฒนาศักยภาพแกนนำ
8. จัดการความรู้พื้นที่รูปธรรมถอดกระบวนการ และ
ถอดบทเรียน
9. จัดทำกติกา / ข้อตกลงร่วม

แผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นระดับเขต

1. สร้างชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเอง
2. ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากตามโครงการ
ประชารัฐ
3. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น
5. การส่งเสริมสุขภาพทุกช่วงวัย
6. การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเขตภาษีเจริญสู่
การจัดการตนเอง

ผลลัพธ์ความสำเร็จ

1. เกิดเวทีกลาง ให้คนในชุมชนได้พูดคุยและ
แลกเปลี่ยนการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชน
ท้องถิ่นของตนเองให้เข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้
2. เกิดการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาของชุมชน
ท้องถิ่น ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิสาหกิจ
ชุมชนและเศรษฐกิจชุมชน เป็นต้น

3. เกิดการเชื่อมโยง และบูรณาการการแก้ไขปัญหา
กับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง
4. เกิดการรวบรวมปัญหาและความต้องการ ของ
ประชาชนในระดับพื้นที่ เพื่อสะท้อนความ
ต้องการต่อหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับ
พื้นที่และระดับนโยบาย

2) ประเด็นที่อยู่อาศัย

จำนวนทั้งหมด 3 โครงการ จำนวน 364 ครั้วเรือน แยก
เป็น สหกรณ์คลองลาดภาษี 79 ครั้วเรือน (ปี 2548) สหกรณ์ราศรี
ธรรม 132 ครั้วเรือน (ปี 2550) สหกรณ์ศิรินทร์และเพื่อน 153
ครั้วเรือน (ปี 2550)

กระบวนการแก้ไขปัญหา

1. ข้อมูลเรื่องที่ดินที่สามารถรองรับผู้เดือดร้อนเพื่อจัดหา
ที่ดินในพื้นที่
2. เช็กข้อมูลใกล้เคียงกับเครือข่ายบ้าน มั่นคงในเมือง/บ้าน
มั่นคงที่อยู่ใกล้เมือง
3. หาเจ้าของที่ดินเพื่อให้มารับรู้ปัญหารวมกัน ว่าเกิดอะไร
ขึ้น/เรื่องราวเป็นมาแบบไหนเพื่อหาแนวทางแก้ไข
4. รวมกลุ่มผู้เดือดร้อนเพื่อร่วมกันพัฒนา

5. ถ่ายทอดข้อมูลความรู้เกี่ยวกับวิธีการกระบวนการทำงานของบ้านมั่นคงให้กับ สอช. ทุกคน และคนรุ่นใหม่ การสรุปบทเรียนที่ใช้ร่วมกัน

3) เครือข่ายสุขภาพ “ภาชีเจริญ”

เป้าหมาย “มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์ไม่มีโรค ให้ความรู้การเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ”

ประเด็นร่วมคานงัดของ “คนภาชีเจริญ”

1. การเข้าถึงสิทธิ ตามหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
2. สิ่งแวดล้อม ขยะ คูคลอง

แนวทางการทำงานที่สำคัญ

1.ดูแลพี่น้อง 11 ด้าน เช่น การให้บริการในศูนย์สุขภาพชุมชนและเข้าถึงสิทธิ, การเฝ้าและระวังป้องกันโรคติดต่อ, นวัตกรรมการคิดค้นผลิตภัณฑ์ดูแลสุขภาพ การใช้สมุนไพร ให้ความรู้เรื่องสิทธิการบริโภค ให้ความรู้เรื่องเอดส์ สิ่งเสพติด การเฝ้าระวังป้องกันไข้เลือดออก, ควบคุมโรค / ส่งเสริมสุขภาพ นมแม่ / จิตเวช / หัตถกรรม

2. พัฒนาเชื่อมโยง หน่วยงาน
3. จัดตั้งศูนย์สุขภาพชุมชน ดูแลคนในชุมชน เบื้องต้น
4. จัดทำข้อมูล เกี่ยวกับโรค ต่าง ๆ ในชุมชน รายงานผล

ผลลัพธ์ความสำเร็จ

1. เกิดการดูแลพี่น้องในชุมชน ได้ครอบคลุมมากขึ้น

2. เกิดการเชื่อมงานด้านอื่น ๆ เช่น เมืองสุขภาวะ
 3. ประชาชนในชุมชน มีความตระหนักในเรื่องสิทธิมากขึ้น
 4. การผลักดันนโยบาย ต่อ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- 1) เรื่องการสนับสนุนสวัสดิการต่าง ๆ แก่ อสส. 2) หลักประกันสุขภาพของกรุงเทพมหานคร ในการสนับสนุนงบประมาณขับเคลื่อนดูแลสุขภาพพี่น้องในพื้นที่ 3) ให้กรุงเทพมหานคร ดูแลสุขภาพ คนทุกวัย ทุกมิติ
5. เชื่อมโยงกองทุนสวัสดิการชุมชน เขตภาษีเจริญ

4) กองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ

ก่อตั้งเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2551 สมาชิกแรกตั้ง 188 คน ปัจจุบัน 761 คน เงินกองทุนแรกตั้ง 269,020 บาท ปัจจุบัน 2,143,234 บาท

การเชื่อมโยง เชื่อมโยง 38 ชุมชน จาก 54 ชุมชน สนง.เขต / สำนักพัฒนาสังคมกรุงเทพฯ ศูนย์สาธารณสุข ชุมชนบ้านบางแค

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคน

1. มีการจัดสวัสดิการ 9 ด้าน
2. คนในชุมชนมีสวัสดิการดูแลซึ่งกันและกันทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น เช่น อาชีพ สุขภาพ
3. ปัญหายาเสพติดลดน้อยลง จากการจัดกิจกรรมให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชน
4. คนในชุมชนเกิดความรักความสามัคคี สุขใจ

5. ได้รับการสนับสนุน และการยอมรับจากหน่วยงาน
ในพื้นที่มากขึ้น

5) การขับเคลื่อนประเด็นสิ่งแวดล้อม

ประเด็นการพัฒนาพื้นที่สุขภาวะ กับ การขับเคลื่อนสู่ระดับ
นโยบาย เมืองมา สิ่งแวดล้อมเปลี่ยน เมืองและป่า จะอยู่คู่กันได้
อย่างไร?

1. ปลูกต้นไม้ 5,103 ต้น ในพื้นที่เมืองกรุง 8,961 ตาราง
วา (22.4 ไร่) มูลค่ากว่า 20 ล้านบาท

2. พัฒนาเส้นทางจักรยานและทางเดินเท้า ของคน
เมืองกรุง 3 เส้นทางพัฒนาแล้วกว่า 6,900 เมตร

3. พัฒนาพื้นที่ได้สะพาน เป็นพื้นที่สุขภาวะของคน
เมืองกรุง 1,811 ตร.ว. 12 สะพาน

4. เปลี่ยนพื้นที่รกร้าง เป็นพื้นที่สุขภาวะมูลค่ากว่า 33 ล้าน
บาท

5. การจัดระบบการจัดการขยะ: ขยะแปลงร่าง สร้างพื้นที่
สุขภาวะ' 4 พื้นที่ 4 วงจรของการจัดการขยะ

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคมน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

[101]

6) เครือข่ายผู้สูงอายุ “ภาษีเจริญ”

เป้าหมาย “ดูแลผู้สูงอายุ ให้มีสุขภาพดี ทั้งร่างกายและจิตใจ

“

แนวทางการทำงานที่สำคัญ

1. การเชื่อมโยงผู้สูงอายุระดับชุมชน เขต โชนกรุงธนใต้ ใช้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นเครื่องมือ
2. โรงเรียนผู้สูงอายุ
3. จัดสวัสดิการให้ผู้สูงอายุ ผ่าน “กองทุนผู้สูงอายุ” เชื่อมโยงกองทุนสวัสดิการชุมชนเขตภาษีเจริญ
4. พัฒนาเศรษฐกิจ กลุ่มผู้สูงอายุ เช่น ไบเตย (พวงมาลัย ไบเตย, พวงหรีดไบเตย, กระดาษสาจากไบเตย, สมุนไพรไบเตย) เย็บผ้า
5. การออกกำลังกาย

6. เมืองคุณภาพชีวิต วางแผนพัฒนาเรื่องผู้สูงอายุ จัดหาพื้นที่ลานกิจกรรม ที่อยู่อาศัย

ผลลัพธ์ความสำเร็จ

1. ผู้มีสุขภาพร่างกาย จิตใจ ที่ดีขึ้น
2. การเชื่อมโยงเศรษฐกิจชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุมีอาชีพ มีรายได้
3. มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญา สู่เยาวชนรุ่น และสาธารณะ
4. เกิดการเชื่อมโยงหน่วยงาน ภาคี ภาคส่วนต่าง ๆ
5. ผลักดันให้มีการสนับสนุนเรื่อง 1) วัสดุอุปกรณ์ การดูแลสุขภาพ 2) การช่วยเหลือดูแลคนที่ช่วยตัวเองไม่ได้

กระบวนการเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

1) การเตรียมการเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

1. ประชุมเตรียมเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งแก่พื้นที่เป้าหมาย เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจ ความสำคัญของการจัดเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง รวมทั้งการสรุปบทเรียนการทำงานของพื้นที่หรือประเด็นงาน เพื่อทบทวนการทำงาน เป้าหมาย ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2. กำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมเวที ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

2.1 แกนนำ ผู้นำทางการ ผู้นำธรรมชาติ ประชาชน
ที่มาจากประเด็นงานสำคัญ หรือมาจากชุมชน หรือมาจากภูมิ
นิเวศน์ ซึ่งที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนงานชุมชน

2.2 ภาคิหนุนเสริมระดับพื้นที่ เป็นกลุ่มคนที่มี
บทบาทสำคัญในการหนุนเสริมพัฒนาชุมชนท้องถิ่น รวมทั้ง
โครงการที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่น มหาวิทยาลัยสยาม
สำนักพัฒนาสังคม เขตภาษีเจริญ การศึกษาอกโรงเรียน (กศน.)
โรงเรียนบางจาก (โกลประเสริฐอุทิศ) ฯลฯ

2.3 ภาคิหนุนเสริมเชื่อมโยงภายนอก เป็นกลุ่มคนที่
เข้ามามีบทบาทในการเชื่อมโยงระดับภาคหรือกลุ่มจังหวัด เช่น
อนุกรรมการภาค หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

3. การร่วมกันกำหนดเป้าหมาย รูปแบบการจัดเวที
กำหนดชื่อเวทีที่นำไปสู่การมีส่วนร่วม และเครื่องมือที่ใช้ในการจัด
เวที

4. จัดเตรียมชุดความรู้บทเรียนการทำงานระดับพื้นที่
จัดทำเอกสารแนะนำบริบทพื้นที่ ชุดความรู้ ประสบการณ์ และสื่อ
วิดีโอแนะนำภาพรวมการทำงานพื้นที่

5.ระยะเวลาการจัด 2 วัน ตามความเหมาะสมของบริบท
พื้นที่ ทั้งนี้ช่วงวันแรกเป็นการมสรุปบทเรียนการทำงานของ
ประเด็นงานในพื้นที่ ประมวลผลพร้อมนำเสนอในระดับประเด็น
งาน วันที่สองจะเป็นการประมวลผลนำเสนอภาพผืน การ
เปลี่ยนแปลงของชุมชนเข้มแข็งมีเกณฑ์วัดผลอะไรบ้างที่ชุมชนมี
ข้อตกลงร่วมกัน

2) การจัดเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

1. ชี้แจงวัตถุประสงค์/ความเป็นมา/ความสำคัญของการจัดเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งต่อผู้ร่วมเวที

2. แนะนำบริบทการทำงานขบวนองค์กรชุมชนระดับพื้นที่ ประเด็นงาน ภูมินิเวศน์ ภาพรวมการที่ผ่านมาของขบวนองค์กรชุมชนมีเป้าหมาย ทิศทาง กระบวนการ และผลการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นอย่างไรบ้าง

3. สรุบบทเรียนชุมชนเข้มแข็ง โดยชี้แจงทำความเข้าใจกระบวนการเวที ประเด็นการชวนพูดชวนคุยที่จะระดมร่วมกัน เครื่องมือที่ใช้ การใช้บัตรคำ/ต้นไม้ความคิด/ผังความคิด/ฯลฯ ทั้งนี้ อาจแบ่งกลุ่มเป็นชุมชน (หมู่บ้าน) หรือแบ่งกลุ่มเป็นประเด็นงาน หรือภูมินิเวศน์ ตามความเหมาะสมของพื้นที่

การแบ่งกลุ่มย่อยแลกเปลี่ยนการทำงานประเด็นงาน

- กลุ่มที่ 1 บ้านมั่นคง
- กลุ่มที่ 2 สภาองค์กรชุมชน
- กลุ่มที่ 3 กลุ่มสวัสดิการชุมชน
- กลุ่มที่ 4 กลุ่มพัฒนาอาชีพ
- กลุ่มที่ 5 กลุ่มผู้สูงอายุ
- กลุ่มที่ 6 กลุ่มสิ่งแวดล้อม
- กลุ่มที่ 7 กลุ่มสุขภาพชุมชน
- กลุ่มที่ 8 กลุ่มความปลอดภัย

หัวข้อสำคัญในการแลกเปลี่ยนระดับประเด็นงาน

1. บอกเล่าเรื่องชุมชนงานพัฒนาขบวนองค์กรชุมชน อดีต-ปัจจุบัน-อนาคต มุทเหตุสำคัญที่ต้องทำกิจกรรม (สภาพปัญหา) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยรวมที่ผ่านมา (ผลการเปลี่ยนแปลง)
2. การเปลี่ยนแปลงชุมชนท้องถิ่น 4 มิติ: คน/คุณภาพชีวิต/การบริหารองค์กร/การเชื่อมโยง
3. ภาพฝันในอนาคต “จินตภาพชุมชนเข้มแข็ง”
4. สรุปสังเคราะห์ประมวลผลภาพรวม ภาพฝันในอนาคต “จินตภาพชุมชนเข้มแข็ง” การเปลี่ยนแปลงชุมชนท้องถิ่น 4 มิติ
5. นำเสนอตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งต่อขบวนองค์กรชุมชน หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อแลกเปลี่ยนเติมเต็ม ตลอดจนแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนแผนงานของภาคีหน่วยงาน
6. จัดทำแผนปฏิบัติการร่วมในการนำตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งไปสร้างการมีส่วนร่วมในพื้นที่ต่อไป เช่น กิจกรรมหรือโครงการ ที่มีกรอบเกณฑ์การวัดผล ระยะเวลาการดำเนินงานที่เหมาะสม ทั้งนี้เขตภาษีเจริญเลือกประเด็นสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นร่วมในการขับเคลื่อนตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

“ความซึ้งที่ยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง เมืองกาฬิเกรญ”

ภาพฝันชุมชนในอนาคต

ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง “เมืองภาษีเจริญ”

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
1.คนมีแนวคิดและความสามารถเพิ่มขึ้น (ความรู้/ทัศนคติ/ทักษะ)	• สมาชิกหรือครัวเรือนผู้เดือดร้อนในชุมชน มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมออกแบบ ร่วมรับผลประโยชน์จากการทำงานร่วม • ผู้นำ มีทักษะความรู้ ความสามารถด้านการสำรวจ ข้อมูล เครื่องมืองานพัฒนา เช่น การสำรวจข้อมูล ออกแบบผังชุมชน ครัวเรือนผู้เดือดร้อน • ผู้นำ แกนนำ มีจิตสาธารณะเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือชุมชน • ผู้นำมีความสุข รักในสิ่งที่ช่วยเหลืองานชุมชนอยู่ • มีแกนนำ อาสาสมัครชุมชน ที่หลากหลายสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เช่น อาสาสมัครดูแลชุมชน สุขภาพ ผู้สูงอายุ การเฝ้าระวังความปลอดภัย เศรษฐกิจ ฯลฯ

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
	• คณะทำงานมีสัดส่วนองค์ประกอบของเยาวชนคนรุ่นใหม่ ผู้นำรุ่นอื่นๆ เพิ่มขึ้น
2.คุณภาพชีวิตคนในชุมชนดีขึ้น	• ชุมชนมีโครงการ กิจกรรมที่สร้างสร้างการพัฒนาอาชีพ การพึ่งตนเอง • โครงการ หรือกิจกรรมที่ดำเนินการ มีรูปธรรมการทำงานที่ชัดเจน นำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน เช่น ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม ผู้สูงอายุ สุขภาพฯลฯ • สมาชิกชุมชน ได้มีระบบกองทุนสวัสดิการชุมชน ที่มุ่งช่วยเหลือสมาชิกตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย และการเข้าถึงหลักประกันสุขภาพ การบริการของรัฐ รวมทั้งสวัสดิการที่หลากหลาย เช่น สวัสดิการผู้สูงอายุ สวัสดิการคนทำงาน

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

[109]

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
	• กลุ่มองค์กรชุมชนมีรายได้ทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น บนฐานการพึ่งตนเอง • ชุมชนมีความปลอดภัยด้านชีวิต ทรัพย์สิน • คนในชุมชนมีสุขภาพดี • มีการพื้นที่สีเขียวในชุมชน สิ่งแวดล้อมชุมชน
3.องค์กรชุมชนเข้มแข็ง มีความสามารถในการบริหารจัดการ	• กลุ่มองค์กรชุมชนขับเคลื่อนงานในพื้นที่ที่หลากหลาย สอดคล้องกับภูมิสังคมชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มสังคมวัฒนธรรม กลุ่มผู้สูงอายุ ฯลฯ • การจัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนในระดับกลุ่ม/เมือง/เขต • ชุมชนมีระบบการออมทรัพย์ เป็นเครื่องมือสร้างทุนของตนเอง • ชุมชนมีระบบฐานข้อมูลที่จัดทำจากตนเอง การสำรวจ และการรับรองข้อมูล เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
[110]

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
	• การประสานเชื่อมโยงกลไกเป็นเครือข่ายองค์กรชุมชนระดับเมือง • ชุมชนมีการกำหนดกติการ่วมกันในการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน ผ่านแผนพัฒนาระดับเมือง/เขต • พื้นที่กลางในการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน • ระบบกองทุนเมือง ที่มุ่งส่งเสริมสนับสนุนการแก้ไขปัญหาชุมชนท้องถิ่น เช่น ด้านที่อยู่อาศัย ด้านอาชีพ สิ่งแวดล้อม การเฝ้าระวังภัย สุขภาพ ฯลฯ • ขบวนการองค์กรชุมชน มีการประชุมติดตาม หนุนเสริมแลกเปลี่ยนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง (1-3 เดือน/ครั้ง)

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
	• ขบวนการองค์กรชุมชน มีการบริหารจัดการอย่างมีธรรมาภิบาล และการรายงานการดำเนินงานต่อสาธารณะในวงกว้าง • กลุ่มองค์กรชุมชนมีแผนพัฒนาทุกมิติ เช่น สังคม เศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม • มีระบบกองทุนช่วยเหลือ ดูแลสวัสดิการคนทำงาน
4.ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์โครงสร้าง/นโยบาย	• โครงการหรือกิจกรรมเชื่อมโยงประสานงานกับหน่วยงานภาคีพัฒนาภายในท้องถิ่น เช่น กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขต สำนักงานที่ดิน สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์ การไฟฟ้า ฯลฯ • เชื่อมโยงประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐระดับหน่วยงาน คลื่นหลายปัญหา หรือเชื่อมโยงแผนงาน เช่น กรมตรวจสอบบัญชี

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
	• เชื่อมโยงประสานงานกับหน่วยงานภาคีวิชาการ สนับสนุนงานบริการทางวิชาการแก่ชุมชน เช่น มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัยมหิดล • โครงการหรือกิจกรรมเชื่อมโยงประสานงานกับภาคี ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน บริษัทประชารัฐรักสามัคคี หอการค้า • โครงการหรือกิจกรรมได้รับความร่วมมือ ส่งเสริม สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น การประกาศ เจตนารมณ์ 42 ร้านค้าไม่ใช้โฟม • หน่วยงานมีการปรับเปลี่ยนระเบียบ กติกา หรือ สนับสนุนการคลี่คลายปัญหาของชุมชน เช่น การขอใช้ ที่ดินของรัฐ

การจัดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การแลกเปลี่ยนเพิ่มเติมจากภาคีพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มหาวิทยาลัยสยาม สำนักพัฒนาสังคม การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานเขตภาษีเจริญ นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือผ่านประเด็นงานที่สำคัญอย่างหลากหลาย เพื่อร่วมขับเคลื่อนหนุนเสริมความสุขที่ยั่งยืนต่อไป

ประเด็นงาน ขับเคลื่อน	ความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีท้องถิ่น
สภาองค์กรชุมชนเขต ภาษีเจริญ	- ม.สยาม - สำนักงานเขต - วัดกำแพงบางจาก - วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม - กรมศิลปากรฟื้นฟูย่านเก่า - ร.ร.วัดทองศาลางาม - การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)
เครือข่ายสุขภาพ “ภาษีเจริญ”	- สำนักงานเขต - ศูนย์สาธารณสุข - โรงเรียน - สำนักอนามัย กทม. - ชุมชน ในเขต - หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กองทุนสวัสดิการ ชุมชนเขตภาษีเจริญ	- สนง.เขต / สำนักพัฒนาสังคมกรุงเทพฯ - ศูนย์สาธารณสุข - ชมรมบ้านบางแค
สิ่งแวดล้อม	- รพ.เพชรเกษม 2 - รร.บางจาก - บริษัทเกมมาอินดัสตรี
เครือข่ายผู้สูงอายุ “ภาษีเจริญ”	- สำนักงานเขต - ศูนย์สาธารณสุข - โรงเรียน - สำนักอนามัย กทม. - สสส. - กองสวัสดิการสังคม - หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

แผนการขับเคลื่อนต่อไป

การจัดทำตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งของคนเมืองภาษีเจริญ คนในชุมชนได้ร่วมกันคัดเลือกประเด็นสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องหลักของคนภาษีเจริญที่มุ่งขับเคลื่อนแผนงานตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งตลอดจนการแลกเปลี่ยนเพิ่มเติมจากภาคีพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มหาวิทยาลัยสยาม สำนักพัฒนาสังคม การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานเขตภาษีเจริญ ฯลฯ นอกจากนี้ยังจัดทำแผนปฏิบัติตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งระยะ 1 ปี เพื่อร่วมขับเคลื่อนหนุนเสริมความสุขที่ยั่งยืนต่อไป

**“ความสุขบนวิถีชุมชน สร้างคน สร้างทุน
สู่การพึ่งตนเองของตำบลดงขี้เหล็กอย่างยั่งยืน”
ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี**

ตำบลดงขี้เหล็ก อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี มีเนื้อที่
ประมาณ 56.303 ตารางกิโลเมตร หรือจำนวน 35,189 ไร่

อาณาเขตติดต่อ ทิศเหนือ ติดกับ ต.โพธิ์งาม อ.ประจันต
คาม และ ต.เนินหอม อ.เมืองปราจีนบุรี จ.ปราจีนบุรีทิศใต้ ติดกับ
ต.ดงพระราม อ.เมืองปราจีนบุรี ทิศตะวันออก ติดกับ ต.โนนหอม
อ.เมืองปราจีนบุรี ทิศตะวันตก ติดกับ ต.บ้านพระ อ.เมืองปราจีนบุรี

อาชีพหลักของตำบล อาชีพหลัก ทำสวน ไม้ดอกไม้
ประดับ ทำไร่ ทำนาอาชีพเสริม รับจ้าง หาปลา ค้าขาย

จำนวนประชากร 14 หมู่บ้าน จำนวนประชากรในเขต
อบต. 9,446 คน จำนวนหลังคาเรือน 2,494 หลังคาเรือน

สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่ตอนบนเป็นเทือกเขาสูงพื้นที่ตอนกลางเป็นชุมชน
เมือง ถูกคั่นด้วยแนวถนน สุวรรณศร พื้นที่ตอนล่างเป็นที่ลุ่ม และ
พื้นที่การเกษตร การระบายน้ำจากเทือกเขาสูงทางทิศเหนือลงมา
ทางทิศใต้ ผ่านพื้นที่ตอนกลางที่เป็นชุมชน และพื้นที่การเกษตร ลง
แม่น้ำบางปะกงทางทิศใต้

จากข้อสรุป ในการแลกเปลี่ยน และการบอกเล่าของคนในชุมชนพบว่าประชากรในพื้นที่ตำบลดงชีเหล็กในสมัยอดีต เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2440 ได้อพยพมาจากเวียงจันทน์ หลวงพระบาง อีกส่วนหนึ่งมาจากเขมร เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ดงชีเหล็ก สมัยก่อนนั้นพื้นที่บริเวณดังกล่าวนี้มีต้นขี้เหล็กเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกต่อกันมาว่าบ้านดงชีเหล็ก ต่อมาขุนบวร สุขสมบัติ ได้รับการแต่งตั้งเป็นกำนันจึงได้ใช้ชื่อดงชีเหล็กเป็นชื่อตำบลอย่างเป็นทางการ ด้วยสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ของ ดิน น้ำ ป่า จึงทำให้มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในพื้นที่ตำบลดงชีเหล็กเพิ่มขึ้นในเวลาต่อมาโดยส่วนใหญ่ที่อพยพมาที่หลังนั้นเป็นชาวบ้านที่มาจากภาคอีสาน การอาศัยอยู่ในชุมชนและตำบลได้อยู่กันอย่างกระจัดกระจายไปตามหมู่บ้านต่างๆตามวิธีการประกอบอาชีพของแต่ละครอบครัว ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นภาษาอีสาน มีวัฒนธรรมประเพณีตลอดจนวิถีชีวิตคล้ายคลึงกับคนภาคอีสาน ด้วยการที่คนในหมู่บ้านอยู่กับแบบเครือญาติทำให้คนในหมู่บ้านและตำบลมีความรักและผูกพัน เอื้ออาทรต่อกัน เมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนา ก็จะพากันไปทำบุญตักบาตร

ด้วยพื้นเพของคนในตำบลดงชีเหล็กเป็นคนลาวเวียง แต่ยังคงมีประเพณีและวัฒนธรรมสำคัญที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น เทศกาลงานบุญออกพรรษา โดยชาวบ้านก็ยังคงสืบทอด “ประเพณีแห่ประสาทผึ้ง” ซึ่งถือเป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวลาวและชาวอีสานที่ถวายเป็นพุทธบูชาและอุทิศผลบุญให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว

ประเพณีการแห่ประสาธผ้งมีมายาวนานนับร้อยปี ชาวดงขี้เหล็กจะไปทำบุญที่วัดดงขี้เหล็ก (หมู่ 4) และวัดคุ้มเจริญ (หมู่ 14) เมื่อผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้านได้พบปะพูดคุยกัน จะมีการทักทายกันด้วยภาษาลาว ซึ่งไม่ใช่สำเนียงอีสาน

นอกจากนี้ ยังมีประเพณีที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ด้วยชาวบ้านมีวิธีการทำเกษตรกรรมหลากหลายประเภท เช่น ปลูกเผือก มันจาว และทำไร่นา โดยในช่วงที่มีการลงแขกเกี่ยวข้าวหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “การเอาแรง” ชาวบ้านจะนำอาหารมารับประทานร่วมกัน ซึ่งกลายเป็นประเพณีที่สำคัญ เรียกว่า “การทำอาหารเฉพาะในช่วงฤดูเกี่ยวข้าว

ตำบลดงขี้เหล็ก เป็นตำบลที่มีพัฒนาการและความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง สังเกตได้จากคนในสมัยก่อนที่เข้ามาอพยพย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในตำบล ต่างมีความพยายามที่จะแสวงหาวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาหาเลี้ยงครอบครัว ส่วนที่เหลือก็นำไปแจกจ่ายชาวบ้าน จนเริ่มมีการค้าขายเข้ามาจากจีนแผ่นดินใหญ่ ทำให้เกิดการพัฒนาและแปรรูปสินค้า เพื่อการค้าเชิงพาณิชย์ การนำสินค้ามาแปรรูปส่งผลให้เกิดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ มากมาย และหนึ่งในมรดกทางภูมิปัญญาของชาวตำบลดงขี้เหล็ก ก็คือ การทำเกษตรกรรม เนื่องด้วยสภาพพื้นที่ในตำบลดงขี้เหล็กนั้น เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งลักษณะของที่ดินและที่ลุ่ม เหมาะแก่การเพาะปลูก ทำนาและเลี้ยงปศุสัตว์ ซึ่งได้

กลายเป็นวิถีและเกิดภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ที่ได้มีพัฒนาการเรื่อยมา นอกจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำสวนผลไม้ สวนไผ่ตง ผลิตไม้ดอกไม้ประดับ เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา ทำนาแล้วชาวบ้านส่วนหนึ่งยังประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รับจ้างในโรงงาน ค้าขาย รับราชการ/วิสาหกิจ ร่วมด้วย

พัฒนาการ ของสภาองค์กรชุมชนตำบล...สู่ตำบลจัดการตนเอง

ปี 2524 เกิดการรวมกลุ่มจากปัญหาการลงทุน จากการกู้ยืมเงินนอกระบบดอกเบี้ยสูง ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม ผลผลิตราคาตกต่ำเกิดหนี้สิน จึงรวมกลุ่มปรึกษาหารือจนเกิดกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ที่ ส่งเสริมให้คนในชุมชนออมเงินและทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้เห็นรายรับและรายจ่าย

ปี 2527 เกิดกลุ่ม “อาสาสมัครรักษาป่า (อสป.)” จากการเข้าร่วมอบรมที่เขาใหญ่ โดยมีสมาชิกจากตำบลดง ชี้เหล็กเข้าร่วมทั้งหมด 7 คนเมื่อกลับจากการอบรม ได้กลับมาทำงานในพื้นที่ “เขาชีปิต” พื้นที่ต้นน้ำ ของตำบลดงชี้เหล็ก ซึ่งในช่วงนั้นมีการลักลอบตัดไม้ ทั้งไม้เล็ก สมุนไพร ไม้ และ ไม้ยืนต้น ใช้ ประโยชน์กันโดยไม่ได้ดูแลรักษาจากทั้งคนในพื้นที่ และตำบลใกล้เคียง จนเขาชีปิตกลายเป็นเขา หัวโล้น จึงได้ร่วมกันคิดเพื่อช่วยรักษาและฟื้นฟูเขาชีปิต โดยเชิญชวนคนในตำบลสร้างพระพุทธรูปไว้บนเขา ชีปิต ด้วยการแจกซองผ้าป่า เป้าหมายไม่ได้อยู่ที่ เงินสร้างพระ แต่ต้องการให้ชาวบ้านเกิดการรับรู้ เพื่อร่วมกันฟื้นฟู ร่วมกันเป็นเจ้าของดูแลรักษาป่า เขาชีปิต อีกทั้งมีความเชื่อว่าพระพุทธรูปจะช่วยปก ปักรักษาป่า

ปี 2528 - 2534 ได้มีการวางศิลาฤกษ์สร้างพระ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2528 - จัดตั้ง “ชมรมอนุรักษ์พิทักษ์เขาชีปิต” โดยภารกิจแรกได้ปิดป้ายประกาศแนวเขตที่ชมรมฯ ได้ร่วมดูแล ฟื้นฟูเขาชีปิต พื้นที่ 1,300 ไร่ และกิจกรรมอื่นๆของชมรมฯที่ได้ทำงานร่วมกันกับชุมชน ได้แก่ 1) สร้างความรู้เรื่องความสำคัญของป่า เพื่อให้คนที่อยู่รอบๆบริเวณได้ช่วยกันดูแลรักษา การใช้ ประโยชน์จากป่าอย่างถูกวิธี ชี้ให้เห็นประโยชน์ของป่า เมื่อไม่มีป่า-น้ำตกห้วยเกษียรก็แห้งไม่มีน้ำ 2) ร่วมกันทำแนวเขตกันไฟป่า ที่เคยเกิดขึ้นทุกปีบนเขาชีปิต และสร้างความเสียหายให้กับป่าและ สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ 3) สำรวจป่า ต้นไม้ พรรณไม้ สมุนไพร และไม้ ที่เหลืออยู่ และติดป้ายประกาศห้ามตัดพร้อม คุณประโยชน์ของไม้ชนิดนั้นๆ

4) พันฟู ดูแลรักษาป่าเขาซีปิด และแหล่งน้ำ เป็นต้น ปี 2535 - 2536 ร่วมกันจัดตั้ง“กลุ่มผู้ใช้น้ำคลองเกษียร”สำรวจเส้นทางน้ำ และวิเคราะห์ปัญหาการใช้ น้ำของคลองเกษียร ปี 2537 - 2540 ใน ปี 2537 เกิดวิกฤติไฟตงออกดอก ทำให้วิถีเกษตรของคนในตำบล เปลี่ยนมาปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ซึ่งใช้น้ำมากกว่า ทำให้เกิดการขาด แคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง ให้เกิดการแย่งชิงน้ำระหว่างเกษตรกรที่ ปลูกไม้ผล และไม้ดอกไม้ประดับ - การใช้ประโยชน์ข้อมูล น้ำ ข้อมูลจากปี 2535 มาพัฒนาจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหา แนว ทางแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในตำบล

ปี 2548 – 2550 จัดทำแผนชุมชนทั้งตำบลโดยร่วมกับ หน่วยงานภาคี สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.), พัฒนา ชุมชน (พช.) เกษตรอำเภอ และ สาธารณสุข พบปัญหาอันดับแรกของ ตำบล คือ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และน้ำหลากในช่วงฤดูฝน ปี 2549 จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน บูรณาการทุนต่างๆ จัดระบบ สวัสดิการให้แก่สมาชิกและคนในชุมชน ทุกคนที่มาอยู่ร่วมกันใน ชายคาบ้านภายในตำบลลงซีเหล็ก และรับเอาระเบียบปฏิบัติของ ชุมชนที่ ร่วมกันตั้งขึ้นยอมได้รับสวัสดิการ มีหลักประกันในชีวิต ตั้งแต่วันที่เขากเกิดจนถึงวันที่ตาย ปี 2551 จากการจัดสวัสดิการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ให้กับชาวบ้านในตำบล ทำให้ชาวบ้านเห็น ความสำคัญ และ สมัครเข้าเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก โดย ใช้การจัดการบริหารผ่านคณะกรรมการระดับ หมู่บ้าน และนำมา รวบรวมในระดับตำบลทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันในระดับหมู่บ้าน เกิดการพูดคุย กันถึงปัญหาต่างๆของชุมชน และเกิดแนวคิดในการ

นำเงินกองทุนสวัสดิการชุมชนมาแก้ไขปัญหา สาธารณะประโยชน์
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้เข้ามาสนับสนุนงบประมาณ
ในการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล เพื่อเป็นองค์กรที่ได้รับการ
รับรองถูกต้องตามกฎหมาย เชื่อมโยงบูรณาการองค์กรชุมชนระดับ
ตำบล เพื่อเป็นเครื่องมือสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มองค์กร
ชุมชนในตำบล ศึกษาวางแผน หาแนวทางในการแก้ไขปัญหา
กำหนดยุทธศาสตร์ด้วยการใช้พื้นที่ตำบลเป็นตัวตั้ง ชุมชนเป็นแกน
หลัก มีสภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญ ปี 2552 สภาองค์กร
ชุมชนตำบลดงขี้เหล็ก ท้องที่-ท้องถิ่น และชุมชน ได้ร่วมกันทำแผน
ที่ทำมือ ข้อมูล ศักยภาพตำบล และปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบล ทำให้
เห็นว่าปัญหาหลักของตำบล คือปัญหาขาดแคลน น้ำในการทำ
การเกษตร เนื่องจากอาชีพหลัก คือการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ จึง
ร่วมกันทำข้อมูลเพื่อ นำเสนอหน่วยงาน องค์กรภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อ
หาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ปัญหาการลงมาของชุมชน ได้แก่
ปัญหาหนี้สิน จากการประกอบอาชีพ ทำให้ต้องกู้ยืมเงินนอกระบบ
ในอัตราดอกเบี้ยราคาแพง จึงได้เกิดแนวคิดในการนำเงินกองทุน
สวัสดิการชุมชน มาให้สมาชิกกู้ยืม เพื่อนำไปประกอบอาชีพและใช้
หนี้นอกระบบ แต่มีกฎกติกาว่า สมาชิกกองทุนสวัสดิการ หาก
ต้องการกู้ยืมเงิน ต้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกออมทรัพย์ด้วย เพื่อสร้าง
วินัยในการออมและคืนเงินกองทุน สวัสดิการเกิดธนาคารที่ดิน เพื่อ
ช่วยแก้ไขปัญหาเกษตรกร หรือสมาชิกที่ดินทำกินกำลังจะหลุดมือ
จากการ จำนอง ที่ดินกับธนาคาร หรือกับเจ้าหนี้ระบบ ทาง
กลุ่มจะนำเงินไปใช้หนี้แทนและรับจำนองที่ดินแทน ในจำนวนเงิน

ผ่านรายเดือนที่สมาชิกสามารถส่งได้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เกิดการจัดการน้ำโดยชุมชน ปัญหาเรื่องน้ำไม่เพียงพอสำหรับการเกษตร ส่งผลต่อทุกชีวิตในตำบล จึงเกิดกระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำขึ้นทั้งระบบ ตั้งแต่ต้นน้ำที่ไหลมาจากภูเขา จนถึงสุดปลายน้ำ ที่ หมู่ 4 โดยใช้กระบวนการงานวิจัย และค้นหาแนวทางแก้ไขร่วมกันทุกหมู่บ้าน เข้าร่วมโครงการรักษป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง สนับสนุนโดย บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ทำงานวิจัยน้ำชุมชน เรื่อง การจัดการน้ำในแปลงเกษตรไม้ดอกไม้ประดับ ผลลัพธ์ได้ ข้อมูล ความต้องการใช้น้ำทั้งตำบล ปี 2553 – 2554 เกิดการขยายตัวทั้งตำบลในเรื่องของสวัสดิการชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ และสถาบันการเงิน มีระบบ การจัดการบริหารที่โปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล ทำให้เกิดความเชื่อมั่นของสมาชิกในตำบล และ ขยายสู่การจัดตั้งกองทุนต่างๆอีกหลายกองทุนในตำบล เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน ทำให้ตำบลดง ชีเหล็กเป็นพื้นที่รูปธรรมในการจัดการตนเองด้วยทุนของชุมชน และในช่วงเดียวกันนี้ได้เกิด “โรงเรียนกลุ่มออมทรัพย์บ้านขอนแก่น” ที่มีหลักสูตรที่เครือข่าย องค์กรในตำบล และพัฒนาชุมชนร่วมกันออกแบบ โดยมี ๓ หลักสูตรได้แก่ หลักสูตรบริหารจัดการ หลักสูตรการจัดการบัญชีและหลักสูตร กิจกรรมเครือข่าย จึงเป็นโรงเรียนฯ ที่กลุ่มสวัสดิการชุมชน จากพื้นที่ต่างๆรวม 22 ตำบลในจังหวัดปราจีนบุรี ได้นำแนวคิดกลับไปขยายผล เกิดการจัดตั้ง 2 สถาบันการเงินคือ ตำบลบ่อทอง อำเภอ กบินทร์บุรี และตำบลดงกระทงยาม อำเภอศรีมหาโพธิ และ จังหวัดอื่นๆในภาคตะวันออก ที่ได้เข้ามาร่วมเรียนรู้หลักสูตร

แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน กลุ่มออมทรัพย์ และสวัสดิการชุมชน เช่น จังหวัดฉะเชิงเทรา สระแก้ว นครนายก และสระบุรี จากปี พ.ศ. 2555 - 2558 รวมทั้งหมด 360 คน พัฒนาศักยภาพแกนนำ และการส่งเสริมประชาธิปไตยชุมชนพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชน เพื่อ พัฒนาแกนนำรุ่นใหม่ ให้เกิดการทำงานแบบหมุนเวียน โดยยึดหลักการเรื่องการส่งเสริม ประชาธิปไตยชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จัดตั้งและสนับสนุนให้เกิดกลุ่ม “กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์พิทักษ์เขาชีปิต” สนับสนุนงานอบรมพัฒนา ศักยภาพของเยาวชน, ศึกษาดูงานกลุ่มรักษ์เขาชะเมา จ.ระยอง, ร่วมงานปลูกป่า/หญ้าแฝก และ เรียนรู้ดูแลทรัพยากรธรรมชาติบนเขาชีปิต ทำข้อมูลแหล่งน้ำ/ต้นทุนน้ำทั้งตำบล

ปี 2555 เกิดการสำรวจข้อมูลเพิ่มเติมโดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาคี ได้แก่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ท้องถิ่น ท้องที่ และแกนนำเครือข่ายในตำบล ศูนย์จัดการกลุ่มป่าสงวนแห่งชาติที่ 235 ป่าน้ำตกเขาอีโต้ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่ 9 สาขาปราจีนบุรี สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (สสนก.) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดปราจีนบุรี ลงพื้นที่หมู่บ้านทุกหมู่บ้าน เพื่อจับพิกัด GPS/GIS แหล่งน้ำ เพื่อทำการฟื้นฟูแก้ไขปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้ง และการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ปี 2556 เข้าร่วมเป็นเครือข่ายการจัดการน้ำชุมชน กับสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (สสนก.) ลงพื้นที่

สำรวจเส้นทางน้ำทั้ง ตอนบน ตอนกลาง และ ตอนล่าง เทียบกับ
ข้อมูลเดิมที่มีอยู่ ผลลัพธ์ที่ได้คือ ได้ โครงการสร้างฝายภูมิปัญญา
โครงสร้างไม้ไผ่เพื่อทำการดักตะกอน และโครงการฝายชะลอน้ำ
แบบหินก่อที่ อ่างเก็บน้ำห้วยเกษียร ได้เรียนรู้เรื่องการทำฝายน้ำทั้ง
ระบบ และการใช้ประโยชน์ข้อมูล

ปี 2557 - 2558 เกิดนวัตกรรม “เขื่อนใต้ดิน” โดยใช้
การบริหารจัดการน้ำด้วยตนเอง มีลักษณะ ขนาดใหญ่กักเก็บน้ำ/
น้ำฝนไว้ในฤดูแล้ง โดยการสนับสนุนงบประมาณจากกลุ่มออม
ทรัพย์บ้านขอนแก่น มาตั้งเป็นกองทุนเขื่อนใต้ดิน เป็นแหล่งเรียนรู้
ดูงานและขยายผลเรื่องการจัดการน้ำในแปลงเกษตร จากจุดนี้ ที่
สามารถพึ่งพาตนเองได้ในเรื่องการจัดการน้ำ ทำให้เลิกล้มความคิด
ที่จะสร้างเขื่อนวังบ่อ

ได้เรียนรู้เรื่องการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระดำริ
ได้รับงบประมาณสนับสนุนโครงการแปลงเกษตร ทฤษฎีใหม่ จาก
สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (สสนก.) โดยมี
แปลงตัวอย่างที่เข้าร่วม ทั้งหมด 9 แปลง ต่อยอดจากงาน/ข้อมูล
เขื่อนใต้ดิน ทำให้ได้รับงบประมาณโครงการปรับปรุงและเสริม
ประสิทธิภาพการกัก เก็บน้ำชุมชน จากมูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระ
บรมราชูปถัมภ์ ปรับปรุงซ่อมแซมฝายคอนกรีตในหมู่ 5 และหมู่ 10
คลองเกษียร กองทุนหมุนเวียนชุดสระเก็บน้ำในแปลงเกษตร ได้รับ
งบประมาณสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ดำ
เนินโครงการการแก้ไขปัญหา ที่ดินทำกินแนวใหม่ ทำให้เกิดการบูร
ณาการข้อมูล ทุน คณะทำงาน ร่วมกับภาคี มูลนิธิอุทกพัฒน์ฯ และ

สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (สสนก.) ทำให้เกิดผลลัพธ์ในการแก้ไขปัญหา การจัดการน้ำชุมชนอย่างเป็นระบบ ได้ ขุดลอกคลอง/แหล่งน้ำทั้งตำบล การปรับปรุงซ่อมแซมฝาย การทำฝายใหม่ การขุดแหล่งน้ำแก้มลิง และการขุดสระน้ำสำรองไว้ใช้ในครัวเรือนเป็นตำบลผู้ประสานงาน เครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ กลุ่มน้ำ ปราจีนบุรี สนับสนุนโดยมูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประสานงานพื้นที่และตำบลอื่นๆใน จังหวัดปราจีนบุรี สระแก้ว เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน ขยายผลความรู้ความสำเร็จ เพื่อทำข้อมูล ผังน้ำของกลุ่มน้ำปราจีนบุรี แก้ไขปัญหาน้ำทั้งระบบ เป็นที่เรียนรู้เรื่องการจัดการข้อมูลเกิดผังน้ำตำบลลงชี้หลัก

ปี 2559 - 2561 ได้เป็นศูนย์เรียนรู้แปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เรียนรู้การจัดระบบน้ำกับแปลงเกษตร เพื่อเกิดการประหยัดต้นทุน ประหยัดน้ำ และลดการใช้แรงงานคน เข้าร่วมอบรมพลังงานชุมชน ภายใต้โครงการของบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) นำความรู้ที่ได้และจาก การไปศึกษาดูงาน น้ำกลับมาทำแผงโซลาร์เซลล์ลอยน้ำ ในสวนพรมวิเศษ, แปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ และ อ่างเก็บน้ำเขาชีปิต เพื่อใช้กับเครื่องสูบน้ำรดน้ำในแปลงเกษตร ประหยัดค่าไฟฟ้าเป็นศูนย์เรียนรู้ ต้นแบบการใช้พลังงานทางเลือกกับแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่เกิดวิทยากร ถ่ายทอดความรู้ในเรื่อง การบริหารจัดการทุน ทรัพยากร การทำข้อมูลและการใช้ประโยชน์ข้อมูล การจัดการน้ำ เกษตรทฤษฎีใหม่ และพลังงาน

ทางเลือกกับแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ เตรียมการจัดตั้ง “พิพิธภัณฑ์
ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ” ในตำบลดงขี้เหล็ก
ร่วมกับ มูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์ วันที่ 8 พฤศจิกายน
2559ร่วมทำข้อมูล ร่วมวางแผนพัฒนาตำบลและจังหวัดด้าน
ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ร่วมสนับสนุนการทำ ข้อมูลยุทธศาสตร์
สิ่งแวดล้อมจังหวัดปราจีนบุรี สนับสนุนองค์ความรู้และลงพื้นที่ช่วย
ทำข้อมูล และทำ กิจกรรมร่วมกับตำบลอื่นๆ ได้ร่วมงานกับภาคี
หลายภาคส่วน เช่น สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
จังหวัดปราจีนบุรี, เครือข่าย ทสม. ตำบลดงขี้เหล็ก, สำนักงานจัดการ
ทรัพยากรป่าไม้ที่ 9 สาขาปราจีนบุรี, ศูนย์จัดการกลุ่มป่า สงวน
แห่งชาติที่ 235 ป่าน้ำตกเขาอีโต้, บริษัท ปตท.จำกัด มหาชน,
สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ และการเกษตร, มูลนิธิอุทกพัฒน์
ในพระบรมราชูปถัมภ์, องค์การบริหารส่วนตำบลดงขี้เหล็ก, ท้องที่
และเยาวชนกลุ่มอนุรักษ์พิทักษ์เขาชีปิต ดำเนินกิจกรรม บวชป่าเขา
ชีปิต ปลูกต้นไม้/ปลูกหญ้าแฝกริม คลองและแหล่งน้ำที่ได้รับการ
ขุดลอก จัดทำข้อมูลเส้นทางท่อเทียวในตำบล และเกิด
แผนงานและดำเนินการเรื่องการจัดการท่อเทียว ชุมชน ร่วมกับ
สำนักงานท่อเทียวและการกีฬาจังหวัดปราจีนบุรี และสำนักงาน
การท่องเที่ยวเขต 8 จังหวัดนครนายก และ องค์การบริหารส่วน
ตำบลดงขี้เหล็ก ประสานขับเคลื่อนเชิงนโยบายสู่ข้อบัญญัติท้องถิ่น
เกิดธรรมนูญการจัดการน้ำ และธรรมนูญสุขภาพ และ ผลักดันสู่
ข้อบัญญัติตำบล หมวดทรัพยากร ร่วมทำผังตำบลดงขี้เหล็ก เพื่อ
กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยชุมชนร่วมขับเคลื่อนและผลักดัน

ธรรมนูญจังหวัดปราจีนบุรี ร่วมจัดตั้งกองทุนที่ดินทำกิน แก้ไข
ปัญหาเกษตรกรที่ดินหลุดมือ จำนวน 191 ราย และ สนับสนุนให้
โอกาสสมาชิกได้มีที่ดินทำกิน/ที่อยู่อาศัย แก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อน
กับเขตอุทยานฯ และทับซ้อนพื้นที่ ตำบลอื่นการจัดทำแผนการ
พัฒนาที่อยู่อาศัยกลุ่มเป้าหมายผู้เดือดร้อนในตำบล โดยผ่าน
โครงการบ้านพอเพียง จำนวน 56 คร้วเรือน ในปี 2560 และได้มี
กระบวนการสำรวจข้อมูลที่อยู่อาศัยทั้งตำบลและจัดทำแผนการ
แก้ไขปัญหที่อยู่อาศัยโครงการบ้านมั่นคงชนบทโดยใช้สภาองค์กร
ชุมชนตำบล ในการขับเคลื่อนงานร่วมกับสถาบันการเงินชุมชนบ้าน
ขอนแก่นและท้องถิ่นในการสนับสนุนระบบสาธารณูปโภคการ
พัฒนาเส้นทางและโปรแกรมท่องเที่ยวโดยชุมชนเชื่อมโยงกับวน
อุทยานเขาอีโต้ และทดลองการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในปี 2562 ได้
ยกระดับการขับเคลื่อนงานทุกมิติของตำบลลงชี้ให้ลึกเชิงคุณภาพ
รวมถึงได้มีการส่งเสริมให้สมาชิกได้ขับเคลื่อนเรื่องพัฒนาพลังงาน
ทดแทน ซึ่งได้นำมาสู่การลดค่าใช้จ่ายให้กับครัวเรือนและการ
พัฒนาต่อยอดการทำงานอย่างไม่หยุดนิ่ง

กระบวนการส่งเสริมเวทีจัดทำตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

1) ก่อนการจัดเวทีจัดทำตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

1. ทีมเจ้าหน้าที่ พอช. ประชุมเตรียมงานและ
ศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์ภาพการทำงานที่ผ่านมาของสภาองค์กร
ชุมชนตำบลลงชี้ให้ลึก เพื่อให้เกิดการประเมินศักยภาพของชุมชนที่

สอดคล้องกับการออกแบบเวที รวมถึงการทำให้เจ้าหน้าที่ พอช. มีความเข้าใจบริบทพื้นที่มากขึ้น

2. ประสานงานกับคณะทำงานสภาองค์กรชุมชน ตำบล และหน่วยงานท้องถิ่น ภาศิพัฒนาอื่นๆ ที่สนับสนุนการทำงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลลงชี้หลัก เพื่อประเมินความพร้อมและการจัดเตรียมคนที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเวที โดยได้กระตุ้นให้คณะทำงานสภาองค์กรชุมชนได้ชวนสมาชิกกลุ่มองค์กรในพื้นที่เข้าร่วมเวทีตามที่ได้กำหนดร่วมกัน

3. การจัดเตรียมสื่อและเครื่องมือ ทั้งนี้ได้มีการเตรียมแผนที่ทำมือ / ผังตำบล ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญของสภาองค์กรชุมชนที่นำมาสู่การจัดทำแผนและดำเนินกิจกรรมได้สำเร็จในช่วงที่ผ่านมาและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ นอกจากนั้นได้มีการเตรียมเครื่องมืออุปกรณ์สำนักงานที่ใช้ในกระบวนการเวที เพื่อเอื้ออำนวยให้กับวิทยากรกระบวนการและผู้เข้าร่วมเวที ทั้งนี้ก่อนการจัดเวที 1 วัน ได้มีการเตรียมสถานที่จัดประชุมและตรวจเช็คความพร้อมของเครื่องเสียงเพื่อให้เกิดความพร้อมต่อการใช้งาน นอกจากนั้นได้มีการเตรียมประเด็นคำถามซึ่งเป็นโจทย์ที่จะใช้ในกระบวนการกลุ่มย่อยหลังจากที่กำหนดการเวทีประชุม

4. การหารือกำหนดการกับคณะทำงานสภาองค์กรชุมชนตำบล หน่วยงานท้องถิ่นและภาศิ ที่จะเข้าร่วมเวที

เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหา กระบวนการและบทบาทของแต่ละส่วน
ที่เกี่ยวข้องในเวทีในแต่ละช่วงเวลาตามกำหนดการ

2) ระหว่างการจัดเวทีจัดทำตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

ก่อนการดำเนินการเวทีประชุมตามกำหนดการ เจ้าหน้าที่
พอช. ได้สร้างความรู้ให้กับผู้เข้าร่วมประชุมด้วยกิจกรรมสนทนา
การเพื่อสร้างบรรยากาศให้กับผู้เข้าร่วมประชุมและในระหว่างการจัด
เวทีตั้งแต่พิธีกรดำเนินเวทีได้เชิญนายบุญศรี จันทรชัย นายก
องค์การบริหารส่วนตำบลดงชีเหล็ก ได้กล่าวเปิดเวทีแล้ว ได้มีการ
ทำความเข้าใจและตอกย้ำเป้าหมายสำคัญของการจัดเวทีโดยนาย
ธราศานต์ ทองฟัก ผู้ช่วยผู้อำนวยการ สำนักงานภาคกรุงเทพ
ปริมณฑลและตะวันออก จึงทำให้ผู้เข้าร่วมเวทีมีความเข้าใจที่
ตรงกัน จากนั้นได้ใช้กระบวนการแบ่งกลุ่มย่อยให้กับผู้เข้าร่วมเวที
ในการหารือและแลกเปลี่ยนเป็นกลุ่มระดับหมู่บ้านจำนวน 14 กลุ่ม
โดยมีเครื่องมือสำคัญของแต่ละกลุ่มคือผังตำบลและโจทย์กลุ่มย่อย
ซึ่งกำหนดเวลาให้แต่ละกลุ่ม หลังจากแต่ละกลุ่มได้หารือและ
แลกเปลี่ยนกันเสร็จแล้วได้มีการนำเสนอผลจากกระบวนการกลุ่ม
ย่อยในเวทีรวม และมีการแลกเปลี่ยนซึ่งกัน จากนั้นได้มีการให้ทาง
หน่วยงานท้องถิ่นและภาคีพัฒนาที่เข้าร่วมเวทีได้ให้ข้อคิดเห็นและ
แนวทางต่อการกำหนดตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งรวมถึงการกำหนด
แผนงานและแนวทางของการทำงานต่อของสภาองค์กรชุมชนตำบล
ดงชีเหล็กในระยะต่อไป จากนั้นจึงได้สรุปและปิดการประชุม

3) หลังการจัดเวทีจัดทำตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

ภายหลังจากการจัดกระบวนการที่ทีมเจ้าหน้าที่ พอช.และคณะทำงานสภาองค์กรชุมชนตำบลได้มีการประเมินเวทีเช่นจำนวนผู้เข้าร่วม กระบวนการเวที การมีส่วนร่วมและบรรยากาศในกลุ่มย่อย เนื้อหาที่ได้ การจัดการ รวมถึงข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการจัดกระบวนการและพัฒนาการทำงานจากผลลัพธ์ที่ได้จากเวที ดังนั้น กระบวนการเวทีเป็นการร่วมและแบ่งบาทการทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่ พอช.และคณะทำงานที่มีความสำคัญมาก ประกอบกับการเตรียมการล่วงหน้าที่ทำให้การดำเนินงานตามกำหนดการเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้

เกณฑ์ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งตำบล

กระบวนการเวทีได้มีการร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง วิเคราะห์ทุนที่มีอยู่ของชุมชนข้อจำกัดที่ปรากฏและการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลที่ผ่านมาและนำมาสู่การกำหนดจินตภาพของสภาองค์กรชุมชนตำบลลงชี้หลัก คือ ความสุขบนพื้นฐานวิถีชุมชน สร้างคน สร้างทุน สู่การพึ่งตนเองของตำบลลงชี้หลักอย่างยั่งยืน

ภาพฝันในอนาคตตำบลงิ้วเหล็ก

“ความสุขบนพื้นฐานวิถีชุมชน สร้างคน สร้างทุน สู่การพึ่งตนเองของตำบลงิ้วเหล็กอย่างยั่งยืน”

ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งตำบลงิ้วเหล็ก

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
1. คนมีแนวคิดและความสามารถเพิ่มขึ้น (ความรู้/ทัศนคติ/ทักษะ)	○ มีการออมและวินัยในการออม ○ มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมแบ่งปันในกิจกรรมสาธารณะและการพัฒนาชุมชน ○ มีกลไกการทำงานในระดับหมู่บ้านสู่ตำบล ○ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ○ มีจำนวนคนรุ่นใหม่ในกลไกการทำงานระดับตำบล ○ สมาชิกในตำบลได้รับการจัดสวัสดิการอย่างทั่วถึง

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
2. คุณภาพชีวิตคนในชุมชนดีขึ้น	○ มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกินและแหล่งอาหาร ○ มีสุขภาพดีจากการกินอาหารอินทรีย์และการผลิตปลอดภัย ○ มีกองทุนเพื่อการผลิตและการประกอบอาชีพ ○ มีการบริหารจัดการน้ำเพื่อการผลิตและการบริโภคอย่างเป็นระบบ ○ สมาชิกได้รับการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนและหนี้นอกระบบ ○ มีรายได้เสริมจากการผลิตสมุนไพรและการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. องค์กรชุมชนเข้มแข็ง มีความสามารถในการบริหารจัดการ	○ มีระเบียบกติการ่วม ○ มีจำนวนคนรุ่นใหม่ในกลไกการทำงานระดับตำบล ○ มีกองทุนและสถาบันการเงินของชุมชน ○ มีระบบธรรมาภิบาลในการบริหารงาน ○ มีข้อมูลและแผนพัฒนาตำบลเป็นเครื่องมือการทำงานของสภาองค์กรชุมชน ○ มีการจัดสรรผลกำไรจากกองทุนสู่สมาชิก ○ การสร้างและเพิ่มช่องทางการสื่อสารงานพัฒนา

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
[133]

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
4. ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ โครงสร้าง/นโยบาย	○ เชื่อมโยงแผนพัฒนาของสภาองค์กรชุมชนกับหน่วยงานท้องถิ่นและภาคีพัฒนา ○ ได้รับการสนับสนุนแผนงานและงบประมาณจากหน่วยงานท้องถิ่นและภาคีพัฒนา ○ มีผู้แทนคณะทำงานของสภาองค์กรชุมชนอยู่ในกลไกการทำงานของหน่วยงานรัฐและภาคีพัฒนา

การจัดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

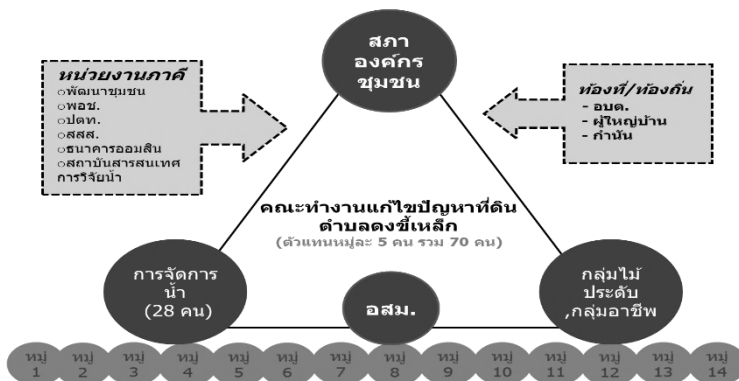
การจัดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน สภาองค์กรชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้เริ่มจากการมีโครงสร้างการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนเชิงบูรณาการร่วมกับเครือข่ายเชิงประเด็นในพื้นที่ภายใต้การยึดแนวทางการทำงานโดยการใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ชุมชนเป็นแกนหลักและได้มีการสร้างทีมงานในแต่ละฝ่ายที่ตรงกับความสามารถของตนเองเพื่อให้การบริหารงานเอื้ออำนวยและเกิดประโยชน์กับสมาชิกอย่างเต็มที่และเพื่อการสอดประสานการทำงานระหว่างทีม เช่น ทีมยุทธศาสตร์ ทีมสนับสนุนข้อมูล ทีมการเงิน ทีมตรวจสอบ ทีมประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

สภาองค์กรชุมชนตำบลได้มีการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างการเชื่อมโยงและจัดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานท้องถิ่นและภาคีที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมและสนับสนุนแผนงาน งบประมาณในพื้นที่ อีกทั้งยังส่งผลต่อการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาคีกับขบวนองค์กรชุมชนของจังหวัดปราจีนบุรีอีกด้วย หน่วยงานที่เชื่อมโยงการทำงานในพื้นที่ เช่น

- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เรื่อง การพัฒนาคนและความเข้มแข็งของชุมชน

- จังหวัดปราจีนบุรี เรื่อง การสนับสนุนด้านเกษตรอินทรีย์
- สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดปราจีนบุรี เรื่องการสนับสนุนแผนงานและงบประมาณด้านการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดิน น้ำ ป่า
- พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.ปราจีนบุรี เรื่อง การสนับสนุนด้านสวัสดิการชุมชน
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปราจีนบุรี เรื่องการพัฒนากลุ่มอาชีพ
- ศูนย์จัดการกลุ่มป่าสงวนแห่งชาติที่๒๓๕ ป่าน้ำตกเขาอีโต้สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่ 9 สาขาปราจีนบุรี เรื่อง การจัดการทรัพยากรชุมชน ดิน น้ำ ป่า
- อบต.ดงขี้เหล็ก เรื่องการสนับสนุนแผนพัฒนาของสภาองค์กรชุมชน
- บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เรื่องพลังงานทดแทน เป็นต้น

โครงสร้างคณะทำงาน

แผนการขับเคลื่อนต่อไป

การสนับสนุนการและการขับเคลื่อนงานโดยชุมชน ของ ตำบลดงขี้เหล็กในรูปแบบของสภาองค์กรชุมชนตำบล ที่ผ่านมามี เป็นพัฒนาการที่สำคัญที่ริเริ่มโดยชุมชน และเกิดการขยายตัวที่ กว้างขวางขึ้นจากครอบครัวสู่ชุมชนจากชุมชนสู่ตำบลตามลำดับ โดยยังคงมุ่งยึดหลักสำคัญของเจตนารมณ์ของชุมชนในการที่ต้อง พึ่งพาอาศัยกันโดยมีการจัดกลไกการทำงานของกลุ่มองค์กรชุมชน กลุ่มต่างๆที่มารวมตัวกันในระดับตำบลในลักษณะหุ้นส่วนร่วมกับ หน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและส่วนกลาง เพื่อที่จะให้การ พึ่งตนเอง และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ที่เป็นการทำงานโดยใช้พื้นที่ เป็นตัวตั้ง ชุมชนเป็นแกนหลักในการเชื่อมโยงการพัฒนาตนเองใน ด้านต่างๆ การมีสัมพันธภาพในลักษณะเครือญาติ การมีเป้าหมาย

ร่วม การสร้างการเรียนรู้ของชุมชน คือปัจจัยภายในชุมชนที่สำคัญของการเสริมสร้างและขับเคลื่อนการทำงานของสภาองค์กรชุมชน ตำบลดงขี้เหล็ก รวมถึงคณะกรรมการผู้นำชุมชน ได้มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างและขับเคลื่อนความได้ใช้ฐานทุนด้านต่างๆในชุมชนเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในรูปแบบที่หลากหลายตามสภาพบริบทของชุมชน

จากเป้าหมายและหลักคิดสำคัญในการดำเนินงานที่ผ่านมา ตำบลดงขี้เหล็กมีความมุ่งมั่นและต้องการให้ประชาชนมีความกินดีอยู่ดี มีความรักสามัคคีในชุมชนและเกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานท้องถิ่นและภาคีพัฒนา เพื่อการส่งเสริมให้ชุมชนได้ลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน พัฒนาการและความเข้มแข็งของตำบลดงขี้เหล็กในปัจจุบันสามารถพัฒนาระดับไปสู่การเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านและตำบลในหลายด้าน เช่น ด้านอาชีพและการลงทุน การจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกในหลายรูปแบบ ด้านการสังคมและวัฒนธรรมประเพณีเป็นต้น แต่อีกด้านหนึ่งนั้นกองทุนสวัสดิการชุมชนได้มีแผนการดำเนินงานและได้ดำเนินการ คือ ด้านการจัดการน้ำของตำบล ดังนั้น แผนการทำงานในระยะต่อไป ได้แก่

- การสร้างคนทำงานรุ่นใหม่เพิ่มในกลไกการทำงานตั้งแต่ระดับหมู่บ้านสู่ตำบล

- ยกระดับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน
- ขยายผลและยกระดับการทำงานด้านบริหารจัดการน้ำสู่สมาชิกแปลงย่อย และเครือข่ายในระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด
- สนับสนุนการจัดทำพลังงานทดแทนเพื่อใช้ในครัวเรือน
- การขยายผลการดำเนินโครงการเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน
- การพัฒนาระบบข้อมูล การบริหารจัดการและการสื่อสาร
- การพัฒนาศักยภาพคนทำงานในด้านต่างๆอย่างต่อเนื่อง
- การขยายพื้นที่การผลิตและแปรรูปสมุนไพรและช่องทางการตลาด
- การพัฒนาและยกระดับสถาบันการเงิน เป็นต้น

- 3 -

“ชุมชนสร้างสุขตำบลกาทราย”

ตำบลกาทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

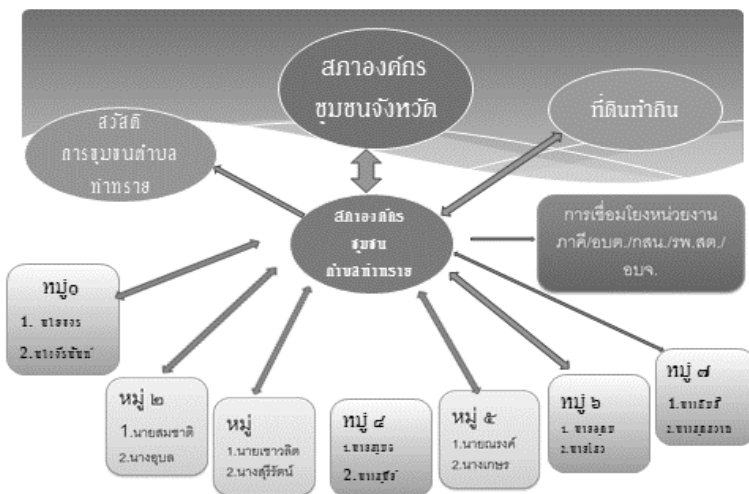
ตำบลท่าทรายมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,645 ไร่ พื้นที่เดิมเป็นป่า มีสัตว์ป่ามากเช่นช้างและสัตว์อื่นๆต่อมามีชาวบ้านจากถิ่นอื่นย้ายมาบุกเบิกที่ทำกินและเป็นที่อยู่อาศัยและเริ่มเป็นหมู่บ้านและมีอาชีพทำนาเพราะพื้นที่เป็นที่ลุ่มและได้จัดตั้งเป็นหมู่บ้านกันขึ้นมา เรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านเล่า” เพราะว่าประชาชนที่อยู่ในกลุ่มบ้านเล่าชอบต้มเหล้าไว้กินเองจึงได้เรียกว่าบ้านเล่าและปัจจุบันที่ได้เปลี่ยนมาเป็น “บ้านท่าทราย” เนื่องจากบ้านท่าทรายมีน้ำไหลผ่านและในบริเวณกลางแม่น้ำมีสันดอนทรายอยู่กลางแม่น้ำและมีอยู่แห่งเดียวคือบริเวณหน้าวัดเป็นลำน้ำที่ตื้นเขินและเป็นทางข้ามของ โค กระบือ และช้าง ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า ท่าทราย ต่อมาเมื่อมีการตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านท่าทราย” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มประชาชนส่วนใหญ่ทำการเกษตร คือ ทำนา ทำสวนมะยมขี้ด,มะปรางหวาน ที่ขึ้นชื่อ และยังมีการปลูกสวนมะดันกันเป็นจำนวนมากปลูกผัก สวนครัวหลังฤดูทำนาเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ราษฎรจะเพาะปลูกพืชในพื้นที่นา เช่น ข้าวโพด,เผือก แตงโม แตงกวา ถั่ว และเพาะเห็ดฟางจากฟางข้าวที่เก็บเกี่ยวแล้วเป็นรายได้เสริมในครัวเรือน และมีอาชีพรับจ้างทั่วไปเล็กน้อย แหล่งน้ำใช้ได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ แม่น้ำนครนายก รวมทั้งน้ำฝนธรรมชาติ

แนวทางการพัฒนาตำบล

1. สนับสนุนพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน
2. จัดหาให้มีแหล่งน้ำเพื่อให้เกษตรกรทำการเกษตรได้ตลอดทั้งตำบล
3. สนับสนุนกลุ่มอาชีพในตำบลมีความเข้มแข็ง สามารถนำไปเชื่อมโยงการทำงานได้
4. เพื่อยกระดับกลุ่มองค์กรชุมชนเป็นศูนย์การเรียนรู้ของตำบล
5. เพื่อให้เกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชนในตำบลครอบคลุมทุกมิติในตำบล
6. เพื่อการเชื่อมโยงการทำงานบูรณาการร่วมกัน
7. มีการหยิบยกแผนพัฒนาตำบลสภาองค์กรชุมชนสู่แผนท้องถิ่น

กลไกของขบวนการองค์กรชุมชนตำบล

กลไกการขับเคลื่อนงาน

กระบวนการดำเนินงาน

1. การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนเพื่อให้ประชาชนมีเวทีในการแลกเปลี่ยนพูดคุยถึงสถานการณ์ต่างๆ ในพื้นที่และขับเคลื่อนการดำเนินงานต่างๆในพื้นที่ร่วมกัน
2. การจัดทำผังตำบลและแผนที่ทำมือเพื่อให้ประชาชนแลกเปลี่ยนและเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขร่วมกัน
3. การจัดทำแผน 3 ปีของสภาองค์กรชุมชนที่มาจากปัญหาและความต้องการของประชาชน
4. การขับเคลื่อนส่งเสริมกลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อจัดตลาดและขยายตลาดรองรับผลผลิตของกลุ่มอาชีพในตำบลท่าทราย

5. การเชื่อมโยงหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อเชื่อมโยงการทำงาน/งบประมาณและการบูรณาการร่วมกันเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน/ท้องถิ่น

กระบวนการเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

1) การเตรียมการเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

1. ประชุมเตรียมเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งแก่พื้นที่เป้าหมาย เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจ ความสำคัญของการจัดเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง รวมทั้งการสรุปบทเรียนการทำงานของพื้นที่หรือประเด็นงาน เพื่อทบทวนการทำงาน เป้าหมาย ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2. กำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมเวที ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

2.1 แกนนำ ผู้นำทางการ ผู้นำธรรมชาติ ประชาชนที่มาจากประเด็นงานสำคัญ หรือมาจากชุมชน หรือมาจากภูมิโนเวศน์ ซึ่งมีบทบาทในการขับเคลื่อนงานชุมชน

2.2 ภาคีหนุนเสริมระดับพื้นที่ เป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญในการหนุนเสริมพัฒนาชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งโครงการที่ชุมชนได้มีส่วนในการดำเนินงาน เช่น บริษัทประชารัฐรักสามัคคี การท่องเที่ยวและการกีฬาจังหวัด สำนักเกษตรอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล วัด ฯลฯ

2.3 ภาคีหนุนเสริมเชื่อมโยงภายนอก เป็นกลุ่มคนที่เข้ามามีบทบาทในการเชื่อมโยงระดับภาคหรือกลุ่มจังหวัด เช่น

อนุกรรมการภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยบูรพา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

3. การร่วมกันกำหนดเป้าหมาย รูปแบบการจัดเวที กำหนดชื่อเวทีที่นำไปสู่การมีส่วนร่วม และเครื่องมือที่ใช้ในการจัดเวที

4. จัดเตรียมชุดความรู้บทเรียนการทำงานระดับพื้นที่ จัดทำเอกสารแนะนำบริบทพื้นที่ ชุดความรู้ ประสบการณ์ และสื่อวิดีโอแนะนำภาพรวมการทำงานพื้นที่

5.ระยะเวลาการจัด 2 วัน ตามความเหมาะสมของบริบทพื้นที่ ทั้งนี้ช่วงวันแรกเป็นการสรุปบทเรียนการทำงานของแต่ละหมู่บ้านทุกประเด็นงานที่มีอยู่ พร้อมประมวลผล นำเสนอในแต่ละหมู่บ้าน วันที่สองจะเป็นการประมวลผลนำเสนอภาพฝัน การเปลี่ยนแปลงของชุมชนเข้มแข็งมีเกณฑ์วัดผลอะไรบ้างที่ชุมชนมีข้อตกลงร่วมกัน

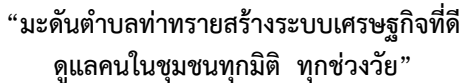
2) การจัดเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

1. ชี้แจงวัตถุประสงค์/ความเป็นมา/ความสำคัญของการจัดเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งต่อผู้ร่วมเวที

2. แนะนำบริบทการทำงานขบวนองค์กรชุมชนระดับพื้นที่ ภาพรวมการที่ผ่านมาของขบวนองค์กรชุมชนมีเป้าหมาย ทิศทาง กระบวนการ และผลการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นอย่างไรบ้าง

3. สรุปบทเรียนชุมชนเข้มแข็ง โดยชี้แจงทำความเข้าใจ กระบวนการเวที ประเด็นการชวนพูดชวนคุยที่จะระดมร่วมกัน

ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง
“ชุมชนสร้างสุขตำบลท่าทราย”

ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งตำบลท่าทราย

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
1. คนมีแนวคิดและความสามารถเพิ่มขึ้น (ความรู้/ทัศนคติ/ทักษะ)	คิดพึ่งตนเอง บนฐานทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น • มีวิธีคิดพึ่งตนเอง บนฐานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น • มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น • มีแนวคิด ความรู้ ทักษะการทำงานด้านพัฒนาชุมชนท้องถิ่น • มีความรัก ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในชุมชน • คณะทำงานมีสัดส่วนคนรุ่นใหม่เพิ่มขึ้น

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

[146]

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
2. คุณภาพชีวิตคนในชุมชนดีขึ้น	มีอาชีพและสวัสดิการที่มั่นคง • คนมีรายได้ที่มั่นคง • คนมีสุขภาพดี และสามารถป้องกันรักษาโรคอย่างมีความรู้ • มีความมั่นคงที่อยู่อาศัย และที่ดินทำกิน • มีความมั่นคงทางด้านอาหาร ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม • มีระบบสวัสดิการชุมชนครอบคลุมทุกช่วงวัย
3. องค์กรชุมชนเข้มแข็ง มีความสามารถในการบริหารจัดการ	ใช้พื้นที่กลางสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในการบริหารจัดการขององค์กรชุมชน • ชุมชนมีระบบกองทุนชุมชนในการดูแลชุมชน • มีระบบการบริหารจัดการและการจัดสรรประโยชน์ร่วมกัน • มีแผน กลไก โครงสร้างและการตรวจสอบร่วมกัน • มีพื้นที่กลางในการเรียนรู้ร่วมกัน / ศูนย์เรียนรู้ในระดับชุมชน • มีการประชุมติดตามการดำเนินงานของขบวนการองค์กรชุมชน • มีการสื่อสารสาธารณะขององค์กร/ตำบล

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
[147]

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
	• มีกติกา/ข้อตกลง/ระเบียบชุมชน/องค์กรชุมชน ในการถือปฏิบัติร่วมกัน
4. ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์โครงสร้าง/นโยบาย	ภาคีเสริมพลังในการพัฒนาพื้นที่ • มีการเชื่อมโยงกิจกรรมโครงการร่วมกับภาคีพัฒนาในชุมชนท้องถิ่นหรือภายนอก • ท้องถิ่นให้การสนับสนุนงบประมาณ หรือปรับเปลี่ยนการสนับสนุนองค์กรชุมชน

การจัดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ก้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ภาคีพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เช่น บริษัทประชารัฐรักสามัคคี
ท่องเที่ยวและการกีฬาจังหวัด พลังงานจังหวัด มหาวิทยาลัย
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เกษตรอำเภอ พัฒนาชุมชน ฯลฯ
ซึ่งบทบาทสำคัญในการหนุนเสริมมหาลัยเมืองมะดัน ตำบลท่า
ทราย ดังนี้

หน่วยงาน	สนับสนุนการดำเนินงาน
1. สำนักงานเกษตร อำเภอ	● จัดหาตลาดรองรับสินค้าแปรรูปในชุมชน ● อบรมการทำปุ๋ยชีวภาพ ● สนับสนุนงบประมาณสร้างโรงรวบรวมคัดแยกผลผลิตทางการเกษตร (มะดัน) และผลิตน้ำมะดัน มะดันเชื่อมแห้ง จำนวน 1,085,207.05 บาท
2. สำนักงานท่องเที่ยว และกีฬา	● อบรมการให้ความรู้เรื่องการต้อนรับนักท่องเที่ยวการเป็นเจ้าบ้านเจ้าเรือนที่ดี ● ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเมืองมะดันตำบลท่าทราย

หน่วยงาน	สนับสนุนการดำเนินงาน
3. บริษัท ประชารัฐ รักสามัคคี จำกัด	● ส่งเสริมการผลิต ผลิตภัณฑ์ของฝากของตำบล ● ประสานเชื่อมโยงหน่วยงานวิชาการในการเข้ามาสนับสนุนเรื่องการดำเนินงานท่องเที่ยวในชุมชนและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์สินค้า
4. มหาวิทยาลัยราช ภัฏพระนคร	● ศึกษาจัดทำข้อมูลเรื่องมะดัน ● พัฒนาแพ็คเกจสินค้าชุมชน
5. มหาวิทยาลัยศรีนคร รินทรวโรดม	● ศึกษาวิจัยคุณประโยชน์ของมะดัน ● ส่งเสริมการแปรรูปมะดัน เช่น การนึ่งมะดันไปทำสีเป็นผ้ามัดย้อม
6. สสส.	● โครงการผู้สูงอายุ ● โครงการจัดการขยะในชุมชน
7. วัดกุฎีการาม	● สถานที่จัดแหล่งท่องเที่ยว
8. วัดท่าทราย	● สถานที่ในการปฏิบัติธรรม ● แหล่งท่องเที่ยว
9. โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพส่วน ตำบลท่าทราย	● ส่งเสริมเรื่องสุขภาพของคนในชุมชนตรวจสุขภาพของคนในตำบลเป็นประจำทุกเดือน ● ชมรมผู้สูงอายุ
10. พัฒนาชุมชน	● การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวในตำบล

หน่วยงาน	สนับสนุนการดำเนินงาน
11.องค์การบริหารส่วน ตำบลท่าทราย	● แรงงาน ● สถานที่
12.โรงเรียนวัดท่า ทราย	● ข้อมูลในตำบล

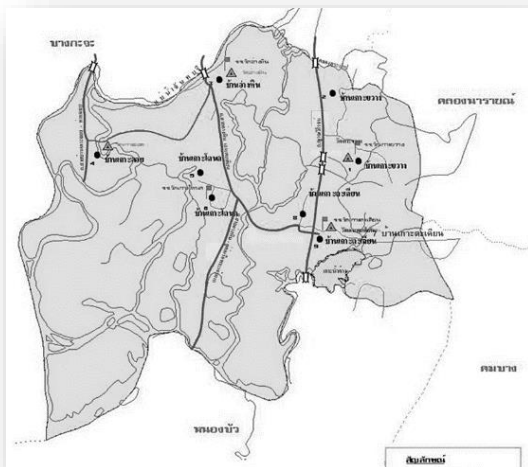
แผนการขับเคลื่อนต่อไป

ขบวนองค์กรชุมชนตำบลท่าทราย ใช้ "มะดัน" พี่ช้องถิ่น
ของชุมชน ผ่านกิจกรรมเรียนรู้ที่หลากหลายของ "มหาลัยเมือง
มะดัน" เป็นเรื่องร่วมของคนทุกภาคส่วนในตำบล เพื่อการสร้าง
ระบบเศรษฐกิจที่ดี ดูแลคนในชุมชนทุกมิติ ทุกช่วงวัย ตลอดจน
การแลกเปลี่ยนเติมเต็มจากคณะทำงานสนับสนุนการขับเคลื่อน
ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง โดยการผสานพลังภาคีพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
เช่น บริษัทประชารัฐรักสามัคคี ท้องเที่ยวและการกีฬาจังหวัด
พลังงานจังหวัด มหาวิทยาลัย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
เกษตรอำเภอ พัฒนาชุมชน พื้นที่เรียนรู้ร่วม ฯลฯ เพื่อร่วม
ขับเคลื่อนหนุน “มะดันตำบลท่าทรายสร้างระบบเศรษฐกิจที่ดี ดูแลคน
ในชุมชนทุกมิติ ทุกช่วงวัย”

“แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนเกาะขวางที่ยั่งยืน”

เทศบาลตำบลเกาะขวาง อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

เทศบาลตำบลเกาะขวาง แต่ก่อนเคยมีต้นฝางขึ้นชุกมาก ชาวบ้านมักใช้พืชชนิดนี้ ในการปรุงยาสมุนไพร หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ายาหม้อ จากสภาพพื้นที่ที่คล้ายเกาะประชาชน ส่วนใหญ่นิยมตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่ม ๆ หรือเป็นละแวก ประกอบกับมีแหล่งน้ำธรรมชาติหลายสายล้อมรอบ ทำให้ดูสภาพคล้ายเกาะ จึงได้นำเหตุผล 2 ประการมาตั้งเป็นชื่อของตำบลว่า “ตำบลเกาะฝาง” ซึ่งมีการเขียนผิดเพี้ยนจากตำบลเกาะฝาง เป็น “ตำบลเกาะขวาง” และใช้มาจนถึงปัจจุบัน ในปี 2554 ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลเกาะขวาง

ปัญหา/จุดอ่อนที่เกิดขึ้นทั้งในตำบลและนอกตำบล

วิเคราะห์ศักยภาพ ชุมชน (SWOT)	สภาพปัญหา	ข้อเสนอในการแก้ไขปัญหา	ผู้รับผิดชอบ/ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ผู้นำชุมชนเข้มแข็ง - ท้องถิ่น ท้องที่และกลุ่มต่างๆของชุมชนมีการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันเป็นอย่างดี	- หนี้สินของประชาชน - ประชากรแฝง - ประชาชนว่างงาน - ยาเสพติด - สวัสดิการของคนในชุมชนไม่ทั่วถึง	- เสริมรายได้ในครัวเรือนและชุมชน - พัฒนาระบบสวัสดิการภายในชุมชน - พัฒนาคุณภาพชีวิตสุขภาพและสิ่งแวดล้อมชุมชนให้ดีขึ้น - ส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเองในชุมชน	- เทศบาลตำบลเกาะขวาง - โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเกาะขวาง - ภาษี /หน่วยงานต่างๆ อาทิ พอช. /สสส. / ศตจ.ปชช./ทสม. /อสม. / กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ฯลฯ

ภาพอนาคตตำบลที่อยากเก็บในอนาคต

1. คนรุ่นใหม่ในการพัฒนาชุมชน
2. เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน
3. การบูรณาการการทำงานอย่างต่อเนื่องในทุกภาคส่วน

กลไกการขับเคลื่อนงานสภาองค์กรชุมชนตำบล

สภาพปัญหาด้านความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัย

ในปี 2550
สภาพปัญหาของ
เมืองเกาะขวาง แต่
เดิมที่ดินมีราคาถูก
ทำให้ประชากรต่าง
ถิ่นขยายตัวย้ายถิ่น
ฐานเข้ามาอยู่อาศัย

ส่งผลให้ประชากรในตำบลเกาะขวางเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เกิดการ
เปลี่ยนแปลงเพื่อใช้ประโยชน์ของที่ดิน รองรับการใช้ทรัพยากรใน
ด้านต่างๆ ทั้งที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย พื้นที่สาธารณะประโยชน์

ปัจจุบันที่ดินเริ่มมีราคาแพง ประชากรมีความเป็นอยู่
ค่อนข้างหนาแน่น ที่ดินที่เหลืออยู่ส่วนใหญ่เป็นนาทุ่งเก่า การจะ
พัฒนาให้เป็นที่อยู่อาศัยนั้นต้องลงทุนสูงเพราะต้องถมดินมากและ
แต่ละแปลงนั้นมีขนาดใหญ่ อีกทั้งประชากรส่วนใหญ่ของชุมชน
ประกอบอาชีพ ค้าพลอย รับจ้างเจียรไนพลอย รับจ้างทั่วไป
ผู้รับเหมา ค้าขาย ครอบครัวย้าย ซึ่งพักอาศัยอยู่ตามบ้านเช่า
อาศัยญาติพี่น้องอยู่ ยังไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง จึงเกิดการ
สำรวจเมืองเพื่อดำเนินโครงการ “บ้านมั่นคง” เพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่
อาศัยขึ้น

ในช่วงปี 2551 – 2556 หลังการปัญหาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยของประชาชนในพื้นที่ได้รับการแก้ไขในบางส่วนแล้วพบว่าเกิดข้อติดขัดบางประการต่อการดำเนินโครงการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยสามารถแยกเป็นประเด็นปัญหาได้ดังนี้

1.1 ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสิทธิ

- เกิดการเปลี่ยนแปลงสิทธิครอบครองบ้านมั่นคงในกลุ่มเครือข่าย เช่น การเสียชีวิต การให้สิทธิลูกหลานหรือเครือข่ายเข้ามาดูแลต่อ
- การย้ายถิ่นฐานกลับภูมิลำเนาเดิม ทำให้ต้องเปลี่ยนแปลงสิทธิให้กับเครือข่าย หรือขายต่อสิทธิให้กับผู้อื่น
- สมาชิกไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม จำเป็นต้องออกจากกลุ่มและเปลี่ยนแปลงผู้ถือสิทธิ
- ปัญหาหาเสพติด

1.2 ปัญหาการสร้างบ้านไม่แล้วเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

- เกิดจากการเสนอราคาต้นทุนบ้านไม่ตรงตามความเป็นจริง ทำให้เกิดข้อติดขัดในขณะดำเนินการก่อสร้าง
- ขั้นตอนการพิจารณาอนุมัติโครงการมีความล่าช้า ทำให้ราคาวัสดุ และราคาที่ดิน สูงขึ้นกว่าช่วงที่เสนอขออนุมัติโครงการ

- ระยะเวลาในการบริหารโครงการตามความเป็นจริงมากกว่า 2 ปี ซึ่งไม่ตรงตามแผนงานที่กำหนดไว้
- การบริหารโครงการไม่เป็นไปตามแผน เนื่องจากข้อติดขัดบางประการ เช่น งบประมาณ สภาพภูมิอากาศที่ส่งผลต่อการก่อสร้าง
- ที่ตั้งโครงการไม่สอดคล้องกับต่อการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และการเข้าช่วยเหลือสนับสนุนของหน่วยงาน/ภาคีเครือข่าย เช่น การติดตั้งระบบน้ำประปา

1.3 ปัญหาระบบสาธารณูปโภค

- งบประมาณในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคมีจำกัด ไม่เพียงพอต่อพื้นที่ ทั้งนี้ พอช. ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณบางส่วนโดยมีวัตถุประสงค์หลักในการมุ่งเน้นให้ชุมชนเชื่อมโยงการพัฒนา กับหน่วยงาน/ภาคีเครือข่ายในพื้นที่
- ช่วงระยะเวลาภายใน 3 ปีจากนี้ จังหวัดจันทบุรี จะมีการพัฒนาเกี่ยวกับระบบน้ำประปาทั้งเมือง เนื่องจากผังเมืองในปัจจุบันยังมีระบบสาธารณูปโภคที่ไม่สอดคล้องต่อความต้องการของประชาชน ดังนั้นเพื่อให้ทันต่อความต้องการในการใช้น้ำของครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในโครงการ “บ้านมั่นคง” เมืองเกาะขวาง หน่วยงานท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นต้องเข้ามารองรับการแก้ไขปัญหาเบื้องต้นภายในชุมชน

- ปัญหาความล่าช้าของกระบวนการขอใช้ถนนให้เป็น
สาธารณประโยชน์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้
ต้องชะลอการพัฒนา

กระบวนการแก้ไขปัญหาความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัย

ที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2547-2555 โครงการ “บ้านมั่นคง”
เมืองเกาะขวาง ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในกลุ่มกลุ่มผู้
เดือดร้อนที่เป็นบ้านเช่าและครอบครัวขยาย ผ่านกระบวนการ
ทำงาน 15 ขั้นตอน ดังนี้

1. ประชุมทำความเข้าใจผู้เดือดร้อนในชุมชน ระดมปัญหา
จัดลำดับปัญหา
2. สำรวจข้อมูลชุมชนระดับครัวเรือน ข้อมูลพื้นฐาน ด้าน
เศรษฐกิจ สังคม และสิทธิการอยู่อาศัย
3. การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ / สหกรณ์ เพื่อดำเนิน
โครงการ แบ่งกลุ่มย่อย ตั้งทำทำงานชุดต่างๆ
4. ค้นหาที่ดินที่จะดำเนินโครงการ (ที่ดินวัด ที่ดินรัฐ
เอกชน) ทั้งในที่ดินเดิมและที่ดินใหม่ เพื่อประกอบการตัดสินใจ
5. เปิดเวทีรับรองสิทธิการอยู่อาศัย โดยกำหนดเกณฑ์การ
เข้าร่วมโครงการ กำหนดกติกาการอยู่ร่วมกัน และการแบ่งขนาด
แปลงที่ดิน
6. จัดทำผังชุมชนเดิม / ผังชุมชนใหม่ ออกแบบการพัฒนา
ระบบสาธารณูปโภคร่วมกันของสมาชิก
7. ออกแบบบ้านร่วมกัน โดยสรุปแบบและเลือกแบบบ้าน
ถอดราคาวัสดุ

8. วิเคราะห์ความสามารถในการผ่อนชำระคืน
 9. กำหนดการบริหารจัดการโครงการ
 10. สรุปรายชื่อ จัดทำแผนการดำเนินงานโครงการเป็นเอกสารเสนอเครือข่ายองค์กรชุมชนระดับเมือง คณะกรรมการระดับเมือง/จังหวัด เพื่อพัฒนาโครงการก่อนเสนอพิจารณา
 11. ชุมชนและเครือข่ายร่วมกันเสนอโครงการเพื่อพิจารณาระดับภาค
 12. จัดทำแผนการเบิกจ่าย งบประมาณตามขั้นตอนการก่อสร้าง
 13. รวบรวมเอกสาร คณะกรรมการและสมาชิกเพื่อทำนิติกรรมสัญญา พร้อมงบประมาณ
 14. จัดทำเอกสารตั้งเบิกงบประมาณ พัฒนาระบบสาธารณูปโภคสินเชื่อเพื่อปลูกสร้างบ้าน
 15. ดำเนินการปรับปรุงชุมชนก่อสร้างบ้าน ตามแผนงานที่ชุมชนกำหนดร่วมกันไว้
- เมื่อเกิดการดำเนินงานตามกระบวนการแก้ไขปัญหา จึงได้ก่อเกิดการพัฒนางานแก้ไขปัญหาขึ้น ภายใต้โครงการบ้านมั่นคง

โครงการบ้านมั่นคงเมืองเกาะชวาท

โครงการพัฒนาความมั่นคงที่อยู่อาศัยคนจนในชุมชนแออัด "บ้านมั่นคง" โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นโครงการที่แก้ไขปัญหาความไม่คงในที่อยู่อาศัยของชุมชนคนจนเมืองทั่วประเทศ เริ่มดำเนินการในปี 2546 นำร่องจำนวน 10

ชุมชน ในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน เป็นตัวอย่างในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย โดยเน้นหลักการที่ให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการร่วมคิด ร่วมทำในการพัฒนาโครงการ เพื่อขยายผลไปสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยคนจน/ ชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมืองแต่ละเมืองทั่วประเทศ ซึ่งได้ดำเนินโครงการดังกล่าวอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

การพัฒนาท้องถิ่นเกิดจากการร่วมมือกันหลายด้านทั้งหน่วยงานท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้แทนภาคีต่างๆ และจากภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็งได้รวมตัวกันแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย โดยร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ภายใต้โครงการ “บ้านมั่นคง” และได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยภายในเขตตำบลเกาะขวางไปแล้วกว่า 1,000 หลังคาเรือน

ปัจจุบัน โครงการบ้านมั่นคงเมืองเกาะขวาง ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยแล้ว 9 โครงการ ได้แก่

1. สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงเมืองจันบุรี จำกัด
2. สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงร่วมใจพัฒนา (ชอยอมรนคร1) จำกัด
3. สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงรุ่งเรืองพัฒนา จำกัด
4. สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงเกาะลอยสามัคคี จำกัด
5. สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงเสม็ดงาม จำกัด
6. สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงเมืองจันทร์พัฒนา จำกัด

7. สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงศิริธรรม จำกัด
8. สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงเกาะขวางยั่งยืน จำกัด
9. สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงเพิ่มทวีทรัพย์ จำกัด

การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยภายในเขตพื้นที่เมืองเกาะขวาง ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-ปัจจุบัน ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในกลุ่มผู้เดือดร้อนที่เป็นบ้านเช่า เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่นที่เข้ามาทำมาหากินเป็นเวลานาน แต่ไม่สามารถเข้าถึงที่อยู่อาศัยภายในเมืองได้ จึงมีการสำรวจปัญหาความเดือดร้อนเพื่อดำเนินโครงการแก้ปัญหาดังกล่าว

ปัจจุบันผู้เดือดร้อนที่ได้รับการแก้ไขแล้วในเมืองเกาะขวาง
ปี 2548 – 2562 เรื่องที่อยู่อาศัย จำนวนทั้งสิ้น 1,336 ครัวเรือน

กลไกการแก้ไขปัญหาความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัย

การแก้ไขปัญหาความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัย โครงการ
บ้านมั่นคงเมืองเกาะขวาง มีการขับเคลื่อนผ่านกลไกเครือข่าย
สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) จังหวัด
จันทบุรี ประกอบด้วย ตัวแทนจากสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง
กลุ่มละ 2 คน เครือข่ายบ้านมั่นคงจังหวัดจันทบุรี คณะกรรมการ
เมืองเกาะขวาง ผู้แทนท้องที่ ท้องถิ่น ผู้แทนจากสถานศึกษา การ
ไฟฟ้าส่วนภูมิภาค การประปาส่วนภูมิภาค สหกรณ์จังหวัด
สำนักงานตรวจสอบบัญชี สถานีตำรวจภูธรเมืองจันทบุรี สำนักงาน
พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดจันทบุรี และตัวแทน
กลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ

โดยมีหน่วยงานภาคีในพื้นที่ให้การหนุนเสริมการพัฒนาใน
ด้านต่างๆ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี สำนักงานส่งเสริม
สหกรณ์ สำนักงานตรวจสอบบัญชี และคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การดำเนินงานผ่านกลไก สอช มีการแต่งตั้งผู้ประสานงาน
และกองเลขานุการเพื่อสนับสนุนดำเนินการประชุม พร้อมกำหนด
กลไกการทำงานเพื่อให้การบริหารงานมีความชัดเจนยิ่งขึ้น จำนวน 4 กลุ่ม
ได้แก่

เนื้อหาการปรึกษาหารือในที่ประชุมเพื่อประกอบการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน

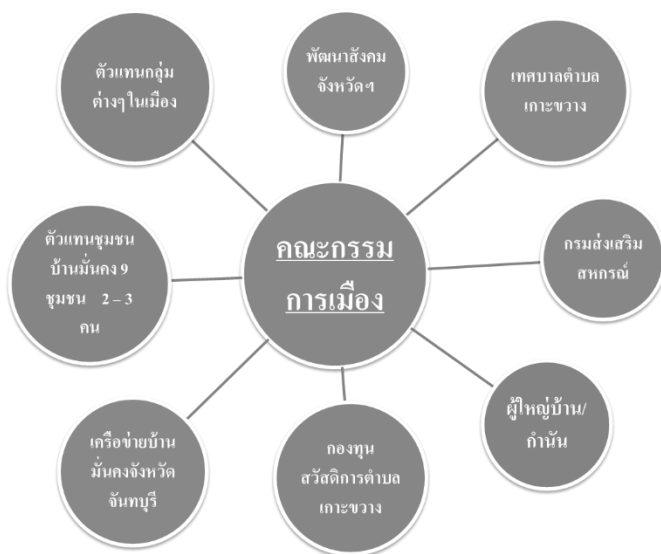
- การรายงานสถานการณ์ของชุมชน และสหกรณ์
เคหสถานบ้านมั่นคง
- รายงานความคืบหน้าการดำเนินงานด้านนโยบาย
- วางแผนการดำเนินงาน

ข้อตกลงในการประชุมร่วมกัน

- กำหนดการประชุมร่วมกันทุกวันที่ 14 ของเดือน
- รูปแบบการประชุมสัญจร หมุนเวียนจนครบทั้ง
17 สหกรณ์ 1 กลุ่มออมทรัพย์
- กำหนดให้มีการจัดประชุมในวาระเร่งด่วน

- ในการประชุมสมาชิกต้องสมทบค่าบริหารจัดการ
ประชุม เช่น อาหาร เครื่องดื่ม ค่าบำรุงสถานที่
คนละ 50 บาท

ขบวนการทำงานของเมืองเกาะขวาง

กระบวนการเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

1. กระบวนการเตรียมเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

คณะกรรมการเมืองเกาะขวาง ประชุมร่วมกับนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเกาะขวาง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานภาคกรุงเทพปริมณฑลและ

ตะวันออก ร่วมพูดคุย เพื่อวางแผนการดำเนินงานจัดเวที ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งได้มีการชี้แจงทำความเข้าใจ ความสำคัญของการจัดเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง รวมทั้งการสรุปบทเรียนการทำงานในพื้นที่หรือประเด็นงาน เพื่อทบทวนการทำงาน เป้าหมายผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และร่วมกันกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม ซึ่งประกอบไปด้วยผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรในพื้นที่หน่วยงานที่สนับสนุน พร้อมทั้งกำหนดวัน และสถานที่ในการจัดเวที และแบ่งบทบาทของคณะทำงานในการเตรียมงานประสานความร่วมมือร่วมกัน

2. กระบวนการการจัดเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

1. ชี้แจงวัตถุประสงค์/ความเป็นมา/ความสำคัญของการจัดเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งต่อผู้ร่วมเวที
2. แนะนำบริบทการทำงานขบวนองค์กรชุมชนระดับพื้นที่ ภาพรวมการที่ผ่านมาของเมืองเกาะขวาง
3. แบ่งกลุ่มย่อย คิดภาพอนาคต เทศบาลตำบลเกาะขวาง แบ่งกลุ่ม 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 (ม.1-3) กลุ่มที่ 2 (ม.4-6) และกลุ่มที่ 3 (ม.7-9)

เกณฑ์ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งตำบล

“แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนเกาะขวางที่ยั่งยืน”

ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
1.คนมีแนวคิดและความสามารถเพิ่มขึ้น (ความรู้/ทัศนคติ/ทักษะ)	● เกิดการมีส่วนร่วมของคนในเมือง และทุกคนในชุมชนมีบทบาทต่อการแก้ไขปัญหาของเมือง ● มีการยกระดับความรู้ – ความสามารถของคนทำงาน ● มีความภูมิใจ ได้รับการยอมรับจากชุมชน ● เกิดความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น ระหว่าง ชุมชนเดิม และชุมชนที่ก่อตั้งใหม่ ● อสม. มีทักษะด้านการบริการด้านสุขภาพ
2.คุณภาพชีวิตคนในชุมชนดีขึ้น	● มีบ้านเป็นของตนเอง “กลายเป็นรากฐานที่มั่นคงของครอบครัว” ● มีทรัพย์สินมากขึ้น มีกองทุนรักษาดินรักษาน้ำ / สวัสดิการชุมชน ● มีการออมเป็นทุนเพื่อประกอบอาชีพ / ปรับปรุงที่อยู่อาศัย

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
	● มีการจัดการพื้นที่ส่วนกลางในทุกชุมชน ● ได้อาศัยอยู่ใกล้กับที่ทำงาน ● เกิดการจ้างงานคนในชุมชนมากขึ้น ● ปริมาณร้านค้ามากขึ้นมีการจับจ่ายใช้สอยในตลาดนัดมากขึ้น ● มีการจัดการสิ่งแวดล้อม มีการวางระบบการบริหารจัดการขยะ ● มีกลุ่มที่ดูแลเรื่องสุขภาพ อสม. / กลุ่มนมนแม่
3.องค์กรชุมชนเข้มแข็ง มีความสามารถในการบริหารจัดการ	● มีการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ประสบปัญหา เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ● มีการประชุมรายสมาชิกสหกรณ์รายงานความคืบหน้า / สถานการณ์ ● สามารถตรวจสอบ และปิดบัญชีได้ ● มีการประชุมระหว่างชุมชนทุกๆ เดือน

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

[167]

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
	● มีการรับรองสถานะกลุ่มจากสภาองค์กรชุมชน ● สภาองค์กรชุมชนเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรในชุมชน หรือการใช้กิจกรรมในการเชื่อมโยง เช่น บ้านมั่นคง <--> อาชีพ
4.ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์โครงสร้าง/นโยบาย	● บ้านมั่นคงทำให้เกิดการขยายแนวถนน ไฟฟ้า ประปา ไปในแต่ละพื้นที่มากขึ้น มีเทศบาลร่วมสนับสนุน ● มีความมั่นคงในเรื่องที่ดิน มีการถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ● ท้องที่ท้องถิ่น หน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ ให้การสนับสนุนอย่างดี ช่วยแก้ไขปัญหามุมชนแออัดในเมืองได้ ● มีการรับรองสถานะกลุ่มองค์กรจากเทศบาล

ภาพฝันอนาคตตำบล

แผนการขับเคลื่อนต่อไป

ผลจากเวที “แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนเกาะขวางที่ยั่งยืน” คนเกาะขวางได้ร่วมกันกำหนดทิศทางการดำเนินงานและวางแผนงานจังหวัดก้าวร่วมกัน ซึ่งมีแผนงานสำคัญๆ ที่ทุกคนจะร่วมกันคือ การสร้างความมั่นคงในเรื่องคุณภาพชีวิต พัฒนาที่อยู่อาศัย พัฒนาอาชีพให้คนในชุมชน และการพัฒนาระบบ

สาธารณูปโภคให้เพียงพอต่อความต้องการ ทั้งนี้ คนในเมืองเกาะ
ขวางได้มีการวางแผนจังหวะก้าว เพื่อทำแผนรายละเอียด ราย
โครงการเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

นอกจากนี้ยังใช้ประเด็นงานการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยเป็น
ประเด็นงานหลักในการติดตามความเข้มแข็งของชุมชน โดยติดตาม
การดำเนินงานก่อสร้างบ้านมั่นคง ให้เป็นไปตามแผนงานตามเกณฑ์
ของโครงการบ้านมั่นคง และทำการก่อสร้างให้แล้วเสร็จภายใน
ระยะเวลา 2 ปี การสร้างแนวทางการบริหารจัดการที่ดี ตามหลัก
ธรรมาภิบาลกับทุกกลุ่มสภกรณ์ การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ
เกี่ยวกับการบริหารสภกรณ์ ข้อกฎหมาย หรือระเบียบต่างๆ ที่
เกี่ยวข้องให้กับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง และการผลักดันให้เกิดบทบาท
ของคณะทำงานแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยระดับจังหวัด/ระดับเมือง
ร่วมกับหน่วยงาน/ภาคี อย่างเป็นรูปธรรม และการจัดทำแผน
ยุทธศาสตร์ที่อยู่อาศัยระดับจังหวัด/ระดับเมือง เพื่อบรรจุสู่
แผนพัฒนาท้องถิ่น และสามารถเสนอต่อหน่วยงาน/ภาคีเครือข่าย
ให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่

เทศบาลตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี “สร้างสุขเพื่อคนพวา ดิน ฟ้า น้ำ ป่า อยู่อย่างยั่งยืน”

เทศบาลตำบลพวา มีพื้นที่การเกษตร ทั้งสิ้น 574.264 ตารางกิโลเมตร หรือ 358,915 ไร่จากพื้นที่ทั้งหมดของตำบลใช้เป็นพื้นที่เพื่อการเกษตรประมาณ 226,150 ไร่ นอกนั้นเป็นพื้นที่อื่นๆ และที่ว่างเปล่า เทศบาลตำบลพวา ประกอบด้วยหมู่บ้าน จำนวน 12 หมู่บ้าน ประชากร 10,669 คน

เดิมสภาพพื้นที่ของบ้านพวาเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ ประมาณปี พ.ศ. 2500 รัฐเปิดให้มีการสัมปทานไม้ในพื้นที่ป่าสงวนขุนซ่อง มีบริษัททำสัมปทานไม้ ทำการตัดไม้ในพื้นที่ป่าบริเวณนี้ ต่อมาคนทำงานในบริษัทสัมปทานก็ชักชวนครอบครัว เครือญาติ ย้ายมาตั้งถิ่นฐาน และชักชวนคนรู้จักเข้าจับจองทำการหักล้างถางพง , ชื้อป่า เนื่องจากบริเวณนี้มีสภาพพื้นดินเหมาะแก่การเพาะปลูก มีภูเขาที่สลับซับซ้อน จึงทำให้ในพื้นที่ ตำบลพวา มีประชากรมาจากหลากหลายพื้นที่ จากทุกภาคของประเทศ หลากหลายวัฒนธรรมชุมชนที่มาตั้งถิ่นฐานและขยายชุมชนเรื่อยมา

การดำเนินงานในสภาองค์กรชุมชนตำบลพวา

- ประเพณีบุญปลงคืนถิ่น
- โครงการอบรมสุขภาวะดีวิถีคนพวา
- รับคณะศึกษาดูงานสวนป่าอรัญญิยวงศ์

- กิจกรรมที่ร่วมกับองค์กรภายนอก
 - ศูนย์พฤษภาคมศาสตร์ระยอง
 - ศูนย์เรียนรู้ป่าวังจันทร์
- กิจกรรมร่วมกับภาคีเครือข่าย
 - เครือข่ายป่าชุมชนรอยต่อ 5 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษาดูงาน ป่าชุมชนตำบลพวา
 - โครงการปลูกต้นไม้ปลูกธรรมะ
 - ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิปลูกต้นไม้ปลูกธรรมะ ส่งเสริมการเพาะกล้าไม้ท้องถิ่น เพื่อปลูกในพื้นที่เกษตรและพื้นที่สาธารณะ
 - ประชุมทีมงานวิจัยชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานคณะ กรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สก.สว.)
 - โครงการการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากทรัพยากรในระบบวนเกษตรเพื่อลดผลกระทบจากปัญหาช้างป่า โดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวนเกษตรตำบลพวา
- กิจกรรมที่ร่วมกับองค์กรในชุมชน
 - จัดการเรียนรู้การเพาะกล้าไม้ ให้แก่นักเรียนโรงเรียนบ้านเนินจำปา

- จัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองสร้อย
- จัดการเรียนรู้การเพาะกล้าไม้ ให้แก่นักเรียนโรงเรียนบ้านเนินจำปา จัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน
- ร่วมเวทีสิทธิชุมชน กรณีสิทธิการใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำคลองประเกต
- ร่วมเวทีกรมชลประทานชี้แจง การส่งน้ำจาก อ่างเก็บน้ำคลองพะวาใหญ่ให้กับชุมชน
- การประชุมกลุ่มป่าชุมชนตำบลพวา ดำเนินการขึ้นทะเบียนป่าชุมชน ร่วมกับสำนักงานป่าไม้จังหวัดจันทบุรี
- ร่วมประชุมประจำเดือนกับกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลพวา
- โครงการที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก พอช. และหน่วยงานในท้องถิ่น
 - ประชุมสัญจร สภาองค์กรชุมชนตำบลพวา
 - โครงการสืบสานประเพณี บุญปลงคืนถิ่น
 - ภายใต้การสนับสนุนของเทศบาลตำบลพวา จำนวนเงิน 30,000 บาท กิจกรรมอบรมการแปรรูปสมุนไพร .การ

ขยายพันธุ์ต้นปรังเขาชะเมา ปลุกปรังคื่น
ถิ่น และสืบทอดประเพณีทำบุญป่า

○ โครงการสุขภาวะดีวิถีคนพวา ด้วยภูมิปัญญาและ
ทรัพยากรท้องถิ่น

- สนับสนุนโดย กองทุนหลักประกัน
สุขภาพระดับพื้นที่ ต.พวา จำนวนเงิน
21,000 บาท ดำเนินกิจกรรม อบรมการ
ทำผลิตภัณฑ์ธรรมชาติและสมุนไพร เช่น
โลชั่นกันยุง ยาแก้ไอผาง น้ำมันชัน
ตะเคียน ยาหม่องน้ำ และการดูแล
สุขภาพด้วยการแช่มือแช่เท้าในน้ำ
สมุนไพร

○ โครงการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรอินทรีย์

- ได้รับการสนับสนุนจาก สถาบันพัฒนา
องค์กรชุมชน (พอช.) โครงการเสริมสร้าง
ขีดความสามารถ กิจกรรม แจกพันธุ์
กล้าไม้สมุนไพร ฝึกอบรมการปลูกและ
แปรรูปสมุนไพร ประชุมเชื่อมโยง
เครือข่ายและติดตามโครงการ

○ โครงการบ้านพอเพียงชนบท ปี 2561

- ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) จำนวน 576,000 บาท เพื่อให้การช่วยเหลือในการปลูกสร้าง ซ่อมแซมและต่อเติมบ้านแก่ผู้ด้อยโอกาสและผู้ประสบปัญหาด้านที่อยู่อาศัยในชุมชน มีสมาชิกโครงการจำนวน 32 ครัวเรือน สนับสนุนเป็นจำนวนเงิน ครัวเรือนละ 18,000 บาทปัจจุบันดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วทั้ง 32 ครัวเรือน

○ โครงการบ้านพอเพียงชนบท ปี 2562

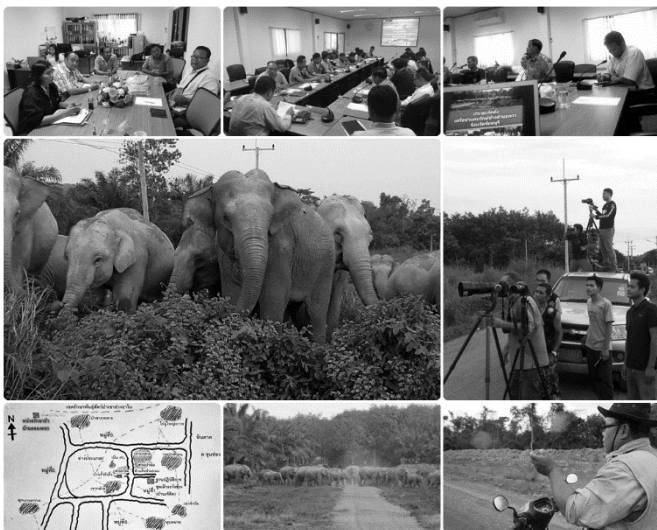
- ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) จำนวน 216,000 บาท เพื่อให้การช่วยเหลือในการปลูกสร้าง ซ่อมแซมและต่อเติมบ้านแก่ผู้ด้อยโอกาสและผู้ประสบปัญหาด้านที่อยู่อาศัยในชุมชน มีสมาชิกโครงการจำนวน 12 ครัวเรือน สนับสนุนเป็นจำนวนเงิน ครัวเรือนละ 18,000

บาทปัจจุบันดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วทั้ง 12 ครั้วเรือน

- เวทีจัดตั้งเครือข่าย แก้ปัญหาช้างกับคน ตำบลพวา
- ประชุม เสนอโครงการ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการแก้ปัญหาช้างป่า ตำบลพวา ร่วมกับ สำนักส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล

ทางสภาองค์กรชุมชนได้ทำงานร่วมกับทางทสจ.จังหวัด ได้มีการส่งเสริมการสร้างโรงเรือนในการปลูกพืชสมุนไพร และได้มีการทำงานร่วมกับทาง สสส. 100,000 บาท ในการบริหารจัดการขยะ

พาช้างกลับบ้าน : เลี้ยงก้องจากชุมชน

ทุกปีจะมีช้างป่ากว่า 100 ตัว ลงมาจากเขาอ่างฤๅไน เข้ามาหากินและอาศัยใกล้ที่อยู่อาศัย สวนผลไม้ของชาวบ้านตำบลพวา ซึ่งมีมาตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา และวนเวียนหากินเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้ชาวบ้านหวาดผวามากล้าออกไปกรีดยางและประกอบอาชีพทำสวนตามปกติ บางครั้งเลวร้ายถึงขั้นมีชาวบ้านเสียชีวิตเกือบทุกปี ไม่รวมความเสียหายทางทรัพย์สินต่างๆ โดยทางมูลนิธิองค์กรพัฒนาเอกชนที่ดูแลด้านการแก้ไขปัญหาข้างระบุว่า ปัญหาช้างป่าที่อาศัยอยู่กินละแวกหมู่บ้านตำบลพวา ถือว่ารุนแรงอันดับหนึ่งของประเทศ ที่ผ่านมาถึงแม้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยให้แก่ชาวบ้านเป็นกรณีพิเศษ รวมทั้งการช่วยเหลือจากองค์กรภาคเอกชน แต่เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

1) เส้นทางช้างป่า

เริ่มจากเขาอ่างฤๅไน หมู่ 9 ไปหมู่ 1 ไปหมู่ 6 กระจายที่หมู่ 5 และหมู่ 8 แต่ละที่พัก 7-8 วัน พื้นที่เกาะกลางประมาณ 42 ไร่ ผ่านหมู่ 8,12,9,10 ทางผ่านของช้าง เทศบาลหมู่ 2 ปัญหาช้างป่ามีตั้งแต่ปี 2553 เกิดจากอ่างเก็บน้ำประกต ปัญหาช้างเหยียบคนตาย ในเรื่องความมั่นคงของทหาร / มีเสียชีวิต 25 คน ความเสียหายทรัพย์สินที่อยู่อาศัย บาดเจ็บไม่ทราบจำนวน 80 % จากการกรีดยาง เสียชีวิตส่วนมากที่ขุนซ่อง แก่งหางแมว หมู่บ้านที่มีปัญหามากที่สุดคือหมู่ 1 ตำบลพวา

[177]

- มีคูชะลอกันข้าง มีหน่วยงานมาช่วยเสริม มีการใช้
ลดแปลงไฟฟ้ากันข้างและรั้วรั้งฝั่ง
- มีเจ้าหน้าที่เฝ้าระวังตามพื้นที่ เจ้าหน้าที่ป่าไม้
ช.ร.บ.
- มีรถเฝ้าระวัง ชาวบ้านสามารถปรับตัวเข้ากับข้าง
ได้ มีการใช้สื่อ “ไลน์” ส่งข่าวสารให้กันในพื้นที่
- การแก้ปัญหาข้างในพื้นที่เกษตรกรรม
 - ปลุกพืชที่อยู่ร่วมกับข้างได้

- ช้างไม่กิน
- เสียหาย พันธุ์เร็ว
- พืชที่ช้างกิน แยกปลูกต่างหาก
- พืชที่เราปลูกใกล้บ้าน ไล่ได้

3) แผนงานและแนวทางการแก้ไขปัญหาช้าง

- มีการรณรงค์พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส มีการท่องเที่ยวชุมชน
- จัดโซนระหว่างช้างกับคน เสนอแนวทางการปลูกพืชโมเดลช้าง ให้ช้างอยู่ในเขตอนุรักษ์ ทำแหล่งอาหาร แหล่งน้ำให้กับช้าง พื้นที่ทหารติดเขตอ่างฤๅไน ช้างมาอยู่จริง ๆ ประมาณ 3 ปี
- ให้หน่วยงานที่มารับข้อมูลช่วยหาทางแก้ปัญหา เรื่องช้าง ให้เป็นรูปธรรมเพื่อเป็นเศรษฐกิจที่ดีของตำบลแก่งหางแมว
- มีการทำรั้วเขตกันช้างให้ชัดเจน ทำโมเดลกันช้างมีการใช้เส้นทางประมาณ 7.8 กิโลเมตร
- จุดที่ช้างเข้าพังกุดใหญ่ ๆ มีอะไรเป็นจุดสนใจของช้าง มีแหล่งอาหารอุดมสมบูรณ์ บริเวณเขตเขาป้อมและบ้านหนองเตียนเป็นทางที่เดินประจำของช้าง
- การแก้ปัญหา ต้องให้ช้างอยู่ในเขตอนุรักษ์ สร้างแหล่งอาหาร แหล่งน้ำ ให้มีในเขตอนุรักษ์ ให้สมบูรณ์ กันรั้วให้แข็งแรง ควบคุมประชากรช้าง

- โมเดลท่องเที่ยว ต้องให้ช่างอยู่ในเขตอนุรักษ์ ทำรั้วให้ถาวร เปิดทางมาทางทหาร

4) จัดตั้งคณะกรรมการดูแลแก้ไขปัญหาช่างป่าระดับตำบล

องค์ประกอบจะต้องมีหน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานรัฐท้องถิ่น ตัวแทนองค์กรชุมชน ประชาสังคม นักวิชาการ ซึ่งเราจะมีคนครบองค์ประกอบเพื่อมาขับเคลื่อนงานร่วมกัน องค์ประกอบคณะกรรมการ

- ท้องถิ่น
- นายกเทศมนตรี
- สมาชิกเทศบาล โดยตำแหน่ง
- ท้องที่
- ผู้ใหญ่บ้าน โดยตำแหน่ง
- สภาองค์กรชุมชน /องค์กรชุมชน
- วิชาการ / ปราชญ์ชาวบ้าน
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ที่ปรึกษา

บทบาทหน้าที่คณะกรรมการ

- สนับสนุนขบวนองค์กรชุมชน ภาครัฐพัฒนาจัดทำข้อมูล ศักยภาพตำบล

- สนับสนุนกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลที่สอดคล้องกับฐานเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมินิเวศน์
- จัดทำข้อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาช้างป่า
- สนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาขบวนองค์กรชุมชน

กระบวนการเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

- 1) การเตรียมเวทีส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง
- 2) เวทีตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งตำบลพวา

ของกลุ่มหรือเครือข่ายท่านคืออะไร

- “พวา” ในภาพฝันของท่านจะเป็นตำบลแบบ

ไหน อย่างไร

2) โจทย์กลุ่มระดับภูมินิเวศน์ ช่วงที่2 (ป่า รอยต่อ)

- การจัดการทรัพยากร “ดิน น้ำ ป่า” ของภูมิ
นิเวศน์ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ควรเป็นอย่างไร

- ป่ารอยต่อมีความสำคัญต่อคนพวาอย่างไร
- คนพวาจะจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า อย่างไร

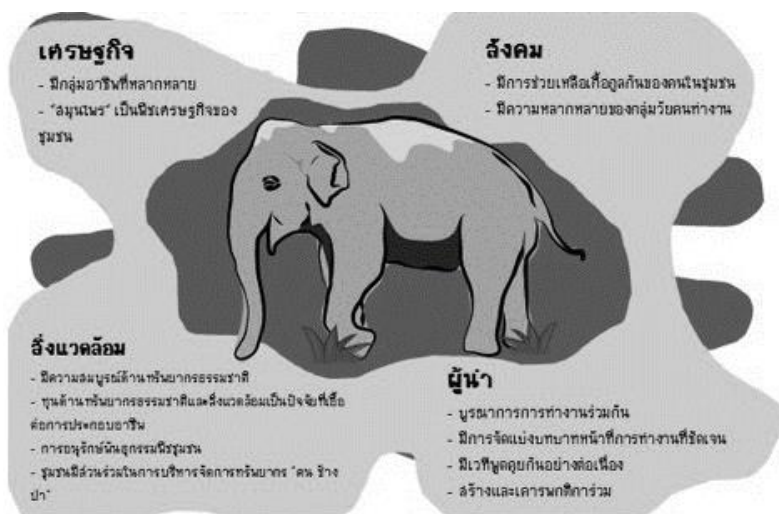
จึงจะสอดคล้องกับวิถีชุมชน

- เราได้เชื่อมโยงกันเรื่องอะไรเกี่ยวกับป่ารอยต่อ

เกณฑ์ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งตำบล

ภาพฝันอนาคตตำบล

“พวา ชุมชนแห่งความสุข คุณภาพชีวิตดี
มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ช้าง ป่า”

ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งตำบล

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
1. คนมีแนวคิดและความสามารถเพิ่มขึ้น (ความรู้/ทัศนคติ/ทักษะ)	● ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน ● สามารถใช้ประเพณี "ปลงคืนถิ่น" เชื่อมร้อยคนในชุมชน ● ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ "คน ช้าง ป่า" อย่างสมดุล ● มีกลไกการทำงานตั้งแต่ระดับกลุ่ม เครือข่าย ตำบล และจังหวัด
2. คุณภาพชีวิตคนในชุมชนดีขึ้น	● มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและสิทธิในที่ดินทำกิน ● มีรายได้ที่มั่นคงบนพื้นฐานการผลิต ภาคเกษตรและพืชสมุนไพร ● สุขภาพดี จากการผลิต และบริโภคปลอดภัย
3. องค์กรชุมชนเข้มแข็ง มีความสามารถในการบริหารจัดการ	● การใช้ข้อมูลเป็นเครื่องมือการทำงาน ● สร้างช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
[183]

ประเด็นตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง	รายละเอียด
	● มีกองทุนเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ● สภาพองค์กรชุมชน เป็นพื้นที่กลางในการพูดคุยอย่างต่อเนื่อง ● มีระบบการติดตามตรวจสอบภายใน (ธรรมาภิบาล) ● กติการ่วม ● การใช้งานวิชาการสนับสนุนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
4. ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์โครงสร้าง/นโยบาย	● มีการเชื่อมโยงการขับเคลื่อนงาน กิจกรรม และงบประมาณร่วมกันกับหน่วยงาน ● ร่วมผลักดันให้ชุมชนมีเอกสารสิทธิในที่ดิน และการได้รับการชดเชยจากภาครัฐที่เหมาะสม ● เชื่อมโยงเครือข่ายภูมินิเวศน์ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด

แผนการขับเคลื่อนต่อไป

จากการกระบวนการส่งเสริมตัวชีวิตชุมชนเข้มแข็ง คนในตำบลพบเห็นพร้อมกันขับเคลื่อนงานเพื่อสร้างความเข้มแข็งของตำบลต่อ ซึ่งมีประเด็นร่วมกันคือ การขับเคลื่อนประเด็นเชิงภูมินิเวศน์ โดยการเชื่อมโยง 5 จังหวัด เพราะมีป่ารอยต่อ รวมถึงการติดตามการแก้ไขปัญหาช้างป่า ติดตามข้อเสนอที่เคยยื่นต่อภาคีหน่วยงาน และการพัฒนากลไก องค์ความรู้ เทคโนโลยีในการเฝ้าระวังช้างป่า และการบริหารจัดการ คน ช้าง ป่า ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังมีแผนการขับเคลื่อนของกลุ่มองค์กรชุมชน ดังนี้

- ด้านเศรษฐกิจ ร่วมกับสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและการพัฒนาโฮมสเตย์ อีกทั้งกลุ่มสมุนไพร่จะดำเนินการผลักดันให้ตำบลพวาเป็นแหล่งผลิตสมุนไพร่ที่ขึ้นชื่อของประเทศ เป็นต้น
- ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ดำเนินการเชื่อมโยงกับพื้นที่ใกล้เคียงเป็นเครือข่าย อีกทั้งเชื่อมโยงด้านงบประมาณ เช่น จากกองทุนสิ่งแวดล้อม รวมถึงการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นกระตุ้นจิตสำนึกผู้คนในตำบลต่อไป
- ด้านสังคม ดำเนินการเชื่อมโยงภาคี อาทิ รพ.สต. หน่วยงานทหาร และกลุ่มต่างๆ เพื่อสร้างตำบลปลอดอาชญากรรม/ยาเสพติด ต่อไป

บทเรียนนวัตกรรม ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ภาคกลางและตะวันตก

ตามที่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) มีภารกิจในการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนและให้การช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนทั้งในเมืองและชนบท โดยยึดหลักการพัฒนาแบบองค์รวมหรือบูรณาการ และหลักการพัฒนาที่สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมเป็นแนวทางสำคัญ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและประชาสังคม ประกอบกับสถาบันฯ มียุทธศาสตร์สำคัญ คือ การพัฒนาโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีระบบที่พัฒนาไปสู่การจัดการตนเอง รวมถึงการพัฒนาศักยภาพคนในขบวนองค์กรชุมชนในด้านต่างๆ เพื่อเป็นการผลักดันยุทธศาสตร์สำคัญ ในปี 2562 สถาบันฯ จึงได้มีการสนับสนุนการดำเนินการตามแผนงานพัฒนาระบบสารสนเทศข้อมูล การจัดการความรู้และการสื่อสารประชาสัมพันธ์ เพื่อการพัฒนาขบวนองค์กรชุมชน ในการยกระดับการใช้ข้อมูลสารสนเทศสู่องค์ความรู้ เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและการสื่อสารเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง โดยการส่งเสริมให้มีการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สร้างองค์ความรู้ที่มีคุณภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารประชาสัมพันธ์การขับเคลื่อนงานของขบวนองค์กรชุมชน

ในขณะที่จากการสรุปบทเรียนการขับเคลื่อนงานด้านการจัดการความรู้และการสื่อสารของภาคกลางและตะวันตกที่ผ่านมาพบว่าที่กลไกหรือตัวหน้กจัดการความรู้ของจังหวัดไม่ชัดเจน คนที่รับผิดชอบหลักไม่กระจายงานให้ทีมทำงานในจังหวัดได้รับรู้อย่าง

ต่อเนื่อง การจัดการความรู้ยังเป็นยังไปไปตามแนวทางของ
ผู้รับผิดชอบในช่วงนั้นๆ อีกทั้งกองเลขาหรือทีมทำงานในแต่ละ
จังหวัดไม่ต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนคนบ่อย และนักสื่อสารจัดการ
ความรู้/กองเลขาจังหวัด มีความเข้าใจเนื้อหาในประเด็นต่างๆ และ
ทักษะในด้านการจัดการความรู้ต่ำ ประกอบกับความเร่งรีบในการ
ทำงานให้ทันกับระยะเวลาที่กำหนด ทำให้เนื้อหาที่ได้ไม่สมบูรณ์
เท่าที่ควร

ดังนั้น สำนักงานภาคกลางและตะวันตกจึงร่วมกับขบวน
องค์กรชุมชน และสำนักสื่อสารจัดการความรู้และนวัตกรรมชุมชน
จัดทำโครงการส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อการสื่อสารและพัฒนา
ท้องถิ่น โดยนักสื่อสารจัดการความรู้ภาคกลางและตะวันตกขึ้น
เพื่อให้เกิดกลไก สร้างและพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารจัดการความรู้/
กองเลขาของภาคฯ ในด้านการจัดทำชุดความรู้พื้นที่รูปธรรมการ
พัฒนาชุมชนท้องถิ่นทั้งเชิงประเด็นและพื้นที่ เช่น การพัฒนาที่อยู่
อาศัย สวัสดิการชุมชน สภาองค์กรชุมชน เศรษฐกิจฐานราก
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ดิน น้ำ ป่า) ฯลฯ โดยการ
สร้างความเข้าใจ ปูพื้นฐานความรู้ และเตรียมความพร้อมให้กับนัก
สื่อสารจัดการความรู้ชุมชน ในการจัดการความรู้หรือถอดองค์
ความรู้การขับเคลื่อนงานของขบวนองค์กรชุมชนตามประเด็นงาน
ต่างๆ เพื่อสื่อสารประชาสัมพันธ์งานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสู่
สาธารณะ และเป็นตัวอย่างในการขยายผลต่อไป

4. เพื่อสังเคราะห์บทเรียน/องค์ความรู้จากการจัดการ
ความรู้พื้นที่รูปธรรมนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองของภาค
กลางและตะวันตก

เป้าหมายการดำเนินการ

1. สร้างนักสื่อสารจัดการความรู้มีอาชีพให้มียู่ในทุกจังหวัด
2. สร้างกลไกการทำงานในระดับโซนและภาค
3. เพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารประชาสัมพันธ์ของขบวนองค์กรชุมชนเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง
4. สร้างองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองที่มีคุณภาพ สื่อสารสู่สาธารณะได้ไม่น้อยกว่า 100 เรื่อง

ผู้ร่วมดำเนินการ

ในการดำเนินการจัดการความรู้เพื่อการสื่อสารชุมชนและพัฒนาท้องถิ่น เป็นการดำเนินการร่วมกันของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน โดยสำนักงานภาคกลางและตะวันตก สำนักสื่อสารจัดการความรู้และนวัตกรรมชุมชน และขบวนองค์กรชุมชนในภาคกลางและตะวันตก ที่เข้าร่วมในฐานะ “นักสื่อสารจัดการความรู้” ทั้งนี้ เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพ ยกระดับและสร้างคนทำงานในพื้นที่ ให้เป็นนักสื่อสารเรื่องราวการทำงานของตนเองได้ บนพื้นฐานความเชื่อว่า “ไม่มีใครที่จะรู้เรื่องราวของตนเองได้ดีกว่าคนในพื้นที่” และ เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ พัฒนาทักษะคนทำงาน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานทั้งการจัดการความรู้และเผยแพร่ผลงานการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของพื้นที่/จังหวัดตนเองได้ยั่งยืนกว่าการทำให้คนภายนอกมาจัดการให้ ซึ่งมักเป็นการมาทำให้เพียงครั้งคราว ทำให้การจัดการความรู้ เผยแพร่ สื่อสารไม่ต่อเนื่อง ในขณะที่ในพื้นที่ชุมชน/จังหวัดมีการขับเคลื่อนงานอยู่ทุกวัน

ด้วยเหตุนี้ ภาวคีความร่วมือในการขับเคลื่อนงานดังกล่าวของภาคกลางและตะวันตก จึงเป็น “นักสื่อสารจัดการความรู้” เป็นหลัก ซึ่งมืองค์ประกอบมาจากนักสื่อสารจัดการความรู้ที่เคยได้รับการอบรมในโครงการต่างๆ ที่สถาบันฯ เป็นผู้ดำเนินการ (ถือเป็นการฟื้นฟูคนทำงานเดิม) และสร้างคนทำงานใหม่ เช่น กองเลขาจังหวัด เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ นอกจากขับเคลื่อนงานในพื้นที่/จังหวัดตนเองแล้ว ยังต้องเป็นพี่เลี้ยงหรือผู้สื่อสารงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายในจังหวัดสู่ส่วนงานต่างๆ รวมถึงการเผยแพร่สู่สาธารณะในบางครั้ง

นอกจากนี้แล้ว ยังมีเจ้าหน้าที่สำนักงานภาคทั้งในส่วนองเจ้าหน้าที่ส่วนงานวิชาการ และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการชุมชนยังมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดกระบวนการอบรมให้ความรู้ร่วมกับสำนักสื่อสารจัดการความรู้ ร่วมเรียนรู้และดำเนินการ โดยมีการจัดแบ่งบทบาทของแต่ละส่วน ดังนี้

1. นักสื่อสารจัดการความรู้ จัดกระบวนการถอดความรู้จากการขับเคลื่อนงานประเด็นต่างๆ จากพื้นที่ตำบล นำมารวบรวมเรียบเรียง
2. เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ประจำจังหวัด ร่วมจัดทำชุดความรู้ ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหา
3. เจ้าหน้าที่ส่วนงานวิชาการของภาค ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ปรับแต่งหรือเรียบเรียงเนื้อหาให้น่าสนใจ
4. สำนักสื่อสารจัดการความรู้และนวัตกรรมชุมชน ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ปรับแต่งหรือเรียบเรียงเนื้อหาให้น่าสนใจอีกชั้นหนึ่ง ก่อนนำเผยแพร่สู่สาธารณะ

กระบวนการ กิจกรรม/เครื่องมือในการดำเนินการ

1. สร้างความเข้าใจและออกแบบการทำงานร่วมกัน

ระหว่างสำนักงานภาคกลางและตะวันตก สำนักสื่อสารจัดการความรู้และนวัตกรรมชุมชน และขบวนองค์กรชุมชน ในทั้งวาระการทำงานพัฒนาศักยภาพผู้นำ เวทีการสัมมนาความร่วมมือระหว่างคณะทำงานระดับภาค ขบวนจังหวัดและเจ้าหน้าที่สำนักงานภาค และการสร้างความเข้าใจเฉพาะวงเจ้าหน้าที่ภาค เพื่อสร้างการรับรู้และออกแบบแนวทาง วิธีการขับเคลื่อนงานร่วมกัน

2. ยกกระดับกองเลขาจังหวัดเป็นนักสื่อสารจัดการความรู้

ชุมชน รวมทั้งฟื้นฟู พัฒนาทักษะความรู้ความเชี่ยวชาญแก่นักสื่อสารจัดการความรู้ชุมชนเดิม จังหวัดละ 3 – 5 คน เพื่อหนุนเสริมการทำงานหรือขยายผลการสร้างนักจัดการความรู้ในระดับพื้นที่ได้

3. จัดการอบรมพัฒนา/ยกระดับนักสื่อสารจัดการความรู้

โดยเป็นการทำงานร่วมกันของสำนักงานภาคฯ และสำนักสื่อสารจัดการความรู้และนวัตกรรมชุมชน กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมประกอบด้วย

- 1) ตัวแทนประเด็นงาน กองเลขา ทิพย์ยุทธศาสตร์ จังหวัดๆ ละ 3 – 5 คน รวมประมาณ 50 คน โดยต้องเป็นผู้ที่มีใฝ่ใจอยากจะทำงานด้านการสื่อสารจัดการความรู้ มีความรู้พื้นฐานในการใช้เทคโนโลยีต่างๆ สามารถสื่อสารถ่ายทอด และสามารถสร้างทีมนักสื่อสารจัดการความรู้ในจังหวัดได้

2) เจ้าหน้าที่ พอช. สำนักงานภาคกลางและตะวันตก 10 – 15 คน

การดำเนินการแบ่งการอบรมเป็นระดับโซน ได้แก่ โซน
เจ้าพระยา – ป่าสัก โซน Middle และโซนทะเล โดยในขั้นต้น
สำนักงานภาคร่วมกับสำนักสื่อสารจัดการความรู้เป็นผู้ดำเนินการ
จัดอบรม จากนั้นมีการขยายผลการสร้างนักจัดการความรู้ในระดับ
โซนโดยพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการ

เนื้อหา/หลักสูตรการจัดอบรม ประกอบด้วย ความรู้ความ
เข้าใจแนวคิด การสื่อสารอย่างมีพลังเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง,
ทักษะการใช้เครื่องมือในการสื่อสารประเภทต่างๆ เช่น ข่าว
บทความ สารคดี วิดีทัศน์/คลิป, ฝึกปฏิบัติการจากเรื่องเล่าของ
ชุมชน สู่ชุดความรู้เพื่อการสื่อสาร เป็นต้น ใช้ระยะเวลาในการ
อบรม 3 วัน

ในการอบรมดังกล่าว หวังผลให้แกนนำในขบวนองค์กร
ชุมชน คนทำงานในพื้นที่ได้รับความรู้ เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการ
เป็น “นักสื่อสารจัดการความรู้ชุมชน” และเห็นความสำคัญของการ
สื่อสารในโลกปัจจุบัน เพื่อให้ นักสื่อสารจัดการความรู้ ได้เรียนรู้
รูปแบบการสื่อสารที่สอดคล้องกับอุปกรณ์ที่ตัวเองมีได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ และหลากหลายรูปแบบ ตลอดจนเกิดการสร้าง
เครือข่าย ขยายนักสื่อสารจัดการความรู้มีอาชีพในภาคกลางและ
ตะวันตก

4. สร้างกลไกนักสื่อสารจัดการความรู้ชุมชน ในระดับ จังหวัด โซน และภาค โดยมีองค์ประกอบมาจากขบวนองค์กรชุมชน และเจ้าหน้าที่สำนักงานภาค เพื่อหนุนเสริมการทำงานในพื้นที่

จังหวัดและกลุ่มโชน และมีกลไกการติดตามงานในระดับภาค และ
จังหวัด โดยให้แต่ละจังหวัดคัดเลือกผู้แทนจากนักสื่อสารจัดการ
ความรู้เข้ามาร่วมเป็นผู้ประสานงาน/กลไกระดับกลุ่มจังหวัด และ
คัดเลือกตัวแทนมาเป็นผู้ประสานงาน/ทีมงานในระดับภาค

5. ปฏิบัติการจัดการความรู้ในระดับพื้นที่จังหวัด โดยมี
เป้าหมายการจัดการความรู้ไม่น้อยกว่าจังหวัดละ 7 เรื่อง เป้าหมาย
รวมของภาคไม่น้อยกว่า 120 เรื่อง โดยบูรณาการงานจัดการความรู้
ครอบคลุมตามประเด็นงาน/เป้าหมายตัวชี้วัดต่างๆ ของภาคกลาง
และตะวันตก ได้แก่ พื้นที่ตำบลรูปธรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
สภาองค์กรชุมชน สวัสดิการชุมชน เศรษฐกิจและทุนชุมชน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่อยู่อาศัย (บ้านมั่นคงและ
บ้านพอเพียงชนบท) รวมถึงเป้าหมายการจัดการความรู้ของคณะ
ส่งเสริมธรรมภิบาลภาค เป็นต้น

6. เรียนรู้และจัดการความรู้พื้นที่นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่น
จัดการตนเอง โดยมีจัดร่วมกับกระบวนการจัดทำตัวชี้วัดชุมชน
เข้มแข็งของภาคกลางและตะวันตก ใน 5 พื้นที่ ได้แก่ 1) ตำบล
หนองโรง อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี 2) ตำบลสระพัง
อำเภอยะย้อย จังหวัดเพชรบุรี 3) ตำบลโพตลาดแก้ว อำเภอดำรง
จังหวัดลพบุรี 4) ตำบลแจรงงาม อำเภอนองหญ้าไซ จังหวัด
สุพรรณบุรี และ 5) ตำบลโคกหม้อ อำเภอดำรง จังหวัดอุทัยธานี
โดยเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และปฏิบัติการร่วมกันของพื้นที่ตำบล
และขบวนจังหวัด นักสื่อสารจัดการความรู้ในกลุ่มจังหวัดนั้นๆ

7. สรุปบทเรียน เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้/บทเรียนการ
จัดการความรู้ พื้นที่รูปธรรมนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

โดยเป็นการสรุประดับกลุ่มจังหวัดในช่วงการจัดกระบวนการจัดการ
ความรู้ใน 5 พื้นที่รูปธรรม และการสังเคราะห์สรุปเนื้อหาภาพรวม

ผลที่เกิดขึ้น

1. เกิดการฟื้นฟู และสร้างนักสื่อสารจัดการความรู้ใน 16 จังหวัด จังหวัดละ 1 – 6 คน รวม 70 คน แบ่งเป็นโซนกลาง (จังหวัดสุพรรณบุรี อยุธยา อ่างทอง กาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม) จำนวน 23 คน โซนเจ้าพระยา – ป่าสัก (จังหวัดนครสวรรค์ ชัยนาท อุทัยธานี สระบุรี ลพบุรี สิงห์บุรี) จำนวน 30 คน และโซนทะเล (จังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์) จำนวน 18 คน แต่เดิมได้มีการตั้งเป้าหมายผู้เข้าร่วม จำนวน 3 – 5 คนต่อจังหวัด แต่บางจังหวัดที่มีผู้สนใจเข้าร่วมน้อย เช่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สระบุรี และสมุทรสงคราม มีเพียง จังหวัดละ 1 – 2 คน ขณะที่หลายจังหวัดมีผู้สนใจเข้าร่วมมากกว่าที่กำหนดไว้ อาทิ จังหวัดราชบุรี นครปฐม ชัยนาท เพชรบุรี และ ประจวบคีรีขันธ์ ที่มีผู้สนใจเข้าร่วมมากถึงจังหวัดละ 6 คน

2. แกนนำหรือนักสื่อสารจัดการความรู้ชุมชน มีความรู้ ทักษะ สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการถอดองค์ความรู้ ตลอดจนเป็นช่องทางในการสื่อสารการทำงานในพื้นที่ของตนเอง ต่อสาธารณะ/ ภายในจังหวัด/ ภาค ผ่านงานเขียนเชิงสารคดี คลิป สั้น เช่น การเล่าเรื่องหรือนำเสนอผลการประชุมคณะทำงาน ประเด็นต่างๆ ของจังหวัด หรือการลงสนับสนุนการทำงานของ พื้นที่ตำบลผ่านคลิปสั้น เป็นต้น

3. นักสื่อสารจัดการความรู้ชุมชนสามารถผลิตสื่อเพื่อใช้ในการสื่อสารในพื้นที่ตนเองและสาธารณะผ่านเว็บไซต์ของสถาบัน (ไม่นับรวมที่มีการทำคลิปนำเสนอผ่านช่องทางยูทูบของตนเอง) จำนวน 101 เรื่อง แยกราย จากที่ส่งมาทั้งหมด 16 จังหวัด รวม 113 เรื่อง

4. เกิดเครือข่ายนักสื่อสารจัดการความรู้เพื่อร่วมกันออกแบบการและช่วยเหลือการทำงานในระดับพื้นที่โซน/เครือข่ายการเรียนรู้และช่วยเหลือข้ามพื้นที่ โดยมีการคัดเลือกตัวแทนจากแต่ละจังหวัดเป็นทีมงานระดับโซน และคัดเลือก ตัวแทนจากโซนละ (โซนละ 1 – 2 คน) มาเป็นทีมงานระดับภาค ทั้งนี้ ที่ผ่านมากลไกกลางเป็นเพียงกลไกกลางในการประชุมร่วม ส่วนการช่วยเหลือการทำงานซึ่งกันและกันนั้นมีเพียงในระดับจังหวัด ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักสื่อสารจัดการความรู้ พื้นที่ตำบล และเจ้าหน้าที่ พอช.

5. เกิดบทเรียน/องค์ความรู้/ ภูมิธรรมเพื่อเป็นแนวทางการขับเคลื่อนงานของขบวนการองค์กรชุมชนทั้งระดับตำบลและจังหวัดต่อไป รวมถึงเป็นเครื่องมือในการออกแบบ วางแผนการขับเคลื่อนงานสื่อสารและจัดการความรู้ของภาคกลางและตะวันตกในระยะต่อไป โดยมีชุดความรู้แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

5.1 พื้นที่ถอดองค์ความรู้หรือบทเรียนการจัดการความรู้พื้นที่ภูมิธรรมนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง 5 พื้นที่ ดังนี้

1) กลุ่มจังหวัดสองสมุทรเพชรศรีจันทร์ ได้แก่ ตำบลสระพัง อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

2) กลุ่มจังหวัดปทุมกาญจนราช ได้แก่ ตำบลหนองโรง
อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

3) กลุ่มจังหวัดทองพรรณยา ได้แก่ ตำบลแจรงงาม
อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดอ่างทอง

4) กลุ่มจังหวัดนครชัยธานี ได้แก่ ตำบลโคกหม้อ
จังหวัดนครสวรรค์

5) กลุ่มจังหวัดสามบุรี ได้แก่ ตำบลโพตลาดแก้ว จังหวัด
ลพบุรี

ทั้งนี้ พื้นที่ที่ดำเนินการเหล่านี้ มีการเปลี่ยนแปลงจากที่
วางแผนไว้เดิม เนื่องจากมีการคัดเลือกพื้นที่ใหม่ให้สอดคล้องกับ
การจัดทำตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

5.2 ประเด็นการถอดชุดความรู้เพื่อการสื่อสารสาธารณะที่
หลากหลายและครอบคลุมทุกประเด็นงาน ได้แก่ ประเด็นงาน
รูปธรรมธรรมสำเร็จเกี่ยวกับบทบาท/ผลสำเร็จในการขับเคลื่อนงาน
ของสภาองค์กรชุมชน สวัสดิการชุมชน เศรษฐกิจและทุนชุมชน
บ้านพอเพียงชนบท บ้านมั่นคง สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาระบบ
สารสนเทศ ข้อมูล การจัดการความรู้และการสื่อสารประชาสัมพันธ์
ของภาคกลางและตะวันตก เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้
โดยเฉพาะความมุ่งหวังในการสร้าง พัฒนานักสื่อสารความรู้ที่เป็น
คนทำงานรุ่นใหม่ ให้มีความรู้ ทักษะ รู้จักใช้เทคนิคและเครื่องมือ
การทำงานที่เหมาะสม สามารถผลิตชิ้นงานจนสามารถนำมา
เผยแพร่สื่อสารได้ อีกทั้งยังได้มีการฟื้นฟูนักสื่อสารจัดการความรู้
เดิมให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทั้งการฝึกอบรม และการ

ทำงานในระดับจังหวัด โดยเป็นผู้ให้คำปรึกษาให้คำแนะนำ และ
ช่วยตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และความครบถ้วนของ
เนื้อหาให้กับนักสื่อสารจัดการความรู้ใหม่ๆ อาทิ นายมานพ สิงห์
ดวง นางจรรยา กลัดล้อม นายชินทร์ชัย สำเภาคล้ายมีสิน นางสาว
พัชรารณ อยู่เย็น นายนาวิน สาททรัพย์ นายเชิดศักดิ์ พุกษ์
ประมูล นายชัชชัย นาคสุข และนางจรรยา กลัดล้อม เป็นต้น ทำให้
ภาคกลางและตะวันตกมีชุดความรู้เผยแพร่สู่สาธารณะมากกว่า
100 เรื่อง ทั้งนี้ ไม่นับรวมผลงานที่นักสื่อสารจัดการความรู้จัดทำ
และเผยแพร่สู่สาธารณะตามช่องทางต่างๆ ด้วยตนเอง เช่น ยูทูบ
หรือทำคลิปเสนอในช่องทางสื่อโซเชียล เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก

ปัญหาอุปสรรค

1. กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วม บางคนไม่ใช่คนทำงานจริง /
อบรมแล้วไม่นำไปใช้ต่อ
2. ทักษะ ความรู้ ความเข้าใจของผู้เข้าอบรมมีความ
แตกต่างกัน ทำให้การรับรู้และเข้าใจไม่เท่ากัน
3. หลังอบรมแล้วไม่นำถูกเอาไปใช้อย่างต่อเนื่อง ทำให้
ไม่มีความชำนาญ
4. การทำคลิป ยังมีทักษะ ความชำนาญน้อย ไม่สามารถ
ไปเผยแพร่ได้
5. นักสื่อสารโดยส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านจังหวัดทำให้ไม่มี
ข้อมูลการเขียนที่ชัดเจนได้ เนื่องจากข้อมูลไม่เพียงพอ และข้อมูลไม่
สอดคล้องตรงกัน

6. ปริมาณชุดความรู้ที่ภาคได้รับเป้าหมายมีจำนวนมากเกินไป อีกทั้งมีความซ้ำซ้อนกับชุดองค์ความรู้กับเป้าหมายตัวชี้วัดอื่น แต่มีรูปแบบหรือองค์ประกอบเนื้อหาไม่เหมือนกัน ทำให้ต้องทำงานหลายครั้ง

ข้อเสนอแนะ / แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป

1. ควรมีการสนับสนุนงบประมาณและโครงการพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารจัดการความรู้ในระยะต่อไป เนื่องจากบางหลักสูตรต้องมีการอบรมอย่างต่อเนื่อง เชิงลึก หรือยกระดับการพัฒนาให้สูงกว่าเดิม เพื่อให้ได้นักสื่อสารจัดการความรู้มีทักษะและความชำนาญมากขึ้น

2. ทักษะที่ควรพัฒนาเพิ่มเติมอย่างเข้มข้น และลงรายละเอียดเชิงลึก เช่น การจัดทำคลิป / สื่อวีดิทัศน์

3. การจัดการความรู้หรือการถอดองค์ความรู้จากการทำงาน ควรเป็นการดำเนินการโดยขบวนองค์กรชุมชนหรือชาวบ้านในจังหวัดเป็นหลัก โดยหน่วยงานเป็นผู้สนับสนุนในเรื่องทักษะความรู้ และงบประมาณในการดำเนินการ

4. ไม่ควรกำหนดพื้นที่ปฏิบัติการในแต่ละปีมากเกินไป เลือกตำบลที่มีความพร้อม ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการทำงานแบบเกาะติดไปกับทีมวิชาการ และมีการติดตามเป็นช่วงๆ ว่ามีปัญหาหรือข้อติดขัดหรือไม่ อย่างไร

5. ไม่ควรเป็นการอบรมในห้องเรียน ควรเป็นการปฏิบัติการจริงในพื้นที่

6. สำนักงานส่วนกลางและส่วน/หน่วย ควรมีการประสานและออกแบบประเด็นการจัดการความรู้ให้เป็นทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ทำงานครั้งเดียวตอบได้หลายตัวชี้วัด

- 1 -

แผนภาคประชาชนโพลตลาดแก้ว

บูรณาการขับเคลื่อนตำบลแห่งความสุข

ตำบลโพลตลาดแก้ว จังหวัดลพบุรี

บริบทพื้นที่ตำบลโพลตลาดแก้ว

ในพื้นที่หมู่ที่ 1 ตำบลโพลตลาดแก้ว อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี เดิมมีต้นโพธิ์เป็นจำนวนมาก โดยไม่มีหลักฐานว่ามีผู้ใดปลูกไว้ และเป็นสถานที่ตั้งของอำเภอโพธิ์ ต่อมาภายหลังได้ย้ายไปขึ้นอยู่กับตำบลท่าม่วงในปี พ.ศ. 2455 และเปลี่ยนชื่อเป็นตำบลท่าม่วง จนถึงปัจจุบัน คำว่า “โพธิ์” เข้าใจว่าคำว่า “โพธิ์” เดิมเป็น คำว่า “วี” มากกว่า เพราะเป็นลักษณะของใบโพธิ์คล้ายกับพัดโบกลม ชาวบ้านจึงเรียกชื่อ บ้านโพธิ์ เป็นสถานที่หยุดพัก โดยราษฎรจะซื้อขายสินค้ากันในบริเวณนี้ จึงเกิดเป็นตลาดขึ้นมา และสินค้าที่ซื้อขายมีประเภทผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเป็นจำนวนมาก เช่น แก้วน้ำ ถ้วย ชาม หม้อ ของใช้ในครัวเรือน แต่ที่ปรากฏให้เห็นที่มีการค้าขายมากที่สุดคือ “แก้วน้ำ” ประกอบกับบริเวณนี้มีต้นโพธิ์ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากเช่นกัน จึงเรียกชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ และดำเนินชีวิตของราษฎรว่า “โพลตลาดแก้ว” จนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันตำบลโพตลาดแก้ว แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านคลองโพธิ์ (หมู่ที่ 1, 2) บ้านแหลมทอง บ้านโพตลาดแก้ว บ้านบางกระบือ (หมู่ 5, 6, 7) บ้านดอนทอง บ้านดอนกระต่าย และบ้านดอนทอง ลักษณะของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำลพบุรีไหลผ่าน ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว มีเนื้อที่โดยประมาณ 19.76 ตารางกิโลเมตร หรือ จำนวน 12,350 ไร่ มีประชากรทั้งหมด 4,507 คน รวม 1,243 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก ทำนา ทำสวน ทำไร่ อาชีพเสริม ร้อยพวงมาลัยดอกมะลิสด ทำริบบิ้นพวงมาลัย

จากศักยภาพของตำบลสู่แผนภาคประชาชน :

การบูรณาการขับเคลื่อนงานในพื้นที่

ตำบลโพตลาดแก้วมีกลุ่มองค์กรต่างๆ และสภาองค์กรชุมชนตำบลโพตลาดแก้ว ที่เกิดจากการรวมตัวกันของผู้นำและกลุ่มองค์กรในพื้นที่ทั้ง 10 หมู่บ้าน เพื่อเป็นกลไกและเป็นพื้นที่กลางการขับเคลื่อนงานพัฒนาในพื้นที่ตำบล รวมถึงบทบาทในการวิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนในพื้นที่ โดยมีเทศบาลตำบลโพตลาดแก้วเป็นศูนย์กลางการประชุมและรวบรวมข้อมูล

การพัฒนาตำบลโพตลาดแก้วเพื่อนไปสู่ความเข้มแข็งร่วมกันนั้น เกิดจากการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ร่วมกันเพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ตลอดจนปัญหาและความต้องการต่างๆ ของกลุ่มองค์กร แกนนำ คนในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว สำนักงานเกษตรอำเภอ

ท่าวัง สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอท่าวัง ศูนย์การศึกษานอก โรงเรียนตำบลโพตาลดแก้ว เป็นต้น จนนำมาสู่การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนระดับหมู่บ้านและการจัดทำแผนพัฒนาตำบล เพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาตนเองและครอบครัว นำไปสู่การพัฒนาที่ระเบิดจากข้างในสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของตำบลโพตาลดแก้วพบว่า มีจุดแข็งที่สำคัญ คือ ผู้นำ ประชาชนมีความเข้มแข็ง เป็นที่เคารพนับถือของ คนในพื้นที่ มีความร่วมมือจากกลุ่มองค์กรต่างๆ ในพื้นที่ในการ ขับเคลื่อนงาน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ กองทุนหมู่บ้าน กองทุน สวัสดิการชุมชน กลุ่มสตรี เป็นต้น มีกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย เช่น กลุ่มแปรรูปจากปลาสด กลุ่มโบว์ริบปิ่น กลุ่มร้อยมาลัย กลุ่มข้าว หลาม กลุ่มน้ายาล้างจาน กลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตร มีตลาด ชุมชนเป็นพื้นที่กลางในการจำหน่ายพืชผักและผลไม้ปลอดสารพิษ ที่ชาวบ้านเป็นผู้ผลิตและนำมาจำหน่ายเอง มีกองทุนหมู่บ้านและ งบประมาณสนับสนุนโครงการเศรษฐกิจ และมีโครงสร้างพื้นฐานที่ ครบถ้วน มีเส้นการคมนาคมสะดวกโดยมีถนนสายหลักจากอำเภอ ท่าวังถึงจังหวัดสิงห์บุรี

จุดอ่อนของตำบล โดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องเชิงเศรษฐกิจ เช่น ประชาชนมีรายได้น้อย ขณะที่มีความครองชีพสูง หนี้สินครัวเรือน ขาดความรู้ด้านการตลาด ต้นทุนในการผลิตสินค้ามีราคาสูง ทางด้านสังคมพบว่าผู้นำชุมชนมีหลายตำแหน่งและซ้ำซ้อนกัน ปัญหายาเสพติดแพร่ระบาดในพื้นที่ และปัญหาด้านโครงสร้างพื้นที่ อาทิ ถนนชำรุดเสียหาย

ขณะเดียวกันในพื้นที่เองก็มีโอกาสจากการที่มีงานต่างๆ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และส่วนกลางให้การสนับสนุนการขับเคลื่อนงานและการงบประมาณ อสทิจ สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ รวมถึงการมี พ.ร.บ.กำหนดแผนและขั้นตอนในการกระจายอำนาจให้แก่สภาองค์กรชุมชน/ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นอกจากนี้ยังพบว่ามีอุปสรรคที่ขัดขวางการพัฒนาของพื้นที่ อาทิ ไม่มีตลาดภายนอกรองรับสินค้าภาคเกษตร วัตถุดิบหรือต้นทุนการผลิตที่ต้องซื้อจากภายนอกมีราคาสูง ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ส่งผลให้เกษตรกรและคนในชุมชนมีหนี้สินทั้งในและนอกระบบ

ผลจากการวิเคราะห์ศักยภาพดังกล่าว นำมาสู่การร่วมกันกำหนดแนวทางสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ที่มาจากปัญหา ความต้องการของคนในตำบล และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาคี โดยมีแนวทางการพัฒนาในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การพัฒนาด้านสังคม โดยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ผู้พิการ เด็ก และเยาวชน ผู้ป่วยเอดส์ และผู้ด้อยโอกาส ส่งเสริมความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และสนับสนุนด้านกีฬาและนันทนาการ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพผู้นำ การส่งเสริมด้านสวัสดิการชุมชน

2. ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย การส่งเสริมสนับสนุนด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

3. การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และการเกษตร การพัฒนากลุ่มอาชีพ การส่งเสริมอาชีพ เพิ่มรายได้ลดรายจ่าย และการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการส่งเสริม อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในตำบล

ภาคีร่วมพัฒนาตำบล

จากการขับเคลื่อนกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลโพตลาดแก้ว คณะทำงานสภาองค์กรชุมชนตำบลโพตลาดแก้ว ร่วมกับคณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดลพบุรี (คปอ.) ได้ร่วมกันออกแบบแนวทางกระบวนการในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลร่วมกันทั้งจังหวัดลพบุรี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามบริบทของพื้นที่ตำบล และหนุนเสริมกระบวนการให้บรรลุตามเป้าหมาย โดยให้มีการสรุปบทเรียนในการดำเนินงานแต่ละครั้งของกระบวนการในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลให้เกิดความสำเร็จ

จากการขับเคลื่อนงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลโพตลาดแก้ว ในการใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเวทีในการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันและเชื่อมโยงพี่น้องประชาชน กลุ่มองค์กรต่างๆ ในตำบลโพตลาดแก้ว และหน่วยงานภาคีเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบลโพตลาดแก้ว ดังนี้

เทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว ได้ให้การสนับสนุนโครงการฝึกอาชีพให้กับประชาชน กลุ่มแม่บ้าน ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ฯลฯ ให้มีอาชีพและสร้างรายได้ รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษา หรือกลุ่มเสี่ยงจากยาเสพติดได้มีงานทำ และยังเป็น การส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษาได้มีรายได้ช่วยเหลือครอบครัว ในช่วงปิดภาคเรียนหรือใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยสนับสนุน เงินงบประมาณ จำนวน 100,000 บาท เป็นค่าใช้จ่ายในการ ดำเนินการจัดอบรมให้ความรู้ งบประมาณสนับสนุนกลุ่มต่างๆ รวมถึงการจ้างงานนักเรียน นักศึกษา และเยาวชนให้มีรายได้ในช่วง

ปิดภาคเรียน เป็นต้น รวมถึงการสนับสนุนด้านอื่นๆ เช่น การดูแลผู้สูงอายุ การสนับสนุนด้านสวัสดิการชุมชน เป็นต้น

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนตำบลโพตลาดแก้ว โดยการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพ และส่งเสริมให้ประชาชนที่ขาดโอกาสในการศึกษา โดยใช้ศูนย์เรียนรู้ที่วัดโพธิ์แก้วเป็นที่เรียนของประชาชน

รพ.สต.ตำบลโพตลาดแก้ว โดยการบริการดูแลสุขภาพให้กับประชาชน ทั้งด้านการสร้างเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ รวมทั้งการจัดการปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมในพื้นที่ตำบลโพตลาดแก้ว

สำนักงานเกษตรอำเภอทำวุ้ง ส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพ มีรายได้ สามารถพึ่งพาตนเองได้

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) หนุนเสริมให้เกิดการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน และมีการส่งเสริมงบประมาณจำนวน 30,000 บาท และให้ความรู้ในการทำแผนพัฒนาตำบลและแผนธุรกิจอีกด้วย

สร้างเสริมสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ ผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุ

ในตำบลโพตลาดแก้ว มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2559 โดยเทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว มีการจัดการศึกษามาแล้ว 5 รุ่น ทำการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 1 วัน คือ ทุกวันพุธ รุ่นหนึ่งใช้เวลาในการศึกษาและทำกิจกรรมร่วมกันประมาณ 3 เดือน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณและการ

ดำเนินการโดยเทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลพบุรี มูลนิธิเตรียมทหารรุ่นที่ 1 เป็นงบประมาณในการทำกิจกรรม ค่าอาหาร ค่าวิทยากร การศึกษาดูงาน

เกณฑ์การรับสมัครนักเรียน เริ่มรับตั้งแต่ผู้ที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไป เพื่อเป็นพี่เลี้ยงดูแลช่วยเหลือนักเรียนสูงอายุ ส่วนนักเรียนที่อายุมากที่สุด คือ 80 ปี

รุ่นที่ 1 มีนักเรียนจำนวน 50 คน โดยส่วนใหญ่เป็นข้าราชการของเทศบาลร่วมกับคณะกรรมการผู้สูงอายุ เนื่องจากชาวบ้านยังไม่รับรู้เรื่องราวเหล่านี้ ซึ่งเมื่อชุดแรกเรียนจบไปแล้ว มีการบอกต่อกันแบบปากต่อปากว่ามาเรียนแล้วสนุก ได้ความรู้ ได้อาชีพเสริม ทำให้รุ่นต่อไปมีคนอยากมาเรียนกันเพิ่มมากขึ้น โดยรุ่นที่ 1 – 4 เป็นนักเรียนที่ไม่ซ้ำกัน รุ่นละ 50 คนเท่ากัน แต่ในรุ่นที่ 5 รับผิดชอบเก่ามาร่วมเรียนด้วย ทำให้ในรุ่นนี้มีนักเรียนมากถึง 112 คน

สำหรับหลักสูตรรับมาจาก สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดลพบุรี ซึ่งเน้นในเรื่องการเรียนการสอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีวิทยากรมาจากภายนอก เช่น ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนให้ความรู้ด้านวิชาการและวิชาชีพ, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ให้ความรู้ด้านภาษาอังกฤษพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว กิจกรรมฝึกสมอง, ศูนย์ส่งเสริมพิเศษดำเนินกิจกรรมนันทนาการ, พระสงฆ์ร่วมบรรยายในชั่วโมงธรรมะ, ผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมาย ให้ความรู้เรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ/มรดก, รพ.สต. โพตลาดแก้ว ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง

สุขภาพ อาหารการกิน และการออกกำลังกาย เช่น รำไทเก็ก รำ
ไม้พลอง แบตมินตัน แอโรบิก, ปราชญ์ชาวบ้าน สอนเรื่องการ
ทำอาหาร การเลี้ยงไส้เดือน ปุ๋ยไส้เดือน เป็นต้น โดยมีกิจกรรม
สำคัญในแต่ละครั้งที่มาเรียนร่วมกัน คือ เข้าแถวเคารพธงชาติ สวด
มนต์ ออกกำลังกาย เข้าห้องเรียน และกิจกรรมนันทนาการ
“เพื่อให้การอยู่ร่วมกันของผู้สูงอายุไม่มีความเครียด สร้างมีความ
กระฉับกระเฉง ไม่เป็นผู้หงอยเหงาเศร้าซึม”

ผลที่เกิด ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง จากการร่วมกัน
ออกกำลังกาย มีความสุขจากการที่มาทำกิจกรรมร่วมกัน ได้มาเจอ
และรู้จักกัน มีความเผื่อแผ่ แบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน สุขภาพจิต
แจ่มใส และยังทำให้มีการขยายอาชีพ สร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ
กรณีตัวอย่าง เช่น

คุณยายประทีน แยมเกตุ คุณยายอยู่บ้านเลี้ยงหลาน เมื่อ
มาเรียนแล้วได้มาเจอเพื่อน ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้มีเพื่อนมาก
ขึ้น สร้างความสนุกสนาน ไม่เหงา สุขภาพจิตดีขึ้นไม่เศร้าจากอาการ
เจ็บป่วย “เทศบาล รพ.สต.เข้าไปดู ป่วยเป็นความดัน เบาหวาน
เก๊า เมื่อเรามากี่สัปดาห์ มาเจอเพื่อนฝูง ทำให้ลืมความเจ็บป่วย
ไปเลย”

นางสาวน้ำทิพย์ สุขในพงษ์ อายุ 52 ปี นักเรียนผู้สูงอายุ
รุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 5 เดิมอยู่บ้านทำงานบ้าน ทำนาทำสวน ด้วยความ
ที่อยากมีเพื่อนเพิ่มขึ้น จึงได้เข้ามาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ และ
ก่อนหน้านี้เป็นโรคอ้วน มีน้ำหนัก 80 กิโลกรัม จึงได้ตั้งเป้าหมายใน
การลดน้ำหนัก “เมื่อมาโรงเรียนมีการให้ความรู้และกิจกรรมที่
เกี่ยวข้องกับสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย มีการรำไทเก็ก และยัง

มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้คำแนะนำให้ความรู้การดูแลสุขภาพ
อาหารการกิน การออกกำลังกาย ได้องค์ความรู้ ได้การปฏิบัติตัวที่
ถูกต้อง นำมาสู่สุขภาพร่างกายที่แข็งแรงขึ้น สุขภาพดีขึ้น ผ่านไป
ประมาณ 1 ปี น้ำหนักลดลงไป 10 กว่ากิโลกรัม”

สิ่งที่นักเรียนอยากให้มีต่อไป คือ เปิดหลักสูตรการพัฒนา
อาชีพอื่น เช่น ทำเปล การปลูกผักปลอดสารพิษ การเพาะเห็ดหูหนู
เห็ดภูฐาน เพื่อเสริมรายได้ให้กับผู้สูงอายุ เพิ่มกิจกรรมการดูแล
ออกกำลังกาย เช่น โยคะ บาสโลบ พาผู้สูงอายุไปศึกษาดูงาน
แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันที่

พัฒนาอาชีพ สร้างรายได้สร้างคุณค่าให้กับผู้สูงอายุ

การเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละรุ่น จะมี
เรื่องการทำอาชีพเสริม เพื่อให้เป็นวิชาติดตัวให้ผู้สูงอายุนำไป
ประกอบอาชีพสร้างรายได้ เช่น รุ่นที่ 1 ปราชญ์ในชุมชนมาสอน
ทำอาหารและขนม ทำให้ผู้สูงอายุมีวิชานำไปทำขายได้ รุ่นที่ 2 ทำ
ริบบิ้นห่อเหรียญโปรยทาน ริบบิ้นพวกมาลัย รุ่นที่ 3 พระสงฆ์จาก
วัดถ้ำกระบอกมาสอนทำกระถางจากผ้าขนหนูเก่าหรือที่ไม่ได้ใช้
แล้ว รุ่นที่ 4 กศน. มาสอนทำยาหม่อง นำไปขายที่ตลาดนัดร้อยปี
ตลาดนัดปราศจากพลาสติก จำหน่ายเป็นของที่ระลึกให้แก่ผู้มา
ศึกษาดูงานในตำบลหรือที่เทศบาล รวมถึงสั่งทำเป็นของขวัญแจก
ในงานประเพณี นอกจากนี้แล้วผู้สูงอายุยังได้รับความรู้ด้านอื่นๆ
จากการไปศึกษาดูงานแล้วนำมาประกอบอาชีพต่อบ้านได้ เช่น
การทำน้ำหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น สิ่งที่ได้นำมาสอนต่อและทำเป็น
อาชีพเสริมสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ เช่น

กลุ่มอาชีพสิ่งประดิษฐ์และทำยาหม่อง

กลุ่มอาชีพสิ่งประดิษฐ์มีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ทำโบว์ รอยมาลัย พับเหรียญ และทำกระถางโฟมแก้ว เป็นกิจกรรมที่ทำต่อยอดมาจากการเรียนการสอนให้ห้องเรียนของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยการผลักดันของเทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้เสริม แม้ว่าจะเป็นรายได้ไม่มาก แต่ผู้สูงอายุก็พออยู่ได้ มีค่ากับข้าว ค่าขนมโดยไม่ต้องเดือดร้อนลูกหลาน เช่น พับเหรียญด้วยกระดาษรีบบิ้น จำนวน 100 ชิ้น ราคา 300 บาท ทั้งนี้หากนำไปฝากขายที่กลุ่ม เมื่อขายได้แล้วหักเงินเข้ากลุ่ม 100 บาท คนทำได้ 200 บาท เป็นต้น

ตัวแทนนักเรียนผู้สูงอายุรุ่น 4 เล่าว่า ในรุ่นของตนเองมีการรวมกลุ่มกันทำยาหม่อง โดยในช่วงที่เข้ามาเรียนมีวิทยากรมาสอนให้ความรู้ เรื่องการทำยาหม่อง เมื่อ

เรียนแล้วสามารถนำมาประกอบอาชีพได้ ปัจจุบันมีการรวมกลุ่มกันประมาณ 10 คน โดยทำเป็นของชำร่วยในงานศพ เป็นของชำร่วยในหมู่บ้าน จำหน่ายให้กับผู้ประกอบอาชีพแพทย์แผนโบราณในตำบล ทำเป็นสินค้าจำหน่ายให้กับผู้มาศึกษาดูงาน ซึ่งกลุ่มนี้ไม่เน้นที่รายได้ แต่เน้นการทำกิจกรรมร่วมกัน สมาชิกจะมีรายได้จากการปันผล 3 เดือนต่อครั้ง สมาชิกจะได้รับเงินปันผลประมาณ 300 - 500 บาท

กิจกรรมอาชีพเสริมเหล่านี้ ทำให้นักเรียนผู้สูงอายุแทบทุกคนมีรายได้เพิ่มเฉลี่ยประมาณเดือนละ 3,000 - 5,000 บาทต่อคน ส่วนเงินที่เก็บเข้ากลุ่มนำมาปันผลให้กับผู้สูงอายุต่อไป ทั้งนี้ผู้สูงอายุมีสิ่งที่อยากพัฒนาต่อ เช่น จดทะเบียนสินค้าของกลุ่มเป็นโอท็อปในนามนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

กลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมชมรมผู้สูงอายุ

กลุ่มนี้เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2561 มีสมาชิกจำนวน 35 ราย เนื่องจาก เดิมกลุ่มผู้สูงอายุ ต้องการช่วยขยายประเด็นงานที่ได้ขับเคลื่อนโดยผู้สูงอายุ ประกอบกับผู้บริหารเทศบาลตำบลโพตลาดแก้วมีแนวคิดที่ต้องการผลักดันให้คนใน

ชุมชน มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผ่านการเสริมสร้างในเรื่องในเรื่องเศรษฐกิจและการสร้างรายได้และมีความร่วมมือระหว่างกันในชุมชน ซึ่งชมรมผู้สูงอายุได้เลือกที่จะขับเคลื่อนในเรื่องของเกษตรกรรม เนื่องจากเป็นภูมิปัญญาเดิมของคนในชุมชน และต้องการส่งเสริมการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ

หลังจากนั้น นายสุนันท์ แจ้ววงศ์ นายกเทศบาลตำบลโพตาลาดแก้ว จึงได้แสวงหาความร่วมมือกับทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกับผู้ที่มีความสนิทชิดเชื่อเป็นการส่วนตัว อาทิ พลเอกวิมล วงศ์วานิช พลเอกบุญเลิศ แก้วประสิทธิ์ พลเอกสมศักดิ์ แสงจันทร์เลิศ และนายแพทย์ประสาธ ทองโอสถ เนื่องจากเข้าร่วมประชุมสมานิติบัญญัติร่วมกันอยู่บ่อยครั้ง จึงได้เสนอแผนการขับเคลื่อนงานของชมรมผู้สูงอายุ ในการทำเกษตรกรรม จนกระทั่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากการระดมทุน จำนวน 100,000 บาท เป็นค่าเช่าที่ดินจากผู้สูงอายุรายหนึ่งในกลุ่ม เนื้อที่จำนวน 9 ไร่ โดยทำสัญญาเช่า 5 ปีๆ ละ 5,000 บาท พร้อมทั้งเป็นค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงที่ดินให้เหมาะสมกับเพาะปลูก จัดซื้ออุปกรณ์เครื่องมือทางการเกษตร และซื้อพันธุ์กล้วยซึ่งเป็นพันธุ์มีการส่งออกต่างประเทศได้ รวมถึงเป็นค่าบริหารจัดการภายในกลุ่ม

หลังจากนั้น ได้รับการสนับสนุนจาก เทศบาลตำบลโพตาลาดแก้ว จำนวน 30,000 บาท โดยนำไปซื้อพันธุ์กล้วยเพิ่มเติมให้ครอบคลุมการปลูกในพื้นที่ 5 ไร่ นอกจากนั้นนำมาซื้อพันธุ์ข้าวโพดและพืชผักสวนครัว ปลูกในพื้นที่ที่เหลืออีก 4 ไร่ โดยใช้การปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและปลอดภัยในคุณภาพของผลผลิต อีกทั้งไม่ทำลายสุขภาพของผู้ปลูกซึ่งเป็นผู้สูงอายุด้วย

ในการบริหารจัดการกลุ่มนั้น ใช้ระบบจิตอาสาในการดูแล
ลงแรงร่วมกัน โดยกลุ่มจะตอบแทน (แลกแรง) โดยการเลี้ยงอาหาร
น้ำ ในวันที่เข้ามาดูแลสวน สมาชิกกลุ่มคนหนึ่งบอกเหตุผลว่า
“เนื่องจากงบมีน้อย เลยใช้ระบบจิตอาสาเป็นหลัก ถ้ามา ก็ได้จะกิน
น้ำ กินข้าว แทนเงิน”

พืชที่ปลูกในที่ดินผืนนี้เน้นกล้วยเป็นหลัก ใช้ระยะเวลาใน
การปลูกราว 10-11 เดือน ถึงจะได้ผลผลิต เนื่องจากต้องรอให้ต้น
กล้วยโตก่อนจึงจะสามารถออกดอกออกผลอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่
ข้าวโพดใช้เวลา 45 วัน ดังนั้นในการได้ผลผลิตครั้งแรกจึงมาจาก
ข้าวโพด เมื่อจำหน่ายข้าวโพดแล้วทำให้กลุ่มมีรายได้เพิ่มและเริ่มมี
การจัดทำบัญชีของกลุ่มตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

สำหรับการจัดจำหน่ายผลผลิตของกลุ่ม เช่น นำไป
จำหน่ายที่ “ตลาดนัดไร่ถุง” ซึ่งเป็นตลาดในหมู่บ้านเป็นหลัก และ
จำหน่ายที่ตลาดนัดเทศบาลโพตลาดแก้ว ซึ่งจัดเดือนละ 1 ครั้ง
นอกจากนั้นยังได้นำไปจำหน่ายที่ร้านค้าชุมชน ทั้งนี้ กลุ่มมีการ
ประชาสัมพันธ์ผลผลิตผ่านเสียงตามสายของชุมชน และเฟซบุ๊ก ที่
ได้จัดทำขึ้นโดยเทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว โดยมีเจ้าหน้าที่เทศบาล
ฯ เป็นผู้โพสต์ผลผลิตของกลุ่มเพื่อเป็นอีก 1 ช่องทางการตลาด
โดยปัจจุบันมีผู้ต้องการผลผลิตของกลุ่มเป็นจำนวนมาก ทั้งในและ
นอกพื้นที่ “มีคนโทรมาจองตลอด ขนาดยังไม่สุก ก็จองแล้ว มีมา
เรื่อยๆ เป็นคนในและนอกพื้นที่ โดยเฉพาะกล้วยของเรา ทั้งเครือ
ยาว และลูกใหญ่ ลูกค้าถูกอกถูกใจกันมาก” ลุงประชา ใจประเสริฐ
รองประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรม กล่าวด้วยใบหน้ายิ้ม
แย้มและภูมิใจ

ในปี 2562 สภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว ได้สนับสนุนงบประมาณ จำนวน 30,000 บาท จากสถาบันพัฒนา องค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เนื่องจากเป็น 1 ในพื้นที่ขับเคลื่อน เศรษฐกิจและทุนชุมชน อีกทั้ง สมาชิกในกลุ่มยังเป็นสมาชิกของ สภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลโพตลาดแก้วด้วยเช่นกัน จึงได้ใช้ เวทีประชุมสภาองค์กรชุมชนเป็นพื้นที่กลางในการหารือ และ ขับเคลื่อนงานเรื่องดังกล่าว โดยงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน นั้น ได้นำไปติดตั้ง เครื่องปั้มน้ำและท่อน้ำ ซึ่งช่วยในเรื่องการ บริหารจัดการน้ำ เพราะพื้นที่ดังกล่าวมักประสบภัยแล้งอยู่บ่อยครั้ง ส่งผลให้ต้นไม้หยุดการเจริญเติบโต “ต้องขอขอบคุณ พอช. ที่มา ช่วยเรื่องนี้ ตอนนี้ดีขึ้นมากเลย” ลงประชา ใจประเสริฐ รอง ประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมกล่าวทิ้งท้าย

ปัจจุบัน นับเป็นเวลาประมาณ 1 ปี แล้ว ที่กลุ่มได้ ขับเคลื่อนงานร่วมกัน ถึงแม้จะเป็นระยะเวลาไม่นานนัก แต่ได้กลุ่ม ได้เดินทางเข้าไกล่เป้าหมายที่ได้วางไว้ตั้งแต่ต้น “รู้สึก ดีใจมากๆ ที่ ผ่านมาจนถึงวันนี้ ถ้ามองย้อนกลับไป ถือว่าเดินมาถึงเป้าหมายที่ตั้ง

ไว้ ที่ให้กลุ่มผู้สูงอายุมีรายได้จากผลผลิตที่ออกดอกออกผล จากภูมิปัญญาในพื้นที่ ผลผลิตก็สามารถขายได้ ถือว่าตอบโจทย์ความต้องการ แถมยังได้ของแถม คือ ความสามัคคีที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่ม มีอะไรก็ช่วยเหลือกันเสมอมา ” นายพิเศษ กลิ้งฝอย ประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรม กล่าวสรุปในตอนท้าย

ปัญหาข้อติดขัดของการสร้างอาชีพเสริมให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น ตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุยังไม่กว้างขวาง จึงทำให้สินค้าบางประเภทต้องทำตามการสั่งซื้อ เช่น ของชำร่วยเกี่ยวกับงานบุญจะทำเมื่อมีคนมาสั่ง และทำตามจำนวนที่ต้องการ จึงทำให้มีปริมาณการผลิตเพื่อจำหน่ายไม่มากนัก และผู้สูงอายุมีรายได้ไม่สม่ำเสมอ แนวทางในอนาคตจึงต้องการให้หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนเรื่องช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลายมากขึ้น

การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

เมื่อปี 2554 ตำบลโพตลาดแก้วได้ประสบปัญหาอุทกภัย น้ำท่วมเต็มพื้นที่ ทำให้เกิดความเสียหายทั้งบ้านเรือนและการเกษตร อีกทั้งยังมีขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดแหล่งเพาะเชื้อ เช่น ยุงลาย ไข้เลือดออกกระบาดในพื้นที่ ทำให้สภากงครุฑชุมชน แขนงนำในหมู่บ้านและเทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว ได้ร่วมกันระดมความคิดและหาแนวทางเพื่อฟื้นฟูพื้นที่หลังน้ำลด จึงทำให้เกิดโครงการ “ปลูกทุกอย่างที่กิน และกินทุกอย่างที่ปลูก” โดยได้รับการสนับสนุนพันธุ์ผักและผลไม้จากเทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว และในปี 2557 กรมอนามัยได้ลง

มาสนับสนุน” โครงการบ้านสะอาด อนามัยดี ชีวีสมบุรณ์” หลังจากทำโครงการ ทำให้โรคไข้เลือดออกลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจน ทางเทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว และสภาองค์กรชุมชน ได้เห็นความสำคัญของโครงการนี้ จึงเกิดการต่อยอด “โครงการบ้านสะอาด อนามัยดี ชีวีสมบุรณ์ เพิ่มพูนทรัพย์” ทำให้มีคชนในตำบลโพตลาดแก้วมาเข้าร่วมทั้ง 10 หมู่บ้าน

ภายใต้โครงการดังกล่าวมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อาทิ การนำวัสดุสิ่งของเหลือใช้ในครัวเรือนมาผลิตเป็นของใช้และของประดับ, การจัดการขยะ โดยการคัดแยกขยะส่วนหนึ่งเพื่อกำจัดโดยวิธีธรรมชาติ การจำหน่าย และส่วนที่เป็นขยะอันตรายส่งให้อบจ.จัดการทำลาย, การจัดทำถังหมักรักษโลก (คลีนโคลน) ทั้งตำบลมีทั้งหมด 300 จุด ถึงใส่ขยะอินทรีย์ย่อยสลายเป็นปุ๋ยให้ต้นไม้, ธนาคารน้ำใต้ดิน โดยท้องถิ่นทำนาร่องรอบหมู่บ้าน เพื่อช่วยรับน้ำในช่วงฤดูฝนตกหนัก ให้เกิดการระบายไม่ท่วมขังตามบ้านเรือนสามารถกักเก็บเป็นน้ำบาดาลได้ ลดการกัดเซาะเขื่อนน้ำดิน โดยนำขวดพลาสติก เศษอิฐ เศษหินที่หักพัง มาใช้ปูพื้นหน้าดิน ตลอดจนการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรปลอดสารไว้บริโภคในชุมชน เป็นต้น โดยการบูรณาการทำงานร่วมกันของกลุ่มองค์กรในพื้นที่ เช่น สภาองค์กรชุมชน ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกช่วยเหลือสิ่งแวดล้อมในตำบลเทศบาลตำบลโพตลาดแก้วสนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ การจัดการสิ่งแวดล้อม การแปรรูปขยะหรือสิ่งของเหลือใช้ และ รพ.สต. ร่วมกับ อสม. ให้ความรู้ คำแนะและ และการดูแลสุขภาพ

ผลจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ทำให้คนในตำบลมีสุขภาพดีขึ้นจากการบริโภคพืชปลอดสาร ปลอดโรคจากสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำสินค้าจากสิ่งของเหลือใช้ จำหน่ายให้กับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว เด็กและเยาวชนมีจิตสำนึกในการจัดการขยะ การคัดแยกสิ่งของเหลือใช้ เป็นต้น

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพตลาดแก้ว

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพตลาดแก้ว เกิดจากการรวมกลุ่มของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุตำบลโพตลาดแก้ว โดยได้รับเงินทุนเบื้องต้นจากพระราชวิสุทธิประชานาถ (เจ้าอาวาสวัดพระบาทน้ำพุ) และได้รับมติจากสมาชิกชมรมผู้สูงอายุว่าควรจะนำเงินที่ได้รับมาสร้างสวัสดิการให้แก่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุและประชาชนในตำบลโพตลาดแก้ว จึงได้จัดตั้ง “กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพตลาดแก้ว” ขึ้น เมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2549 เพื่อกลไกที่ใช้ดูแลและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยมีสมาชิกแรกเริ่มจำนวน 48 ราย และมีเงินสมทบจากสมาชิกจำนวน 15,000 บาท ในการบริหารจัดการ มีคณะกรรมการบริหารจำนวน 20 คน ซึ่งมาจากตัวแทนจากชุมชนๆ ละ 1 คน จำนวน 10 คน และตัวแทนจากสมาชิกที่ได้รับการคัดเลือกจำนวน 10 คน

ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มได้ร่วมหารือและจัดตั้งตั้งวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนร่วมกัน เพื่อเป็นสวัสดิการผู้สูงอายุในการเจ็บป่วยและถึงแก่กรรม, ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากไร้อนาถา ผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาส พิกุล ทั้งเป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก ฯ หรือช่วยเหลือสังคมที่เป็นสาธารณกุศล, ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ

และสาธารณกุศล เช่น อุทกภัย อัคคีภัย ในชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังเพื่อเป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนมัธยมที่ขาดแคลนและสาธารณกุศล, ส่งเสริมการออม ฯลฯ

ปัจจุบัน “กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพตลาดแก้ว” มีเงินทุนสะสม 1,942,752 บาท สมาชิกปัจจุบัน จำนวน 1,036 คน และมีการจัดสวัสดิการ 10 ด้าน ประกอบด้วย สวัสดิการดูแลและช่วยเหลือยามเสียชีวิต เจ็บป่วย/รักษาพยาบาล เด็กแรกเกิด/คลอดบุตร คนด้อยโอกาส/คนพิการ ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ การดูแลผู้สูงอายุ ตลอดจนสวัสดิการเพื่อการศึกษา การสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และสวัสดิการอื่นๆ (กรณีฉุกเฉิน) นอกเหนือจากกรณีข้างต้น

จำนวนเงินทุนสะสมนั้น มาจากหลากหลายแหล่งด้วยกัน ประกอบด้วย เงินสมทบจากสมาชิก ปีละ 365 บาท เงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา เงินบริจาคจากเจ้าอาวาสวัดพระบาทน้ำพุ ดอกเบี้ยจากเงินฝากธนาคาร รายได้จากการจัดกิจกรรมการกุศล สมาชิกชมรมผู้สูงอายุสมทบคนละ 100 บาท และเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น เทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นต้น

ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า การเข้ามาของกองทุนสวัสดิการ เปลี่ยนชีวิตของคนในชุมชน จากที่สมาชิกไม่สามารถเข้าการดูแล สิทธิประโยชน์ การดำรงชีพ ฯลฯ ผู้การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้รับสวัสดิการต่างๆ ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้ป่วยเรื้อรัง ผู้ป่วยเอดส์ ให้ได้รับสวัสดิการที่เพียงพอต่อฐานะของตน โดยตลอดระยะเวลาที่จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน

ได้มีการจัดสวัสดิการดูแลสุขภาพกันไปแล้ว จำนวน 1,565 คน เป็นเงิน
รวม 1,904,464 บาท

ปัญหาและอุปสรรค การขับเคลื่อนที่ผ่านมากองทุน
สวัสดิการชุมชนตำบลโพตลาดแก้ว พบกับข้อจำกัดในการ
ดำเนินการอยู่บ้าง เช่น คณะกรรมการบริหารงานรับผิดชอบงานใน
พื้นที่หรือชุมชนหลายประเด็นงาน ทำให้ไม่สามารถอุทิศเวลาให้กับ
การบริหารจัดการกองทุนได้ เช่นเดียวกับหน่วยงานท้องถิ่นที่เข้ามา
มีส่วนช่วยหนุนเสริมอยู่บ่อยครั้ง แต่บทบาทภารกิจก็มาก
เช่นเดียวกัน ทำให้เวลาขับเคลื่อนงานไปพร้อมกันอาจจะไม่มี
ประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ อีกทั้งเรื่องการหาสมาชิกเพิ่มยังเป็น
อุปสรรคที่สำคัญ เพราะหลายคนในพื้นที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ
และขาดการประชาสัมพันธ์กองทุนที่เพียงพอ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ในอนาคตกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพ
ตลาดแก้วมีแนวทางในการพัฒนา อาทิ การหาสมาชิกกองทุน
สวัสดิการชุมชนตำบลโพตลาดแก้วเพิ่ม โดยคณะกรรมการกองทุน
กลุ่มชุมชนและชมรมต่างๆ เช่น ชมรมไทเก็ก แอโรบิก แบดมินตัน
กลุ่มสตรี กลุ่ม อสม., การระดมทุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น

การรับบริจาคจากมูลนิธิเตรียมทหารรุ่น 1 การเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อให้ความรู้ พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ, การสร้างอาชีพให้กับสมาชิกแบบยั่งยืนต่อเนื่อง จัดทำโครงการส่งเสริมเกษตรกรรมของผู้สูงอายุ โดยให้ผู้สูงอายุดูแลและนำรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุตามส่วน, และ การนำสิ่งของเหลือใช้มาจำหน่ายในวันประชุมผู้สูงอายุ เพื่อเป็นรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ นำมาชำระเงินกองทุน

ข้อค้นพบและแผนงานในการเคลื่อนงานพัฒนา

กระบวนการทำงานที่ผ่านมา คือ การเรียนรู้ของคนตำบลโพตลาดแก้ว สู่การพัฒนาที่เข้มแข็ง โดยการกำหนดเป้าหมายความสุขของคนโพตลาดแก้ว คือ การทำให้คนตำบลโพตลาดแก้วได้มีทิศทางการขับเคลื่อนงานอย่างมีส่วนร่วม มีแผนในการดูแลและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยการร่วมมือกับหน่วยงานภาคี มีการพัฒนาในเรื่องที่อยู่อาศัยให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งนี้ มีแผนงานในการขับเคลื่อนงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลโพตลาดแก้ว ด้วยการพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจของตำบลเพื่อให้เกิดอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้น

นักสืบชีวิต เกษตรสร้างเศรษฐกิจ คนตำบลแจงงาม ตำบลแจงงาม อำเภอนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี

เดิมทีเดียวชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่ตำบลแจงงามได้อพยพมาจากตำบลบ่อกรู อำเภอเดิมบางนางบวช ซึ่งสมัยก่อนมีต้นแจงจำนวนมาก ชาวบ้านที่อพยพมานี้จึงได้เรียกพื้นที่นี้ว่าหมู่บ้าน“แจงงาม” ก่อนที่จะยกระดับมาเป็นตำบลแจงงามในปัจจุบัน

ตำบลแจงงาม อยู่ในเขตอำเภอนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี มีพื้นที่ 41,250 ไร่ ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลูกคลื่นลอนลาดสลับกับลอนชันและมีที่ราบเป็นบางส่วน แบ่งการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านสระเตย บ้านโคกพระ บ้านวังน้ำโจน บ้านแจงงาม บ้านโป่งกระมั่ง บ้านก้อนแก้ว บ้านดงเชือก บ้านหนองหญ้าดอกขาว มีประชากร 3,150 ครอบครัวจำนวนรวม 6,533 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร ทำไร่ อ้อย ทำนา และปลูกพืชผัก

ตำบลแจงงามเป็นตำบลที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีความแห้งแล้งขาดแคลนน้ำ ไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำ ซึ่งพื้นที่เป็นที่ราบต่ำเป็นส่วนใหญ่ แต่ด้วยความตั้งใจจริงของผู้นำชุมชนทั้งฝ่ายท้องที่ และท้องถิ่น ในการพัฒนาตำบล ทำให้ความสามัคคีของชุมชนเกิดขึ้นสามารถเชื่อมโยงแหล่งทุนต่างๆ ให้เข้าพัฒนาชุมชนตำบลแจงงามได้อย่างต่อเนื่อง จึงได้จัดให้มีการประชุมโดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นหลักและเป็นศูนย์กลางการประชุมร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากการขาดแคลนน้ำด้วยกัน

เช่น การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้ผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร การสนับสนุนจาก
สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดสุพรรณบุรี ในการการขุดบ่อเพื่อกักเก็บน้ำ
ไว้ในภาคเกษตรและครัวเรือน

ทั้งนี้ สภาองค์กรชุมชนตำบลแจรงาม จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 11
มกราคม 2558 โดยมีนายเชน กาฬธร เป็นประธาน และนายภาส
วงศ์ วัชรไทย พร้อมกับนายพาน ภูขึง เป็นรองประธาน มีหน้าที่
และบทบาทในการประสานงานเป็นเวทีในการพูดคุยถึงความ
เดือดร้อนและร่วมกันหาทางออก รวมถึงประสานเชื่อมโยงกับ
หน่วยงานภาครัฐ เพื่อพัฒนาตำบลและส่งเสริม สนับสนุน ให้การ
ขับเคลื่อนงานต่างๆ สำเร็จลุล่วง ด้วยการบูรณาการทุกภาคส่วนทั้ง
นอกและในพื้นที่ ทำให้การเคลื่อนงานต่างๆ เริ่มมีเป้าหมายและม
ีความชัดเจนขึ้นตามลำดับ จากความขัดแย้ง ต่างคนต่างทำ เริ่มม
ีการพูดคุยกันมากขึ้น มีทิศทางในการพัฒนาของตำบลมากขึ้น
รวมถึงได้รับการหนุนเสริมจากขบวนองค์กรชุมชนจังหวัด
สุพรรณบุรี และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน หรือที่เราเรียกกันสั้น ๆ
ว่า “พอช.” ให้เข้าใจถึง เป้าสำคัญและแผนร่วมที่เป็นหัวใจของการ
พัฒนาตำบล มีการพัฒนาศักยภาพแกนนำในตำบลในระดับจังหวัด
ซึ่งได้มีแกนนำเข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพเรื่องการจัดกระบวนการ
ทำแผนพัฒนาตำบล เรียนรู้เทคนิค วิธีการ ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้
ในตำบล

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ตำบลแจรงาม พบว่ามี
จุดแข็ง ที่เป็นสิ่งดี ๆ ของตำบลประกอบด้วย มีระบบประปา
หมู่บ้านให้บริการครอบคลุมทุกหลังคาเรือน มีพื้นที่เหมาะสมกับ
การทำ ชุมชนสามารถใช้น้ำจากลำห้วยกระเสียว โดยมีสถานีสูบน้ำ

ด้วยพลังงานไฟฟ้า 4 แห่ง แหล่งน้ำใต้ดิน และสระเก็บน้ำจาก
โครงการอนุรักษ์ดินและน้ำกว่า 160 แห่ง มีภูมิปัญญาท้องถิ่น มี
กลุ่มต่างๆ วิสาหกิจชุมชน มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันของชาวบ้านตำบลแจรงาม จน
ทำให้เกิดผลเป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไป มีกฎกติกาของตำบลที่แต่
ละหมู่บ้านร่วมกันทำขึ้นเองโดยชาวบ้านใช้ร่วมกัน ชุมชนปฏิบัติ
ตามและรักษากติกาได้เป็นอย่างดี มีการประชุมคณะกรรมการ
ตำบลทุกวันที่ 8 ของเดือน โดยการประชุมแบบหมุนเวียนกันไป
ในแต่ละหมู่บ้าน มีสภาองค์กรชุมชนเปิดเป็นเวทีกลางเชื่อมประสานงาน
ประชุมพร้อมกันกับร่วมกับคณะกรรมการตำบลแจรงามที่มาจาก
ผู้นำหมู่บ้าน และตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในแต่ละหมู่บ้าน มีกองทุนต่างๆ
ที่บริหารจัดการโดยชุมชนเองสามารถใช้เป็นแหล่งทุนได้กว่า 34
กองทุน มีงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคองค์กรประชาชน
ภาคเอกชน และประชาชนภายในตำบลเองให้การสนับสนุน ตั้งแต่
ปี 2558 ถึง 2562 และบริษัทน้ำตาลมิตรผลร่วมพัฒนาตำบลแจรงาม
มีศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 12
แห่ง มีศูนย์เรียนรู้ต้นแบบเศรษฐกิจชุมชน 10 แห่ง ครอบคลุมทั้ง
8 หมู่บ้าน

ถึงแม้จะมีสิ่งดีมากมาย แต่ตำบลเองยังค้นพบว่า
อุปสรรค ที่ตำบลเองยังต้องตระหนัก ประกอบด้วย การที่ดินยังเป็น
เอกสารสิทธิ์เป็นที่ดิน สปก. 4-01 รวม 7 หมู่บ้าน ทำให้เข้าไม่ถึง
แหล่งเงินทุนภาคเอกชน หรือธนาคารพาณิชย์ พื้นที่อยู่นอกเขต
ชลประทาน รวม 7 หมู่บ้านแต่ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในช่วง
ฤดูแล้ง มลพิษจากโรงงานในพื้นที่ ต้นทุนการผลิตภาคทางการ

เกษตรสูง ผลผลิตทางการเกษตร เช่น อ้อย ข้าว และ พืชอื่นๆ เป็นต้น มีราคาตกต่ำ ดินเสื่อมเนื่องจากใช้สารเคมีมาก การเผาไร่อ้อย ขาดแคลนแรงงานด้านการเกษตร เกษตรกรขาดความรู้ ความเข้าใจ การจัดการด้านการเกษตร เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก ขาดการซ่อมแซม ขาดงบประมาณ เหมืองส่งน้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอแก่ความต้องการ ปัญหาเสพติดระบอบในหมู่ผู้ใช้แรงงาน วัยรุ่น การออกจากโรงเรียนในวัยอันควร เกิดจากการเป็นคุณแม่วัยใสและปัญหาเสพติด

อย่างไรก็ตามตำบลยังมีโอกาสที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน คือ มีเหมืองส่งน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า 4 แห่ง ที่ หน่วยงานท้องถิ่นตั้งงบประมาณช่วยเหลือค่าไฟฟ้าแก่กลุ่มผู้ใช้น้ำร้อยละ 70 ต่อปี มีบุคลากรและงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่จากบริษัท น้ำตาลมิตรผล ตั้งแต่ปี 2558 ถึงปัจจุบัน มีหน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนด้านงบประมาณ เช่น สำนักงานสร้างเสริมสุขภาพ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานเกษตร ประมง การศึกษา นอกโรงเรียน สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น

จุดอ่อน ที่ต้องพัฒนา เช่น ปัญหาเสพติด การลักขโมย เครื่องมือทางการเกษตร ความขัดแย้งเรื่องแนวเขตที่ดิน ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร น้ำประปาขาดแคลนช่วงฤดูแล้ง ดินเสื่อมเพราะสารเคมีปุ๋ยเคมี สารพิษตกค้างในร่างกายเกษตรกร ปุ๋ยเคมีราคาแพง ต้นทุนการผลิตภาคเกษตรสูงไม่คุ้มทุน ขาดแคลนน้ำสะอาดเพื่อบริโภค การออกจากโรงเรียนในวัยอันควร รายจ่ายในครัวเรือน

สูง ถนนภายในหมู่บ้านชำรุดเสียหาย ชาวบ้านไม่เคารพกฎระเบียบ
การทิ้งขยะไม่เป็นที่ เป็นต้น

แผนพัฒนาชุมชน ตำบลแจรงงาม

ผลจากการที่ได้ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนทำให้เกิดการตั้งธงที่เป็น **เป้าหมาย** ของตำบลคือ “ชุมชนอยู่ดี ชีวิตมีสุข ไร้โรคภัย หมดทุกข์ สุขอย่างพอเพียง” และมีการกำหนด **วิสัยทัศน์** “สิ่งแวดล้อมดี สังคมน่าอยู่ เคียงคู่วัฒนธรรม น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยเรียงความรู้ มุ่งสู่ชุมชนเข้มแข็ง เป็นแหล่งภูมิปัญญา” และมี**ยุทธศาสตร์** หลักที่สำคัญ 1) พัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการดำรงชีวิต 2) พัฒนาสังคมสร้างการมีส่วนร่วมในการร่วมสร้างสรรค์สังคมให้อยู่ดีมีสุข 3) น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ พึ่งพาตนเองเพื่อเป็นชุมชนตำบลเข้มแข็งยั่งยืน

สภาองค์กรชุมชนตำบลแจรงงาม ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่จัดทำแผนพัฒนาตำบลระยะ 5 ปี (2562 – 2566) ประกอบด้วยแผนงานหลัก 3 ด้าน และมีกิจกรรมในแต่ละด้าน ดังนี้

1. แผนงานด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การส่งเสริมด้านอาชีพ การปลูกพืชเสริมรายได้ในไร่อ้อย, การส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์, การเชื่อมโยงกับกลุ่มข้าวอินทรีย์และกลุ่มองค์กรอื่นๆ รวมถึงทุนจากภาคเอกชน (โรงงานมิตรผล), การจัดทำน้ำดื่มชุมชนเพื่อการจำหน่าย

2. แผนงานด้านสังคม ประกอบด้วย การส่งเสริมด้านการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น, ส่งเสริมด้านสุขภาพ เช่น การออก

กำลังกาย เป็นต้น, ส่งเสริมการบริโภคผักปลอดภัยและข้าวอินทรีย์, จัดตั้งธนาคารสุขภาพ

3. แผนงานด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย แก้ปัญหาขาดแคลนน้ำทำการเกษตร ไฟฟ้าตก, ส่งเสริมการทำโซลาร์เซลล์ และการจัดทำแนวกันไฟ เป็นต้น

จากแผนพัฒนา สู่การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

จากการที่สภาองค์กรชุมชนตำบลแจ้ห่มได้ทำแผนพัฒนาโดยเน้น แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีกิจกรรมหลายอย่างที่ชุมชนได้ดำเนินการเองจากการที่ได้ศึกษาและเรียนรู้ เช่น มีการปล่อยเลี้ยงปลาในบ่อเพื่อเป็นแหล่งอาหารของคนในตำบล และเริ่มขยับแก้ไข ปัญหาใหญ่ เรื่องการขาดแคลนน้ำ นำไปสู่ “รูปธรรมการทำงาน” ที่ชัดเจน โดยเริ่มจากการจัดเวทีประชุมหารือชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้ง 8 หมู่บ้าน ซึ่งใช้เวทีของสภาองค์กรตำบลแจ้ห่มเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีการออกแบบให้สอดคล้องกับฝ่ายปกครองโดยจัดเวทีประชุมหมุนเวียนในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อรับฟังปัญหาและให้ได้มาซึ่งข้อมูลสำคัญ ต่างๆ เช่น ความต้องการ สิ่งที่ต้องการแก้ไข เป็นต้น แล้วนำมาวิเคราะห์หาสาเหตุ และหาเหตุผลที่นำไปสู่การแก้ไข เมื่อได้ข้อมูลก็มุ่งไปที่ประเด็นสำคัญเรื่อง เศรษฐกิจ เพราะส่งผลต่อชีวิต เรื่องปาก เรื่องท้องของประชาชน โดยเฉพาะเรื่องการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร

เชน กาฬธร กำนันตำบลแจ้ห่ม ปัจจุบันเป็นประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลแจ้ห่มอีก 1 ตำแหน่ง ได้เล่าถึง

การทำงานโดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน แก้ไขปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำในตำบลว่า “เราได้ประชุมและ ทำแผน แล้วนำแผนเสนอไปยัง อบต.แจรงงาม เพื่อให้สนับสนุน งบประมาณดูแลทำสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า รวม 4 แห่ง คือ ทำสูบน้ำ ด้วยพลังงานไฟฟ้า บ้านดงเชือก หมู่ที่ 7 ทำสูบน้ำด้วยพลังงาน ไฟฟ้า บ้านวังน้ำโจน หมู่ที่ 3 ทำสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้าบ้านทุ่งนา ดี หมู่ที่ 4 ทำสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้าบ้านแจรงงาม ซึ่งสามารถ แก้ไขปัญหาเรื่องน้ำได้ถึง 2,500 ไร่ มีผู้ได้รับประโยชน์ 1,200 ครั้วเรือน

จากนั้นมีการประสานของงบประมาณทำสูบน้ำด้วยพลังงาน ไฟฟ้า เพื่อติดตั้งทำสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า จำนวน 3 แห่ง ไปยัง บริษัทน้ำตาลมิตรผลจำกัด และชลประทานจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อ ปี 2560 ได้แก่ ทำสูบน้ำบ้านก้อนแก้ว หมู่ที่ 6 ,ทำสูบน้ำบ้านเก่า หมู่ที่ 7, ทำสูบน้ำบ้านวังน้ำโจน หมู่ที่ 3 ผลปรากฏว่าบริษัทน้ำตาล มิตรผล ได้ร่วมประสานงานกับชลประทานจังหวัดสุพรรณบุรี และ กระทรวงพลังงานฯ ติดตั้งสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้าที่ทำสูบน้ำบ้าน ก้อนแก้ว เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรของหมู่ที่ 5 และ 6 ในพื้นที่ตำบลแจรงงาม พื้นที่ 2,200 ไร่ ผู้รับประโยชน์ จำนวน 650 ครั้วเรือน ส่วนทำสูบน้ำที่บ้านเก่าเข้าแผน งบประมาณปีต่อไป ตาม ที่สภาองค์กรชุมชนตำบลแจรงงามเสนอ”

กำนันเชนยังเล่าอีกว่า “อีกส่วนทางสภาองค์กรชุมชนได้ เสนอให้สถานีพัฒนาที่ดิน (พด.) จังหวัดสุพรรณบุรี สนับสนุนผ่าน โครงการอนุรักษ์ดินและน้ำ ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 8 ต.แจรง งาม พื้นที่ ไม่เกิน 12,000 ไร่ โดยทาง พัฒนาที่ดินฯ มาดำเนินการ

เอง ชุมชนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น เช่น การขุดสระน้ำตามความต้องการของเจ้าของที่ดิน, ขุดลอกเหมืองบริเวณรอบที่ดินหรือเชื่อมต่อเหมืองน้ำสาธารณะ, ปรับที่ดินยกคันนา, ทำถนนภายในที่ดินเชื่อมต่อถนนสาธารณะ พร้อมฝังท่อระบายน้ำ และยังมี การประสานงานของงบประมาณ ปลุกหญ้าแฝก ปลุกไม้ยืนต้นบริเวณที่ดิน ขอพันธุ์ปลา มาปล่อยในสระน้ำของผู้เข้าร่วม ซึ่งทางสถานีพัฒนาที่ดินอนุมัติโครงการดังกล่าวให้ดำเนินงาน ช่วงเดือนเมษายน - กันยายน 2562 ผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 150 คน ได้รับบริการแก้ไขปัญหาน้ำเพื่อการเกษตรและเศรษฐกิจชุมชน นอกจากนี้ยังมีการประสานของงบประมาณไปยังท่านผู้ว่าราชการจังหวัดของยุทธศาสตร์จังหวัดปี 2561 ของงบประมาณขุดลอกเหมืองน้ำพร้อมลาดคอนกรีตบริเวณ จากท่าสูบน้ำบ้านวังน้ำโจนถึงหมู่ที่ 8 ตำบลแจรงจามระทาง 2 กิโลเมตร ดำเนินงานแล้วเสร็จเมื่อ ปลายปี 2561 ”

เกษตรปลอดภัยสร้างรายได้ สร้างสุขภาพที่ดีทั้งผู้ปลูกและผู้บริโภค

ผลต่อเนื่องจากการพัฒนาแหล่งน้ำให้กับคนในตำบลแจรงจาม ยังมีการขับเคลื่อนงานต่อด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่จะทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก ได้แก่ การทำนาข้าว ไร่ อ้อย เมล่อน และก็มีอาชีพรองลงมาก็คือการปลูกผัก ซึ่งเป็นอาชีพที่เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง จึงได้มีการประสานงานพูดคุยกับหน่วยงานถึงแผนงานที่จะแก้ไข ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาชุมชน พัฒนาที่ดินจังหวัด เกษตรอำเภอ หมอ ดินตำบล/จังหวัด พอช. รพสต. เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้

เพิ่มนอกเหนือจากการทำการเกษตร และลดค่าใช้จ่ายปลูกผักไว้ใน
ครัวเรือนเพื่อไว้กินและนำไปจำหน่ายได้

กำนันเซน ได้เล่าถึงการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจว่า
“หลังการพูดคุยมีการตกลงร่วมกันว่าเราจะมุ่งเน้นทำเศรษฐกิจ
แบบพอเพียง การปลูกผักแบบปลอดสารพิษ ไม่ใช้สารเคมี สิ่งที่เรา
พบจากข้อมูลที่มีการวิเคราะห์ คือ การมีสารเคมีในร่างกายในกลุ่ม
ของเกษตรกร ซึ่งมีสาเหตุมาจากการบริโภคพืชผักที่มีสารเคมี จึงมี
การตรวจสอบสุขภาพเพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นผล มีการทำงานร่วมกัน
กับ รพสต. แจกแจง ทำให้ชาวบ้านเริ่มตระหนัก จากนั้นมีการอบรม
ให้ความรู้กับชุมชน โดยพัฒนาชุมชนได้มาสนับสนุนเป็นวิทยากรมา
ให้ความรู้เรื่องโทษพิษภัยจากสารเคมี มีกิจกรรมรณรงค์ให้ชุมชน
ใช้สารชีวภาพ ในส่วนของพัฒนาที่ดินจังหวัดก็ลงมาสนับสนุนให้
ชุมชนสามารถทำสารชีวภาพไว้ใช้เอง เพื่อปรับปรุงสภาพดินที่เสื่อม
โทรมให้กลับมามีชีวิตเดิม อีกกิจกรรมหนึ่งที่จะลืมไม่ได้ เมื่อดินดี เราก็
มีหมอดินที่เป็นชาวบ้านเราเองที่เรียนรู้ จนมีภูมิปัญญาด้านการดูแล
รักษาดินคอยให้ความรู้แก่ชาวบ้านในการดูแลไม่ให้เสื่อมโทรมอีก

จากนั้น เริ่มกิจกรรมการปลูกผักแบบปลอดสาร โดยใช้หมู่
ที่ 8 บ้านหนองหญ้าดอกขาวเป็นต้นแบบ มีสมาชิกที่เข้าร่วม
กิจกรรมทุกครัวเรือน มีมติการร่วมกันว่าทุกครัวเรือนจะต้องปลูกผัก
ไว้บริโภค เช่น และยังมีกติกาสำหรับสมาชิกกองทุนต่างๆ ใน
หมู่บ้าน หากครอบครัวไหนไม่ปลูกผักไว้ก็จะไม่สามารถร่วม
กิจกรรมต่างๆ ของกองทุน เช่น การเป็นสมาชิก การกู้ยืม เป็นต้น
รวมถึง เรามีศูนย์เรียนรู้ที่มีปราชญ์ชาวบ้านคอยให้คำแนะนำความรู้
ด้านเกษตรปลอดภัย จำนวน 12 แห่งในตำบล”

ทั้งนี้ นางวรรณะ พรหมเพียงช้าง หรือป้าช่วย มีอาชีพเป็นเกษตรกรทำไร่อ้อยในเนื้อที่ 30 ไร่ ช่วยกันทำกับน้องสาวและคนในครอบครัว ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 4 คน ป้าช่วยซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกได้เข้าร่วมโครงการเล่าถึงการทำกิจกรรมปลูกผักปลอดสารว่า “ป้ามีอาชีพทำการเกษตร มีรายได้จากการค้าขายอีกประมาณ 7,000 – 8,000 บาท/เดือน แต่เดือนหนึ่งมีรายจ่ายหลายด้าน ซึ่งส่วนหนึ่งก็ต้องซื้อกับข้าว ผัก ปลา เพื่อมาทำอาหารให้กับคนในบ้านรายจ่ายในแต่ละเดือนจะอยู่ที่ประมาณ 4 ถึง 5 พันบาท พอเข้าร่วมโครงการแล้ว ได้ปลูกผักกาด มะเขือ ถั่วพลู มะระ ผักบุ้ง สะระแหน่ ไว้กินเอง โดยไม่ใช้สารเคมีโดยนำความรู้จากการอบรมทำปุ๋ยมาใช้ ทำให้มีผักไว้ทำกับข้าว ไม่ต้องซื้อเขา และยังปลอดภัยด้วยเพราะเราปลูกเอง ที่สำคัญคือทำให้ประหยัดไปได้ถึง 600 - 700 บาทต่อเดือน บางเดือนมีเหลือก็แบ่งปันให้เพื่อนบ้าน นำไปแลกกับผักอื่นๆ ที่เพื่อนบ้านปลูก หรือถ้าเหลือเยอะกินไม่ทันก็เอาไปขาย มีรายได้เพิ่มอีกตะหาก” ตอนที่คุยกัน ป้าช่วยเล่าว่าผักที่ปลูกก็ไม่ได้ขายแพง โดยส่งให้แม่ค้าขาประจำในราคาที่ถูกกว่าท้องตลาด เช่น ผักสะระแหน่แม่ค้ารับซื้อจากป้าช่วยในราคากิโลกรัมละ 100 บาท ทำให้วันหนึ่งๆ ป้าช่วยจะมีรายได้จากการจำหน่ายผักประมาณ 200 - 300 บาท

เมล่อนบ้านหนองคาง :

พืชเศรษฐกิจแก็งอง สร้างงาน ดึงคนกลับสู่ภาคภูมิ

ในอดีตพื้นที่ประมาณหนึ่งในสามหรือราวๆ หนึ่งหมื่นไร่ของตำบลแจ้เงอ เป็นพื้นที่นา บ้านหนองคางซึ่งเป็นหนึ่งในตำบลแจ้เงอ และอยู่นอกเขตชลประทาน จึงมีความแห้งแล้ง ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพทำนาปี ซึ่งทำปีละ 1 ครั้ง พอเสร็จสิ้นฤดูทำนา คนวัยแรงงานก็ต้องออกไปนอกพื้นที่ คนวัยหนุ่มสาวไปเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนผู้ที่สูงวัยขึ้นมาหน่อยก็ไปเช่าพื้นที่ในจังหวัดอื่น เช่น อุดรธานี อ่างทอง เพื่อปลูกแตงโมหารายได้เพิ่มในการจุนเจือครอบครัว ทำให้ในหมู่บ้านมีแต่เด็กและคนชรา

นายอนุสรณ์ เนียมแก้ว รองประธานกลุ่มผู้ปลูกเมล่อนบ้านหนองคาง เล่าว่า ผู้นำทั้งในส่วนของผู้ใหญ่บ้าน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลมองเห็นปัญหา จึงได้หาแนวทางแก้ไขร่วมกัน ขณะที่ในปี 2549 รัฐบาลมีโครงการแก้ไขปัญหาคาใจยากจน ได้มีการสนับสนุนงบประมาณลงพื้นที่ตำบลแจ้เงอ 3 โครงการ ซึ่งการปลูก เมล่อนเป็น 1 ใน 3 โครงการนั้น เนื่องจากมองว่ามีความเหมาะสมกับพื้นที่ คือ เป็นพื้นที่ใช้น้ำน้อย จึงได้มีการบูรณาการทำงานร่วมกับ 3 ฝ่าย คือ บริษัทเจียไต๋ พัฒนาชุมชน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่ สนับสนุนงบประมาณแบบให้ยืมแก่เกษตรกรรายละ 450,000 บาท เพื่อเป็นทุนในการสร้างโรงเรือนและเพาะปลูกเมล่อนผ่านการจัดทำบันทึกความร่วมมือ โดยการทำสัญญาการกู้เงินรายบุคคล

บริษัทเจียไต๋ สนับสนุนการองค์ความรู้ในการปลูกเมล่อน สร้างโรงเรือน จัดหาเมล็ดพันธุ์/ต้นกล้า ปุ๋ย ยา วัสดุอุปกรณ์ในการผลิต ตามกรอบงบประมาณที่เกษตรกรได้รับการกู้ยืมมาจาก ธกส. และรับซื้อผลผลิต เพื่อส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ โดยมีการกำหนดคุณภาพและกำหนดราคาโดยบริษัท พร้อมเงื่อนไขว่า ผลผลิตเกรด A หรือมีคุณภาพดีที่สุดจะต้องจำหน่ายให้กับบริษัท เท่านั้น ส่วนเกรดรองลงไปไม่รับซื้อ เกษตรกรต้องไปหาที่จำหน่ายเอง หรือสามารถขายให้กับพ่อค้าแม่ค้าที่มารับซื้อได้ เกษตรกรเป็นเพียงผู้ดำเนินการปลูกเมล่อนตามคำแนะนำ และควบคุมคุณภาพให้ได้ตามมาตรฐานของบริษัท โดยมีกำหนดตามกรอบระยะเวลาตามสัญญาโครงการ 3 ปี

ในระยะเริ่มแรกมีผู้เข้าร่วมโครงการ 20 คน ผลการดำเนินการไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้เกษตรกรบางรายมีหนี้สินจากการกู้ยืมดังกล่าว เนื่องจากเกษตรกรไม่มีประสบการณ์ในการปลูกเมล่อนมาก่อน ทำให้ได้ผลผลิตที่ไม่ได้คุณภาพ ขณะเดียวกันเมล่อนก็ยังไม่เป็นที่รู้จักของตลาดในประเทศไทยมากนักทำให้ขายไม่ได้ราคาเท่าที่ควรจะเป็น “การทำเมล่อนเป็นเรื่องที่ยาก เพราะเป็นพืชอ่อนแอ ต้องดูแลอย่างใกล้ชิด ตอนแรกคิดว่าอาศัยประสบการณ์จากการปลูกแตงโม แต่พอมาทำจริงแตกต่างกัน ทำให้การปลูกในครั้งแรกไม่สำเร็จ เพราะมือใหม่หัดปลูก ผลผลิตไม่ได้คุณภาพตามมาตรฐานการส่งออก และเมล่อนยังไม่เป็นที่รู้จักในเมืองไทย เกษตรกรจึงต้องหันมาทำการตลาด ประชาสัมพันธ์สินค้ากันเอง รวมทั้งเจรจาปรับโครงสร้างหนี้กับรัฐบาลด้วย”

หลังจากที่จบโครงการตามระยะเวลา 3 ปี เกษตรกรหยุดปลูกเมล่อนไประยะหนึ่งราว 2 ปีได้ ก่อนที่จะย้อนกลับมาเริ่มใหม่ เพราะหนีสินที่ยังมีอยู่ เกษตรกรเริ่มนำประสบการณ์เดิมมาปรับประยุกต์ใช้ จนกระทั่งเริ่มประสบความสำเร็จ จากการผลิตเมล่อนได้ตามมาตรฐาน สร้างกำไรให้เกษตรกรปลดหนี้สิน มีรายได้กันอย่างเป็นกอบเป็นกำ ทำให้คนอื่นๆ เริ่มเข้ามาเพิ่มมากขึ้น จนปัจจุบันมีมากถึง 90 ครัวเรือน และส่งผลให้ตำบลหนองแวงเป็นแหล่งเพาะปลูกเมล่อนใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

“เริ่มสำเร็จจริงๆ ปี 2553 จากช่วง 3 ปี แรก ฝึกตัวเองเรียนรู้เริ่มเป็น มีประสบการณ์ พร้อมกับหาตลาดไปด้วย เกรดพรีเมียมขายให้กับเจียไต๋ ส่วนเกรดอื่นๆ ขายให้กับแม่ค้าตลาดทั่วไป หลังจากทีประสบความสำเร็จคนที่เห็นผลก็เริ่มเข้ามา เพิ่มจาก 20 เป็น 55 คน จนปัจจุบันมี 90 ครัวเรือน จาก 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 หมู่ 5 และหมู่ 7 ที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยความสามัคคีของคนในชุมชน ลองผิดลองถูกจนประสบผลสำเร็จในช่วงปลายปี 2552 ที่พอจะผลิตขายได้”

สิ่งที่เรียกว่าประสบผลสำเร็จ คือ สามารถปลูกเมล่อนให้ผลิตเกรด A เพื่อเป็นสินค้าส่งออกได้ และมีการพัฒนาคุณภาพมาเรื่อย จากเมื่อก่อนมีประมาณ 600 กิโลกรัมต่อ 1 โรงเรือน ปัจจุบันสามารถผลิตได้โรงเรือนละประมาณ 1 ตัน หรือได้สินค้าเกรดดีประมาณร้อยละ 50 – 60 ของการปลูกแต่ละครั้ง

การดำเนินงานผ่านกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกเมล่อน บ้านหนองคาง ซึ่งจดทะเบียนเมื่อปี 2556 โครงสร้างการทำงาน มีคณะกรรมการ 15 คน มาจากทั้ง 3 หมู่บ้าน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการ 9101 งบประมาณ 1,300,000 บาท เพื่อสนับสนุนงบประมาณให้กับเกษตรกรหน้าใหม่ ทั้งนี้ กลุ่มมีบทบาทหน้าที่ในการเชื่อมโยงและออกแบบการทำงานร่วมกัน ซึ่งที่ผ่านมา มีการวางแผนการผลิตร่วมกันระหว่างเกษตรกร และบริษัทรับซื้อผลผลิต โดยมีการตกลงในการปลูกให้เหมือนกัน 3 วัน ระยะเวลาการเพาะปลูก 75 วัน เพื่อให้มีระยะเวลาการเก็บเกี่ยวที่ไม่ทับซ้อนกัน ผลผลิตไม่ล้มตาย

“เมื่อตัดแล้วตัดเกรด บริษัทเจียไต้รับไป ส่วนที่เหลือขายให้กับตลาด หรือพ่อค้าที่มารับซื้อ ซึ่งจะได้ราคาที่ดีกว่าที่ขายให้กับบริษัท เพราะเป็นผลผลิตที่เกรดดีกว่า ที่ผ่านมามีหน่วยงานพยายามเข้ามาส่งเสริมการแปรรูปเมล่อน เพื่อสร้างมูลค่าให้กับผลผลิตตกเกรด หรือไม่ได้มาตรฐานตามที่บริษัทกำหนด โดยการทำเมล่อนอบแห้งแต่ก็พบว่าไม่ประสบผลสำเร็จ กลับมีต้นทุนการผลิตสูงกว่าเดิม เนื่องจากเมล่อนเป็นผลไม้ที่มีน้ำมาก ” เกษตรกรจึงต้องพับโครงการนี้ไป

ปัจจุบัน ผลผลิตเมล่อนของตำบลแจ้เงามถูกส่งออกไปไกลถึงประเทศแถบตะวันตกและตะวันออก โดยกลุ่มส่งผ่านให้กับบริษัทคู่ค้า 2 แห่ง คือ บริษัทเจียไต้ จำกัด และบริษัทมหาเกษตร ซึ่งเป็น 2 บริษัทยักษ์ใหญ่ของประเทศ โดยทำสัญญาซื้อกันกันปีต่อปี ในราคากิโลกรัมละ 50 – 55 บาท โดยโรงเรือนหนึ่งปลูกเมล่อน

ได้ประมาณ 800 ต้น สร้างผลกำไรประมาณ 25,000 – 45,000 บาทต่อครั้ง ปีหนึ่งปลูกได้ประมาณ 3 ครั้ง

การปลูกเมล่อน นอกจากจะทำให้เกษตรกรผู้ปลูก หมดหนี้ หมดสิน มีรายได้ทั้งดงาม สร้างฐานะได้อย่างมั่นคงแล้ว ยังส่งผลเชิงสังคมอีกด้วย กล่าวคือ จากการที่มีงานมีอาชีพทำในชุมชน คนวัยแรงงานที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน คนหนุ่มสาวออกจากโรงงาน อุตสาหกรรมกลับมาทำงานที่บ้านของตนเอง ทำให้คนครอบครัวได้อยู่ด้วยกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา “เศรษฐกิจของคนในชุมชนดีขึ้น สมาชิกกลุ่มมีความเป็นอยู่ดีขึ้น เห็นได้จากกลุ่มสามารถขายผลผลิตได้ประมาณ 30 – 40 ล้านบาทต่อปี สมาชิกมีการขยายพื้นที่ปลูกมากขึ้น ซื่อที่ดิน มีโรงเรือนเพิ่มขึ้น บางรายมีมากถึง 70 โรงเรือน และตั้งแต่ปลูกเมล่อนมีรถกันทุกบ้าน หนี้สินก็ลดลง แล้วคุณภาพชีวิตดีขึ้น คนอยู่กับบ้าน ไม่ต้องไปทำงานนอกพื้นที่ ทำให้ครอบครัวอบอุ่น พวกที่ไปทำงานโรงงานก็กลับมาทำงานที่บ้าน เดิมเหลือแต่เด็กและคนแก่ เพราะว่าพ่อแม่ ลูกไปทำงานโรงงานกันหมด พอปลูกเมล่อนคนกลับมาอยู่บ้าน เวลากินข้าวเป็นวงใหญ่ มีทั้งพ่อ แม่ ลูก ปู่ย่า” รองประธานกลุ่มกล่าว

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการเกษตรพบกับปัญหาผลผลิตตกเกรดมีจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถส่งออกได้ จำเป็นต้องนำมาจำหน่ายให้กับพ่อค้าแม่ค้าทั่วไป ซึ่งมีราคาถูกกว่ากันมาก อีกส่วนหนึ่ง คือ การขยายฐานผู้ปลูกเมล่อนให้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเป็นพืชที่ทำรายได้เป็นอย่างดี แต่ติดขัดปัญหาเรื่องการลงทุนสร้างโรงเรือนเพาะปลูกมีต้นทุนสูง (โรงเรือนละประมาณ 70,000 – 80,00 บาท) เกษตรกรที่สนใจต้องกู้ยืมเงินจาก ธกส. ดังนั้น

แนวทางในการพัฒนาต่อยอด คือ หากกลุ่มมีเงินกองทุนของตนเอง ก็จะสามารถนำมาเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิกกู้ยืมไปลงทุนได้ มีเป้าหมายในการพัฒนาผลผลิตให้ได้สินค้าเกรดมาตรฐานในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น โดยวางเป้าหมายว่าในการปลูกเมล่อนแต่ละครั้งจะต้องมีผลผลิตเกรด A ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 รวมถึงความต้องการในการพัฒนาตลาดเพิ่มช่องทางการจำหน่ายเมล่อนให้หลากหลาย และได้ราคา และเป้าหมายสูงสุดของผู้ปลูกเมล่อนคือ การเป็นผู้ส่งออกผลผลิตไปจำหน่ายต่างประเทศโดยกลุ่มเอง ไม่ต้องพึ่งพาบริษัทตัวแทนเหล่านี้

การเชื่อมโยงกับหน่วยงาน

ตามที่ได้เล่ามาแล้ว ตำบลมีการดำเนินงานร่วมกันกับหน่วยงานในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ ในการประชุมของหมู่บ้าน ตำบล หน่วยงานต่างๆ จะมาให้ความร่วมมือร่วมรับฟังพร้อมกันกับชาวบ้าน และยังมีการหนุนเสริมด้านอื่นๆ อาทิ หน่วยงานท้องถิ่น สนับสนุนในส่วนงบประมาณและรับแผนพัฒนาหมู่บ้านเข้าบรรจุในแผนพัฒนาตำบล, สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัด สนับสนุนงบประมาณในการขุดลอกลำคลอง ขุดเหมืองสระน้ำ เพื่อเป็นแหล่งเก็บกักน้ำ และสนับสนุนในส่วนของการให้ความรู้ในการดูแลปรับปรุงดิน, สำนักงานเกษตรอำเภอ สนับสนุนในส่วนของการขึ้นทะเบียนเกษตรกรและดำเนินงานตามโครงการพระราชดำริ, หน่วยงานกระทรวงพลังงานฯ สนับสนุนทำสูบน้ำ, หน่วยงานสาธารณสุข สนับสนุนในส่วนของการตรวจรักษาและหา

สารพิษในร่างกาย, กศน. สนับสนุนในส่วนการอบรมให้ความรู้ในการฝึกอาชีพ งานฝีมือ เป็นต้น

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงและผลลัพธ์ที่ได้

จากการขับเคลื่อนงานโดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผ่านมานั้น จะเห็นว่ามีผลงานที่ชัดเจนหลายอย่างที่ทำให้ตำบลเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เช่น คนเกิดความกระตือรือร้น ให้ความร่วมมือเพราะทำแล้วเห็นผล ส่งผลให้เกิดความสามัคคี ทำให้คนมีกิจกรรมร่วม ที่สำคัญคือ มีสุขภาพ มีวิถีชีวิตที่ดี สามารถพัฒนาแหล่งน้ำ คืนชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกับชุมชน เพราะน้ำเป็นปัจจัยของการปลูกพืช การทำการเกษตรของคนในตำบล ทำให้คนมีความสุขขึ้นจากเดิมโดยวัดได้จาก 1) สามารถทำให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำเพื่อใช้เป็นแหล่งประกอบอาชีพด้านการเกษตร แก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำได้ถึง 12,100 ไร่ 1,436 ครัวเรือน ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรสามารถประกอบอาชีพสร้างรายได้ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น 2) เกิดกระบวนการทำงานที่มีส่วนร่วมทั้งภาคชุมชนและภาคภาครัฐต่างๆ โดยสามารถเชื่อมโยงประสานกับหน่วยงานและภาคีได้อย่างหลากหลาย 3) คนในชุมชนเกิดความสนใจในเรื่องการปลูกผักปลอดสารไว้กินเอง กระตือรือร้นเข้าร่วมกิจกรรมปลูกผักปลอดสาร และเข้ารับการตรวจสุขภาพมีจำนวนถึง 750 คน ทำให้ชาวบ้านได้รู้และตระหนักในเรื่องของการดูแลสุขภาพและการบริโภคอาหารที่ปลอดสารเคมีกันมากขึ้น 4) การปลูกผักไว้รับประทานเองส่งผลต่อเศรษฐกิจใน

ครัวเรือน ชาวบ้านสามารถลดรายจ่ายจากการไปซื้อผักมา
ทำอาหารได้ถึง 600 บาทต่อเดือน

แผนพัฒนาต่อของชุมชน ตำบลแจรงงาม

เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2562 สภาองค์กรชุมชนตำบลแจรง
งามได้ชวนคณะกรรมการและคณะทำงานของตำบลที่เกี่ยวข้องเพื่อ
ปรึกษารื้อกันในเรื่องของการจัดทำแผนธุรกิจชุมชน ในเรื่องการ
ปลูกผักแบบปลอดสารพิษ ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากการจัดทำ
โครงการ บริโภคปลอดภัยในครัวเรือน ที่ได้รับการสนับสนุน
โครงการจาก พอช. และโครงการ สุขภาวะดีพึ่งตนเองได้ทุกวัยที่
แจรงงาม ที่ได้รับการสนับสนุนจาก สสส. ทำให้ทางสภาองค์กร
ชุมชนตำบลแจรงงามได้เล็งเห็นว่า ควรจะมีการต่อยอดและสามารถ
เชื่อมโยงกับโครงการอื่นได้โดยมีแผนงานที่สำคัญ คือ การจัดทำ
แผนธุรกิจชุมชน และการต่อยอดการทำการเกษตรแบบปลอดสาร
ซึ่งคาดว่าจะมีสินค้าที่ของตำบลของสู่ตลาด โดยจะมุ่งเน้นการ
จำหน่ายผักปลอดสารพิษเป็นหลัก และมีการแปรรูปสินค้าเพื่อเพิ่ม
รายได้ และพัฒนาให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอีก 1 แห่ง

ข้อมูล : นาย เชน กาฬธร

ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลแจรงงาม

เรียบเรียง : นายวินัย นันตา

ปารวมคน สู่การพัฒนาชีวิต “คนหนองโรง”

อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

“หนองโรง” เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ประมาณ 95,931 ไร่ เป็นหนึ่งในตำบลประวัติศาสตร์ มีผู้เฒ่าผู้แก่เล่าต่อกันว่า ในสมัยอยุธยาเป็นทางเดินทัพ แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นทหารไทยหรือทหารพม่า และมีการตั้งพักค่ายของพวกเสรีไทยสมัยสงครามโลก ครั้งที่ 2 ปัจจุบันยังมีอนุสรณ์ทั้งเป็นร่องรอยทางประวัติศาสตร์ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเป็นจำนวนมาก เช่น โบสถ์ เจดีย์ ฯลฯ

ตำบลหนองโรง อยู่ห่างจากตัวอำเภอพนมทวน ประมาณ 5 กิโลเมตร ทิศเหนือติดต่อกับตำบลห้วยกระเจา อำเภอ ห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ทิศใต้ติดต่อกับ ตำบลทุ่งสมอ อำเภอพนมทวน ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วงและ ตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมือง ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลดอนตาเพชร อำเภอพนมทวน ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมือง และตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วยจำนวน 17 หมู่บ้าน โดยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง ทั้งหมด

ด้วยสภาพพื้นที่ของตำบลหนองโรงเป็นที่ราบเชิงเขา ดังนั้นจึงมีทรัพยากรธรรมชาติ ประเภทยาไม้ครอบคลุมพื้นที่จำนวนมาก อีกทั้ง เหมาะสมกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ คนหนองโรงส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และหาป่าของป่าเป็น

หลัก แต่ตำบลหนองโรงไม่มีระบบคลองชลประทาน การทำเกษตรกรรมจึงต้องอาศัยน้ำธรรมชาติ ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำ ผลผลิตการเกษตรเสียหายเป็นประจำทุกปี ส่งผลต่อการประกอบอาชีพ ที่ใช้เลี้ยงดูครอบครัวเป็นหลัก อีกทั้งต้องการพื้นที่กลางในการดูแลรักษาป่า รวมถึงแก้ไขปัญหาอื่นในตำบล ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของ **การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง โดยจัดตั้งในวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2551** ซึ่งชาวบ้านใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการโยงพีโยงน้องกลุ่มองค์กรแกนนำในตำบลช่วยกันขับเคลื่อนงานส่วนรวม งานพัฒนาต่างๆ ในตำบล โดยร่วมกันกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาของคนในตำบล คือ “ตำบลน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม นำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ มีศูนย์กระจายสินค้า พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน”

สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง

ใช้แผนพัฒนาตำบลเป็นเครื่องมือโยงชุมชนสู่เป้าหมาย

ปี 2549 เจ้าหน้าที่จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนงานในพื้นที่ได้ชวนชาวตำบลหนองโรงพูดคุยเรื่อง พรบ.สภาองค์กรชุมชน ว่าเป็นกฎหมายรองรับภาคประชาชน แกนนำจึงได้ชักชวนคนในชุมชนไปรับความรู้ และมีส่วนร่วมในการเรียกร้อง พรบ.สภาองค์กรชุมชน เมื่อปี 2550 ที่กรุงเทพมหานคร จนเกิด พรบ.สภาองค์กรชุมชนในปี 2551 ซึ่งตัวครูสมพร ปานโต (ปัจจุบัน คือ ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง) ได้นำความรู้ที่ได้รับจากการไปศึกษาเรียนรู้

กลับมาขยายผลให้กับผู้นำในชุมชน “เนื่องจากเราเป็นครู ผู้นำส่วนใหญ่เป็นลูกศิษย์ ช่วงแรกๆ ได้ชวนกันนั้น ผู้ใหญ่บ้านมาคุยกัน ว่ามีพรบ. มารองรับ เราจะทำอย่างไรที่จะรวมกลุ่มของชาวบ้านแล้วไปขับเคลื่อนงานกับ อบต. ในพื้นที่ แต่ใน พรบ.สภาฯ มีข้อกำหนดว่า คณะผู้บริหารของ อบต. มาเป็นคณะกรรมการสภาฯ ไม่ได้” จึงมีการประชุมครั้งแรกในปี 2551 โดยมีคณะทำงานสภาองค์กรชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี มาร่วมจัดตั้งเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2551 “ดิฉันได้รับเลือกเป็นประธานคนแรก เพราะเขาเห็นว่าสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับคนอื่นได้อย่างชัดเจน ซึ่งหลังจากที่มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนแล้วมีงานเข้ามาในตำบลค่อนข้างมาก”

จากการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง ทำให้เกิดการขยายขยายงานพัฒนาชุมชนในตำบลหนองโรงออกไป โดยใช้เวทีสภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงพี่น้อง กลุ่มองค์กร และแกนนำ ขับเคลื่อนงานพัฒนาในตำบล โดยสิ่งที่ทำให้แกนนำเห็นความสำคัญและตกผลิกร่วมกันว่านอกเหนือจากการพัฒนาคคนแล้วตัวตำบลยังต้องมีแผนพัฒนาตำบล จึงจะนำตำบลไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ร่วมกันกำหนดไว้ จึงได้ร่วมกันกำหนดกระบวนการในการจัดทำแผนพัฒนาเพื่อนำไปสู่เป้าหมายข้างต้น โดยแกนนำสภาองค์กรชุมชน จัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจแนวทางการขับเคลื่อนงานในตำบล ออกแบบและกำหนดวิธีการจัดทำแผนพัฒนาตำบล จัดทีมทำงานและแบ่งบทบาทหน้าที่ พร้อมทำแผนปฏิบัติการ โดยมีแกนนำกลุ่มองค์กร แกนนำสภาองค์กรชุมชนท้องถิ่น ท้องที่ ภาคภาครัฐ เช่น อบต., รพ.สต., อสม, กลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น มาร่วมกันจัดทำข้อมูล วิเคราะห์ศักยภาพ

ของตำบลซึ่งพบว่า ตำบลหนองโรงมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ดังนี้

จุดแข็งที่สำคัญ คือ มีการจัดโครงสร้างคณะทำงานที่เหมาะสมสอดคล้องกับภารกิจ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน การบริหารจัดการมีการแบ่งงาน/มอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ มีการจัดเก็บข้อมูลและนำมาใช้ในการดำเนินการ คณะทำงานสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรงให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน คณะทำงานฝ่ายบริหารสภาฯ ได้รับเลือกให้ทำงานอย่างต่อเนื่อง การบริหารงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีประสิทธิผล ศักยภาพชุมชนมีกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน มีทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี และยังมีการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่ยั่งยืนและเข้มแข็ง เช่น รำเหย่ย ร้อยพรรษา ทำขวัญข้าว เป็นต้น

จุดอ่อนที่ค้นพบ คือ พื้นที่ส่วนใหญ่แห้งแล้งทำการเกษตรไม่ได้ผลเป็นพื้นที่สูงไม่มีระบบน้ำชลประทาน ประชากรบางส่วนยังขาดการมีส่วนร่วม ขาดความรู้ความเข้าใจในการเขียนโครงการเพื่อเสนอของบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง งบประมาณในการลงทุนน้อยไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพ การรวมกลุ่มอาชีพในบางกลุ่มยังเป็นแบบไม่ยั่งยืน ระยะเวลาการดำเนินงานโครงการของรัฐมีน้อย ทำให้ชุมชนเองต้องเร่งรีบในการดำเนินโครงการ รวมถึงแหล่งเงินทุนที่จะนำมาพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลก็มีน้อยด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ดี ตำบลยังมีโอกาสดีๆ ที่มีหลายหน่วยงานใน
ส่วนของภาคีภาครัฐ ภาคเอกชนให้การสนับสนุน หนุนเสริมการ
ทำงานทั้งงบประมาณและเชิงแนวคิด และจากการวิเคราะห์ตำบล
ร่วมกัน คนหนองโรง เห็นสิ่งดี สิ่งด้อย เป็นที่มาของการกำหนด
เป้าหมายข้างต้น เพื่อเป็นธงหลักของตำบล

จากนั้นได้ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาตำบล ซึ่งได้มีการ
จัดเตรียมกับคณะทำงาน มีการออกแบบเวทีการจัดทำแผนโดยมี
ส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นรูปแบบของเวที รายละเอียด
แผนพัฒนาตำบลหนองโรง ดังนี้

แผนงานด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแนว
เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรพืชไร่ พืชสวน
นำมาแปรรูปเพิ่มมูลค่าและนำมาจำหน่าย จัดให้มีศูนย์กระจาย
สินค้าชุมชนของตำบลหนองโรง จัดจำหน่ายสินค้าทั่วไป สินค้า
OTOP และส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลหนองโรง
เพื่อบูรณาการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้
เกิดประโยชน์เกิดรายได้ในชุมชนตำบลหนองโรง

แผนงานด้านสังคม ประเพณีวัฒนธรรม ประกอบด้วย
การเชื่อมโยงเครือข่ายภาคีภาครัฐ งานสืบสานวัฒนธรรมประเพณี
ท้องถิ่น การส่งเสริมด้านปฏิบัติการเด็กและเยาวชนตำบลหนองโรง
โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการเด็ก เยาวชน ห่างไกลยา
เสพติด อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญา
ท้องถิ่น

แผนงานด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยแผนงานหลัก คือ การอนุรักษ์ฟื้นฟู ดูแลทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม และการจัดการขยะชุมชน

แผนงานด้านสุขภาพ มีเนื้อหาหลักประกอบด้วย การขยายเครือข่ายสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล โดยการสนับสนุนงบประมาณกองทุนออมบุญวันละบาท จัดทำโครงการบ้านพอเพียงชนบท

จากนั้นได้จัดเวทีเพื่อเสนอแผนต่อหน่วยงานภาคี หรือเวทีบูรณาการแผนพัฒนาตำบล เวทีนี้จัดขึ้นโดยมีองค์ประกอบผู้เข้าร่วมประกอบด้วย แกนนำชุมชน แกนนำกลุ่มองค์กร และหน่วยงานภาคี ประกอบด้วย นายก อบต. ปลัด อบต. รองนายก อบต. กศน. สถานศึกษา และ ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำองค์กรต่างๆ มีการนำเสนอแผนพัฒนาในทุกด้านของตำบลและส่งมอบแผนให้กับหน่วยงานภาคี

ป่า (ชุมชน) รวมคน คนรวมป่า

ก่อนการรวมตัวก่อตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรงขึ้น พื้นที่ป่าตำบลหนองโรงก่อนปี 2535 มีความอุดมสมบูรณ์มาก เป็นพื้นที่ป่าเบญจพรรณดิบ มีป่าไผ่ ป่ารวก จำนวนมาก ชาวบ้านสามารถเข้าไปเก็บหาของป่า เลี้ยงวัวในป่า และทำการเกษตรได้ แต่ต่อมา รัฐบาลได้สัมปทานป่าไม้ ในพื้นที่ป่าจังหวัดกาญจนบุรี โรงงานกระดาษและโรงงานน้ำตาลในได้เข้ามาสัมปทานพื้นที่ป่าไม้ในพื้นที่ (ป่าห้วยสะพานสามัคคี หมู่ 2 ในปัจจุบัน) ในปี 2535 เกิดการตัดต้นไม้ ทำให้จำนวนพื้นที่ป่าไม้ลดลง และเกิดความแห้งแล้งตามมา

ประกอบกับชาวบ้านใช้สารเคมีในการเกษตร นั่นคือ ปุ๋ยอ้อย ส่งโรงงานน้ำตาล ทำให้แหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคในตำบลแห้งแล้ง มีสารเคมีปนเปื้อนในแหล่งน้ำ และยังเกิดหนี้สินจากการทำการเกษตรผ่านการส่งเสริมของโรงงานที่เข้ามาในพื้นที่

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น คนในชุมชนเริ่มตระหนักถึงความเสื่อมโทรมของป่า จึงได้รวมตัวกันร่วมดูแลรักษาป่า โดยมีแกนนำในพื้นที่เป็นผู้ริเริ่ม ซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านที่สำเร็จการศึกษาจากนอกหมู่บ้าน ในการรวมคนผ่านการใช้เพลงเหย่ย ร้องรำทำเพลงโดยมีเนื้อหาให้คนกลับมาดูแลรักษาและฟื้นฟูป่า เป็นตัวเชื่อมประสานคนในพื้นที่ หลังจากนั้นได้ร่วมขับเคลื่อนายทุนออกจากพื้นที่เนื่องจากเจรจาแล้วไม่เกิดผล สถานการณ์การต่อต้านนายทุนในช่วงแรกนั้นอยู่ในภาวะวิกฤต มีชาวบ้านในพื้นที่หลายคนถูกทำร้ายร่างกาย และข่มขู่ “ป่าแต่ก่อน อุดมสมบูรณ์มาก ต้นไม้เต็มป่าเลย แต่พอเขามาทำสัมปทาน ต้นไม้หายไปเกินครึ่งของป่าเลย ตอนที่ขับเคลื่อนายทุนก็ลำบากมาก มีชาวบ้านหลายคนถูกทำร้าย เขาส่งคนมาทำร้ายให้หยุดต่อต้านเขา” ลุงสงว ขำนาญกำหนด ประธานป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี บอกเล่าความทรงจำในวัยเยาว์ต่อมา หน่วยงานรัฐในพื้นที่ได้เข้ามาใกล้เคียง มีพื้นที่กลางในการเจรจาและหารือทางออกร่วมกัน คนในชุมชนจึงได้ผืนป่าคืนจากนายทุน

ในช่วงแรกนั้น คนในชุมชนได้ร่วมกันฟื้นฟูป่าจากความเสื่อมโทรม มีการใช้การทำบุญป่า (บวชป่า) มาเป็นกุศโลบายเพื่ออนุรักษ์ป่า การไปศึกษาดูงาน เพื่อมาปรับใช้ในพื้นที่ ปัจจุบันป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี หมู่ 2 กลายเป็นป่าอนุรักษ์ที่เป็น

แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของจังหวัดกาญจนบุรี และมีชื่อเสียงได้รับรางวัลระดับประเทศมากมาย

นอกจากการรวมกลุ่มกันอนุรักษ์ป่าชุมชน รวมทั้งดูแลป่าสงวนแห่งชาติป่าหนองโรงที่อยู่ติดกับป่าชุมชนมาอย่างต่อเนื่องแล้ว ในปี 2546 ชุมชนยังได้ร่วมกันจัดตั้ง **“กลุ่มเยาวชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี”** เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ร่วมกันดูแลรักษาป่าและสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันมีสมาชิก ราว 60 คน มีกิจกรรมต่างๆ ในกลุ่มมากมาย ไม่ว่าจะเป็น เพาะกล้าไม้ ปลูกต้นไม้เพิ่มเติมลาดตระเวนร่วมกับผู้ใหญ่เพื่อดูแลรักษาป่า ทำแนวป้องกันไฟป่า รวมถึงการนำศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างเพลงเหย่ย มาถ่ายทอดเป็นบทเพลงเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และดูแลป่า โดยนำไปร้องในกิจกรรมสำคัญของตำบล ร้องประกอบการอบรมให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับการดูแลรักษาป่า รวมถึงแสดงต้อนรับผู้มาเยือน

ครูสมพร ปานโต ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง ได้เล่าเสริมความสำเร็จของป่าชุมชน ที่มาจากการรวมพลังของคนในตำบล และการสนับสนุนของหน่วยงานว่า **“กว่าจะเป็นป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี หมู่ 2 ที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ ต้องผ่านความยากลำบากมากมาย เราต้องวิ่งหาหน่วยงานให้เข้ามาสนับสนุน จนปัจจุบัน ไม่ต้องไปก็มีหน่วยงานเข้ามาถึงที่”**

ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี หมู่ 2 ได้รับรางวัลในระดับประเทศมากมาย อาทิ ในปี 2542 ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีได้รับการคัดเลือกจากกรมป่าไม้ให้เป็น **“ป่าพื้นบ้าน อาหาร ดีเด่นระดับเขต”** ต่อมาในปี 2543 ได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี ให้เป็น **“พื้นที่ตำบล**

เขียวขจีดีเด่น” ระดับจังหวัด มีพืชและสมุนไพรต่างๆ กว่า 200 ชนิด เช่น เห็ดเผาะ เห็ดโคน เห็ดขอน กุ่ม ขี้เหล็ก จัน ตำลึง นมแมว ผักหวาน ย่านาง สารภี มะตูม หว้า ผักเสี้ยน เถาวัลย์เปรียง สะเดา แฉ่ง ฯลฯ

ในปี 2544 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ให้การสนับสนุนงบประมาณในการขับเคลื่อนเรื่องป่าชุมชน และการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ มีการไปศึกษาดูงานด้านการจัดการป่า ณ จังหวัดอุบลราชธานี นครราชสีมา และจังหวัดอ่างทอง จากการดูงานในครั้งนั้นนำมาสู่การจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2544 เบื้องต้นมี 16 เครือข่ายในจังหวัดกาญจนบุรี มีเวทีประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนสถานการณ์ในพื้นที่ เพื่อให้ชาวบ้านรู้สึกว่าการดูแลกันอย่างเป็นระบบไม่ใช่ดำเนินการกันตามลำพัง โดยมีตำบลหนองโรงเป็นหลักให้กับเครือข่ายอื่นๆ จนนำมาสู่การขยายพื้นที่ครอบคลุม 164 ป่าทั่วจังหวัดกาญจนบุรีในปัจจุบัน

ในปี 2548 คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน สามัคคีส่งผลงานการอนุรักษ์ป่าชุมชนเข้าร่วมประกวดรางวัล “ลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 7” ที่จัดขึ้นโดยการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ผลปรากฏว่าได้รับรางวัลทั้งในประเภทชุมชน (ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีใช้ป่าชุมชนเป็นสะพานสู่การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม) และรางวัลประเภทกลุ่มเยาวชน (กลุ่มเยาวชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี พลังการอนุรักษ์ที่ขับเคลื่อนผ่านบทเพลง)

ปี 2551 สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง มีส่วนร่วมสำคัญในการผลักดันงบประมาณมาเสริมหนุนเครือข่ายป่า ผ่านการเขียนโครงการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุน

สิ่งแวดล้อมในนามของสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง ได้รับงบประมาณจำนวนหนึ่ง เพื่อสนับสนุนเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 50 พื้นที่ โดยมีระยะเวลาในการดำเนินการ 3 ปี ปี 2554 หน่วยงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี นำพื้นที่เตรียมประกาศเป็นป่าสงวนจำนวน 4,000 ไร่ แต่ได้ยกเลิกไป มาให้ประชาชนในพื้นที่ 3 ตำบลเป็นผู้ดูแล โดยตำบลหนองโรงเป็นหนึ่งในนั้น จึงทำให้ตำบลหนองโรงมีพื้นที่ป่ารวม 2,094 ไร่ 2 งาน

ครูสมพร ปานโต ได้กล่าวทิ้งท้ายว่า “งานที่ผ่านมาของเรา คือ กิจกรรมดำเนินการเกี่ยวกับป่าชุมชน เช่น การปลูกต้นไม้เสริมในเขตพื้นที่ป่า มีการทำแนวกันไฟป่าป้องกันไฟไหม้และลุกลาม มีการออกตรวจลาดตระเวนป่า มีการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช กำจัดพืชรุกรานต่างถิ่นได้แก่ ต้นผกากรอง ทั้งนี้ป่าชุมชนมีประโยชน์กับชุมชนมากมาย เราอาศัยป่าเราก็ดูแลป่า เราดูแลซึ่งกันและกัน คนเมืองมีซูเปอร์มาร์เก็ตสำหรับซื้ออาหาร แต่คนหนองโรงป่าชุมชนเป็นซูเปอร์มาร์เก็ตให้กับชุมชน อยากกินอะไร ก็หาได้ในป่าชุมชนของเรา ป่าชุมชนเป็นโรงพยาบาลให้เรา มีพันธุ์พืชมากมายที่เป็นตัวยาลำคัญในการรักษาโรค เป็นโรงเรียนให้ทั้งผู้ใหญ่และเด็กได้เรียนรู้ เป็นสนามให้เด็กเล่น เป็นที่เลี้ยงสัตว์ของชุมชน และที่สำคัญป่าชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ดูงานให้กับคนทั้งในและนอกตำบลได้เรียนรู้วิถีต่างๆ หลายด้าน หลายขนาน หลากหลายองค์ความรู้ในป่าชุมชนของเรา”

ปายังคนอยู่ : คนรักษาป่า ป่ารักษาคน

จากการที่ปามาสมบูรณ์ทำให้ 4 หมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ป่าเห็นประโยชน์จากป่า ซึ่งในปีหนึ่งๆ ผลผลิตจากป่าสามารถสร้าง

มูลค่า สร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ได้ประมาณ 5 ล้านบาท “จากการที่เราเห็นประโยชน์จากป่าชุมชนของเรา จึงมาคิดกันว่าจริงๆ แล้วการที่เราเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าน่าจะมีมูลค่าเท่าไร จึงมีการจัดเก็บข้อมูลเบื้องต้น แรกๆ มีเด็กๆ เยาวชนมาเก็บข้อมูลจากคนในหมู่บ้านว่าปีหนึ่งๆ ได้ประโยชน์เท่าไร แล้วนำข้อมูลมาสรุปวิเคราะห์ว่ามีพืชอะไรบ้าง นำมาสู่การขยายต้นไม้มิในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม จนถึงพื้นที่โซนป่าปลูก ทำให้ชุมชนเริ่มเห็นประโยชน์ชัดเจนมากขึ้นจากการช่วยกันดูแลรักษาป่าให้คงอยู่”

ตัวอย่างของขึ้นชื่อ ของป่าห้วยสะพานสามัคคี หมู่ 2 ได้แก่ เห็ดโคน “จะเห็นว่ามีการจอมปลวกอยู่ตามต้นไม้ที่ตายซาก เห็ดโคนเยอะมาก มูลค่าไม่ต่ำกว่า 2 – 3 ล้านบาทต่อปี หากรวมกับผลผลิตอื่นๆ ยอดจั่น ตระครี ตกประมาณ 5 ล้านบาทขึ้นไป ที่เราได้ประโยชน์จากตรงนี้ เห็ดโคนของที่นี่จะหวานกรอบ เนื่องจากเป็นดินปนทราย ทำให้ไม่มีดินหุ้มมาก เพราะฉะนั้นซื้อเห็ดโคนบ้านเรา หากขุดดินออก หักดินออกแล้วเหลือประมาณ 8 – 9 ชีด แต่ถ้าซื้อที่อื่นจะเหลือประมาณครึ่งๆ ประมาณ 50 – 50”

“จากการที่เรามาใช้ประโยชน์จากป่าจำนวนมาก เราได้แนวคิดว่าจะใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน สัมกับวิถีคนอยู่กับป่า “ป่ายังคนอยู่” หรือป่าอยู่คนก็ยังมีชีวิตอยู่ ใช้ชีวิตร่วมกัน เพื่อให้ลูกหลานของเราได้ใช้ประโยชน์สืบต่อไปอย่างยั่งยืน” อาจารย์สมพร ปานโต กล่าวทิ้งท้าย

รวมคนจากป่า สู่การพัฒนาพัฒนาตำบลในมิติอื่นๆ

ผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง

จากการฟื้นฟูป่า นำสู่การจัดตั้ง “สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง” เนื่องจากต้องการพื้นที่กลางในการทำกิจกรรมของคนในชุมชน อีกทั้ง เป็นพื้นที่เชื่อมโยงกับหน่วยงาน ผ่านการจัดทำแผนตำบล โดยสำนักงานภาคกลางและตะวันตก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เข้ามาหนุนเสริมการจัดทำแผน ในการจัดทำแผนนอกจากการเน้นอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าแล้ว ยังเน้นในเรื่องของการแก้ไขปัญหาเรื่องปากท้องของคนในตำบลเป็นเรื่องสำคัญ และเป็นที่มาของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งในพื้นที่มีต้นทุนดี ๆ มากมาย เช่น กลุ่มอาชีพ แม่บ้าน การพัฒนาด้านเกษตรกรรม เป็นต้น ทำให้เกิดการพัฒนายอดผลิตภัณฑ์ การตลาดร้านค้า การท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับทางพัฒนาชุมชนอำเภอพนมทวน กศน.พนมทวน และหน่วยงานอื่นๆ นอกจากนี้ยังได้มีการดูแลด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งในเรื่องของการจัดสวัสดิการดูแลคนในตำบล การดูแลด้านที่อยู่อาศัยให้กับผู้ยากจน ด้อยโอกาส การส่งเสริมสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมการดูแลรักษาป่า จนทำให้หนองโรงเป็นทั้งพื้นที่ต้นแบบ และเป็นที่น่าสนใจศึกษาเรียนรู้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการขับเคลื่อนงานของทั้งภาครัฐ และเอกชน จนทำให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในวงการป่า การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจชุมชน อีกทั้งยังมีศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ที่เป็นแหล่งเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งระดับอำเภอ และจังหวัด

หนุนเสริมอาชีพ สร้างรายได้ เลี้ยงปากท้องคนในชุมชน

ด้วยเนื้อเรื่อง คนตำบลหนองโรง มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากร และผลผลิตจากการเกษตรมากมาย จึงมีการ ต่อยอดและพัฒนาเป็นสินค้าสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน รวมถึงรวมตัวเป็นกลุ่มอาชีพต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มแปรรูปผลผลิตจากตาล กลุ่มสานเปลจากไม้ไผ่ของป่าชุมชน กลุ่มน้ำสมุนไพรจากป่าชุมชน กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์จากต้นปอสา กลุ่มแปรรูปข้าวสารหอมมะลิ กลุ่มข้าวเกรียบสมุนไพรสายรุ้ง และอื่นๆ อีกมากมาย โดยมีสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง เป็นพื้นที่กลางในการหารือเพื่อยกระดับกลุ่มอาชีพในชุมชน

ต่อมา ชุมชนประสบปัญหาด้านการรวมกลุ่มอาชีพในการผลิตสินค้า ที่ผ่านการหนุนเสริมจากภาครัฐแต่ไม่มีตลาดในการจำหน่าย ประกอบกับมีสินค้าด้านการเกษตรเมื่อต้องขนส่งนำไปขายในเมืองทำให้เกษตรกรต้องเพิ่มต้นทุน ส่งผลให้มีกำไรน้อย ชาวบ้านต้องไปซื้อสินค้าในเมืองเพื่อนำมาอุปโภคบริโภค ภาคประชาสังคมและประชาชนในพื้นที่จึงได้ร่วมกันระดมทุนจัดตั้งร้านค้าประชารัฐ/ศูนย์กระจายสินค้าชุมชนโซนพนมทวนขึ้นในปี 2559 และใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง เชื่อมประสานกับพาณิชย์จังหวัดกาญจนบุรี บริษัทประชารัฐจังหวัดกาญจนบุรี สำนักงานเกษตรจังหวัด รวมถึงพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี ในการหนุนเสริมการบริหารจัดการศูนย์ และอื่นๆ อีกทั้งได้ประสานงานกับร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา เพื่อเป็นร้านค้าเครือข่าย ปัจจุบัน มีสมาชิกร้านค้าชุมชน จำนวน 106 คน จำนวนเงินทุน 2,103,900 บาท กิจกรรมสำคัญคือจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค

ทั่วไป รับซื้อ-จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน เป็นศูนย์กระจายสินค้าให้กับชุมชน ชาวบ้านได้นำสินค้ามาวางจำหน่าย เช่น ข้าวสารหอมมะลิ ข้าวสารชนิดต่างๆ เมล่อน เป็นต้น สินค้าที่ทำด้วยมือ (แฮนด์เมด) จากกลุ่มถักตะกร้าหรือของใช้จากเชือกป่านมัดฟาง กลุ่มสานงูขี้เห็บข้อ (อุปกรณ์ช่วยป้องกันนิ้วลื้อค) และมีสินค้าจากกลุ่มแม่บ้าน เช่น กลุ่มข้าวเกรียบสีรุ้งสมุนไพร กลุ่มแคปหมูไร้มัน กลุ่มขนมทองม้วนทองพับเนื้อตาล/สมุนไพร กลุ่มผ้าขาวม้าทอมือ เป็นต้น

ศูนย์กระจายสินค้าชุมชนฯ มีคณะทำงานบริหาร 15 คน มีองค์ประกอบมาจากผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นผู้นำธรรมชาติ และผู้นำที่มีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ ตัวแทนกลุ่มอาชีพ และคณะทำงานชุดต่างๆ ในตำบล โดยมีนางสมพร ปานโต เป็นประธาน “เราดูคนที่ทำงานร่วมกันเป็นประจำอยู่แล้ว โดยดูว่าเป็นคนที่มีจิตอาสาเลือกคนที่เห็นๆ กันนี้แหละ หากเสนอซื้อแต่งตั้งเมื่อได้มาแล้วเขาไม่มีใจที่จะทำงานก็ไม่มีประโยชน์” ครูสมพร ปานโต ประธานศูนย์กระจายสินค้ากล่าว ทั้งนี้ เมื่อนำรายได้หักลบกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น จะทำการจัดสรรกำไรสุทธิทุก 12 เดือน โดยแบ่งเป็น 1) เงินทุนสมทบกองทุนฯ เพื่อขยายงานและดำเนินการในกิจการของศูนย์ฯ 25% 2) จ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระเงินแล้วให้แก่สมาชิก 50 % 3) จ่ายเป็นค่าตอบแทนคณะกรรมการดำเนินการศูนย์ฯ 10% 4) จ่ายเป็นสวัสดิการและพัฒนาชุมชน (สามกองทุนฯ ตามสัดส่วนเรือนหุ้น) 10% และ 5) จ่ายสมทบกองทุนพัฒนาเครือข่ายจังหวัด 5% ส่งผลให้คนในชุมชนทุกกลุ่มอาชีพ มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น

ยกระดับการเกษตร เพิ่มรายได้

ผ่านศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

พื้นที่ตำบลหนองโรง เป็นชุมชนเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกร เช่น ปลูกข้าว มันสำปะหลัง อ้อย ผัก ผลไม้ เป็นต้น แล้วแต่บริบทของหมู่บ้าน แต่เดิมมีการรวมตัวของเกษตรกรกลุ่มเล็กๆ ราว 10 คน ที่ต้องการเข้ามาแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น ปัญหาน้ำที่ใช้ในการทำเกษตรไม่เพียงพอ ศัตรูพืช ต้นทุนปัจจัยทางการผลิตสูง ราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ เกิดภาวะหนี้สินจากการแบกรับภาระต้นทุนการเกษตร มีการใช้สารเคมีทางการเกษตรส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในพื้นที่ ฯลฯ เป็นต้น จึงได้รวมตัวกันเพื่อพูดคุยหารือทางออกและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยใช้ร่มไม้เป็นสถานที่ประชุม

ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 กลุ่มชาวบ้านเกษตรกรจึงพยายามหาแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้สามารถลดต้นทุนและเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการผลิต จึงมีการจัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)” ที่หมู่ที่ 8 บ้านรางยอมา เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการเกษตรกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเน้นวิธีการส่งเสริมให้เกษตรกรดำเนินตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ 9 อีกทั้งยังเป็นจุดนัดหมายในการพูดคุยปรึกษาหารือที่เกี่ยวกับการเกษตรในตำบลหนองโรง ซึ่งเป็นศูนย์ทางการเกษตรในระดับอำเภอและระดับจังหวัดที่มีชื่อเสียง และคน

จากในและนอกพื้นที่เข้ามาดูงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีนายประทีน อ่อนน้อย เป็นประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) พร้อมด้วยคณะกรรมการศูนย์ฯ อีก 9 คน ที่ผสมผสานไปด้วยคนรุ่นใหม่และคนที่มีประสบการณ์ และผ่านการคัดเลือกจากการประชุมของกลุ่มเกษตรกรในตำบลหนองโรง มีวาระการดำรงตำแหน่ง 2 ปี โดยเน้นคนที่มีใจและมีความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วม นายประทีน อ่อนน้อย ได้กล่าวว่า “*ไม่ได้บอกว่าใครต้องทำ ขอแค่คนที่มีใจพร้อม ทำร่วมกันเลย*” โดยบทบาทของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) นอกจากจะบริหารจัดการศูนย์ ยังมีบทบาทหน้าที่ในการพูดคุยการแก้ไขปัญหา โดยมีแนวทางก็คือ “การนำปัญหามาหารือร่วมกัน” ทั้งที่แก้ไขได้และแก้ไขไม่ได้ แต่ส่วนมากก็สามารถแก้ไขได้ จากการแลกเปลี่ยนแนวคิด และร่วมมือร่วมใจในกลุ่ม

ด้วยเนื้อ สมาชิกศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เป็นสมาชิกของ สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง ด้วยเช่นกัน ทำให้รับรู้สภาพปัญหาเกษตรกรว่าแต่ละหมู่มีปัญหาอะไร โดยใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรงเป็นพื้นที่ที่ให้พี่น้องเกษตรกรได้มาปรึกษาหารือพูดคุยและวางแนวทางการพัฒนาตำบลร่วมกัน นอกจากการเข้ามาหนุนเสริมของสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง ยังมีหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาหนุนเสริม เช่น กรมพัฒนาที่ดิน ที่เข้ามาส่งเสริมและให้องค์ความรู้เรื่องการปรับปรุงดิน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนองค์ความรู้ บุคลากร และงบประมาณในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

กรมส่งเสริมการเกษตร เข้ามาส่งเสริมและให้องค์ความรู้เกี่ยวกับ
ด้านการเกษตร เป็นต้น

หลังจากการก่อตั้งศูนย์ฯ จนถึงปัจจุบันต้องผ่านการลองผิด
ลองถูกมาหลายครั้งจนเป็นที่ยอมรับได้ในปัจจุบัน ซึ่งการโน้มน้าว
ให้เกษตรกรหันมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรพอเพียงไม่ใช่
เรื่องง่าย จำเป็นต้องใช้เวลาในการดำเนินการ โดยทำให้เกษตรกร
รอบข้างเห็นก่อนว่าเรานั้นทำได้ ปรับเปลี่ยนได้ ได้ผลจริง ซึ่งเป็น
เรื่องที่ต้องใช้เวลา แต่ในปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ก็ยอมรับมากขึ้น
ดูได้จากจำนวนสมาชิกที่มีจำนวน 119 ราย เข้ามาอยู่ภายใต้ศูนย์นี้
 อีกทั้งยังส่งผลให้คนในตำบลมีสุขภาพที่ดีขึ้นจากการบริโภคอาหาร
ปลอดภัย เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ภาวะหนี้สินลดลง ต้นทุนปัจจัย
ในการผลิตลดลง และกลุ่มยังสนับสนุนให้สมาชิกเกิดการจัดทำ
บัญชีครัวเรือนในการออมอีกด้วย

จากป่าและภูมิปัญญาท้องถิ่น สู่การท่องเที่ยวชุมชน

หลังจากที่ทำเรื่องร้านค้าชุมชน ส่งเสริมรักษาวัฒนธรรม
ประเพณีพื้นบ้าน (รำเหย่ย) งานงานงานป่าชุมชน และมีคนมาดู
งานเป็นจำนวนมาก แคนนำในชุมชนจึงได้ร่วมกันคิดต่อว่าทำ
อย่างไรที่จะให้การท่องเที่ยวในตำบลหนองโรงมีประสิทธิภาพดี
ยิ่งขึ้น “ไม่ใช่ประสานคนโน้นคนนี้สะเปะสะปะ คิดว่าเราน่าจะ
จัดตั้งเป็นชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้หมู่บ้าน อบต.เป็นผู้ออก
คำสั่งแต่งตั้ง เพราะว่าเดิมเราเริ่มจาก 4 หมู่บ้าน อนาคตอยากจะ
ขยายให้พี่น้องทั้งตำบลได้รับประโยชน์ร่วมกัน”

ต่อมาตำบลหนองโรงได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนหรือท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ทำให้ตำบลหนองโรงเป็นที่รู้จักกันมากขึ้น มีแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในตำบล เช่น การศึกษาและเรียนรู้ป่าชุมชน เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรม (เพลงเหย่ย) การทอผ้าขาวม้า แปรรูปตาล จาวตาล เชื่อม ลูกตาลลอยแก้ว ซิมอาหารพื้นบ้านเช่น น้ำพริกมะสัง แกงคั่วหัวตาล ทอดมันใบเปราะ น้ำพริกมะสัง เป็นต้น

แต่ละเดือนจะมีผู้ที่สนใจจากทั่วประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไม่ต่ำกว่า 1,000 คน ทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการขายสินค้าต่างๆ และรายได้จากการท่องเที่ยวชุมชน เช่น ค่าไกด์ชุมชน 300 บาท/คน/วัน ค่ารถอีแต่น 500 บาท/คัน/วัน/ ค่าเช่ารถจักรยานคันละ 20 บาท ค่าอาหารกลางวันคนละ 100 บาท อาหารเย็น 130 บาท ค่าอาหารว่าง 2 มื้อ/วัน พร้อมน้ำดื่มสมุนไพร 60 บาท ค่าที่พักโฮมสเตย์คนละ 300 บาท พร้อมอาหารเช้า ฯลฯ

นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงกลุ่มต่างๆ ทั้งในและนอกตำบลมาสนับสนุนการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ททท. ปตท. บริษัท SCG บริษัทผลิตไฟฟ้าราชบุรี สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เข้ามาสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ ในเรื่องของเศรษฐกิจและทุนชุมชน และในปี 2561 ยังได้ร่วมกันจัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลหนองโรง โดยบูรณาการการทำงานร่วมกับร้านค้าประชารัฐ ใช้สถานที่นี้เป็นจุดบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตำบลหนองโรงด้วย ซึ่งองค์กรต่างๆ ในชุมชนได้จัดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนกับสำนักงานเกษตรอำเภอพนมทวน ขึ้น

ทะเบียนสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนกับกรมการพัฒนาชุมชน
อุตสาหกรรมจังหวัด พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

ดูแลความเป็นอยู่คนทุกกลุ่มในตำบล ด้วยกองทุนสวัสดิการชุมชน

นอกจากการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและทุนในตำบลแล้ว ในตำบลยังมีการดูแลซึ่งกันและกัน ผ่านกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองโรง ซึ่งมีฐานการเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงคนทั้ง 17 หมู่บ้านเข้าไว้ด้วยกัน โดยเริ่มจากการเชื่อมโยงมาจากแกนนำกลุ่มป่าชุมชนที่ต้องการให้เกิดการดูแลชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนโดยใช้ฐานการเรียนรู้จากป่าชุมชน จึงเกิดเป็นแนวคิดและสนใจที่จะอยากจัดตั้งกองทุน โดยแกนนำได้ไปดูงานที่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองสางห้วย จังหวัดกาญจนบุรี จากแนวคิดสำคัญที่ "อยากดูแลคนเป็นมากกว่าคนตาย" จึงได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งกองทุนฯ ขึ้นเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2549 เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาเดือดร้อน โดยใช้การออมเป็นหลักในการจัดสวัสดิการ เพื่อให้เกิดการเกื้อหนุนกันในหมู่พี่น้องสมาชิก ผู้ด้อยโอกาส รวมถึงสร้างหลักประกันสำหรับประชาชนอย่างมีส่วนร่วม และสร้างสาธารณะประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งมั่นคง ปัจจุบันนั้น มีสมาชิก 1,327 คน จากจำนวนประชากรในตำบลทั้งหมด 7,200 คน มีเงินกองทุนสวัสดิการรวม 3,223,153.23 บาท เป็นเงินที่มาจากการสมทบสวัสดิการจากสมาชิกรายปี 2,263,000 บาท สมทบจาก พอช. 906,121 บาท องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 100,000 บาท และจากดอกเบี้ยธนาคารและค่าธรรมเนียมแรกเข้า 34,032.23 บาท มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก 6 ประเภท คือ

1) กรณีคลอดบุตร 2) กรณีเจ็บป่วย 3)ทุนการศึกษาของสมาชิกในวัยเรียน 4) กรณีเสียชีวิต 5) กรณีประสบภัยพิบัติจากธรรมชาติ และ 6) การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กองทุนสนับสนุนและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและกิจกรรมทางศาสนา

เล็งเห็นศักยภาพ ให้ความสำคัญ ไม่ทอดทิ้ง

สร้างการมีส่วนร่วมผู้สูงอายุ ผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุ

โรงเรียนผู้สูงอายุ ต.หนองโรง อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี ตั้งอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง เป็นหนึ่งในภาคีของสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง ซึ่งได้ดำเนินการมาแล้ว 15 ปี นับตั้งแต่เป็นชมรมผู้สูงอายุในปี 2547 และยกระดับเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุ ในปี 2558 ซึ่งถือเป็นหัวใจของผู้สูงอายุของตำบลหนองโรง เป็นพื้นที่สังคมผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เช่น กิจกรรมด้านศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี การรำเหย่ย เป็นต้น เพื่อช่วยลดปัญหาความเหงา โรคซึมเศร้าจากผู้สูงอายุ รวมถึงยังเป็นพื้นที่สร้างอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุจากวิชาเรียน เช่น งานประดิษฐ์ เป็นต้น เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวอีกด้วย

โรงเรียนผู้สูงอายุนั้น ก่อกำเนิดจากนโยบายของรัฐบาล ในปี 2547 ที่ให้จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุผ่านการหนุนเสริมของสถานีอนามัยในพื้นที่ และยกระดับเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุ ผ่านการขอรับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยองค์การบริหารส่วน

ตำบลหนองโรง ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลได้เข้ามามีบทบาท
หลักในการดูแลโรงเรียนผู้สูงอายุ

ปัจจุบันนี้ โรงเรียนผู้สูงอายุ ต.หนองโรง ได้กลายเป็นพื้นที่
ศึกษาดูงานที่สำคัญแห่งหนึ่ง โดยมีหน่วยงานเข้ามาดูงานทุกเดือน
เดือนละ 2-3 ครั้ง ด้วยเนื่องยังมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีการ
บริหารจัดการโรงเรียนทั้งด้านงบประมาณ คน รวมถึงหลักสูตรใน
การสอนที่ดี

ซ่อมสร้างที่อยู่อาศัย จุดเริ่มต้นความมั่นคง

ผ่านโครงการบ้านพอเพียงชนบท

ถึงแม้เศรษฐกิจของคนในตำบลหนองโรง จะมีแนวโน้มที่ดี
ขึ้นเรื่อยๆ จากการขับเคลื่อนงานของคนในตำบล ในรูปแบบที่
หลากหลาย และการหนุนเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ยังมีผู้
ที่มีรายได้น้อย และประสบปัญหาด้านที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง สภา
องค์กรชุมชนตำบลหนองโรง ซึ่งเป็นแกนหลักในการพัฒนาของคน
ในตำบล จึงได้หาทางออกให้กับผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยที่มี
รายได้น้อย ผ่านการจัดทำข้อมูลผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยที่มี
รายได้น้อย เพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการ
ปรับปรุงซ่อมแซม ต่อเติมบ้านให้แก่ผู้มีรายได้น้อย รวมถึงผู้มีรายได
น้อยที่เป็นผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส ผ่านโครงการบ้าน
พอเพียงชนบท จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
ซึ่งได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2560-2562 รวม 32
หลังคาเรือน งบประมาณรวม 507,261 บาท โดยได้รับงบประมาณ
ในปี 2560 จำนวน 14 หลังคาเรือน งบประมาณ 216,965 บาท ปี

2561 จำนวน 10 หลังคาเรือน งบประมาณ 180,000 บาท และปี 2562 จำนวน 8 หลังคาเรือน งบประมาณ 110,296 บาท ปัจจุบันดำเนินการปรับปรุง ซ่อมแซมที่อยู่อาศัยเสร็จเรียบร้อยแล้วทั้ง 32 หลังคาเรือน ผลจากการดำเนินการโครงการดังกล่าว ทำให้ผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยเหล่านี้มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง มีความปลอดภัยและถูกสุขลักษณะมากขึ้นอย่างเห็นได้อย่างชัดเจน นำมาซึ่งความภาคภูมิใจของเจ้าของบ้านและแกนนำคนทำงาน

ร่วมแรงร่วมใจ ก้าว (พัฒนา) อย่างต่อเนื่อง

สู่ความเข้มแข็ง “คนบนองโรง”

จากการรวมคนเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ ในวันนี้หนองโรงได้ยกระดับพัฒนาจากป่าสู่มิติอื่นๆ ที่เกิดผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดจากข้างต้น ด้วยความสามัคคีร่วมพลังของคนในตำบล และความต้องการที่อยากจะพัฒนา รวมถึงการหนุนเสริมจากภาคีหน่วยงานภาครัฐ ที่ล้วนแล้วแต่มาจากการเริ่มต้นจากการลงแรงของคนในตำบล และใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตำบล ถึงแม้วันนี้ความสำเร็จของตำบลหนองโรงจะไต่ด้วยกลีบกุหลาบแล้ว แต่คนตำบลหนองโรงจะไม่หยุดพัฒนา เพื่อให้คนตำบลหนองโรงก้าวทันโลก และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในตำบลทุกมิติได้อย่างแท้จริง

“แผนพัฒนาตำบล”

ฐานสู่การแก้ไขปัญหาพัฒนาพื้นที่อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ตำบลสระพัง อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี

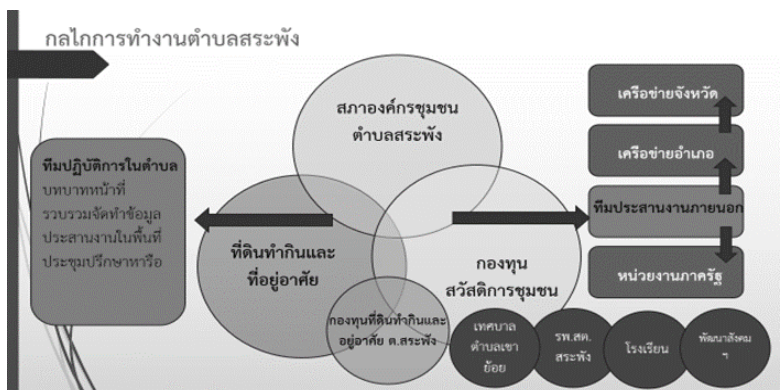
ตำบลสระพังเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเก่าแก่กว่า 100 ปี เนื่องจากมีสระน้ำซึ่งเดิมชื่อว่าสระบัวงาม เมื่อคราวที่กองทัพพม่าผ่านมาถึงบริเวณนี้ไม่มีน้ำกิน ชาวบ้านก็ไม่ให้ทหารพม่าจึงใช้หอกขุดเป็นสระน้ำ จนในที่สุดสระน้ำนี้เมื่อขุดเรื่อยๆ ก็เกิดการพังและกว้างมากขึ้นจนได้ชื่อว่า “สระพัง” และได้เรียกกันต่อๆ มาจนกลายมาเป็นชื่อตำบลสระพัง ปัจจุบันอยู่ในเขตปกครองของเทศบาลตำบลบางบาล มีทั้งหมด 4 หมู่บ้าน พื้นที่ทั้งหมดประมาณ 36,381.25 ไร่ จำนวนประชากร 1,527 ครัวเรือน 3,564 คน

ลักษณะพื้นที่ แบ่งเป็นย่านการค้าพาณิชย์ ย่านเกษตรกรรมชนบทตามสภาพพื้นที่เขตชลประทาน และย่านที่อยู่อาศัย ซึ่งบางส่วนเป็นเขตชุมชนหนาแน่นและมีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งตามแนวเขตถนนเพชรเกษม

การขับเคลื่อนงานพัฒนาของตำบลสระพัง

กลุ่มผู้นำชุมชนร่วมกับกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ ในตำบล โดยได้มีการร่วมจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2553 ปัจจุบันมีสมาชิกสภาองค์กรชุมชนครอบคลุมทั้ง 4

หมู่บ้าน มีคณะกรรมการและที่ปรึกษารวม 20 คน และมีการ
ประชุมเพื่อวางแผนการทำงานอย่างต่อเนื่อง

ในปี พ.ศ. 2562 ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดเพชรบุรี และ
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ซึ่งมี
บทบาทสำคัญในการยกระดับและหนุนเสริมการขับเคลื่อนงาน โดย
มีสภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา
พื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง โดยใช้
เครื่องมือทั้งข้อมูลตำบล ระบบบริหารจัดการ การวางกลไกและ
บทบาทที่ชัดเจน การจัดทำแผนพัฒนาตำบลที่ครอบคลุมทุกมิติ ซึ่ง
กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลมีขั้นตอนหลักๆ ดังนี้ 1) เตรียม
ความพร้อมชุมชน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเรียนรู้ตนเองและชุมชน
วิเคราะห์สาเหตุปัญหาและจัดลำดับความต้องการของชุมชน 3)
การกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาร่วมกัน 4) การกำหนด
เป็นแผนงานโครงการ เพื่อให้ชุมชนมีแนวทางในการพัฒนาชุมชน

โดยกำหนดจาก
แผนพัฒนาที่ครอบคลุม
ทุกมิติ 5) การปฏิบัติตาม
แผนชุมชนอย่างเป็น
รูปธรรม บนพื้นฐานของ
ข้อมูล การคิด การ
ตัดสินใจ และการลงมือ
ทำ

**ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพ ตำบลสระพังมีจุด
แข็ง** เช่น มีผู้นำที่ดีและเข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มและมีการออมเพื่อ
ช่วยเหลือกัน เป็นตำบลเล็กทำให้มีความใกล้ชิด สนับสนุนกันมาก
มีกองทุนเงินล้านทุกหมู่บ้าน มีประเพณีที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น
เช่น ประเพณีไ้ดดอกไม้ – บุญข้าวจี งานบุญวันสารทและลาวเวียง
เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตชลประทาน มีการคมนาคมที่สะดวก มีสหกรณ์
การเกษตรรับซื้อข้าวอยู่ในพื้นที่ ถือเป็น**โอกาส**ที่ดีของตำบล แต่
ด้วยความเจริญทางเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดดทำให้มีการขยายตัว
ของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก เกิดมลภาวะ นำไปสู่ความ
เสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมและชุมชนแออัดก็ยังคงเป็น**อุปสรรค**
และประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการพัฒนา
ชุมชนเนื่องจากต้องทำมาหากินเลี้ยงชีพ จึงไม่มีเวลาให้กับส่วนรวม
มากนัก และขาดความเข้าใจในงานพัฒนาท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็น
จุดอ่อนที่ต้องช่วยกันพัฒนาต่อ

จากการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนจึงนำมาสู่การกำหนด **วิสัยทัศน์** มุ่งพัฒนาคมน เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งและความสำเร็จของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง เป้าหมาย ชุมชนเข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งพาตนเองได้ และมี**ยุทธศาสตร์** หลักที่สำคัญ 1) ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบล 2) พัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน 3) อนุรักษ์ พื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม 4) ประชาชนในตำบลมีสุขภาวะที่ดี 5) ส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา

จากกระบวนการจัดทำแผนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีทั้งแกนนำ ผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอเขาย้อย นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเขาย้อย กศน.ตำบลสระพัง พัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสระพัง ที่เข้าร่วมกระบวนการเกิดเป็นแผนพัฒนาตำบลสระพัง ในด้านต่างๆ ดังนี้

แผนงานด้านคุณภาพชีวิต ประกอบด้วยโครงการสำคัญ คือ การส่งเสริมสวัสดิการชุมชน สร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน การต้านยาเสพติด โรงเรียนชุมชนต้านยาเสพติด สร้างการเรียนรู้เรื่องสิทธิของคณพิการ ผู้สูงอายุ สนับสนุนความเข้มแข็งสภาองค์กรชุมชน

แผนงานด้านสุขภาพ ประกอบด้วยโครงการสำคัญ คือ การดูแลสุขภาพกับสังคมผู้สูงวัย การเจาะเลือดตรวจสารเคมีในร่างกายเกษตรกร การส่งเสริมการออกกำลังกาย และการส่งเสริมการตรวจสุขภาพประจำปีของผู้สูงอายุ

แผนงานด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญา คือ
โครงการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

แผนงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ประกอบด้วย โครงการสระสวาย-คลองใส การจัดการขยะติดเชื้อใน
ชุมชน การจัดการขยะในชุมชน

แผนงานด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย โครงการส่งเสริม
อาชีพแก่ผู้สูงอายุ สตรีแม่บ้าน และคนด้อยโอกาส ระบบ
ชลประทานน้ำเพื่อการเกษตร ตลาดสินค้าชุมชนและสินค้าเกษตร
ปลอดภัย

การจัดทำแผนพัฒนาตำบลสระพังของภาคประชาชน
นำมาสู่การเชื่อมโยงแผนและการเสนอแผนต่อหน่วยงานและ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีคณะทำงานสภาองค์กรชุมชน
ตำบลติดตามแผนการพัฒนาและเข้าร่วมประชุมกับเทศบาลตำบล
เขาย้อย ในการประชาคมแผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปี (2561 – 2564)
สามารถเชื่อมโยงบรรจุแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเขาย้อย เพื่อ
ตอบสนองความต้องการของประชาชนและแก้ไขปัญหาของ
ประชาชนเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

จากการขับเคลื่อนงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง
มีรูปธรรมการทำงานในหลายด้าน อาทิ การส่งเสริมทุนหมุนเวียน มี
การจัดตั้งกลุ่มไว้เพื่อรองรับและการสืบสานกิจกรรมของตำบล การ
ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีของชาวลาวเวียง การส่งเสริมทางด้าน
เศรษฐกิจและทุนชุมชน สวัสดิการชุมชน เป็นต้น โดยผ่านกิจกรรม
ต่างๆ ดังนี้

การส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมลาวเวียง

ในตำบลสระพัง มีประชาชนที่มีเชื้อสายลาวเวียงอาศัยอยู่ในหมู่ที่ 1 และ หมู่ที่ 3 เป็นอีกแห่งหนึ่งที่หันมารื้อฟื้นจุดเด่นทางวัฒนธรรม ในอดีตการแต่งกายแบบลาวเวียงและลาวกลางในอดีตนั้นสวมใส่ผ้าไหม เพราะอาชีพดั้งเดิม คือ ปลูกลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้า นำมาตัดเย็บเสื้อผ้านุ่งห่มกันเอง หญิงนุ่งผ้าซิ่นลายนาควัสดุสับบิตมีผ้าสไบเฉียง เก้าอี้หมอนวอย ต่อมาลูกหลานชาวไทยลาวเวียงมีการพัฒนาการแต่งกายตามสมัยปัจจุบันทั่วไป จึงหาชุดการแต่งกายแบบชาวไทยลาวเวียงได้ยาก การนุ่งห่มเสื้อผ้าไปทำบุญก็เกินไปตามยุคสมัย แต่ในปัจจุบันกระแสวัฒนธรรมท้องถิ่นกลับมาได้รับความนิยม ชาวชุมชนจึงหันมาส่งเสริมประเพณีดั้งเดิมของตน คือ การส่งเสริมฟื้นฟูจารีตให้มีการแต่งกายชุดลาวเวียงในงานบุญประเพณี เช่น เดือนสามบุญข้าวจี่ งานบุญวันสารทที่จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี เพื่อให้พี่น้องลูกหลานที่ไปทำมาหากินต่างถิ่น กลับมาทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และมีการมอบรางวัลสำหรับผู้แต่งกายสวยงาม ซึ่งต้อง “งามถูกต้องตามวัฒนธรรมดั้งเดิม” จึงนิยมแต่งกายชุดลาวเวียงมาทำบุญกันเป็นจำนวนมาก ที่ผ่านมาชาวลาวเวียงตำบลสระพังได้ร่วมกันการสืบค้นรวบรวมประวัติความเป็นมาของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของตนเอง รวมถึงการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้เด็ก เยาวชน ประชาชนในท้องถิ่นได้รู้ความเป็นมาของบรรพบุรุษของตน ทำให้เกิดความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิด วัฒนธรรมอันดีของชุมชน ซึ่งคุณค่าของประเพณี เป็น

การปลูกฝังให้ลูกหลานในหมู่บ้านมีความรัก ความกตัญญูรู้คุณต่อบรรพบุรุษ และสืบทอดต่อไป

กลุ่มเกษตรปลอดภัย ข้าวเหลืองปะทิว

ภายใต้การดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง ได้มีการขับเคลื่อนงานด้านเศรษฐกิจและทุนชุมชน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผ่านโครงการเศรษฐกิจและทุนชุมชน ปีงบประมาณ 2559 จำนวน 50,000 บาท ในการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อกำหนดเป้าหมาย ทิศทางการพัฒนาตำบล จัดทำแผนพัฒนาตำบลด้านเศรษฐกิจและทุนชุมชน พร้อมเชื่อมโยงแผนพัฒนากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในพื้นที่ตำบลสระพัง มีแนวคิดที่จะทำเรื่อง “สร้างอาหารปลอดภัยให้ชุมชน” เนื่องจากเห็นว่าในพื้นที่มีต้นทุนเดิมอยู่แล้ว คือ การปลูกข้าวปลอดภัย โดยใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวเหลืองประทิวเป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมือง เนื่องจากเป็นพันธุ์พื้นบ้าน ทนต่อโรค เหมาะกับสภาพพื้นที่ หรือภูมิประเทศ ทำให้ไม่ต้องใช้สารเคมีมาก และคนในพื้นที่นิยมกินรวมทั้งเป็นอนุรักษ์พันธุ์ข้าวด้วย สภาองค์กรชุมชนตำบลสระพังจึงได้มีการจัดเก็บข้อมูลจำนวนผู้ที่ปลูกข้าวเหลืองประทิวในตำบลสระพังว่ามีจำนวนกี่ราย ใช้พื้นที่กี่ไร่ จากนั้น ได้ชักชวนกันมาจัดตั้งกลุ่มผู้ปลูก “ข้าวเหลืองประทิว” ขึ้น เมื่อปี 2559 มีสมาชิกที่เป็นคนในพื้นที่เข้าร่วมกลุ่มเริ่มแรก 10 ราย พื้นที่จำนวน 95 ไร่ ในการดำเนินการ กลุ่มเกษตรปลอดภัย ข้าวเหลืองประทิว มีนายวิเชียร ศรีสอาด ซึ่งเป็นแกนนำ ได้ประสานงานกับเกษตรอำเภอเขาชัยยงค์ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวราชบุรี มาส่งเสริมให้ความรู้กับเกษตรกรที่

เป็นสมาชิก ปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 15 คน พื้นที่รวม 115 ไร่ และยังมีเครือข่ายในตำบลอื่นที่เข้าร่วมกลุ่มด้วย 5 ราย พื้นที่ประมาณ 30 ไร่

“ข้าวเหลืองประทิว” ด้วยคุณสมบัติเด่นเฉพาะตัวของข้าวพันธุ์นี้ เป็นข้าวที่หุงขึ้นหม้อ มีสารอาหารไนอะซินหรือวิตามินบี3ปริมาณ 9.32% ซึ่งสูงกว่าข้าวกล้องจากข้าวพันธุ์อื่นๆ เป็นพันธุ์ข้าวที่ทนต่อน้ำ คือ “น้ำท่วมไม่เกิน 7 วันข้าวจะไม่ตาย เพราะว่าด้วยคุณสมบัติของปล้องต้นข้าวทำให้สามารถยึดต้นได้สูงขึ้น เมื่อเกิดพายุพัดก็จะล้มราบและสามารถฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ได้ อีกทั้งยังทนต่อหญ้า ทำให้ไม่ต้องใช้ปุ๋ยใช้สารเคมี” แต่ก็มีจุดอ่อน คือ ปลุกได้ปีละ 1 ครั้งเท่านั้น และยังมีผลผลิตต่อไร่ค่อนข้างต่ำ ประมาณ 50 - 60 ถังต่อไร่ โดยส่วนใหญ่เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วกลุ่มจะขายเป็นข้าวเปลือกให้กับสหกรณ์การเกษตรเขาย้อย ซึ่งเป็นภาครัฐร่วม เพราะสมาชิกยังไม่มีที่เก็บและไม่มีสถานที่สำหรับตากข้าวในปริมาณที่มากมาย ได้ บางส่วนเก็บไว้ทำธุรกิจ/แปรรูปโดยกลุ่มและกินเอง แต่หากกลุ่มต้องการข้าวสาร สามารถขอซื้อกลับคืนมาจากสหกรณ์เพื่อนำมาสีและบรรจุถุงขาย เป็นการเพิ่มมูลค่า สร้างกำไรให้กับกลุ่มได้อีกทางหนึ่ง แต่จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มยังน้อย เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง เช่าที่ดินทำนา

หลังจากที่กลุ่มดำเนินการมาได้ 1 ฤดูทำนา หรือ 1 ปี ได้มีการเชื่อมโยงกับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวราชบุรี สหกรณ์การเกษตรเขาย้อย เกษตรอำเภอ ซึ่งได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงพันธุ์ข้าวเหลืองประทิวให้มีคุณภาพได้ผลผลิตดียิ่งขึ้น รวมถึงเรื่องการตลาด และแนวทางการพัฒนาพันธุ์ข้าวและกลุ่มให้

มีความยั่งยืน จากหารือร่วมกันดังกล่าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวราชบุรีได้แนะนำให้ทำ GAP เพื่อยกระดับสินค้า หลังจากทีกลุ่มผ่าน GAP แล้ว ได้จัดตั้งและจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนข้าวเหลืองประทิว ตำบลสระพัง ในปี 2561 โดยมีคณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 9 คน ต่อมาปี 2562 ได้มีการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มข้าวพื้นเมืองเหลืองประทิว มีการจัดการด้านการตลาดร่วมกับสหกรณ์การเกษตรเขาย้อย โดยการรวบรวมผลผลิตของสมาชิกในกลุ่ม ไปเก็บไว้ที่สหกรณ์การเกษตรอำเภอเขาย้อย การจำหน่ายให้กับสหกรณ์ในเกรดของข้าวปลอดสารจะมีราคาสูงกว่าข้าวที่มีการใช้สารเคมีประมาณ 500 – 700 บาทต่อตัน

ที่ผ่านมากลุ่มเกษตรกรปลอดภัย ข้าวเหลืองประทิว ได้มีการเชื่อมโยงและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทำให้ได้รับความเชื่อมั่นจากสมาชิกและชาวบ้านในพื้นที่ให้ความสนใจเข้าร่วมกลุ่มเพิ่มขึ้น สามารถขยายฐานไปยังพื้นที่ตำบลอื่น โดยหน่วยงานองค์กรที่เข้าร่วมเป็นภาคีให้การสนับสนุน อาทิ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวราชบุรี ให้ความรู้และส่งเสริมการพัฒนาพันธุ์ข้าว จัดหาพันธุ์ข้าวให้กับสมาชิก และตรวจสอบรับรองมาตรฐาน GAP เพื่อยกระดับคุณภาพข้าวของกลุ่ม สหกรณ์การเกษตรเขาย้อยจำกัด ส่งเสริมเรื่องการตลาด และทุนทางด้านการผลิต สำนักงานเกษตรอำเภอเขาย้อย ส่งเสริมให้ความรู้ด้านการปลูกข้าว การดูแลข้าว รวมถึงเป็นส่วนสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มขึ้นทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน กรมอุตุนิยมวิทยา และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่งเสริมให้ความรู้ด้านการแปรรูปและการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์

ผลการดำเนินงานของกลุ่ม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ เรื่อง ทั้งการขยายความรู้ไปสู่เกษตรกรรายอื่น โดยการชักชวนเกษตรกรรายอื่นมาทำข้าวนาปี ประกอบกับเห็นว่าตนเองทำแล้วได้ดีจึงทำให้คนอื่นทำตาม เหตุจูงใจ คือ ลดต้นทุน ลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ เหมาะสมกับพื้นที่ลุ่มที่มีน้ำลึก ต้นทุนการผลิตต่ำ ทำให้เกษตรกรมีรายได้มากกว่ารายจ่าย ไม่ต้องลงทุนมาก ทำให้มีรายได้มากกว่า ไม่ขาดทุน ซึ่งไม่เหมือนกับการปลูกข้าวพันธุ์อื่น ดินมีความอุดมสมบูรณ์ จากการปลูกข้าวปีละ 1 ครั้ง ไม่ต้องใช้ปุ๋ยเคมี และได้ปุ๋ยธรรมชาติจากการปลูกพืชใช้น้ำน้อยในช่วงว่างเว้นจากฤดูกาลทำนา เช่น การปลูกถั่ว และลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาสุขภาพ ลดค่าหมอค่ายาประมาณ 1,000 กว่าบาท ลดค่าใช้จ่ายจากการซื้อสารเคมีประมาณ 1,500 บาทต่อไร่ อีกทั้งเกษตรกรมีรายได้เสริมจากการปลูกพืชในพื้นที่ว่างหรือบริเวณริมคันนา เช่น ดอกดาวเรือง พืชผักสวนครัว เมื่อปลูกข้าวปลอดสารก็มีกุ้ง หอย ปู ปลา มีพืชผักธรรมชาติที่สามารถเก็บมากินได้อย่างปลอดภัย กลับจากนาก็เก็บผักบุงมากินได้ เป็นต้น สมาชิกมีรายได้เพิ่มจากการจำหน่ายข้าวเปลือกให้กับสหกรณ์มากกว่าการจำหน่ายให้กับโรงสี ประมาณตันละ 500 บาท เกิดการเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจในระดับจังหวัด โดยมีการส่งผลผลิตออกไปจำหน่ายกับจังหวัดใกล้เคียง ทำให้ปัจจุบันคนสระพังได้ตระหนักถึงการรักษาพันธุ์ข้าว“เหลืองปะทิว”เพิ่มมากขึ้น

จากสวัสดิการพื้นฐานสู่สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย

อีกหนึ่งความภาคภูมิใจของคนในตำบลสระพัง นั่นคือ การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสระพัง เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2554 จากการเข้ามาสนับสนุนโดยคณะกรรมการขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชนจังหวัดเพชรบุรี ร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง โดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือ ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักออมเงิน แบ่งปัน เอื้ออาทร และช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชน ภายใต้ปณิธานที่ว่า “ให้อย่างรู้คุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี”

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสระพังแรกตั้งมีสมาชิกเข้าร่วม 120 คน จากทั้ง 4 หมู่บ้านในตำบล เงินสมทบจากสมาชิกจำนวน 5,000 บาท แรกเริ่มมีการจัดสวัสดิการให้กับชุมชน 3 ประเภท คือ 1) สวัสดิการด้านการเกิด 2) สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลและสาธารณสุข และ 3) สวัสดิการด้านการเสียชีวิต โดยได้รับรองขึ้นเป็นองค์กรสวัสดิการสังคมเมื่อปี 2556 ปัจจุบันกองทุนฯ มีสมาชิกทั้งหมด 320 คน มีเงินสมทบจากสมาชิก ภาครัฐ และท้องถิ่น ประมาณ 500,000 บาท มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก 8 ประเภท ได้แก่ การจัดสวัสดิการด้านการเกิด ด้านรักษาพยาบาลและสาธารณสุข เสียชีวิต การศึกษา อาชีพ ผู้ด้อยโอกาส ที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน และด้านสาธารณะประโยชน์

การขับเคลื่อนงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสระพัง นำไปสู่กระบวนการเพิ่มการจัดสวัสดิการต่างๆ โดยเริ่มมาจากการจัดทำข้อมูลในชุมชน วิเคราะห์สถานการณ์ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน จะเห็นได้จากการจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยและ

ที่ดินทำกินนั้น เกิดจากคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล
ร่วมกับสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง เทศบาลตำบลเขา
ย้อย กำหนดผู้ใหญ่บ้าน รพ.สต.สระพัง โรงเรียนที่เป็นองค์กรภายใน
ตำบล และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด
เพชรบุรี ในปี 2556 ค้นพบว่า ตำบลสระพังนั้นมีปัญหาในด้านที่อยู่
อาศัยและที่ดินทำกิน ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีที่ดินทำกิน ตลอดจนที่อยู่
อาศัยไม่มั่นคง มากถึง 600 ครัวเรือน รวมถึงมีข้อมูลการจัด
สวัสดิการให้กับสมาชิกด้านที่อยู่อาศัย ระหว่างปี 2559 - 2562
จำนวน 12 ครัวเรือน เพราะเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน เป็น
ปัญหาหนึ่งของตำบล คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการฯ จึงได้
ประชุมและมีมติในการปรับเพิ่มสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยและที่ดิน
ทำกินในระเบียบกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสระพังและเริ่ม
เดินหน้าแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินอย่างจริงจัง เป็นการ
ทำงานร่วม ทั้งคณะกรรมการของกองทุนสวัสดิการชุมชนและสภา
องค์กรชุมชน ทั้งการบูรณาการร่วมของกองทุนสวัสดิการชุมชนกับ
กองทุนที่ดินและที่อยู่อาศัยตำบลสระพัง

ในส่วนของกองทุนที่ดินและที่อยู่อาศัยนั้น จัดตั้งขึ้นเพื่อ
เป็นการปลูกฝังนิสัยประชาชนในตำบลสระพังให้รู้จักการออมเพื่อ
พึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสร้างความสัมพันธ์ให้
เกิดขึ้นในชุมชน เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมสนับสนุนการแก้ไข
ปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยกับสมาชิกที่ประสบความ
เดือดร้อน เช่น การซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้มีความมั่นคงปลอดภัย
ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการสร้างขบวนการมีส่วนร่วมระหว่างผู้
เดือดร้อนกับชุมชน ท้องถิ่น ภาครัฐเครือข่ายและองค์กรอื่นๆ

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้มีการขับเคลื่อนงานในการดูแลช่วยเหลือสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนในเรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยให้กับสมาชิกในตำบล ในปี 2558 มีการเชื่อมโยงฐานข้อมูลสมาชิกร่วมกันของกองทุนสวัสดิการชุมชนกับกองทุนที่ดินและที่อยู่อาศัย เพื่อให้เกิดการดูแลสวัสดิการไปพร้อมกัน เกิดบูรณาการดำเนินงานในพื้นที่ระหว่างประเด็นงานต่างๆ แกนนำชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำสภาองค์กรชุมชน หน่วยงานภาคี เช่น เทศบาลตำบลเขาย้อย รพ.สต.สระพัง โรงเรียนที่เป็นองค์กรภายในตำบล และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเพชรบุรี และมีการจัดทำแผนพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยอีกด้วย

หลังจากนั้นได้ทำการขับเคลื่อนงานพัฒนาของตำบลสระพัง โดยเฉพาะเรื่องการแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยชนบท และจากการจัดเวทีนำเสนอแผนพัฒนาท้องถิ่นกับหน่วยงานภาคี ซึ่งแผนพัฒนาในเรื่องโครงการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยแก่ประชาชนได้ถูกบรรจุอยู่ในแผนของเทศบาลตำบลเขาย้อย เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนที่ผ่านการพิจารณาและมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือให้ได้มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง และสนับสนุนงบประมาณในปี 2562 ตามแผนงาน จำนวน 50,000 บาท จากกระบวนการทำงานร่วม ส่งผลให้เกิดการแก้ไขปัญหาในภาพรวม คือ ในปี 2558 - 2559 ดำเนินการช่วยเหลือผู้เดือดร้อนที่อยู่อาศัย ภายใต้โครงการ “แก้ไขปัญหาดินที่อยู่อาศัย ตำบลสระพัง” แบบให้กู้จำนวน 4 ครัวเรือน สมาชิก 19 คน และปี 2560 - 2561 ช่วยเหลือแบบให้กู้จำนวน 8 ครัวเรือน สมาชิก 17 คน และแบบให้เปล่าจำนวน 15 ครัวเรือน สมาชิก 36 คน

รูปธรรมตัวอย่างการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย

ด้วยเงินกองทุนของคนในชุมชน

นางนารี ศรีสุวรรณ บ้านเลขที่ 37 ม.4 จากเงินหมุนเวียน
กองทุนที่ดินและที่อยู่อาศัยตำบลสระพัง

นอกจากนี้ ยังเกิดความร่วมมือในการบูรณาการทำงานกับเทศบาลตำบลเขาย้อย เพื่อแก้ไขปัญหาแก่ผู้เดือดร้อนจำนวน 1 ครอบครัว ได้แก่ นางขวัญจิตต์ คงดี บ้านเลขที่ 39 หมู่ 3 ตำบลสระพัง ซึ่งนางขวัญจิตต์ แสดงความดีใจหลังจากได้รับการช่วยเหลือกล่าวว่า “ตนเอง มีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้ไม่สม่ำเสมอ บางวันก็ไม่มีงานจ้าง บ้านที่อยู่ก็ทรุดโทรมมาก ห้องน้ำตั่วเวลาฝนตกน้ำท่วมขังใช้งานไม่ได้ หลังคาบ้านรั่วไม่กันฝน สุขภาพร่างกายก็ไม่ค่อยแข็งแรง มีคนมาช่วยซ่อมบ้านให้รู้สึกดีใจมาก ได้รับงบประมาณจากโครงการบ้านพอเพียงชนบทมาซ่อมหลังคา และเทศบาลซ่อมห้องน้ำให้ นอกจากนี้เวลานอนก็ไม่ต้องคอยหลบฝนเวลาฝนตกห้องน้ำก็ดีขึ้น สะดวกขึ้น รู้สึกขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง”

ผลจากการดำเนินการดูแลผู้เดือดร้อนที่อยู่อาศัยของ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสระพัง ร่วมกับกองทุนเพื่อที่อยู่อาศัย และที่ดินทำกินทำให้เกิดความร่วมมือในการขับเคลื่อนงานโดยใช้ พื้นที่เป็นตัวตั้ง ของหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ อาทิ สภาองค์กรชุมชน ตำบลสระพัง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เทศบาลตำบลเขาย้อย โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสระพัง ก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจของคนในตำบล ทำให้ผู้เดือดร้อนในชุมชนมีที่อยู่ที่ดีและ มั่นคงจากการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยทรุดโทรม และการมีสุขภาพที่ดีขึ้นของผู้ที่อาศัยอยู่ภายในบ้าน รวมถึงเกิดความร่วมมือร่วมใจของ คนในตำบล แม้กระทั่งผู้เดือดร้อนที่มีความรู้เรื่องช่างก็ได้ลุกขึ้นมา ช่วยซ่อมแซมที่อยู่อาศัยร่วมด้วย ไม่ได้แต่รอรับเพียงอย่างเดียว และยังสามารถช่วยเหลือคนอื่นๆ ในชุมชนได้อีกด้วย ทำให้เกิด ความภาคภูมิใจทั้งคนให้และคนรับ สภาองค์กรชุมชนมีความมั่นใจ ในการขับเคลื่อนงานร่วมกับหน่วยงาน เกิดการเชื่อมโยงประเด็น งานในพื้นที่ระหว่างสวัสดิการชุมชนและสภาองค์กรชุมชน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการขับเคลื่อนงานที่ผ่านมาของ คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน สภาองค์กรชุมชนตำบลสระ พัง ที่ขับเคลื่อนงานร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ จนสามารถแก้ไข ปัญหาหรือบรรเทาเบาบางความเดือดร้อนให้กับผู้ที่มีที่อยู่อาศัยไม่ มั่นคง จนเกิดความภาคภูมิใจกับทั้งผู้ขับเคลื่อนงาน ผู้ให้ และผู้รับ เป็นจำนวนไม่น้อย แต่ก็ยังพบว่าการทำงานที่ผ่านมายังมีปัญหา ข้อ ตัดขัดที่เป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนอยู่บ้าง อาทิ ขาดการ ประชาสัมพันธ์งานกองทุนสวัสดิการ ทำให้มีสมาชิกน้อย ขณะเดียวกันคณะกรรมการหรือคนทำงานเองมีความเข้าใจหลักคิด

เรื่องระบบกองทุนสวัสดิการน้อยด้วยเช่นกัน จึงเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเชื่อมั่นและขยายฐานสมาชิกเพิ่มให้มากขึ้น นอกจากนี้ยังขาดคนที่มิจิตอาสาที่จะเข้ามาร่วมในการขับเคลื่อนงานในตำบลอีกแห่งหนึ่ง พบว่าในตำบลมีกลุ่มองค์กรการเงินอื่นๆ แต่ไม่สามารถบูรณาการทำงานร่วมกันได้หรือนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิก

ด้วยเหตุนี้ คณะทำงานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสระพัง จึงมีแผนที่จะขับเคลื่อนงานต่อไปในอนาคต เพื่อขยายฐานสมาชิก จัดสวัสดิการดูแลอย่างครอบคลุมคนทุกกลุ่มในตำบลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมีแผนที่จะดำเนินการ 1) ขยายจำนวนสมาชิกซึ่งปัจจุบันมีเพียง 350 คน (จากประชากรทั้งหมด 3,800 คน) โดยมีเป้าหมายให้ได้ปีละ 50 คน 2) เพิ่มสวัสดิการ เช่น จัดสวัสดิการดูแลแม่วัยใส สนับสนุนการพัฒนาอาชีพแก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสภาพจิตใจที่แจ่มใสและมีรายได้เพิ่ม รวมถึงการเยี่ยมผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง 3) พัฒนาศักยภาพคนทำงานในเรื่องการบริหารจัดการอย่างมีธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความโปร่งใส และเชื่อมั่นจากสมาชิกเก่าและผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกใหม่ 4) ขยายเงินกองทุน โดยประสานเชื่อมโยงกับภาคเอกชนต่างๆ ให้การสนับสนุน 5) เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเขาย้อย เพื่อบรรจุเรื่องสวัสดิการชุมชนเป็นหนึ่งในแผนงานของหน่วยงานเป็นต้น

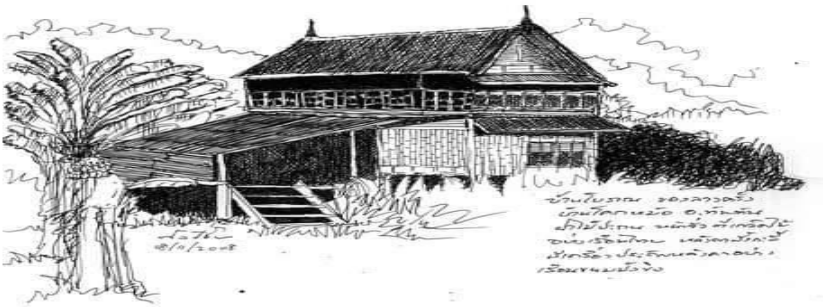
จากการขับเคลื่อนงานในหลายๆ ด้านที่ผ่านมาของตำบลสระพัง ซึ่งใช้แผนพัฒนาตำบลเป็นเครื่องมือเพื่อวางยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาตำบลในระดับต่างๆ และมีการดำเนินงานเพื่อ

ตอบสนองต่อปัญหาของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ สมาชิกชุมชนเกิดความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งจากเยาวชน ผู้นำ และชาวบ้าน เช่น 1) คนในชุมชนเห็นคุณค่าของจารีตประเพณีดั้งเดิม รู้ความเป็นมาของบรรพบุรุษ ทำให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิด มีความหวงแหนและสามารถสืบทอดไม่ให้สูญหาย 2) การปลูกข้าวปลอดสาร ทำให้คนปลูกมีความสุข สุขภาพแข็งแรง ผู้บริโภคปลอดภัยจากสารเคมี เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 3) เกิดการฟื้นฟูระบบนิเวศน์ จากการลดใช้สารเคมี ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งสัตว์และพันธุ์พืชที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น 4) เมืองค์กร(กองทุนสวัสดิการชุมชน/กองทุนเพื่อที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน) ที่คอยช่วยเหลือเมื่อเกิดความเดือดร้อนหรือจำเป็น ชุมชนมีความเอื้ออาทรและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 5) เกิดการเชื่อมโยงประสานกับหน่วยงานและภาคีได้อย่างหลากหลาย 6) สภาพองค์กรชุมชนเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโครงการ กิจกรรม สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในท้องถิ่นมาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเป็นรูปธรรมได้มากขึ้น

แผนพัฒนาค้นหาคุณค่าของชุมชน... สภาพองค์กรชุมชนตำบลสระพัง ใช้แผนพัฒนาตำบลเป็นเครื่องมือเพื่อวางยุทธศาสตร์ และสามารถจัดทำแผนพัฒนาตำบลที่มาจากความร่วมมือของทุกคน จากการใช้สภาพองค์กรชุมชนเป็นเวทีกลาง นำไปสู่รูปธรรมการทำงานที่ชัดเจนนำมาซึ่งความภาคภูมิใจ สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชน สร้างความเชื่อมั่นในการทำงานพัฒนา ทำให้เกิดแนวทางการขับเคลื่อนงานต่อโดยใช้สภาพองค์กรชุมชนเป็นกลไก

หลักในการแก้ไขปัญหาของชุมชน สนับสนุนและพัฒนากลุ่มองค์กร
กองทุนต่างๆ ให้เกิดความเข้มแข็ง และประสานความร่วมมือ
เชื่อมโยงกับหน่วยงานภาคีสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะการจะ
สร้างชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน คนในชุมชนต้องเห็นความสำคัญ
ของการพัฒนาบ้านเกิด รักและหวงแหนชุมชนของตนเอง รวมถึง
ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

จัดสวัสดิการ สร้างเศรษฐกิจชุมชน
พัฒนาคุณภาพชีวิต คนตำบลโคกหม้อ
ตำบลโคกหม้อ อำเภอทพทัน จังหวัดอุทัยธานี

บริบทพื้นที่ และแผนพัฒนาของตำบลโคกหม้อ

ตำบลโคกหม้ออยู่ในอำเภอทพทัน จังหวัดอุทัยธานี ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านเขาน้อย หมู่ที่ 2 บ้านเกาะพยอม หมู่ที่ 3 บ้านโคกหม้อ หมู่ที่ 4 บ้านเขาลูกช้าง และหมู่ที่ 5 บ้านหินกอง ประชากรประมาณ 2,375 คน สันนิษฐานว่ามาจากเชื้อสายลาวครั้งที่อพยพมาจากเมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านโคกหม้อประมาณปี พ.ศ. 2390 การอพยพครั้งนี้ได้นำสิ่งของเครื่องใช้และเครื่องนุ่งห่ม เช่น ผ้าถุงมัดหมี่ตีนจก ติดตัวมาด้วย และสันนิษฐานว่าเดิมเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของชนชาวมอญเนื่องจากมีการ

ชุดพบเศษหม้อและเครื่องปั้นดินเผาจำนวนมากที่ท้ายหมู่บ้าน ประกอบกับพื้นที่ที่ตั้งชุมชนเป็นทีดอน หรือภาษาลาวเรียก “โคก” จึงตั้งชื่อบ้านว่า “บ้านโคกหม้อ” ประชาชนในตำบลโคกหม้อส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาเป็นหลัก หลังจากเสร็จจากการทำนา ผู้หญิงในตำบลโคกหม้อจะมาทอผ้าเป็นอาชีพเสริม

ในปี 2562 สภาองค์กรชุมชนตำบลโคกหม้อ เป็นพื้นที่กลางในการประสานกลุ่มองค์กร หน่วยงานทั้งในและนอกพื้นที่ มาร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาตำบล โดยใช้เวทีประชุมแกนนำเพื่อวางแนวทาง จุดประกายความคิด สร้างความมั่นใจและใช้กระบวนการชุมชนในการจัดทำแผน วิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ จัดเวทีทำแผนพัฒนา จัดทำข้อเสนอแผนพัฒนาต่อหน่วยงานท้องถิ่น จนถึง การถอดความรู้และสรุปบทเรียนจากการขับเคลื่อนงาน

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของตำบลร่วมกัน พบว่า ตำบลโคกหม้อมีจุดแข็งที่สำคัญ เช่น ผู้นำชุมชนมีความสามัคคี มีประเพณีท้องถิ่นที่ดีงาม เป็นแหล่งทอผ้าคุณภาพดี มีกองทุนในชุมชน เส้นทางคมนาคมสะดวก ส่วนจุดอ่อน อาทิ อยู่นอกเขตชลประทาน ทำให้ขาดแคลนน้ำทำการเกษตรนอกฤดูการ ไม่มีระบบการบริหารจัดการน้ำแบบยั่งยืน ไม่มีแหล่ง ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ประชาชนไม่มีอาชีพเสริมนอกเหนือจากอาชีพเกษตรกรรม ไม่มีตลาดกลางในการรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร มีการใช้สารเคมีในภาคเกษตร ในด้านโอกาส พบว่าในพื้นที่ตำบลโคกหม้อ มีหน่วยงานราชการต่างๆ ในพื้นที่เพื่อติดต่อประสานงานและให้ความช่วยเหลือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหาร การ

จัดการสาธารณะ การเงินและการคลัง ฯลฯ ทางด้านอุปสรรคพบว่า งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาลไม่มีความไม่แน่นอน ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาพื้นที่ และไม่ครอบคลุมครบทุกด้าน ความขัดแย้งทางการเมืองในระดับประเทศทำให้การบริหารด้านนโยบายไม่มีความแน่นอน ภาวะโลกร้อนส่งผลให้เกิดภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง ภัยหนาว น้ำท่วม หมอกควัน และต้นทุนและปัจจัยการผลิตมีราคาสูง ความสามารถในการแข่งขันลดลง และราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ

ต่อจากนั้นได้ร่วมกันกำหนดภาพฝันของตำบลโคกหม้อผ่านวิสัยทัศน์ที่ว่า “โคกหม้อ ชุมชนเข้มแข็ง แหล่งน้ำเพียงพอ เกษตรปลอดภัย เศรษฐกิจพอเพียง” โดยมียุทธศาสตร์ 4 ด้าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพชีวิต ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการพัฒนาคนและสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยมีแผนงาน/กิจกรรมการพัฒนาในด้านต่างๆ ดังนี้

1 ด้านสังคม ประกอบด้วยกิจกรรม เสริมสร้างให้มีความรู้ด้านการบริหารองค์กร เช่น สหกรณ์แก่ผู้นำชุมชนและคนในตำบล สนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม และศาสนา

2. ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การส่งเสริมการเพาะปลูกข้าวพันธุ์ดี และส่งเสริมการปลูกพืชใช้น้ำน้อยในฤดูแล้ง ส่งเสริมการตลาดให้แก่กลุ่มอาชีพ สนับสนุนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพ และกลุ่มทอผ้า

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย
กิจกรรมโครงการเมืองสวยไร้มลพิษ การณรงค์คัดแยกขยะก่อนทิ้ง
และกำจัดขยะให้ถูกวิธี สร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
เป็นต้น

ในปี 2562 สภาองค์กรชุมชนตำบลโคกหม้อ ได้รับการ
สนับสนุนหรือมีการขับเคลื่อนงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่
ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลโคกหม้อ ในการร่วมกันจัดทำ
แผนชุมชนและเป็นหน่วยงานกลางในการช่วยประสานแผนของ
ภาคประชาชนต่อหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งรับแผนของ
ภาคประชาชนบรรจุอยู่ในแผนของท้องถิ่น

2. สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์จังหวัดอุทัยธานี สนับสนุนให้
ความรู้เรื่องระบบการบริหารจัดการที่ดี และการทำบัญชี

3. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอทัพทัน สนับสนุนด้าน
วิทยากรให้ความรู้เรื่องการทอดผ้า

4. สำนักงานเกษตรอำเภอทัพทัน เข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนา
ตำบล พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผน บทบาท การ
สนับสนุนและงบประมาณของหน่วยงาน

5. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอทัพทัน สนับสนุนองค์
ความรู้และจัดหาวิทยากรให้ความรู้ด้านการแปรรูปสินค้า พร้อมทั้ง
งบประมาณในการจัดอบรม

สำหรับรูปธรรมการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ตำบลโคกหม้อมี
หลายด้าน มีทั้งที่เป็นประเด็นงานของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
เช่น สวัสดิการชุมชน การส่งเสริมด้านเศรษฐกิจและทุน การจัดทำ

แผนธุรกิจชุมชน และการขับเคลื่อนงานร่วมกับหน่วยงานอื่นทั้งในและนอกพื้นที่ เช่น กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพร่วมกับ รพ.สต. รวมถึงกิจกรรมที่คนในชุมชนได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำขึ้นมาเองอย่างกิจกรรมจิตอาสา เป็นต้น

สวัสดิการชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกหม้อ จัดตั้งเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2550 คณะทำงานโครงการฟื้นฟูชุมชนตำบลโคกหม้อ ได้จัดเวทีพูดคุยร่วมกับแกนนำชุมชนสัญจรไปทุกหมู่บ้าน เพื่อค้นหาประเด็นที่ควรทำการฟื้นฟู ในเวทีดังกล่าวมีประเด็นที่เห็นว่าการดำเนินชีวิตของชาวบ้านขณะนั้นต่างมีแต่ความเร่งรีบในการประกอบอาชีพเพื่อแข่งขันไปสู่ความร่ำรวย ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเอื้ออาทรต่อกันและกัน ทำให้หลักประกันชีวิตที่เคยได้รับการช่วยเหลือซึ่งกันและกันขาดหายไป ในเวทีจึงเห็นพ้องต้องกันว่าสมควรจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลขึ้นเพื่อทดแทนและฟื้นฟูสิ่งที่ดีที่ขาดหายไป

เริ่มแรกตั้งกองทุนฯ มีผู้ที่สนใจสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกจำนวน 122 คน มีเงินทุน 6,222 บาท ณ วันที่ 31 กรกฎาคม 2562 มีสมาชิก 1,542 คน จาก 606 ครัวเรือน (คิดเป็นร้อยละ 62 ของจำนวนประชากร และร้อยละ 76 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในตำบล) มีเงินทุนสะสม 6,986,124.40 บาท โดยสมาชิกจ่ายสมทบกองทุนคนละ 1 บาทต่อวัน

วัตถุประสงค์ของกองทุนมีวัตถุประสงค์เพื่อความอยู่ดีมีสุขของชุมชน โดยวิธีช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จากการ

ออมเพื่อสร้างหลักประกันแก่ครอบครัวของสมาชิกที่จะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างเสริมศักยภาพและความเข้มแข็งของคนในชุมชน ส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ตลอดจนการสนับสนุนการเชื่อมโยงงานของชุมชนอันจะนำไปสู่การเป็นชุมชนจัดการตนเองได้

สมาชิกกองทุน คือ บุคคลที่มีครอบครัวตั้งบ้านเรือนอยู่ในชุมชนตำบลโคกหม้อและเครือข่าย โดยไม่ยึดการมีชื่อในทะเบียนราษฎรเป็นสำคัญ หรือเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่การทำงานในชุมชนตำบลโคกหม้อและบุคคลในครอบครัว ด้านการบริหารจัดการกองทุนดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการ ปัจจุบันมีคณะกรรมการกระจายทั้ง 5 หมู่บ้าน รวม 15 คน มีผู้ตรวจสอบกิจการจากการคัดเลือกของสมาชิก จำนวน 1 คน มีที่ปรึกษาจากการแต่งตั้งของคณะกรรมการ จำนวน 2 คน มีเจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล 1 คน ทำหน้าที่ในการรับสมัครสมาชิก รวบรวมเงินจากสมาชิกในหมู่บ้าน คณะกรรมการจะมีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยกำหนดเป็นประจำในวันที่ 12 ของทุกเดือน

ปัจจุบันกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกหม้อมีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกทั้งหมด 15 ประเภท ได้แก่ สวัสดิการด้านการเกิด แก่ เจ็บ ตาย นอกจากนี้ยังมีการจัดสวัสดิการให้กับผู้ด้อยโอกาส/พิการ งานบวช งานแต่ง ทุนการศึกษา รางวัลผู้เรียนดี สนับสนุนงานฟื้นฟูและสืบสานประเพณีวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนงานอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการฝึกอบรมสมาชิกเพื่อเพิ่มทักษะให้สามารถเป็นแกนหลักในการช่วยเหลืองานในชุมชนได้ ทั้งงานส่วนบุคคลและ

ส่วนรวม สนับสนุนงานอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการเชื่อมโยงการทำงานของชุมชน รวมถึงการจัดสวัสดิการดูแลคนทำรวม และที่ไม่เหมือนใคร คือ การจัดสวัสดิการให้กับชายหนุ่มที่สมัครเป็นทหารกองประจำการ ถือว่าเป็นการให้รางวัลแก่ผู้มีจิตตั้งมั่นในการรับใช้ชาติ

สิ่งที่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกหม้อ คิดนอกเหนือจากกองทุนสวัสดิการที่ดำเนินการตามเกณฑ์ปกติทั่วไป คือ การดูแลช่วยเหลือสมาชิกที่ครอบคลุม จัดสวัสดิการที่หลากหลาย ตั้งแต่ก่อตั้งถึงปัจจุบัน กองทุนจ่ายสวัสดิการแล้วทั้งสิ้น 1,465,800 บาท ทั้งนี้รวมทั้งผู้ด้อยโอกาสที่ไม่ได้เป็นสมาชิกจำนวน 40 คนด้วย โดยการที่กองทุนสวัสดิการช่วยออกค่าสมัครและเงินสมทบให้กับเด็กที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกใหม่ จำนวน 1 เดือน ส่วนผู้สูงอายุจ่ายแทนให้ 1 ปี หลังจากนั้นสมาชิกจ่ายเงินสมทบตามปกติ

นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อให้กองทุนสวัสดิการมีความมั่นคงยั่งยืน สามารถจ่ายสวัสดิการให้แก่สมาชิกได้ตามข้อบังคับ และให้บริการด้านเงินกู้แก่สมาชิก กองทุนจึงได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกหม้อขึ้น โดยเริ่มรับเงินหุ้น เงินฝาก และปล่อยเงินกู้ตั้งแต่วันที่ 12 พฤษภาคม 2554 โดยให้คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการมีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ด้วย ปัจจุบันมีเงินหุ้น/เงินฝากจากสมาชิกและเงินฝากองค์กรชุมชนอื่น จำนวน 2,570,375 บาท นอกจากนี้ยังรับฝากเงินจากกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกหม้ออีก 3,147,770.15 บาท

กลุ่มออมทรัพย์กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกหม้อ ได้ดำเนินการระดมหุ้น เงินฝากจากสมาชิก รวมทั้งเงินฝากจากองค์กรชุมชนแล้ว ยังได้มีการปล่อยเงินกู้เพื่อการลงทุน เงินกู้ฉุกเฉิน เงินกู้เพื่อลดหนี้ในระบบ โดยเป็นองค์กรเดียวในชุมชนที่มีการให้สมาชิกส่งเงินต้นและดอกเบี้ยผ่อนชำระเป็นรายเดือน ทำให้สมาชิกไม่ต้องเดือดร้อนในการหาเงินก่อนมาส่งครั้งเดียวทั้งหมด เมื่อครบสัญญา เป็นการตัดวงจรหนี้ระบบไปด้วย

ปัจจุบันกลุ่มออมทรัพย์ปล่อยกู้เงินให้กับสมาชิกจำนวน 4,206,500 บาท ทำให้กลุ่มมีรายได้ประจำจากดอกเบี้ยอย่างน้อยเดือนละประมาณ 42,000 บาท ซึ่งในปี 2561 กลุ่มออมทรัพย์สามารถส่งเงินสมทบให้กองทุนสวัสดิการ 377,967 บาท จากกำไรสุทธิทั้งสิ้น 521,581 บาท และที่สำคัญคือไม่มีหนี้เสีย

จากการขับเคลื่อนงานที่ผ่านมา ได้สร้างความภาคภูมิใจให้กับคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกหม้อในหลายๆ เรื่อง เช่น เป็นกองทุนที่มีการบริหารจัดการที่คณะกรรมการทุกคนทำงานตามบทบาทหน้าที่ มีการบริหารด้านการเงินที่โปร่งใส ระบบบัญชีเป็นปัจจุบัน ตรวจสอบได้ ส่วนสมาชิกเองก็ปฏิบัติตามระเบียบ ส่งเงินสมทบครบเป็นประจำและสม่ำเสมอทุกคน มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือกัน กองทุนจัดสวัสดิการได้ตามระเบียบและครอบคลุมทุกกลุ่มวัย มีการเชื่อมโยงงานสวัสดิการกับงานพัฒนาด้านอื่นๆ ที่เป็นรูปธรรม ทำให้กองทุนมีความยั่งยืนสามารถพึ่งตนเองได้ และสิ่งสำคัญที่สร้างความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งคือ มีอาคารที่ทำการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกหม้อที่สร้างจากเงินที่เป็นผลกำไรมาจากเงินทุนภายในของชุมชน บนที่ดินที่

ได้รับการบริจาคเพื่อก่อสร้างที่ทำการกองทุนจากว่าที่ร้อยโท ติรัช หิรัญกุลและครอบครัว นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนที่มีจิตอาสามาเหลืองานงานสวัสดิการชุมชนอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าที่ผ่านมาการดำเนินการของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกหม้อดูเหมือนจะราบรื่นสามารถขับเคลื่อนงานเป็นไปได้ดี แต่ก็พบว่ายังมีปัญหาขัดติดขัดอยู่บ้างเหมือนกับกองทุนสวัสดิการชุมชนโดยทั่วไป ซึ่งก็เป็นปัญหาเล็กๆ น้อย เช่น มีสมาชิกบางคนส่งเงินล่าช้า ขาดการส่งเงินสมทบรายเดือนบ้างเป็นบางราย แต่ก็สามารถแก้ไขได้ด้วยระบบของกองทุนเอง เช่น การพูดคุยของคณะกรรมการ และตัวระเบียบของกองทุน รวมถึงสิทธิประโยชน์ที่สมาชิกได้รับจากกองทุน เป็นการสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกจ่ายเงินสมทบอย่างสม่ำเสมอ เพราะเกรงว่าหากไม่ส่งจะขาดจากการเป็นสมาชิกของกองทุน

ส่วนแนวทางที่คนตำบลโคกหม้อต้องการต้องการดำเนินการต่อในปี 2563 ซึ่งมีแผนการดำเนินงาน คือ จัดอบรมบัญชีกองทุนให้กรรมการสามารถจัดทำและเข้าใจระบบบัญชีอย่างน้อย 3 คน จัดเวทีถอดบทเรียนร่วมระหว่างกรรมการและสมาชิก 1 ครั้ง รณรงค์รับสมัครเพิ่มอย่างน้อย 100 คน รวมถึงให้กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นแกนหลักในการเชื่อมงานชุมชน เช่น งานฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม งานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยยกระดับความคำนึงถึงคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ

ผ้าทอลาวครึ่ง ตำบลโคกหม้อ ...กีดันแสนภูมิโถ

ชาวตำบลโคกหม้อส่วนหนึ่งเป็นชาวลาวที่สมเด็จพระยามหาจักรีศรี (รัชกาลที่ 1) ชน ะ คี กเวียงจันทน์ และอพยพพี่น้องชาวลาว

ในกำแพงเมืองเวียงจันทน์ ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการย้อมผ้าด้วยคราม ให้ติดตามมาด้วย และได้มาตั้งถิ่นฐานที่ตำบลโคกหม้อ อำเภอทัพทัน ซึ่งเดิมเป็นถิ่นฐานเก่าของชาวมอญ ทำให้คนตำบลโคกหม้อได้ประสานศิลปะของ ลาว มอญ และไทยเข้าด้วยกัน และสร้างสรรค์งานศิลปะที่สืบทอดกันมาเป็นเวลา 200 ปี หนึ่งในนั้นคือการทอผ้า ซึ่งเป็นการการสืบทอดภูมิปัญญาชาวลาวครึ่งในตำบลโคกหม้อ ที่มีการสืบสารภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น

ในสมัยโบราณการทอผ้าได้รับการฝึกฝนตั้งแต่วัยเยาว์ เพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม บูชาพระ และเป็นของกำนัล ตลอดจนถึงเครื่องแต่งกายในพิธีงานแต่งของตนเอง โดยหลังเสร็จสิ้นฤดูทำนา ผู้หญิงจะมาทอผ้าเป็นอาชีพเสริม ปัจจุบันผู้หญิงในหมู่บ้านทั้งผู้สูงอายุและสาวรุ่นหลายคนหันมายึดการทอผ้าเป็นอาชีพหลัก และก็มีบางคนผันตัวเองมาเป็นหัวหน้ากลุ่มประกอบการทอผ้า ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เนื่องจากเดิมมีกลุ่มที่ตั้งโดยกรมพัฒนาชุมชน แต่ก็ล้มเลิกไปในเวลาไม่นาน สมาชิกแยกตัวกันมาทอ

ผ้าของตัวเองจนเกิดกลุ่มก้อนหลายกลุ่ม โดยบางกลุ่มตัดแปลงบ้านของตนเองมาเป็นโรงงานทอผ้าเล็กๆ มีกี่นับสิบตัว มีชาวบ้านในหมู่บ้านมาเป็นช่างทอผ้าประจำ แต่ไม่ได้ใช้ระบบโรงงานมาควบคุมช่างทอว่างเมื่อไรก็มาทอเมื่อนั้น มีฐานะงานบุญงานบวชที่ไหนก็หยุดไปช่วยงาน ว่างแล้วก็กลับมาทอกันใหม่

ผู้ใหญ่ประทีป วิเศษสิงห์ หนึ่งในเจ้าของโรงงานขนาดเล็กเล่าถึงที่มาผ้าทอที่ขึ้นชื่อของตำบลโคกหม้อว่า “เมื่ออพยพมาตั้งถิ่นฐานที่นี่ก็ได้ นำพาวัฒนธรรมประเพณีติดตัวมาด้วย

พอเสร็จจากทำไร่ทำนาแล้วทุกบ้านจะต้องมีการทอผ้าไว้นุ่งห่มและออกงานมงคลต่างๆ โดยมีต้นแบบผ้าที่นำพามาจากประเทศลาวดูเป็นตัวอย่างแล้วก็มีการทอด้วยลายแบบเดิมๆ สืบต่อกันมา โดยไม่มีการเปลี่ยนลาย ทำอย่างนี้มาเรื่อยๆ จนถึงสมัยหนึ่งเขาก็เอาผ้าไปถวายพระราชนิ ทรงเห็นว่าสวยงามแปลกตา มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว จึงทำให้ผ้าทอของตำบลโคกหม้อเป็นที่รู้จัก พอมาถึงช่วงหนึ่งพัฒนาชุมชนก็เริ่มเข้ามาส่งเสริมการรวมกลุ่มและทอผ้าเชิงธุรกิจ แต่เนื่องด้วยในช่วงแรกยังไม่ติดตลาดและไม่เป็นที่รู้จักมากพอจึงขายไม่ค่อยได้”

นางอัญชลี วัฒนกุล ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลโคกหม้อ กล่าวว่า “ในปี พ.ศ. 2523 เริ่มมีการรวมตัวตั้งกลุ่มทอผ้าขึ้น

ในตำบล โดยการสนับสนุนของสำนักงานพัฒนาชุมชน สมาชิกที่เข้าร่วมแรกตั้งจำนวน 16 คน มีการลงหุ้นคนละ 100 บาท ปัจจุบันการทอผ้าลาวครั้งในตำบลโคกหม้อได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก มีผู้เข้าร่วมสนใจร้อยละ 70 ของจำนวนหลังคาเรือนที่มีอยู่ในตำบล (จาก 2,423 ครัวเรือน) ซึ่งส่วนใหญ่นิยมทอผ้าไหม ผ้ามัดหมี่ต่อตีนจก ผ้ายกดอกเชิงแบบเก่า ลวดลายผ้าเป็นแบบโบราณ เช่น ลายดำนเมืองลาว ลายนาค ลายดำนใหม่ เป็นต้น การย้อมสีใช้สีจากวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการย้อม ได้แก่ ครั่ง แก่นขนุน คำแสด เปลือกเงาะ มังคุด เปลือกสะตอ”

ฝีมือการทอผ้าของบ้านโคกหม้อพัฒนาขึ้นจากแต่เดิม ด้วยมีหญิงสาวในหมู่บ้านได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานไปพัฒนาฝีมือในกรุงเทพมหานคร บางคนถึงขั้นเป็นวิทยากรสอนการทอผ้า ซึ่งหนึ่งในนั้น คือ ภรรยาของผู้ใหญ่ประทีป เมื่อกลับมาอยู่ที่บ้านก็แยกมาทอผ้าของตัวเอง เมื่อทำขายแล้วมีคนมาซื้อมากขึ้นจึงได้รวมคนกระเจายางานกันทำ ดึงคนอื่น ๆ ในชุมชนมาช่วยซึ่งก็ไม่ใช้ใครที่โหน เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าเดิมที่ทางการมาตั้งไว้ และมีการทอผ้าใช้กันในครัวเรือนอยู่แล้ว “แต่เดิมการทอผ้า 1 ผืนจะใช้คนหลายคนช่วยกันทำกันคนละส่วน แบ่งความรับผิดชอบเป็นชิ้นๆ แล้วเอามาประกอบกันจะทำให้งานเร็วขึ้น สำหรับความรู้ในการทอผ้าไม่ต้องสอนกันใหม่ เพราะว่าการสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ โดยผู้หญิงต้องทอผ้าเป็น” ผู้ใหญ่ประทีปกล่าว

ผ้าทอของตำบลโคกหม้อเป็นลายที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เมื่อผนวกกับความเชื่อโบราณ ทำให้ผ้าทอคู่มั่นหลังส่งผลให้คนทอทำด้วยความตั้งใจ งานจึงออกมามีงดงาม ประณีต ดัง

คำบอกเล่าของผู้ใหญ่ประทีปที่ว่า “เราเชื่อกันว่าการทอผ้าของลาว
ครั้งไม่ใช่ไปเรียนทอผ้าแล้วจะได้ แต่เป็นความผูกพันที่มือต่อผ้า และ
เชื่อว่าลายดอกต่างๆ ที่ทำอยู่ เช่น ลายดอกแก้วสีขาว เป็นลาย
มงคล เขาจะไม่ทำสิ่งที่เป็นความเสียหาย ดังนั้น การทอผ้าไม่
เหมือนโรงงานทอผ้าทั่วไป แต่มีสิ่งทีลึกลับซึ่งซ่อนอยู่ คนลาวครั้งเชื่อ
ว่าเป็นสิ่งที่บรรพบุรุษสร้างมาต้องรักษาไว้”

ในตำบลโคกหม้อมี
ผู้ประกอบการทอผ้า
รายย่อยหลายกลุ่ม
กระจายอยู่ใน 5
หมู่บ้าน ซึ่งแต่เดิมเป็น
สมาชิกกลุ่มทอผ้า
กระจายตัวกันออกมา
มีทั้งกลุ่มทอผ้าทั่วไป
ราคาขายระดับหลัก
ร้อยถึงหลักพัน และ
กลุ่มที่ทอผ้าระดับหลัก
หมื่นหลักแสนบาทต่อ
ผืน นอกจากนี้ยังมีการ
จัดเป็นวิสาหกิจชุมชน

“กลุ่มผ้าทอลายโบราณบ้านโคกหม้อ” มีการรวบรวมคนทอผ้าใน
หมู่บ้านมาเป็นสมาชิก การบริหารจัดการเป็นระบบครัวเรือน กลุ่มมี
บทบาทในการประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เช่น

สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานหมอนไหม สำนักงานพาณิชย์
จังหวัด ที่เข้ามาส่งเสริมเรื่องการตลาด

การจำหน่ายผ้าทอมีหลายช่องทาง เช่น นำไปฝากขายที่
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน งานออกบูธแสดงสินค้าร่วมกับหน่วยงานรัฐ
หรือตามงานต่างๆ รวมทั้งทางสื่อโซเชียล แต่ทั้งนี้ การขายผ้าของ
ที่นี่ไม่เหมือนกับการขายทั่วไป โดยเฉพาะผ้าทอผืนที่มีราคาแพง
ผู้ใหญ่ประทีปเล่าถึงผ้าทอของตนเองว่า “ของที่นี่ไม่ได้เอาไปขายที่
กลุ่ม เนื่องจากของไม่พอขาย เพราะว่าเรามีการขายผ่านเว็บไซต์
และออกร้านจำหน่ายในงานต่างๆ เช่น กิจกรรมของหน่วยงานที่
เมืองทองธานี การขายผ้าไม่ใช่ว่าทอผ้าแล้วไปขาย แต่เป็นการนำ
ลายผ้า หรือผ้าตัวอย่างไปโชว์ คนที่สนใจก็สั่งซื้อตามลายตามสีที่
ตัวเองชอบ แล้วมีการคุยกัน ตกลงเรื่องราคา เรื่องเวลา ทำสัญญา
วางมัดจำ แล้วจึงมาทอผ้า ตอนนี้อูกขายเข้ามาช่วยดูแลเขาก็จับกับ
กลุ่มตลาดบน มีที่เขาสั่งเราประจำ โดยไม่เกียจราคา แต่มีข้อแม้ว่า
ทำลายแบบนี้เพียงชิ้นเดียวห้ามทำให้ใครอีก ซึ่งทำลายเอกลักษณ์
แบบนี้ผืนหนึ่งราคาใกล้ๆ หลักล้าน”

อีกกลเม็ดหนึ่งในการทำให้ลูกค้าสนใจสั่งซื้อผ้า คือ เพื่อ
เป็นการสร้างจุดขาย จึงได้มีการคิดค้นการตลาดใหม่ๆ เพื่อเป็นการ
สร้างจุดเด่น และแรงจูงใจ เช่น การจัดกิจกรรมเย็บผ้าทอ “พา
ลูกค้าที่สั่งซื้อผ้ามากินข้าวด้วยกัน นั่งคุยกัน เล่าเรื่องราว ได้เรียนรู้
เรื่องการทอผ้า มาเที่ยว มาชมผ้าของตัวเอง และร่วมแลกเปลี่ยนกับ
คนทอ ทำให้ลูกค้าเกิดความสนใจและตกลงซื้อ ไม่ใช่เอาไปวางขาย
แล้วคนจะควักเงินแสนมาซื้อเลย”

เมื่อก่อนคนทอผ้ามีรายได้ไม่มากเดือนละ 3,000 กว่าบาท แล้วแต่ความขยัน ค่าตอบแทนจ่ายเป็นชิ้นๆ หนึ่งกว้างประมาณ 90 เซนติเมตร ยาว 1 เมตร ถ้าผ้าทอราคาผืนละ 100,000 บาท คนทอผ้าจะได้เงินประมาณ 50,000 – 60,000 บาท ใช้เวลาในการทำประมาณ 5 – 6 เดือน เฉลี่ยแล้วเดือนละประมาณ 10,000 บาท ทั้งนี้ราคาผ้าจะแพงหรือถูกขึ้นอยู่กับลวดลายว่าทำยากหรือไม่ หากลายยากจะใช้เวลาในการทอนาน ผ้าที่ราคาไม่แพง จะมีส่วนที่เป็นลวดลายทำยากประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เป็นผ้าพื้นหรือที่เรียกว่าทำง่าย 70 เปอร์เซ็นต์ สำหรับผ้าที่มีราคาแพงจะมีส่วนที่ทำยากประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ อีกประการหนึ่งที่ทำให้ผ้ามีราคาแพงคือ “สีย้อมมาจากธรรมชาติ ย้อมทำเฉพาะชิ้น ทำให้เกิดการสิ้นเปลืองวัตถุดิบในการย้อมและเส้นไหมย้อมเฉพาะชุดเท่านั้น เมื่อเหลือแล้วนำไปทอผืนอื่นไม่ได้เพราะสีจะเพี้ยน”

ความโดดเด่นหรือคุณค่าผ้าทอของโคกหม้อไม่ได้อยู่ที่ความสวยงาม แต่อยู่ที่ “มีผืนเดียว ไม่ซ้ำใคร” ด้วยความที่ลูกค้าอยู่ในระดับบน ซึ่งเป็นกลุ่มนักธุรกิจหรือบุคคลชั้นนำของประเทศ สินค้าจึงต้องมีความประณีต ใช้ความละเอียดมากถึงมากที่สุด ชนิดที่ว่า “มีตำหนิไม่ได้” จึงต้องใช้ระยะเวลานาน บางผืนใช้เวลานานนับปี

ปัจจุบันได้มีการยกระดับเป็นศูนย์การเรียนรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการทอผ้า และเก็บผ้าเก่าโบราณ เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมาเรียนรู้และเยี่ยมชม โดยมีศูนย์เรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญา ได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนบ้านโคกหม้อ ในการให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเยาวชนและประชาชนในตำบล มีการรวบรวมลายผ้า 42 ลาย ตลอดจนการ

สร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้กับชุมชนในการสร้างลายใหม่เป็นของตำบล
เอง ได้แก่ ลายปทม (บัวสีเหล่า) ลายปทมนาค (ลายนาคกับ
ดอกบัว/บัวชูขากับนาค) ลายมัทนา (ดอกกุหลาบ) ลายดอก
สุพรรณิการ์ (ดอกไม้ประจำจังหวัดอุทัยธานี) ลายหงส์สีหิศ บ่งบอก
ถึงความสูงศักดิ์ของสตรีทั้งสี่ทิศ สำหรับลายอัตลักษณ์จะทำตามออ
เดอร์ ซึ่งผู้สวมใส่จะเป็นเจ้าของเพียงผืนเดียวในโลก ราคาดลายอัต
ลักษณ์นั้นอยู่ระหว่าง 350,000 – 500,000 บาท

สิ่งที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนตำบลโคกหม้อ นอกจาก
จะเป็นการสืบสานอนุรักษ์การทอผ้า และลายผ้าโบราณของชาว
ลาวครั่ง รวมทั้งมีส่วนในการเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเองให้จร
ชายไปทั่วแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่พวกเขาประทับใจไม่น้อยไปกว่ากัน คือ
การยืนหยัดได้ด้วยตนเอง อีกทั้งการทอผ้าทำให้คนในตำบลมีความ
เป็นอยู่ดีขึ้น และยังเป็นการสร้างโอกาสให้กับ “คนด้อยโอกาส” ได้
มีงานทำ รวมถึงเป็นอาชีพที่มีส่วนช่วยให้วัฒนธรรมอันดีงามตาม
แบบจารีตของสังคมไทยยังคงอยู่ ดังเช่น ความภาคภูมิใจของผู้ใหญ่
ประทีปที่บอกว่า “เราแทบไม่ได้รับการสนับสนุนในด้าน
งบประมาณจากหน่วยงานเลย ที่มีอยู่เป็นเพียงการเข้ามาส่งเสริม
สนับสนุนในเรื่องการตลาด ส่วนเรื่องความรู้เรื่องการออกแบบ
ลวดลายการทอเกิดจากภูมิปัญญาของเราเอง คนทำก็มาเรียนรู้

กันเอง มาสอนกันเองในกลุ่ม ที่น่าภาคภูมิใจที่สุด คือ เป็นการเริ่มต้นจากผู้ด้อยโอกาส คือ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ อย่างหลานสาวเป็นคนตัวเล็กไปทำงานที่ไหนก็ไม่มีใครรับ ไม่มีใครจ้าง เลยชวนมาทอผ้า ใครมาเห็นเขาก็ชื่นชมยกย่อง การทอผ้าเป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว โดยที่เขาไม่ต้องไปทำงานแบกหาม แต่ทำงานเท่าที่เขามีแรงทำได้ อย่างคนแก่จะให้ไปแบกหามก็ไม่ไหว ผู้สูงอายุลูกส่งหลานมาให้เลี้ยง ก็ทอผ้าอยู่กับบ้านเราเอาของไปส่งเขาก็มีรายได้ด้วย”

“ทอผ้าใช้หนี้” เป็นอีกประโยชน์ที่ได้ยินจากปากของคนในพื้นที่ เนื่องด้วย “อาชีพหลักของคนในตำบล คือ การทำนา เขาบอกว่าถ้าไม่ได้ทอผ้านี้แย่เลย เนื่องจากรายได้จากนาไม่คุ้มกัน แต่ว่าการทอผ้าได้อย่างเดียว ไม่ต้องลงทุน ลงแรง ทำนาส่งลูกเรียนไม่ได้ เพราะทำได้ปีละครั้ง บางทีล้มเหลวเป็นหนี้ แต่การทอผ้ามีแต่ได้กับได้อย่างเดียว บางครอบครัวเอาเงินที่จากทอผ้าไปปลดหนี้สินได้”

รูปธรรมที่เป็นการบ่งบอกว่า การทอผ้าสามารถสร้างอาชีพสร้างรายได้เสริมจนแทบจะกลายเป็นรายได้หลักของครอบครัวให้กับคนในชุมชน เช่น ป้าทอง อายุ 70 กว่าปี มีรายได้จากการทอผ้าประมาณเดือนละ 13,000 บาท หรือกรณีของรัตน์ แม่บ้านอายุประมาณ 30 ปี มีรายได้จากการทอผ้าประมาณเดือนละ 10,000 บาทเศษ อย่างไรก็ตามแม้ว่าเงินที่ได้นี้จะถือว่าไม่มากนัก แต่ก็ป็นรายได้ที่เพิ่มจากเดิมคือการทำนาเพียงอย่างเดียว “แม้ว่าจะไม่ได้สร้างความร่ำรวย แต่ก็มียาได้เลี้ยงครอบครัว” เสียงสะท้อนจากหนึ่งในสมาชิกกลุ่มทอผ้า

แม้ว่าปัจจุบันเรื่องปากเรื่องท้องเป็นสิ่งสำคัญ เรื่องเงินเรื่องทองเป็นเรื่องใหญ่ในสังคมทุนนิยม แต่สำหรับที่บ้านโคกหม้อแล้ว การร่วมอนุรักษ์ รักษาวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม เป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่กว่า แม้ว่าจะทอผ้าได้เงินมาก แต่เมื่อมีงานสังคมก็พร้อมที่จะละมือจากก็ไปร่วมด้วยความเต็มใจ “ที่ทอผ้ากันช้า ใช้เวลานาน ส่วนหนึ่งมาจากมีงานสังคม งานประเพณี ช่วงหน้าแล้งหยุดกันบ่อย มีงานบวชงานบุญกันมาก พอมีงานก็ต้องหยุดไปช่วยงาน หมดงานก็มาทอผ้า”

ในเชิงสังคมคนที่ทอผ้ามีทัศนคติที่ดี อารมณ์ดี ใจเย็น จากการที่ต้องใช้สมาธิในการทำงาน ลดปัญหาสังคม “หากไม่สบายใจ หงุดหงิดมาทำงานจะทำให้ผ้าเสียหาย และจากการที่ได้กินข้าวร่วมกัน อยู่ร่วมกันได้พูดคุยกัน ทำให้ลดปัญหาสังคม เกิดการพึ่งพาอาศัยกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง เป็นจุดที่เราได้มาโดยไม่รู้ตัว”

จากการดำเนินงานที่ผ่านมากลุ่มทอผ้าและศูนย์การเรียนรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาทอผ้าตำบลโคกหม้อได้สร้างรายได้เสริมให้กับชาวบ้าน มีรายได้เดือนละ 8,000 - 20,000 บาท ต่อเดือน มีการออกกติการ่วมกัน ถือเป็นนวัตกรรมของชุมชนปรับเปลี่ยนระบบการทอผ้าจากเดิมใช้ผู้ทอหลายคนในผ้าผืนเดียว ซึ่งทำให้ผลงานออกมาไม่มีความประณีต จึงสร้างกติการ่วมในการทอผ้า 1 ผืน ต้องทอให้เสร็จคนเดียว ผ้าผืนหนึ่งใช้ระยะเวลาในการทอนาน 3 เดือน ถึง 1 ปี และได้มีกติการ่วมอีกข้อหนึ่ง คือ ยังคงรูปแบบวิธีการดั้งเดิมไว้ครบทุกขั้นตอน แม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนไป ความต้องการทางการตลาดมีมากขึ้น แต่ที่บ้านโคกหม้อยังคงรักษาการทอผ้าแบบเดิม ด้วยเหตุผลที่ว่า “ทำน้อยแต่ได้เงินเยอะ เราไม่ได้เอาเงิน

จากคนที่เดือดร้อน จึงไม่ได้คิดที่จะนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต เพื่อให้ทำงานได้เร็วหรือมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น แต่มีการใช้เทคโนโลยีในการเสริมช่องทางการตลาดหรือการค้าขาย”

ปัญหาข้อติดขัด คนทอผ้าเดิมได้ล้มหายตายจาก คนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาทดแทนก็มีอายุ 40 – 50 ปีขึ้นไป ดังนั้น ต้องมีการฝึกคนใหม่ซึ่งมีความยากลำบากตรงที่ไม่เหมือนกับการอบรมเรียนรู้ทั่วไป เนื่องจากการทอผ้าแบบโบราณมีหลายขั้นตอนแต่ละขั้นตอนใช้เวลาฝึกหลายวันกว่าจะชำนาญอาจจะทำให้มีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในระหว่างการฝึก อีกประการหนึ่งคนที่มีความชำนาญในการเย็บต่อผ้าเป็นชิ้นๆ ให้เป็นผืนเดียวกันได้อย่างแนบเนียนนั้นเริ่มมีน้อยลง

แผนการดำเนินงานในอนาคต เช่น ขยายฐานการผลิตโดยเพิ่มคนทอผ้าให้มากขึ้นไม่น้อยกว่าปีละ 3 คน ขยายช่องทางการตลาด มีช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลายและมีลูกค้าใหม่เพิ่มขึ้นทุกปี รวมถึงการเพิ่มกลุ่มเป้าหมาย หรือลูกค้าให้มีความหลากหลาย มีกลุ่มลูกค้าวัยหนุ่มสาว และมีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการ วิธีการทอผ้าตามแบบโบราณของลาวครั้งบ้านโคกหม้อ ตลอดจนการเผยแพร่ผ้าทอให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป

กลุ่มจิตอาสา : จากกิจกรรมส่วนตัว สู่กิจกรรมเพื่อสังคมและชุมชน
บ้านโคกหม้อ

กลุ่มจิตอาสาของตำบลโคกหม้อ เริ่มดำเนินการเมื่อปี 2561 เป็นกลุ่มที่ก่อตัวโดยธรรมชาติของคนในตำบล ไม่มีประธาน รองประธานกลุ่ม แต่ทำงานร่วมกันแบบพี่แบบน้อง ช่วยเหลือ กิจกรรมเชิงสังคมในพื้นที่โดยไม่มีค่าตอบแทน โดยมีความหวังเพียง เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสร้างความเท่าเทียมให้กับคนใน สังคม

พี่เดือน หรือนางอัญชลี วัฒนกุล ประธานสภาองค์กร ชุมชนตำบลโคกหม้อ กับอีก 1 บทบาท คือ การเป็นสมาชิกของกลุ่มจิตอาสา เล่าถึงแนวคิดที่มาและการขับเคลื่อนงานของกลุ่มว่า “การรวมกลุ่มเริ่มมาจากเมื่อปีที่ผ่านมา มีพระที่วัดมรรณภาพ ซึ่งเป็นพระไม่มีญาติ จึงมีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งอาสามาเป็นธุระในการ จัดการงานศพ จากนั้นก็มีการทำกิจกรรมกันในงานต่างๆ เรื่อยมา ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มประมาณ 15 คน เป้าหมายของเราคือ ช่วยเหลือกันและกัน เนื่องจากสังคมขาดการช่วยเหลือ ต่างคนต่าง อยู่ มีอะไรก็จ้ำกัน เราก็จะเอาวัฒนธรรมแบบเดิมๆ คือการ ช่วยเหลือกันโดยไม่หวังเงินตอบแทน ที่ผ่านมามีการนำความรู้ที่ ได้ไปประกอบอาชีพ เราสาบานร่วมกันว่าจะร่วมทุกข์ร่วมสุขไป ด้วยกัน เพราะฉะนั้น รูปแบบของกลุ่มเราจึงไม่มีประธาน ไม่มีรอง ประธาน เราอยู่กันแบบพี่แบบน้อง ฟังกัน กินนอนด้วยกัน ร่วมทุกข์ ร่วมสุขมาด้วยกันตลอด ใครรับงานที่ไหนมาก็จะไปช่วยกันทำโดย ไม่มีค่าตอบแทน”

จากการ 1 ปีที่ผ่านมา มีงานที่กลุ่มรู้และไปช่วยประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ และเป็นแกนนำหลักในการจัดงาน เช่น งานกิจกรรมวันแม่แห่งชาติ “กลุ่มเป็นคนจัดกระบวนการ เชิญคนเข้าร่วม จัดสถานที่ งานพิธีการต่างๆ รวมถึงชวนเด็กๆ มาร่วมแสดงในงาน ตลอดจนถึงการเก็บกวาดหลังเลิกงาน หรืองานเทศมหาชาติ แต่เดิมมีคนมาร่วมฟังไม่ถึง 10 คน พวกเราก็ดูไม่ไหว ชวนกันมาจัดสถานที่ สร้างบรรยากาศทำให้คนมาร่วมมากขึ้น”

กิจกรรมการช่วยเหลือ เช่น งานของหมู่บ้าน วัด โรงเรียน รวมทั้งการจัดกิจกรรมงานประเพณีของคนในชุมชน โดยเป็นลักษณะของการไปช่วยทำกับข้าว จัดสถานที่ โดยเฉพาะในส่วนของงานจัดสถานที่นั้น สมาชิกในกลุ่มมีฝีมือทั้งในเรื่องการจัดดอกไม้ จัดผ้าตกแต่งสถานที่ ทำให้หลายๆ งานมีความสวยงามสร้างความประทับใจให้กับเจ้าของงาน โดยเฉพาะในรายที่ไม่มีศักยภาพหรือมีเงินที่จะจ้างร้านมาดำเนินการให้ได้ “ไม่ว่าคนมีเงินหรือคนจนก็อยากให้งานของตัวเองออกมาดี คนที่เขามีเงินก็ไปจ้างเขามาตกแต่งสถานที่ให้สวยงามได้ แต่คนไม่มีเงินก็จัดไปตามนั้น พอกลุ่มเรารู้ก็จะไปช่วยจัดให้ งานเขาก็สวยงามออกมาไม่แพ้กับงานของคนรวยๆ เราก็มั่นใจว่ากลุ่มเราทำให้การจัดงานในชุมชนมีความเท่าเทียมกัน ไม่ว่างานของคนจนหรืองานของคนรวยก็สวยได้เหมือนกัน เขาไม่ต้องไปจ้างคนเป็นหมื่นๆ บางงานใหญ่มาก อย่างงานแต่งงาน ฉาก ผ้า幔เราก็ไปทำกันเอง”

ในการดำเนินการไม่มีเงินสนับสนุน ซึ่งบางครั้งสมาชิกต้องนำเงินส่วนตัวมาเป็นค่าใช้จ่าย ต่อมาภายหลังกองทุนสวัสดิการชุมชน ได้มีการจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งสมทบการทำกิจกรรม

เพื่อสังคมให้กับกลุ่ม แม้ว่าจะไม่ได้รับเงินเป็นสิ่งตอบแทน และยังต้องใช้เงินส่วนตัวเองสทบด้วย แต่กลุ่มนี้ก็ยั่งยืนหยดยู่ได้ เพราะ “เห็นความสำเร็จของงานแล้วก็มีความสุข มีความสุขจากคำชม ทำแล้วออกมาสวยจึงเลย เราเต็มใจได้ช่วยเขาเราเห็นก็มีความสุขแล้ว จนบางครั้งหากเราไปทำงานแล้วไม่ชวนไปก็โกรธ เขาก็ว่าไปไม่ชวน คนที่มาร่วมโดยส่วนใหญ่ก็ไปอย่างสม่ำเสมอ ไม่มีการบ่น ซึ่งทีมงานเองก็มีความเป็นหนึ่งเดียว มีความสามัคคี ไม่ว่ากัน รักกัน เห็นงานสำเร็จไปได้ด้วยก็มีคนมาร่วมกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น”

สำหรับในอนาคตต้องการพัฒนาศักยภาพเพิ่มมากขึ้น รวมถึงขยายฐานสมาชิกให้เพิ่มมากขึ้น “ใครที่เห็นเราทำงานแล้วอยากก็เข้ามาช่วย แต่แกนหลักมีประมาณนี้ เราจะพัฒนาคมนของเราตลอดเวลา มีการอบรมความรู้เรื่องต่างๆ รวมทั้งเรื่องการพูด การนำเสนอหน้าเวที โดยมีเป้าหมายการพัฒนาศักยภาพปีละอย่างน้อย 1 หลักสูตร เพื่อเป็นเครื่องมือในการทำงานจิตอาสา นอกเหนือจากการเรียนรู้ผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย”

การเชื่อมโยงและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การเรียนรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าลาวครั้งได้ถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรของโรงเรียนบ้านโคกหม้อเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับความรู้ และฝึกฝนให้ชำนาญตั้งแต่เด็ก เป็นอาชีพเสริมช่วยเหลือตนเองและครอบครัวให้มีรายได้ นอกจากนี้ยังมีการบริหารส่วนตำบลโคกหม้อได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาตำบล 4 ปี (2561 - 2564) ในการสนับสนุนการทอผ้าลาวครั้งของตำบล และ

ยังได้รับความร่วมมือจากอำเภอทพทันในการจัดหาที่ดินราชพัสดุให้
สร้างเป็นที่ทำการและศูนย์การเรียนรู้

การทอดผ้าลาวครั้ง นอกจากเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน
ยังเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่
ถ่ายทอดสู่ผืนผ้าเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับทั้งผู้ที่สร้าง
ผลงานงดงามอัครรรย และสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้สวมใส่ที่ได้
ร่วมรักษาศิลปวัฒนธรรมอันดงามของชาติ อีกทั้งมีการจัดระบบ
สวัสดิการเพื่อดูแลช่วยเหลือสมาชิกอย่างครอบคลุมรอบด้าน
ประชาชนมีจิตอาสาทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ซึ่งได้สร้าง
ความภาคภูมิใจให้กับคนตำบลโคกหม้อในการเป็นส่วนหนึ่งในการ
รักษาและถ่ายทอดสิ่งดีๆ ให้อยู่คู่กับสังคมไทย

เรียบเรียง : นางสาวอรสา สิทธิธัญกิจ
คณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชน
จังหวัดอุทัยธานี

บทเรียนนวัตกรรม ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

“การถอดบทเรียน จัดการความรู้” และ “การสื่อสาร”

ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก เป็นสิ่งสำคัญของชุมชนในการพัฒนา เพราะทั้งสองสิ่งนี้เป็นทั้งเครื่องมือและกระบวนการ ที่หากองค์กรชุมชนได้นำมาปรับใช้ จะสามารถก่อให้เกิดการยกระดับความรู้จากการปฏิบัติจริง สร้างทางเลือกในการพัฒนา ที่มาบทเรียนความรู้จากประสบการณ์การพัฒนา และนำไปสู่การขยายผลต่อสาธารณะ ผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ

ปี 2562 สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักสื่อสารจัดการความรู้ และนวัตกรรมชุมชน ในการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการจัดการความรู้และการสื่อสาร “5 ตำบลรูปธรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2562” โดยดำเนินการในพื้นที่ 1) กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ ที่ตำบลโคกกลาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ 2) กลุ่มจังหวัดเจริญราชธานีศรีโสธร ที่ตำบลนาแขว อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี 3) กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ที่ตำบลกุดหว้า อำเภอภูพานารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 4) กลุ่มวัฒนธรรมภาษาภูพาน ที่ตำบลบ้านจืด อำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี และ 5) กลุ่มจังหวัดบึงสกุ ที่เทศบาลตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เพื่อส่งเสริมขบวนการองค์กรชุมชนในการถอดบทเรียนจัดการความรู้สู่การสื่อสาร

โดยกำหนดขอบเขตการถอดบทเรียน การจัดการความรู้ ประกอบด้วยบริบททางสังคมในพื้นที่ กระบวนการ และวิธีการดำเนินงาน การประสานกลไกความร่วมมือหน่วยงานภาคที่เกี่ยวข้อง ผลที่เกิดขึ้นในชุมชน ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินการ

ความภาคภูมิใจ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ รวมถึงข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาในอนาคต ด้วยคาดหวังให้เกิดการนำร่องส่งเสริมการถอดบทเรียนจัดการความรู้ของชุมชน เพื่อเป็นต้นแบบในการจัดกระบวนการ ที่สามารถยกระดับเนื้อหาบูรณาการความสำเร็จเป็นนวัตกรรมการพัฒนาของชุมชน เผยแพร่สู่สาธารณะในลำดับถัดไป

การถอดบทเรียนในครั้งนี้ จะมีเนื้อหาประเด็นใน 4 ด้าน คือ 1) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ตำบลบ้านจืด อำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี กับตำบลนาแว อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี 2) กองทุนสวัสดิการชุมชน ที่ตำบลโคกกลาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ 3) การพัฒนาเมืองทุกมิติ ที่เทศบาลตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม และ 4) ทูตทางวัฒนธรรมสู่การบูรณาการงานพัฒนา ที่ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

อย่างไรก็ตาม นอกจากจะได้เนื้อหาบทเรียนประสบการณ์ดีๆของพื้นที่ต่างๆ แล้ว การดำเนินการในครั้งนี้ได้ส่งผลให้ทั้งขบวนการองค์กรชุมชน และเจ้าหน้าที่ พอช. ได้เรียนรู้จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติมุมมองต่อกัน ยังได้เรียนรู้การจัดการกระบวนการถอดบทเรียน ที่เป็นความรู้อันเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนากระบวนการต่อจากนี้

ทั้งนี้ ควรมีการส่งเสริมวิทยาทานเครื่องมือเครื่องมือที่ว่าด้วยการถอดบทเรียน ให้กับเจ้าหน้าที่ และขบวนการองค์กรชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการความรู้และการสื่อสาร ได้เป็นเครื่องมือที่หนุนเสริมกระบวนการพัฒนาอย่างแท้จริง

ท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ้านจิต อำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี

ตำบลบ้านจิต อำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี แบ่งการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้าน มาจากชุมชนดั้งเดิม 5 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านจิต ชุมชนบ้านภูแก้ว ชุมชนบ้านป่าหั่น ชุมชนบ้านชำเจริญและชุมชนชำป่าร้าง มีประชากร 5,498 คน ส่วนใหญ่ ร้อยละ 95 ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ทำนาและเลี้ยงสัตว์และเลี้ยงปลา นอกจากนั้นประชากรบางส่วนมีการอพยพไปทำงานรับจ้างทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ตำบลบ้านจิต มีพื้นที่ทั้งหมด 29,949 ไร่ ส่วนใหญ่ร้อยละ 70 เป็นพื้นที่ทำการเกษตรโดยเฉพาะการทำนา คนในชุมชนมีขนาดถือครองที่ดินเฉลี่ย 10 ไร่ / ครัวเรือน การถือครองที่ดินราษฎรประสบปัญหาไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่ดินเป็นจำนวนมาก เอกสารสิทธิ์ที่มีบางส่วนคือ โฉนด นส3ก., นส3 และอีกประมาณ 40 % ราษฎรไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินเพราะเข้าอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและที่ทำเลเลี้ยงสัตว์ จึงไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์ได้

จุดเริ่มต้นของการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวชุมชน

การเริ่มต้นในด้านการส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวตำบลบ้านจิต เริ่มจาก ในพื้นที่ที่มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2552 สภาองค์กรชุมชนได้มีบทบาทในการให้ข้อเสนอและต่อการพัฒนาท้องถิ่น และผลักดันให้คนใน

ชุมชนได้รับเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน เป็นโฉนดชุมชน สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านจืดจึงได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชุมชน เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และกิจกรรมพัฒนาชุมชนอื่นๆเรื่อยมา

ต่อมาในปี 2560 - 2562 ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี หอการค้าจังหวัดอุดรธานี ท้องเที่ยวและการกีฬา สำนักงานสิ่งแวดล้อมเขต 6 ในการดำเนินโครงการวิจัยการใช้สมุนไพรในการฟื้นฟูหลังคลอดบุตร การใช้สมุนไพรป้องกันสมอเสื่อมในผู้สูงวัย การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรอบรมัคคุเทศก์น้อย การพัฒนากลุ่มอาชีพเชื่อมกับเมืองท่องเที่ยว นอกจากนั้น ในปี 2562 พัฒนาชุมชนอำเภอได้สนับสนุนให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี ซึ่งตำบลจืด เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นหลักในการจัดการการท่องเที่ยว การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวชุมชนจึงได้รับการพัฒนาเรื่อยมาจนปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายหลักในการจัดการท่องเที่ยวสร้างการมีส่วนร่วม และสร้างเสริมรายได้ให้กับชุมชนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่

สถานที่ท่องเที่ยวในตำบลบ้านจืด

ตำบลบ้านจืดมีทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญคือ วัดกุแก้วรัตนาราม วัดป่าศรีคุณาราม ศูนย์เรียนรู้การคัดแยกขยะต้นทางหมู่ที่ 7 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลกุแก้ว ปาดงกมฝั่ง

วัดกู่แก้วรัตนาราม
เป็นศาสนสถานที่สำคัญ
และเป็นสัญลักษณ์ของ
อำเภอแก้วแก้ว ปรากฏอยู่
อยู่ในวัด ได้รับการขึ้น
ทะเบียนเป็น โบราณสถาน
แห่งชาติ วัดนี้มีประวัติ
ความเป็นมายาวนาน เป็น
ที่เคารพสักการะตามความ
เชื่อของคนในท้องถิ่น และ
คนทั่วไป ทุกๆปี จะมีการ
จัดงานบุญบั้งไฟ เพื่อจุด
ถวายเพื่อขอฟ้าขอฝน จัด
ในช่วงวันเพ็ญเดือน 6 โดย
ผู้คนจากทุกสารทิศจะมา

ร่วมงานดังกล่าว เพื่อนำบั้งไฟมาจุดถวาย พร้อมกับการ สักการะ
หลวงปู่ดื้อ หลวงปู่ตัน การทำบุญถวายวัด กิจกรรมงานบุญบั้งไฟนี้
สามารถสร้างรายได้หมุนเวียนตั้งแต่ 30,000 – 1,000,000 บาทใน
ท้องถิ่น นอกจากนั้น ที่วัดยังมีพิธีสงฆ์น้ำหลวงปู่ดื้อหลวงปู่ตัน
ในช่วงเดือน 4 พิธี บวชชีพราหมณ์ และการเข้ามาราบไหว้หลวงปู่
ตามศรัทธา ความเชื่อตลอดทั้งปี

วัดป่าศรีคุณาราม เป็นศาสนสถานที่ได้รับความนิยมา
สักการะกราบไหว้ พระธาตุ และมาปฏิบัติธรรมในช่วงวันสำคัญ
คือ วันบุญกฐิน ช่วงสัปดาห์แรกหลังออกพรรษา งานบุญอายุวัฒน
มงคล วันที่ 6 เมษายน ของทุกปี งานฉลองพระจักขุธาตุ ช่วงวันที่
16 มกราคม ของทุกปี โดยจะมีศิษยานุศิษย์จากทั่วประเทศมา
ร่วมงานบุญดังกล่าว การดำเนินการพัฒนาวัดให้เป็นศาสนสถานที่
มีความสวยงาม เกิดความเลื่อมใสศรัทธา ได้รับการอุปถัมภ์จาก
อุบาสกอุบาสิกาที่มีชื่อเสียงจากภายนอกเป็นหลักอย่างต่อเนื่อง วัด
จึงได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวไปพร้อมกับการทำบุญ
ถวายตามศรัทธาความเชื่อ

วัดป่าศรีคุณาราม ยังมีกิจกรรมอื่นเช่นการทำฟาร์มปศุสัตว์
ที่ได้จากการทำบุญไถ่ชีวิต กิจกรรมเหล่านี้สามารถสร้างการจ้างงาน
สร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น ทั้งการปรับปรุงดูแลสถานที่ การ
ดูแลสัตว์ ซึ่งรายได้ที่เกิดขึ้นจากวัด ได้นำไปสู่การพัฒนาพัฒนา
โรงพยาบาล การทำนุบำรุงโบสถ์ วัดและกิจกรรมการพัฒนาอื่นๆที่
อยู่ในอำเภอกู่แก้ว

ศูนย์เรียนรู้การคัดแยกขยะต้นทางหมู่ที่ 7 เป็นสถานที่
ศึกษาดูงานด้านการจัดการขยะที่ต้นทาง ซึ่งศูนย์นี้ได้รับการ
สนับสนุนจากสำนักงานสิ่งแวดล้อมเขต 6 มีการเลี้ยงไส้เดือนจาก
เศษพืชผัก การทำน้ำหมักจากเศษอาหารเป็นต้น และใช้ประโยชน์
จากขยะ ศูนย์นี้ได้รับความสนใจจากหน่วยงานราชการ มีการจัด
อบรม และศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลกู่แก้ว เป็นศูนย์ที่มี
กิจกรรมการปลูกพืชสมุนไพร การจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่

ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สถานที่แห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน และผู้สนใจทั่วไป

ป๋าดงกกผิ้ง ทุนจากฐานทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งตำบลบ้านจิดมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ โดยทรัพยากรป่าไม้ที่สำคัญที่สุด คือ ป๋าดงกกผิ้ง ซึ่งมีเนื้อที่ป่ากว่า 800 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่หลายๆ ตำบล ในอำเภอคูแก้ว รวมทั้งตำบลบ้านจิดเอง ก็มีการใช้ประโยชน์จากป๋าดงกกผิ้งมาช้านาน ทั้งเป็นแหล่งอาหารและยารักษาโรค เนื่องจากป๋าดงกกผิ้งมีสมุนไพรมากมายหลากหลายชนิด และมีความอุดมสมบูรณ์ จนได้ชื่อว่า ชื่อ ดงกกผิ้ง เนื่องจากในอดีต มีต้นยางนาขนาดใหญ่กว่า 10 คนโอบ และมีรังผึ้งอาศัยอยู่บนต้นยางนา กว่า 200 รัง นอกจากนั้นยังมีพรรณไม้หลากหลาย ทั้งไม้หายากและสมุนไพรใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในพื้นที่และผู้สนใจทั่วไปที่มาศึกษาเรียนรู้

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ตำบลบ้านจิด ส่วนมากจะเป็นบุคคลทั่วไป ที่มาในช่วงเทศกาล งานบุญประเพณีต่างๆ ซึ่งมีทั้งคนในท้องถิ่น และคนที่อพยพไปทำงานต่างถิ่น รวมไปถึงคนจากนอกชุมชนที่เลื่อมใสศรัทธาในศาสนสถาน มาร่วมพิธี กิจกรรมงานบุญ หากเป็นคนจากนอกชุมชนจะมาพักค้างคืนตามที่พักที่มีในพื้นที่ บางส่วนก็ไปพักตามที่พักในเมือง

กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาศึกษาดูงานเป็นหมู่คณะ กลุ่มนี้หน่วยงานราชการต่างๆจะจัดให้เข้ามาศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยเฉพาะศูนย์จัดการขยะต้นทาง หมู่ที่ 7 นักท่องเที่ยว

กลุ่มนี้จะอยู่ในพื้นที่เพียงช่วงเวลาสั้นๆ เป็นจุดแล้วก็ไปส่วนมากไม่มีการปักในพื้น ที่ พร้อมกับการจำหน่ายผลผลิตจากกลุ่มต่างๆในชุมชน

กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ผ่านทางทั่วไป เป็นบุคคลทั่วไปที่เดินทางผ่าน แล้วแวะสักการะตามสถานที่สำคัญทางศาสนา

กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรธานี กลุ่มนี้ยังมีเป็นส่วนน้อยที่พบในตำบลบ้านจิต

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านจิตและเครือข่ายองค์กรชุมชนตำบลบ้านจิต ได้มีการทำงานเชื่อมโยงสัมพันธ์งานคนในชุมชน ผ่านกลุ่มและองค์กรในชุมชน อาทิเช่น กลุ่มแปรรูปจากผลผลิตการเกษตร เช่นกลุ่มข้าวฮางอก กลุ่มผลิตสินค้าชุมชน เช่น กลุ่มจักรสาน กลุ่มทอผ้า กลุ่มทำหมอนผ้าทอสมุนไพร กลุ่มธุรกิจชุมชนและบริหารจากภูมิปัญญาชุมชน กลุ่มพัฒนาระบบตลาดระบบกระจายสินค้าชุมชนเช่น ร้านจำหน่ายสินค้าชุมชน กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน โดยคณะทำงานการท่องเที่ยวอำเภอเอโกะแก้ว ซึ่งสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านจิตเป็นองค์ประกอบในคณะทำงานฯ กลุ่มองค์กรการเงิน, สถาบันการเงิน เช่น กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสตรี เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพัฒนาบทบาทสตรีตำบลและอำเภอ รวมไปถึงกลุ่มด้านการจัดสวัสดิการชุมชน เช่น กลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบ้านจิต กลุ่มฉวปณกิจสงเคราะห์ตำบลบ้านจิต เป็นต้น ทั้งยังมีการเชื่อมโยงการ

ท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ้านจืด ร่วมกับเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนในอำเภอภูแก้ว เช่น การเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชน เชิงอนุรักษ์ร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลโนนทองอินทร์ การเชื่อมโยงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบสมุนไพร โดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ ผ้าทอมือหอมสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ร่วมกับ สภาองค์กรชุมชนตำบลคือใหญ่ และสภาองค์กรชุมชนตำบลคอนสาย เป็นต้น

นอกจากนี้ สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านจืด ยังมีการประสานเชื่อมโยงความร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชนตำบลใกล้เคียง เช่น สภาองค์กรชุมชนตำบลโนนทองอินทร์ โดยการเชื่อมโยงการขับเคลื่อนงานเรื่องการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมเพื่อสุขภาพ และการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบสมุนไพรเชิงอัตลักษณ์ โดยการขับเคลื่อนงานร่วมกัน การบูรณาการการพัฒนาศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนร่วมกัน ทำให้สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านจืดมีเครือข่ายการพัฒนาทั้งในตำบลและนอกตำบล รวมไปถึงในระดับอำเภอจังหวัด และภาค ซึ่งในระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้น สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านจืดได้รับการสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ในเรื่องพัฒนากลุ่มอาชีพ พัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน เพื่อรองรับการขับเคลื่อนงานด้านเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของตำบลบ้านจืดและอำเภอภูแก้ว รวมไปถึงการที่แกนนำของสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านจืดได้เข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพแกนนำระดับตำบล อำเภอ และจังหวัดอุดรธานี และการสรุปกระบวนการเรียนรู้ของสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านจืด

ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านจืด

- สร้างรายได้ให้กับคน
ในชุมชนท้องถิ่น
กลุ่มอาชีพต่างๆที่มี
ในตำบลบ้านจืด ไม่
ว่าจะเป็นกลุ่มทอผ้า
กลุ่มทำหมอนผ้าทอ
สมุนไพร กลุ่มธุรกิจ
ชุมชนและบริหาร
จากภูมิปัญญาชุมชน
กลุ่มกลองยาว กลุ่ม
เกษตรกร มีการขาย
ผลผลิตจากการที่มี
นักท่องเที่ยวใน

ชุมชน โดยการจำหน่ายนั้นมีการขายตามที่ทำการกลุ่ม การนำมาวางขายริมทางในช่วงที่มีชบวนแห่ บางส่วนก็นำไปวางขายในที่ๆมาศึกษาดูงาน โดยรายได้แต่ละกลุ่มจะอยู่ระหว่าง 1,000 -10,000 บาทต่อเดือน กลุ่มกลองยาวหมู่ที่ 7 เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลบ้านจืด มีสมาชิก 25 คน กลุ่มนี้ส่วนมากจะรับงานแห่ตามเทศกาล งานบุญประเพณี เช่นงานกฐิน งานบวช งานแต่ง โดยจะรับงานในราคา 3,000 ขึ้นไป รายได้นี้จะแบ่งให้กับสมาชิกที่รับงานด้วยกัน เป็นรายได้เสริมให้กับคนในท้องถิ่นจากเอกลักษณ์เฉพาะที่มีในพื้นที่ นอกจากนั้น

บางครั้งก็จะรับงานแก่กลุ่มคณะนักท่องเที่ยวที่มาศึกษาดูงาน

ในทางอ้อม การท่องเที่ยวได้ส่งเสริมให้เกิดการรายได้จากการให้บริการที่พัก รีสอร์ท ร้านอาหารที่มีโดยรอบสถานที่ท่องเที่ยว ในอำเภอภูแก้ว

- **คนรู้จักตำบลบ้านจิต อำเภอภูแก้วมากขึ้น** การประชาสัมพันธ์ ซึ่งท่องเที่ยวและการกีฬา จังหวัดได้เผยแพร่ ส่งผลให้คนรู้จักตำบลบ้านจิตมากยิ่งขึ้น
- **เกิดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น** โดยเฉพาะสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านจิต เครือข่ายองค์กรชุมชนอำเภอภูแก้ว ที่มีบทบาทในการประสานงบประมาณทรัพยากรจากหน่วยงานภายนอกเข้ามาพัฒนาตำบล การให้ข้อเสนอแนะต่อกิจกรรมการพัฒนาในพื้นที่
- **เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจและมีสร้างสำนึกรักษ์ท้องถิ่นตนเอง**

สิ่งที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา

ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านจิต

- การสร้างและพัฒนากลไกคณะทำงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อวางแผน บริหารจัดการร่วมผลักดันขับเคลื่อนการดำเนินการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เชื่อมประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายในและภายนอกได้ ซึ่งอาจจะใช้กลไกผู้นำชุมชน โรงเรียน ท้องถิ่น และอำเภอในการประสานความร่วมมือในการจัดเวทีวางแผน การท่องเที่ยวในพื้นที่

- การพัฒนาระบบการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชน ควรได้รับการพัฒนาให้มีความโดดเด่นน่าสนใจ อยู่ใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยว รวมไปถึงการพัฒนาช่องทางการจำหน่ายให้มีความหลากหลาย เช่นระบบออนไลน์ ซึ่งจะนำสู่การสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

- การวิเคราะห์ ทำความเข้าใจ ลักษณะกลุ่มเป้าหมายที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลบ้านจืดที่มีอยู่ในปัจจุบัน และพัฒนาระบบการจัดการการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ที่มีอยู่

บทเรียนสำคัญเพื่อการยกระดับการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชน

- การท่องเที่ยววิถีชุมชน ควรคำนึงถึงการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมก่อน การพัฒนารูปแบบกิจกรรม ที่สร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ อย่างเหมาะสม จะเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนท้องถิ่นมากกว่าเดิม เช่น การบูรณาการผลิตภัณฑ์จากชุมชนมาเป็นของฝากกับผู้มาร่วมทำบุญ การสร้างจุดแสดงและจำหน่ายผลผลิตชุมชนในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว

การคำนึงถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มทัวร์ที่มีจำนวนมาก ที่มาเป็นหมู่คณะ และพักตามโฮมสเตย์มีโอกาสดังขึ้นจริงได้น้อย เนื่องจากข้อจำกัดด้านสถานที่ท่องเที่ยวยังไม่เป็นที่ดึงดูดความสนใจ ขาดความโดดเด่น ได้รับความนิยมนจากคนทั่วไปมากนักทำให้การท่องเที่ยวไม่เกิดเป็นกระแสที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่ได้

การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายที่มาท่องเที่ยว พฤติกรรมการ
เที่ยว ความชอบ ความสามารถในการใช้จ่ายในระหว่างการใช้
ท่องเที่ยว แล้วจึงพัฒนาระบบการจัดการการท่องเที่ยวให้สอดคล้อง
กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ จะสามารถช่วยทำให้เกิดความประทับใจกับ
นักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น

- การส่งเสริมการท่องเที่ยวนอกจากที่จะมุ่งดำเนินการให้
บรรลุตามวัตถุประสงค์โครงการแล้ว ควรที่จะมีการร่วมกัน
ดำเนินงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประสานทรัพยากรจากภายใน
สะสมทุนจากภายในท้องถิ่นให้เกิดความร่วมมือกันพัฒนาอย่าง
ต่อเนื่องจะสามารถสร้างความความเข้มแข็งให้การท่องเที่ยว
ชุมชนได้อย่างยั่งยืน

จากฐานทุนทางวัฒนธรรม สู่การบูรณาการงานพัฒนา เพื่อตำบลเข้มแข็ง ที่ตำบลกุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ข้อมูลพื้นฐานตำบลกุดหว้า

ตำบลกุดหว้า เป็นตำบลในเขตการปกครองของอำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 2 พื้นที่ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล ซึ่งประกอบไปด้วย 13 หมู่บ้าน ได้แก่ พื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล คือ หมู่ 3 บ้านวังมน หมู่ 4 บ้านชุมช้าง หมู่ 5 บ้านโคกโก่ง หมู่ 6 บ้านห้วยแดง หมู่ 7 บ้านนาไคร้ หมู่ 10 บ้านห้วยแดง หมู่ 12 บ้านชุมช้าง และพื้นที่ของเทศบาล คือ หมู่ 1 บ้านกุดหว้า หมู่ 2 บ้านกุดหว้า หมู่ 8 บ้านกุดหว้า หมู่ 9 บ้านกุดหว้า หมู่ 11 บ้านกุดหว้า หมู่ 13 บ้านกุดหว้า

ตำบลกุดหว้า ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอภูผินารายณ์ อยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 10 กิโลเมตร โดยสภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มและที่ราบสูงเล็กน้อยซึ่งมีหลายระดับ ตั้งแต่ลาดชันเพียงเล็กน้อยจนถึงลาดชันระดับปานกลาง ประกอบด้วยภูเขาและป่าไม้ ลักษณะพื้นที่ป่าไม้เป็นป่าโปร่ง มีลำธาร ลำห้วยซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากภูเขาหลายสาย โดยพื้นที่ราบลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ทำการเกษตร ทำนา ทำสวน ทำไร่ โดยพื้นที่

ของตำบลเป็นชุมชนที่มีลักษณะภูมิประเทศติดภูเขาทำให้พื้นที่มีอากาศที่บริสุทธิ์ และเย็นตลอดทั้งปี นอกจากนี้ในพื้นที่ยังมีป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีน้ำตก มีแหล่งน้ำจากภูเขาไหลลงมา

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ มีต้นไม้อายุหลายชนิดซึ่งถือเป็นเขตป่าอนุรักษ์ สำหรับการปลูกป่าไม้นั้นได้มีการส่งเสริมการปลูกไม้ใช้สอย ไม้โตเร็วเป็นการทดแทนป่าที่ถูกทำลาย

ชาวบ้านมีวิถีชีวิตอยู่กันแบบเรียบง่าย มีการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิตยังมีการเก็บของป่าบนภูเขา เพื่อนำมาเป็นอาหารและยารักษาโรค ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม ชาวบ้านในพื้นที่เป็นชาวผู้ไทที่สืบทอดเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษมาอย่างยาวนาน ชาวบ้านมีความสัมพันธ์ที่พึ่งพาอาศัยกัน และยังคงรักษาวัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิมไว้อย่างเข้มแข็ง ในการสืบทอดวัฒนธรรมของชาวผู้ไทยังคงปรากฏให้เห็นผ่านการรักษาวิถีผู้ไทไว้อย่างเหนียวแน่นในการดำเนินวิถีชีวิต เช่น ภาษา การแต่งกาย ความสัมพันธ์ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไว้วางใจกัน งานหัตถกรรมดนตรีพื้นบ้าน การดำรงชีพ พิธีกรรมตามวิถีและความเชื่อของหมู่บ้าน เช่น พิธีเหยา พิธีเลี้ยงผีบ้าน พิธีเลี้ยงเจ้าปู่ตา พิธีสู่ขวัญ และการแสดงศิลปวัฒนธรรมผู้ไท ประเพณีวัฒนธรรมและพิธีกรรมเหล่านี้ เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตการยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวผู้ไทได้อย่างชัดเจน

ด้วยความที่ชาวบ้านยังคงรักษาขนบธรรมเนียมวิถีชีวิต
แบบชาวผู้ไทเอาไว้อย่างเหนียวแน่น จึงถือเป็นพื้นที่ที่มีความ
เข้มแข็งในอำเภอภูผินารายณ์ ประกอบกับบริเวณใกล้เคียงมี
ทัศนียภาพที่ดี มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ มีภูเขา ป่าไม้
และมีน้ำตก จึงได้มีการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวมาจนถึงปัจจุบัน

ศักยภาพของตำบล และฐานทุนสำคัญของตำบลกุดหว้า

จุดแข็งของตำบลกุดหว้า เกิดจากการมีต้นทุนทาง
วัฒนธรรมของคนผู้ไท ที่สืบทอดสานต่อวิถี ขนบประเพณีที่เป็น
แกนหลักอันสำคัญ สะท้อนได้จากภาษาพูดที่เป็นเอกลักษณ์ การ
แต่งกายอันโดดเด่นมีอัตลักษณ์ หรือวิถีวัฒนธรรมพ่อล่ามแม่ล่ามที่
ใช้ในการยึดโยงความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันอย่างสมานสามัคคี
การรักษาประเพณีตามฮีตคอง อย่างงานบุญบั้งไฟทะเลล้าน บุญ
มาลัยไม้ไผ่ ศิลปะดนตรีการฟ้อนรำ รำเซิ้ง รำผู้ไท รำกะลา
หัตถกรรม จักสาน ทอผ้า รวมทั้งมีต้นทุนทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อม
มีป่าชุมชน มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (น้ำตก) มีอาหารการกิน
ตามฤดูกาล (แกงหอย/หน่อไม้ เห็ด จักจั่น) มีภูมิปัญญาในการทำ
เกษตรกรรมที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม และยังมีการรักษาพื้นบ้าน
หมอเหยา (ผีฟ้า) การปรุงยาสมุนไพร รักษาคนป่วย อีกทั้งยังมี
ปราชญ์ชาวบ้าน มีคณะกรรมการหมู่บ้านเข้มแข็ง/ชาวบ้านให้ความ
ร่วมมือเป็นอย่างดี

นอกจากนั้นที่ตำบลแห่งนี้ยังมีกลุ่มองค์กรต่างๆ ในพื้นที่ อาทิเช่น สภาองค์กรชุมชน กลุ่มสวัสดิการชุมชน กลุ่มเลี้ยงหมู กลุ่มจักสานไม้ไผ่ กลุ่มเลี้ยงโคกระบือ กลุ่มจักสานพลาสติกกลุ่มผู้พิการ ทำเฟอร์นิเจอร์จากไม้ปาเลซ กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง/เสื้อเย็บมือ กลุ่มแปรรูปกล้วย กลุ่มพรมเช็ดเท้า กลุ่มขันหมากเบ็ง กลุ่มหมอเหยา กลุ่มดนตรีพื้นเมือง (พิณ/แคน/โหวด) กลุ่มอาหารพื้นบ้าน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเมื่อลองดูจุดเด่นของพื้นที่แยกเป็นรายหมู่บ้าน สามารถแบ่งได้ ดังนี้

หมู่บ้าน	จุดเด่นของพื้นที่
บ้านวังมน หมู่ 3	ธนาคารชุมชน กลุ่มเย็บผ้าด้วยมือ-ทอผ้า/อ่างวังมน/ป่าชุมชน/เกษตรอินทรีย์/แหล่งท่องเที่ยว(น้ำตกวังตาด หินส่งเสี้ยว ภูผาผึ้ง ถ้ำผ้ามือแดง สะพานหิน)
บ้านชุมช้างยาง หมู่ 4 , 12	กลุ่มเย็บของชำร่วย/หมู่บ้านโอท็อป นวัตกรรม/ผ้าพื้นเมือง/วัดป่าราชพฤกษ์/ป่าชุมชน
บ้านโคกโก่ง หมู่ 5	ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม/โฮมสเตย์/วัฒนธรรมผู้ไท/หมอเหยา/เกษตรอินทรีย์/สมุนไพรพื้นบ้าน/ป่าชุมชน
บ้านห้วยแดง หมู่ 6 , 10	กลุ่มเย็บผ้า-ทอผ้า/กลุ่มจักสานด้วยไม้ไผ่/ท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์/ภูต่างๆ/สมุนไพรพื้นบ้าน/ป่าชุมชน/วัดพระธาตุเจติยภูญาตา/ทรัพยากรธรรมชาติ/ถ้ำสหาย-ถ้ำน้ำ

บ้านนาไคร้ หมู่ 7	พิพิธภัณฑสถานไดโนเสาร์/สมุนไพรพื้นบ้าน/ป่าชุมชน
บ้านกุดหว้า หมู่ 1 , 2 , 8 , 9 , 11 , 13	ศูนย์สินค้า OTOP/ตลาดประชารัฐ/ตลาดนัดโค-กระบือ/กลุ่มจักสานไม้ไผ่จากผู้สูงอายุ/กลุ่มผู้พิการทำเฟอร์นิเจอร์จากไม้พาเลท/ข้าวอินทรีย์/มาลัยไม้ไผ่/สถาบันการเงินชุมชน/ธนาคารขยะ/วิสาหกิจชุมชนยางพารา/บั้งไฟทะเลล้าน

ซึ่งนอกจากจุดแข็งที่เป็นฐานทุนภายในแล้ว ที่ตำบลแห่งนี้ยังมีภาคีหนุนเสริมการทำงาน ซึ่งบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทำงานซึ่งเป็นภาคีร่วมกับพื้นที่ตำบลกุดหว้า ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลกุดหว้า สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกาฬสินธุ์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ กรมป่าไม้ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอภูพานารายณ์ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ตัวอย่างการทำงานร่วมกัน ได้แก่

องค์การบริหารส่วนตำบลกุดหว้า

มีบทบาทเข้าไปสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนในพื้นที่ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยบทบาท

ทั้งในอดีตและปัจจุบันมีบทบาทในลักษณะคล้ายกัน คือ มีบทบาทในการช่วยประสานงานของงบประมาณ หรือจัดทำโครงการมาช่วยสนับสนุนพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต การจัดทำโครงการเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายมารองรับคือ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วน ตำบล พ.ศ. 2537 และ (ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542) ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ผ่านบทบาทหน้าที่และกิจกรรมต่างๆ ดังที่ น.ส. ถนอมศรี ชิมเทศน์ ผอ.กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลกุดหว้า กุดหว้า ได้กล่าวถึงว่า

“... การจัดการท่องเที่ยวที่บ้านโคกโก่ง ตอนนีชุมชนเขาสามารถยื่นได้พึ่งพาตัวเองเป็นหลัก อบต. มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุน โดยส่วนมากจะเป็นการประสานงาน เป็นตัวเชื่อมโครงการและงบประมาณต่างๆ ให้หนุนเสริมการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน มีกฎหมายมารองรับคือ พ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วน ตำบล ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม”

**สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

มีส่วนสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ผ่านทางสภาองค์กรชุมชนตำบลกุดหว้าในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน ตามการเสนอโครงการของสภาองค์กรชุมชนตำบลกุดหว้า ที่เสนอโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาระดับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายมารองรับคือ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน รวมทั้งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ดังที่ นายศุภสิทธิ์ ศรีสว่าง หัวหน้างานปฏิบัติการชุมชนพื้นที่อีสานกลาง ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กล่าวถึงว่า

“...พอช. ได้สนับสนุนการท่องเที่ยวบ้านโคกโก่งโดยผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบลกุดหว้าผ่านโครงการเศรษฐกิจและทุนชุมชน ตามการเสนอโครงการหรือความต้องการพัฒนาเรื่องการยกระดับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้านโคกโก่ง โดยมีบทบาทตามกฎหมายมารองรับคือ พรบ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ในการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นและการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน”

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานขอนแก่น

เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งในสังกัดของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ที่มีบทบาทเข้าไปสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมโดยชุมชนในพื้นที่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยในอดีตการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานขอนแก่นสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านการจัดการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็น ด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์หรือการนำสื่อมวลชนเข้าไปในพื้นที่และด้านการบริหารจัดการ เช่น การมอบรางวัลชุมชนเข้มแข็ง เมื่อปีพ.ศ. 2542 และ การมอบรางวัลกินรี Thailand Tourism Awards ในปี พ.ศ. 2543 พ.ศ. 2551 และพ.ศ. 2556 เพื่อเป็นการกระตุ้นส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนด้านการบริหารจัดการให้มีคุณภาพมากขึ้น

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 จนถึงปัจจุบัน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานขอนแก่นยังมีบทบาทสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนในพื้นที่ โดยบทบาทส่วนใหญ่จะเน้นไปทางด้านการประชาสัมพันธ์ทางสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์หรือการนำสื่อมวลชนเข้าไปในพื้นที่ เช่น พ.ศ. 2559 มีโครงการ Village to the World ปฏิบัติการเพิ่มมูลค่า ยกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนผ่านการโปรโมทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่เพื่อช่วยสร้างตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ๆ สร้างโอกาสให้ชุมชน มีรายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยวเพื่อนำไปพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งยั่งยืน โดยมีบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายมารองรับคือ พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

บทเรียนการศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวข้อง

ศรินญา ภูผาจิตต์ ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพเชิงวัฒนธรรมและประเพณีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชนเผ่าผู้ไทยบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์” พบว่า บ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านที่มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและประเพณีของชนเผ่าผู้ไทย โดยนำความหลากหลายทางชีวภาพของพืชมาปรับใช้ให้เกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม และประเพณี เพื่อตอบสนองปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค

นอกจากนี้ชนเผ่าผู้ไทยได้นำความหลากหลายทางชีวภาพมาใช้ประโยชน์ด้านพิธีกรรมและความเชื่อและภูมิปัญญาด้านอื่น เช่น การจักสาน และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณี เป็นต้น ตัวอย่างภูมิปัญญาและวัฒนธรรมด้านอาหาร เช่น แกงหน่อไม้ แกงเห็ด แกงครว้ และแกงหวาย เป็นต้น เป็นเครื่องสะท้อนถึงวิถีชีวิตสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ในปัจจุบันถึงแม้ลักษณะที่อยู่อาศัยได้เปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม แต่ชนเผ่าผู้ไทยยังคงรักษาเอกลักษณ์บ้านทรงยกสูงและมีใต้ถุนบ้านโดยซื้อไม้จากภายนอกสำหรับการปลูกบ้านเนื่องจากชุมชนมีการอนุรักษ์ป่าชุมชนในพื้นที่

ในส่วนของวัฒนธรรมด้านเครื่องนุ่งห่มมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เพื่อใช้ประโยชน์และเป็นเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวัน มีการนำความหลากหลายทางชีวภาพของพืชมาใช้ประโยชน์ในการย้อมผ้าโดยการนำต้นครามและเมล็ดของหมากสะตริมาใช้ในการย้อมสีฝ้าย วัสดุและเครื่องมือที่ใช้ส่วนใหญ่ทำมาจากไม้แดง ไม้ประดู่ และไม้เนื้ออ่อน เป็นต้น โดยนำมาจากป่าชุมชนและไร่นาของชาวบ้าน

ด้านการรักษาโรคถึงแม้ว่าในปัจจุบัน คนเผ่าผู้ไทยจะมีการใช้บริการจากโรงพยาบาลแต่ยังคงใช้ยาสมุนไพรรักษาโรคควบคู่กับการรักษาโรคแผนปัจจุบัน สมุนไพรที่นำมาใช้ส่วนใหญ่จะพบได้ตามป่าชุมชน และมีการนำมาปลูกไว้ในชุมชนด้วย นอกจากชาวบ้านจะมีความเชื่อทางพระพุทธศาสนาแล้ว บรรพบุรุษยังได้มีการปลูกฝังความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีต่างๆ เช่น ผีบรรพบุรุษ ผีปู่ตา และผีฟ้า เป็นต้น ให้กับลูกหลานโดยเชื่อว่าผีมีอยู่ทุกแห่งจึงอาศัยผีต่างๆ เป็นเครื่องปกป้องธรรมชาติให้ดำรงอยู่ต่อไป

ด้านการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ และอนุรักษ์พืชในท้องถิ่นและพืชในวัฒนธรรมประเพณี คนเผ่าผู้ไทยได้อนุรักษ์พื้นที่ริมเขาภูถ้ำเม่นเป็นป่าชุมชน โดยจะกันพื้นที่แห่งนี้ไม่ให้ผู้ใดเข้าไปครอบครอง และสามารถใช้ประโยชน์จากป่าแห่งนี้ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยการเข้าไปเก็บหาของป่า นอกจากนี้ยังมีการรณรงค์ให้ปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อใช้ประกอบอาหารหรือพืช

สมุนไพรเพื่อใช้เป็นยารักษาโรคบริเวณรอบบ้าน และปลูกไม้ดอกไม้
ประดับไว้บริเวณหน้าบ้านเพื่อความสวยงามและเพื่อใช้ประโยชน์ใน
งานพิธีต่างๆ รวมทั้งด้านการท่องเที่ยว

จุฬา ศรีบุตตะ ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ของ
ชุมชนบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัด
กาฬสินธุ์” พบว่า ประชาชนในชุมชนบ้านโคกโก่งมีความรู้เกี่ยวกับ
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ในระดับสูง และมีความ
คาดหวังที่จะได้รับการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ส่วนการมี
ส่วนร่วมในการท่องเที่ยวพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ในภาพรวมในระดับปานกลาง เมื่อ
พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมด้านการลงทุน
การดำเนินกิจกรรม การวางแผน และการตัดสินใจในระดับปาน
กลาง ส่วนด้านการประเมินผลพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในระดับ
ต่ำ จากผลการวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่าผู้นำและคณะกรรมการ
ชุมชนควรสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนบ้านโคกโก่งได้ตระหนัก
ถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการท่องเที่ยวของ
ชุมชน นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลกุดหว้าควรจัดหาเงินทุน
ดอกเบี้ยต่ำให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการลงทุนเพื่อให้
ประชาชนมีเงินทุนผลิตสินค้าและบริการแก่นักท่องเที่ยว

ส่วนการศึกษาเรื่อง การตลาดและการส่งเสริมการตลาด
การท่องเที่ยววัฒนธรรมผู้ไท กรณีศึกษา บ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ของปนัดดา โพธินาม พบว่า การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยววัฒนธรรมผู้ไท บ้านโคกโก่ง มีกลยุทธ์หลักอยู่ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว มีบ้านพัก Home Stay จัดเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวด้วยการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชาว ผู้ไทโคกโก่ง มีบ้านพัก 50 หลังคาเรือน มีสถานที่ท่องเที่ยวในเขตนอุทยานภูผาวัว 2 แห่ง ได้แก่ น้ำตกตาดยาว และน้ำตกตาดสูง การให้บริการการเดินป่าเดินชมสมุนไพรในป่า เดินดูพันธุ์พืช เปิดให้บริการเวลา 08.00 - 16.00 น. มีจัดกิจกรรมประเพณีน้ำตกตาดสูง การแสดงศิลปวัฒนธรรมผู้ไทเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว และมีสินค้าที่ระลึกไว้บริการ 2) ด้านราคาการท่องเที่ยวราคาที่พัก (Home Stay) อัตราค่าบริการ คณะ 5-9 คน คนละ 700 บาทคณะ 10-19 คน คนละ 600 บาทและ 20 คนขึ้นไป คนละ 500 บาท 3) ช่องทางการจัดจำหน่ายการท่องเที่ยว (Place Distribution) นำผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวจากกลุ่มสหกรณ์บ้านโคกโก่ง เสนอขายให้แก่ผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยวในเวลาและสถานที่ที่เหมาะสม สามารถมาซื้อสินค้ากลับบ้านเป็นของฝากหรือใช้ส่วนตัวด้วยบริการที่รวดเร็วและมีผลิตภัณฑ์มากเพียงพอแก่ความต้องการ 4) การจัดการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว (Promotion) การโฆษณา (Advertising)

โดยสื่อที่ใช้โฆษณา ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ป้าย
โฆษณานอกสถานที่โฆษณาทางไปรษณีย์หรือจดหมายตรงและ
อินเทอร์เน็ต การประชาสัมพันธ์ของธุรกิจท่องเที่ยวโดยการ
ประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงาน องค์กรสถาบัน บริษัท เพื่อเผยแพร่
ข่าวสาร และการดำเนินงานอย่างมีแบบแผนและทำอย่างต่อเนื่อง
ในส่วนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวหมู่บ้านวัฒนธรรม
ผู้ไทโคกโก่ง มีความพึงพอใจต่อการให้บริการการท่องเที่ยวหมู่บ้าน
วัฒนธรรมผู้ไท บ้านโคกโก่ง โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
ที่สุด ได้แก่ ด้านกิจกรรม ด้านการให้บริการ ด้านบ้านพักโฮมสเตย์
และด้านการแสดงวัฒนธรรมผู้ไท

และการศึกษาเรื่อง **บทบาทของพ่อล่ามชาวผู้ไทยบ้านกุด
หว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์** ของ
กนกลักษณ์ ศรีสุข พบว่า 1)พ่อล่ามมีบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษา
ครอบครัวแต่งงานชาวผู้ไทโดยเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการดำรงชีวิตคู่
การครองเรือนการใช้ชีวิตคู่สมรสให้ราบรื่นตลอดจนเป็นผู้ให้
คำแนะนำในการประกอบอาชีพให้ความช่วยเหลือทางด้านแรงงาน
และการเงิน 2)พ่อล่ามมีกระบวนการในการให้คำปรึกษาคือการ
สร้างสัมพันธ์ภาพ การสำรวจปัญหาหรือรวบรวมข้อมูล กำหนด
เป้าหมาย ดำเนินการช่วยเหลือและติดตามผลการช่วยเหลือ 3)พ่อ
ล่ามมีเทคนิคและวิธีการในการคือการสร้างความสัมพันธ์การสร้าง
ข้อตกลงเบื้องต้น การตั้งเป้าหมาย การตั้งคำถาม การออกคำสั่ง

หรือแนะนำ การมอบหมายงาน การกระตุ้นให้กำลังใจและการ
ประพุดิตินเป็นแบบอย่างที่ดีรวมทั้งใช้หลักธรรมชาติความเมตตาใน
การให้คำปรึกษาแก่ลูกหลาน

ทั้งนี้ ทิพย์ธิดา ชุมชิต ได้ทำการศึกษาเรื่อง **ปัจจัยที่มีผล
ต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมการเหย้าเลี้ยงผีของ
ชาวผู้ไท ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์**
พบว่า การเกิดพิธีกรรมการเหย้าเลี้ยงผีแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา
ช่วงแรกเมื่อปี พ.ศ. 2399 ที่บ้านกุดหว้า เนื่องจากมีผู้คนได้อพยพ
มาจากเมืองวัง มายังบ้านกุดหว้า แล้วชาวบ้านเกิดโรคภัยไข้เจ็บ
พยายามรักษาด้วยสมุนไพรแต่ก็ไม่หายจึงพาไปหาหมอสงฆ์ พบว่ามี
ผีต้องการมาอยู่ด้วย จึงทำพิธีรับผีลงมา ในแต่ละปีต้องมีการจัด
พิธีกรรมขึ้นเพื่อเป็นการเลี้ยงขอบคุณผีที่มาคอยปกปักรักษา และ
ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาเรื่อยๆ จนถึงช่วงที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2432 ผู้คน
ได้ออกมาตั้งหมู่บ้านแห่งใหม่ คือบ้านโคกโก่ง เมื่อปี พ.ศ. 2432
บ้านวังมน พ.ศ. 2450 บ้านห้วยแดงและบ้านชุมขี้ยาง เมื่อปี พ.ศ.
2453 ซึ่งในแต่ละหมู่บ้านจะมีหมอเหย้าเกิดขึ้น จนมาถึงช่วงที่ 3
เกิดบ้านนาไคร้ เมื่อปี พ.ศ. 2513 พอมีหมู่บ้านแห่งใหม่ก็มีหมอ
เหย้าปรากฏขึ้นและยังคงมีความเชื่อมาจนถึงปัจจุบันแต่ปัจจุบัน
พบว่า พิธีกรรมการเหย้ามีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สิ่งที่เกิดการ
เปลี่ยนแปลงมากที่สุดโดยเรียงลำดับ ได้แก่ ผู้เข้าร่วมในพิธีกรรม
พบว่าในปัจจุบันมีจำนวนลดน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับอดีต เครื่อง

แต่งกาย พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น เสื้อ ผ้าถุง กางเกง สไบ ต่างหู เครื่องดนตรี พบว่า มีการเพิ่มชนิดของเครื่องดนตรีเข้ามาคือ กลอง ฉิ่ง และเครื่องขยายเสียง และนอกจากนี้ยังมีการเปิดเครื่องเล่นซีดีแทนการใช้คนเล่น วัน เวลา และสถานที่ในการประกอบพิธีกรรม พบว่า วัสดุที่ใช้ในการทำผามหรือปะรำพิธีจะใช้วัสดุสมัยใหม่ ใช้เต็นท์กางเป็นหลังคา และใช้ผ้าแสงกันบริเวณปะรำพิธี เครื่องคาย พบว่าใช้เหล้าขาวแทนเหล้ากลั่น เทียนไขที่ทำมาจากพาราฟินแทนขี้ผึ้ง และกรวยที่ทำจากใบตองกล้วยแทนใบขนุน เครื่องเล่น พบว่า อดีตใช้โองแต่ปัจจุบันใช้ถังพลาสติกเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการรองน้ำไว้สำหรับนำช้างไปเล่น เวทมนต์คาถาหรือบทสวด พบว่า ได้มีการจดบันทึกบทสวดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรและยังมีการนำเครื่องโทรศัพท์มือถือมาอัดเสียงแม่เมืองขณะที่กำลังประกอบพิธีกรรม ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม พบว่า ลดน้อยลง มีบางขั้นตอนในอดีตที่ขาดหายไป จากสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ปัจจัยภายในที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ ด้านคติความเชื่อ เนื่องจากสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ทำให้ความเชื่อมีการเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลไปยังค่านิยมสมัยใหม่ ด้านประสบการณ์ มีการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น จึงทำให้รู้จักการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในสังคม ส่วนปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ การเผยแพร่ทางวัฒนธรรมจากสังคมอื่นเข้ามา รองลงมาคือด้าน

การค้นพบและการประดิษฐ์สร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาจึงก่อให้เกิดทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้คนและยังส่งผลไปทางด้านเศรษฐกิจที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน

เจนฉี สดใสย์ ก็ได้ศึกษาเรื่อง **ผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้านจากวิธีและแนวคิดงานหัตถกรรมมาลัยไม้ไผ่** ตำบลกุดหว้า จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้านจากวิธีและแนวคิดจากงานหัตถกรรมมาลัยไม้ไผ่ประกอบด้วย โคมไฟ กระถางดอกไม้ โต๊ะรับแขก โต๊ะข้างเตียง และฉากกั้น โดยผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายพึงพอใจมากที่สุดคือ 1) ชิงงานประเภท โคมไฟ กระถางดอกไม้ โต๊ะรับแขก ในชุด “แยมบาน” คิดเป็นร้อยละ 62 ร้อยละ 75 และร้อยละ 55 ตามลำดับ 2) ชิงงานประเภท โต๊ะข้างเตียง, ฉากกั้น ในชุด “ดอกตูม” คิดเป็นร้อยละ 57 และร้อยละ 68 ตามลำดับ โดยผลงานทุกชิ้นใช้วัสดุ “ไม้อัด” เป็นวัสดุหลักในการผลิตร่วมกับการผลิตเชิงอุตสาหกรรม

ทั้งนี้ รุจิรา นามไพร ได้ศึกษาเรื่อง **ทุนทางสังคม กับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน กรณีศึกษา หมู่บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์** พบว่า พัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนบ้านโคกโก่งเกิดขึ้นในสมัยท่านรองผู้ว่าราชการ จ.กาฬสินธุ์ นายชาญ เมตการุณจิตต์ เห็นว่าบ้านโคกโก่งมีวัฒนธรรมผู้ไทยโดดเด่นจึงพัฒนาหมู่บ้านเพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2541 ส่วน

พิธีกรรมที่เป็นจุดเด่นในการจัดการท่องเที่ยวมีพิธีบายศรีสู่ขวัญ และพิธีเหยาที่จัดแสดงเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้ ขณะที่การบริหารจัดการเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามา ทางคณะกรรมการกลุ่มสหกรณ์การท่องเที่ยวจะแจ้งสมาชิกเพื่อจัดการท่องเที่ยว ส่วนการจัดสรรผลประโยชน์รายได้ทั้งหมดจะถูกหักค่าใช้จ่ายก่อน หลังจากนั้นเงินที่เหลือจะถูกนำเข้ากลุ่มสหกรณ์ฯ คิดเป็น 100% แล้วจึงหักให้สมาชิก 50% หักให้คณะกรรมการ 30% และอีก 20% หักเข้ากลุ่มสหกรณ์ฯ

รูปธรรมการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทุกครัว

เราจะรู้ได้อย่างไรว่าชุมชนไหนมีความเข้มแข็ง หรือไม่เข้มแข็งอย่างไร อะไรคือภาพสะท้อน หรือสิ่งบ่งชี้ถึงความเข้มแข็งของชุมชน วิธีการหนึ่งที่จะทำให้เราได้มองเห็นและเข้าใจ ก็คงดูได้จากรูปธรรม และความสำเร็จที่เกิดขึ้นในพื้นที่ จากแต่ละชุมชน กลุ่ม องค์กรสู่ภาพรวมของตำบล สิ่งไหนที่ชาวบ้านภาคภูมิใจ อะไรที่ยังต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อไปให้ถึงภาพฝันในอนาคตที่ชุมชนเป็น คนร่วมกำหนด และพัฒนาให้เป็นเครื่องมือ เป็นตัวชี้วัดที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของชุมชนด้วยคนในชุมชนกันเอง อย่างที่กำลังมีการริเริ่มที่ตำบลลูกหว้า อำเภอภูผามาศ จังหวัดน่าน

ในการพัฒนาของที่นี่ เป็นการพัฒนาจากฐานทุนทางด้าน
วัฒนธรรมประเพณีชาวผู้ไท ที่เป็นฐานทุนสำคัญ จนนำไปสู่การ
พัฒนาความเข้มแข็ง การรวมกลุ่มองค์กรของชุมชนในมิติต่างๆ เพื่อ
พัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การ
ทำมาหากิน การรักษาขนบธรรมจารีตประเพณี สิ่งแวดล้อมและ
ทรัพยากรธรรมชาติ ที่สะท้อนผ่านกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงาน
หัตถกรรมผ่านงานบุญมาลัยไม้ไผ่ การทอผ้า เสื้อเย็บจักปักมือ
ประเพณีงานบุญบั้งไฟทะเลล้านที่ขึ้นชื่อ การท่องเที่ยวเชิงวิถี
วัฒนธรรมชาวผู้ไทที่บ้านโคกโก่ง การมีสถาบันการเงินโดยชุมชน
ของกลุ่มต่างๆ กลุ่มอาชีพเสริมที่หลากหลาย การทำเกษตรด้วยวิถี
เกษตรอินทรีย์ และอื่นๆ อีกมาก

“บาลย์ไม้ไผ่” การสืบสานต่อษอคภูมิปัญญา สู่ผลิตภัณฑ์ท้คทกศิลป์

คนตำบลกุดหัวระบู่มาลัยไม้ไผ่เกี่ยวข้องกับวิถีของคนผู้
โทมานับร้อยปี ที่เกี่ยวข้องกับงานประเพณีบุญข้าวประดับดิน และ
บุญข้าวสาก โดยชาวบ้านจะนำเอามาลัยไม้ไผ่ติดเครื่องจตุปัจจัยไป
ถวายพระ ซึ่งจะมีชาวบ้านมารวมกลุ่มกันจัดทำผลิตมาลัยไม้ไผ่เพื่อ
ไปแจกจ่ายให้กับชาวบ้านในตำบลได้ใช้แขวนสิ่งของต่างๆ ที่จะ
นำไปถวายพระ

นายนารี ศรีกำพล ศิลปินโอทอปศิลปหัตถกรรมมาลัยไม้
ไผ่ เล่าให้ฟังว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2456 มีคนเมืองเว้ (อำเภอเรณูนคร)
ได้เดินทางมาค้าขายในพื้นที่ และเห็นชาวบ้านกุดหัวใช้กิ่งไม้ไผ่ใน
การแขวนปัจจัยถวายพระ จึงได้ให้คำแนะนำ และพาทำมาลัยจาก
ไม้ไผ่ เมื่อชาวบ้านเห็นต่างก็ชอบใจจึงได้พากันทำสืบเนื่องนับตั้งแต่
วันนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

มาลัยไม้ไผ่มีลักษณะคล้ายดอกไม้ ทำด้วยไม้ไผ่ไร่ ที่ผ่าเป็นซีกแล้วนำมาประกบเข้ากัน ซึ่งมีกุศโลบายว่าการจะทำมาลัยไม้ไผ่นั้นคนทำต้องมีสมาธิ การทำนั้นจะเริ่มจากตัดไม้ไผ่ แบ่งท่อนนำมาตากแดด ผ่า เหลา เสร็จแล้วก็หัก และฝานับซีก แล้วจึงนำมาประกบเป็นคู่ๆ พวงหนึ่งมี 6 ซีก 3 คู่ ซึ่งเป็นแบบโบราณร้อยกว่าปีมาแล้ว ต่อมาได้มีการพัฒนามาเป็นของฝากของที่ระลึก เป็นเครื่องประดับ อย่างเช่น ปิ่นปักผม เข็มกลัดหน้าอก ที่เหมาะเป็นของฝากในงานสัมมนาต่างๆ ซึ่งมีความคงทนอยู่ได้หลายปีไม่เหี่ยวเหมือนดอกไม้จริงกลัดเสื้อ และยังได้มีการพัฒนาต่อมาเป็นต่างหู ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มาช่วยออกแบบ โดยการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ ก็ได้คำติชมแนะนำจากคนที่มาพบเห็น แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนาชิ้นงานต่อยอดไปเรื่อยๆ

ศิลปินโอท็อปศิลปหัตถกรรมมาลัยไม้ไผ่ เล่าต่อว่า เมื่อสิ้นงานบุญก็นำมาเก็บรวมไว้ ถึงปีหน้าก็นำออกมาแจกจ่ายให้กันในหมู่บ้านไหนที่ชำรุดเสียหายก็ผลิตใหม่ขึ้นมาทดแทน ปัจจุบันมาลัยไม้ไผ่บูมมาก มีคนสนใจมาก ยังทำรายได้ให้กับชุมชน เป็นรายได้เสริมจากการทำนา ชาวบ้านจะใช้เวลาว่างในการทำ และหากใครอารมณ์เสียหงุดหงิดก็ทำไม่ได้เพราะเวลาผ่าไม้ไผ่จะหัก เวลาเหลามีดโดนมือบ้าง

นอกจากจะมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์แล้ว กลุ่มคนที่ทำมาลัยไม้ไผ่ ยังช่วยกันถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กนักเรียนในพื้นที่ ช่วยกันเป็นวิทยากรให้ความรู้กับเด็กๆ เรื่อยมา ปัจจุบันมีการตั้งศูนย์เรียนรู้มาลัยไม้ไผ่ขึ้นมาแล้ว และกำลังมีการพัฒนาหลักสูตรการอบรมให้กับเด็กๆ เยาวชน และผู้ที่สนใจ ไฮไลท์ต่อไปคือเมื่อนักท่องเที่ยว

เข้ามาจะพานักท่องเที่ยวทำมาลัยไม้ไผ่ ใครทำสำเร็จก็นำติดตัวกลับไป การทำมาลัยนั้นท่ง่ายๆ ไม่ยุ่งยากขอแต่เพียงมีสมาธิ

“บุญบังไฟตะไลล้าน” จากงานบุญระดับตำบล สู่งานบุญระดับจังหวัด

บุญบังไฟตะไลล้าน เป็นความภาคภูมิใจของคนกุดหว้า เป็นภูมิปัญญาของคนผู้ไทที่สืบทอดส่นต่อกันมา แต่เดิมบุญบังไฟของตำบลก็จัดงานโดยจุดบังไฟทางเหมือนพื้นที่อื่นๆ ต่อมานายพิศดา จำพล ช่วงทำบังไฟในหมู่บ้าน ได้คิดค้นวิธีทำบังไฟเพื่อให้แตกต่างจากพื้นที่อื่นจนกลายเป็นการทำบังไฟตะไลแสน และได้มีการจุดบังไฟตะไลบังแรกในงานบุญบังไฟปี 2521 และตำบลกุดหว้าก็ได้สืบสานเปลี่ยนเป็นการจัดงานบุญบังไฟตะไลล้านในปัจจุบัน

จากบังไฟตะไลแสน ปัจจุบันเป็นบังไฟตะไลสิบล้าน นายวิมล อุทะรักษ์ หัวหน้าค่ายบังไฟชัยวิสิทธิ์หิรฟ้า ตำบลกุดหว้า 1 ในกว่า 60 ค่ายที่ทำบังไฟในตำบลนี้ เล่าให้ฟังขณะเหลาไม้ไผ่ไว้สานต่อเป็นกรงวงกลมก่อนนำบังเหล็กแป้นขนาด 8 นิ้วครึ่ง ยาว 6 เมตรเข้าใส่ไว้ตรงกึ่งกลาง ที่อัดแน่นไปด้วยเชื้อเพลิง จากดินประสิวที่มีผสมของถ่านจากไม้ส่ลางคาง และกำมะถัน บดคลุกเคล้ามาอย่างดี

บังไฟตะไลสิบล้าน เมื่อปีที่แล้วมีการทำสถิติขึ้นสูงสุดและอยู่ในอากาศ 100 กว่าวินาที ปีนี้พี่วิมลก็คาดหวังว่าจะทำให้ดีกว่าปีที่ผ่านมา เพราะบังไฟตะไลสิบล้าน เป็นหน้าเป็นตาของคนตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ไว้จุดแสดงโชว์แขกเหรื่อนักท่องเที่ยวที่จะมาเยือน ในวันที่ 18-19 พฤษภาคมที่จะถึงนี้

หัวหน้าค่ายบั้งไฟชัยวิสิทธิ์เหิรฟ้า เล่าต่อว่า คนเฒ่าคนแก่พาเข้ามา เป็นการทำให้บูชาพญาแถนขอฟ้าขอฝน เป็นประเพณีที่มีมาแต่เก่าก่อน รุ่นผมไม่รู้เป็นรุ่นที่เท่าไรแล้ว เกิดมาจำความได้ก็เห็นเขาทำกันมาแล้ว เกิดความชอบตั้งแต่เล็ก ตั้งใจไว้ว่าโตมาต้องทำให้ได้ เป็นสิ่งที่ปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กพอโตขึ้นจึงได้ลองทำดู เมื่อทำได้ก็อยากทำให้มันใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ ปีนี้ก็ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลกุดหว้าที่สนับสนุนให้ได้ทำบั้งไฟทะเลล้าน จากท่อ 5 นิ้ว มาเป็นท่อ 6 นิ้ว และก็มีมา 8 นิ้ว อยากลองทำดูว่าใหญ่ขนาดนี้แล้วมันจะขึ้นหรือไม่ เลยตั้งใจชวนเพื่อนชวนทีมงานมาร่วมกันทำบั้งไฟสล้านทำมาปีนี้ก็เป็นปีที่ 6 แล้ว ซึ่งมันก็ขึ้นทุกปีอยู่

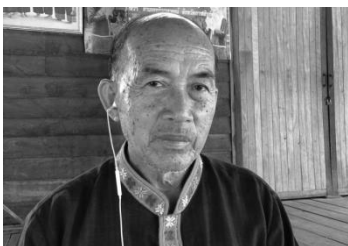
ตอนนี้กำลังเตรียมงาน เหล่าไม้ไผ่กำลังทำทรง หรือวงล้อของบั้งไฟทะเลสล้าน ที่เรียกว่าสล้านเรียกตามความใหญ่ของบั้งไฟ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 6 เมตร สถิติเดิมทำเวลาไว้ประมาณ 100 วินาที ซึ่งกว่าจะเป็นบั้งไฟแต่ละบั้งนั้นต้องใช้เวลาและมีขั้นตอนในการทำงานที่ยากพอสมควร หัวหน้าค่ายบั้งไฟชัยวิสิทธิ์เหิรฟ้า เล่าเรียงขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การจัดเตรียมตั้งค่าย ที่นี่เขาเรียกกลุ่มที่รวมตัวกันทำบั้งไฟเป็นค่าย เปรียบเสมือนการตั้งค่ายมวย โดยจะตั้งเต็นท์ ขนเอาเครื่องมือในการมัด แทนในการอัดดินปะสิวมาตั้ง แล้วก็ช่วยกันจัดหาไม้ที่จะนำมาเป็นส่วนผสมของดินปะสิว ซึ่งไม้ที่ดีคนผู้ไทเรียกว่าไม้สารคาง นำมาผ่าตากแห้ง แล้วนำมาทำเป็นถ่าน ซึ่งปัจจุบันก็หาได้ยากขึ้นแล้ว

นอกจากนั้นยังต้องจัดเตรียมข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นองค์ประกอบ อย่างท่อเหล็กที่จะใช้เป็นบั้ง ซึ่งบั้งไฟสล้านจะใช้ท่อเหล็กขนาด 8 นิ้วครึ่ง ยาว 6 เมตร เจาะแต่งรู จัดหาไม้บกมาทำ

เป็นสาก เพื่ออัดดินปะสิวที่ได้บดเตรียมไว้โดยมีองค์ประกอบจาก
ถ่าน ดินปะสิว และกำมะถัน นวดให้ละเอียดเข้ากัน แล้วอัดเข้าบั้ง
เป็นเชื้อเพลิง แล้วนำไปประกอบเข้ากับวงล้อไม้ไผ่ที่ได้เหลาเตรียม
ไว้ พร้อมติดตั้งร่มผ้าให้เสร็จสรรพเป็นอันพร้อมรอไปรวมในวันงาน

เมื่อก่อนที่นี้ก็ทำบั้งไฟหางแบบคนอีสานทั่วไป แต่เมื่อเกิด
ความเสี่ยงอันตรายตกใส่บ้านเรือน จึงหันมาทำตะไลกันแทน ซึ่งมี
การทำตั้งแต่บั้งไฟแสน บั้งไฟล้าน บั้งไฟสองล้าน และบั้งไฟสิบล้าน
ที่เรียกกันตามขนาดของบั้งหรือท่อเหล็กที่มีขนาดใหญ่ไล่เรียง
ตามลำดับ และในแต่ละปีจะมีผู้คนนักท่องเที่ยวมาชมกันทุกสารทิศ
เพื่อมาร่วมงาน หัวหน้าค่ายบั้งไฟชัยวิสิทธิ์หิรฟ้า กล่าวในตอนท้าย

“บ้านโคกโก่ง หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาวผู้ไท”

กว่า 20 ปีแล้ว ที่ชาวบ้านโคกโก่ง
เปิดหมู่บ้านต้อนรับนักท่องเที่ยว
ทั้งชาวไทย ชาวต่างประเทศ และ
คณะศึกษาดูงานกลุ่มต่างๆ ซึ่ง
กว่าที่จะมาถึง ณ วันนี้ **นายพร**

อัฐนาค ประธานการท่องเที่ยวบ้านโคกโก่งโฮมสเตย์ เล่าให้ฟังว่า
เดิมชาวบ้านเองก็ไม่ได้มีแนวความคิดเรื่องการทำการท่องเที่ยว
ชุมชนมาก่อน แต่มาจากนโยบายของทางจังหวัดกาฬสินธุ์ ในยุคนั้น
ที่ทางผู้ว่าราชการจังหวัดได้ไปรับนโยบายมาจากทางรัฐบาลว่าให้
นำเรื่องการท่องเที่ยวมาพัฒนาเรื่องรายได้ต่างๆ ทางจังหวัดจึงได้
แสวงหาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่จะเสริมเข้ามาจากเดิมที่มีอยู่แล้ว

ตามคำขวัญของทางจังหวัด อย่างมหาธารลำปาว ก็มีเขื่อนลำปาว หรือว่าไดโนเสาร์สตัโลกล้านปี ซึ่งก็มีพิพิธภัณฑ์สิรินธร (พิพิธภัณฑ์ ไดโนเสาร์ภูมัยข้าว) เป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่คำขวัญก่อนที่ว่า “วัฒนธรรมผู้ไท”

ซึ่งถ้ามีนักท่องเที่ยวต้องการมาดูวัฒนธรรมของชาวผู้ไทจะ ให้เขาไปดูที่ไหน ทางผู้ว่าจึงได้ตั้งคณะทำงานเพื่อค้นหาว่าบ้านไหน จะขึ้นอาสาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมชาวผู้ไทประจำ จังหวัดกาฬสินธุ์

ทางคณะทำงานก็ได้ออกตระเวนหาตามบ้านผู้ไทมาหลาย แห่งหลายที่แต่ยังไม่มีบ้านไหนรับ จนมาที่โคกโก่ง ท่านรองผู้ว่าสมัย นั้นจึงขอร้องแกมบังคับก็ว่าได้ เพราะไปมาหลายแห่งหลายอำเภอ แต่ยังไม่มีบ้านไหนรับ บ้านโคกโก่งดูเหมาะสม เป็นหมู่บ้านเล็กๆ มี ภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยหลายอย่างน่าที่จะพัฒนาเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวได้ และได้มีการพูดถึงผลดีผลเสียเมื่อจัดตั้งเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวแล้วจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาที่หมู่บ้านทำให้เศรษฐกิจของ เราดีขึ้น ส่งผลให้ภาพรวมของประเทศมีรายได้เสริมขึ้นมาด้วย ที่สุด ชาวบ้านก็ยอมรับให้ทางจังหวัดจัดตั้ง

ต่อจากนั้นจึงได้มีการส่งผู้ที่มีความรู้ความสามารถในหลาย ด้านเข้ามาพัฒนาให้ความรู้ มาแนะนำ มาตีวงล้อมเรื่องการท่องเที่ยว กับชาวบ้านโคกโก่ง ใช้เวลาอยู่ประมาณ 3 เดือน ในการฝึกซ้อม ตั้งแต่การแต่งกาย หลายเรื่องหลายราว มีการนำประเพณีวิถีชีวิต ต่างๆของชาวผู้ไทขึ้นมาเสนอ ชักจูงจนชาวบ้านโคกโก่งมีความ พร้อมจึงเปิดบ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2541 โดยผู้ว่าราชการจังหวัดในสมัยนั้นมา

เป็นประธานทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ และเชิญสื่อมวลชนในทุก
แขนงมาร่วมงาน

หลังจากนั้นก็เริ่มมีนักท่องเที่ยวทยอยเข้ามาศึกษาดูงาน
เป็นคณะขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก สรุปก็คือตั้งแต่ปี 41
เป็นต้นมา 20 ปีเศษที่ชาวบ้านโคกโก่งมีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยว
สิ่งที่เกิดขึ้นจากการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวทำให้หมู่บ้านเป็นที่รู้จัก มี
ชื่อเสียงอันดับต้นๆ ของจังหวัดที่มีคนนิยมทั้งชาวไทยและ
ต่างประเทศ จนได้รับรางวัลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 4
รางวัล ใหญ่ๆ รางวัลกินรีทอง เป็นรางวัลยอดเยี่ยม มีกินรีเงิน 2 ตัว
รองลงมามีโล่เฉลิมพระเกียรติ ที่ตามมาอีกอย่างคือพี่น้องมีรายได้
เสริมมีการจำหน่ายสินค้า มีรายได้จากค่าบริการท่องเที่ยว ที่นำมา
เฉลี่ยให้กับพี่น้องของเราเป็นที่น่าพอใจ ประธานการท่องเที่ยวบ้าน
โคกโก่งโฮมสเตย์ กล่าว

อย่างไรก็ตาม ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะมีการ
จัดกิจกรรมไว้สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะ ซึ่งจะมีการจัด
ต้อนรับมอบมาลัย มีการจัดขันโตกพาแลง มีการบายศรีสู่ขวัญ การ
แสดงชุดต่างๆ และจัดบ้านพักโฮมสเตย์ไว้รองรับนักท่องเที่ยว ซึ่ง
ชาวบ้านได้รวมกลุ่มช่วยกันจัดการในทุกๆ เรื่อง เพื่อสร้างความ
ประทับใจให้ผู้ที่มาเยี่ยมเยือน

เกษตรกรรมที่ใส่ใจทั้งคนกินและคนปลูก

“เกษตรอินทรีย์ที่บ้านกุดหว้า”

ที่ตำบลกุดหว้าในอีกมิติหนึ่งด้านการทำเกษตร คนที่นี่ก็ได้ใช้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษมาปรับใช้ในการผลิต ที่จากเดิมเป็นการผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน เปลี่ยนมาเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายที่ใส่ใจในเรื่องสุขภาพของคนกินและคนปลูก รวมกลุ่มเกษตรกรลดละเลิกการใช้สารเคมีมาเป็นการผลิตแบบอินทรีย์ นางสีสุพันธ์ อุทรักษ์ ประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพว.) หมู่ที่ 2 บ้านกุดหว้า เล่าให้ฟังว่า จุดแรกคือเราห่วงสุขภาพของพี่น้อง เราทำเกษตรพืชผักอินทรีย์ ข้าวอินทรีย์ เป็นอาหารปลอดภัยที่ได้มาตรฐาน ผู้ผลิตปลอดภัย ผู้บริโภคปลอดภัย

การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้สุขภาพเราแข็งแรง เวลาเราไปขายของตามตลาดพี่น้องเราก็มั่นใจที่ซื้อของจากเราว่าไม่ได้กินสารเคมีต่างๆ เป็นพืชผักปลอดสารผู้บริโภคปลอดภัย เริ่มจากทำ

พืชผักประเภท GAP ซึ่งยังมีการใช้ปุ๋ยอยู่ แต่ว่าชีวพันธ์อย่างอื่นทาง
กลุ่มเราไม่เคยใช้ เมื่อก่อนใช้แต่ปุ๋ยเคมี แต่พอได้ทำเกษตรอินทรีย์
แล้วตลาดของเรามีความต้องการเยอะคนที่ซื้อสั่งจองพืชผักจากการ
ทำเกษตรอินทรีย์ คนที่มีเงินเขากลับเรื่องสารเคมีเขาต้องการความ
ปลอดภัยต่อสุขภาพ ซึ่งมีคนมาสั่งจองเยอะ ทางโรงพยาบาลเขาก็
ติดต่อพืชผักและข้าวเพื่อให้คนป่วยที่โรงพยาบาลได้ทานด้วย

แต่เดิมปุ๋ย๋ตายายก็ทำเกษตรอินทรีย์อยู่แล้ว เรื่องสารเคมี
ผู้เฒ่าผู้แก่เรายังไม่รู้จักเลย โบราณมีการปลูกผักผสมผสานอยู่ใน
คอกวัวคอกควาย การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ก็ได้นำเอาภูมิปัญญาของ
ผู้เฒ่าผู้นำไปใช้ ตอนที่แม่ยังเล็กอยู่อยากกินผักก็เข้าไปคอกวัวคอก
ควาย ข้าวโพด พริก มะเขือ ก็อยู่ในบริเวณนั้น ผู้เฒ่าแต่ก่อนเขาก็
เป็นเกษตรอินทรีย์ผสมผสานมาแต่โบราณ ภูมิปัญญาของผู้ไท
ในการเพาะปลูก เราไม่ได้มีตลาดการค้าการขาย เป็นวิถีที่ปลูกกิน
เองแล้วแบ่งปันให้พี่น้อง บ้านนี้มีพริก บ้านนี้มีมะเขือเราก็แบ่งปัน
กันกิน ปัจจุบันเราก็ปลูกไว้บริโภค เหลือเราก็แบ่งไปขาย แรกๆ
กลุ่มทำหน่อไม้ฝรั่งปลอดสารพิษ ทำส่งบริษัท ปัจจุบันนี้มีคนมา
ติดต่อเยอะ ทางบริษัทที่ส่งออกก็มาติดต่อเยอะ ทางราชภัฏ
อุดรธานีก็มาติดต่อ จากอยุธยาจะมาติดต่อ เพราะอยากได้ของปลอด
สารจากกลุ่มอินทรีย์ ณ ปัจจุบันสมาชิกกลุ่มอินทรีย์ที่ปลูกพืชผัก
หน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ 56 ราย และมีกลุ่มโชนิงข้าวอินทรีย์ในตำบล
กุดหว้าจำนวน 200 กว่ารายที่มาร่วมโครงการอินทรีย์

ปัจจุบันทางกลุ่มส่งข้าวสารให้ทางโรงพยาบาลเดือนละ
700 กิโลกรัม เพื่อให้คนป่วยที่โรงพยาบาลได้ทาน รวมถึงพืชผัก
ต่างๆ นอกจากนั้นยังมีแม่บ้านจากห้องชัยมาติดต่อเอาไปขายที่

โรงพยาบาลกาฬสินธุ์ด้วย นอกจากข้าวแล้ว ยังมีหน่อไม้ฝรั่ง ที่ทำ
รายได้ให้กับครอบครัวทุกวัน จนสามารถส่งลูกเรียนจนจบปริญญา
ตรี ก็เงินจากหน่อไม้ฝรั่งและการขายผักนี้เองที่ทำรายได้ให้กับ
ครอบครัวมาตลอด

“ธนาคารหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริบ้านวังมน”

สถาบันการเงินของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน

ปัจจัยการผลิตที่สำคัญ
อย่างหนึ่งของเกษตรกรที่
หลีกเลี่ยงได้ยากนั่นก็คือ
“เงินทุน” ถ้าเกษตรกรคน
ใดเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้
ยาก การจะต่อยอดการ

ผลิต หรือแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้กับครอบครัวก็จะมีควา
มยากลำบากมากขึ้น นายบันเทิง กุลวงศ์ ประธานกลุ่มธนาคาร
หมู่บ้านตามแนวพระราชดำริ

บ้านวังมน เล่าให้ฟังว่า ธนาคารหมู่บ้านตามแนว
พระราชดำริบ้านวังมน เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกันเราคิดว่าจะ
มาช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกของเรา มาแก้ปัญหาช่วยกัน เลย
มีความคิดว่าถ้าเราระดมหุ้น ระดมความคิด ระดมสติปัญญาเข้า
มาร่วมกันจะช่วยให้เราแก้ปัญหาเรื่องต่างๆได้ อันดับแรกคือการ
เสียสละใครเดือดร้อนเรื่องอะไรก็สามารถที่จะหันหน้าเข้าไป
ช่วยเหลือได้ ไม่มีเงินเราก็จะช่วยเหลือกันระดมหุ้นระดมเป็นเงินก้อน

หนึ่งที่จะไปช่วยสมาชิกที่ไม่มีค่าใช้จ่ายไม่มีเงินทุนก็สามารถที่จะช่วยเหลือกันได้ จึงคิดเรื่องนี้ขึ้นมา

จากการที่มูลนิธิเผยแพร่ชีวิตประเสริฐ เข้ามาสนับสนุนตั้งแต่ปี 2541 ให้ก่อตั้งธนาคารหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริ ซึ่งสอดคล้องกับที่เราคิดอยู่ จึงก่อตั้งกันขึ้นมา และระดมหุ้นระดมเงินฝากกันก่อนหนึ่งถ้าใครเดือดร้อนเราก็สามารถช่วยเหลือได้ และก็ได้มีการปันผลกำไร มีการปันผลหุ้น สมาชิกเห็นความเจริญมีค่าตอบแทนเลยระดมหุ้นเข้ามา ปัจจุบันมีเงินทุนประมาณ 4 ล้านบาทสามารถอยู่ได้ มีเงินเหลือก็สามารถให้สมาชิกที่เดือดร้อนสามารถกู้ยืมได้ ซึ่งถือเป็นกองทุนของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน

กลุ่มอาชีพที่หลากหลาย สร้างรายได้เสริมให้คนทุกครัว

การพัฒนาที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มองค์กรในการพัฒนาชุมชนของคนในตำบลกุดหว้า ที่มีทั้งก่อตั้งกลุ่มเอง มีทั้งที่หน่วยงานภาครัฐเข้ามาหนุนเสริม จากข้อมูลการจัดตั้งจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลกุดหว้า มี 48 กลุ่มองค์กร ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เป็นกลุ่มที่ร่วมจัดตั้งจัดตั้งร่วมกับสภาองค์กรชุมชน อาทิเช่น กลุ่มดนตรีพื้นเมือง ม.9, กลุ่มพัฒนาอาชีพสตรีทอผ้าพื้นเมืองย้อมสีธรรมชาติ ม.8, กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรวงทอง ม.11, ธนาคารหมู่บ้านกุดหว้า ตามแนวพระราชดำริ ม.8, กลุ่มออมทรัพย์ ม.1, กลุ่มจักสาน ม.8, กลุ่มสตรีทำผ้าเย็บมือบ้านกุดหว้า ม.1, กลุ่มพัฒนาอาชีพสตรีทอผ้าขาวม้า ม.2, กลุ่มผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งปลอดสารพิษ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มทำอาชีพกัน

อย่างหลากหลาย และรวมกลุ่มกันพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้
ให้กับครอบครัว และชุมชน

**นางบุญเลิง พันธุ์โพธิ์ ประธาน
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรรวงทอง
บ้านกุดหว้า** บอกให้ฟังว่า
เพราะอยากมีรายได้ อยาก
ส่งเสริมและถ่ายทอดวัฒนธรรม
ของเราสู่ลูกหลานเกรงว่าจะสูญ
หาย และพอมีรายได้เสริมจาก

การทำนาที่เป็นอาชีพหลัก การทอผ้าเป็นอาชีพเสริมในครอบครัว
เพราะการทอผ้ามีมาตั้งแต่โบราณ โตขึ้นมาก็ฝึกทำ ทุกครอบครัวก็
ทำ สาวผู้ไททุกคนต้องทอผ้าเป็น

สอดคล้องกับ **นางกัญญา ตาธา
เหรัญญิกกลุ่มผลิตของชำร่วย
บ้านชุมขี้ยาง** บอกกล่าวให้ฟัง
ว่า พอดีช่วงฤดูฝนเราก็ทำนา
พอหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว
กลุ่มแม่บ้านจะว่างงาน ก็เลยหา

รายได้เสริมช่วยครอบครัว ทำผลิตภัณฑ์ของชำร่วย พวงกุญแจ ผ้า
เช็ดมือ เพื่อช่วยหารายได้ให้ครอบครัวใช้ในชีวิตประจำวันทำแล้วก็
ดีขึ้น มีรายได้เสริมเข้ามา เพราะในช่วงฤดูแล้งพวกเราจะว่างงาน
หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้วเรายังไม่มีงานอะไรทำ ก็เลยจัดตั้งกลุ่ม
ผลิตของชำร่วย และมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาช่วยหนุนเสริม เมื่อมา
เห็นชิ้นงาน ก็ยังช่วยสั่ง เพื่อนำไปเป็นของชำร่วยแจกในงานต่างๆ

อย่างไรก็ตามเฉพาะที่บ้านชุมชี่ย่าง เพียงบ้านเดียว นอกจากกลุ่มผลิตของข้าวแล้ว ยังมีกลุ่มอาชีพที่หลากหลายทั้ง กลุ่มสมุนไพร กลุ่มแจ่วบอง กลุ่มทอดผ้าลายซิด กลุ่มทอดผ้าขาวม้า กลุ่มทอดผ้าพื้นเมือง กลุ่มเย็บเสื้อจักรปักมือ กลุ่มดนตรีพื้นเมือง กลุ่มจักสาน สวนผักหวานป่า

กลุ่มต่างๆ เหล่านี้เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นตามวิถีของคนที่นี่ ทำตามฤดูกาล ผลิตสินค้าขายในชุมชนเป็นหลัก ไม่มีการทำการตลาด ต่อมาเมื่อมีการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ได้เข้ามาช่วยหนุนเสริมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน มีนักท่องเที่ยวเริ่มเข้ามาอย่างต่อเนื่องทำให้คนในชุมชนมีรายได้เสริมเพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ดี จะเห็นได้ว่าจากรูปธรรมฐานทุนของชาวผู้ไทที่ตำบลกุดหว้า เป็นฐานทุนที่สำคัญของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง “พวงมาลัยไม้ไผ่” การสืบสานต่อยอดภูมิปัญญา สู่ผลิตภัณฑ์หัตถศิลป์ “บุญบั้งไฟตะไลล้าน” จากงานบุญระดับตำบล สู่งานบุญระดับจังหวัด “บ้านโคกโก่ง หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาวผู้ไท” เกษตรกรรมที่ใส่ใจทั้งคนกินและคนปลูก “เกษตรอินทรีย์ที่บ้านกุดหว้า” “ธนาคารหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริบ้านวังมน” สถาบันการเงินของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน และ “กลุ่มอาชีพที่หลากหลาย สร้างรายได้เสริมให้คนกุดหว้า” เป็นเพียงตัวอย่างของรูปแบบบางส่วนที่เกิดขึ้นในตำบลแห่งนี้ และยังคงมีเรื่องราวอีกหลายด้านที่ต้องมีการสรุปบทเรียน และยกระดับไปสู่การจัดการความรู้ของชุมชน ต่อยอดการพัฒนา เพื่อไปถึงสภาพฝันในอนาคตที่ชุมชนเป็นคนร่วมกำหนด และพัฒนาให้เป็นเครื่องมือ เป็นสิ่งบ่งชี้

เป็นตัวชีวิตที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยคนในชุมชน
เอง

บทเรียน ฐานการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมผู้ไทย

กับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

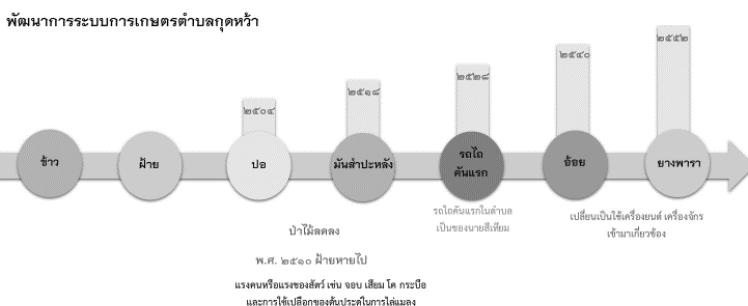
จากเวทีปฏิบัติการพัฒนาตัวชีวิตชุมชนเข้มแข็งของตำบล
กุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พร้อมทั้งการลง
ปฏิบัติการถอดบทเรียนฐานการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมผู้ไทยกับการ
สร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยกำหนดขอบเขตการถอดบทเรียน
แบ่งออกเป็น 6 ฐาน 1) เกษตรอินทรีย์ 2) ผ้าทอพื้นเมือง 3) กลุ่ม
อาชีพ 4) ท้องเที่ยวชุมชน 5) ธนาคารชุมชน และ 6) การจัดการป่า
ชุมชน

โดยกำหนดเนื้อหาของการถอดบทเรียน ประกอบด้วย 1)
ทบทวนบริบท ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ เขียนเชื่อมโยงสถานการณ์
แนวโน้ม สภาพสังคม ของโครงสร้างประชากรของชุมชน/พื้นที่
ตำบล และผลกระทบในแต่ละมิติ สังคม/เศรษฐกิจ/สภาพแวดล้อม/
สุขภาพ อย่างไร (อย่างใดอย่างหนึ่งหรือครอบคลุมทุกมิติ เชิงบวก
หรือลบ) 2) แนวคิด/ ที่มา/ พัฒนาการแต่ละเรื่องเกิดขึ้นได้อย่างไร
สมาชิกเริ่มถึงปัจจุบัน 3) มีรูปแบบการจัดการอย่างไรบ้าง 4)
บทเรียน ข้อค้นพบ (แนวทาง/ กระบวนการทำงาน/ ผลที่เกิดขึ้น
และข้อจำกัด) สิ่งที่คุณในพื้นที่มีความภาคภูมิใจในเรื่องอะไรบ้าง
เหตุผลของความภาคภูมิใจ เงื่อนไขที่ทำให้เกิดขึ้น (กระบวนการ/
วิธีการ/ การบริหารจัดการ/ ทรัพยากร/ ต้นทุนทางสังคม) สิ่งที่คุณ
ในพื้นที่ไม่ภาคภูมิใจในเรื่องอะไรบ้าง เหตุผลที่ไม่ภูมิใจ เงื่อนไขที่ทำ

ให้เกิดขึ้น (กระบวนการ/ วิธีการ/ การบริหารจัดการ/ ทรัพยากร/
ต้นทุนทางสังคม) 5) ในอนาคตจะมีแนวทางในการดำเนินการ
อย่างไร (แผน 1 ปี 3 ปี 5 ปี) และ 6) ข้อเสนอแนะ การประยุกต์ใช้
และการขยายผล สามารถสรุปโดยสังเขป ดังนี้

เกษตรอินทรีย์ ความสัมพันธ์ของระบบชุมชน...คนกุดหว้า

ตำบลกุดหว้า เป็นตำบลในเขตการปกครองของอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ อาชีพส่วนใหญ่ของคนในชุมชน คือ การทำเกษตรกรรม และโดยมากเป็นการทำนาปลูกข้าว

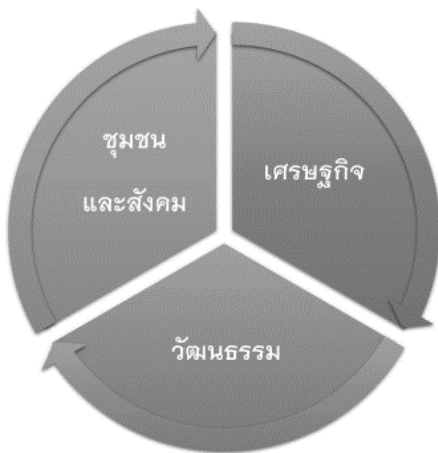

ในด้านเกษตร แต่แรกเริ่มตำบลกุดหว้าปลูกข้าวเป็นหลัก
ต่อมาด้วยการปลูกฝ้ายเพื่อใช้ฝ้ายในการทอผ้า ในปี 2504 เริ่มมี
การเพาะปลูกปอ ปริมาณป่าไม้เริ่มลดลง และปริมาณการปลูกฝ้าย
ก็ลดลงจนหายไปในปี 2510 เครื่องมือทางการเกษตรเน้นการใช้
โดยแรงคนหรือแรงของสัตว์ เช่น จอบ เสียม โค กระบือ และการใช้
เปลือกของต้นประดู่ในการไถแมลง ปี 2518 มันสำปะหลังเริ่มเข้า
มาเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เนื่องจากพืชเศรษฐกิจ

เปลี่ยนเป็นพืชไร่เชิงเดี่ยวมากขึ้น ส่งผลต่อการใช้เครื่องมือทางการเกษตรที่เคยใช้แรงคน แรงงานจากสัตว์ เปลี่ยนเป็นใช้เครื่องยนต์เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น รถไถ ในปี 2528 ; รถไถคันแรกในตำบลกุดหว้าเป็นของนายสีเทียม ในปี 2540 อ้อยเข้ามามีบทบาทในการทำเกษตรกรรมพืชไร่ของตำบล และปี 2552 เริ่มมีการปลูกยางพารากันอย่างแพร่หลาย

จากยุคเอ็ดออยู่ เอ็ดกิน ฮักแพง เบ็งแงง ... “ยุคอาศัยไฟเผิง”

ด้านชุมชนและสังคม : ในอดีตชุมชนตำบลกุดหว้ามีลักษณะของ “บ้านบ่มีฮักกัน ผากกันไว้ ปลอดภัยว้าว ความ” คือ การที่ชุมชนมีความปลอดภัย ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ไม่จำเป็นต้องมีรั้วกันระหว่างกัน ช่วยกันดูแลความปลอดภัย การมีลักษณะในการเชื่อมั่นในตัวผู้นำ เมื่อมีเรื่องที่ต้องตัดสินใจร่วมกัน หากผู้นำตัดสินใจอย่างไร ก็ยึดถือการตัดสินใจนั้นเป็นสำคัญ ดังคำที่ว่า “เออเออนำกัน , มิ มินำกัน” รวมไปถึงการมีกฎระเบียบของชุมชนที่คนในชุมชนต้องยึดถือและปฏิบัติตาม ในปัจจุบัน ในด้านการสร้างบ้านเรือนมุ่งเน้นความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวมากขึ้น มีรั้วรอบขอบชิด แต่การไปมาหาสู่และการดูแลกันของชุมชนยังคงอยู่ รวมไปถึงการยึดถือแนวทางปฏิบัติจากกฎระเบียบของชุมชนและการตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชนยังมีความสามัคคีและมีความเชื่อถือผู้นำอยู่เช่นเดิม

ด้านเศรษฐกิจ :

ด้วยความที่ตำบลถูกหว่า
มีลักษณะภูมิประเทศที่มี
ภูเขา ทำให้มีทรัพยากร
และผลผลิตของชุมชนมา
จากป่าบนภูเขา “ตลาด
อยู่บนภู” ในชุมชนมี
ลักษณะของการแบ่งปัน
แบ่งอยู่แบ่งกิน และ
การเกษตรคือวิถีชีวิต

หลัก ในปัจจุบันคนในชุมชนมีการพึ่งพาระบบตลาดในการซื้อขาย
สินค้ามากขึ้น

“ตลาดอยู่ในเมือง” ในส่วนของวิถีการเกษตรและการแบ่งปันกันใน
ชุมชนยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องในชุมชน

ด้านวัฒนธรรม : วัฒนธรรมชุมชนในอดีตที่

นอกเหนือจากงานบุญประเพณีทางศาสนา ยังมีวัฒนธรรมชุมชนที่
ให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือและการดูแลกันของคนในชุมชน
เช่น การช่วยแรง – ลงแขก ไม่เพียงแต่การลงแขกเกี่ยวข้าว แต่ยัง
รวมไปถึงการลงแขกในการสร้างบ้าน สร้างวัด สร้างศาลา และลง
แขกช่วยกันทำการเกษตร วัฒนธรรมการสร้างเรือนหอก่อนแต่งงาน
มีนัยยะสำคัญในการสร้างชีวิตครอบครัวให้หนักแน่นมั่นคง
กล่าวคือ การที่เกิดการร่วมแรงร่วมใจของทั้งป่าวสาว เครือญาติ
และคนในชุมชน ในการร่วมสร้างเรือนหอ เพื่อเป็นบ้าน “เฮิน”
ของครอบครัวใหม่ ทำให้เกิดการเป็นเจ้าของและระลึกถึงความร่วม

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
[350]

แรงร่วมใจร่วมกัน ทำให้การหย่าร้าง ผิดใจกันในอดีตมีน้อย รวมไปถึงวัฒนธรรมพอล่ามแม่ล่าม ที่เป็นคนกลางและแบบอย่างในการแต่งงานและการครองเรือน เกิดเป็นเครือข่ายทางสังคมของคนในชุมชนและเกิดการดูแลกันและกันตั้งแต่เครือญาติกันทั้งชุมชน ปัจจุบันวิถีการร่วมแรงลงแขกมีน้อยลง การว่าจ้างแรงงานมีมากขึ้น และเป็นวิถีใหม่ในการสร้างสิ่งต่าง ๆ และการทำการเกษตร แต่วัฒนธรรมพอล่ามแม่ล่ามยังคงอยู่และยังคงมีความสำคัญอย่างมากต่อวิถีปฏิบัติและวัฒนธรรมของคนในชุมชนกุดหว้า

ระบบเกษตรอินทรีย์ ... วิถีทางรอดของชุมชนคนกุดหว้า

พัฒนาการเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ตำบลกุดหว้า

เป้าประสงค์ คือ การที่

เกษตรกรมีความต้องการในการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ลดหนี้ในครัวเรือน ลดความเสี่ยงและผลกระทบจากการใช้สารเคมีทั้งจากการปลูกและการบริโภค

ภาคีเครือข่ายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ตำบลกุดหว้า

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชอำนาจขึ้นรายณ์
กรมส่งเสริมการเกษตร
ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์
สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดกาฬสินธุ์
มูลนิธิไทยธรรมวันเพื่อการพัฒนา
ธนาคารเกษตรและสหกรณ์

ปี 2562 : เครือข่ายกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีสมาชิกจำนวน 36 ราย กลุ่มนางแปลงใหญ่ มีสมาชิกจำนวน 56 ราย และกลุ่ม Zoning ชาวอินทรีย์ มีสมาชิก 100 ราย มีเงินทุนหมุนเวียนกว่า 1,500,000 บาท และเงินฝากในบัญชี จำนวนกว่า 200,000 บาท

ปี 2560 : มูลนิธิไทยธรรมวันเพื่อการพัฒนาและธนาคารและสหกรณ์ได้ให้การสนับสนุนแหล่งงบประมาณในการกู้ยืมเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการเกษตรอินทรีย์รายครอบครัว

ปี 2552 : สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ให้ความรู้และสนับสนุนการศึกษาดูงานในเรื่องการใช้ที่ดิน

ปี 2550 : ยกระดับการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ตำบลกุดหว้า

ปี 2548 : กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งมีการรวมกลุ่มกันจำนวน 16 คน เพื่อหาแหล่งทุนในการดำเนินการและขยายการค้าเงินขายของกลุ่ม

ปี 2546 : ปุ๋ยหมักไม่ใช้เร่งปลอดสาร โดยมีความต้องการเพิ่มรายได้เป็นรายวันให้ครัวเรือน นอกเหนือจากการทำนา และทำไร่

การดำเนินการของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ตำบลกุดหว้า เริ่มต้นในปี 2546 โดยเป็นการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่มีความต้องการเพิ่มรายได้เป็นรายวันให้ครัวเรือน นอกเหนือจากการทำนา และทำไร่ โดยเริ่มต้นจากการขอคำปรึกษาจากโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชอำเภอกุฉินารายณ์ ในเรื่องการปลูกหน่อไม้ฝรั่งปลอดสาร ซึ่งสามารถตัดขายได้เป็นประจำและส่งผลผลิตให้โรงพยาบาล ฯ ได้ ในปี 2548 กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งมีการรวมกลุ่มกัน จำนวน 16 คน เพื่อหาแหล่งทุนในการดำเนินการและขยายการดำเนินงานของกลุ่ม และมีหน่วยงานที่สนับสนุนการดำเนินงาน ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร ได้สนับสนุนการทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เช่นในปี 2550 ได้ส่งเสริมการเกษตรชีวพันธุ์ การยกระดับการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรอินทรีย์เป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ตำบลกุดหว้า การปรับปรุงบำรุงดิน และได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรปลอดภัย รวมทั้งได้สนับสนุนการทำบัญชีครัวเรือน ในปี 2552 สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ให้ความรู้และสนับสนุนการศึกษาดูงานในเรื่องการใช้ที่ดิน อีกทั้งในปี 2560 มูลนิธิไทยเยอรมันเพื่อการพัฒนาและธนาการเกษตร และสหกรณ์ได้ให้การสนับสนุนแหล่งงบประมาณในการกู้ยืมเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการเกษตรในอัตราดอกเบี้ยต่ำ มีการจัดทำนาแปลงใหญ่และสนับสนุนการทำนาอินทรีย์ โดยในปี 2562 เครือข่ายกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีสมาชิกจำนวน 36 ราย กลุ่มนาแปลงใหญ่ มีสมาชิกจำนวน 56 ราย และกลุ่ม Zoning ข้าว

อินทรีย์ มีสมาชิก 100 ราย มีเงินทุนหมุนเวียนกว่า 1,500,000 บาท และเงินฝากในบัญชี จำนวนกว่า 200,000 บาท

โดยเหตุผลสำคัญในการเริ่มต้นสนใจการรวมกลุ่มเกษตรอินทรีย์ คือ การที่เกษตรกรมีความต้องการในการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และลดหนี้ในครัวเรือน เนื่องจากผลผลิตของเกษตรอินทรีย์มีราคาที่สูงกว่าผลผลิตจากการเกษตรแบบใช้สารเคมี อีกทั้งยังทำให้เกษตรกรเองไม่ต้องรับความเสี่ยงและผลกระทบจากการใช้สารเคมีทั้งจากการปลูกและการบริโภค และความต้องการที่อยากให้คนในชุมชนหันมาปลูกข้าวและผักโดยคนในชุมชนเองที่ทั้งปลอดภัยและลดรายจ่ายอีกด้วย

วิธีการในการดำเนินการ

กิจกรรมที่กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ดำเนินการ ได้แก่ การปลูกข้าวและผักอินทรีย์ การปลูกพืชหมุนเวียน การเลี้ยงสัตว์ และการดำเนินการภายใต้ศูนย์เรียนรู้ฯ ที่มีกิจกรรมในการเป็นแหล่งความรู้ และภูมิปัญญาของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยศูนย์เรียนรู้ฯ มีกิจกรรมทั้งหมด 9 ฐาน ได้แก่ เรื่องข้าว / พืชผัก / ปศุสัตว์ / การขยายพันธุ์พืช / การประมง / ปุ๋ยหมักและน้ำหมัก / ยางพารา / ความรู้ด้านเศรษฐกิจ และการบริหารจัดการและการจัดทำบัญชี

การพัฒนาระบบการอนุรักษ์พันธุ์ข้าวโดยยกระดับเป็นศูนย์อนุรักษ์พันธุ์ข้าว มุ่งเน้นหลักการ ผลิตเอง เก็บเอง และใช้เอง ในชุมชน กิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการเพื่อที่จะได้รับการรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์และเกษตรอินทรีย์ มีกระบวนการและขั้นตอนดังต่อไปนี้ การเตรียมดิน เตรียมแปลงปลูก (โดยแปลงจะต้องเป็นแปลงปิด มีคูนาคันชนตามเขตแดน ความกว้าง 1.2 เมตร และมีการปลูกพืชกันฝุ่นและสารเคมีบนคูนา เช่น หญ้าและตะไคร้) การเตรียมเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ การไม่เผาตอซังข้าว การไม่ใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีทุกประเภทในนาข้าว โดยการรับรองเกษตรอินทรีย์จะประกอบด้วย 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 คือ ระยะ 1 ปีแรกที่ไม่ใช้สารเคมี มีสมาชิกเข้าร่วมจำนวน 140 ราย ระยะที่ 2 คือ ระยะปรับเปลี่ยน มีสมาชิกที่อยู่ในระยะนี้ 12 ราย และระยะที่ 3 คือ ระยะ 36 เดือนหรือ 3 ปี ที่ดำเนินการครบทุกเงื่อนไขและได้รับการรับรองเป็นผลผลิตมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ในการตรวจสอบมาตรฐานการผลิตจะมีการสุ่มตรวจดิน พืช และเมล็ดพันธุ์ หากไม่ผ่านการตรวจจะถูกยกเลิกใบรับรองและต้องเริ่มกระบวนการฯ ใหม่ทั้งหมด กลไกในการดูแลการผลิตเกษตรอินทรีย์

ตำบล มีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจแปลง มีหน้าที่ในการดูแล
ออกตรวจที่นา ดิน พืช และเมล็ดพันธุ์ ตักเตือนเมื่อสมาชิก
ดำเนินการผิดพลาด ทำลายผลผลิตที่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไข และ
รับรองการตรวจแปลงในระดับตำบล โดยกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ตำบล
กุดหว้า มีสมาชิกที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์จำนวน
2 ราย พืชผักที่ผ่านการรับรองจำนวน 21 ชนิด

เป้าหมายการเกิดกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์

“ชีวิตเกษตรกรที่ดี มีรายได้มั่นคง องค์กรเกษตรกรเข้มแข็ง
เป็นแหล่งอาหารปลอดภัย ได้มาตรฐานอย่างยั่งยืน ” คือ
เป้าประสงค์กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ตำบลกุดหว้า จากการเริ่มต้น
ดำเนินการในปี 2548 จนถึงปัจจุบัน ก่อให้เกิดผลดีแก่สมาชิกและ
คนในชุมชน ดังนี้

1. **ด้านรายได้ :** เป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกของกลุ่ม โดย
รายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 300 – 500 บาทต่อวัน ทำให้สมาชิกมี
เงินในการส่งลูกหลานเรียนต่อจนจบระดับปริญญาตรี รวม
ไปถึงการทำเกษตรแบบอินทรีย์เป็นการลดต้นทุนในเรื่อง
การซื้อยาฆ่าแมลงและปุ๋ยเคมี ทำให้หนี้สินของเกษตรกร
ลดลง
2. **ด้านสุขภาพ :** ตั้งแต่ที่เริ่มดำเนินการทำการเกษตรแบบ
อินทรีย์ สมาชิกและผู้ผลิตเกษตรกรอินทรีย์มีสุขภาพที่ดี ไม่มี

อาการเจ็บป่วยจากผลข้างเคียงจากสารเคมีทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากการผลิตและการบริโภคที่ปลอดภัย ทั้งยังมีการส่งผลผลิตของเกษตรกรอินทรีย์ให้แก่โรงพยาบาล เพื่อประกอบอาหารให้แก่ผู้ป่วยของโรงพยาบาล ซึ่งถือเป็นการส่งต่อสุขภาพที่ดีและอาหารปลอดภัยแก่ผู้อื่น รวมไปถึงถึงการมีสุขภาพจิตที่ดีของสมาชิกกลุ่มฯ อีกด้วย

3. **ด้านความเป็นอยู่ :** “ของกินมีทุกอย่าง ของอยากรมีทุกแนว” คือ การที่มีผลผลิตในชุมชนที่หลากหลาย เพียงพอ และปลอดภัยต่อผู้บริโภคในชุมชน ชุมชนมีความมั่นคงทางอาหาร เกิดการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน
4. **ด้านเศรษฐกิจ :** เกิดอำนาจต่อรองในการขายผลผลิตเกษตรกรอินทรีย์ สามารถตั้งราคาเองได้ ผลผลิตมีราคาที่ดี เกษตรอินทรีย์คือการเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของผลผลิต รวมไปถึงการได้รับการยอมรับจากสังคมในวงกว้างอีกด้วย
5. **ด้านสมาชิก :** เกิดความรักความผูกพัน และอุดมการณ์ร่วมกันในการพัฒนาและยกระดับเกษตรกรอินทรีย์ของตำบล กุดหว้าต่อไป

สิ่งที่พึงพอใจและภูมิใจจากสิ่งที่ทำ

1. การที่กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์สามารถรักษาและถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาซึ่งเป็นมรดกตกทอดของชุมชนได้
2. การสร้างฐานการเกษตร สร้างอาชีพและต่อยอดรายได้ ให้ลูกหลานและคนในชุมชน

3. ได้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับจากชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ
4. การเป็นครูผู้ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาแก่ชุมชนและผู้สนใจ
5. ชุมชนเกิดความสามัคคีให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในชุมชน “ป่มีมี”
6. มีคนรุ่นใหม่สืบต่อองค์ความรู้ ภูมิปัญญาและอุดมการณ์

ปัญหา อุปสรรค และสิ่งที่อยากพัฒนา

1. การเชื่อมโยงเกษตรกรอินทรีย์กับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. ขาดจตุรบรรรมผลผลิตจากเกษตรกรอินทรีย์
3. แหล่งน้ำไม่เพียงพอกับการปลูกพืชหลังเก็บเกี่ยวข้าว / ต้องการพัฒนาต่อยอดแหล่งน้ำ อ่างเก็บน้ำห้วยจุมจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน
4. ขาดแหล่งทุนและงบประมาณในการดำเนินงาน
5. ต้องการการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการของกลุ่มและพัฒนาระบบฐานข้อมูลภาพรวมผลผลิตเกษตรกรอินทรีย์ของกลุ่ม
6. สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ไม่สะดวกด้านการใช้สายตาและการเคลื่อนไหว
7. การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการขับเคลื่อนงานของกลุ่ม

อนาคตและภาพฝันที่ยากเกิน

1. การเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของเกษตรกรอินทรีย์และการท่องเที่ยวโดยชุมชน3
2. เกษตรกรในตำบลกุดหว้าไม่มีหนี้สิน
3. สร้างจุดรวมสินค้า และพัฒนาระดับเป็นสหกรณ์ผลผลิตทางการเกษตรของตำบล เกิดการบริหารจัดการอย่างครบวงจร และเป็นแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำในการกู้ยืมของคนในชุมชน
4. เป็นเกษตรกรอินทรีย์เต็มพื้นที่ตำบล
5. ลูกหลานและคนรุ่นใหม่คืนสู่เหย้า กลับมาทำงานที่บ้าน
6. มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่และเพียงพอต่อการทำการเกษตร
7. พัฒนาแหล่งน้ำหลังเขา ให้มีที่กั้นชะลอการไหลของน้ำ เพื่อยืดระยะเวลาในการกักเก็บน้ำไว้ใช้นอกฤดูกาล
8. เกิดตลาดของคนกุดหว้า ขายผลิตภัณฑ์ของคนกุดหว้า ให้ตลาดของคนกุดหว้าเป็นเหมือน “ห้องน้ำ” คือ “ต้องเข้าไม่เข้าไม่ได้”
9. ประตูลู่อินโดจีน : ค้าขายแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศ/อาเซียน

กลุ่มพักทอพื้นเมือง บ้านกุดหว้า

สภาพสังคมในปัจจุบันวัยหนุ่มสาวได้มีการออกไปประกอบอาชีพในจังหวัดอื่น ส่งผลให้ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนจะเป็นผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ แต่เรื่องประเพณีวัฒนธรรมนั้นจะยึดมั่นในฮีต 12 คอง 14 และยังคงมั่นวิถีชีวิตแบบผู้ไท เช่น ในเรื่องของพ่อล้าแม่

ล่าม ซึ่งการที่คนหนุ่มสาวจะแต่งงานกันนั้นจะต้องให้พ่อล่ามแม่ล่ามเป็นผู้เจรจา ผู้ที่จะเป็นพ่อล่ามแม่ล่ามนั้นไม่ใช่จะสามารถเป็นได้ทุกคน ผู้ที่เป็นได้นั้นจะต้องเป็นที่เคารพนับถือของผู้คน ครอบครัวต้องมีความสมบูรณ์ ไม่มีการหย่าร้าง

เศรษฐกิจของครัวเรือน เดิมรายได้ของคนในชุมชนมากจากการเกษตรเป็นหลัก ต่อมามีการตั้งกลุ่มผ้าทอพื้นเมืองเพื่อหารายได้เสริม โดยกลุ่มลูกค้าส่วนมากจะไม่ใช่ลูกค้าประจำ ส่วนใหญ่นิยมซื้อเป็นของฝาก ในส่วนค่าใช้จ่ายจะเป็นในเรื่องที่จำเป็นเท่านั้น เช่น การซื้อที่ดินเพื่อทำการเกษตร อีกทั้งคนหนุ่มสาวได้มีการออกไปทำงานต่างถิ่น

ความเป็นมาของกลุ่มผ้าทอพื้นเมือง

แรกเริ่มนั้นทางกลุ่มมีความต้องการในสืบสานการทอผ้าพื้นเมืองซึ่งเป็นวิถีวัฒนธรรมของชาวภูไท และทางกลุ่มมีความต้องการในการหารายได้เสริมนอกจากการทำการเกษตร (ทำนา) จึงมีการรวมกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองขึ้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์การทอผ้าพื้นเมืองและเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน

ประวัติการดำเนินงานของกลุ่ม

การดำเนินงานของกลุ่มนั้นเริ่มมีการดำเนินงานดังนี้

ก่อน 2520 – 2521 กรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตรเข้ามาส่งเสริมการประกอบอาชีพให้กับชาวบ้าน จนเกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรรวางทอง

2521 เริ่มก่อตั้งรวมตัวทำกิจกรรมกลุ่ม เริ่มแรกมีสมาชิก 30 คน

2523 จดทะเบียนกลุ่มแม่บ้าน สมาชิกเพิ่มขึ้นประมาณ 200 คน ทั้งตำบล ต่อมากระจายเป็นกลุ่มย่อย เหลือ 60 คน กรรมการ 13 คน

2546 เริ่มออกจัดแสดงสินค้าและทางเทศบาลมีการสร้างอาคารให้แก่ทางกลุ่ม

2546 จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน

ในช่วงแรกนั้นการทางกลุ่มได้รับเงินสนับสนุนเงินทุนจากกระทรวงการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เมื่อปี 2525 เป็นเงินจำนวน 330 บาทถ้วน ซึ่งในปัจจุบันทางกลุ่มมีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 60 คน โดยทางกลุ่มมีเงินทุนเพิ่มขึ้นจำนวน 300,000 บาทถ้วน ซึ่งเป็นทุนหมุนเวียนของทางกลุ่ม ปัจจุบันทางกลุ่มมีการระดมทุน โดยการถือหุ้น ซึ่งแต่ละคนจะมีหุ้นไม่เกิน 10 หุ้น ในส่วนของของผู้ที่เข้ามาจำหน่ายสินค้าทางกลุ่มจะมีการปันผลให้ 50% ของกำไรแต่ละปี ทั้งยังมีการให้กู้ยืมเงินโดยจะคิดดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาท แต่ปัจจุบันคิดเป็นร้อยละ 1

รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่ม

การดำเนินงานของกลุ่มนั้นมีวิธีการดำเนินงานโดยจะประกอบไปด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก คณะกรรมการ นอกจากนี้ยังแยกย่อยเป็นส่วนงานฝ่ายขาย ทำหน้าที่ในการนำสินค้าร่วมงานแสดงสินค้าต่างๆ และจำหน่ายสินค้าของกลุ่มผ่านศูนย์การจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม ฝ่ายบัญชี ทำหน้าที่ในการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่ม ฝ่ายประสานงาน

ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงประสานงานกับภายนอก เช่น ช่องทางในการจัดจำหน่ายสินค้า โดยมีฝ่ายผลิตเป็นสมาชิกทั้ง 60 ครัวเรือน ซึ่งกำลังในการผลิตนั้นจะขึ้นอยู่กับแต่ละครัวเรือน กระบวนการการรับสินค้ามาจำหน่ายคือทางกลุ่มจะรับซื้อสินค้าจากผู้ผลิตมาขายต่อแล้วนำเงินเข้ากลุ่ม นอกจากนี้กรณีที่ผู้ผลิตสินค้าของทางกลุ่มไม่มีเงินซื้อวัตถุดิบมาใช้ผลิต ทางกลุ่มจะมีการขายวัตถุดิบการผลิตให้กับสมาชิกเมื่อสมาชิกนำสินค้ามาขายให้กับกลุ่มทางกลุ่มก็จะหักค่าวัตถุดิบออก จุดเด่นของกลุ่มนี้คือมีการเปิดโอกาสให้กรรมการทุกคนสามารถเป็นประธานกลุ่มได้ โดยจะมีการเลือกประธานกลุ่มใหม่ในทุกๆ 2 ปี

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนกลุ่ม

ในการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มจากหน่วยงานต่างๆ นั้น จะประกอบด้วย 4 องค์กรหลักๆ ดังนี้ 1)กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 2)พัฒนาชุมชน 3)กระทรวงพาณิชย์ และ 4)องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2521 – 2523 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สนับสนุนเรื่องการพัฒนาอาชีพของกลุ่ม เช่น การพัฒนาอาหารแปรรูป การทำอาหารนอกเหนือจากอาหารท้องถิ่น และในปีเดียวกันทางพัฒนาชุมชน ได้เข้ามาสนับสนุนเรื่องพัฒนากลุ่มชุมชนเข้มแข็ง

2543 กระทรวงพาณิชย์ สนับสนุนในเรื่องการสอนจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของทางกลุ่ม ยังมีกระทรวงอุตสาหกรรมเข้ามาสนับสนุนในส่วนของมาตรฐานอุตสาหกรรม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนในเรื่องของอาคารสถานที่ในการจัดจำหน่าย

สินค้าของทางกลุ่ม ส่งเสริมให้มีการศึกษาดูงานเพื่อพัฒนากลุ่ม ซึ่งจนถึงปัจจุบันทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังมี การสนับสนุน อยู่อย่างต่อเนื่อง

จากการดำเนินงานของกลุ่มนั้นส่งผลให้ทางกลุ่ม สมาชิก และชุมชนเองมีการดำเนินไปในทางที่ดีขึ้น โดยกลุ่มมีรายได้เพิ่ม มากขึ้นเนื่องจากสินค้ามีการพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัย ตลาดในการ จำหน่ายสินค้าเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น โดยสมาชิกที่นำ สินค้ามาขายให้กับทางกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคนละ 2,000 – 3,000 บาท/เดือน

ความภาคภูมิใจของกลุ่ม

ในการทำงานนั้นล้วนต้องอาศัยการทำงานร่วมกันกับ สมาชิกในกลุ่ม รวมทั้งเครือข่ายในการทำงานทั้งองค์กรของรัฐและ กลุ่มอาชีพต่างๆ การปรับสินค้าให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา การมีวิสัยทัศน์ในการบริหารงานของกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มสามารถ ขับเคลื่อนไปได้ จากการดำเนินงานของกลุ่มที่ผ่านมาทำให้สมาชิก ในกลุ่มมีความรักความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของการ ขับเคลื่อนกลุ่มดังนี้

1. ทำให้เกิดความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งด้านองค์ความรู้ อาครที่ทำการของกลุ่ม ในร่วมกันพัฒนา กลุ่มให้ดียิ่งขึ้น

2. ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่ม ร่วมกัน เนื่องจากทางกลุ่มมีการเปิดโอกาสให้กรรมการกลุ่มซึ่งมี 13

คน มีโอกาสเป็นประธานกลุ่ม โดยจะมีการเลือกประธานใหม่ทุก 2 ปี ทั้งกลุ่มยังมีการร่วมกันบริหารจัดการ ทำงานประสานกัน

3. สามารถดึงเอากลุ่มอาชีพอื่น เช่น กลุ่มจักรสาน กลุ่มสมุนไพร รวมทั้งกลุ่มอาชีพในหมู่บ้านอื่น เช่นกลุ่มหมอน ให้เข้ามาร่วมกับทางกลุ่มได้โดยการนำสินค้าของกลุ่มต่างๆ เข้ามาจำหน่ายภายในศูนย์

4. ได้อนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมภูไทผ่านทางเครื่องแต่งกาย พร้อมทั้งยังได้นำเสนอให้คนภายนอกได้รับรู้ถึงความงาม คุณค่าของผลิตภัณฑ์

5. ทางกลุ่มสามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวชุมชนได้ สามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกรวมทั้งคนในชุมชนอีกทางหนึ่ง

6. สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้มีรายได้ไปจุนเจือครอบครัวและหนี้สินลดลงจากเดิม

จุดเด่น

เนื่องจากกลุ่มมีการก่อตั้งมานานแล้วสมาชิกในกลุ่มมีความผูกพันกันทั้งในด้านจารีตประเพณี การรู้จักมักคุ้นกันมานาน ส่งผลให้การบริหารงานกลุ่มมีความเข้าใจไว้วางใจกันเป็นอย่างมาก ร่วมกันทำงานเป็นอย่างดี ทั้งยังมีสายผ้าที่มีความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนพร้อมยังมีการปรับลาย สีเส้นผ้าให้เข้ากับยุคสมัยดึงดูดผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้กลุ่มยังมีการนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพอื่นมาจำหน่ายอีกด้วย เนื่องจากเป็นข้อตกลงของทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับทางกลุ่มทอผ้า

พื้นเมืองที่ได้มีการทำข้อตกลงกันไว้ในช่วงที่มีการสร้างศูนย์ให้กับทางกลุ่ม ส่งผลให้กลุ่มมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอาชีพอื่นอย่างแน่นแฟ้น รวมทั้งประธานกองทุนเองก็มีวิสัยทัศน์ในการบริหารงานด้วย

จุดด้อย

ทางกลุ่มนั้นค่อนข้างมีปัญหาในเรื่องของการจัดระเบียบสินค้าภายในศูนย์การจัดจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม การปรับภูมิทัศน์รวมทั้งการเสนอเรื่องราวของสินค้าเพื่อเป็นการช่วยให้เห็นถึงจุดเด่นของสินค้ายังไม่มากพอ ส่งผลให้จุดเด่นของสินค้าไม่เด่นเท่าที่ควร การเข้าถึงเทคโนโลยีของกลุ่มเพื่อการประชาสัมพันธ์สินค้าและการจัดทำบัญชียังไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มเป็นผู้สูงอายุ ไม่มีความถนัดในเรื่องนี้ ขณะเดียวกันคนรุ่นใหม่ก็ยังไม่ได้เข้ามาเรียนรู้การบริหารงานกลุ่มมากนัก และขาดการรวบรวมจัดการองค์ความรู้เรื่องลวดลายของผู้ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ซึ่งหากยังไม่มีรวบรวมลวดลายอย่างเป็นระบบอย่างจริงจัง อาจทำให้บางลวดลายขาดการสืบทอดไป

ปัญหาที่พบในการดำเนินงานของกลุ่ม ในการดำเนินงานของกลุ่มนั้นมีปัญหาอุปสรรคในการขับเคลื่อนงานดังนี้

1. ช่องทางการประชาสัมพันธ์ ช่องทางการตลาดสินค้าของกลุ่มยังไม่ทั่วถึงและยังไม่มีขยายช่องทางการนำเสนอสินค้าของกลุ่มทางโซเชียลได้มากพอ เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ที่ทำงาน

เป็นผู้สูงอายุ ไม่มีความรู้เรื่องโซเซียล ส่งผลให้ยังไม่มีช่องทางการ
นำเสนอสินค้าผ่านโซเซียลได้มากพอ

2. บรรจุภัณฑ์สินค้ายังไม่มีความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม

3. ยังไม่มีการนำเสนอเรื่องราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์
ที่มากพอ

4. คู่แข่งทางการตลาดมีเพิ่มขึ้น

5. เนื่องจากสินค้าเป็นสินค้าทำมือ การทำงานให้ออกมา
สำเร็จแต่ละชิ้นต้องใช้เวลา ทำให้ไม่สามารถรับออเดอร์การผลิต
สินค้าได้

6. ขาดความเข้าใจในระบบบัญชีแบบมาตรฐาน เนื่องจาก
สินค้ามีจำนวนมาก หลากหลายประเภท ทำให้การทำบัญชีมีความ
ซับซ้อน ยุ่งยาก

7. สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่งผลให้การทำงานไม่
รวดเร็ว ขาดทักษะในการทำงานที่ซับซ้อน เช่น บัญชี8. สถานที่ขาย
สินค้าของศูนย์ไม่มีความสวยงาม ขาดการจัดวางสินค้าอย่างเป็น
ระบบระเบียบ

9. ยังไม่มีการรวบรวมลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม
อย่างจริงจัง

แนวทางการแก้ปัญหา

1. สร้างคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาร่วมกันบริหารงานของกลุ่ม
รวมทั้งสร้างช่องทางโซเซียลมีเดียในการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์

ของชุมชนให้เป็นที่รู้จัก สามารถแข่งกับคู่แข่งได้ และจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายที่ต้องมีความละเอียด

2. พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัย ความเหมาะสมกับสินค้ามีเอกลักษณ์ในตัว โดยอาจร่วมกับสถาบันทางการศึกษาให้การช่วยในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

3. จัดทำเป็นแผนปฏิบัติการทำผลิตภัณฑ์หรือจัดทำสื่อแสดงขั้นตอนการผลิตให้ลูกค้าได้รู้จักก่อนเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ซึ่งอาจทำความร่วมมือกับสถาบันทางการศึกษาให้มาช่วยเรื่องออกแบบการจัดการความรู้ เนื้อหาที่สำคัญ

4. ขยายฐานสมาชิกกลุ่มให้มากขึ้นและรับออเดอร์การผลิตสินค้าล่วงหน้าโดยกำหนดระยะเวลาในการรับสินค้าที่ชัดเจนให้มีเวลาเพียงพอสามารถผลิตสินค้าได้ทัน

5. ประสานงานกับสถาบันการศึกษาให้ช่วยจัดการออกแบบสถานที่ขายสินค้าของศูนย์ให้มีความเป็นระเบียบและสวยงาม

6. ประสานความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่ม สถาบันทางการศึกษา ในการรวบรวมลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนให้มีการจัดเก็บที่เป็นระบบ

7. ทำความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในการวิจัยพัฒนาลายผ้า เพื่อเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ในอนาคตทางกลุ่มได้มีการวางแผนที่จะดึงคนรุ่นใหม่เข้ามาช่วยกันบริหารงาน สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนภูเก็ต เพื่อให้ภูมิปัญญาของชุมชนคงอยู่สืบไป

กลุ่มอาชีพ บ้านชุมช้าง หมู่ 4 และหมู่ 12

หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เบียงผ้าลายขีด

กินแกงผักหวาน ทำนาลสมุนไพร ไก่พระใหญ่วัดป่าราชพฤกษ์

บ้านชุมช้าง เป็นชนเผ่าผู้ไท อพยพมาจากจังหวัดนครพนม จัดตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านปี พ.ศ.2456 ซึ่งพ่อค้าควาย(ตาสีพาย สมสวย) ได้พาครอบครัวเข้ามาอยู่เพราะเป็นป่าไม้จำนวนมาก สัตว์ป่ามาก โดยเฉพาะไม้ยาง เดิมในหมู่บ้านมีต้นยางขนาดใหญ่มาก ชาวบ้านได้ใช้น้ำมันต้นยางมาทำน้ำมัน ต่อมาได้ตั้งเป็นหมู่บ้าน จึงใช้ชื่อว่า “บ้านชุมช้าง” วิธีการจับจองพื้นที่สมัยก่อน คือขึ้นที่ภูเขา/ต้นไม้ แล้วร้องตะโกนจนสุดเสียงแล้ว เสียงสุดท้ายตรงไหน คนนั้นก็จะได้ครอบครองพื้นที่นั้น **ต้นตระกูลใหญ่**ในหมู่บ้าน ได้แก่ นามสกุล สมสวย วิเศษสี และสุวรรณไตร

อาชีพหลักคือการทำนา อาชีพรอง ทำไร่ รับจ้าง ทอผ้า เย็บผ้า เซ็นผ้า ปั่นผ้า เป็นการผลิตเพื่อการใช้เอง จนปัจจุบันพัฒนา รวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพ

ชุมชนชาวผู้ไท การกำหนดกฎระเบียบตามวัฒนธรรม เช่น การไม่ตัดต้นไม้ในเขตป่า ลูกเขยห้ามใส่หมวกขึ้นบ้าน ห้ามขายข้าวก่อนเดือนสาม งานบุญที่สำคัญคือ บุญเผวด พิธีเลี้ยงเจ้าปู่ (เดือน 6 ก่อนลงนา) วัฒนธรรมผู้ไท ยังเป็นสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติ มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับเยาวชน เช่น การมัดหมี่ มีเยาวชน ม.2 ที่สืบทอดการทำงาน

หมู่บ้านท่องเที่ยวโอท็อป นวัตวิถี

บ้านชุมชียง หมู่บ้านท่องเที่ยวโอท็อป นวัตวิถี ประชากร 270 ครั้วเรือน 794 คน แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ น้ำตกเจ็ดสี ถ้ำผิ น้อย ไหว้พระใหญ่วัดป่าราชพฤกษ์ กลุ่มอาชีพในชุมชน : จักสาน กลุ่มของชำร่วย กลุ่มสมุนไพรสยามไบบุนย ปราษฎ์ชาวบ้าน ทอผ้า มัดหมี่และกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง ทอผ้าขาวม้า กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่ม ผักหวาน

จุดเริ่มจากที่หมู่บ้านได้รับการคัดเลือกเป็น หมู่บ้านท่องเที่ยวโอท็อป นวัตวิถี ทำให้เกิดการรื้อฟื้นคุณค่าประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ขึ้นมา เกิดการรวมกลุ่มต่างๆ ขึ้นมา ซึ่งเดิมมีการ ดำเนินการกิจกรรม เรื่องกลุ่มอาชีพ ภายในครัวเรือนอยู่แล้ว แต่ เป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายภายในชุมชน แต่เมื่อเปิดเป็นหมู่บ้านการ ท่องเที่ยว ทำให้เกิดช่องทางการผลิตสินค้า ภายใต้ทรัพยากรที่มีใน ชุมชน และสร้างเป็นรายได้ให้เกิดแก่ครอบครัวได้ โดยในหมู่บ้าน เกิดกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย ซึ่งเป็นการใช้ภูมิปัญญาความรู้ ของ วัฒนธรรมผู้ไท มาปรับใช้และเป็นการสืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิมของ บรรพบุรุษให้คงอยู่ โดยมีกลุ่มอาชีพสำคัญ ในบ้านชุมชียง ดังนี้

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
[368]

กลุ่มอาชีพ	รูปแบบการดำเนินการ	รายได้
1.กลุ่มจักสานไม้ไผ่ ได้แก่ ไม้กวาด ก้านมะพร้าว ค่องใส่กบ ของใช้ใน ครัวเรือน ตุ่มปลา ด้ามเสียมจอบ กระหยัง(ตะกร้า) ตุ่มหู ไม้มั่งคล(ไม้พุง ไม้คุณ ไม้ยอ)	การจักสานมีมานานแล้ว ใช้ในครัวเรือน เกิด การรวมกลุ่มช่วงที่มี โฮมสเตย์เข้ามาจึงรวมกลุ่ม กัน พัฒนากลุ่มเดิมที่มีอยู่ และจัดทำสินค้า จำหน่ายเพราะหมู่บ้านเป็นกลุ่มโอท็อป นวัตกรรม ปัจจัยที่ทำให้ไม่สำเร็จประชาสัมพันธ์น้อย รูปแบบไม่หลากหลาย สมาชิกมีน้อย	กลุ่มมีรายได้ 20,000- 30,000 บาท ต่อปี
2.ของชำร่วย ได้แก่ พวงกุญแจ ผ้าเช็ดมือ กระเป๋าทูรุด ต่าง หูกระบอก ต่างหูกะลา ต่างหูกระสวย ปิ่นปักผม ก่อตั้งประมาณมา 5 ปีแล้ว (ใช้ไม้มั่งคล ไม้คุณ ไม้ยอ ไม้พุง)	มีงบพัฒนาสังคม สนับสนุนให้ทำกลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน ซื้อจักเย็บผ้ามาให้พร้อม มี วิทยากรอบรมให้ สมาชิก 30 คน อบรมสั่งของ จากที่ผลิต ผ้าเช็ดมือ ใช้ผ้าจากผ้าทอ จากชุมชนเป็นหลัก	4,000 บาทต่อครั้ง (รายได้ขึ้นอยู่กับช่วงที่มี การจัดงานของจังหวัด หวัด)

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
[369]

กลุ่มอาชีพ	รูปแบบการดำเนินการ	รายได้
3.กลุ่มสมุนไพรสยามใบบุญ ไม้ ราก ไม้สมุนไพร ชา สมุนไพร ยาต้ม แคปซูล(สินค้าขายดี สมุนไพรแก้ เบาหวาน ความดัน)	มีหมอสมุนไพร ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นหมอผี ประจำหมู่บ้าน นายตัน พนมแก่น (หมอบุญ) สมุนไพรมาจากหลายที่ สมาชิก 10 คน	มีการจำหน่ายให้ร้าน สมุนไพรต่างๆ หลาย จังหวัด ปีละ 10,000-20,000 บาทต่อปี
4.ทอผ้ามัดหมี่และกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง และผ้าขาวม้า ผลิตผ้ามัดหมี่ ทอผ้าตัดเสื้อ ผ้าพันคอ ผ้าผูกผม-เอว	ทำมาตั้งแต่เด็ก มรดกตกทอดแต่บรรพบุรุษ ผู้หญิงถ้าทอผ้าเส้นผ้า ปั่นผ้าไม่ได้ จะไม่ให้มีครอบครัว การผลิตลายตามคำสั่งมา ใช้สีธรรมชาติ เปลือกไม้ มีอาจารย์ ม.มหาสารคาม (มมส.) มาสอนย้อมผ้าเพื่อไม่ให้สีตก(ใช้โคลนหมักจากภูเขา) สีที่ใช้ย้อมมาจาก คราม ไค้หนู ดาวเรือง ยูคา เปลือกมะพร้าว มะจั่ว ลิ่นฟ้า	10,000-20,000 บาทต่อปี
5.กลุ่มโฮมสเตย์ 18 ครัวเรือน (การประเมินโดยพช.)	เดิมกลุ่ม มี 20 ครัวเรือน ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ พช. กลุ่มคนเข้าพักมาจากหน่วยงาน เช่น	250บาทต่อคน

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
[370]

กลุ่มอาชีพ	รูปแบบการดำเนินการ	รายได้
	เรียนรู้การย้อมผ้ามัดหมี่ รูปแบบ การฟ้อน ต้อนรับ ผูกแขน บายศรีสู่ขวัญ อาหาร	
6.กลุ่มผักหวานภูเขา	สืบเนื่องจากมีคนต่างถิ่นและไฟไหม้ป่าบ่อยครั้ง มาชุดผักหวานไป ชาวบ้านจึงชุดผักหวานไป ปลูกที่บ้าน เป็นรั้วริมบ้าน เป็นสวนริมบ้าน ขึ้นอยู่กับดินที่ปลูก คนที่ซื้อจะซื้อดินไปด้วย เพื่อให้ผักหวานติด ปัจจุบันขายต้นกล้า ผักหวานด้วย และเมล็ดผักหวาน ไม่ได้รวมตัว กันเป็นกลุ่ม รายได้ขึ้นอยู่กับครัวเรือน	ถ้าเป็นสวนจะมีรายได้ 10,000บาทต่อปี ถ้าครัวเรือน จะขายได้ 3,000 บาท

หมู่บ้านโอท็อปบวตวิถี ถือเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการรวมกลุ่มกัน กลุ่มต่างๆ จึงเกิดการรวมตัวกัน และร่วมดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมีข้อดีการรวมกลุ่มและข้อเสนอเพื่อการพัฒนาต่อดังนี้

สิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้น

- 1) เป็นการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมเดิมให้คงไว้ และสร้างรายได้ภายในครัวเรือน
- 2) เกิดความสามัคคี
- 3) เกิดรายได้ มีคนมาซื้อสินค้าถึงที่บ้าน
- 4) มีหน่วยงานเข้ามาสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ ทั้งงบประมาณและความรู้ใหม่ๆ

ข้อเสนอ

- 1) การสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมให้คงอยู่ โดยการสร้างระบบการเรียนการสอนในโรงเรียน เช่น การจักสาน การทอผ้า การมัดหมี่
- 2) มีระบบการตลาด มีทุนต่อเนื่อง
- 3) มีหน่วยงานสนับสนุนออกแบบลวดลาย หรือแพ็คเกจ ให้ทันสมัยมากขึ้น
- 4) มีเครื่องมือสนับสนุนในการทำงานให้ง่ายขึ้น เช่น ครัวช่วยในการทำตุ๋มหมูให้มีขนาดเล็กลง

ท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกโก่ง

ผู้ไทบ้านโคกโก่งชาติพันธุ์ที่รักสงบพึ่งพาตนเอง เดิมอพยพมาจากบ้านบกบ้านวัง รัชกาลที่ 2-3 เมื่อ พ.ศ. 2432 มาจากบ้านคำเหือ อ.หนองสูง มี 10 ครัวเรือน ชื่อแรกบ้านทุ่งบกเผ่ามาจากมีควายตายที่กลางทุ่ง ต่อมาผู้นำชุมชนเห็นว่ายังไม่ได้เป็นทางการและได้ประชุมกันในชุมชนเพื่อรับเงินบริจาคและได้เงินมาหลังคาละ 1 บาท จึงได้เดินทางไปที่มณฑลอุดรเพื่อขอจัดตั้งหมู่บ้านที่ถูกต้องและเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็นบ้านโคกโก่งจนถึงปัจจุบัน และมีผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายเตชิน เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกปัจจุบันมีผู้ใหญ่บ้าน 9 คน คนปัจจุบันชื่อ นางสมบัติ สมสวย มีทั้งหมด 182 ครัวเรือน อาชีพหลัก การทำนา ทำไร่ ทอผ้า ประเพณีวัฒนธรรมที่โดดเด่น ได้แก่

-ประเพณีวัฒนธรรม มีประเพณีบายศรีสู่ขวัญ(จำหวัน) สู่ขวัญลูกหลาน แยกไปไ้มา

-ประเพณีละวานหรือลงแขก เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน

-ประเพณีพอล่ามแม่ล่าม ที่เปรียบเสมือนพ่อแม่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างสามีภรรยา

-ประเพณีหมอเหยา ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องผี ฝับรรพบุรุษ ในการรักษาอาการเจ็บป่วยของคนในชุมชน

ศักยภาพพื้นที่ คือ มีทุนทางวัฒนธรรม ทางภาษา การแต่งกาย มีทุนทางธรรมชาติ ป่า ภูเขา น้ำตก ที่สวยงาม

แนวคิดเริ่มต้น การพัฒนากหมู่บ้านท่องเที่ยว วัฒนธรรมผู้ไท

เป็นนโยบายจากภาครัฐ พ.ศ. 2541 เน้นนโยบายการท่องเที่ยว
เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวให้เกิดรายได้กับชุมชน โดยจังหวัด
กาฬสินธุ์ท่านผู้ว่า นายประสิทธิ์ พันธุ์พิสุทธิ ได้เน้นคำขวัญของจังหวัด
ที่ว่า เมืองฟ้าแดดสงยาง โปงลางเลิศล้ำวัฒนธรรมภูไท ผ้าไหมแพรวา
ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี เลยมองหา
หมู่บ้านที่เป็นภูไทเพื่อจะมาทำให้เข้ากับนโยบาย ได้ให้ท่านรองผู้ว่าฯ
นายชาญ เมตการุณจิตร ลงพื้นที่มาที่โคกโก่งเพื่อต่อยอดเรื่องการ
ท่องเที่ยววัฒนธรรมภูไท โดยมีหน่วยงานเข้าร่วมสนับสนุน 1.พัฒนา
ชุมชน 2.การท่องเที่ยวและกีฬา 3.เขต 3 ขอนแก่นและได้รับความ
ร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี ซึ่งเชื่อว่าจะสร้างรายได้ให้กับชุมชน

รูปแบบการจัดการ

หมู่บ้านท่องเที่ยววัฒนธรรมผู้ไทยโคกโก่งโฮมสเตย์ จัด
วิสาหกิจชุมชนปี 2561 จัดตั้งเป็นกองทุนการท่องเที่ยวบ้านโคกโก่ง
ตอนนี้มีเงินในกองทุน 32,000 บาท เพราะเพิ่งมาเริ่มหักไว้กลางเมื่อ
ปี 61 แบ่งการบริหารการจัดการออกเป็น 3 คือ 1)กองทุน 10
เปอร์เซ็นต์ 2)โฮมสเตย์ 3)การบริหารจัดการ(พาแลง การแสดง การ
ต้อนรับ) จะมีศูนย์ประสานงานเพื่อกระจายและรับรองลูกค้า เดิมมี
โฮมสเตย์อยู่ประมาณ 30 กว่าหลังคา ตอนนี้เหลืออยู่ 22 หลังคา(เพราะ
ไม่ผ่านมาตรฐานของภาครัฐ)

บทเรียน/ข้อค้นพบ

- 1) รัฐเมื่อให้งบประมาณมา คนในชุมชนต้องทำตามรัฐ แต่ไม่มีความสุขในการทำกิจกรรม อยากจัดการตนเองโดยที่คนในชุมชนสามารถจัดการตนเองได้
- 2) ขาดการต่อเนื่องในการสนับสนุนงบประมาณ จำนวนคนที่มาทำเรื่องนี้ลดลง

ปัจจัยความสำเร็จ/ความภาคภูมิใจ

- 1) ได้ต้อนรับแขกที่มาเยือน
- 2) ได้แสดงวิถีวัฒนธรรมให้คนต่างถิ่นได้รับทราบเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูไท
- 3) มีโอกาสได้ต้อนรับพระพี่นางเธอ ทรงปลูกต้นไม้ไว้เป็นที่ระลึก
- 4) มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่สามารถหารายได้และช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันในชุมชน
- 5) ได้รับการยอมรับจากภายนอก
- 6) ได้รับรางวัลกินรีทองคำ
- 7) สุขภาพกายดีสุขภาพใจดี
- 8) มีธรรมชาติที่ดี
- 9) ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

ปัญหาอุปสรรค/การจัดการคลี่คลายปัญหา

- 1) รายได้ยังไม่กระจาย
- 2) ขาดบุคลากร มัคคุเทศก์ สื่อประชาสัมพันธ์ การนำเสนอ การตลาด
- 3) การบริการเหมือนการขายแค่บริการที่ทางรัฐกำหนด มาตรฐาน ซึ่งคนในชุมชนต้องการทำให้เป็นวิถีแบบชุมชน โดยแท้
- 4) หน่วยงานท้องถิ่น/จังหวัดที่เกี่ยวข้องไม่แก้ตรงจุดเช่น ระบบน้ำห้วย
- 5) แหล่งท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่หน่วยงานที่ไม่สามารถจัดการ พื้นที่ได้เต็มทีเช่น ธารน้ำร้อน วนอุทยาน ป่าสงวน สปก
- 6) ระบบฐานข้อมูลระดับตำบล-ขาดการเชื่อมโยง การพัฒนาระบบเครือข่าย
- 7) ฐานการศึกษาน้อยไป
- 8) ยังไม่มีจุดศูนย์กลางในการประสานงานของตำบลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกันทุกฐาน

ความเปลี่ยนแปลง / ผลที่เกิดขึ้น มีงบประมาณสนับสนุนเพิ่มขึ้น

ถนนปลอดฝุ่น สาธารณูปโภคที่ดีขึ้น โครงสร้างพื้นฐานที่ดีขึ้น

อนาคต/เป้าหมาย

- 1) ให้อยู่ในด้านวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ของวิถีคนในชุมชนแบบดั้งเดิม

- 2) ให้มีการพัฒนาแหล่งน้ำลำห้วยเพื่อต่อยอดการท่องเที่ยว
- 3) ให้มีการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวให้ทั่วถึงทุกหมู่บ้านเช่นที่
บ้านนาไคร้มีศูนย์พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์
- 4) มีแพ็คเกจการท่องเที่ยวของชุมชนโดยทั่วถึง
- 5) มีศูนย์ประสานงานของตำบลเป็นศูนย์กลางในการ
ประสานงานของตำบลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยง
กันทุกฐาน

กลุ่มกองทุนหมู่บ้านวังมน สุรนาคาชุมชน

ชุมชนนี้เป็นชุมชนภูไท ตั้งแต่บรรพบุรุษนั้น ได้อพยพมาจาก
บ้านหนองห้าง โดยเริ่มต้นจาก 7 ครอบครัวก่อน ตั้งเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ
จนเดี๋ยวนี้พัฒนาขึ้นมาเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ ชื่อหมู่บ้านก่อนนั้นจะใช้
ชื่อว่า “บ้านวันน้ำวน” แต่ปัจจุบัน ได้เปลี่ยนเป็น “บ้านวังมน”
สมัยก่อนจะสอนว่าให้อยู่ใกล้ภูเขาไว้ จะได้ไปหาของกินง่าย และจะ
สังเกตว่าถ้ามีต้นไม้ล้มหรืออย่างอื่นที่ไม่เป็นธรรมชาติจะไม่อยู่
เนื่องจากจะเกิดภัยพิบัติตามธรรมชาติหรือเรียกอีกอย่างว่าทางลม
อาชีพอส่วนใหญ่จะเป็นการหากินตามธรรมชาติ ทำนาพอได้กิน เหลือ
แล้วถึงขาย มีอาณาเขตใกล้กับเขาภูผาผึ้ง ซึ่งสามารถไปหาของป่า ของ
กินได้ตลอด อีกทั้งยังมีถ้ำฝ่ามือแดง ที่ถือว่าเป็นสถานท่องเที่ยวที่มี
ชื่อเสียง

จากกองทุนสุรนาการชุมชน

แต่ก่อนใช้วิธีให้วัดเป็นศูนย์รวมในหลาย ๆ เรื่อง เช่น รวมเงินมาพัฒนา รวมเงินมาช่วยเหลือ โดยก่อนนั้น ตั้งเป็น กองแรง เพื่อใช้เป็นนาวัน (ลงแขก) ช่วยเหลือในทุกอย่าง สร้างบ้าน ดำนา ซึ่งทำให้เห็นว่าสิ่งนี้อาจจะเป็นจุดเริ่มต้นของความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

(เมื่อมีเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง ใครมาช่วยเหลือ) เริ่มต้นจากธนาคารหมู่บ้าน โดยมีพระสงฆ์มาบวชและแนะนำ โดยมีสมาชิกแรกเริ่ม 56 คน นำเงินจากองค์กรชิป จำนวน 50,000 บาท เพื่อจัดตั้งระดมทุน ประมาณปี 2547 โดยในตอนนั้นยังได้มีกลุ่มออมทรัพย์ที่เกิดขึ้นก่อนมาด้วย สนับสนุนโดย พช. ปี 2527 แต่ปัญหาคือกรรมการไม่อยู่ประจำบ้าน ทำให้เกิดปัญหาความต่อเนื่อง เมื่อมีคณะกรรมการแล้วจึงได้จัดไปดูงานที่ “วัดบ้านเสียว” เพื่อศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม โดยในตอนแรกการบริหารจัดการเกี่ยวกับเรื่องค่าตอบแทน ปีหนึ่งได้แค่ 150 บาท โดยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ เป็นส่วนแบ่ง เพื่อให้กองทุนเติบโตขึ้น เริ่มต้นจากหุ้นละ 10 บาท แต่หุ้นต้องไม่เกิน 5,000 บาท/คน โดยมีสมาชิกเกือบเต็มหุ้นหลายคนแล้ว 456 คน จาก 700 กว่าคน

ณ ตอนนี้มีเงินหมุนเวียน 4.8 ล้านบาท และยังมีสวัสดิการต่าง ๆ ด้วย เช่น ทุนการศึกษา งานศพ ช่วยเหลือทั้งสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก ส่วนคณะกรรมการมีวาระ 5 ปี แล้วแต่สมาชิก ซึ่ง ณ ปัจจุบันประธานกับคณะกรรมการยังเป็นชุดเดิม เนื่องจากสมาชิกมีความเชื่อใจให้ดูแล (ตั้งแต่ปี 2541) โดยคณะกรรมการจะมีเงินช่วยเหลือในการทำงานบ้าง และนอกจากนี้แล้วยังมีกลุ่มอื่น ๆ อีก แต่ไม่ใช่คณะกรรมการเดียวกัน แต่สิ่งที่เกิดขึ้น คือ มีการรวมกันเป็นกลุ่มเดียวกัน ผากที่เดียวกันกลายเป็นองค์กรการเงิน คือ ธนาคารหมู่บ้าน

ถึงแม้นดอกเบี้ยยจะไม่เยอะ แต่ก็อยู่รอดได้ ซึ่งสถาบันการเงินมีสมาชิกเพิ่มขึ้นทุกปี โดยมีวิธีการประชาสัมพันธ์ทุกเดือนและอีกสิ่งหนึ่งที่พูดกันปากต่อปาก คือ ปันผลได้เยอะ (ให้ร้อยละ 3) โดยกำไรจะหมุนให้กับสมาชิก หากเป็นนักเรียน ถ้าฝากสม่ำเสมอ จะได้รับทุนการศึกษาด้วย แต่ก็มีข้อแม้อยู่ คือ จะไม่รับสมาชิกจากที่อื่น

มีวิธีการอย่างไร ใครเข้ามาช่วยบ้าง ช่วยเรื่องอะไร อย่างไร

มีธนาคารต่าง ๆ มายื่นเสนอ แต่ที่นี่ไม่รับ เนื่องจากมีความสามารถในการอยู่ได้ด้วยตนเอง

ส่วนกลุ่มเย็บผ้าพื้นเมือง จัดตั้งประมาณปี 2555 มีงบประมาณจาก ศพส. หน่วย 3 ได้รับมา 75,000 บาท แบ่งไว้ 7,000 บาทไว้บริหารจัดการ นอกนั้นก็ปล่อยกู้ให้สมาชิกลำบากน้อยอด อดตอนนี้มีเงินประมาณ 150,000 บาท ไม่มีการระดมทุน แต่จะนำกำไรมาแบ่งกัน มีทุนหมุนเวียนแสนกว่า โดยมีพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเป็นที่เลี้ยงให้ เรื่องลายผ้าได้รับการอบรม แต่ตอนนี้คนในกลุ่มมีประสบการณ์แล้วสามารถเป็นวิทยากรได้

เมื่อทำเรื่องนี้แล้ว ทำให้ตัวเรา/สมาชิก/ชุมชนของเราดีขึ้น หรือเหมือนเดิม/หรือแย่ลง แบบไหน อย่างไร ทำไปถึงเป็นเช่นนั้น

สมาชิกไม่มีหนี้นอกระบบ แต่ก่อนที่จะเป็นสมาชิก อาจจะมีบ้าง แต่ก็หากมาเป็นสมาชิกก็จะอยู่ในระบบของธนาคารหมู่บ้าน โดยตัวบ่งชี้ คือ สมาชิกต้องปลอดหนี้นอกระบบ

(มีสมาชิกที่ขาดวินัยมั๊ย?) มีบ้าง แต่ส่วนมากก็สามารถมาคุยกันได้ ซึ่งสิ่งที่ทำให้เกิดแบบนี้ได้ เพราะ ความสามัคคี ช่วยเหลือกันและ

กัน ตามลักษณะของคุณปุ๋ญอย่าบอกไว้ เพราะส่วนมากจะเป็นเครือญาติกัน จึงทำให้มีความเป็นครอบครัวเดียวกัน มีผู้หลักผู้ใหญ่ที่คอยพุดจาให้มีความสามัคคีกัน

การทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนจะใช้คุณธรรมมาประกอบก่อน เพื่อให้มีความเชื่อใจกัน ยึดมั่นกัน

อะไรคือสิ่งที่พี่น้องรู้สึกพอใจ หรือภูมิใจจากสิ่งที่ทำ

สิ่งที่ทำให้รู้สึกพอใจคือประเพณีการช่วยเหลือกัน หากมีงานจะช่วยเหลือกัน จะหยุดงานทั้งหมู่บ้าน เพื่อมาช่วยบ้านเดียวกัน เช่น งานศพ งานบุญ จะมาช่วยกันด้วยความพร้อมเพรียง และอีกอย่างคือการมีความเชื่อในผู้นำ ซึ่งเป็นมาตั้งแต่สมัยก่อน

ชุมชนสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง เข้มแข็งได้ด้วยตนเอง มีจิตสาธารณะ ได้รับรางวัล หมู่บ้านสีขาว/หมู่บ้านศีล 5/ไม่ซื้อสิทธิขายเสียง เป็นชุมชนปลอดเหล้า ปลอดการพนัน ในฤดูกาลบั้งไฟก็จะปลอดเหล้า ปลอดการพนัน ปลอดอุบัติเหตุ

ที่นี่เป็น อบต. จุดแข็งของที่นี่ คือ ธนาкар อาชีพหลัก ทำนา 100% แต่จะขายหรือเอาไปใช้ก็จะแล้วแต่ครอบครัว ต่ำสุด 3 ไร่ มากสุด 30 ไร่

(ทำนาก็ครั้ง) ทำ 2 ครั้ง มีประมง เลี้ยงสัตว์ เย็บจักร ถักร้อย และจะมีคนมารับถึงที่ แต่ถ้าอยากจะขาย จะมีที่ตลาดกลาง (ตลาดประชารัฐ กุดหว้า) คนในชุมชนจะไม่มีการขายตุ๊ก

มีความอุดมสมบูรณ์ในทุกฤดู เช่น ฤดูนี้ ผักหวาน ดอกกระเจียว ไข่มตแดง จักจั่น / ฤดูฝน หน่อไม้ เขียด กบ ปลา เห็ด / ผลไม้มีแต่มะม่วง / ฤดูหนาว กบ เขียด

ตอนนี้ชุมชนกำลังเริ่มทำข้าวอินทรีย์ เมื่อ 2 ปีที่แล้ว แต่ก่อนหน้านี้จะไม่ใช้สารเคมีอยู่แล้ว โดยการทำเกษตรอินทรีย์แล้ว 100% แต่พึ่งมาจดทะเบียน ซึ่งร้านค้ากลางจะไม่มีสารเคมีมาจำหน่าย ในระเบียบปีที่ประชุมก็ห้ามใช้

เรื่องที่ยังไม่ภาคภูมิใจ

ยังขาดเรื่องของสำนักงานที่ยังไม่มี แต่ก็ยังยึดมั่นให้สมาชิกเป็นหลักก่อน

อนาคต (1 ปี/3 ปี/5 ปี)

คนในชุมชนมีความยึดเหนี่ยวในความพอเพียง แต่สิ่งที่อยากเห็นคืออยากให้เด็กรู้จักการออม การเพิ่มทุนให้, อยากให้ตั้งทุนให้ส่งลูกหลานเรียนให้สูง ๆ เพื่อจะได้มาพัฒนาประเทศ พัฒนาบ้านเกิด, บ้านนี้ไม่มีครูประจำ ไม่มีข้าราชการประจำ ทำให้ไม่มีใครมาเป็นที่ปรึกษา หากเป็นไปได้ อยากให้ลูกหลานได้ไปเรียนสูง ๆ เพื่อกลับมาพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

เสนอแนะให้เตรียมแผนที่หมู่บ้าน เพื่อให้ผู้ใหญ่ที่มาทราบว่ามีตำแหน่งไหนบ้าง, แหล่งท่องเที่ยว, โครงสร้างคณะกรรมการ

เสนอให้มีแผนร่วมกับกรมชลประทาน เนื่องจากทางหมู่บ้านอยากจะปรับปรุงภูมิทัศน์ เป็นถนนเลียบบ้างเก็บน้ำห้วยจุมจัง แต่ยังไม่ได้รับการตอบกลับจากกรมชลประทาน ซึ่งถ้ามีหน่วยงานที่พอช่วยได้จะดีมาก

ทางชุมชนได้รับการติดต่อมา แต่เป็นเพียง OTOP เท่านั้น
อยากจะให้เห็นความสำคัญของจุดท่องเที่ยวด้วย น่าจะทำให้หมู่บ้านมี
ความเจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้น

“การจัดการป่าชุมชน บ้านห้วยแดง หมู่ 6 และหมู่ 10

วิถีคนกับป่าและการจัดการทรัพยากร”

บ้านห้วยแดงเริ่มก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ. 2452 ในช่วงเวลานั้นการ
ปกครองขึ้นกับจังหวัดมหาสารคาม ชาวบ้านทั้งหมดเป็นชนเผ่าชาวกูไท
(เป็นเครือญาติ 3 ตระกูลที่เก่าแก่ซึ่งร่วมก่อตั้งหมู่บ้าน คือ อุทรง/อินไซ
ยา/ขัตติยะบุตร) ได้ทำการอพยพมาจากบ้านหาดตาโตน อำเภอคำชะ
อี จังหวัดมุกดาหาร (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอหนองสูง) โดยเป็นกลุ่ม
นายพรานมาล่าสัตว์ มาเห็นทำเลและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ที่
เหมาะสมแก่การทำเกษตร จึงนำผู้คนอพยพมาตั้งครัวเรือนครั้งแรก
ที่ริมน้ำห้วยแดง (ปัจจุบันจะคุ้นเคยในชื่อ “นาหนองบ้านฮ้าง”
ระยะทางห่างจากบ้านห้วยแดงประมาณ 1 กิโลเมตร) ส่งผลให้ชื่อ
หมู่บ้านจึงตั้งตามธรรมชาติที่เห็น กล่าวคือ ลักษณะของริมห้วยบริเวณ
ดังกล่าวมีต้นแดงขึ้นอยู่มากจึงเรียกชื่อนั้นเรื่อยมา

ต่อมาเมื่อปีพ.ศ. 2457 ได้ย้ายการปกครองมาขึ้นกับจังหวัด
กาฬสินธุ์ ครั้นเมื่อมีประชากรจำนวนมากขึ้นจึงแยกหมู่บ้านเมื่อเดือน
มิถุนายน ปีพ.ศ. 2532 ออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 6 และ หมู่ 10 โดย
มีผู้ใหญ่บ้านทั้งหมดจำนวน 5 คน และมีปราชญ์ชาวบ้านที่ผู้คนนับถือ
คือ พ่อหนานศรี อุทรง

ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำในหมู่บ้านที่สำคัญคือ น้ำบ่อดิน (บ่อน้ำ
ตื้น-ข้างสิม ข้างนาหม่น ข้างหน้าตาคำผุด ข้างน้าน้อย /บ่อน้ำใช้-ข้าง
ถ่อ ข้างวัด) มีลำห้วยหลักของหมู่บ้านคือ ลำห้วยแดง ลำห้วยหินลาด
ลำห้วยขมิ้น

ลักษณะภูมิประเทศ มีภูเขาป่าไม้ล้อมรอบหมู่บ้าน โดยมีภู
ต่างๆ ที่ชาวบ้านใช้เป็นแหล่งอาหาร คือ ภูหลังเตา ภูถ้ำเม่น ภูก๊ว ภูเมย
ภูศรีฐาน ภูถ้ำไฮ ภูจ้อก้อ ภูบักเว ภูกันหวด ภูญาตา ภูมะตูม ภูมะเขือ
ภูลังกา ซึ่งมีอาหารที่อุดมสมบูรณ์ที่สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้าน เช่น
ผักหวาน เห็ด หน่อไม้ ดอกกระเจียว หวาย สาน เล้า ผักต้ว หอยหอม
ดาว รวมถึงสัตว์ป่าขนาดเล็กอีกมากมาย

“วิถีคนกับป่าและการจัดการทรัพยากร”

จากปัญหาพื้นที่ป่าสงวนทับที่ดินทำกิน (ป่าภูศรีฐาน) และ
นโยบายของรัฐบาลที่จะเปลี่ยนป่าสงวน 70% ของผืนป่าทั่วประเทศไป
เป็นป่าอนุรักษ์ ส่งผลให้พื้นที่ของบ้านห้วยแดงที่มีอาณาเขตติดกับพื้นที่
ป่าสงวน (ป่าดงหนามแย้) ซึ่งลักษณะของพื้นที่เป็นพื้นที่ที่มีผู้
ครอบครองอยู่ก่อนหน้า ผนวกกับการเป็นพื้นที่ราบเรียบ เป็นป่ารกมี
ต้นไม้ขึ้นอย่างหนาแน่น (เป็นไม้ไผ่ใช้สอย) ซึ่งที่ดินของชาวบ้านที่รูกกล้า
เข้าไปในอาณาเขตของป่าสงวน ทางเจ้าหน้าที่จะทำการขอคืนพื้นที่
ดังกล่าว รวมถึงหากมีพืชผลทางการเกษตรก็จะทำการตัดและทำลาย
ทิ้ง รวมทั้งมีแนวเขตการแบ่งพื้นที่เป็นแนวเขตตามธรรมชาติ ทาง

เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องจึงมีการตีความให้เป็นพื้นที่ป่าสงวน จึงเกิดปัญหาที่ดินทำกินขึ้น

วิธีการจัดการ

ชาวบ้านขออนุญาตจัดตั้งป่าชุมชน คือ “ภูกันหวด” ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 600 ไร่ เป็นป่าเต็งรัง โดยมีกระบวนการในการอนุรักษ์ป่าคือ 1) การประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านเข้าใจและรับรู้ถึงวิถีชีวิตของคนกับป่า รวมทั้งปลูกฝังเกี่ยวกับแนวคิดของการร่วมกันอนุรักษ์ป่า 2) การดูแลเรื่องไฟป่าโดยมีคณะกรรมการและชาวบ้านในหมู่บ้านรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อเฝ้าระวังเรื่องดังกล่าว 3) กิจกรรมปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ โดยจะจัดทุกปีประมาณปีละ 1,000 ต้น ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ทั้งนี้เหลือต้นไม้ที่ปลูกไว้ประมาณ 20% โดยมีหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริมคือ อบต. ท้องที่และป่าไม้จังหวัด

กฎระเบียบป่าชุมชนของชาวบ้าน คือ ห้ามตัดไม้ ห้ามเผาป่า ห้ามนำของป่าออกนอกพื้นที่ ห้ามล่าสัตว์ป่า ห้ามบุกรุกไปทำกินในเขตป่าชุมชน หากฝ่าฝืนจะมีการปรับตามกฎระเบียบของหมู่บ้าน กฎของการใช้ป่าคือ หาอาหารพืชพันธุ์ต่างๆ แต่ต้องช่วยกันดูแลรักษา

ความภาคภูมิใจ

ความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่า จากการดูแลรักษาป่าจึงนำมาสู่ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ ส่งผลให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล อาหาร

(เห็ด หน่อไม้) และสัตว์ป่ามีเยอะขึ้น โดยภายในระยะเวลา 5 เดือน (กรกฎาคม-พฤศจิกายน) ชาวบ้านจะมีรายได้เฉลี่ย 10,000-20,000 บาท จากการเก็บของป่าและอาหารพืชพันธุ์ต่างๆ ไปขาย นอกจากนี้ยังมีเห็ดขี้เหล็ก หน่อไม้แดง ผักหวาน ดอกกระเจียว ซึ่งเป็นลักษณะของอาหารที่บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติที่เพิ่มมากขึ้นด้วย

ทั้งนี้ผลของป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านดำเนินไปตามวงจรชีวิต ส่งผลให้ชาวบ้านสามารถทำอาชีพอื่นๆ ได้ในเวลารว่าง เช่น รับจ้าง จักสาน ทอผ้า เย็บผ้า หาสมุนไพร ฉะนั้นแล้วรายได้ของชาวบ้านก็เพิ่มมากขึ้นด้วย

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข

ปัญหาที่พบคือ การใช้ประโยชน์จากป่ายังไม่ยั่งยืนตามเป้าหมายของชุมชน ทั้งยังมีปัญหาจากคนภายนอกพื้นที่เข้ามาลักลอบของป่า โดยแนวทางการแก้ไขของชุมชนจึงเป็นการพูดคุยและให้ความสำคัญ ให้ความรู้กับชาวบ้านเกี่ยวกับแนวทางการใช้ป่าอย่างยั่งยืนและการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่า รวมถึงการรณรงค์ให้ปลูกป่าเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี ส่วนปัญหาคนนอกพื้นที่เข้ามาลักลอบของป่า จะเป็นการช่วยกันสอดส่องดูแลพื้นที่ผืนป่าโดยคณะกรรมการและชาวบ้าน ทั้งนี้ถือว่าการรวมกลุ่มทำกิจกรรมของชาวบ้านจะเป็นการสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งต่อไป

เป้าหมายที่จะพัฒนาในอนาคต

สิ่งที่ชาวบ้านในชุมชนมุ่งหวังอยากให้เป็นและจะต้องเกิดขึ้น คือ ความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชนดีขึ้น ไม่มีหนี้สินครัวเรือน และสามารถทำมาหากินได้อย่างไม่ขัดสน รวมถึงพื้นป่ามีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

อย่างไรก็ตามแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชนที่ชาวบ้านร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาและดูแลเรื่อยมา นั่นคือ “ป่าชุมชนภูกันหวด” จะต้องเป็นอยู่ข้าวอยู่น้ำที่เลี้ยงปากท้องผู้คนในชุมชนได้เสมอ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือของคนในชุมชนหรือการช่วยเหลือหรือการส่งเสริมจากหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายก็จะเป็นผลดีต่อชาวบ้านทั้งสิ้น

“กรอบครัวอบอุ่น”

บทเรียนต่างๆจากกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกกลาง

อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

ตำบลโคกกลาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ มีพื้นที่ 72.95 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับ 45,563 ไร่ มีพื้นที่ครอบคลุม 16 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรและครัวเรือนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกกลาง มีจำนวนทั้งสิ้น 9,232 คนเป็นชาย 4,669 คน เป็นหญิง 4,563 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,000 หลังคาเรือน ลักษณะการประกอบอาชีพ คนตำบลโคกกลางส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะ การเพาะปลูกข้าว ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเหมาะแก่การปลูกข้าว โดยอาศัยน้ำจากธรรมชาติเป็นหลัก นอกจากการปลูกข้าวแล้วยังมีการปลูกผลไม้และพืชผักด้วย นอกจากนั้นบางส่วนทำการปศุสัตว์ เช่น สุกร ไก่ เป็ด เป็นต้น

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกกลาง เริ่มต้นเมื่อปี 2553 เกิดจากกองทุนสวัสดิการชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลโคกกลางร่วมกับผู้นำในท้องถิ่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกกลางพยายามที่จะหาแนวทางในการสร้างสวัสดิการให้กับคนในท้องถิ่น โดยการสร้างความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆในพื้นที่

การเริ่มต้นกองทุนฯ โดยการเปิดประชาคมแต่ละหมู่บ้านชี้แจงให้กับคนในชุมชนรับทราบเกี่ยวกับเจตนารมณ์เป้าหมายและระเบียบการจัดสวัสดิการ และการบริหารจัดการกองทุน นอกจากการ

ประชาคมแล้ว ก็ไปประชาสัมพันธ์ตามวัด โดยในวันพระที่คนไปวันทำ
ทุกหมู่บ้าน จากเริ่มต้นมีสมาชิกจำนวนประมาณ 1,400 คน ปัจจุบัน
(พ.ศ.2562) มีสมาชิกปัจจุบัน 3,220 คน กองทุนฯ มีเงินทุนจัด
สวัสดิการเป็นจำนวนกว่า 8.8 ล้านบาท มีวัตถุประสงค์เพื่อ ส่งเสริม
การออม เงินฝากสะสมทรัพย์ ออมทรัพย์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อจัดสวัสดิการแก่สมาชิกในกลุ่ม เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกทุกเพศ วัน มี
ความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ช่วยเหลือกัน เพื่อส่งเสริมให้ครอบครัวมี
ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพื่อส่งเสริมการออมในชุมชน และเพื่อเป็น
สวัสดิการในการรักษาพยาบาล ยามเจ็บป่วยและช่วยสงเคราะห์เมื่อ
ตาย

การจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก จำนวน 14 ด้าน ดังนี้
1) การเกิด 2) การเจ็บป่วย 3) การตาย 4) สวัสดิการผู้ด้อยโอกาส 5)
สวัสดิการเพื่อการศึกษา 6) อุปสมบท 7) ผู้ประสบปัญหาอุทกภัย
วาตภัย งานสาธารณประโยชน์ 8) ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย 9) สวัสดิการ
พวงหรีดงานศพ 10) การจัดงานศพราคาประหยัด 11) เงินกู้ดอกเบี้ยย
ถูก 12) สวัสดิการสมาชิกไม่ต้องจ่ายเงินออม 13) ฟรีค่าสมัครสมาชิก
แรกเข้าเมื่อสมัครตอนประชุมใหญ่สมาชิก 14) สวัสดิการให้คำปรึกษาผู้
ประสบความเดือดร้อน

ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกกลาง

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล
โคกกลาง ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในหลายประการคือ

- การได้รับรางวัลธรรมมาภิบาลดีเด่น “ผู้สรรค์สร้าง ความมั่นคงของมนุษย์” ปี 2562 ตามแนวคิดของ ศ.ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ด้านการสร้างครอบครัวอบอุ่น (ทุกช่วงวัยและเพศสภาพ) รางวัลดังกล่าว ธนาคารแห่งประเทศไทยร่วมกับสถาบันป๋วย อึ๊งภากรณ์ และภาคีเครือข่ายอื่นๆ มอบให้กับกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งมีอยู่แล้วกว่า 6,000 กองทุนทั่วประเทศ ที่มีการดำเนินงานอย่างมีธรรมมาภิบาล ใน 9 ด้าน ในปีพ.ศ.2562 กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกกลาง ได้รับรางวัล ด้านการสร้างครอบครัวอบอุ่น(ทุกช่วงวัยและเพศสภาพ) เป็นเพียงกองทุนเดียวในภาคอีสานที่ได้รับรางวัลในปี 2562

- การสร้างความเป็นเจ้าของกองทุนทำให้เกิดขึ้นกับทุกภาคส่วนในพื้นที่ การจัดระบบการทำงาน การเชื่อมประสานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งสามส่วนนี้กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกกลาง ได้สร้างความเชื่อมโยงการทำงานอย่างบูรณาการ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของกองทุน โดยเฉพาะกับชุมชน ในตำบลโคกกลาง ชาวบ้านให้การยอมรับการทำงาน ทุกหมู่บ้านสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุน และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่กองทุนจัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การจัดตลาดนัดสีเขียวไปพร้อมกับให้บริการสุขภาพ พร้อมทั้งเปิดรับสมัครสมาชิกเพิ่ม สามารถสร้างความสนใจ ให้คนยอมรับในการบริหารจัดการกองทุน การจัดตลาดนัดให้สมาชิกและคนในตำบลจำหน่ายสินค้าพร้อมกับการรับสมัครทั้ง 4 โซน พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ชี้แจงผลการดำเนินงานให้กับคนในชุมชนรับรู้ ทั้งผลการดำเนินงาน จำนวนเงินฝากสะสม การจัดสวัสดิการในด้านต่างๆ ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจเข้าร่วมง่ายขึ้น “วันละบาท พอจ่ายได้ ชื่อเลข ชื่อเหล่าเยอะกว่านี้ ”

ระบบการทำงานที่มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบการทำงานได้ มีเจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนการทำงาน จัดทำระบบบัญชี การเงิน ระบบข้อมูล และการประสานงาน ส่งผลให้กองทุนฯมีธรรมาภิบาล ทุกๆภาคส่วนให้การยอมรับ

- **ชุมชนได้รับบริการ การจัดสวัสดิการที่ครอบคลุมและรวดเร็ว** การจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกทั้ง 14 ด้าน มีระบบการทำงานที่รวดเร็วและโปร่งใส ทำให้คนในชุมชนตำบลโคกกลาง สามารถเข้าถึงสวัสดิการของตนเองได้อย่างรวดเร็วแต่ละหมู่บ้านจะมีคณะกรรมการกองทุนฯคอยรับเรื่องและให้คำปรึกษาในด้านสวัสดิการที่สมาชิกกองทุนจะได้รับ การประสานงานเบิกเงินค่าสวัสดิการจึงเกิดความรวดเร็ว

การจัดสวัสดิการงานศพเป็นสวัสดิการที่มีการใช้จ่ายเงินจากกองทุนมากที่สุดจาก 14 ด้าน (ประมาณ 2.2 ล้านบาท) ครั้นเมื่อผู้เสียชีวิตจะมีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกกลางจึงได้จัดดำเนินการ การจัดสวัสดิการงานศพราคาประหยัดหรือเรียกโดยย่อว่า “วันละบาทศิลป์” นั้นจะเป็นการช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของสมาชิกได้มาก นอกจากนั้นยังให้บริการจัดงานดังกล่าวกับคนทั่วไปในตำบล การดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันของคนในหลายช่วงวัยในชุมชนมาทำงานร่วมกัน ทั้งการจัดผ้าดอกไม้หน้างาน การจัดทำโลงไม้ การเคลื่อนขบวนศพ การจัดพิธีการต่างๆ

การจัดสวัสดิการวันละบาทศิลป์ การจัดพิธีในงานศพผู้เสียชีวิตในราคาประหยัด 10,000 บาท ซึ่งหากใช้

บริการเอกชนจะมีค่าใช้จ่ายสูงตั้งแต่ 15,000 – 20,000 บาท โดยในเงินจำนวน 10,000 บาทนั้น จะมีการนำไปใช้ในการจ่ายค่าแรงงาน คณะผู้จัดผ้า จัดดอกไม้ 1,500 บาท ค่าซื้อโลงไม้ พวงหรีด ประทัด 2,800 บาท บำรุงรักษาโลงเย็น 1,000 บาท ค่ารถขนย้าย 1,000 บาท โดยที่เหลือ จำนวน 3,600 บาทนำไปเข้ากองทุนสวัสดิการชุมชน หรือนำไปใช้ประโยชน์ส่วนรวมอื่นๆ

นอกจากนี้กองทุนฯยังสนับสนุนให้มีกลุ่มทำดอกไม้จันทน์ กลุ่มจัดทำพวงหรีด ขึ้นในชุมชนเมื่อมีการจัดงานศพ ก็จะใช้บริการสิ่งของจากกลุ่ม ส่งผลให้เกิดรายได้ เงินหมุนเวียนอยู่ภายในชุมชน

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน

จากการดำเนินงานกองทุนฯ ร่วมกับภาคีภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในหลายมิติ มิติครอบครัว มิติชุมชน และมิติสังคม ในตำบลโคกกลาง ไปสู่ความอบอุ่นในหลายมิติ

มิติครอบครัวอบอุ่น กองทุนสวัสดิการมีการจัดกิจกรรม การเปิดตลาดสีเขียว โดยจัดทั้ง 4 โซนในตำบล โซนละ 1 ครั้ง ในช่วงปลายปี การทำตลาดซึ่งมีทั้งคนที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก มีกิจกรรมร่วมกัน การนวดสมุนไพร การตรวจวัดความดันฟรี ทั้งทำการผลิตสินค้า ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เพื่อนำมาจัดจำหน่ายในวันจัดตลาดนัดสีเขียว พ่อแม่ลูกมีกิจกรรมร่วมกัน บางครอบครัวก็มีการยึดอาชีพทำการผลิตที่สามารถสร้างรายได้ให้ครอบครัว ไม่ต้องแยกไปทำงานต่างถิ่น เด็กไม่ถูกลิขิตรอนสิทธิจากการที่ไม่ต้องแยกกันอยู่ ลดภาวะการอย่า

ร้างในครอบครัว สนับสนุนการส่งเสริมครอบครัวเครือญาติให้มีกิจกรรมร่วมกัน ตัวอย่าง ครอบครัวและเครือญาติแม่สมยงค์ จากหมู่ที่ 7 ซึ่งมีเครือญาติ ลูกหลาน เหลน อยู่โซนเดียวกันกว่า 50 คน ทั้งหมดเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกกลาง มีศูนย์รวมจิตใจเป็นผู้ใหญ่ มีศาลารวมที่ใช้เป็นสถานที่พบปะ พูดคุย ทำกิจกรรมทอผ้า เมื่อมีการเก็บออมเงินเข้ากองทุนพื้นที่นี้จะเป็นจุดที่เกิดการพบปะ แลกเปลี่ยน สอบถามกัน นอกจากนั้น เครือญาติแม่ สมยงค์ ได้ให้ความสำคัญต่อ การรับประทานอาหารร่วมกันของคนทั้งเครือญาติ การรับประทานอาหารร่วมกัน เป็นพื้นที่ในการบอกเล่าสุข ทุกข์ พร้อมทั้งหาทางสนับสนุนช่วยเหลือกันในกลุ่มเครือญาติ

กิจกรรมการออม วันละบาท ได้สร้างความเชื่อมโยงความสัมพันธ์การดูแลกันของคนในครัวเรือน และเครือญาติ

กลุ่มทำพวงหรีด ซึ่งเป็นกลุ่มสตรีที่ทำเป็นอาชีพเสริม สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน คนในครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกัน

มิติชุมชน/หมู่บ้านอบอุ่น กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกกลาง มีการจัดสวัสดิการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้กับคนที่มีปัญหาด้านที่อยู่อาศัย มีการประสานงานร่วมกับหน่วยงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในการให้ความช่วยเหลือคนในชุมชนที่ประสบปัญหา

การจัดกิจกรรมตลาดนัดสีเขียวซึ่งเป็นพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปพร้อมกับการค้าขายที่เน้นไปที่การนำผลผลิตจากชุมชนภายในตำบลมาจำหน่าย การบอกเล่าเรื่องราวการดำเนินงานของ

กองทุนฯพร้อมกับการพัฒนาอื่นๆในตำบล กิจกรรมนี้ก่อให้เกิดพื้นที่
ความสุขของคนทั้งชุมชน

มิติสังคมอบอุ่น การประสานงบประมาณเพื่อสร้างสังคมตำบล
โคกกลางให้เกิดความรักสามัคคี สร้างความรู้ความเข้าใจกันในการดูแล
กันของคนในตำบล โดยได้รับงบประมาณ จาก กระทรวงพัฒนาสังคม
และความมั่นคงของมนุษย์ จัดการอบรมยุติความรุนแรงในครอบครัว
การอบรมคุณธรรมและจริยธรรม การอบรมเด็กและเยาวชนให้รู้เท่า
ทันสังคม กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกกลาง ร่วมกับกอง
สวัสดิการชุมชน อบต.โคกกลาง จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ทำกิจกรรม
เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต การดูแลสุขภาพ ภายใจของผู้สูงอายุทั้งตำบล

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

- การประสานความร่วมมือในการทำงานได้อย่างสมดุล ทั้ง
ภาคส่วนที่อยู่ในพื้นที่ และภาคีสนับสนุนจากนอกพื้นที่ กลไกภายในที่
มีในการดำเนินงานของกองทุน จะเป็นการทำงานร่วมกันของผู้นำ ที่
เป็นผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัคร
สาธารณสุข ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล รวมไปถึงผู้นำชุมชนที่
ได้รับการยอมรับอย่างไม่เป็นทางการ ผู้นำจากชุมชนเหล่านี้จะเข้ามา
เป็นกรรมการกองทุน และเป็นที่ปรึกษากองทุน ฯ กลไกเหล่านี้ จะ
สามารถประสานความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆในชุมชน

กลไกสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จคือ การทำบทบาทหน้าที่ของ
เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลที่รับผิดชอบกองทุนสวัสดิการ
ชุมชน ตำบลโคกกลาง ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน จัดเก็บข้อมูล

และจัดทำระบบบัญชี การเงินร่วมกับคณะกรรมการกองทุน ฯ งาน
กองทุนสวัสดิการชุมชนถูกมอบหมายให้เป็นภารกิจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่
อบต. และอบต. ก็อุดหนุนงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรอื่นใน
การดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกปี

- การดำเนินงานของกองทุนที่มีธรรมาภิบาล มีระบบ
ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน การจัดทำบัญชีการเงิน อย่างเป็นระบบ การจัดเก็บ
เอกสารหลักฐานทางการเงินสามารถเปิดเผยและตรวจสอบได้ การ
สร้างการรับรู้ให้สมาชิกเกี่ยวกับกองทุนอย่างต่อเนื่องทั้งจากการ
ประชุม รับส่งเงินในแต่ละเดือน กิจกรรมสำคัญคือการจัดประชุม
สมาชิกประจำปีของกองทุน เป็นกิจกรรมที่นำเสนอผลการดำเนินงาน
กองทุน รายละเอียดต่างๆ พร้อมทั้งการเพิ่มเติม แก้ไขระเบียบ
ข้อบังคับต่างๆ ของกองทุน การดำเนินการในลักษณะนี้ส่งผลให้คนใน
ตำบลโคกกลางมีความเชื่อมั่นต่อกองทุน ยิ่งกองทุนมีเงินสะสมไว้
จำนวน เกินกว่า 5 บาทในปัจจุบัน เป็นความภาคภูมิใจและเป็นตัวชี้วัด
การมีธรรมาภิบาลของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกกลางได้เป็น
อย่างดี

- การเข้าถึงทรัพยากร การสนับสนุนจากหน่วยงานภาคีที่
เกี่ยวข้อง กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโคกกลาง ซึ่งมีเจ้าหน้าที่จาก
องค์การบริหารส่วนตำบล ในการเชื่อมประสานงาน ทำให้การเชื่อมโยง
โครงการกิจกรรมการพัฒนาอื่นๆจากหน่วยงานเข้ามาร่วมสนับสนุน
การในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง การบูรณาการกิจกรรมร่วมกันจากหลายๆ
ภาคส่วนขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ไม่ใช่การทำให้โครงการ
แล้วเสร็จตามแผนงานโครงการเท่านั้น กลไกการดำเนินงาน เชื่อมโยง
นำไปสู่การทำกิจกรรมร่วมหรือเสริมการดำเนินงานของกองทุน

สวัสดิการชุมชนไปพร้อมๆกัน จะเห็นได้จากการ จัดสวัสดิการ
ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย จะมีการบูรณาการงบประมาณจากพัฒนาสังคม
และความมั่นคงของมนุษย์ อบต.โคกกกลาง มาร่วมดำเนินการซ่อมแซม
ที่อยู่อาศัยให้กับคนยากไร้ในชุมชน

หลายหน่วยงานให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน
ในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็น พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พัฒนา
ชุมชนอำเภอ สำนักงานสิ่งแวดล้อม5 ที่ให้การสนับสนุนการบูรณา
การกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนในตำบลโคกกกลาง

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินการ

อย่างไรก็ตามแม้ว่ากองทุนฯจะมีการดำเนินงานได้อย่าง
ต่อเนื่องและมีผลงานที่เด่นชัดในการจัดสวัสดิการให้กับคนในชุมชน
ตำบลโคกกกลาง ยังมีอุปสรรคบางประการที่จำเป็นต้องได้รับการ
พิจารณาจัดการและแก้ไข คือ

การจัดสวัสดิการให้กับผู้เสียชีวิตแบบขั้นบันได คือการจัดสรร
เงินให้กับสมาชิกที่เสียชีวิตตามอายุการเป็นสมาชิกกองทุน เป็นสมาชิก
มานาน มีการจ่ายสวัสดิการมาก ซึ่งการจัดสวัสดิการในลักษณะนี้ควร
มีการวิเคราะห์ แนวโน้ม และความเสี่ยงต่อการเงินกองทุน การหาคนที่
มีอายุไม่มากเข้าเป็นสมาชิกเพิ่ม หรือวิธีการอื่นๆเพื่อช่วยในการลด
ความเสี่ยงกองทุน

อีกประการคือ กรรมการส่วนมากยังไม่ได้มีการแสดงบทบาท
เท่าที่ควร ส่วนมากยังพึ่งการประสานงาน การจัดการต่างๆ กับ
เจ้าหน้าที่อบต.เป็นหลัก

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาระดับกองทุนสวัสดิการชุมชน

แม้ว่าการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล โคกกลาง จะประสบผลสำเร็จในการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนฯ มากแล้ว แต่ยังมีอีกหลายด้านที่ผู้นำชุมชน คณะกรรมการกองทุนฯ ยังจำเป็นต้องยกระดับ โดยเฉพาะประเด็นสำคัญดังนี้

- การพัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถคณะกรรมการกองทุนฯ โดยเฉพาะการบริหารจัดการการเงิน การจัดการข้อมูลกองทุน รวมไปถึงทักษะการประสานงานกับภาคีหน่วยงานภายนอก ทักษะการถ่ายทอด ซึ่งจำเป็นต้องยกระดับเพื่อให้การดำเนินงานกองทุนฯ มีความเข้มแข็ง และมีประสิทธิภาพ

- การหยิบ ชูประเด็นด้านการส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น ด้วยวิถีปฏิบัติจากแบบอย่างที่ดีในชุมชน การมอบเกียรติบัตรครอบครัวอบอุ่น การจัดกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมการสร้างครอบครัวอบอุ่นในครอบครัว ด้วยการรับประทานอาหารร่วมกัน ของคนในครัวเรือน และกลุ่มเครือญาติ

- การสร้างความมั่นคงด้านการเงินของกองทุน และพัฒนาระบบการบริหารจัดการ บัญชี ที่ทันสมัย การสร้างสรรค์เพิ่มกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับกองทุน ฯ และสมาชิก

- การเพิ่มเงินออม เป็นวันละ 2 บาท เพื่อการจัดสวัสดิการที่มากขึ้น

- การขยายสมาชิกให้ครอบคลุมทุกคนในตำบล

- การเพิ่มงบประมาณการจัดสวัสดิการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย

- การขยายวันเวลาจัดตลาดนัดสีเขียวให้มีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

- การฝึกอาชีพและทำโลงไม้ แทนการซื้อในงานศพ

บทเรียนสำคัญเพื่อการยกระดับต่อไปในอนาคต

- บทเรียนสำคัญในการขับเคลื่อนงานกองทุนสวัสดิการชุมชน
ให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายของกองทุน จำเป็นที่จะต้อง จัดบทบาท
หน้าที่ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และภาค
ประชาชน ให้เกิดความสมดุล เป็นองค์กรเรียนรู้และพัฒนาอย่าง
ต่อเนื่อง การสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบประสานความร่วมมือ
ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งภายในองค์กร และวัฒนธรรม วิถีชุมชนที่สร้าง
การมีส่วนร่วม จะนำไปสู่การบรรลุหมายกองทุนฯ

ท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ตำบลนาแวง” อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

ตำบลนาแวง มีระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี 14 กิโลเมตร ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของ อำเภอเขมราฐ ทิศใต้จรดตำบลกองโพน อำเภอนาตาล ทิศตะวันตกจรดตำบลเขมราฐ อำเภอเขมราฐ ทิศเหนือจรดแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นแม่น้ำนานาชาติกันเป็นแนวยาวประมาณ 30 กิโลเมตร ระหว่างเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาแวง อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี ของประเทศไทยกับ เมืองสองคอน แขวงสุวรรณเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีสภาพระยะทางภายในหมู่บ้าน ระหว่างหมู่บ้านจะเป็นถนนลาดยาง,ถนนคอนกรีตและถนนลูกรังเป็นบางส่วน จึงทำให้การคมนาคมไปมาระหว่างหมู่บ้านในฤดูฝนค่อนข้างลำบาก

สภาพทางกายภาพเป็นพื้นที่สูง ที่ลุ่ม ที่ดอน พื้นที่ทำการเกษตรได้จริงมีน้อย เพราะเป็นดินปนหินกรวดและทรายในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาแวงมีหินกรวดจำนวนมาก หินกรวดเหล่านี้ เป็นทรัพยากรที่มีค่า ควรนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาและเพิ่มรายได้ของท้องถิ่น มีพื้นที่ติดกับแม่น้ำโขงเป็นแนวยาวประมาณ 30 กิโลเมตร จึงมีเกาะแก่งมากมายเหมาะสมที่จะปรับปรุงให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ

คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ ทำนา, นาปรัง, ทำสวนมะขามหวาน, ทำสวนลำไย, ขนุน, ชมพู่พิชไร้ ได้แก่ ปลูกข้าวโพด, ปลูกพืชสวนครัว, ไร่นาสวนผสม, พืชสมุนไพร, และเลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ หมู เป็ด ไก่ ปลา เป็นต้น นอกจากทำการเกษตรแล้วยังมาอาชีพอื่นอีก อาทิเช่น อาชีพค้าขาย อาชีพรับจ้างทั่วไป และอาชีพรับราชการ

พื้นที่ตำบลนาแวงเป็นพื้นที่ใช้ทำการเกษตร 20,500 ไร่ อาชีพหลักคือ การทำนาและทำสวน ซึ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งติดริมแม่น้ำโขง มีสภาพเป็นดินทามที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ เช่น ปลูกมะขามหวาน, ลำไย, ยางพารา, สวนป่าเศรษฐกิจ, กล้วยและพืชผักสวนครัวต่าง ๆ ซึ่งเป็นอาชีพที่สร้างรายได้แก่ประชากรในท้องถิ่นอย่างเป็นล่ำเป็นสันและขึ้นชื่อในแถบนี้ สินค้าส่งออกในตำบลก็คือ ข้าวเจ้าหอมมะลิ, มะขามหวาน, มะม่วง, ลำไย, ขนุน, น้อยหน่า, กล้วย และพิชไร้ ได้แก่ มันสำปะหลัง เป็นต้น ส่วนการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ โค, กระบือ, หมู, ไก่พื้นเมือง, ไก่เนื้อ, ไก่ไข่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการทำการประมงน้ำจืด, เลี้ยงปลาในนาข้าว, เลี้ยงปลาในกระชัง ซึ่งอาชีพเหล่านี้เหมาะแก่การส่งเสริมและสนับสนุนเป็นอย่างยิ่ง

เนื่องจากตำบลนาแวง มีพื้นที่ติดกับแม่น้ำโขงเป็นแนวยาวประมาณ 30 กิโลเมตร จึงมีเกาะแก่งมากมายเหมาะสมที่จะปรับปรุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หาดทรายสูง บ้านลาดเจริญ ประกอบกับมีการอนุรักษ์และจัดงานประเพณีที่ขึ้นชื่อในแถบนี้ เช่น เทศกาลบุญพระเวสสันดรมหาชาติ ๓ หน้ที่ 2 บ้านนาแวง ตำบลนาแวง โดยจะจัดขึ้นในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ของทุกปี

การวิเคราะห์ศักยภาพของตำบล

จากการค้นพบแหล่งทุนต่างๆ ที่ดำรงอยู่ในชุมชนทางสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว และองค์การบริหารส่วนตำบลนาแวก็ได้เปิดเวทีทำการวิเคราะห์ศักยภาพของตำบลโดยใช้ทุนทางสังคมในการวิเคราะห์ซึ่งสรุปได้ดังนี้

จุดแข็ง 1) ด้านการบริหารจัดการและความต้องการ ประชาชนมีความต้องการ ผู้นำ ผู้บริหาร สนับสนุน แนวคิดและกำหนดนโยบายการพัฒนาในด้านโครงสร้างพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง 2) บุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลนาแว มีบุคลากรและอัตรากำลัง จำนวนและคุณวุฒิอยู่ในระดับที่พร้อมที่จะดำเนินการตามนโยบายการบริหารงานงบประมาณ ต้นทุนการดำเนินงานด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับที่สูงมาก โดยเฉพาะการก่อสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ส่วนต้นทุนอื่นๆ ขึ้นอยู่กับท้องตลาด 3) เทคนิคการทำงาน ส่วนมาก เป็นงานที่ไม่ต้องใช้เทคนิคและวิธีการทำงานในระดับสูงนัก 4) งบประมาณ ต้นทุนการดำเนินงาน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับที่ไม่สูงมาก 5) ด้านการบริหารจัดการ ผู้นำ ผู้บริหาร สนับสนุนแนวคิดและกำหนดนโยบายการพัฒนาในด้านสังคมและการศึกษาสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง 6) ด้านการบริหารจัดการ ผู้นำ ผู้บริหาร สนับสนุนแนวคิดและกำหนดนโยบายการพัฒนาในด้านการท่องเที่ยวและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

จุดอ่อน 1) โครงการขนาดใหญ่ต้องใช้งบประมาณสูง องค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถดำเนินโครงการได้ 2) มีจำนวนโครงการที่

ต้องการจำนวนมาก และไม่ทั่วถึง 3) ระบบฐานข้อมูลด้านเศรษฐกิจและความยากจนไม่ถูกต้อง ไม่ชัดเจนประชาชนให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนประชาชนยังสนใจ และมีความจริงใจ หรือตั้งใจจริงในโครงการที่รัฐจัดให้ความช่วยเหลือ 4) ระบบฐานข้อมูลด้านสังคมและสาธารณสุขไม่ถูกต้อง ไม่ชัดเจน ประชาชนให้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อน 5) ประชาชนยังไม่สนใจและมีความจริงใจหรือตั้งใจจริงในโครงการที่รัฐจัดให้ความช่วยเหลือ 6) ประชาชนยังขาดความสนใจในเรื่องการเมืองการปกครอง 7) ประชาชนยังไม่เข้าใจบทบาทของตนเองในการพัฒนาท้องถิ่น 8) ประชาชนยังขาดความสนใจในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ 9) ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย เนื่องจากการไม่มีการเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวในจังหวัด 10) ประชาชนยังขาดความสนใจในเรื่องการการรับผิดชอบร่วมกันในการบริหาร 11) ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการทำอาชีพเสริมได้ค่อนข้างน้อย เนื่องจากการไม่มีการเชื่อมโยงด้านการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในจังหวัด

โอกาส 1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจท้องถิ่น ระบบสาธารณสุข โภค สาธารณูปการ เป็นต้น 2) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น โดยที่หน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ส่งเสริมและสนับสนุนการถ่ายโอนภารกิจให้แก่ อบต. 3) การแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับชาติที่รัฐบาลส่งเสริม 4) การแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด อุบลราชธานี โอกาสที่จะได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณมีมาก 5)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับชาติที่รัฐบาลส่งเสริม 6) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน มีโอกาสได้รับการสนับสนุนมาก

อุปสรรคหรือข้อจำกัด 1) โครงการที่ต้องใช้เทคโนโลยีสูงหรือความชำนาญเป็นพิเศษ องค์การบริหารส่วนตำบลนาแว้งยังไม่มี ความชำนาญและบุคลากร 2) งบประมาณที่ได้รับการอุดหนุนไม่เพียงพอ การแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและความยากจนเป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆส่วนที่ต้องประสานงานกัน ถึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์ 3) การพัฒนาด้านการเมือง การบริหาร เป็นงานที่ต้องอาศัยจิตสำนึก เกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจส่วนบุคคล จึงเป็นงานที่ค่อนข้างจะคาดเดาผลงานได้ยาก ขาดการบูรณาการและการประสานงานที่ดีในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในระดับจังหวัดยังขาดการเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยว และการกระจายผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวยังไม่ทั่วถึง 4) การแก้ไขปัญหาด้านสังคมและการสาธารณสุขเป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ส่วนที่ต้องประสานงานกัน ถึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์การพัฒนาการเมือง การบริหาร เป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ส่วนที่ต้องประสานงานกัน ถึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์

สภาองค์กรชุมชนกับการท่องเที่ยวชุมชน

ในปี 2554 ได้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว้งขึ้น มีคณะกรรมการ 15 คน ซึ่งในปีนี้องค์กรชุมชนตำบลนาแว้ง

มุ่งเน้นเรื่องการให้การเรียนรู้เจตนารมณ์การให้ความสำคัญของ พรบ. สภาองค์กรชุมชน ประสานเชื่อมโยงภาคีท้องถิ่น ท้องถิ่น ให้มีความเข้าใจร่วมในการดำเนินกิจการของสภาองค์กรชุมชนพร้อมกับการสำรวจข้อมูลปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นสู่การจัดทำแผนพัฒนาสภาองค์กรชุมชนตำบลและแผนเชื่อมโยงกับท้องถิ่น ซึ่งมีกระบวนการ คือ ทำการเปิดเวทีสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแวงเพื่อทำการวิเคราะห์ ทบทวน และประเมินผลการดำเนินการพัฒนาในช่วงที่ผ่านมารวบรวมข้อมูลและปัญหาสำคัญในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแวง เพื่อจัดทำฐานข้อมูลให้ครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ข้อมูลพื้นฐานในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตลอดจนการให้ข้อคิดเห็นหรือเสนอแนะแนวทางการแก้ไข ปัญหาหรือความต้องการของชุมชน เปิดเวทีประชุมสภาองค์กรชุมชน ตำบลเพื่อนำข้อมูลที่มีอยู่มาประเมินสถานภาพการพัฒนาของท้องถิ่น ในปัจจุบันและกำหนดประเด็นในการพัฒนาร่วมกัน ร่วมกันกำหนด เป้าหมาย/จุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่ยั่งยืน ร่วมกัน กำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาท้องถิ่นและทำการกำหนด ยุทธศาสตร์และบูรณาการแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกันทั้ง ตำบล เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างยั่งยืน

การลงมือปฏิบัติการเพื่อให้ก่อเกิดการหา “ทรายสูง” การ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านลาดเจริญ ตำบลนาแวง อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี อย่างเป็นรูปธรรม มีการดำเนินการในระยะ เริ่มต้น คือ การจัดเก็บข้อมูลทางกายภาพ ของหมู่บ้านทั้งหมด 13 หมู่บ้าน ในตำบลนาแวง แล้วนำมาวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน

โอกาส อุปสรรค ของพื้นที่ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จัดเก็บมาทำการวิเคราะห์อีกครั้ง เพื่อค้นหาพื้นที่ชุมชนที่เหมาะสมแก่การพัฒนา/ยกระดับ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบล โดยเน้นพื้นที่ที่มีระบบภูมิประเทศที่สวยงาม หลังจากได้พื้นที่ที่มีศักยภาพเหมาะสมแก่การพัฒนา/ยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลแล้ว ประชาชนในตำบลร่วมกับสภาองค์กรชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลนาแวง ตลอดจนหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ทำการเปิดประชาคมเพื่อรับรองผลการคัดเลือกพื้นที่และวางแผนการดำเนินงาน เพื่อยกระดับให้เป็นพื้นที่รูปธรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และจากนั้น ทำการประกาศต่อสาธารณะชนให้เป็นที่ประจักษ์ว่า ตำบลนาแวง มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือหาดทรายสูง บ้านลาดเจริญ ตำบลนาแวง อำเภอยะรัง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นหาดทรายที่สวยงามมาก เกิดจากการทับถมของทรายบริเวณริมโขง พอถึงช่วงหน้าแล้งคือช่วงเดือนมีนาคม - พฤษภาคม จะมีราษฎรในหมู่บ้านใกล้เคียงไปเที่ยวชมธรรมชาติจำนวนมาก และในช่วงเดือนเมษายนจะมีการแข่งขันกิจกรรมบ่นหาดมากมายหลายชนิด เช่น วอลเลย์บอล ตะกร้อ ฟุตบอล ฯลฯ ดังนั้น จึงเป็นพื้นที่ที่ทางตำบลนาแวงทำการยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบล เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการสร้างเศรษฐกิจและทุนชุมชนฐานรากให้เข้มแข็ง โดยผ่านกระบวนการจัดการตนเองของคนในชุมชน/ตำบลนาแวง

“กาตกรายสูง”การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่บ้านลาดเจริญ

เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำต่อเนื่องมาหลายปี พืชผลทางการเกษตรตกต่ำ ขาดเงินทุนหมุนเวียนในภาคอุตสาหกรรมต้องลดการผลิตลดคนงาน ทำให้คนว่างงานเพิ่มมากขึ้น ไม่มีรายได้เลี้ยงดูครอบครัว และเพื่อให้ราษฎรมีรายได้เสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวสนับสนุนให้ประชาชนดำเนินงานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการประกอบอาชีพให้กับราษฎรได้พัฒนาฝีมือและมีการรวมกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อจัดทำธุรกิจขนาดย่อม จัดหาตลาดกลางร้านค้าชุมชน ศูนย์จำหน่าย ให้เกษตรกรกลุ่มอาชีพ นำสินค้ามาจำหน่ายและพัฒนาด้านเศรษฐกิจในทุกรูปแบบ โดยการท่องเที่ยวของที่นี่จะมีกิจกรรม และสถานที่ที่น่าสนใจ คือ หาดทรายสูงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่บ้านลาดเจริญ ที่นี่จะมีล่องเรือชมธรรมชาติริมโขง กิจกรรมนั่งขึ้นกินข้าวแกงฮั้วแพ่งกัน นอนนับดาวริม

โขง กิจกรรมชมพระอาทิตย์พิชิตขึ้นบิน การศึกษาลานหิน
ประวัติศาสตร์ และกิจกรรมแปรรูป ชาใบยาหม่องและสบู่หมากหว่านน้ำ

ผลที่เกิดจากการพัฒนาระดับหาดทรายสูง ให้เป็นแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านลาดเจริญ ตำบลนาแว อำเภอยะรัง
ได้แก่ เกิดแกนนำการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ชุมชน/ตำบล ที่เข้มแข็ง
เกิดการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน/สภาองค์กรชุมชน/
องค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของตำบลนาแว
อำเภอยะรัง จังหวัดอุบลราชธานี เกิดธุรกิจและบริการ ที่สร้าง
รายได้ให้กับประชากรในพื้นที่ตำบลนาแว อำเภอยะรัง จังหวัด
อุบลราชธานี เกิดสินค้า/ผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบโดยคนในชุมชน/ตำบล
นาแว ที่สามารถนำมาจัดจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวใน
สถานที่ท่องเที่ยวของตำบลนาแวได้ เกิดองค์ความรู้ในด้านต่างๆที่
หลากหลายในพื้นที่ตำบลนาแว อำเภอยะรัง จังหวัดอุบลราชธานี
เกิดโฮมสเตย์บ้านลาดเจริญ ที่ศูนย์การเรียนรู้และเป็นแหล่งเสริมสร้าง
รายได้ให้กับคนในชุมชน/ตำบลนาแว อำเภอยะรัง จังหวัด
อุบลราชธานี เกิดแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์การดำรงชีวิตในวิถีคนลุ่ม
แม่น้ำโขง และเกิดมีเครือข่ายชุมชนในการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว
ให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่หาดทรายสูง บ้านลาด
เจริญ ตำบลนาแว อำเภอยะรัง จังหวัดอุบลราชธานี

ปัจจุบันในพื้นที่ตำบลนาแว ทั้ง 13 หมู่บ้าน มีความสำเร็จ
หรือมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ได้แก่ ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน/
ความสามัคคีมีมากขึ้น ชุมชนเกิดการช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยกันเป็น

สังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดีต่อการพัฒนาบ้านเมือง ประชากรในชุมชน/ตำบลมีรายได้มากขึ้นและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และได้รับรางวัลชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม สำนักนายกรัฐมนตรี ที่เป็นคนภาคภูมิใจของคนในตำบล

การส่งเสริมอาชีพตามวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น
“ผ้าฝ้ายทอมือย้อนสืรรมชาติ”

นายนิมิตร พรหมภา ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอยะลา จังหัดยบลาธาธานี กล่าวว่ ปัญหาของประชาชนที่ประกอบอาชีพทำนาจะมีลักษณะเหมือนกันคือ ต้นทุนการผลิตสูง ราคาของผลผลิตจะขายได้ราคาต่ำ อีกทั้งยังไม่มีตัวกลางในการต่อรองราคาที่ทำให้เกิดดุลยภาพทั้งผู้ผลิตและพ่อค้าคนกลาง และอีกประการที่เป็นปัญหาคือมีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตทางภาคการเกษตรอีกด้วย

ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวในข้างต้น ประชาชนตำบลนาแว และภาคีพัฒนาภาครฐได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มอาชีพ และได้สนับสนุนให้มีการผลิตผ้าฝ้ายทอมือย้อนสืรรมชาติ เพื่อเพิ่มมูลค่าการผลิตผ้าฝ้ายทอมืออย่างเต็มพื้นที่ทั้งตำบล และได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีพัฒนาบ้านโพธิ์เมือง ให้เป็น “ผ้าฝ้ายทอมือ” ที่มีคุณภาพ สวยงาม ใช้สื

ธรรมชาติในการย่อม และสีไม่ตก” ด้วยความมุ่งมั่นและความตั้งใจของชุมชน ที่ต้องการสร้างโอกาสและเพิ่มมูลค่าของสินค้า

กลุ่มกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีพัฒนาบ้านโพธิ์เมือง ประกอบกับประชาชนในพื้นที่ตำบลนาแขว มีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นการผลิตผ้าทอมืออยู่แล้ว และทางหน่วยงานภาครัฐมีโครงการที่ส่งเสริมสนับสนุนผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นโอกาสของชุมชนในการพัฒนาระดับสินค้าชุมชนและเกิดการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน

ต่อมาชาวบ้านจึงมีแนวคิดกระบวนการพัฒนากลุ่มให้เป็นเครือข่ายที่ใหญ่ขึ้นของอำเภอเขมราฐ และทำการยกระดับให้เป็นรูปธรรม โดยจัดให้เป็นธุรกิจของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ มีการยึดเอาแนวทางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นตัวตั้ง โดยมีหลักคิดอยู่สี่ประการ คือ **ประการที่หนึ่ง** เน้นในเรื่องของการพึ่งพาตนเอง คือ พยายามพึ่งตนเองให้ได้ก่อนที่ขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น ในแต่ละครอบครัวมีการบริหารจัดการอย่างพอดี มีความประหยัด ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย หรือใช้จ่ายฟุ่มเฟือย สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนต้องวิเคราะห์ตนเองเพื่อให้รู้จักตนเอง เช่น ต้องมีการจัดทำข้อมูล รายรับรายจ่าย ในครอบครัวของตนเอง ซึ่งจะสามารถรักษาระดับการใช้จ่ายของตนเพื่อไม่ให้เกิดการจ่ายเกินรายได้ที่ตนที่ได้รับ

ประการที่สอง เน้นในเรื่องของการพัฒนาตนเองให้สามารถ "อยู่ได้อย่างพอเพียง" คือ มีการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้อยู่ได้อย่างสมดุล จะต้องมีความสุขที่แท้จริง ไม่ให้รู้สึกขาดแคลน จนต้องเบียดเบียนตนเอง หรือดำเนินชีวิตอย่างเกินพอดี จน

ต้องเปิดเป็นผู้อื่น หรือเปิดเป็นสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการพึ่งตนเองในองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ ด้านแรก สภาวะทางจิตใจ คือ ด้านจิตใจจะต้องเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประณีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ด้านที่สอง ด้านสังคม คือ จะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน ด้านที่สาม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ จะต้องให้ชาวบ้านรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการจัดการอย่างชาญฉลาดและรอบคอบ สามารถที่จะเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนอย่างสูงสุด ด้านที่สี่ ด้านเทคโนโลยี คือ จะต้องรู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องต่อความต้องการและสภาพแวดล้อม มีการพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเองก่อน และด้านสุดท้าย ด้านเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนจำนวนมากคือจะต้องสามารถ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่ พอกินสมควรตามอัตภาพและฐานะของตนเอง

ประการที่สาม เรื่องการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนก็เป็นเรื่องสำคัญ มีการใช้กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน จนเกิดการค้นหาศักยภาพและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน โดยการประสานงานและบูรณาการการทำงานร่วมกันให้คนในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนี้ ข้อแรก คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ข้อที่สอง คนในชุมชนได้เห็นข้อเด่น ข้อดี โอกาสและข้อจำกัดของชุมชน ข้อที่สาม คนในชุมชนมีช่องทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างเหมาะสม ข้อที่สี่ คนในชุมชนสามารถกำหนดกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของ

ชุมชนได้ ข้อสุดท้าย คนในชุมชนคิดเป็นและกล้าที่จะตัดสินใจด้วยตนเองได้ โดยชุมชนสามารถวางแผนจัดการกับทรัพยากรหรือทุนในชุมชนและได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม มีความร่วมมือกันของคนในชุมชนจะก่อให้เกิดทัศนคติที่ดี เอื้ออาทรต่อกันได้ ปลุกฝังทัศนคติ ค่านิยมที่ดีให้กับลูกหลานสามารถหาแนวร่วมในการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองได้

ประการที่สี่ เรื่องการบริหารจัดการแบบบูรณาการ คือจะเป็นการดึงศักยภาพ ความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน ทั้งในเชิงภารกิจและพื้นที่ การดำเนินงานของกลุ่มกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีพัฒนาบ้านโพธิ์เมือง ตำบลนาแวง จ.อุบลราชธานี การทำงานแบบบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ คือ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นหน่วยงานสนับสนุนในระดับต้นน้ำ สนับสนุนกระบวนการผลิต อุปกรณ์การผลิต การ สร้างกระแสผ้าทอมือ การประชาสัมพันธ์ รวมถึงการช่วยเหลือในการจัดหาช่องทางการจัดจำหน่าย โดยองค์การบริหารส่วนตำบลนาแวง เป็นหน่วยงานสนับสนุนกระบวนการในระดับต้นน้ำ กระบวนการผลิต กลางน้ำ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต การรวมกลุ่ม การพัฒนากลุ่ม การแปรรูป ฯลฯ ปลายน้ำ การตลาด เป็นต้น

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี สนับสนุนในกระบวนการกลางน้ำ เป็นการรวมกลุ่ม การลงทะเบียน OTOP การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครือข่าย การตลาดพื้นฐาน

นายนิมิตร พรหมมา ประธานสภาองค์กรชุมชนบดินนาแวง กล่าวเพิ่มเติมว่าจากผู้สนับสนุนดังกล่าวในช่วงต้นพบว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีพัฒนา

บ้านโพธิ์เมือง ตำบลนาแข้วมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องคือ หนึ่ง ผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงคือเกษตรกรที่เป็นสมาชิกผู้ผลิตผ้าทอมือย้อมสีธรรมชาติ จำนวน 34 ราย สองผู้มีส่วนได้เสียรองคือเกษตรกรผู้ผลิตผ้าทอมือย้อมสีธรรมชาติ ในพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน 535 ราย สาม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักคือคณะกรรมการบริหารและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีพัฒนาบ้านโพธิ์เมือง ตำบลนาแข้ว จ.อุบลราชธานี

นายนิมิตร กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า แนวทางการขับเคลื่อนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีพัฒนาบ้านโพธิ์เมือง ตำบลนาแข้ว จ.อุบลราชธานี มีการเรียนรู้ตนเองด้วยการจัดเวทีเรียนรู้ตนเอง ทำการวิเคราะห์ชุมชน สังเคราะห์ชุมชน การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน พัฒนาคน พัฒนากลุ่ม พัฒนาผลิตภัณฑ์ การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ การตรวจสอบการผลิต ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม พัฒนาสมาชิก จนเกิดการบริหารจัดการสร้างเครือข่ายการผลิต การตลาด แสวงหาภาคีการพัฒนา การมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน การทำงานเป็นทีม การบูรณาการทำงาน การตลาดประชาสัมพันธ์ทุกช่องทาง สร้างแบรนด์สินค้าของตนเองและทำการ พัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ ดังนั้นประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงาน รวมทั้งสรุปปัจจัยที่ผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีพัฒนาบ้านโพธิ์เมือง ตำบลนาแข้ว จ.อุบลราชธานี มีสมาชิก จำนวน 34 ราย มีผลิตภัณฑ์ของกลุ่มประกอบด้วย ผ้าขาวม้า, ผ้าฝ้าย, ผ้ากาบบัว ซึ่งสามารถจำหน่ายได้ประมาณปีละ 5,000 ผืน หรือคิดเป็นเงินประมาณ 500,000 บาท ดังนั้นถือว่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือของกลุ่ม เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดทักษะในการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อการพัฒนาและยกระดับเศรษฐกิจชุมชน ให้สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

ซึ่งความสำเร็จของการยกระดับการพัฒนาผ้าทอมือของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีพัฒนาบ้านโพธิ์เมือง ที่ตำบลนาแวง อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการแก้ไขปัญหาที่ตรงตามความต้องการของประชาชน เกิดการมีส่วนร่วมได้เสียโดยตรง เกิดการให้อำนาจการตัดสินใจ มีการปฏิบัติขึ้นอยู่กับคณะกรรมการและสมาชิกของกลุ่ม และเกิดการฝึกกำลังของภาคีร่วมพัฒนาอย่างเป็นกระบวนการ ที่ร่วมดำเนินการโดยใช้วิถีภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวแปรหลัก และใช้กระบวนการตามแผนพัฒนาชุมชน จึงทำให้การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีพัฒนาบ้านโพธิ์เมือง ที่ตำบลนาแวง อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

นายชรินทร์ สีดา รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาแวง การพัฒนาต้องให้รากฐานเข้มแข็ง แข็งแรงเหมือนต้นไม้ที่ต้องมีการดูแลบำรุงใบ และต้น รากต้องแข็งแรง คือชุมชนที่แข็งแรง กลุ่มองค์กรคือใบที่สมบูรณ์ ดอกผลก็คือ สิ่งที่เราลงมือปฏิบัติ ในเรื่องการท่องเที่ยว นั้นหลังจากที่แม่น้ำโขงมีการเปลี่ยนแปลงไม่ปกติจากการสร้างเขื่อน ทำให้เกิดผลกระทบลำน้ำโขง ซึ่งมีทึมนักวิจัยท้องถิ่นศึกษาค้นคว้าผลกระทบ

สิ่งที่เสียไปก็คือ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติหายไป เกาะแก่งดอน การปลูกผัก กระแสน้ำไม่มาตามธรรมชาติ ระบาย 10 กว่าปี วิธีการหาปลาก็เปลี่ยน หน้าน้ำก็ไม่ลด น้ำควรจะเต็มตลิ่ง น่าจะเกิดจากการสร้างเขื่อน การลงทุนพืชผักเสียหาย ชาวบ้านขาดทุน อุปกรณ์หาปลาเวลาน้ำมามาแรง เจ้าของรวงปลาก็สูญเสียอุปกรณ์ การหาปลาหาตลอดปี แต่ไม่ได้ปลาเหมือนเดิม และยังกระทบกับกลุ่มทอผ้า เพราะ

พื้นที่ริมโขงเป็นพื้นที่เพาะปลูกฝ้าย ที่เป็นฝ้ายออแกนนิค แต่ถ้าปลูกในที่โคกก็เป็นการปลูกด้วยการใส่ปุ๋ย คนสองฝั่งลำน้ำโขง วิถีสัมพันธ์ แยกกันไม่ออก น้ำโขงไหลจากตะวันตกไปตะวันออก ในช่วงตะวันอ้อมข้าว ตรงฝั่งต้นไม้ที่อยู่ริมฝั่ง คนไทยนิยมปลูกที่ฝั่งซ้าย ทำให้ฝ้ายมีคุณภาพ ออกดอกได้ดีกว่า คนนาแวงจึงนิยมข้ามไปปลูกฝั่งโน้น ทุกวันนี้มีความยากลำบาก ผลกระทบจากน้ำโขงไม่ปกติ กระทบกับทั้งสองฝั่ง ไม่ใช่แค่พื้นที่ติดน้ำโขง 30 กิโลเมตร แต่กระทบระยะทางยาว 60 กิโลเมตร ฝัองริมน้ำโขงกระทบมาก ปลูกาลดลง เพราะน้ำไม่มามาก ฤดูกาลวางไข่ตุลาคม-พลูจิกายน กระทบการจัดการแข่งเรือ น้ำไม่เป็นธรรชาติ

นางนุศรี วิชัยสร ประธานชมรมชุมชนท่องเที่ยววัฒนธรรม เขมรราชูนาแวงเจียด เล่าให้ฟังว่า หาดทรายสูง เป็นธรรมชาติที่สวยงาม จึงส่งใบสมัครไปที่กระทรวงวัฒนธรรม และได้รับคัดเลือกช่วงปลายปี 2559 ซึ่งเป็นการทำร่วมกับตำบลเจียด อำเภอเขมรราชู และตำบลนาแวง ทำร่วมกัน 3 พื้นที่ เป็นการเชื่อมโยงจากถนนคนเดินถนนสายวัฒนธรรมที่เขมรราชู ที่เด่นเรื่องอนุรักษ์บ้านเก่า บ้านขุนภูริ ส่วนที่ตำบลเจียดเด่นเรื่องพิธีฝังศพโบราณ ร้อยลูกปัด ที่นางแวง กลุ่มทอผ้า ย้อมผ้า บ้านภูเมือง วัดโขงเจียม บ้านลาดเจริญ ท่องเที่ยวธรรมชาติ หาดทรายสูง ล่องเรือ ชมโขง ซึ่งที่นี่ได้รับโล่รางวัล 2 ปีซ้อน ด้านชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น เป็นการเพิ่มรายได้ หาดทรายสูง แต่เดิมนักท่องเที่ยวน้อย แต่เมื่อมีการส่งเสริม ทำให้มีรายได้เพิ่ม กลุ่มทอผ้าขายได้ดี ก่อให้เกิดการรวมกลุ่ม สร้างรายได้ เกิดความสามัคคี ความร่วมมือ นอกจากนั้น การท่องเที่ยวทำให้เกิดความ

รักความหวงแหนทรัพยากร อีกด้านหนึ่งถ้าไม่มีการจัดระบบ จะมีการแตกเป็นกลุ่มก้อน เป็นเอกชน ยังต้องมีความจำเป็นที่ต้องหนุนเสริมจัดระบบองค์กรชุมชน

อย่างไรก็ตามในการทำเรื่องท่องเที่ยวชุมชน ยังมีสิ่งที่ชุมชนต้องการการหนุนเสริม ทั้งเรื่องการส่งเสริมกลุ่มอาชีพต่างๆ การพัฒนารูปแบบสินค้าโอท็อป การมีตลาดรองรับสินค้า ศูนย์สินค้าหรือศูนย์บริหารนักท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และที่สำคัญคือต้องมีการจัดทำธรรมนูญท่องเที่ยวชุมชน ที่คนในตำบลได้เข้ามามีส่วนในการกำหนดจัดระบบการท่องเที่ยว เพื่อเป็นกติกาในการดำเนินงานเรื่องการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน

จากเป้าหมายที่ชุมชนคาดหวังทำการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต รายได้ จิตใจ และรักษาสีงแวดล้อม ได้ก่อให้เกิดผลต่อชุมชน ชุมชนตื่นตัวที่จะรักษาประเพณีวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมชุมชนที่ยกขึ้นมาเป็นประเด็นท่องเที่ยว ทั้งเรื่องการทำบุญใส่บาตรวันเสาร์ ฟันฟูประเพณีวัฒนธรรม จรโลงประเพณี และการส่งเสริมภูมิปัญญา เช่นการทอผ้า การจักสาน เมื่อเราทำเรื่องการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการประชาสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ก่อให้เกิดรายได้ และปรับประยุกต์ให้เกิดผลกับชุมชน อีกทั้งยังก่อให้เกิดความสามัคคี ของกลุ่มต่างๆ ที่มาร่วมกันทำกิจกรรม แต่ละกลุ่มรู้จักกัน ทอผ้า สูงอายุ ท่องเที่ยว กลุ่มวิจัย เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมการช่วยเหลือกัน อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ความสามัคคี สืบต่อให้ลูกหลาน

การพัฒนาเมืองทุกมิติที่เทศบาลตำบลธาตุพนม

การพัฒนาเมืองธาตุพนมทุกมิติ นิยามของคนที่นี่หมายถึง การทำกิจกรรมที่นำมาซึ่งความสุขของผู้คนธาตุพนม โดยมีพระธาตุพนมเป็นจุดยึดเหนี่ยวทางใจ จากการพัฒนาให้มีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี คนธาตุพนมอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข มีความสามัคคี มีรายได้ มีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อยู่แล้วไม่ทุกข์ มีมาตรฐานเรื่องของการอาหารท้องถิ่นในการต้อนรับผู้ที่มาเยือนอย่างหลากหลายมีคุณค่า เพื่อให้แขกผู้มาเยือนมีความสุขทางใจที่ได้มา

ธาตุพนม : เมืองประวัติศาสตร์และความเชื่อ

จังหวัดนครพนม เป็นกลุ่มจังหวัดทางลุ่มแม่น้ำโขง อยู่แถบอีสานตอนบน ประกอบด้วย เลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อุบลราชธานี จังหวัดนครพนมเคยเป็นอาณาจักรที่เจริญรุ่งเรืองมาก่อน จึงมีวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์และน่าสนใจอยู่มาก และยิ่งปัจจุบันนี้ นครพนมเป็นจุดผ่านแดนไปยังประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่สำคัญอีกจุดหนึ่ง อีกทั้งยังมีความเจริญในหลาย ๆ ด้าน มีการคมนาคมสะดวกและมีสนามบิน ซึ่งช่วยส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดได้เป็นอย่างดี จึงถือว่านครพนมเป็นเมืองที่น่าท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งของประเทศไทย

ในอดีตนครพนม เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์ ที่รุ่งเรืองมาก พรั่งพร้อมทั้งอารยธรรมมากมาย ที่ถ่ายทอดมาเป็นพระธาตุประจำวันต่าง ๆ และพระธาตุที่มีความสำคัญที่สุด คือ องค์พระธาตุพนม ที่บรรจุพระอรังคธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอก) ของพระพุทธเจ้าไว้ ดังนั้น สิ่งที่น่าท่องเที่ยวจะได้รับจากนครพนม คือ กลิ่นอายวัฒนธรรมนับร้อยปี และวิwsวย ๆ ของแม่น้ำโขง เส้นเลือดใหญ่ของคาบสมุทรมอินโดจีนที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญมาจนทุกวันนี้ และในปี พ.ศ. 2559 นายสมชาย วิทย์ดำรง ผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนม ได้ประกาศให้จังหวัดนครพนมเป็นเมืองท่องเที่ยว โดยมีนโยบาย โดยมีนโยบาย “สามที่สุด สู่สุขที่สุด” อันประกอบด้วย 1) ศักดิ์สิทธิ์ที่สุด พระธาตุพนม และพระธาตุประจำวันเกิด 2) สวยที่สุด สะพานมิตรภาพ ไทย-

ลาว แห่งที่ 3 (นครพนม-คำม่วน) และ 3) งามที่สุด ทิวทัศน์ริมฝั่งโขง
ทั้งยังมีแรงศรัทธาต่อองค์พระศรีสัตตนาคราช ที่ส่งผลให้ปัจจุบันมี
นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในจังหวัดนครพนมเป็นจำนวนมากยิ่งขึ้น

พระธาตุพนมเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดนครพนม ตั้งอยู่ใน
วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร เขตเทศบาลตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุ
พนม ซึ่งเดิมเรียกว่า ภูคำพร้าว พระธาตุพนมไม่เพียงแต่เป็นศูนย์รวม
จิตใจของชาวนครพนมเท่านั้น พระธาตุพนมยังเป็นที่เคารพของชาว
ไทยภาคอื่น ๆ และชาวลาวอีกด้วย ว่ากันว่าถ้าใครได้มานมัสการพระ
ธาตุครบ 7 ครั้ง จะถือว่าเป็น “ลูกพระธาตุ” เป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและ
จะมีความเจริญรุ่งเรือง หรือแม้แต่การได้กราบพระธาตุพนม 1 ครั้ง
ก็ถือเป็นมงคลแก่ชีวิตแล้ว ในวันที่ 11 สิงหาคม 2518 เวลา 19.38 น.
พระธาตุพนมได้ล้มทลายลงทั้งองค์ เนื่องจากความเก่าแก่ขององค์พระ
ธาตุพนมและประจวบกับระหว่างนั้นฝนตกพายุพัดแรงติดต่อกันมา
หลายวัน ประชาชนทั้งประเทศได้ร่วมบริจาคทุนทรัพย์และรัฐบาลได้
ก่อสร้างองค์พระธาตุขึ้นใหม่ตามแบบเดิม การก่อสร้างนี้เสร็จสิ้นเมื่อ
วันที่ 23 มีนาคม 2522 นอกจากพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุในองค์พระ
ธาตุแล้ว ยังมีของมีค่ามากมายนับหมื่นชิ้น โดยเฉพาะฉัตรทองคำบน
ยอดพระธาตุเป็นฉัตรทองคำที่มีน้ำหนักถึง 110 กิโลกรัม ปัจจุบันองค์
พระธาตุมีฐานกว้างด้านละ 12.33 เมตร สูง 53.60 เมตร เป็นเจดีย์ทรง
สี่เหลี่ยมสูงแลดูสง่างาม งานนมัสการองค์พระธาตุเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 8 ค่ำ
เดือน 3 ถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี อนึ่ง ตามมติคณะรัฐมนตรี
เมื่อ 24 มกราคม 2560 ให้เสนอชื่อ “พระธาตุพนม” ให้เป็นแหล่ง
มรดกโลก ต่อยูเนสโก อีกด้วย

เทศบาลตำบลธาตุพนมตั้งอยู่บริเวณที่ราบสูง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนอยู่ริมฝั่งชายโขง ในเขตท้องที่อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม มีพื้นที่ 4.60 ตารางกิโลเมตร ห่างจากจังหวัดนครพนม ประมาณ 52 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดสกลนคร ประมาณ 75 กิโลเมตรและห่างจากกรุงเทพ ฯ ประมาณ 707 กิโลเมตร มีลักษณะเด่นหลายอย่าง คือ มีแหล่งท่องเที่ยวทางอารยธรรมทางประวัติศาสตร์ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่รุ่งเรืองมาแต่อดีตที่ทรงคุณค่า วัฒนธรรมพื้นบ้าน วิถีชีวิตที่เรียบง่าย ความมีน้ำใจของชุมชน เป็นเสน่ห์ที่มัดใจนักท่องเที่ยว มีความหลากหลายของอาหารพื้นบ้าน ปัจจุบันมีการพัฒนาทั้งด้านสาธารณูปโภคและการคมนาคมอย่างต่อเนื่อง มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมและประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน นอกจากองค์พระธาตุพนมแล้ว ในเขตเทศบาลตำบลธาตุพนม ก็ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายอย่าง เช่น ชุมประตู่เรืออรั่มรัชฎาภกร, ตลาดเช้า ณ ธาตุพนม, สวนศรีโคตรบูรณ์, จุดชมวิวน้ำโขง, ตลาดนัดจุดผ่อนปรนทางการค้า ไทย-ลาว ทุกวันจันทร์และวันพฤหัสบดี บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงหลังสำนักงานเทศบาลตำบลธาตุพนม ฯลฯ

ชุมชนคิด ก่อถิ่นคนบุญ

จากที่เป็นแหล่งที่ก่อเกิดศรัทธาคือองค์พระธาตุพนม กอปรกับมีกลุ่มคนธาตุพนมที่ต้องการร่วมสร้างบ้านแปงเมืองจึงได้รวมตัวกัน

ร่วมคิด และก่อตั้งกลุ่มข้าโอกาสพระธาตุพนมตุ้มโฮมพัฒนาเมือง เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อน ลูกหลานคนธาตุพนม ซึ่งคำนี้เป็นคำที่เกิดขึ้น พ.ศ.2500 ใช้เป็นราชประเพณีเรียกกลุ่มคนข้าโอกาส เป็นที่ที่มารวมกันที่หลากหลาย เป็นลูกหลานพระธาตุพนม ซึ่งพอถึงเวลาที่จะมาช่วยกันมาดูแลและนุบำรุง และมีการเสียค่าหัว เป็นเงินบริจาค สนับสนุนการบูรณะซ่อมแซมองค์พระธาตุ เป็นความตั้งใจของกลุ่มข้าโอกาสฯ ในการอุปถัมภ์ศาสนา โดยกำหนดภาพอนาคตของเมืองธาตุพนม และยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองธาตุพนมทุกมิติ

ยุทธศาสตร์พัฒนาเมืองนำอยู่ 1) ส่งเสริมการอนุรักษ์บ้านเรือนเก่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) ปรับภูมิทัศน์และจัดระเบียบเมืองพัฒนาปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค เพื่อแก้ปัญหาเพื่อแก้ไขปัญหาของทัศนียภาพ ความปลอดภัยของระบบไฟฟ้า ระบบสื่อสาร ของชุมชนและนักท่องเที่ยว ปรับปรุงผิวจราจรทางเดินเท้า 1.5 km. ที่พักของผู้เดินทางเท้า ป้ายประชาสัมพันธ์ ที่ชาร์จแบตเตอรี่ การบริการห้องน้ำสาธารณะ และจัดระบบการจราจร 3) ส่งเสริมอาชีพและการพัฒนาที่อยู่อาศัย สำหรับกลุ่มคนมีรายได้น้อยเพื่อให้มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง

ยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์ริมโขง 1) เสริมสร้างความรู้และปรับเปลี่ยนทัศนคติเกษตรกรในการปลูกผักอินทรีย์ ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของสารเคมี และให้ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์

ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชน 1) ส่งเสริมกลุ่มองค์กรและภาคีเครือข่าย เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง 2) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของคนเมือง เวทีลงช่วงถนนคนเดิน (เมือง) โดยมีภาคีการพัฒนาที่เข้ามาส่งเสริมอย่างหลากหลาย

ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 1) ส่งเสริมและพัฒนาภาคเอกชนน้อย เจ้านาน้อย เยาวชนรักท้องถิ่น 2) สำรวจและปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3) เสริมสร้างและต่อยอดการพัฒนาถนนสายวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืนเป็นที่รู้จัก

‘กลุ่มข้าโอกาสธาตุพนม ตุ่มโฮมพัฒนาเมือง’

‘ข้าโอกาส’ คือ **‘กลุ่มคนที่มีหน้าที่ดูแลรักษาพระธาตุพนม’** ในสมัยก่อนกษัตริย์หรือเจ้าเมืองแถบลุ่มน้ำโขงจะนำข้าทาสและบริวารมาถวายให้เป็นข้าพระธาตุ ทำหน้าที่ดูแลรักษาองค์พระธาตุด้วยการถวายสิ่งของและจัดกิจกรรมบำเพ็ญกุศลตามวันสำคัญทางศาสนา โดยให้ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้พระธาตุ จนมีลูกมีหลานสืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้ แต่ปัจจุบัน **‘ข้าโอกาส’** มีความหมายรวมถึงกลุ่มคนที่มีความศรัทธาต่อพระธาตุและร่วมกันทำนุบำรุงพระธาตุให้มีความยั่งยืนสืบต่อไป

ธนัตชัย คำป้อง ประธาน **‘กลุ่มข้าโอกาสพระธาตุพนม ตุ่มโฮมพัฒนาเมือง’** เล่าว่า กลุ่มข้าโอกาสฯ เกิดจากการรวมตัวกันของชาวธาตุพนม มีคณะกรรมการจำนวน 18 คน ซึ่งมีทั้งนักธุรกิจ ครู ลูกหลานกลุ่มข้าโอกาส อาจารย์จากมหาวิทยาลัยนครพนม ฯลฯ ที่ต้องการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความเจริญ ขณะเดียวกันก็จะอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม ตลอดจนอาคารบ้านเรือนที่มีความเก่าแก่ก่อสร้างมานานนับร้อยปีให้คงอยู่ และเป็นเอกลักษณ์ของเมืองธาตุพนม จึงรวมตัวกัน (ตุ่มโฮม) จัดตั้งกลุ่มข้าโอกาสฯ ขึ้นมาในปี 2561

ประธานกลุ่มข้าโอกาส กล่าวต่อว่า การพัฒนาที่อยู่อาศัยเมืองทุกมิติ ก่อตั้งมา 1 ปี เต็ม อย่างเข้าสู่ปีที่ 2 โดยที่ผ่านมาได้ดำเนินการ 1) เกษตรอินทรีย์และเกษตรริมโขง 2) การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและดนตรีมโหรี 3) การพัฒนาสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม 4) การพัฒนาการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม และอาหารท้องถิ่น และ 5) การอนุรักษ์บ้านเรือนเมืองเก่า และการพัฒนาความมั่นคงในที่อยู่อาศัยจากการลงมือปฏิบัติมา 1 ปีจึงมีการทบทวนเรื่องความสำเร็จ ความสำเร็จภาคภูมิใจ จุดเด่น ของที่มีเอกลักษณ์ กิจกรรมที่ทำมา มีวิธีการอย่างไร มีใครมาช่วยบ้าง อย่างไร ผลที่เกิดขึ้น สิ่งที่ยากจะทำต่อ แนวทางการพัฒนา รวมถึงข้อเสนอแนะเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเมืองธาตุพนม ซึ่งมีข้อสรุปดังนี้

ความภาคภูมิใจ/ แรงบันดาลใจ

- ภาคภูมิใจในภูมิทัศน์ของตำบลธาตุพนม แรงบันดาลใจอยากพัฒนาบ้านเกิดของตนเองให้เจริญก้าวหน้าเหมือนจังหวัดที่เขาเจริญแล้ว และภาคภูมิใจในวัฒนธรรม มีอดีตแชมป์โลก เวนิช บขส.
- อยากให้คนรุ่นหลังตระหนักถึงรากเหง้าที่นำภาคภูมิใจ
- เกิดที่พักผ่อนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของชุมชนและทำกิจกรรมร่วมกัน
- มีความอบอุ่นมีปฏิสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร
- สร้างกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว
- ภูมิใจที่ได้เกิดเป็นคนธาตุพนม

- โอกาสที่คนธาตุพนมจะมีต้นทุนทางสังคมที่มากกว่าที่อื่น และจะมีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้เกิดการนำต้นทุนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างสรรค์เมืองธาตุพนมให้เจริญก้าวหน้า
- เมืองที่มีความสงบ แหล่งวัฒนธรรมดั้งเดิมสมัยอาณาจักรล้านช้าง มีพระธาตุพนมเป็นศูนย์รวมจิตใจเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวพุทธและบุคคลทั่วไป และมีภูมิทัศน์ริมโขงที่สวยงาม
- ภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการเคลื่อนงานของกลุ่มข้าโอกาส ในการพัฒนาบ้านเมือง
- มีมรดกบ้านโบราณของครอบครัวที่ต้องการอนุรักษ์และสืบสานให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและอยากให้เมืองธาตุพนมเป็นมรดกโลก

จุดเด่น/ของดีมีเอกลักษณ์

- องค์พระธาตุพนมศักดิ์สิทธิ์ ผู้คนศรัทธาเดินทางมาเพื่อกราบไหว้บูชา
- พื้นที่ติดแม่น้ำโขง ภูมิทัศน์ธรรมชาติงดงาม ปากน้ำถ้ำแม่น้ำสองสี
- มีประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ภาษาและอาหารที่หลากหลายวัฒนธรรมไทย จีน เวียดนาม
- ผู้คนมีน้ำใจจิตใจเอื้ออารี

- มีอาคารบ้านเรือนที่เป็นเอกลักษณ์ สถาปัตยกรรมโคโลเนียลและร่วมสมัย
- มีมันแกวรสหวาน กะละแม หมูยอขึ้นชื่อ

การดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมา

- ระดมจิตอาสาพัฒนากิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาเมือง ชาติพณร่วมกับกลุ่มและหน่วยงาน เช่น กิจกรรมทำความสะอาด การปลูกผัก การทำวัดเย็น เป็นต้น
- ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ตักบาตรเช้าริมน้ำโขง ถ่ายทอดสู่เยาวชนในรักในศิลปมรดกไทย ดูแลภูมิทัศน์ของบ้านเมือง
- ถนนสายวัฒนธรรมเมืองชาติพณจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น อาหารพื้นเมือง จัดทุกวันเสาร์
- โครงการบ้านมั่นคง กับกลุ่มชาวบ้านหลังวัดพระธาตุ
- อนุรักษ์บ้านเก่าร่วมกับกลุ่มงานมรดกโลก
- เกษตรปลอดภัยเกษตรอินทรีย์ริมโขง
- สวนศิลป์ทุกวันเสาร์ที่สวนศรีโคตร สำหรับให้เด็กเยาวชนได้ทำกิจกรรม ในโรงเรียนสถาบันการศึกษา มีการทำ WS สาธิตการทำงานฝีมือบางอย่าง เป็นการจัดกิจกรรมเดือนละครั้ง เสาร์-อาทิตย์แรกของเดือน มีการหาภาควิทยาลัยโรงเรียน
- การส่งเสริมอาชีพ ศูนย์เรียนรู้
- ส่งเสริมการอนุรักษ์ดนตรีพื้นเมือง

ภาคีหน่วยงาน ที่ภาคภูมิใจ

- การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของเยาวชน และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ร่วมกับเทศบาลตำบลธาตุพนม และคณะวัดพระธาตุพนม
- วางแผนยุทธศาสตร์ สร้างการรวมกลุ่ม ร่วมกับมหาวิทยาลัยนครพนม
- การออกแบบ ฟันฟู้บ้านเก่า ร่วมกับคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยได้รับงบประมาณจากมหาวิทยาลัยศรีปทุม และ อีกทั้งสกว.และสสส.ก็ลงมาช่วยสนับสนุน
- การสนับสนุนดนตรีมโหรี ร่วมกับ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย หนุนงานวิจัยร่วมกับกลุ่มข้าโอกาสฯ ชุมชนหมู่ 4 และหมู่ 11
- มหาวิทยาลัยมหิดล ทำงานวิจัยดนตรี
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
- สาธารณูปโภค ถนน สิ่งแวดล้อม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ผลที่เกิดขึ้น

- เกิดความสามัคคีในคณะทำงานกลุ่มข้าโอกาสฯ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความคิดไปในทางเดียวกัน มีความภาคภูมิใจในการทำงานร่วมกัน
- ทำให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป

- คนธาตุพนมเกิดความตื่นตัวที่จะร่วมพัฒนา ใส่ใจสภาพแวดล้อมดีขึ้น
- เด็กเยาวชนได้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและรักในบ้านเกิด
- ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรงจิตใจที่สมบูรณ์
- สินค้าของที่ระลึกมีจำนวนมากขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ
- ชุมชนมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องเล่าขานตำนานเมืองธาตุพนม
- เกิดความตื่นตัวในการอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนเก่า

สิ่งที่ยังจะทำต่อ แนวทางการพัฒนา

- ผลักดันเมืองธาตุพนมเป็นเมืองมรดกโลก
- ถนนสายวัฒนธรรม การรวมกันของคณะกรรมการมาร่วมตัวกันมาช่วยกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การบริหารจัดการ การจัดการแผนงาน คนรับผิดชอบ งบประมาณ หน่วยในการจัดการ การจัดการของกลไกแบบหลวมๆ ต้องมีการเสริมการบริหารจัดการ และปรับปรุงแก้ไขระบบการดำเนินงาน ทำอย่างไรกิจกรรมถนนสายวัฒนธรรมจะยั่งยืน
- ปรับปรุงถนนสายวัฒนธรรมให้ได้มาตรฐานยั่งยืน สะท้อนตามชื่อ วัฒนธรรม โดยการจัดระบบการจำหน่าย การบริหารใหม่ทั้งหมด โดยยึดรูปแบบที่บ่งชี้ทางวัฒนธรรม
- อะไรที่ ต้องมีการเสริมสร้างจุดอ่อน คน ทีม การบริหารจัดการ จะมีการปรับปรุง เคลื่อนต่ออย่างไร

- มีกองทุนพัฒนากลุ่มทางสังคม
- จัดระเบียบการจราจรให้มีความปลอดภัย
- ประชุมคณะกรรมการทบทวนการดำเนินงานถนนสายวัฒนธรรม
- การนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติทั้งกระบวนการและกลไกการขับเคลื่อน
- การ Mapping พื้นที่รูปธรรม ของดีชุมชน ปฏิทินท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้
- การเชื่อมโยงแผนการพัฒนาเมืองธาตุพนมทุกมิติต่อหน่วยงานต่างๆ

การใช้ประโยชน์ที่ดินริมโขง ด้วยวิถีเกษตรปลอดภัย

ชุมชนริมน้ำมีมากมายในประเทศไทย ด้วยการตั้งถิ่นฐานของผู้คนมีชีวิตผูกพันกับสายน้ำมาตลอดชีวิต ชุมชนที่อาศัยอยู่ติดลำน้ำโขง ก็เป็นผู้คนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีวิถีชีวิตที่อาศัยทำอยู่ ทำกิน เดินทาง ผูกสัมพันธ์ไม่ตรีกับพี่น้องฝั่งตรงข้ามมายาวนาน จังหวัดนครพนม เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีชุมชนที่อยู่ติดกับลำน้ำที่มีพื้นที่ยาวกว่า 174 กิโลเมตร ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม ก็เป็นชุมชนหนึ่งที่มีการตั้งถิ่นฐานติดกับลำน้ำโขง มีการทำมาหากิน วิถีวัฒนธรรมที่ผูกพันกับสายน้ำโขงมายาวนาน

วิถีเกษตรริมโขงก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่พี่น้องในเขตเทศบาลตำบลธาตุพนม จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 2 และหมู่ 11 ได้รวมกลุ่มกันและ

ใช้พื้นที่ริมน้ำโขงในการทำเกษตร มาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย จนกลายเป็นอาชีพหนึ่งของคนในชุมชน สร้างรายได้ให้กับครอบครัวเรื่อยมา ปัจจุบันคนในชุมชนที่อยู่อาศัยลำนํ้าโขงมีชีวิตอยู่อย่างพอเพียง ด้วยการปลูกพืชผักที่ไม่ใช้สารเคมีและยาปราบศัตรูพืชในการดูแลรักษา ทำให้ร่างกายไม่ได้รับสารพิษตกค้าง อายุยืน คนโบราณสมัยก่อนร่างกายแข็งแรง ไม่ได้เป็นหนี้ใคร (ผู้ใหญ่โตรก พนมศักดิ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 กล่าว)

กลุ่มปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษปัจจุบันเป็นกลุ่มที่ “สืบทอด วาฮอยปู่” มีสมาชิก จำนวน 25 คน จาก 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 2 จำนวน 15 คน หมู่ 11 จำนวน 10 คน ที่ทำสืบทอดกันมาด้วยพืชผักสวนครัวปัจจุบันไม่ปลอดสารพิษ จึงมีการปลูกไว้กินภายในครัวเรือน และขาย ด้วยพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีประโยชน์ต่อร่างกาย ราคาสูง ทำให้เป็นการสร้างรายได้ให้กับสมาชิกเป็นอย่างดีในปัจจุบัน การรวมกลุ่มกลุ่มพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ Organic หมู่ที่ 2 และหมู่ 11 ได้มีการจัดตั้งเป็นสมาชิกของสภาองค์กรชุมชนตำบลธาตุพนม เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2553

ด้วยการใช้ประโยชน์พื้นที่ริมตลิ่งริมน้ำโขง มีการใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาตามแผนพัฒนาจังหวัด ทำให้พื้นที่บางส่วนของสมาชิกใช้ในการปลูกพืชผักสวนครัวลดลง แต่สมาชิกทั้ง 4 หมู่บ้าน ก็ยังยืนยันที่จะดำเนินการตามวิถีเกษตรริมโขง และการปรับตัวให้สอดคล้องกับการพัฒนา โดยชุมชนในหมู่ที่ 2 มีแผนที่จะปลูกดาวเรืองเพื่อให้สอดคล้องกับแผนของสภาองค์กรชุมชนตำบลและแผนพัฒนาของเทศบาลตำบล

ธาตุพนม ในเรื่องของการท่องเที่ยวริมโขง และในหมู่ที่ 11 มีเกษตรกรที่เป็นสมาชิก จำนวน 10 คน มีพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกเกษตรริมโขงประมาณ 10 ไร่ โดยมีรอบการปลูกระหว่างปี

ด้วยการใช้ประโยชน์พื้นที่ริมตลิ่งริมน้ำโขง มีการใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาตามแผนพัฒนาจังหวัด ทำให้พื้นที่บางส่วนของสมาชิกใช้ในการปลูกพืชผักสวนครัวลดลง แต่สมาชิกทั้ง 2 หมู่บ้าน ก็ยังยืนยันที่จะดำเนินการตามวิถีเกษตรริมโขง และการปรับตัวให้สอดคล้องกับการพัฒนา โดยชุมชนในหมู่ที่ 2 มีแผนที่จะปลูกดาวเรืองเพื่อให้สอดคล้องกับแผนของสภาองค์กรชุมชนตำบลและแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลธาตุพนม ในเรื่องของการท่องเที่ยวริมโขง และในหมู่ที่ 11 มีเกษตรกรที่เป็นสมาชิก จำนวน 10 คน มีพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกเกษตรริมโขงประมาณ 10 ไร่ จะปลูกคะน้า สลัด กะหล่ำ หอม ผักบุ้ง ผักกาดขาว พริก มะเขือเทศ ข้าวโพด โดยจะปลูกในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมิถุนายนของทุกปี

ถนนวัฒนธรรมเมืองธาตุพนม

ภายหลังจากที่มีการตั้งกลุ่มฯ เมื่อปลายปี 2560 ต่อมาในปี พ.ศ.2561 เดือนมีนาคม สมาชิกได้ไปดูงานที่เมืองเขมราฐ กลับมาก็เปิดถนนวัฒนธรรมเมืองธาตุพนม เพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยว โดยภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอนุรักษ์สืบสานสร้างคุณค่า หลังจากนักท่องเที่ยวมานมัสการพระธาตุแล้ว จะได้สัมผัสคุณค่าของอาหาร เวียดนาม จีน ลาว ไทย ดนตรี วัฒนธรรมพื้นถิ่นคนธาตุพนม โดยเปิดถนนสร้างแรงจูงใจให้คนธาตุพนมมาร่วมกันทุกวันเสาร์ เพื่อให้เห็นว่าเมืองน่าอยู่ ผู้คนน่ารัก ชมการแสดง ชิมอาหาร ซื้อสินค้า ให้คนที่มีความสุข ที่เกิดจากความร่วมมือของคนธาตุพนม

การพัฒนาถนนสายนี้เริ่มจากการทำงานร่วม “เป็นครอบครัวเดียวกัน” ทำงานด้วยใจเสียสละ หวังให้ตรงนี้เดินไปได้ ชุมชนได้

ประโยชน์ คนที่ได้คือคนที่มาขายของ กรรมการได้แต่การซื้อน้ำใจ ทำด้วยใจและไปให้ถึง เริ่มต้นดีมาก แต่ยังไม่มีจุดขายที่ชัดเจน นักท่องเที่ยวเข้ามาก็ผ่านเลย ยุคบพเพสันนิวาส จึงลองเริ่มจากการแต่งตัวผ้าไทย บางวันผู้คนและร้านรวงเต็มจนทะเล้นจนถึงริมโขง ซึ่งคนที่มาเป็นนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นและพื้นที่ใกล้เคียง

นอกจากสินค้า อาหารที่มาจำหน่ายแล้ว คณะกรรมการยังได้จัดให้มีการพ้อนรำ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรื่องราวในวาระโอกาสต่างๆ

ต่อมาเมื่อเข้าถึงฤดูฝน ก็มีการหยุดไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง เมื่อวันเสาร์ขายไม่ได้ ให้มาขายวันอาทิตย์ แต่เมื่อกลับมาเปิดใหม่ แม่ค้าเริ่มหายไปบ้าง ต่อมาเมื่ออำเภอเข้ามาร่วมออกแบบพอทำไปก็มีปัญหา แม่ค้าเริ่มหายเพราะมีกระแสว่าถนนจะไม่ได้ไปต่อ ที่ผ่านมาจากกลุ่มก็มีการปรับปรุงมาต่อเนื่อง แต่ทีมไข่แดงยังไม่เต็มที่ ทุกคนมีภาระงานของตน ซึ่งต้องมีการหารือเพื่อกำหนดแผนการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ในถนนสายวัฒนธรรม โดย เชิญผู้เกี่ยวข้อง แม่ค้า ประชาชนทั่วไป มาพูดคุยกันประชาคมเรื่องถนนสายวัฒนธรรม และร่วมกันหาความร่วมมือ ให้มีความยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม จากการได้มีการประชุมสรุปบทเรียน กลุ่มข้าโอกาสฯ ได้มีข้อเสนอให้เกิดกระบวนการจัดทำแผนฯ เป็นพัฒนาแผนแม่บท ที่มีการเชื่อมโยงบุคคลเข้ามาเพิ่มเติมให้กว้างขึ้น ดึงเยาวชนลูกหลานแตกแขนงคนมาร่วมทำงานเพิ่มเติม เพื่อให้ถนนสายวัฒนธรรมแห่งนี้อยู่คู่เมืองธาตุพนมต่อไป

บทเรียนนวัตกรรม ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ภาคใต้

ตามที่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานภาคใต้ ได้สนับสนุนการพัฒนางานของขบวนองค์กร ชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ 14 จังหวัด คือ จังหวัดชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีพื้นที่ปฏิบัติงานจำนวน 1,163 ตำบล/เทศบาล คิดเป็นร้อยละ 98.90 ของพื้นที่ทั้งหมด 1,176 ตำบล/เทศบาล โดยแบ่งเป็น สภาองค์กรชุมชน 1,138 ตำบล กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล 1,114 กองทุน บ้านพอเพียงชนบท 184 ตำบล เศรษฐกิจและทุนชุมชน 240 ตำบล โครงการบ้านมั่นคง (แก้ไขปัญหที่อยู่อาศัยในชุมชนเมือง) ในชุมชนเมืองภาคใต้ ดำเนินการตั้งตั้งแต่ปี 2547-2561 จำนวน 14 จังหวัด 358 ชุมชน 78 เมือง 24,486ครัวเรือน งบประมาณที่ได้รับ การสนับสนุนเรื่องที่อยู่อาศัยจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) จำนวนอนุมัติรวม 1,247 ล้านบาท เบิกจ่าย 1,007.21 ล้านบาท คงเหลือ 28.16 ล้านบาท ดำเนินการแก้ไขปัญหาแล้วเสร็จ จำนวน 12,973 ครัวเรือน

ภายใต้เครื่องมือการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่สำคัญของสถาบันฯ ในการสนับสนุนงานพัฒนาของขบวนองค์กรชุมชน อันได้แก่ โครงการบ้านมั่นคง โครงการบ้านพอเพียง โครงการสวัสดิการชุมชน สภาองค์กรชุมชน เศรษฐกิจและทุนชุมชน และการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน

สำนักงานภาคใต้ ร่วมกับคณะทำงานติดตามและส่งเสริมธรรมาภิบาลเพื่อสร้างความเข้มแข็งขบวนองค์กรชุมชนภาคใต้ ได้จัดทำโครงการจัดการความรู้และนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองภาคใต้ขึ้น เพื่อให้เกิดการยกระดับงานพัฒนาในพื้นที่ ตั้งแต่ระดับตำบล จังหวัด ภูมิภาค กลุ่มจังหวัด โดยการใช้ข้อมูลสารสนเทศสู่การ

จัดการความรู้ รวมถึงการศึกษานวัตกรรมชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้ สู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ที่สามารถเป็นตัวอย่างในการขยายผลแก่พื้นที่อื่นต่อไป

กลุ่มเป้าหมาย

1. ขบวนการองค์กรชุมชน 14 จังหวัด สถาบันวิชาการ และหน่วยงานภาคีต่างๆ ในภาคใต้
2. พื้นที่ เป้าหมายในการถอดบทเรียน ประกอบด้วย
 - 1) ตำบลดินแดง อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ : ใช้กลไกสภาการศึกษาทรัพยากรธรรมชาติ เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กลุ่มนายทุนในการทำลายภูเขาในพื้นที่
 - 2) ตำบลคลองใหญ่ อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง “ใช้สภาขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากนโยบายสาธารณะสวนยางยั่งยืน”
 - 3) ต.สะพลี อ.ปะทิว จ.ชุมพร “ การจัดการทรัพยากร ประมงชายฝั่ง”
 - 4) ตำบลจอบาะ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส “กองทุนสวัสดิการชุมชนสู่การบูรณาการทุนในชุมชน”
 - 5) ตำบลเขื่อนบางลาง อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน”
 - 6) ตำบลเขาแก้ว “ชุมชนเข้มแข็ง”
อำเภอละงู จังหวัดนครศรีธรรมราช

ความคาดหวังก่อนดำเนินการ

1. สร้างความร่วมมือกับสถาบันวิชาการ หน่วยงานภาคีในพื้นที่ภาคใต้
2. ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่าง สำนักงานภาคใต้ สำนักสื่อสารจัดการความรู้ สถาบันการศึกษาและภาคีในพื้นที่ร่วมกับขบวนองค์กรชุมชนภาคใต้
3. เกิดการจัดการความรู้ถอดบทเรียนพื้นที่รูปธรรมนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง จำนวน 5 พื้นที่
4. สามารถนำพื้นที่รูปธรรมต้นแบบจากการถอดบทเรียนไปขยายผลแก่พื้นที่อื่นได้อย่างกว้างขวาง

สิ่งเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

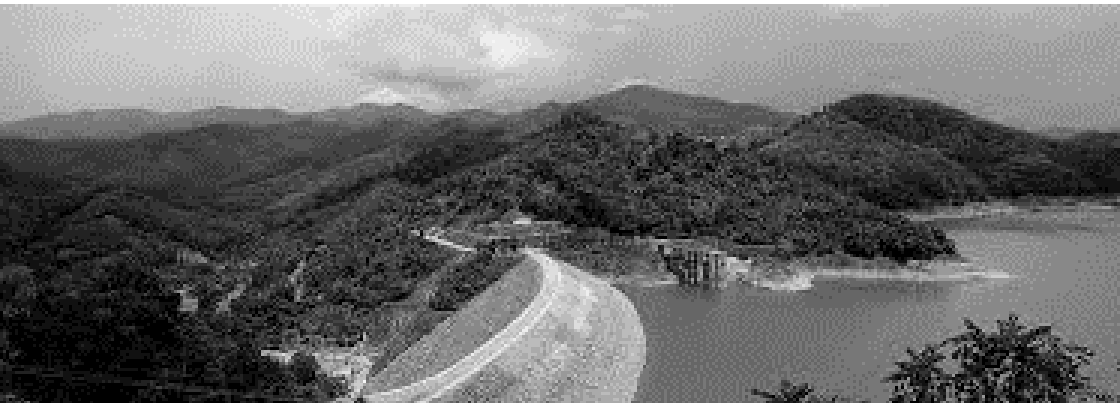
1. เกิดความร่วมมือในขั้นตอนการถอดบทเรียนร่วมกันในพื้นที่ซึ่งมีองค์ประกอบที่หลากหลายได้แก่ ชุมชนเจ้าของพื้นที่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาคีที่ให้การสนับสนุน และสถาบันการศึกษา เข้ามาร่วมเรียนรู้ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยกายวิบูลย์สุราษฎร์ธานี
2. ท้องที่ ท้องถิ่น โดยเฉพาะ อบต.เข้าใจและรับทราบกระบวนการทำงานของภาคประชาชนมากขึ้น และพร้อมจะสนับสนุนงบประมาณในการทำงานที่สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนประชาชนในพื้นที่

3. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากพื้นที่รูปธรรมต้นแบบจากการถอดบทเรียน เช่นกรณีตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16-17 กค.62 เครือข่ายบ้านมั่นคงชนบทตำบลเกาะสุกร จ.ตรัง ประกอบด้วยผู้แทนอบต. ท้องที่ สภาองค์กรชุมชน กองทุนสวัสดิการตำบล จำนวน 49 คน ได้ศึกษาดูงาน และร่วมแลกเปลี่ยน เรื่องตำบลเข้มแข็ง จัดการตนเอง ที่ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ตำบลเกาะสุกรได้มีแผนที่จะพัฒนาพื้นที่ตนเองให้เข้มแข็ง โดยใช้ธนาคารตำบล เป็นเครื่องมือเชื่อมโยงสู่การพัฒนา เรื่อง ทรัพยากร อาชีพ ที่ดิน คนทำงาน ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการพัฒนาพื้นที่รูปธรรมเพื่อการสื่อสารจัดการความรู้อย่าง กว้างขวาง เพื่อสร้างการเรียนรู้แก่ชุมชน ตำบลอื่นอย่างต่อเนื่อง
2. องค์ประกอบการถอดบทเรียนในแต่ละครั้งควรมีผู้เข้าร่วมที่หลากหลาย จากชุมชน จากหน่วยงาน และควรมีจากชุมชนอื่น มาร่วมเรียนรู้ด้วย ทั้งนี้ผู้จัดกระบวนการ และผู้เข้าร่วมต้องมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และฟังอย่างตั้งใจ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิถีชุมชนคนเขื่อนบางลาง ตำบลเขื่อนบางลาง อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา

ก่อนที่จะเป็นตำบลเขื่อนบางลาง

ตำบลเขื่อนบางลางในอดีต ชาวบ้านเรียกว่า บาแลหรือกาแล (เป็นภาษามลายู หมายถึง ที่ประทับของกษัตริย์สมัยก่อนและมีการสร้างบาแลหรือบालาเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน) มีผู้คนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก กระจายอยู่ตามเทือกเขาต่าง ๆ เช่น ชุมชนบาแล หรือบ้านสนามบิน ชุมชนบ้านเยาะห์ ชุมชนบ้านชีรือ (สุเหร่ากลางน้ำ) ชุมชนบ้านคลอแหม ชุมชนบ้านกาเต็ง ชุมชนบ้านบาเจาะ เป็นต้น การสัญจรโดยใช้เรือ ผู้คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ต่อมารัฐบาลมีการสร้างเขื่อนในปี 2519 เพื่อแก้ไขปัญหาอุทกภัยซึ่งจะเกิดขึ้นทุกๆ ปี ทำให้ต้องอพยพชาวบ้านออกไปเกือบพันคนโดยรัฐจัดสรรที่ดินให้อยู่ใหม่

บริเวณอำเภอบันนังสตาและจังหวัดใกล้เคียง โดยในหลวงพระราชทาน
ชื่อ “**เขื่อนบางลาง**” นับตั้งแต่นั้นมา

ตำบลเขื่อนบางลาง จัดตั้งเป็นตำบลเมื่อ พ.ศ.2526 อยู่ในเขต
ปกครองท้องที่ของอำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา ห่างจากตัวอำเภอบันนังสตา ประมาณ 20 กิโลเมตร และห่างจากตัวอำเภอเมือง 58 กิโลเมตร ได้ยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลเขื่อนบางลางเป็นเทศบาลตำบลเขื่อนบางลาง เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2550 มี 6 หมู่บ้าน เนื้อที่ประมาณ 51,600 ไร่ มี 1,938 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 4,278 คน ประชากรชาย 2,236 คน และประชากรหญิง 2,042 คน เป็นมุสลิมทั้งหมด 100 เปอร์เซ็นต์

ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงลาดชัน ตอนล่างจะเป็นอ่างเก็บน้ำเป็นพื้นที่ลาดเชิงเขา ลักษณะภูเขาเป็นภูเขาหินเป็นลูกคลื่นมีทั้งใหญ่และเล็กสลับซับซ้อนติดกับป่าฮาลาบาลา มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์เป็นป่าต้นน้ำและต้นกำเนิดของแม่น้ำปัตตานี ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมและบางส่วนมาจากปัตตานี เพื่อมาประกอบอาชีพรับจ้างกรีดยาง ทำสวนผลไม้ และบางคนก็มีสวนเป็นของตัวเอง

ประชาชนตำบลเขื่อนบางลางส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำสวนยางพาราและผลไม้ เช่น ลองกอง มังคุด ทุเรียน โดยทุเรียนแต่เดิมจะเป็นพันธุ์พื้นบ้านที่มีอายุนับร้อยปี ต่อมาในระยะหลังบางสวนหันมาปลูกทุเรียนพันธุ์อื่น ๆ เช่น ก้านยาว ชะนี แต่ดูแลยากจะตายเมื่อขาดน้ำ จึงทำให้ทุเรียนพื้นบ้านยังเป็นที่นิยมอยู่ต่อไป โดยทุเรียนพื้นบ้านของที่นี่จะมีลักษณะพิเศษ คือ เนื้อหนากว่าทุเรียนพื้นบ้านทั่วไปรสชาติอร่อย เช่น ทุเรียนพันธุ์ “ศรีบางลาง” มีผลเล็ก เนื้อสีเหลือง

ขมิ้น เป็นที่นิยมของผู้บริโภคแต่มีอยู่จำกัด ปัจจุบันกลายเป็นอัตตลักษณ์ของตำบลเขื่อนบางลาง

นอกจากทำสวนแล้ว ชาวบ้านบางส่วนยังมีอาชีพประมง ค้าขาย ทำหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น การทำขนมพื้นบ้าน ทำผ้าบาติก แปรรูปอาหารจากการเกษตร และอาชีพรับจ้างทั่วไป

ชุมชนคนเขื่อนบางลาง

ตำบลเขื่อนบางลาง มีทุนทางธรรมชาติ อันได้แก่ ป่าและภูเขา มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำปัตตานี ส่งผลให้ดิน สมบูรณ์เหมาะต่อการทำการเกษตร ทั้งพืชสวนและพืชไร่ ทำให้ผลไม้ออกจากตำบลเขื่อนบางลางมีรสชาติดี การสร้างเขื่อนบางลางแม้จะทำให้ธรรมชาติบางส่วนถูกทำลาย ชาวบ้านบางส่วนต้องย้ายถิ่นฐานไปอาศัยอยู่ที่อื่น แต่ก็ทำให้เกิดแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่มีทิวทัศน์อันงดงาม เป็นแหล่งปลาน้ำจืดที่สำคัญอันนำมาซึ่งการประกอบอาชีพประมงและอาชีพอื่น ๆ ตามมาเช่น การจัดการท่องเที่ยว เรือรับจ้าง ฯลฯ

ตำบลเขื่อนบางลางเป็นชุมชนเก่าแก่ จึงยังคงรักษาวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นเอาไว้ โดยเป็นวิถีของชาวมุสลิม มีความเคร่งครัดในหลักศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคมที่มีความสำคัญของคนที่ยังเต็มไปด้วยความรัก ความเอื้ออาทรต่อกันอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่มีความสอดคล้องกับการประกอบอาชีพ วิถีการดำรงชีพและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยในวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2553 ได้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลเขื่อนบางลางขึ้น ประกอบด้วย กลุ่มองค์กรชุมชนจำนวน 20 กลุ่ม ได้แก่ กองทุนสวัสดิการชุมชน กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง กลุ่มเพาะพันธุ์ปลาบึก กลุ่ม

ผลิตเครื่องแกง กลุ่มผลิตกล้วยหินบรรจุภัณฑ์ กลุ่มขนมโรตีสีกรอบ กลุ่มทุเรียนทอด กลุ่มผลิตน้ำมัสเบอร์บรรจุขวด กลุ่มปลาสามบรรจุภัณฑ์ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มตัดเย็บผ้าบาติก(บาเต๊ะ) กลุ่มเรื่อน้ำเทียว กลุ่มแพ กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน กลุ่มอสม. กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชนสานสัมพันธ์รักบ้านเกิด กลุ่มออมทรัพย์บ้านสนามบิน เป็นต้น

ทำไมคนบางกลางต้องจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

หลังจากมีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลเขื่อนบางลาง ก็ใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงชาวบ้านและหน่วยงานต่าง ๆ มาจัดทำแผนพัฒนาตำบลของภาคประชาชน โดยทำเป็นแผน 3 ปี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาของชุมชนและเป็นข้อเสนอประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่ ซึ่งมีทั้งแผนงานทางด้านการพัฒนาศักยภาพชุมชน แผนงานด้านสังคม และแผนงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน จากการวิเคราะห์ข้อมูลและปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ พบว่า ตำบลเขื่อนบางลางมีองค์กรด้านการส่งเสริมอาชีพอยู่จำนวนมาก ดังได้กล่าวข้างต้น ซึ่งกลุ่มเหล่านี้จะต้องได้รับการยกระดับด้านคุณภาพและการบริหารจัดการให้สินค้าเป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น พร้อมๆ กับการส่งเสริมกิจกรรมใหม่ๆ ที่เอื้อและสอดคล้องกับวิถีและทุนของชุมชน นั่นคือ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งจากข้อมูลพบว่า มีปัจจัยเอื้ออยู่หลายประการคือ

1) จากข้อมูลด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมา จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในตำบลปีละไม่น้อยกว่า 18,000 คน ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย หน่วยงานราชการและประชาชนในจังหวัดอื่นๆ

รวมทั้งใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ นักท่องเที่ยวเหล่านี้เข้ามาชมวิถี
ธรรมชาติ ดูเขื่อน ซึ่งยังมีจุดท่องเที่ยวจำกัด และยังไม่มีการ หรือ
ระบบต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดีและหลากหลาย

2) ในขณะที่ข้อมูลของชุมชน พบว่าในตำบลเขื่อนบางลาง
สถานที่ที่เหมาะสมและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มีอยู่เป็นจำนวนมาก
ทั้งสถานที่ทางธรรมชาติ วิถีชีวิต และสินค้าต่างๆ เช่น มีสัตว์ป่าจำพวก
ช้าง กวาง เป็นวิถีธรรมชาติของป่าต้นน้ำ วิถีชนเผ่าม้งนิ(ซาไก) น้ำตกจี
เจ้าะ สุหร่างกลางน้ำ การตกปลาในเขื่อน วิถีชาวสวนผลไม้ เป็นต้น

3) ประกอบกับชุมชนเอง ก็มีต้นทุนมากพอที่จะรองรับการ
จัดการท่องเที่ยวเป็นของชุมชนเองได้ เช่น มีสวนผลไม้ มีเรือประมง
ตลอดจนสินค้าแปรรูป การทอผ้า ฯลฯ ล้วนสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว
ได้เป็นอย่างดีตลอดจนมีต้นทุนแรกๆที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวอยู่แล้ว
เช่น กลุ่มแพ กลุ่มเรือประมงนำเที่ยว กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มบริการ
นักท่องเที่ยว ฯลฯ ประมาณ 150 คน

4) ประชาชนมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมพัฒนาต่างๆ กันอยู่
แล้ว มีความรู้และประสบการณ์ในการรวมกลุ่ม ตลอดจนมีภาคี ทั้ง
ภาครัฐและเอกชนที่สามารถให้การสนับสนุนได้ เช่น กศน. เทศบาล
การท่องเที่ยว เป็นต้น

5) ประการสำคัญ หากมีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ก็
จะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน เช่น นำเรือประมงมาบริการ
นักท่องเที่ยว จัดสวนให้เหมาะกับการต้อนรับนักท่องเที่ยว มีการพัฒนา
ผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีคุณภาพดีขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นอาชีพปกติของชาว
ชุมชนอยู่แล้ว เป็นอาชีพที่สามารถจัดสรรเวลามาทำงานด้านการ
ท่องเที่ยวได้โดยไม่กระทบต่ออาชีพหลักแต่หากเป็นการเสริมซึ่งกันและ

กัน และยังเป็นการเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง โดยประมาณวันละ 500 บาท หรือ 9 ล้านบาท/ปี

เดินก้าวแรกความเข้าใจ-หลักการย่อมสำคัญ

ก่อนมีการจัดตั้งกลุ่มจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเขื่อนบางลาง ก็ได้มีการรวมกลุ่มทีมงานมาสร้างความเข้าใจร่วมกันแล้ว กำหนดกติกา กลไกในการบริหารโดยเชิญกำนันมาเป็นประธานกลุ่ม เนื่องจากสามารถประสานงานกับภาคส่วนต่างๆ ได้ดี จากนั้นก็มีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้รับรู้และเข้าใจ มีศูนย์ประสานงาน มีการสร้างความมั่นใจให้กับชุมชนและส่วนงานต่างๆ มีการลงชุมชนจัดเวทีทำความเข้าใจ เพราะถ้าชุมชนไม่เข้าใจ ความร่วมมือย่อมเกิดได้ยาก มีการประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อต่างๆ เช่น ป้าย แผ่นพับ เว็บไซต์

ส่วนตัวกลุ่มเองก็มีการจัดระบบบริหารจัดการ มีระบบบัญชีที่ทุกคนตรวจสอบได้ มีโปรแกรมการท่องเที่ยว มีการระดมทุน ตลอดจนต้องให้ความรู้กับชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม เพราะเมืองท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมต้องดี สะอาด

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคณ พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
[442]

ในการดำเนินงานกลุ่มโดยสภาองค์กรชุมชนเทศบาลเขื่อนบาง
ลาง ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
(พอช.) จำนวน 1500,000 บาท เพื่อสร้างความเข้าใจและจัดทำระบบ
ต่างๆ และได้รับงบประมาณจากเทศบาลตำบลเขื่อนบางลาง จำนวน
50,000 บาท รวมทั้งเงินรัฐบาลในโครงการตำบลละ 5 ล้านบาทเพื่อ
สร้างแพและเครื่องยนต์ ตลอดจนอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็น เพื่อให้
สามารถเดินทางไปได้ มีการประสานและตั้งเยาวชนให้เข้ามาทำงาน
เพื่อให้เยาวชนมีงานทำทางไกลยาเสพติด ตลอดจนประสานกับกลุ่ม
ต่างๆ เข้าร่วมโครงการและอยู่ในเส้นทางหรือโปรแกรมการท่องเที่ยว

เช่น กลุ่มเรือหางยาว กลุ่มประมงเลี้ยงปลาในกระชัง กลุ่มเบ็ดตกปลา เป็นต้น จากนั้นได้มีการสร้างบ้านกลางน้ำหรือชุมชนบาชีรอ เพื่อเป็นจุดพักและทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะ กศน.

ชุมชนบ้านบาชีรอ(ชุมชนกลางน้ำ) ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6 เทศบาลตำบลเขื่อนบางลาง อำเภอบันนังสตา เป็นชุมชนที่อยู่กลางน้ำเขื่อนบางลางการเดินทางหรือสัญจรต้องใช้เรือเป็นพาหนะ มีเรือทุกครัวเรือนห่างจากเขื่อนบางลางประมาณ 7 กิโลเมตรโดยชาวบ้านส่วนใหญ่อาศัยอยู่บนเขตภูเขาที่ล้อมรอบด้วยน้ำ

นางสาวนุรีซาน การิอูมา ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านบาชีรอเล่าให้ฟังว่า “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านบาชีรอ(ชุมชนกลางน้ำ)” เป็นอาคารเอนกประสงค์ ลักษณะแพ 2 ชั้น ที่จอดนิ่งอยู่กับที่ ชาวบ้านในพื้นที่ใช้สำหรับต้อนรับแขกและดำเนินกิจกรรมต่างๆ กศน.อำเภอบันนังสตาได้ปรับปรุงซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ ให้กลับมาใช้ได้สะดวกและสวยงามมากขึ้น ต่อมาได้ใช้สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีศาลาละหมาด จำนวน 1 หลัง มีการจัดมุมส่งเสริมการอ่านให้กับนักศึกษาและประชาชนในพื้นที่ ปัจจุบันศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านบาชีรอ(ชุมชนกลางน้ำ) มีการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน การฝึกวิชาชีพระยะสั้น การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต การจัดกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชน และส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัยอีกด้วย เช่น การจัดมุมเรียนรู้ มุมส่งเสริมการอ่าน มุมอาเซียนและมุมเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

สร้างโปรแกรมดึงดูดนักท่องเที่ยว

“ตอนเริ่มงานเราเน้นไปที่การท่องเที่ยววิถีธรรมชาติในเขื่อน และธรรมชาติรอบๆ เขื่อน เนื่องจากมีธรรมชาติที่งดงามและวิถีชุมชนที่น่าสนใจ ได้แก่ การล่องแพชมเขื่อน ชมสัตว์น้ำ ศึกษาวิถีธรรมชาติ ชมสัตว์ป่า ช้าง กวาง วิถีชุมชนมันนิ(ซาไก) น้ำตกจีเจ้าะ ชมศูนย์เพาะพันธุ์ปลาบึก และพักผ่อนทำกิจกรรม มีบ้านกลางน้ำ” **นายภูและ ส่วนจอลง รองประธานกลุ่มเล่าว่า “เราประเมินศักยภาพของกลุ่มแล้วน่าจะทำได้เท่าที่สามารถทำได้และทำได้ดีกว่า และประเมินว่านักท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชาวต่างประเทศ หน่วยงานราชการ เอกชน จะนิยมการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ ซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควร ซึ่งเราพอทำได้ เรามีบริการทั้งอาหารและเครื่องดื่ม เพื่อให้ นักท่องเที่ยวสะดวก สบายมากที่สุด”** โดยขณะนี้ได้จัดโปรแกรมการท่องเที่ยว 2 แบบ

โปรแกรมที่ 1 จำนวน 2 วัน 1 คืน 10,000 บาท/35 คน

• ล่องแพหรือนั่งเรือชมทัศนียภาพป่าฮาลาบาลา สำนวญธรรมชาติของป่าฮาลาบาลา ผืนป่าบริสุทธิ์ซึ่งอุดมไปด้วยพันธุ์ไม้แปลกๆ อันเป็นพันธุ์เฉพาะถิ่นขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก มีต้นไม้ใหญ่หาดูยาก 3 คน โอบ เช่น ใบไม้สีทอง ปาล์มบังสุรย์ เฟิร์นดึกดำบรรพ์ บัวผุด เป็นต้น และยังสามารถชมสัตว์ป่านานาชนิด เช่น ผึ้งกระทิง กวางป่า หมูป่า เก้ง นากใหญ่ขนเรียบ ผึ้งลิง ค่างกินยอดหลุมพอริมฝั่งคลองต่างๆ ในผืนป่าฮาลาบาลา นอกจากนี้ยังได้สัมผัสนกหลากหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นเป็นนกชนหิน นกเงือกปากดำ นกกางี๋ ตลอดจนน้ำตกที่สวยงามหลายแห่ง เช่น น้ำตกกิตติโชควัฒนา น้ำตกคลองโต๊ะโมะ น้ำตกคลองน้ำใส และน้ำตกจีเจ้าะ เป็นต้น

โปรแกรมที่ 2 จำนวน 2 วัน 1 คืน 5,000 บาท/35 คน (หรือ ไปเช้า-เย็นกลับก็ได้) 4,000 บาท

- ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ระบบนิเวศน์ ล่องแพศึกษาวิถีชีวิต
ชุมชนกลางน้ำ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ท่ามกลางสายน้ำ ชมบรรยากาศ
กลางเกาะ ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์รวมทั้งเกาะแก่งเหนือเขื่อนบางลาง
กิจกรรมตกปลา ให้อาหารปลา กิจกรรมดำน้ำ ชมปลาพลวงชมพู วิถี
ชนพื้นเมือง(ม้านิ) ศึกษาชุมชนบ้านเยาะห์ ศึกษาชุมชนสุเหร่ากลางน้ำ/
ศูนย์เพาะพันธุ์ปลา

อย่างไรก็ดี การท่องเที่ยวที่ตำบลเขื่อนบางลาง แม้จะเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ก็อยู่ในชุมชนวิถีมุสลิม จึงจำเป็นต้องมีกติกา
บางอย่าง เช่น งดอบายมุข การแต่งกายที่ไม่เหมาะสม และการงดทิ้ง
ขยะ เพื่อเป็นการรักษาสีงามแวดล้อม และที่สำคัญความปลอดภัยของ
นักท่องเที่ยวคือสิ่งสำคัญที่สุด ดังนั้นทุกคนที่ลงแพจะต้องสวมเสื้อชูชีพ

การสนับสนุนจากภาคี

การบริหารการท่องเที่ยวโดยชุมชน สภาองค์กรชุมชนตำบล
เป็นกลไกการเชื่อมโยงกลุ่มต่างๆ หน่วยงานภาคีทุกภาคส่วนในพื้นที่มี
การส่งเสริมและสนับสนุนด้านงบประมาณอย่างต่อเนื่อง

- 1) อำเภอและฝ่ายปกครองจัดสรรงบประมาณตำบลห้าล้าน
ในการทำแพลอยน้ำ

- 2) การไฟฟ้าเขื่อนบางลาง จัดสรรงบประมาณซื้ออาหารปลา
ให้กับชุมชนสุเหร่ากลางน้ำ

- 3) เทศบาลตำบลเขื่อนบางลาง จัดสรรงบประมาณทำถนน
และที่จอดรถรวมทั้งได้จัดทำแผนสนับสนุนงบประมาณโครงการ
กองทุนสวัสดิการชุมชนในปี 2562-2565 ปีละ 50,000 บาท เพื่อ

พัฒนาการบริหารจัดสวัสดิการชุมชนให้มากกว่า 4 เรื่อง(เกิด แก่ เจ็บ ตาย)

4) ประเมงน้ำจืดสนับสนุนพันธุ์ปลาน้ำจืดให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง และให้ชุมชนมีการบริหารทรัพยากรน้ำโดยชุมชนจัดการตนเอง (ธนาคารปลา) กิจกรรมตกปลาให้อาหารปลา สาธิตการเลี้ยงปลาในกระชัง

5) กศน.เขื่อนบางลาง ส่งเสริมและสนับสนุนการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสาร อบรรม/สัมมนาด้านการท่องเที่ยวชุมชน และสนับสนุนงบประมาณ การแปรรูปผลิตภัณฑ์สินค้าตำบล

6) รพสต.เขื่อนบางลาง ส่งเสริมและสนับสนุนการให้ความรู้การปฐมพยาบาลเบื้องต้นสำหรับทีมงานบริการท่องเที่ยว

7) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ใ้งบประมาณสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจและทุนจำนวน 150,000 บาท

แม้งานเดินหน้าแต่ปัญหาก็ยังมี

กลุ่มจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเขื่อนบางลาง ได้ดำเนินงานมาแล้ว 3 ปีถึงแม้ว่างานจะเดินหน้าไปได้ มีงานเข้ามาเป็นระยะ แต่ก็ยังมีปัญหาอุปสรรคซึ่งจะต้องแก้ไขหลายประการ บางเรื่องก็เป็นปัญหาสำคัญ บางเรื่องแม้ไม่ใช่ปัญหาหลักแต่หากปล่อยไว้ก็จะทำให้กลุ่มประสบปัญหาหนักขึ้นได้ในอนาคต

1) ปัญหาด้านการบริการ พบว่า คนทำงานยังมีความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวไม่มากพอ หรือยังไม่เป็นมืออาชีพ ยังทำเป็นกิจกรรมการพัฒนา เป็นคนจิตอาสา ซึ่งจะต้องสร้างความเข้าใจกับคนทำงานในเรื่องนี้

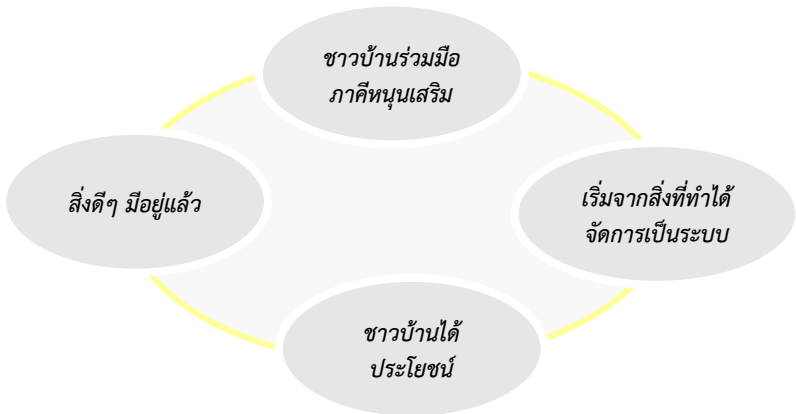
2) การประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึงและยังขาดประเด็นที่น่าสนใจออกมาสื่อสารตักต้อนนักท่องเที่ยว เช่น การให้ข้อมูลสิ่งสำคัญๆ โดยย่อ เป็นการสร้างความรู้ให้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

3) นักท่องเที่ยวบางส่วนเห็นว่าเป็นการทำงานโดยชุมชน ยังไม่เป็นมืออาชีพ จึงมีความกังวลในเรื่องของความปลอดภัย ในขณะที่ชุมชนบางส่วนก็มีความกังวลว่าหากมีนักท่องเที่ยวเข้ามา เมืองมีความเจริญก็จะนำสิ่งไม่ดีเข้าสู่ชุมชน

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

นายภูและ ต่วนจอลง รองประธานกลุ่ม ตั้งข้อสังเกตว่าแรกๆ ก็ไม่ค่อยแน่ใจว่าจะทำสำเร็จ เพราะยังไม่ค่อยมีประสบการณ์ แต่จากการไปศึกษาดูงานที่ดี การรับรู้จากที่ต่างๆ ก็ดี เห็นว่าไม่มีความสลับซับซ้อนอะไร ประกอบกับในชุมชนเราก็มีสิ่งดีๆ อยู่มาก คนจิตอาสาที่มากก็เลยตัดสินใจทำ เราคิดว่า ที่เราทำได้น่าจะมีสาเหตุมาจากแกนนำชุมชนเห็นประโยชน์และเห็นความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนซึ่งเรามีทุนอยู่แล้วทั้งธรรมชาติที่งดงาม มีกลุ่มองค์กรชุมชนที่มุ่งมั่นและยังได้รับการหนุนเสริมจากองค์กรพัฒนาต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นอย่างดี

“เราทำในเรื่องที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนและเรามีของดีอยู่แล้ว สำคัญก็คือ เราเริ่มจากสิ่งที่เราทำได้ก่อน โดยเราทำงานเป็นทีม มีการวางแผนเป็นขั้นตอนและช่วยเหลือกัน ที่ขาดไม่ได้ก็คือ ที่เราทำชาวบ้านได้ประโยชน์” นายภูและ ต่วนจอลง ให้ความเห็น

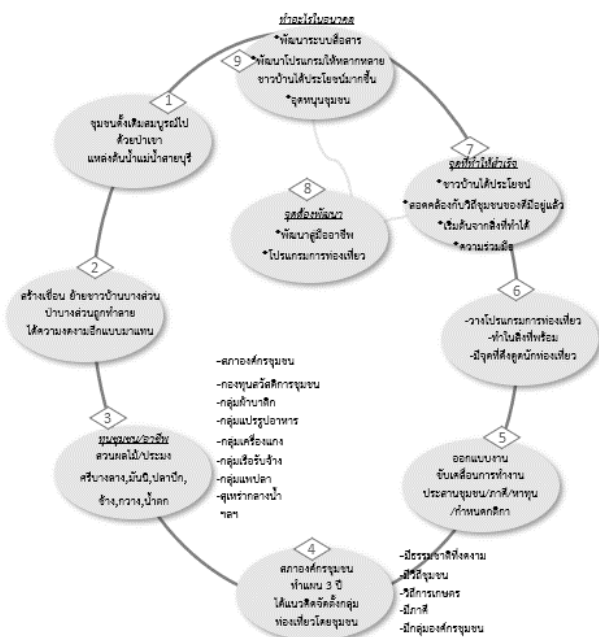
ทำอะไรในอนาคต

ประสบการณ์ 3 ปี ทำให้คนทำงานมองเห็นปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่จะนำไปสู่การพัฒนายกระดับให้ได้หลายประการ อาทิ

1) เน้นเรื่องการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ โดยการสื่อสารออนไลน์ และจัดทำสตอรี่บอกเรื่องราวสั้นๆ ในสิ่งที่จับต้องได้ เช่น เรื่องทุเรียนศรีบางกลาง “พวงชมพู” ปลูกที่แพงที่สุดในโลก สุหร่ายกลางน้ำ ฯลฯ

2) มีโปรแกรมการท่องเที่ยวให้หลากหลายและทำให้กลุ่มต่างๆ ในเครือข่ายได้ประโยชน์กว้างขวางขึ้น เช่น โปรแกรมบุฟเฟต์ผลไม้ตามฤดูกาล โปรแกรมศึกษาและจับจ่ายใช้สอยกับกลุ่มผ้าบาติกชนมพื้นบ้าน และผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้าน ฯลฯ

4) จัดสรรรายได้บางส่วนสนับสนุนสาธารณะประโยชน์ในชุมชน เช่น การอุดหนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นต้น นอกเหนือจากการส่งเสริมให้เยาวชนมีงานทำซึ่งได้ดำเนินการอยู่แล้ว

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
[450]

- 2 -

คนสะพลีกับการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ตำบลสะพลี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบึงสามพัน

ตัวต้นคนสะพลี

ตำบลสะพลี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบึงสามพัน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเชิงเขาไม่สูงชันนัก พื้นที่ด้านทิศตะวันออกติดกับทะเลอ่าวไทย สมบูรณ์ไปด้วยป่าชายเลน และมีชายหาดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง คือ “หาดทุ่งวัวแล่น” มีจุดชมวิวยาวสวย มีคลองสะพลีไหล

ลงสู่ทะเล บ้านใช้เป็นท่าเทียบเรือ ประชาชนประกอบอาชีพด้านการประมงชายฝั่ง ร้อยละ 80 ส่วนพืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ยางพารา มะพร้าว กาแฟ รายได้หลักของสมาชิกในตำบลจึงมาจากการเกษตรและประมงชายฝั่ง รวมทั้งรายได้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ขยายผลิตภัณฑ์ที่มาจากทะเล เช่น การทำกะปิ ,การแปรรูปอาหาร ทะเล, การเลี้ยงปู น้มน้ เป็นรายได้เสริมแก่ประชาชนในพื้นที่อีกทางหนึ่ง

ตำบลสะพลีมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีคลองสะพลี ยาวประมาณ 2 กิโลเมตร ไหลลงสู่อ่าวสะพลี และปากอ่าวสะพลีมีความอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยสัตว์น้ำทะเล กุ้ง หอย ปู ปลา บริเวณริมทะเลจะมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ มีระยะทางลึกประมาณ 2 กิโลเมตร และยังมีเกาะจระเข้ ซึ่งเป็นเกาะขนาดเล็ก มีหาดเล็ก ๆ เป็นกรวดและโขดหิน จุดเด่นของเกาะจระเข้ คือ นักท่องเที่ยวนิยมมาดำน้ำชมปะการัง เพราะมีแนวปะการังและดอกไม้ทะเลนานาชนิดสีสวยงาม บริเวณโขดหินใต้ทะเลยังเป็นแหล่งอาศัยของฝูงปลานานาชนิด เป็นที่ชื่นชอบของนักตกปลา

“ตำบลสะพลี” ได้ก่อตั้งชุมชนมาประมาณ 100 กว่าปี ภายหลังมีชาวจีนได้มาปักหลักตั้งถิ่นฐาน และได้นำภูมิปัญญาเข้ามาใช้ในการหาปลา เช่น การทำโป๊ะ อวนดักปลาทุ อวนลอย ส่วนคนดั้งเดิมในพื้นที่นั้นได้ใช้เครื่องมือพื้นบ้านในการประกอบอาชีพประมงหาปลา สมัยก่อนบริเวณชายฝั่งทะเลสะพลีมีปลาทุชุกชุม ปลาขึ้นแต่ละครั้งจะมีเสียงดังจากการแย่งกันแหวกว่ายน้ำ ดังจนหมาเห่าหอน ชาวบ้านเรียกว่า “หมาเห่าปลาทุ” มีมากจนชาวบ้านในแถวนั้นไม่ค่อยเห็น

คุณค่ามากนักเห็นมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อปลาจากชาวบ้านไปขายที่ กรุงเทพมหานคร การขายจะตวงเป็นถัง ๆ (ประมาณ 35 กิโลกรัม) ราคาถังละ 25 บาท ในขณะที่ชาวบ้านดั้งเดิมที่อยู่ห่างจากทะเลจะประกอบอาชีพทำนา สวนมะพร้าว สวนผลไม้ ฯลฯ

เงินเข้ามาสู่ปลากัดหมด

ชาวบ้านได้เล่าให้ฟังถึงความสมบูรณ์ของทะเลสาบลิให้ฟังหลายเรื่อง ไม่เพียงปรากฏการณ์ “หมาเห่าปลาทุ” การขายปลาไม่นับตัว แต่ใช้การตวงด้วยถัง (ถังตวงข้าว) เท่านั้น ยังได้เล่าถึงบรรยากาศตอนสายๆมีผู้หญิงรวมตัวกันไ้ร่มไม้เพื่อรับจ้างปอกเนื้อปู เป็นรายได้ อย่างเป็นกอบเป็นกำของกลุ่มแม่บ้าน บรรยากาศเซเคยทำกะปิ การถนอมอาหารโดยการนำปลามาทำปลาแห้ง เป็นต้น เป็นการสะท้อนถึงความสมบูรณ์ของทะเลสาบลิ ส่วนชาวบ้านที่อยู่ห่างทะเลออกไปก็ทำสวนผลไม้ ปลุกมะพร้าว ปลุกผัก แล้วนำผลผลิตของตนเองไปแลกกับกะปิ ปลาเค็ม ปลาสดของเพื่อนบ้านที่อยู่ริมทะเล เป็นสังคมพึ่งพาที่เปี่ยมไปด้วยความสุข และคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เอื้ออาทรต่อกัน

ต่อมาตำบลสะพลี มีผู้คนเข้ามาอาศัยเพิ่มขึ้น มีนายทุนเข้ามา รับซื้ออาหารทะเลสด ประกอบกับมีเรือประมงพาณิชย์เข้ามาจับสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่ง โดยใช้เครื่องมือแบบล้างผลาญทุกอย่างเป็นเงินเป็นทอง แม้แต่ชาวบ้านเองบางคนก็หันไปใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ไม่ถูกต้องเพียงหวังที่จะนำไปขาย จนทำให้สัตว์น้ำลดปริมาณลงอย่างรวดเร็ว ประกอบดับมีการสับทานตัดไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน ส่งผลให้ที่อยู่

อาศัยของสัตว์น้ำเหลือน้อยลง สัตว์น้ำก็มีปริมาณลดลงไปด้วย ประกอบกับ (ประมาณปี 2525 เป็นต้นมา) มีการส่งเสริมให้มีการทำนา กุ้ง โดยการใช้พื้นที่ป่าชายเลนบางส่วนเป็นนากุ้ง ก็ยังทำให้ระบบนิเวศ ชายฝั่งสูญหาย สัตว์น้ำลดลง และหลายๆ ชนิดก็สูญพันธุ์ เช่น ตัวเคย ซึ่งใช้ทำกะปิก็หาแทบไม่ได้ ปลาหูพัดได้ว่าไม่มีให้เห็นอีกเลย บูน้า บูด้า กัลดง บรรยากาสนั่งรับจ้างปอกเนื้อปู ชาวบ้านเอาผักผลไม้มาแลกกับ อาหารทะเล ก็หมดไป อาจกล่าวได้ว่าการลดลงของปริมาณสัตว์ทะเล ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่หากินกับทะเลเท่านั้นแต่ยังทำให้ วัฒนธรรมแห่งการพึ่งพาในอดีตสูญหายไปด้วย หลายคนเลิกอาชีพ ประมงไปประกอบอาชีพอื่น

รวมพลคนหาปลา เป็นทะเลคนบ้าน

ประมาณ 20 กว่าปีก่อนชาวประมงทั้งหมดทั้งประเทศมีความ ตระหนักถึงการหวงแหวนทะเล เนื่องจากทะเลมีความสมบูรณ์ลดลง อันเนื่องมาจากหลายๆ สาเหตุโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจับสัตว์น้ำของ เรือประมงพาณิชย์ แบบไม่รับผิดชอบโดยใช้เครื่องจับสัตว์น้ำแบบล้าง ผลาญ เข้ามาจับสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประมงพื้นบ้านใช้ ทำมาหากิน มีการณรงค์เรื่องสิทธิของชาวประมงชายฝั่ง พร้อมทั้งได้ มีการส่งเสริมให้ประมงชายฝั่งเข้าใจเรื่องสิทธิชุมชน และลุกขึ้นมา อนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งรวมทั้งปกป้อง แหล่งทำมาหากินของตนเอง จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ.2540 ได้รับรอง สิทธิชุมชน ทำให้การรวมตัวของชาวประมง มีความชอบธรรมและ เป็นไปอย่างเข้มแข็งมากขึ้นทั่วประเทศ

ซึ่งไม่ต่างจากที่ตำบลสะพลีมีชาวบ้านได้ร่วมตัวพูดคุยเรื่องการ
ทำมาหากิน ได้เห็นปัญหาของชุมชนถูกคุกคาม สัตว์ทะเลตายน้อยลง (ปลา กุ้ง ปู) ชาวบ้านเริ่มลำบากในด้านการประกอบอาชีพ ทำให้ได้
ข้อคิดว่า “ถ้าไม่สู้ ไม่แก้ปัญหาก็อยู่ไม่ได้” นำไปสู่การจัดตั้ง **กลุ่ม
ประมงพื้นบ้าน** โดยแรกๆก็ต้องการความช่วยเหลือจากรัฐเพียงอย่าง
เดียว เช่น ต้องการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสนใจเข้ามาส่งเสริม สนับสนุนใน
ด้านงบประมาณ และด้านความรู้วิชาการต่างๆ ต่อมาทางกลุ่มก็ได้
บทเรียนในครั้งนี่ว่าถ้าพึ่งคนอื่นเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถที่จะ
แก้ปัญหาได้ เนื่องจากหน่วยงานของรัฐนั้นมี ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ
ที่ไม่สามารถสนับสนุนตามที่ทางกลุ่มประมงพื้นบ้านต้องการได้ทุก
อย่าง จากบทเรียนดังกล่าวจึงทำให้เกิดแนวคิดที่จะทำให้กลุ่มเป็นของ
ชุมชนจริงๆ

จนกระทั่งต่อมาปี 2535 ได้มีการจัดตั้งกลุ่ม “ประมงพื้นบ้าน”
ที่เป็นของชุมชนจริงๆ ทั้งในรูปแบบองค์กรและแนวคิดต่างๆ โดยมี
โครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน ได้มีการจดแจ้งกับประมงจังหวัดอย่าง
ถูกต้อง โดยได้มีการระดมทุนจากสมาชิก ทำเป็นหุ้นสัจจะออมทรัพย์
หุ้นละ 20 บาท เพื่อเป็นเงินตั้งต้นในการดำเนินงาน

เป้าหมายสำคัญในการรวมกลุ่มคือตระหนักในสิทธิชุมชนใน
การร่วมกันปกป้อง พื้นฟูและจัดการทรัพยากรชายฝั่งให้มีความ
สมบูรณ์และสามารถทำกินได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นภารกิจสำคัญการ
เปลี่ยนระบบคิดของชาวบ้านในการหันมาพึ่งตนเอง โดยการร่วมกันใช้
สิทธิปกป้อง พื้นฟูและจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดย ชุมชนเอง

“เราต้องเตรียมความคิดให้ทุกคนเข้าใจว่าสิทธิในการจัดการและใช้ประโยชน์ในทรัพยากรชายฝั่ง เป็นสิทธิของชุมชน ในขณะเดียวกันเราก็ไม่ละเลยร่วมมือกับทางราชการ เช่น กรมประมง เจ้าท่า ซึ่งเค้าถือกฎหมาย เราต้องทำให้ชาวบ้านเข้าใจกฎหมายระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย” นายพรชัย พรหมรักษ์ แกนนำชุมชนให้ข้อมูล

กิจกรรมที่กลุ่มร่วมกันทำคือการฟื้นฟูทะเลให้มีความสมบูรณ์ได้แก่การทำปะการังเทียม โดยกลุ่มประมงพื้นบ้านได้ร่วมกันปล่อยกะปารังเทียมลงสู่ทะเลริมหาดในเขตพื้นที่อำเภอปะทิว เพื่อเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ เกิดความยั่งยืนแก่ระบบนิเวศน์ชายฝั่ง เนื่องจากปะการังที่ชุมชนได้ร่วมกันวางไว้สามารถเป็นแหล่งอาศัย อนุบาลสัตว์น้ำชายฝั่งได้เป็นอย่างดีเราจึงเรียกกันว่า **“บ้านปลา”** เช่นทางกลุ่มประมงพื้นบ้านได้พบซากศาลพระภูมิจำนวนมากที่ชาวบ้านนำมาทิ้งไว้ใต้ต้นไม้ใหญ่ในอำเภอซึ่งส่งผลให้ภูมิทัศน์ไม่สวยงาม น่าจะนำมาใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ ทางกลุ่มจึงได้นำซากศาลพระภูมิดังกล่าวมาใช้เป็นปะการังเทียมสร้างบ้านปลา บ้านปู และยังช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำปะการังเทียมด้วยอีก ทางหนึ่ง

นอกจากนี้ได้มีการทำซัง หรือปะการังเทียมพื้นบ้าน เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในการหาอาหาร(ปลา)ที่มีมาแต่อดีต เป็นเครื่องมือดึงดูดสัตว์น้ำให้มาอาศัยอยู่ร่วมกัน จำนวนมาก เพื่อความสะดวกต่อการทำการประมงของชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่ง โดยสร้างขึ้นด้วยวัสดุธรรมชาติ ที่สามารถย่อยสลายในน้ำได้ โดยรูปแบบของการทำซัง

จะแตกต่างกันตามภูมิปัญญาแต่ละชุมชน นอกจากนี้ ยังมีประโยชน์ต่อกิจกรรมการตกปลา ซึ่งไม่เพียงแต่จะมีประโยชน์ทางตรงเท่านั้น ยังมีประโยชน์ทางอ้อมด้วย คือป้องกันการทำการประมงของเรือขนาดใหญ่ เช่น เรืออวนลาก มาทำการประมงในเขตหวงห้ามได้อีกทางหนึ่งด้วย

การสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อการอนุรักษ์ เช่น การเสียสละเวลาในการทำกิจกรรมของกลุ่ม การไม่ใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายในการจับสัตว์น้ำ ตลอดจนการร่วมกันเฝ้าระวังเป็นหูเป็นตา หากเห็นการจับสัตว์น้ำที่ไม่ถูกต้อง การไม่จับสัตว์น้ำในฤดูการวางไข่ ไม่จับปูที่มีไข่อยู่ในกระดอง เป็นต้น สมาชิกต้องร่วมกิจกรรมของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ และต้องจ่ายสัจจะออมทรัพย์ทุกเดือน ซึ่งการสร้างข้อตกลงเช่นนี้เป็นทั้ง กติกา ข้อตกลง ที่ต้องพัฒนาไปสู่จิตสำนึกของสมาชิกทุกคน

สร้างระบบธุรกิจชุมชนคนุสมาชิก

เพื่อให้สมาชิกมีความเป็นอยู่ที่ดีไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้า กลุ่มจึงได้สร้างธุรกิจชุมชนดังนี้

- 1) **รับซื้อสินค้าทะเลจากชาวประมงมาในราคาสูงกว่าราคาในตลาด** เพื่อต้องการสู้กับแพปลาของนายทุนที่รวบรวมสินค้าชาวบ้านไปหมด ซึ่งแพรับซื้อในราคาที่ต่ำมาก โดยแรกๆก็จะมีสมาชิกที่เข้ามาขายกับทางกลุ่มประมาณ 40 คน การที่กลุ่มได้มารับซื้อสินค้าทะเลจากชาวประมงก็จะทำให้นายทุนที่รับซื้อสินค้าทะเลจากชาวบ้านในราคาที่ต่ำ ก็เริ่มที่จะเพิ่มราคาขึ้นให้สูงเท่ากับ

ราคาที่เหมาะสมจะเป็น นายพรชัย พรหมรักษ์ รองประธานสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลสะพลี เล่าว่า *ในการที่กลุ่มรับซื้อสินค้าทางทะเลจากประมงพื้นบ้าน ต้องดูราคาตลาดวันต่อวัน เพื่อที่จะไม่ทำให้กลุ่มขาดทุนชาวบ้านก็ได้รับประโยชน์เพราะขายได้ราคาสูงขึ้นทำให้สมาชิกพอใจและเข้าร่วมกับทางกลุ่มมากขึ้น*

- 2) การท่องเที่ยววิถีชุมชน จากการทำมีคนมาดูงานพัฒนาในพื้นที่ตำบลสะพลี จึงได้เกิดแนวคิดที่จะขยายไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเริ่มจากการทำเส้นทางการท่องเที่ยวให้ครบวงจร และประสานกับชุมชนใกล้เคียงเพื่อที่จะทำให้มีเส้นทางท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากขึ้น โดยกลุ่มประมงพื้นบ้านได้มีการประสานงานกับเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนอำเภอปะทิว 5 ตำบล คือ ตำบลบางสน ตำบลชุมโค ตำบลสระพลี ตำบลปากคลอง และตำบลทะเลทรัพย์มาจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน อีกทั้งในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแต่ละครั้งจะจัดให้มีกิจกรรมในการปล่อยปู ปลา ให้แก่นักท่องเที่ยวที่สนใจที่จะปล่อยปู ปลา ด้วย ถ้านักท่องเที่ยวต้องการรับประทานอาหารทะเล ทางศูนย์ก็จะมีกลุ่มแม่บ้านประมงในการบริหารทางด้านอาหารให้กับนักท่องเที่ยว

โดยทางกลุ่มแม่บ้านฯ จะเน้นอาหารทะเลที่ได้มาจาก
ชาวประมงพื้นบ้านในตำบลสะพลีนั่นเอง

- 3) **โรงรับจำนำปู ธนาคารปลา** สาเหตุที่ได้มีการจัดตั้ง
ธนาคารปู เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาทะเลชุมพรมีปลา
ปู กุ้ง ชุกชุมมากแต่เมื่อเวลาผ่านไปกลับเริ่มหายากขึ้น
เนื่องจากจับกันอย่างเดียว ขายอย่างเดียว จึงทำให้
ปริมาณของสัตว์น้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภค ,
ชุมชนจึงร่วมกันตั้งโรงรับจำนำปูขึ้นมา โดยมีหลักปฏิบัติ
ว่าจะไม่จับสัตว์น้ำหายาก ไม่ใช้อวนลากอย่างเด็ดขาด
ลุงเช็ค (นายณรงค์ ม่วงทองคำ) เล่าว่า **หลังจากได้
จัดทำธนาคารปูขึ้น สัตว์น้ำก็กลับมาอุดมสมบูรณ์ขึ้น
อย่างทันตา โดยเฉพาะปู เนื่องจากมีกฎว่าห้ามขายปู
ที่มีไข่ อยู่นอกกระดอง ถ้าใครหาได้ก็นำมาฝากไว้ที่
โรงรับจำนำปู เพื่อเลี้ยงให้ปูฟักเป็นตัวก่อนแล้วค่อย
ปล่อยปูกลับสู่ธรรมชาติ**

ในการทำงานได้นำบทเรียนของ “ลุงจาง” ชาวประมงดั้งเดิม
ซึ่งเป็นคนริเริ่มเรื่องเพาะพันธุ์ลูกปู ในการทดลองในครั้งนี้ก็เริ่มจากแกน
นำไม่กี่คน ช่วงแรกๆก็ได้มีการศึกษากระบวนการ การสังเกตวิถีชีวิต
ของปู ตั้งแต่เริ่มวางไข่ ลักษณะของไข่ปู การเจริญเติบโตของปู หลังจาก
นั้นก็เริ่มที่จะทดลองทำ นำปูไข่มาปล่อยไว้ในถัง ปรากฏว่าปูตาย
เพราะยังมีสารเจือปน (คลอรีน) ตอนหลังก็ได้ทำความสะอาด และ
ทดลองขังปูไข่อีกครั้ง ปรากฏว่าลูกปูมีปริมาณการรอดมากขึ้น แต่กลับ

ว่าลูกปูนั้นกินกันเองจนตายหมด จากนั้นก็ได้บทรายว่าเมื่อปูออกมาเป็น
ตัวแล้ว ต้องนำไปปล่อยลงทะเลเลยเป็นการลองผิดลองถูกจนสำเร็จ

ปัจจุบันกลุ่มประมงพื้นที่มีสมาชิกจำนวน 42 คน ในกลุ่มมี
งบประมาณ 80,000 บาท โดยเริ่มจากทางกลุ่มประมงพื้นบ้านได้ซื้อ
อุปกรณ์ให้สมาชิก และสมาชิกต้องผ่อนคืนให้กับทางกลุ่มภายใน 10
เดือน โดยไม่คิดดอกเบี้ย ซึ่งได้สนับสนุนไปจำนวน 12 ราย โดยสมาชิก
ที่จับปูได้ต้องนำมาฝากไว้ที่โรงจมนำ

เมื่อสมาชิกทั้ง 12 ราย และ สมาชิกอื่นๆนำปูไข่มุมาให้โรงจมนำ
ได้ 1 ตัว / 20 บาท แต่ในกรณีที่ทางสมาชิกมาเอาปูคืนทางโรงจมนำ
จะคิดดอกเบี้ย 1 บาท และเมื่อปูที่โรงจมนำเก็บไว้เริ่มสลัดไข่ แล้วก็จะนำ
ตัวปูนั้นไปขายต่อ และจะเอากำไรจากการขายปูที่สลัดไข่แล้วมาจ่าย
เป็นค่าไฟฟ้า ฯลฯ

ปูไข่มุนอกกระดอง 1 ตัว จะมีไข่มุประมาณ 700,000 ฟอง แต่
จะมีโอกาสรอดจากธรรมชาติจนโตเต็มวัย ประมาณ 150 ตัวเท่านั้น
โรงจมนำปู จึงเป็นการขยายโอกาสรอดชีวิตให้ปู ไปเติบโตตาม
ธรรมชาติได้มากขึ้นทำให้ทะเลชุมชนในปัจจุบัน มีปูที่ตัวใหญ่มากขึ้น
กว่าเดิมเท่าตัว

ผลแห่งการพัฒนาเรียกกรักจากชุมชน

จากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้
เห็นการเปลี่ยนแปลงทางทะเล คือ

- 1) ปู ปลา มีการขยายพันธุ์ และชุมชมมากยิ่งขึ้น รายได้ของ
ชาวประมงก็เพิ่มมากขึ้น ซึ่งในงานวิจัย

พบว่าใน 1 ปี มีปลา ปู มากขึ้น เดิมหาได้ครั้งละ 200 -300 บาท ปัจจุบันเพิ่มเป็น 700 -800 บาท

- 2) ธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น (ทะเลฟื้นตัว) โดยสังเกตได้จากการที่มีเต่ามาฝึกไข่อยู่อุปการริมชายหาด มีโลมา ฉลามวาฬ เข้ามาหากินบริเวณชายฝั่ง ,วาฬปลุกา “ถ้าย้อนไปเมื่อ 40 ปีที่แล้ว ไม่เคยมีเต่ามาฝึกไข่ แต่ทุกวันนี้มีเต่าตะนุมาฝึกไข่”
- 3) ชาวบ้านมีการรวมตัวกัน เข้มแข็งมากขึ้น สามารถเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับหน่วยงานภาคส่วนต่างๆ ได้

จากการดำเนินการดังกล่าวก็ได้ค้นพบว่าเมื่อทะเลมีความสมบูรณ์ เรือประมง เรือพานิชย์ ก็เริ่มที่จะเข้ามาหาสัตว์ทางทะเลเพิ่มขึ้นเช่นกัน จึงทำให้ทางกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้มีการสร้างเครือข่ายเพื่อเป็นการป้องกันการทำการประมงที่ทำร้ายทะเลหรือประมงผิดกฎหมาย เพื่อช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และยังมีการสร้างเครือข่ายร่วมกันกับอำเภอหรือภูมิภาคใกล้เคียง 6 อำเภอ

ความสำเร็จที่เกิดขึ้นนี้ส่วนหนึ่งมาจากการสนับสนุนของหลากหลายภาคีทั้งภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งการเชื่อมโยงกับภาคีชุมชนด้วยกันเองทั้งในอำเภอเดียวกันและต่างอำเภอในจังหวัด แต่ปัจจัยสำคัญที่สุดก็คือพี่น้องในตำบลสะพลีทั้งชาวประมง กลุ่มแม่บ้าน และหน่วยงานที่ต่างประสานทำงานร่วมกันเป็นอย่างดี

ใช้สภาเชื่อมโยงการพัฒนาภาคี

ต่อมาได้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลสะพลี เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2558 มีสมาชิก จำนวน 12 คน โดยมาจากผู้แทนชุมชน จำนวน 10 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 คน และมีที่ปรึกษาจำนวน 2 คน โดยมีกลุ่มองค์กรชุมชนที่ร่วมจัดตั้งครั้งแรก จำนวน 5 กลุ่ม ประกอบด้วย ชมรมคนรักษ์เพลง อสม. (รพ.สต. สะพลี) ,กลุ่มประมงพื้นที่บ้านตำบลสะพลี ,อสม.(อาสาสมัครสาธารณสุขเทศบาลตำบลสะพลี) และชมรมแอโรบิก (PTS)

ต่อมาทางตำบลสะพลีได้ใช้สภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลสะพลีเป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่องรวมถึงการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ ในการพัฒนาและยกระดับพื้นที่ อาทิ ได้สนับสนุนการดำเนินงานภายใต้โครงการบ้านพอเพียง ปี 2561 , 2562 จำนวน 25 ครัวเรือน ภายใต้งบประมาณ 665,000 บาท จาก พอช.เพื่อแก้ไขปัญหาผู้เดือนร้อนด้านที่อยู่อาศัย ในการซ่อมแซมปรับปรุง และสร้างที่อยู่อาศัย เพื่อส่งผลให้มีที่อยู่อาศัยมั่นคง , สนับสนุนการสร้างบ้านปลา และการท่องเที่ยวชุมชนตำบลสะพลี และบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งได้สนับสนุนพลังงานทางเลือกภายใต้โครงการก่อสร้างพร้อมติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ให้กับศูนย์วิจัยชุมชนมังจาสุรית เพื่อลดค่าใช้จ่ายค่าไฟฟ้าของศูนย์ฯ โดยเมื่อก่อนศูนย์จ่ายค่าไฟฟ้าตกประมาณ 600 บาท / เดือน และระบบไฟฟ้าดับก็บ่อย ซึ่งจะส่งผลให้ลูกปูดาย พอมีแผงโซลาเซลล์ก็ไม่ต้องเสียค่าไฟ ชาวบ้านก็ให้ปุ๋ยฟรี เพราะมีรายได้เพิ่ม

นอกจากนี้ยังมีอีกหลายหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุน เช่น กรมประมง สนับสนุนในการจัดทำบ้านปลา และให้ความรู้ในด้านกฎหมาย การประมง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สนับสนุนงบประมาณจำนวน 200,000 บาท ในการจัดทำห้องน้ำเพื่อบริการให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มาเยือนทางศูนย์วิจัยชุมชน มัจฉาสตรีท สมาคมท่องเที่ยวชุมชน มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้มีการสนับสนุนด้านงานวิชาการ ในการจัดทำข้อมูลเรื่องการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นต้น

ก้าวไปข้างหน้าใช้สภาฯแก้ปัญหาเชิงนโยบาย

1) สภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลสะพลี เพิ่งจัดตั้งได้เพียง 4 ปี และเริ่มเข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาของชุมชนรวมทั้งของกลุ่มประมงพื้นบ้านมากขึ้น อย่างไรก็ตามก่อนหน้านี้กลุ่มได้ประสบกับปัญหาทรัพยากรชายฝั่งลดลง ก็รวมตัวกันแก้ปัญหาเชิงกิจกรรม ดังนั้นในอนาคตการใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นพื้นที่กลางในการพัฒนา ก็จะสร้างความร่วมมือกับชุมชนภาคีในท้องถิ่นและภาคีอื่นๆ ให้เข้ามาร่วมกันแก้ปัญหาได้มากขึ้น เป็นการแก้ปัญหาอย่างมีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ร่วม ไม่ใช่การทำกิจกรรมโครงการเหมือนที่ผ่านมา

2) อย่างไรก็ตาม ปัญหาด้านทรัพยากรชายฝั่งหรือทรัพยากรทางทะเลเป็นสิทธิที่ชุมชนจะต้อง

เข้าถึง จึงเป็นปัญหาใหญ่ระดับประเทศที่ชุมชนชายฝั่งจะต้องก้าวไปพร้อมกัน เพื่อแก้ปัญหาเชิงนโยบายทุกระดับ ดังนั้นการใช้สภาองค์กร

ชุมชนซึ่งมีกฎหมายรองรับเป็นเครื่องมือสำคัญก็จะทำให้การแก้ปัญหาเชิงนโยบายมีความเป็นไปได้สูงขึ้น ซึ่งเรื่องนี้เป็นประเด็นสำคัญที่ชาวสะพลีมีความเห็นร่วมกัน

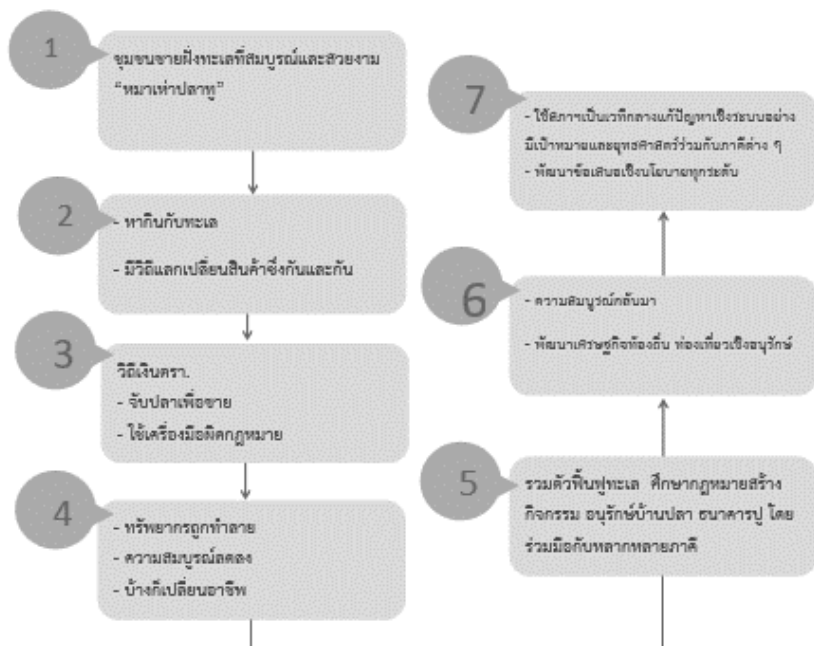
unasu

- 1) จากชุมชนชนบทที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีวิถีชีวิตแบบพึ่งพา
ระหว่างคนกับคน และคนกับธรรมชาติ))และสิ่งแวดล้อม ทำ
ให้ชาวสะพลีมีชีวิตอย่างสงบสุข
- 2) แต่เมื่อวิถีเงินตราความเจริญต่างๆ ตลอดจนนโยบายของรัฐ
เข้ามา ส่งผลให้วิถีของคนสะพลีเปลี่ยนไป ทำประมงเพื่อขาย
มีการใช้เครื่องมือจับปลาที่ไม่ถูกต้อง หวังเพียงให้ได้สัตว์ทะเล
ไปขายได้เงินมากๆ มีการทำลายระบบนิเวศของทะเล และ
ชายฝั่ง รวมทั้งมีนโยบายตัดไม้เผ่าถ่าน และการส่งเสริมการทำ
นาุ้งทำให้อาชีพประมงถึงทางตัน ชาวบ้านเดือดร้อน บางก็
เปลี่ยนอาชีพไปทำอย่างอื่น
- 3) ความตระหนักในอาชีพและความรักท้องถิ่นของชุมชนจึงได้
ร่วมกันอนุรักษ์ฟื้นฟูและจัดการทรัพยากรชายฝั่ง โดยชุมชน
เองในหลากหลายรูปแบบทำให้สัตว์ทะเลมีความอุดมสมบูรณ์
มากยิ่งขึ้น เช่น การทำปะการังเทียม ธนาคารปู ฯลฯ โดย
ความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและเอกชน

- 4) มีความคิดเชื่อมโยงทุนที่มีอยู่ในชุมชนไปสร้างธุรกิจของชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การรับซื้ออาหารทะเล การแปรรูปอาหาร เป็นต้น
- 5) อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาอย่าทำเชิงกิจกรรม โดยในอนาคตจะใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นเวทีกลางให้ชุมชน และภาคีทุกภาคส่วนร่วมกันแก้ปัญหา อย่างมีเป้าหมายร่วมและสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาาร่วมกันตลอดจนเป็นกลไกสำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาเชิงนโยบายอย่างมีสถานะ

แผนภูมิแสดงความดำเนินงานของตำบลสะพลี

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคมน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
[466]

- 3 -

สภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง พื้นที่กลางของคนดินแดง อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่

บุริบกตำบลดินแดง

ตำบลดินแดง อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ มีพื้นที่ประมาณ
54,375 ไร่ หรือประมาณ 87 ตารางกิโลเมตร การเดินทางใช้เส้นทาง

หลวงหมายเลข 4038 และ 4151 ถึงสี่แยกสวนปาล์มแยกไปทางหลวง
หมายเลข 4225 รวมระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็น
ที่ราบสลับเนินสูง มีภูเขาอยู่กลางหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นหมู่ที่ 1,2,3,5
และในหมู่ที่ 4,6 จะเป็นที่ราบลาดชัน แหล่งน้ำธรรมชาติ คือ คลอง
เสม็ดจวน ห้วยป่าเตย ห้วยหน้าควน ซึ่งสามารถใช้ทำการเกษตรกรรม
ได้ตลอดทั้งปี ประชากรทั้งสิ้น 3,640 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ
การเกษตรกรรม สวนยางพารา สวนปาล์ม สวนผลไม้และกาแฟ ถือได้
ว่าเป็นพืชเศรษฐกิจของตำบล ดินแดง

ดินแดง เป็นตำบลที่ได้จัดตั้งขึ้นใหม่ แยกออกมาจากตำบลดิน
อุดม มีทั้งหมด 6 หมู่บ้าน ที่ได้ใช้ชื่อ “ดินแดง” เนื่องจากมีดินลักษณะ
สีแดง ส่วนชื่อหมู่บ้านแต่ละแห่งก็มีประวัติความเป็นมาทั้งสิ้นโดย นาย
สมวงศ์ ทองรัตแก้ว สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง ให้ข้อมูลว่า
**บ้านปลายทาง เดิมเคยเป็นหนองน้ำ และมีปูอาศัยอยู่จำนวนมาก
เมื่อมีคนมาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ จึงเรียกชื่อหมู่บ้านตามลักษณะพื้น
ที่ว่า “นาปู” สำหรับชื่อ บ้านปลายทาง นั้น ทางหน่วยงานเป็นผู้
ตั้งขึ้น เพราะเป็นพื้นที่ต่อเขตกับจังหวัดนครศรีธรรมราช**

ส่วนบ้านดินแดง ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 เป็นหนึ่งใน 6 หมู่บ้านของ
ตำบลดินแดง คำว่า “ดินแดง” สันนิษฐานว่าเป็นชื่อเรียกตาม
ลักษณะของดินที่มีสีแดง เหมาะแก่การทำเกษตรกรรมทุกชนิด
ชาวบ้านจึงเรียกว่า “บ้านดินแดง” ลักษณะเด่นคือมีภูเขาล้อมรอบ
หลายสิบปีก่อน เคยมีคนเรียกว่า “เขาไร่ข้าว” จึงเป็นที่ตั้งของหมู่ที่
2 และได้ตั้งชื่อว่า “บ้านเขาไร่ข้าว” ถึงปัจจุบัน

คนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ที่นี่ สันนิษฐานว่าพื้นเพมาจากมลายู ถูกชาวฮอลันดาขับไล่อพยพโดยเรือลำเภา ระหว่างทางเกิดพายุทำให้ต้องขึ้นฝั่งที่ตำบลคลองท่อม เดินเท้าผ่านเข้ามาอำเภอลำทับ และกระจายไปยังพื้นที่ใกล้เคียงตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยมานานนับร้อยปี

ประชาชนในตำบลดินแดงนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 98 จึงมีการปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรมทางศาสนาพุทธ อาทิ เทศกาลวันขึ้นปีใหม่ งานสงกรานต์ การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ประเพณีแห่เทียนวันเข้าพรรษา การทอดกฐินประจำปี การทำบุญวันสารทเดือนสิบ ชักพระลอยกระทง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และถ่ายทอดต่อไป

ยุคกาแฟเฟื่องฟู

ภาคใต้ของไทยเป็นพื้นที่ปลูกกาแฟจำนวนมาก มาเมื่อ 50 ปีก่อน โดยการหักร้างถางป่า เพื่อทำไร่กาแฟบ้างก็มีการเสาะแสวงหาพื้นที่ใหม่ๆเพิ่มขึ้นดังเช่น นายมนัส แสนภักดี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดินแดง ให้ข้อมูลว่า เมื่อก่อนพื้นที่ตำบลดินแดงส่วนใหญ่ปกคลุมไปด้วยป่า ต่อมาในปี พ.ศ. 2512 มีชาวบ้านตำบลสี่ขีด อำเภอลิขล จังหวัดนครศรีธรรมราช เข้ามาค้นหาที่ดินที่มีลักษณะเนื้อดินเป็นดินสีแดง เพื่อใช้ในการทำไร่กาแฟ เนื่องจากมีความเชื่อว่าดินสีแดงจะทำให้ผลผลิตกาแฟมีคุณภาพดี จนได้พบดินสีแดงที่ตำบลดินแดง จึงชวนพี่น้องเข้ามาทำการถางป่า เพื่อใช้ปลูกกาแฟ บ้างก็ถางป่าเพื่อขาย โดยราคาที่ดินตอนนั้น ไร่ละ 5 บาท และปี พ.ศ.2516 ขึ้นมาไร่ละ 8 บาท

ทำให้ชาวบ้านเกิดการแย่งชิงทรัพยากรฯ โดยการบุกเบิกป่าเพิ่มมากขึ้น
ไม้ส่วนใหญ่จำพวก ไม้หลุมพ้อ ไม้เคี่ยม ไม้สัก ไม้สน เป็นต้น ก็ถูกตัด
โค่นจำนวนมากเพื่อให้มีพื้นที่ในการทำไร่กาแฟ ในช่วงฤดูฝนจะมีการ
ปลูกพริก มะเขือ เพื่อเป็นรายได้เสริมอีกด้วย จนปี พ.ศ.2523 พล
เอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกได้ออกเอกสารสิทธิ นส.3ก ให้กับ
ชาวบ้านในชุมชนได้มีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ในที่ดิน

จนกระทั่ง พ.ศ. 2533 การทำไร่กาแฟเป็นที่นิยมมาก
โดยเฉพาะสายพันธุ์โรบัสต้า ซึ่งเหมาะกับดินมีลักษณะเป็นดินลูกรังสี
แดง ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงและหน้าดินมีความหนา กาแฟพันธุ์โร
บัสต้าจึงเจริญงอกงามได้ดี และภูมิอากาศเป็นลักษณะอากาศร้อนมี
ความชื้นสูง ทำให้คนตำบลดินแดงหันมาปลูกกาแฟกันทุกหมู่บ้าน ถือ
ได้ว่าเป็นยุครุ่งเรืองของคนตำบลดินแดง วัดได้จากการจ้างงาน คน
อีสานหลังไหลเข้ามาทำงานรับจ้างเก็บเมล็ดกาแฟกันจำนวนมากโดย
ค่าจ้างคิดเป็นถึงละ 7 บาท

จนถึง ปี พ.ศ.2537 เกิดวิกฤตราคากาแฟตกต่ำ ทั้งที่พื้นที่
เพาะปลูกกาแฟไม่ได้เพิ่มขึ้น แต่ผลผลิตกลับเพิ่มขึ้นสูงมาก เนื่องจากมี
การพัฒนาเทคโนโลยีเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ให้สูงขึ้น รวมถึงการพัฒนา
เทคโนโลยีภายหลังการเก็บเกี่ยวที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เกิดการ
แข่งขันทางการตลาด และการกดราคาของพ่อค้าคนกลาง แต่ชาวบ้าน
จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องขายเพื่อให้ได้เงินมาเลี้ยงครอบครัว และจ่ายค่าแรงให้กับ
ลูกจ้างที่ต้องดูแล ทำให้เจ้าของสวนกาแฟประสบปัญหาอย่างรุนแรง
เห็นได้จากการเลิกจ้างงาน ทำให้คนอีสานบางส่วนต้องกลับบ้านเกิด
บางส่วนที่พอจะมีกำลังก็ตั้งรากฐานอยู่อาศัยที่นั่นต่อไป เพื่อเป็นการ

แก้ปัญหาาราคาเมล็ดกาแฟตกต่ำรัฐบาลจึงมีโครงการจัดสรรโคต้ารับซื้อเมล็ดกาแฟในราคาระดับโลกกรัมละ 37 บาท จากเดิมอยู่ที่กิโลกรัมละ 25 บาท เพื่อช่วยเหลือชาวเกษตรกร ในทางกลับกันเกิดการแย่งชิงระหว่างชาวสวนกับพ่อค้าคนกลาง เป็นที่มาของการคอร์รัปชั่นระหว่างนายทุนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบางส่วน ชาวบ้านรู้สึกกดดันจึงรวมตัว ออกสำรวจและรวบรวมข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ ได้จำนวน 98 คน เพื่อยื่นหนังสือต่อสำนักงานเกษตรจังหวัด เพื่อให้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล มีการเข้าพบหน่วยงานหลายครั้ง แต่ปัญหา ก็ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างตรงไปตรงมา ในที่สุดก็ทำให้อาชีพการปลูกกาแฟซบเซาลง

จากกาแฟสู่ยาง ปาล์ม วัฒนปิยะธิดา

หลังจากที่กาแฟ ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของคนดินแดงซบเซาลง จำเป็นต้องค้นหาพืชเศรษฐกิจตัวใหม่มาทดแทนซึ่งในขณะนั้นทั้งปาล์มน้ำมัน และยางพาราราคาดีและเป็นที่ยอมรับกันมากในจังหวัดกระบี่ ดังที่นายเสริม เขียวเข้ม ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง กล่าวว่า **ปัจจุบันพืชเศรษฐกิจตำบลดินแดงส่วนใหญ่จะเป็นปาล์ม และยางพาราบ้านเราเป็นดินแดงปลูกอะไรก็ขึ้นดี โดยปาล์มน้ำมันและยางพาราก็ยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของคนดินแดง แม้ว่าปัจจุบันราคาตกต่ำปริมาณมากก็ตาม แต่ชาวบ้านบางคนก็มีการทำสวนผลไม้ควบคู่กันไปด้วย เช่น กล้วย มะละกอ เป็นต้น**

กุณฑางสังคมของคนดินแดง

นอกจากจะมีธรรมชาติที่สมบูรณ์ ดินดี ไม่เคยประสบปัญหา
การขาดน้ำ มีเขาหินปูน มีถ้ำอันงดงามเป็นแห่งเดียวที่สร้างวัดอยู่ในถ้ำ
ถึง 5 วัด ยังเป็นกำเนิดของพลายพระเศวต ช้างคู่พระบารมีของพระ
มหาจักรีบรมราชกาลที่ 9 ภูเขายังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่โดโลไมต์

นอกจากทุนทางธรรมชาติแล้วยังมีทุนทางสังคม ซึ่งเป็นทุนที่
ชาวบ้านตั้งขึ้นกว่า 20 กลุ่มองค์กร อาทิ กลุ่มผลิตปุ๋ยป่นเม็ดอินทรีย์-
ชีวภาพดินแดง กลุ่มออมทรัพย์บ้านควนยาว กลุ่มแม่บ้านควนยาวเบ
เกอรี่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านปลายทับใหม่ กองทุนสวัสดิการ
ชุมชนตำบลดินแดง กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มเลี้ยงโคตำบลดินแดง กลุ่ม
ผลิตพืชบ้านนาปู กลุ่มเครื่องแกงบ้านเขาโรขาว กลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรงไทย
บ้านดินแดง กลุ่มฟาร์มชุมชนบ้านปลายทับใหม่ กลุ่มที่กล่าวมาทั้งหมด
นี้ถือว่าเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนงานภาคประชาชน ก่อนมีสภา
องค์กรชุมชนตำบลดินแดง

ในปี พ.ศ.2541 ผู้นำชุมชนได้มีโอกาสไปดูงานกลุ่มสัจจะวันละ
บาทของครูชบ ยอดแก้ว จังหวัดสงขลา ภายใต้การสนับสนุนของ
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และนำกลับมาหารือ
ร่วมกันในจังหวัดกระบี่โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดสวัสดิการ
ให้กับพี่น้องประชาชน จึงจัดตั้งกลุ่มขึ้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2542
สมาชิกแรกตั้ง จำนวน 60 คน ปัจจุบัน 1,384 คน เงินกองทุนรวม
จำนวน 2,732,461 บาท โดยมีเป้าหมายเพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก
ส่งเสริมให้สมาชิกเกิดการออม เป็นศูนย์ถ่ายทอดความรู้เรื่องสวัสดิการ

ให้แก่สมาชิกในชุมชน ปลุกจิตสำนึกคนในสังคมให้มีคุณธรรม และส่งเสริมให้ระบบกองทุนต่างๆ จัดสวัสดิการให้กับสมาชิก

ปัจจุบันกองทุนสวัสดิการได้มีการดำเนินกิจกรรมและจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก 13 ประเภท ประกอบด้วย 1) สวัสดิการฌาปนกิจศพ 2) สวัสดิการเสียชีวิต 3) สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล 4) สวัสดิการคลอดบุตร 5) สวัสดิการผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ 6) สวัสดิการคนพิการ 7) สวัสดิการผู้ประสพภัย 8) สวัสดิการผู้สูงอายุ 9) สวัสดิการทุนการศึกษา 10) สวัสดิการที่อยู่อาศัย 11) สวัสดิการส่งเสริมอาชีพ 12) สวัสดิการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และ 13) สวัสดิการอื่นๆตามความเหมาะสม ผู้ที่ได้รับสวัสดิการ จำนวน 515 คน เป็นวงเงินทั้งสิ้น 273,700 บาท ภายใต้การบริหารจัดการโดยคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดินแดง 68 คน

จัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล ให้ชุมชนมีที่ยืนทางการพัฒนา

หลังพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ประกาศใช้ เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2551 โดยมีเจตนารมณ์สำคัญคือ “ชุมชนเป็นสังคมรากฐาน ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่หลากหลาย การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาส่งผลให้ชุมชนอ่อนแอประสบปัญหา เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน”

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จึงได้จัดให้มีเวทีสร้างความเข้าใจ พรบ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ขึ้นทุกจังหวัด

พร้อมกับสร้างพื้นที่นาร่อง โดยภาคใต้ได้มีการจัดเวทีใหญ่ที่จังหวัดสตูล มีผู้แทนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้ง 14 จังหวัด และหนึ่งในนั้นก็ยังมีผู้แทน จังหวัดกระบี่เข้าร่วมเรียนรู้ หลังจากนั้นได้กลับมาตั้งพูดคุยเพื่อจัดตั้ง สภาองค์กรชุมชนตำบลตั้งที่นายเสริม เขียวเข้ม ซึ่งขณะนั้นเป็น ประชาชนคนหนึ่งให้ข้อมูลว่า **“จะต้องเริ่มจากผู้นำ เกิดความ “เชื่อ” เชื่อว่าสภาองค์กรชุมชนตำบลมีความสำคัญสามารถแก้ไขปัญหา ความเดือดร้อน และสร้างความอยู่ดีกินดีของคนในชุมชนได้”** เราใช้เวลาในการสร้างความเชื่อไม่ถึงสองปีกระทั่ง เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 จึงจัดแจ้งจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดงสำเร็จ โดย กลุ่มองค์กรที่เข้าจัดแจ้ง จำนวน 11 กลุ่ม สมาชิกสภาจากผู้แทนกลุ่ม องค์กร และผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 18 คน

ยึดหลักกฎหมายใช้เป็นแนวทางบริหารสภา

หลังได้มีการจัดแจ้งจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดงแล้ว ก็ได้มีความพยายามยึดถือ พรบ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 เป็น แนวทางในการบริหารจัดการ เพื่อให้การดำเนินงานของสภามีระบบ เป็นที่น่าเชื่อถือ 1) สภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง ได้ร่วมกันออก กติกาของสภาตามมาตรา 21 (10) แห่ง พรบ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ประกอบด้วย หมวดที่ 1 บทบาทภารกิจของสภาองค์กรชุมชน ตำบลดินแดง หมวดที่ 2 กำหนดให้สมาชิกสภามาจากตัวแทนกลุ่ม ต่างๆ ทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 4 คน สมาชิกผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน และที่ ปรีक्षा 4 คน โดยผ่านการรับรองคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา 7 หมวดที่ 3 ว่าด้วยการประชุม จัดให้มีการประชุม

ประจำเดือนอย่างน้อยปีละ 4 ครั้ง การประชุมแต่ละครั้งต้องมีสมาชิกเข้าร่วมไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของสมาชิกทั้งหมดถือว่าครบองค์ประชุม

2) สภาพองค์กรชุมชนตำบลดินแดง ให้ความสำคัญกับการประชุมโดยจัดให้มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอทุกเดือนๆละ 1 ครั้ง ซึ่งในระยะหลังจะใช้รูปแบบการประชุมสัญจรไปตามหมู่บ้านต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสรับรู้ปัญหาของแต่ละหมู่บ้านได้อย่างถูกต้อง ที่สำคัญ หากมีวาระที่ต้องแก้ปัญหาอะไรของหมู่บ้านไหนก็จะได้พูดคุยกับผู้เดือดร้อนหรือผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ทำให้สามารถนำข้อมูลข้อเท็จจริงมาวางแผนแก้ปัญหาหรือทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายได้อย่างถูกต้อง และที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งในการประชุมสัญจรแต่ละครั้งไม่มีเพียงสมาชิกสภาเท่านั้นที่เข้าประชุม แต่ยังมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เข้าร่วมประชุมด้วยทุกครั้ง พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมรับฟังการประชุมด้วย

ทุกภาคส่วนรู้สึกว่าเป็นทีมเดียวกันต่างให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีอาจเป็นเพราะบุคคลเหล่านี้ อดีตมาจากจังหวัดเดียวกันครั้งที่มีการบุกเบิกปลูกกาแฟ ดังที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดินแดง พูด “ผม กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นคนบ้านเดียวกัน การทำงานตรงนี้ได้จากการไว้วางใจและยอมรับของพี่น้องในชุมชนที่เลือกเรามา ไม่ว่าจะมีกิจกรรมอะไรที่เกี่ยวกับพี่น้อง ผมพร้อมที่จะช่วยเหลืออย่างเต็มที่เพราะเราทุกคนมีเป้าหมายเดียวกัน แต่ทำงานคนละหน้าที่เท่านั้นเอง”

3) สภาพองค์กรชุมชนตำบลดินแดง ให้ความสำคัญกับการประสานงานทั้งต่อสมาชิกด้วยกันเองและต่อชาวบ้านอย่างเช่น ผู้แทนที่จะไปร่วมประชุมในระดับจังหวัด หรือ ไปประชุมในนามสภากับ

หน่วยงานไหนก็ตาม จะต้องกลับมาถ่ายทอดให้สมาชิกสภาองค์กรชุมชนทุกคนได้รับทราบอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ในการประชุมแต่ละครั้งจะใช้หลากหลายช่องทางในการสื่อสารให้สมาชิกรับทราบก่อนล่วงหน้า เช่น การทำหนังสือเชิญตามปกติ การใช้ช่องทางสื่อออนไลน์ หอกระจายข่าว ดังเช่น นางสาวสุภัชตรา ช่วยสุข เลขาธิการสภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง **“ปกติแล้วสมาชิกสภาทุกคนจะรู้อยู่แล้วว่าต้องมาประชุมกันทุกเดือน แต่เราก็ต้องแจ้งผ่านช่องทางต่างๆให้ทราบ จดหมาย Line เรามีกลุ่มไลน์ของสภา และกลุ่มไลน์ของทุกหมู่บ้าน จึงทำให้ทุกคนไม่พลาดการประชุม”**

ไม่เพียงการสื่อสารก่อนการประชุมเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการนำมติหรือผลการประชุมแจ้งให้ประชาชนในตำบลได้ทราบ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคนหมู่บ้านไหน คนหมู่บ้านอื่นก็จะได้รับทราบด้วย ทำให้สภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดงเป็นที่พึ่งของคนดินแดงได้

4) การจัดทำฐานข้อมูลของคนในตำบล เป็นอีกหนึ่งภารกิจเตรียมความพร้อมของสภาในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ข้อมูลทุนของตำบล ฐานประชากร การประกอบอาชีพ และสภาพปัญหาต่างๆโดยมีการประสานความร่วมมือกับองค์กรบริหารส่วนตำบลในการจัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลร่วมกัน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้นำไปวิเคราะห์สู่การจัดทำแผนพัฒนาประจำปีเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบล

จัดตั้งทางความคิดอีกหนึ่งภารกิจของสภาตำบล

ดังได้กล่าวตอนต้นว่าจุดเริ่มของการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง เพื่อต้องการให้สภาเป็นเวทีกลางที่พี่น้องประชาชนมาร่วมกันนำปัญหาความต้องการมาวางแผนแก้ไขร่วมกัน และร่วมกันทุกภาคีในตำบล ซึ่งการจะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ จะต้องพัฒนาระดับทางความคิดของสมาชิกสภาให้มีความรู้ความเข้าใจการดำเนินงานตามเจตนารมณ์ของสภาองค์กรชุมชน นั่นคือ การสร้างความเข้มแข็งจัดการตนเองได้ โดยสภาได้มีการพัฒนาศักยภาพแกนนำในหลากหลายรูปแบบ เช่นการส่งสมาชิกไปร่วมอบรมในหลักสูตรต่างๆ ที่ขบวนจังหวัด และ พอช.จัดขึ้น แต่ที่สภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดงให้ความสำคัญเป็นอย่างมากคือ การพัฒนาศักยภาพท่ามกลางการปฏิบัติ เช่น การประชุมสัญจร ทำให้สมาชิกเปิดวิสัยทัศน์ได้กว้างขึ้น การร่วมกันจัดทำข้อเสนอและแผนพัฒนาตำบล เป็นต้น และที่ให้ความใส่ใจเป็นพิเศษก็คือการพัฒนาคนรุ่นใหม่เข้ามารับผิดชอบงาน ในด้านต่างๆ เช่น การจัดทำข้อมูล นักสื่อสารชุมชน เป็นต้น ทำให้สภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง มีคนทำงานที่หลากหลายทุกพื้นที่ ทั้งคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่

การจัดทำแผนพัฒนาอีกหนึ่งภารกิจที่สำคัญ

การเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามาตรา 21(4)(5) หรือการจัดทำแผนพัฒนาภาคประชาชนเป็นภารกิจสำคัญของสภาองค์กรชุมชนตำบล ซึ่งคนดินแดงเข้าใจดี และมีความพยายามที่จะเดินไปถึงจุดนั้น โดยที่มีการประชุมสัญจรที่ดี การทำงานร่วมกับ อบต. ทุก

เรื่องอย่างใกล้ชิดที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำฐานข้อมูลร่วมกันเป็น
ต้นทุนสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาของสภาฯ โดยในการจัดทำแผน
ซึ่งมีทั้งสมาชิกสภา อบต.(ในฐานะที่ปรึกษา) และหน่วยงานต่างๆใน
ตำบลมาทำร่วมกัน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์การ
พัฒนา ตลอดจนแผนงานและกิจกรรมโครงการ เพื่อเสนอต่อ อบต. ซึ่ง
ทุกครั้งจะได้รับการตอบสนองจาก อบต.ด้วยดี เป็นแผนพัฒนาที่ไม่ได้
ทำเพื่อตอบตัวชี้วัดแต่เกิดจากความตระหนักและความจำเป็น และเป็น
ปัญหาความต้องการของคนดินแดง

ตามนิสัยคนดินแดง ปกติวิถีเป็นอยู่แบบพี่น้อง หน่วยงานใน
พื้นที่มีความสัมพันธ์อันดี การทำงานที่ผ่านมาถือว่าร่วมกันเป็นอย่างดี
แต่พอมีสภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง ยิ่งทำให้การทำงานมีความ
สะดวกคล่องตัวขึ้น สามารถใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นกลไกในการ
เชื่อมโยงกิจกรรมของกลุ่มองค์กรต่างๆกว่า 30 องค์กร เข้ามาพูดคุย
แลกเปลี่ยน รวมถึงมีหน่วยงานท้องที่ ท้องถิ่นเข้าร่วม มีการประชุมสภา
องค์กรชุมชนตำบล ทุกวันที่ 30 ของเดือน แบบสัญจร เพื่อจะให้สมาชิก
หน่วยงาน ภาคีต่างๆได้ลงพื้นที่ไปเห็นกิจกรรม หรือปัญหาของพี่น้อง
ร่วมกัน ทุกครั้งที่ลงพื้นที่จะกลับมาสรุปผล เพื่อวางแผนงานต่อไป ดังที่
นายเสริม เขียวเข้ม ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง กล่าวว่า
**“สภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง เราคุยกันทุกเรื่องที่ไม่ใช่แค่เรื่อง
สภาฯเพียงอย่างเดียว และเราทำงานร่วมกันกับทุกกลุ่ม”**

วิสัยทัศน์

สภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดงเข้มแข็ง องค์กรชุมชนมีส่วนร่วม เรียนรู้ร่วมกัน ประสานภาคีร่วมพัฒนา ยึดหลักศาสนา สู่วิถีชีวิตแบบ พึ่งพาด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หล่อเลี้ยงด้วยสวัสดิการชุมชน เพื่อ ความอยู่เย็นเป็นสุขของสมาชิกองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืน

พันธกิจ

1. เสริมสร้างและพัฒนากลุ่มองค์กรในชุมชนตำบลดินแดง โดยยึดหลัก ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา
2. ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง เป็นเวทีกลางในการประสานความร่วมมือทุกภาคส่วน
3. ส่งเสริมสนับสนุนและสร้างความร่วมมือกลุ่มองค์กรในชุมชนตำบลดินแดงสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน
4. สร้างวิถีประชาธิปไตยพัฒนาระบบการเมือง ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขยึดหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สร้างความเข้มแข็งของชุมชน สังคม อยู่เย็นเป็นสุข

ยุทธศาสตร์

1. ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและพัฒนาสภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง
2. ยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อ
บูรณาการการพัฒนา
3. ยุทธศาสตร์การเผยแพร่ สื่อ ประชาสัมพันธ์
4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่ดี
5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน
6. ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและพัฒนาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน
7. ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเยาวชนและครอบครัว
8. ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและพัฒนาองค์กรชุมชนสู่ความเข้มแข็ง
อย่างยั่งยืน

เวทีรับฟังความคิดเห็นอีกหนึ่งเครื่องมือ

สู่การแก้ปัญหาของชุมชน

การจัดให้มีการประชุมสภาอย่างต่อเนื่องในรูปแบบ “การประชุมสัญจร” ไม่เพียงทำให้สมาชิกสภามีชีวิตที่กว้างขึ้น สภาเป็นที่รู้จักดีขึ้น ได้ข้อมูลปัญหาไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาประจำปีเท่านั้น แต่ยังได้พบกับปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้น ซึ่งจะต้องได้รับการแก้ไข ปัญหาที่ละเอียดรอบด้านขึ้น มีส่วนร่วมมากขึ้น มีข้อมูลรอบด้านขึ้น โดยในการประชุมสัญจรครั้งหนึ่ง ชาวบ้านในหมู่บ้านได้มีการร้องเรียนกรณีนายทุนจะมีการระเบิดหิน

จากการรับทราบข้อมูลพบว่าภูเขาคู่ในตำบลดินแดง เป็นภูเขาคู่หินปูนมีถ้ำขนาดใหญ่ ซึ่งสามารถสร้างวัดในถ้ำได้ มีความสำคัญต่อระบบนิเวศน์ สภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง หลังจากรับทราบปัญหาแล้วก็นำไปสู่การจัดเวทีรับฟังความเห็นของประชาชนตามมาตรา 21(6) แห่ง พรบ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ซึ่งในการจัดเวทีดังกล่าวได้เชิญทั้งชาวบ้าน อบต. หน่วยงาน และภาคเอกชนร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นบนฐานของการใช้ข้อมูลที่เป็นจริง ซึ่งเวทีดังกล่าวทำให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้เห็นข้อมูลอย่างรอบด้าน โดยทุกคนเห็นควรที่จะรักษาภูเขาคู่ไว้เป็นมรดกของชุมชนและประเทศ ทำให้ปัญหาดังกล่าวคลี่คลายไปในทางที่ดี และได้นำเสนอข้อสรุปหรือความเห็นต่อ อบต. ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจตัดสินใจ โดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลดินแดง บอกว่า “ ปกติผมก็ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการสัมปทานระเบิดหินอยู่แล้ว แต่เวลาที่รับฟังความเห็นที่สภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดงจัดขึ้น ทำให้ผมตัดสินใจได้ง่ายมากขึ้น เพราะเราทำตามกระบวนการทางกฎหมายสภาองค์กรชุมชนตำบลที่นำไปสู่ข้อยุติที่ทุกคนยอมรับ ร่วมกันได้”

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของสภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง

- 1) ปัจจัยสู่ความสำเร็จของสภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง มีอยู่หลายปัจจัยด้วยกัน โดยเริ่มจากการจัดตั้งสภาอย่างเข้าใจ กล่าวคือ เห็นประโยชน์ของการมีสภาองค์กรชุมชนตำบล ในการที่จะใช้เป็นเวทีพูดคุย แก้ปัญหาของชาวบ้านได้

- 2) ถัดมาก็คือมีการบริหารจัดการสภาฯโดยยึดหลักหรือแนวทางของกฎหมาย เช่น มีการจัดทำกติกาของสภาฯเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารหรือแนวทางดำเนินงานสภาฯ มีระบบการบริหารที่ดี มีเทคนิคการประชุมในรูปแบบการประชุมสัญจรที่เอื้อต่อการเข้าถึงข้อมูลและปัญหาของประชาชน
- 3) มีระบบการประสานที่ชัดเจนหลากหลายและเข้าถึงสมาชิกและชาวบ้าน เช่น การใช้สื่อออนไลน์ หอกระจายข่าว ตลอดจนการให้ความสำคัญกับผู้ประสานงานที่จะต้องสื่อสารให้ทั่วถึงและเข้าใจ
- 4) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพแกนนำ หรือการจัดตั้งทางความคิดให้แกนนำหรือสมาชิกสภาฯมีความรู้ความเข้าใจการทำงานตามเจตนารมณ์ของสภาองค์กรชุมชน มีจิตอาสา โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาแกนนำรุ่นใหม่
- 5) มีการวางแผนพัฒนา บนข้อเท็จจริงปัญหาของประชาชน ทำให้สามารถนำปัญหาความต้องการของประชาชนไปแก้ไขได้จริง ทำให้สภาฯเป็นที่พึ่งของชาวบ้านได้จริง
- 6) มีความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกหน่วยงานในตำบล ทำให้ได้รับการสนับสนุนการทำงานจากหน่วยงานเหล่านั้นเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจาก อบต. ทำให้สภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง ไม่เพียงเป็นเวทีกลางของชาวบ้าน เท่านั้น แต่เป็นเวทีกลางที่ชาวบ้านและทุกภาคีมาทำงานร่วมกัน

ได้ เพราะทุกภาคส่วนมีเป้าหมายเดียวกันนั่นคือ การทำงานเพื่อคนดินแดง และประเด็นสำคัญคือทุกคนล้วนเป็นเครือข่ายต่อกันก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความร่วมมือที่ดีต่อกัน

หวังเห็นสิ่งดีๆ เกิดขึ้นกับคนดินแดงในอนาคต

การดำเนินงานที่ผ่านมาสามารถบรรลุเป้าหมายได้หลายประการ เช่น สภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง สามารถเป็นพื้นที่กลางที่ชุมชนและภาคีทุกภาคส่วนใช้เป็นเวทีในการแก้ปัญหาาร่วมกัน เป็นการแก้ปัญหาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยสามารถจัดทำแผนพัฒนาบูรณาการกับแผนพัฒนาท้องถิ่น อบต.ได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสามารถใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาความขัดแย้งกรณีระเบิดหินได้ สภามีแกนนำที่เข้าใจและมีอุดมการณ์ มีแกนนำรุ่นใหม่เกิดขึ้น ฯลฯ

อย่างไรก็ดี ยังมีปัญหาที่ยังต้องดำเนินการต่ออย่างน้อยสองเรื่อง คือ การแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยให้เกิดสิทธิในที่ดินนำไปสู่การสร้างความมั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัยของชุมชนที่ยังไม่มีสิทธิในที่ดิน ซึ่งได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องมีการจัดทำข้อมูลที่ดินรายแปลง จัปพิกัด GPS เพื่อจัดทำข้อเสนอในการแก้ไขปัญหา

อีกประเด็นหนึ่งก็คือ เนื่องจากพืชเศรษฐกิจหลักของคนดินแดง คือ ปาล์มและยางพารา ซึ่งมีราคาผันผวนตลอดเวลา ดังนั้นสภาฯ จึงมีแนวคิดสำคัญในการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนในลักษณะอื่นๆ ให้กับชุมชน เช่น การแปรรูป การทำสวนผลไม้ เกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการ

ดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการแก้ปัญหา
หนี้สินที่เป็นผลมาจากราคาปาล์ม ยางพาราที่ตกต่ำ

เห็นได้ว่ากิจกรรมของตำบลดินแดงเป็นการประสานงานกัน
อย่างต่อเนื่อง สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นสภาของคนทุกคนในตำบล มี
กฎหมายรองรับ เป็นเสมือนหัวใจที่ช่วยเหลือพี่น้องในชุมชนให้มีชีวิต
ความเป็นที่ดีขึ้น คนในชุมชนไม่ใช่เป็นผู้รอคอยการช่วยเหลือแต่เป็น
การชี้ให้เห็นว่า “คนในตำบลเป็นผู้กำหนดความต้องการของตนเองได้”
ตำบลดินแดงมีการทำงานที่มีความต่อเนื่องและมีการพัฒนาต่อยอดงาน
ของสภาอยู่ตลอด เชื่อว่า ถึงแม้ว่าจะขาดคนใดคนหนึ่งไป แต่คนใน
ตำบลดินแดงก็สามารถเดินต่อไปได้อย่างมั่นคง

ผังแสดงความสัมพันธ์ ของการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนตำบลดินแดง

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจอบะ

อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส

ตำบลจอบะเป็น 1 ใน 6 ตำบลของอำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอยิ่งอห่างจากที่ว่าการอำเภอบริเวณ 6 กิโลเมตร ตำบลจอบะมีเนื้อที่ 4.93 ตารางกิโลเมตร หรือ 30,814 ไร่ ตำบลจอบะ มีการแบ่งเขตการบริหารการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน 1,822 ครัวเรือน ประชากรรวม 8,703 คน แบ่งเป็นชาย 4,228 คน หญิง 4,475 คน

ทิศเหนือติดกับพื้นที่ตำบลลุโละบายะ อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส ทิศตะวันออกติดกับพื้นที่ ตำบลยี่งอ อำเภอยิ่งอจังหวัดนราธิวาส ทิศใต้ติดกับพื้นที่ ตำบลมะรือโบตก อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ทิศตะวันตกติดกับพื้นที่ ตำบลสุวาริ อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ทางทิศตะวันตกติดกับเทือกเขาบูโด มีน้ำตกชื่อว่า “น้ำตกซาเบ็ง” เป็นแหล่งน้ำหลักของคนในชุมชน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำสวนยางพาราและสวนผลไม้

“บ้านจอบะ” ก่อตั้งเมื่อ 500 ปี มาแล้ว ในสมัยก่อนจะเต็มไปด้วยป่ามีนกนานาชนิด ชาวบ้านชอบมาดักนกกันที่นี่ โดยใช้กรงดักนกซึ่งมาจากภาษาท้องถิ่นที่เรียกว่า “จือเบาะ” ดังที่นายอับดุลลาเต๊ะจาแจเล่าให้ฟังว่า “เวลาชาวบ้านออกไปทำนาทำสวนจะนำจือเบาะไปด้วย เพื่อดักนกเพราะนกเยอะมากจนเป็นวิถีชีวิตของคนที่นี่”

ต่อมาเพี้ยนมาเป็น “จอบะ” หลังจากนั้นก็ได้มีการตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่
ว่า บ้านจอบะ จนถึงปัจจุบัน .

ก่อนจะมาเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชน

ข้อมูลประชากรในตำบลจอบะ พบว่า ร้อยละ 95 เป็น
เกษตรกร รับจ้างทั่วไป ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อยู่นอกระบบการเข้าถึง
สวัสดิการจากรัฐจะมีอยู่เพียงร้อยละ 5 เท่านั้นที่เป็นราชการและ
ลูกจ้างเอกชนซึ่งเข้าถึงระบบสวัสดิการ ชาวบ้านจึงได้คิดค้นหาวิธีที่จะ
ทำให้เข้าถึงระบบสวัสดิการ โดยการจัดตั้งกองทุนฌาปนกิจขึ้น โดยเก็บ
เงินจากผู้สมัครเป็นสมาชิกรายละ 30 บาท และจากทุกครั้งที่มาชิก
เสียชีวิตโดยสมาชิกรายใดเสียชีวิตก็จะจ่ายเงินฌาปนกิจให้จำนวน
15,000 บาท

จากการที่ชาวบ้านบางคนได้รับเงินจากกองทุนฌาปนกิจนี้เอง
ทำให้ชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนเกิดการเปรียบเทียบจึงได้มีการ
พูดคุยกันเพื่อหาทางออก การเป็นสมาชิกกองทุนฌาปนกิจต้องจ่ายเงิน
สมทบสูงชาวบ้านบางส่วนซึ่งมีฐานะยากจนไม่สามารถจ่ายได้ จึงคิดว่า
น่าจะมีกองทุนสวัสดิการบางอย่างที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ซึ่งใน
ขณะนั้นตำบลจอบะเป็นตำบลหนึ่งที่เข้าร่วมโครงการไทยเข้มแข็งกับ
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ก็ได้รับทราบข้อมูลการสนับสนุน
การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล แกนนำชุมชนจึงเห็นว่าควรที่
จะได้จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลขึ้น เพื่อให้ชุมชนสามารถ
เข้าถึงระบบสวัสดิการอย่างถ้วนหน้า โดยให้ชาวบ้านสมัครใจ ส่วน

ชาวบ้านที่ได้รับงบประมาณในการซ่อมสร้างบ้านตามโครงการไทยเข้มแข็งต้องเป็นสมาชิกกองทุนทุกครอบครัว

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจอบาะ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2552 สมาชิกแรกตั้ง 550 คน เงินกองทุนแรกตั้ง 6,800 บาท เกิดจากการรวมตัวของคนในพื้นที่เริ่มจากชุมชน หมู่บ้าน และตำบล ด้วยความสมัครใจ ที่ประสงค์จะดูแลซึ่งกันและกันตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย บนพื้นฐานของความเอื้ออาทรต่อกัน **“ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี”** ทำให้เกิดสวัสดิการที่สามารถจับต้องได้ ทุกคนเห็นประโยชน์และเรียนรู้ร่วมกันในการสร้างสวัสดิการชุมชน **เพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ ให้ชาวบ้านมีหลักประกันด้านสวัสดิการครอบคลุมทั้งตำบล**

ปัจจุบันกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจอบาะ มีสมาชิก 1,110 คน เงินกองทุนทั้งหมด 2,836,990 บาท โดยมาจากการสมทบของสมาชิกจำนวน 1,620,230 บาท ได้รับการสมทบจากรัฐบาลผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจำนวน 1,087,560 บาท การสมทบจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบต./เทศบาล/อบจ.) จำนวน 60,000 บาท และเงินจากแหล่งอื่นๆ เช่น เงินลงทุนของกองทุน เงินสมทบจากภาคเอกชน เงินบริจาค ค่าธรรมเนียมแรกเข้า จำนวน 69,200 บาท

สวัสดิการที่มากกว่าพื้นฐาน

การจัดสวัสดิการชุมชนของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจอบะนั้น นอกจากการจัดสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ตามที่กองทุนได้เสนอจัดไปแล้ว กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจอบะได้มีการขยายการจัดสวัสดิการให้หลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เช่น สวัสดิการเพื่อการศึกษา สวัสดิการเพื่อการพัฒนาอาชีพ สวัสดิการผู้ด้อยโอกาส/พิการ สวัสดิการผู้ประสบภัยพิบัติ สวัสดิการด้านประเพณีและวัฒนธรรม และสวัสดิการอบรมเยาวชน เป็นต้น

จากสวัสดิการขั้นพื้นฐานไปสู่การจัดสวัสดิการที่หลากหลายขึ้น และเชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านอื่นๆในเชิงพื้นที่นำไปสู่การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจอบะ

ได้มุ่งเน้นด้านศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ของเด็กๆในชุมชน โดยการมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่เรียนดีที่ขาดทุนทรัพย์ ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ต่อเนื่องทุกๆปี

ในการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ผ่านทำให้สมาชิกได้รับสิทธิและประโยชน์ต่างๆตามที่กองทุนได้จัดสวัสดิการให้กับสมาชิก ส่งผลให้เด็กผู้ด้อยโอกาสเข้าถึงสวัสดิการ เกิดการมีส่วนร่วมของคนในตำบล เช่น มีการประชุมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การใช้ข้อมูลจากแผนชุมชนในการตัดสินใจในการจัดการและการจัดสวัสดิการ ทำให้มีการจัดการที่ยืดหยุ่นเหมาะสมกับพื้นที่ เกิดการบูรณาการแผนงานของกองทุนและกลุ่มต่างๆในตำบล

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของกองทุน

1) การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจอบะเขว้าน ใช้หลักการกระจายการบริหารจัดการโดยกรรมการมาจากตัวแทนทุกหมู่บ้าน เป็นบุคคลที่ชาวบ้านนับถือ มีระบบการดูแลสมาชิกส่วนกรรมการ 1 คน ต่อสมาชิกมากกว่า 20 คน เพื่อสามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง และสมาชิกรู้สึกว่างกองทุนเป็นที่พึ่งได้ มีการประชุมคณะกรรมการปีละ 2 ครั้ง ประชุมสมาชิกปีละ 1 ครั้ง และมีการประชุมสัญจรไปตามหมู่บ้านเพื่อได้ทราบปัญหาของสมาชิกแต่ละหมู่บ้าน มีการให้กำลังใจคนทำงานโดยมีการมอบรางวัลกรรมการดีเด่น

2) มีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานพัฒนาต่างๆทั้งในพื้นที่และภายนอก เช่น เชื่อมโยงกับองค์การบริหารส่วนตำบลจอบะเขว้านและภาคี

ต่างๆในตำบล ทำให้ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านสถานที่ในการจัดประชุม สนับสนุนด้านฐานข้อมูล/บุคลากร ประสานกับพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เพื่อสนับสนุนงบประมาณ/รับรองกลุ่มสาธารณะประโยชน์

นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงงานสวัสดิการชุมชนกับงานพัฒนาด้านอื่นๆในตำบล คือ *สภาองค์กรชุมชน* เพื่อร่วมกันสำรวจข้อมูลของประชากรและองค์กรในตำบล เข้าร่วมจัดทำแผนกับองค์การบริหารส่วนตำบลและพัฒนากรอำเภอ *งานด้านที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย* เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนงานอุทยานบูโด-ปาตีและที่อยู่อาศัย *งานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม* ร่วมกันพัฒนาแหล่งน้ำและฝายตามแนวพระราชดำริ *งานด้านเกษตรกรรมยั่งยืน* สนับสนุนปลูกผักสวนครัวและปลูกมะนาวในบ่อซีเมนต์ *งานศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่น* ทำปุ๋ยหมักชีวภาพ *งานด้านสุขภาพ/สาธารณสุข* สำรวจข้อมูลด้านสุขภาพของคนในตำบลร่วมกับ อสม. งานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยการจัดอบรมเยาวชนกลุ่มเสี่ยงและสนับสนุนด้านการกีฬา ควบคู่กับการอบรมด้านศาสนา งานด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม/ประเพณี/ศาสนา ร่วมจัดงานเมาลิตและเทศกาลวันฮารีรายอ งานด้านเยาวชน/ผู้สูงอายุ/ผู้ด้อยโอกาส ประสานงานมอบเงินช่วยเหลือ และงานด้านจิตอาสาถวายเป็นบุญ

3) มีการคิดค้นเทคนิคใหม่ๆ ในการเพิ่มจำนวนสมาชิกให้ครอบคลุมทั้งตำบล โดยกรรมการกองทุนจะมาจากทุกหมู่บ้านซึ่งนอกจากจะมีหน้าที่ดูแลสมาชิกเดิม ดังได้กล่าวมาแล้วยังมีบทบาท

สำคัญในการชักชวนทำความเข้าใจชาวบ้านให้สมัครเข้ามาเป็นสมาชิก นอกจากนี้ยังกำหนดให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการไทยเข้มแข็ง ทุกครอบครัวต้องสมัครเป็นสมาชิกกองทุน เนื่องจากเป็นกลุ่มประชาชนที่ยากจน การเข้าเป็นสมาชิกกองทุนจึงเป็นมาตรการสำคัญในการดูแลสมาชิกกลุ่มนี้ด้านสวัสดิการให้มั่นคงนอกเหนือจากการมีบ้านที่มั่นคง

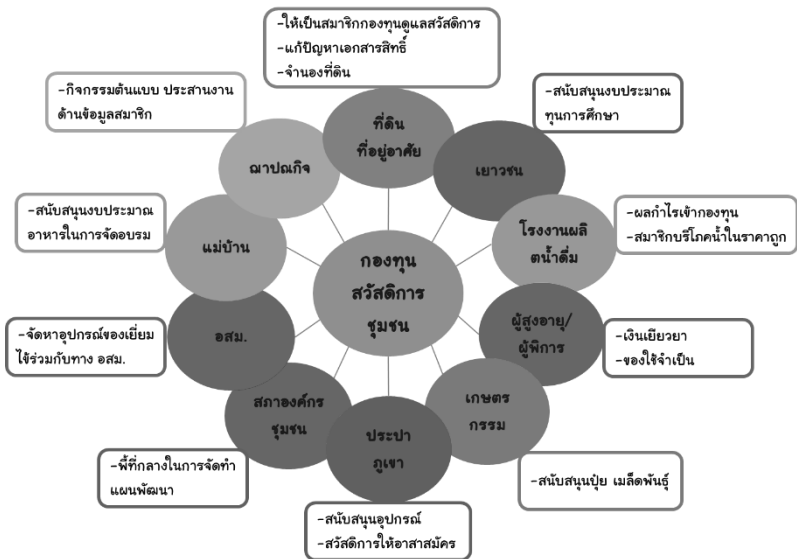
4) มีโครงการหาทุนเพิ่มเติมทำให้กองทุนมีเงินทุนเพิ่มมากขึ้น ในการนำไปจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก เช่น การผลิตน้ำดื่มตราซาเบ็ง วอเตอร์ โดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ การทำแปลงผักปลอดสาร การรับจ้างที่ดินจากสมาชิกที่เดือดร้อน

นายอับดุลลาเต๊ะ จาแฉ เล่าว่า มีสมาชิกบางรายเดือดร้อนเงิน ก็มักจะนำที่ดินไปจำนองกับนายทุน ทำให้ได้รับความเดือดร้อนกองทุน จึงยื่นมือเข้าไปช่วยสมาชิกกลุ่มนี้ โดยสมาชิกสามารถนำที่ดินมาฝากไว้กับกองทุนแล้วให้สมาชิกผ่อนชำระคืนกองทุนตามกำลังความสามารถ ในขณะที่สมาชิกยังสามารถอาศัยทำกินในที่ดินเดิมได้โดยไม่ต้องจัดสรรรายได้บางส่วนเข้าเป็นรายได้ของกองทุน

กองทุนสวัสดิการจอบะกลับรูปแบบสวัสดิการพิเศษที่หลากหลาย

กองทุนสวัสดิการตำบลจอบะกลับไม่เพียงจ่ายสวัสดิการครอบคลุมวงจรชีวิต เกิด แก่ เจ็บ ตาย ปกติเท่านั้นแต่ยังมีวิธีการในการจัดสวัสดิการให้กับชุมชนหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งยังจัดสรรเงินทุนในการช่วยเหลืองานสังคมอันเป็นการจัดสวัสดิการทางอ้อมดังนี้

ผังแสดงการเชื่อมโยงกองทุนสวัสดิการกับกลุ่มองค์กรต่างๆในตำบล

1) ตั้งโรงงานผลิตน้ำดื่ม “น้ำดื่ม ตรา ซาเบ็งวอเตอร์”

นายอับดุลลาเต๊ะ จาแจ รองประธานกองทุนฯ เล่าว่า เนื่องจากในชุมชนมีน้ำตก ฝายพระราชทานของในหลวงและมีที่อยู่ทุกหมู่บ้าน แต่

น้ำนั้นไม่สามารถนำมาอุปโภคบริโภคได้เนื่องจากไม่มีขั้นตอนการกลั่นกรองที่ถูกต้อง ผมได้มีการผลักดันกับองค์การบริหารส่วนตำบลท่าแพนชุมชนกับพัฒนาองค์กรชุมชนนำไปบูรณาการกับแผนพัฒนาจังหวัด และพอดีกับทางพลังงานจังหวัดทำบันทึกความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบล และต้องการหาสมาชิก อสปน. และจัดเวทีให้ความรู้หลายอย่าง ต่อมาเมื่อมีโครงการจากกระทรวงพลังงานโดยมีเครื่องกรองน้ำจากประเทศเดนมาร์คมอบให้กับ 3 จังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 16 เครื่อง เริ่มทำโดยพลังงานทดแทนจากแสงอาทิตย์ โดยร่วมลงทุนจากกองทุนสวัสดิการชุมชน 200,000 บาท สมาองค์กรชุมชนกองทุนที่อยู่อาศัย การดำเนินการผลิตต่อวันขวดเล็ก 50 โหล ขวดใหญ่ 100 ขวด ลูกค้าคือคนในชุมชนโดยประโยชน์ของการทำโรงน้ำดื่มเองจะได้ราคาถูกกว่าร้านค้าข้างนอก 2-3 บาท ผลกำไรที่ได้เข้ากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจอบา

2) ผู้สูงอายุ/ผู้พิการ เป็นชมรมของ องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 800 คน ผู้สูงอายุชาย 300 คน หญิง 400 คน และคนพิการ 100 คน โดยกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจอบาจะมีการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุในรูปแบบเงินเหี่ยวยา เช่น ซื้อข้าวสาร ซื้อผ้า นวมให้ แต่ผู้ที่ดูแลหลัก คือ กองสวัสดิการขององค์การบริหารส่วนตำบล

3) เกษตรกรรม มีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 40 % ของพื้นที่ทั้งหมดในตำบล มีการประชุมจัดทำแผนว่าตำบลจอบาจะทำเกษตรกรรมแบบไหน เดิมเป็นพื้นที่นาร้างในปีแรกมีการปลูกข้าว

กระดังงาซึ่งเป็นพันธุ์ที่ใช้น้ำน้อยที่สุด โดยหาเมล็ดพันธุ์จากที่อื่นมา แต่ในปีที่สองเรามีเมล็ดพันธุ์เป็นของเราเอง ในปี 62 มีการดำเนินการประมาณ 400 ไร่ โดยมีหน่วยงานหลายหน่วยงานเข้ามาร่วมวางแผน เช่น เกษตรจังหวัด พัฒนาที่ดินจังหวัด และได้รับงบด้านเศรษฐกิจและทุนชุมชนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) ในปี 2560 นอกจากการปลูกข้าวกระดังงาแล้วยังมีการทำเกษตรปลอดสารพิษ และการปลูกมะนาวในบ่อซีเมนต์ โดยกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสนับสนุนในเรื่องของปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ จัดทำเป็นช่องๆละ 1-2 กิโลกรัมแจกจ่ายให้กับสมาชิก

4) ประปาภูเขา ทุกปีจะมีการพัฒนาฝาย กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลช่วยในเรื่องการขุดลอกคลองและสนับสนุนจัดทำข้าวปลาอาหารให้รับประทาน

5) ที่ดิน/ที่อยู่อาศัย เมื่อปี 2552 ตำบลจอบะเป็นตำบลนำร่อง มีการสำรวจที่อยู่อาศัยที่ไม่มั่นคงและยากจนในตำบลและเสนอไปยังจังหวัด โดยมีข้อแม้ว่าคนที่สมัครเป็นสมาชิกของกองทุนที่อยู่อาศัยจะต้องสมัครเป็นสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลด้วย จำนวนที่ส่งไปซ่อม 232 หลังคาเรือน สร้าง 66 หลังคาเรือน รวมทั้งหมด 298 หลังคาเรือน โดยได้รับงบประมาณโครงการไทยเข้มแข็งจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) ในส่วนของที่ดินกำลังอยู่ในกระบวนการแก้ไขปัญหาที่ดินเทือกเขาบูโด

6) สภาองค์กรชุมชน จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2552 ซึ่งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจอบะเป็นหนึ่งในกลุ่มองค์กรที่ทำงานร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลจอบะ ซึ่งการทำงานของสภาฯ เป็นการนำกลุ่มองค์กรต่างๆ ในตำบลวิเคราะห์ปัญหาของคนในตำบล และหารือแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันกับกลุ่มองค์กรต่างๆ ในตำบล และร่วมกันสำรวจข้อมูลของประชากรและองค์กรในตำบล

7) อสม. ของตำบลจอบะมีทั้งหมด 105 คน ทำหน้าที่เยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง และกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลมีการร่วมมือในการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดซื้อของเยี่ยมไข้

8) กลุ่มแม่บ้าน มีสมาชิกหมู่บ้านละ 20 คน การสนับสนุนงบประมาณหลักมาจากกองการบริหารส่วนตำบล ในส่วนของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนั้นช่วยสมทบงบประมาณในส่วนของอาหารว่างในเวทีการจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ แก่กลุ่มแม่บ้าน

9) ฅาปนกิจ มีการเก็บเงินสมทบทุกครั้งที่มีสมาชิกเสียชีวิต คณะกรรมการบางคนเป็นคณะกรรมการของกองทุนสวัสดิการชุมชนด้วย เป็นการบูรณาการความรู้ ซึ่งเป็นกองทุนที่มีมาก่อนกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล

10) เยาวชน สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม และให้สวัสดิการด้านทุนการศึกษา

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกองทุนจนมาถึงปัจจุบันเกิดเป็นสวัสดิการชุมชนที่มากกว่าพื้นฐาน เกิดการบูรณาการแผนงานของกองทุนและกลุ่มต่างๆในตำบลนั้น ยังเจอปัญหาในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกส่งเงินล่าช้าทำให้เกิดปัญหาภายหลัง สมาชิกบางส่วนยังขาดความเข้าใจในสวัสดิการอย่างแท้จริงคณะกรรมการบางคนไม่เข้าใจในการบริหารกองทุนฯ แต่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจอบะมีแนวทางแก้ไข โดยกาจัดเวทีอบรมให้แก่สมาชิกและคณะกรรมการเพื่อสร้างความเข้าใจให้มากขึ้น และเพื่อสร้างจิตสำนึก ความรับผิดชอบ โดยเชื่อมโยงกับสัจจะของแต่ละคนในด้านศาสนาด้วย

นายนายอับลลาเตะ จาแง ให้ข้อมูลว่าการใช้กลไกกรรมการกองทุนประจำหมู่บ้านซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวบ้านนับถือก็ดี การแบ่งสัดส่วนกรรมการหนึ่งคนดูแลสมาชิก 20 รายก็ดี เป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาความไม่เข้าใจของสมาชิกได้เป็นอย่างดี ส่วนการส่งเงินล่าช้าอันเนื่องมาจากปัญหาด้านสัจจะและการจ่ายครั้งเดียวซึ่งเป็นเงินก้อน ทำให้สมาชิกไม่มีเงินก็แก้ปัญหาโดยการแนะนำให้สมาชิกสะสมเก็บไว้เป็นรายวันมีการส่งเสริมอาชีพเป็นต้น

แผนงานในอนาคต

ถึงแม้ว่ากองทุนสวัสดิการตำบลจอบะ จะประสบความสำเร็จในบางส่วน เช่น มีการประสานงานกับทุกภาคีทั้งในพื้นที่และภายนอกได้เป็นอย่างดี มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก ได้มีการทำ

กิจการต่างๆเพื่อหาเงินเข้ากองทุน ตลอดจนมีการจัดสวัสดิการทางสังคมอย่างต่อเนื่อง แต่ก็มีแผนงานที่จะก้าวไปข้างหน้าหลายแผนงาน อาทิ

1) การขยายฐานสมาชิกให้เพิ่มขึ้นโดยใช้กรรมการระดับหมู่บ้านเป็นกลไกการดำเนินงานที่สำคัญควบคู่ไปกับการสร้างความเข้าใจและอุดมการณ์ของกองทุนให้กับสมาชิก

2) การระดมทุนเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากเงินสมทบปกติของสมาชิก เช่น การขยายตลาดน้ำดื่มให้กว้างขวางขึ้น การทำผักปลอดสารพิษ ตลอดจนการขอรับการสมทบจากหน่วยงานต่างๆ

สภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลคลองใหญ่
: พื้นที่กลาง สร้างการเปลี่ยนระบบคิด
พลิกฟื้นเศรษฐกิจฐานราก”
อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

เทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง มีเนื้อ
ที่โดยประมาณ 32,000 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน ดังนี้
หมู่ที่ 1 บ้านคลองใหญ่ หมู่ที่ 2 บ้านเกาะเรียน หมู่ที่ 3 บ้านท่าเขียด
หมู่ที่ 4 บ้านโหล๊ะบ้า หมู่ที่ 5 บ้านหนองเลน หมู่ที่ 6 บ้านพรุนายขาว
หมู่ที่ 7 บ้านห้วยตอ หมู่ที่ 8 บ้านสายคลอง หมู่ที่ 9 บ้านทุ่งนุ่น และหมู่
ที่ 10 บ้านทุ่งหนกยอ สภาพภูมิประเทศ ส่วนใหญ่เป็นที่พื้นที่ราบ อยู่
ในเขตเทือกเขาบรรทัด มีเขาน้อย เขาจำปา และน้ำตกลาดเตย เป็น

แหล่งต้นน้ำที่สำคัญ มีลำคลองชื่อ “คลองใหญ่” ไหลผ่านพื้นที่ทั้งตำบล ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 70 นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ทำสวนยางพารา รับจ้างกรีดยาง ทำนาพันธุ์ข้าวพื้นเมือง เช่น พันธุ์สังข์หยด พันธุ์เล็บนก หอมไข่มุก ทำสวนผลไม้ เลี้ยงสัตว์ และรับจ้างทั่วไป

ชาวคลองใหญ่ส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน พื้นเพดั้งเดิมเป็นคนจากอำเภอตะโหมดเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ตำบลคลองใหญ่กว่าร้อยปี เริ่มจากคนกลุ่มแรกที่เข้ามาหักร้างถางพง เพื่อหาที่ดินทำกิน จำนวน 6 ครอบครัว ได้แก่ 1) นายไข่น้อย ไพชำนาญ 2) นางหนี แอชวัญ 3) นายหนู คุ่มเคี่ยม 4) นายแดง เคล็ดจำ 5) นายหนูด ช่วยเสริม และ 6) นายล้วน หนองมา และได้แบ่งปันพื้นที่ทำกินแก่คนรุ่นหลังที่ได้เข้ามาอยู่อาศัยในเวลาถัดมา ภายใต้วิถีการดำรงชีวิตอยู่อาศัยร่วมกันภายใต้สองศาสนาพุทธและพุทธอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุข มีสถานที่สำคัญทางศาสนา มัสยิด 6 แห่ง วัด 1 วัด และ สำนักสงฆ์ 1 สำนัก จึงเปรียบได้ว่าชาวตำบลคลองใหญ่เป็นพี่เป็นน้องกันทั้งตำบล

กลุ่มพลังทางสังคมคนคลองใหญ่

ตำบลคลองใหญ่ก็เหมือนกับที่อื่นๆ ในประเทศไทย ที่มีกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดจากการจัดตั้งและสนับสนุนของภาครัฐ เช่น อสม. กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพ กลุ่ม อ.ปพร. กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น และยังไม่มีกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดจากการจัดตั้งของภาคประชาชน จนกระทั่งมีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลคลองใหญ่ขึ้น

นายดรณ พุ่มมาลี ประธานสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบล
คลองใหญ่ เล่าให้ฟังว่า สภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลคลองใหญ่ ได้
มีการจัดตั้งขึ้นในปี 2552 กลุ่มองค์กรที่เข้ามาร่วมจัดตั้งในระยะแรก
เป็นกลุ่มที่มีอยู่เดิมจากการจัดตั้งโดยหน่วยงานในพื้นที่เป็นหลัก อาทิ
กลุ่มอสม. กลุ่มสตรี กลุ่มอปกร. กลุ่มวัฒนธรรม กลุ่มอาสาสมัครเกษตร
หมู่บ้าน ไม่ได้เป็นกลุ่มที่เกิดจากความต้องการหรือปัญหาของคนใน
ชุมชน เรียกได้ว่าเป็นกลุ่มที่หน่วยงานจัดตั้งโดยส่วนใหญ่ ตอนตั้งสภาฯ
ใหม่ๆก็ทำอะไรไม่ถูกเพราะเป็นของใหม่ ยังไม่เข้าใจบทบาทภารกิจ
ของสภาฯ เค้าบอกให้ตั้ง ก็ตั้ง เพื่อจะได้มีสถานะเป็นกลุ่มองค์กรที่
ถูกต้องมีกฎหมายรองรับ แต่เราก็ไม่รู้ว่สภาฯจะช่วยอะไรเราได้บ้าง
จึงพยายามหาความรู้เพิ่มเติมอ่านกฎหมายบ้าง ใครมีประชุมสัมมนาที่
ไหนก็ไปจะได้นำความรู้ประสบการณ์มาพัฒนาสภาองค์กรชุมชนตำบล
แต่ก็ไปไม่ถึงไหนรู้กฎหมายอย่างเดียวก็ไม่ทำให้อะไรดีขึ้น

“ผมมาจับใจความตามเจตนารมณ์ของ พรบ.สภาองค์กรชุมชน
พ.ศ. 2551 ที่ว่า ชุมชนอ่อนแอเพราะการพัฒนาของรัฐที่ผ่านมา ดังนั้น
ถ้าจะทำให้สภาฯเข้มแข็งต้องทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ชุมชนจึงจะ
ลุกขึ้นมามีบทบาทในการกำหนดอนาคตของตนเองได้ เมื่อเป็นดังนี้จึง
ให้ความสำคัญกับพื้นที่หันมาชวนชาวบ้านทำงานตามปัญหาที่เขา
ประสบอยู่” นายดรณ กล่าว

รายได้ไม่พอจ่าย เป็นหนี้ในระบบกันถ้วนหน้า

ปี 2556 เกิดปัญหาเศรษฐกิจราคายางพาราตกต่ำจากกิโลกรัมละ 100 กว่าบาท เหลือเพียง ราคา 3 กิโลกรัมไม่ถึง 100 บาท ได้ส่งผลกระทบต่opakห้องคนคลองใหญ่กันถ้วนหน้า ด้วยสมาชิกสวนใหญ่ร้อยละ 90 ประกอบอาชีพทำสวนยางพาราซึ่งมีสวนของตนเองขนาด 4-5 ไร่ต่อครอบครัว นอกจากนั้นรับจ้างกรีดยาง หรือคนตัดยางหะ และรับจ้างทั่วไป ทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในครอบครัว ไปกู้หนี้ยืมสินนอกระบบ บางคนถูกทวงหนี้ต้องหนีไปซ่อนตัวอยู่ในสวนยาง ยากจนลงเรื่อยๆ เนื่องจากจัดการหนี้สินไม่เป็น ถือเป็นทุกข์หนักของคนที่นี่

นางเบญจมน ไพรพฤกษ์ หรือ ก๊ะเอียด ได้เล่าถึงเหตุการณ์สมัยนั้นให้ฟังว่า ก่อนหน้าที่ยางจะราคาถูก เราหลงกับรายได้ ยางโลเกียบ 200 ไม่รู้จักตนเอง หลงทิศ ไม่รู้จักเพียงพอ ไม่เท่าทันเหตุการณ์ปรับตัวไม่ทันกับความผันผวนที่เข้ามา เราคิดแต่ว่าพรงนี้เราก็กหาเงินได้ชีวิตเรา เศรษฐกิจในชุมชนอยู่กับราคายางพารา ไม่รู้จักการออมวางแผนชีวิตไม่เป็น มีคนบอกว่าหาเช้ากินค่ำ แต่พวกเราสมัยนั้น หาเช้ากินเที่ยง ตอนเย็นกินนอนพัก ไม่ทำอะไรมากกว่ากรีดยาง ได้มาพ้น จ่ายพ้น เรียกได้ว่า “อยู่บาย กินอ้ม นอนอุ่ม ทุนไม่มี หนี้ก็มาก” พอราคายางเริ่มตกต่ำตั้งแต่ปี 2556 จนปี 2557 ราคาตกมากที่สุดกิโลกรัมละ 20 กว่าบาท ตนเองก็กู้หนี้ยืมสินนอกระบบมาใช้จ่ายในครอบครัว กู้มาเพียง 4,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 20 ต่อวัน ที่บ้านรับจ้างกรีดยาง 3 คนได้ค่าแรงวันละ 200 บาท รวม 600 บาท และต้องใช้หนี้ดอกเบี้ยวันละ 500 บาท เมื่อทบต้นทบดอกนานเข้า ก็เพิ่มพูนหนี้หมื่นบาท เมื่อกู้กับเจ้าหนี้ยินยอมแล้ว ก็ไปหาอยู่กับเจ้าหนี้อีกรายเพื่อเอามาใช้หนี้พ้นกัน

เป็นวัฏจักรสมัยนั้นมีเจ้าหน้าที่ตามทวงเก็บ 10 ราย กลับเข้าบ้านได้ก็ต้องหลัง 4 หุ่ม พอตี 1 ก็ต้องรีบออกจากบ้าน หนีหนี้กันแบบที่เรียกว่า “เอาหัวยัดตุ่มไม่ให้หมวกกันน็อคเห็น”

จุดเริ่มต้นการร่วมแก้ไขปัญหาคนในชุมชน

จากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำสู่การเป็นหนี้นอกระบบของสมาชิกในตำบล สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหญ่ จึงได้นำปัญหาที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในตำบลไปปรึกษาหารือกับนายอำเภอตะโหมดในสมัยนั้น เพื่อหาทางคลี่คลายสถานการณ์หนี้นอกระบบของคนในตำบลที่พอกพูนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงได้ตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อร่วมวางแผนการแก้ไขปัญหา โดยมีธนาคารออมสินเข้ามาร่วมด้วย ด้วยสาเหตุสำคัญคือคนจนไม่สามารถเข้าถึงสถาบันการเงินได้โดยนายอำเภอได้มอบหมายให้สภาองค์กรชุมชนดำเนินการรวบรวมข้อมูล คัดกรอง และรับรองผู้เดือดร้อน ที่พร้อมจะปรับโอนหนี้กับธนาคารออมสิน

การแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบในระยะแรกคือการนำเงินที่กู้จากธนาคารออมสินในอัตราร้อยละ 7 ต่อปี ไปปิดหนี้นอกระบบ ซึ่งสามารถช่วยปลดหนี้นอกระบบแก่สมาชิกในขณะนั้นได้ถึง 122 ราย จากสมาชิกที่เป็นหนี้ 600 กว่าคน วงเงินรวม 22 ล้านบาท

เนื่องจากสมาชิกที่ผ่านเกณฑ์การปรับโอนหนี้เพียงร้อยละกว่าคน จากสมาชิกที่เดือดร้อนจำนวนมาก สภาองค์กรชุมชนจึงได้หาทางช่วยเหลือ ประกอบกับทุกคนล้วนแต่มีความจำเป็นและถือเป็นเครือข่ายติดด้วยกันทั้งนั้น จึงหาทางช่วยเหลือสมาชิกรายอื่นด้วยการช่วยเหลือกันเอง เช่น หมู่ 3 มีสมาชิกได้รับการช่วยเหลือสามารถกู้กับธนาคารได้

10 ราย เงินรวม 300,000 บาท หมู่ 3 ก็ ประชุมหารือในที่ประชุมใช้
ข้อตกลงของสมาชิกในหมู่บ้านว่าจะช่วยเหลือเพื่อนคนอื่นที่เดือดร้อน
ได้อย่างไรบ้าง ก็ช่วยแบ่งๆกัน เช่น กรณี กะหญิง ได้รับน้ำใจจากเพื่อน
ในชุมชนแบ่งเงินให้นำมาชำระหนี้ที่สามารถกู้จากธนาคารออมสินใน
ครั้งนั้น จำนวน 30,000 บาท หลังจากได้นำเงินจำนวน 30,000 บาท
ไปชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ ตนก็มีชีวิตที่ดีขึ้นสามารถเก็บเงินได้มากขึ้นเพื่อ
ส่งลูกเรียนหนังสือ และไม่ต้องหลบซ่อนเจ้าหนี้หมวกกันน็อคอีกต่อไป

แปรรูปทุนเป็นโอกาสร่วมกำหนดอนาคต คนคลองใหญ่

หลังจากที่นำเงินจากธนาคารออมสินมาแก้ปัญหาหนี้นอก
ระบบ ทำให้ปัญหานี้สิ้นสุดความรุนแรงลง แต่ไม่นานปัญหาก็กวนแรง
ขึ้นอีก สภาองค์กรชุมชนจึงได้ร่วมกันปรึกษาหารือ หาทางแก้ไข ดังที่
นายตรณ์ พุ่มมาลี ประธานสภาองค์กรชุมชน พูดว่า **“สิ่งสำคัญกว่า
การเป็นหนี้นอกระบบคือ การป้องกันไม่ให้หนี้ซ้ำอีก เราต้องหัน
มาจัดการกับตัวเอง หางานทำ ใช้ทุนที่มีอยู่ในตำบลมาสร้างสรรค์
เป็นงานโดยเอาปัญหาเป็นตัวตั้ง”**

สภาองค์กรชุมชนเลยมีแนวความคิดว่า หากเราสามารถ
รวมกลุ่มพี่น้องเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ สร้างจิตสำนึกให้รู้จัก
ตนเอง รู้จักความพอเพียง ไม่ก่อหนี้เพิ่ม ตัดวัฏจักรหนี้นอกระบบออก
จากชีวิต ก็จะสามารถสร้างความสุข สร้างทุนที่ยั่งยืนให้แก่ชีวิตตนเอง
ได้ จึงร่วมกันกำหนดกำหนดภาพฝันที่ทุกคนอยากเห็น คือ “กินอิ่ม
นอนอุ่น ทุนมี หนี้หมด” โดยการจะไปถึงเป้าหมายได้ จะต้องเดินใน 2
แนวทางคือ

- 1) ต้องเข้าใจปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยต้องปรับระบบคิดใหม่ในการใช้ชีวิตต้องรู้จักวางแผนชีวิต ประหยัดอดออม ไม่ใช่พออย่างราคาดีมีเงินก็ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย แต่พออย่างราคาตกต่ำก็ต้องเป็นหนี้ระบบ ซึ่งแนวทางนี้นอกจากจะปรับระบบคิดให้วางแผนชีวิตให้เป็นแล้วจะต้องมีกองทุนของชุมชนเองให้ชาวบ้านได้หยิบยืมยามจำเป็น
- 2) จะต้องสร้างฐานเศรษฐกิจรายครัวเรือนขึ้นมาโดยไม่ต้องพึ่งพาเฉพาะยางพาราเท่านั้น เพื่อให้ทุกคนรอบครัวมีข้าวกิน มีอาหารข้างบ้านกินได้ตลอดทั้งปี โดยไม่ต้องซื้อหาและอาจมีเหลือใช้นำไปขายสร้างรายได้ เข้าครอบครัวอีกทาง

เป้าหมายและยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าวข้างต้นนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่หลากหลาย
ดังนี้

กองทุนข้าวสาร เนื่องจากสมาชิกในตำบลส่วนใหญ่ตัดยางหวะหรือไม่ก็รับจ้างทั่วไปและไม่ทำอย่างอื่นอีกเลย ข้าว กับข้าว ยาต้องซื้อทุกอย่าง ฯลฯ ทั้งๆที่สิ่งเหล่านี้เราสร้างมันขึ้นมาได้ โดยเฉพาะคนตัดยางหวะ หากวันไหนไม่ได้กรีดยาง ก็จะไม่มีความมาซื้อข้าวกิน จึงคิดตั้งกองทุนข้าวสารขึ้นมา โดยใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นเวทีพูดคุยเริ่มตั้งแต่ปี 2557 โดยชวนคนตัดยางหวะ 6-7 คนมานั่งคุยกัน ถามข้อมูลว่าแต่ละครอบครัวกินข้าววันละเท่าไร เดือนละเท่าไร แล้วเอาข้าวสารจากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง 5 กระสอบมาเป็นกองทุนฯ ให้คนตัดยางยืมไปกินก่อน รวมทั้งมีพระสงฆ์ที่เห็นโครงการ

เอาเงินมาช่วยอีก 10,000 บาท ใครเอาข้าวไปแล้ว เมื่อมีเงินก็เอามาคืน เพื่อหมุนเวียนไปซื้อข้าว”

สภาองค์กรชุมชนจึงได้มีการเสนอแผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิต แก่สมาชิกและได้รับงบประมาณจำนวน 30,000 บาท จากสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนากองทุนเกษตรกร และได้นำเงินมาจัดตั้งกองทุนข้าวสารขึ้น หลังจากนั้นกองทุนฯ จึงเก็บค่าสมาชิกรายละ 50 บาท เพื่อเป็นทุนซื้อข้าวเปลือก มาสี รวมทั้งกองทุนฯ ยังสนับสนุนให้ชาวบ้านในตำบลปลูกข้าวอินทรีย์ ไม่ใช่สารเคมี เพื่อให้ชาวบ้านได้กินข้าวที่ปลอดภัย มีคุณภาพ โดยกองทุนจะรับซื้อข้าวจากสมาชิกในราคา กิโลกรัมละ 18 บาท แล้วจำหน่ายให้กับสมาชิกในราคา 20 บาท ขณะที่ข้างนอกขายในราคา 22 บาท

ชัยวัฒน์ สระทองวี ผู้จัดการกองทุนข้าวสาร เล่าว่า ตนเองทำนาปลูกข้าวอินทรีย์ในเนื้อที่ 10 ไร่ ปีหนึ่งทำได้ 2 ครั้ง ได้ข้าวเปลือกประมาณ 16 ตัน เมื่อมีกองทุนข้าวสารขึ้นมา ตนจึงซื้อเครื่องสีข้าวขนาดเล็ก 2 เครื่องมาสีข้าว และรับจ้างสีข้าวให้กองทุนฯ มีรายได้กิโลกรัมละ 3 บาท สามารถสีข้าวสารได้สูงสุดวันละประมาณ 600 กิโลกรัม กองทุนฯ ขายให้สมาชิกราคา กก.ละ 30 บาท (ขายทั่วไป กก.ละ 40 บาท) สมาชิกสามารถเอาข้าวไปกินได้ก่อน แล้วชำระเงินภายใน 15 วัน “ส่วนผู้ที่ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ คนพิการ จะลดราคาข้าวให้ 50 % นอกจากนี้หากครอบครัวสมาชิกกองทุนฯ รายใดเสียชีวิต กองทุนฯ จะมอบข้าวสารให้ 1 กระสอบ เพื่อนำไปหุงเลี้ยงแขกในงานศพช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายให้สมาชิกกองทุนฯ” ชัยวัฒน์บอก

ปัจจุบันกองทุนข้าวสารมีสมาชิกทั้งหมด 93 ราย (ครอบครัว) มีเงินหมุนเวียนประมาณ 40,000 บาท มีข้าวเปลือกสำรองประมาณ 1 ตัน โดยรับซื้อข้าวเปลือกอินทรีย์จากชาวนาในตำบลคลองใหญ่ ราคา กก.ละ 18 บาท ซึ่งส่วนใหญ่จะปลูกข้าวพันธุ์ขาวไข่มุก เพราะเหมาะกับสภาพพื้นที่ หุงขึ้นหม้อ เมล็ดข้าวนิ่ม ข้าวไม่แข็งตัวเมื่อปล่อยทิ้งไว้

ธนาคารอาหารข้างบ้าน จุดประกายความคิดการจัดตั้งกลุ่มนี้ขึ้นมาก็เพราะเรื่องปากท้อง เมื่อมีข้าวสารกินแล้วก็ต้องมีเรื่องกับข้าว ก็มีหลายกิจกรรมที่ชวนชาวบ้านทำ เมื่อมีข้าวแล้วก็ต้องมีกับข้าวกินด้วย ในปี 2559 จึงทำเรื่อง “ธนาคารอาหารข้างบ้าน” โดยชักชวนให้สมาชิกกองทุนข้าวสารใช้ที่ว่างข้างบ้านหรือสวนยางมาเป็นแปลงปลูกผัก โดยเฉพาะผักพื้นบ้าน เช่น เหยียง มันปู หมุย ดีปลี (พริก) มะเขือ ขมิ้น ฯลฯ ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลในตำบลมีผักพื้นบ้านที่กินได้กว่า 90 ชนิด ภายหลังจึงได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดสร้างโรงเรือนเพื่อปลูกผักอินทรีย์ ขนาด 2 X 12 เมตร จำนวน 7 โรง มีสมาชิกโรงละ 7 คน มีผักสวนครัวต่างๆ เช่น ผักกาด คื่นช่าย โขม ถั่วหนั้ว พริก กะเพรา ฯลฯ โดยสมาชิกช่วยกันปลูกและดูแล ใครขาดเหลือก็มาเก็บเอาไปกิน หากเหลือก็ขายเป็นรายได้ เฉลี่ยต่อโรงประมาณ 1,600-2,000 บาทต่อรอบการเก็บ 30-45 วัน นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เลี้ยงปลา เป็ด ไก่ แบบธรรมชาติ ไม่ใช้สารเคมี เพื่อเป็นแหล่งอาหารของครอบครัวและชุมชน ทำให้แต่ละ

ครอบครัวสามารถลดค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารได้อย่างน้อยวันละ 100-200 บาท หรือเดือนละ 3,000-6,000 บาท

กลุ่มปศุสัตว์ เป็นอีกกลุ่มที่เกิดจากความต้องการของสมาชิกในชุมชนที่มีความสนใจและมีความถนัดในการเลี้ยงสัตว์เพื่อประกอบอาชีพ และเป็นอาหารในครัวเรือน เบญจมาภรณ์ ไพรพฤกษ์ หรือ ก๊ะเอียด เล่าว่า “ตนแยกมาตั้งกลุ่มเลี้ยงสัตว์ หรือกลุ่มปศุสัตว์ เพื่อเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ และเลี้ยงวัวในสวนยาง” พวกเราส่วนใหญ่ทำสวนยางปัญหาทางพารามีมาก เราก็ก้าวร่วมกับเครือข่ายชาวสวนยาง 16 จังหวัดภาคใต้ เพื่อผลักดันแก้ไขกฎหมายทำข้อเสนอเชิงนโยบาย แต่ที่บ้านเราก็ต้องทำ ชาวสวนยางทุกคนต้องกลับบ้าน ทำสวนยางยั่งยืน ในสวนยางต้องมีไม้ยืนต้น มีผัก มีพืชสมุนไพร เลี้ยงสัตว์ ดังนั้น ในสวนยางต้องปลอดสารเคมี สร้างแหล่งอาหารที่มั่นคงให้เรา กลุ่มปศุสัตว์ที่ร่วมกันเลี้ยง เป็ด เลี้ยงไก่ที่บ้าน ตอนนี้มีสมาชิกน้อยกว่าครอบครัว

อย่างไรก็ตามเพื่อให้สมาชิกมีความมั่นคงมากขึ้น แม้จะกินอิ่มนอนอุ่น แล้ว แต่ในบางเวลาก็มีความจำเป็นใช้จ่ายเงินมากขึ้น เช่น เสียค่าเทอมลูก หรือค่าใช้จ่ายจำเป็นในบ้าน ดังนั้นเพื่อให้ชาวบ้านมีแหล่งเงินทุนเป็นของตนเอง จึงได้ตั้งธนาคาร หรือกองทุนชุมชนขึ้น ดังนี้

ธนาคารเครือข่ายคนกรีดยาง นอกจากชาวปลาอาหารแล้ว เครือข่ายคนกรีดยางและชาวสวนยางรายย่อย จ.พัทลุง ยังร่วมกันจัดตั้ง “ธนาคารเครือข่ายคนกรีดยางฯ” ขึ้นในปี 2559 เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกเก็บออมเงินเอาไว้ใช้ ไม่ต้องเสียเวลาไปฝากที่ธนาคารในอำเภอ

แต่ฝากกับธนาคารในชุมชนที่ชาวบ้านจัดตั้งขึ้นมาเอง เปิดให้ฝากเงินเดือนละ 2 ครั้ง ฝากเงินขั้นต่ำคนละ 10 บาท ใครมีมากก็ฝากมาก ฝากตามกำลังของตนเอง ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 93 ราย เงินฝากรวม 30,000 บาท

กองทุนหยิบยืม เริ่มจากเงินที่เหลือจากการทำบุญงานศพ บิดาของดรณในปี 2559 จำนวน 9,000 บาท (รวมกับเงินที่เหลืออีกจำนวนหนึ่งที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) นำมาช่วยชุมชนเรื่องภัยพิบัติ) นำมาเป็นเงินกองทุนเพื่อให้สมาชิกเครือข่ายคนกริดต่างๆ หยิบยืมไปใช้ในยามจำเป็น หรือนำไปปลดหนี้ในระบบรายละไม่เกิน 2,000 บาท โดยไม่มีดอกเบี้ย ชำระคืนภายใน 1 เดือนที่ผ่านมาช่วยเหลือสมาชิกและปลดหนี้ในระบบไปแล้วประมาณ 20 ราย ปัจจุบันมีเงินกองทุนประมาณ 30,000 บาท

กองทุนสวัสดิการแบบพึ่งพา เกิดจากความต้องการช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มต่างๆ ที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการของรัฐโดยเฉพาะกลุ่มผู้พิการ ผู้สูงอายุ ครอบครัวมีบุตรจำนวนมาก 5 คนขึ้นไป ซึ่งจะให้ความช่วยเหลือแบบเร่งด่วนทั้ง เกิด แก่ เจ็บตาย เช่น หากสมาชิกเสียชีวิต กลุ่มก็จะช่วยเหลือ ด้วยการให้ข่าวสาร 1 กระสอบ เพื่อจุนเจือในครอบครัวเบื้องต้นแก่สมาชิก

นอกจากนี้สภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลคลองใหญ่ ยังมีกลุ่มอาชีพอื่นๆ กว่า 10 กลุ่ม เช่น กลุ่มวิสาหกิจน้ำพริกของแม่บ้านมีทั้งน้ำพริกทำมั่ง น้ำพริกเผา กลุ่มขนมพื้นบ้าน ทำยาหมอม(กะละแม) กลุ่ม

นาอินทรีย์ของกลุ่มคนตัดยางหวะ กลุ่มปลูกผักสีเขียว ซึ่งทุกกลุ่มได้จัด
แจ้งเป็นสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหญ่ ทุก 15 วัน จะมาร่วม
ประชุมสภาเพื่อมาแลกเปลี่ยนสถานการณ์ เอาปัญหากลุ่ม ข้อคิดการ
ทำงาน ตลอดจนความสำเร็จ ร่วมออกแนวทางการพัฒนางานต่างๆ มา
ปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่อง

จะเห็นได้ว่า การขับเคลื่อนงานได้นำปัญหาร่วมของชาวบ้าน
มาเป็นตัวตั้ง “รวมทั้งปรับทัศนคติในการใช้ชีวิตของผู้คน ก็สามารถนำ
คนคลองใหญ่จากที่เคยทุกข์ยากจากหนี้้นอกระบบ ไปสู่เป้าหมาย กิน
อิ่ม นอนอุ่น ทุนมี หนี้หมด” ได้ในที่สุด

ก้าวสู่การแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า คนคลองใหญ่ส่วนใหญ่ เป็น
ชาวสวนยาง ทั้งมีสวนยางขนาดเล็กเป็นของตนเอง และเป็นคนรับจ้าง
กรีดยาง ซึ่งตาม พรบ.การยาง ไม่ถือว่าคนรับจ้างกรีดยางเป็นเกษตรกร
อีกทั้งผู้ที่มิที่ดินเป็นของตนเองก็ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ทำให้ผู้มีอาชีพสวน
ยางพาราทั้ง 2 ประเภทไม่สามารถได้รับสวัสดิการจากรัฐ ชาวสวนยาง
ตำบลคลองใหญ่ซึ่งได้ร่วมกับเครือข่ายชาวสวนยาง 16 จังหวัด ผลักดัน
นโยบายในเรื่องนี้ โดยนำเสนอไปหลายช่องทาง

นอกจากนี้เสนอให้มีการแก้ไขระเบียบกฎหมายหารยางแล้ว
ยังมีข้อเสนอเชิงนโยบายอื่นๆ เช่น การปฏิรูปสวนยาง ปฏิรูปการใช้ยาง
สู่การแปรรูปและระบบการตลาด หรือเป็นการปฏิรูปยางทั้งระบบ
นั่นเอง

โดยในด้านของการปฏิรูปสวนยางนั้น มีเป้าหมายสู่การสร้าง
“สวนยางยั่งยืน” โดยไม่เพียงปลูกยางเท่านั้น แต่ในสวนยางจะปลูกพืช

หลากหลาย ทั้งไม้ผล สมุนไพร ผักพื้นบ้าน โดยทำเป็นสวนปลอดสาร ทำให้สามารถเลี้ยงสัตว์ในสวนยางได้ด้วย รวมทั้งมีการทดลองสวนยางแนวใหม่ขึ้นในตำบล เช่น ถ้ามียู 7 ไร่ ปีแรกจะโค่นยาง 1 ไร่ เพื่อปลูกพืชต่างๆ ทำแปลงเกษตรยั่งยืนสร้างรายได้ ปีที่สองก็โค่นอีกหนึ่งไร่ ส่วนหนึ่งไร่แรกที่โค่นพอถึงปีที่สองก็จะปลูกยางใหม่ทดแทน เป็นอย่างนี้เรื่อยๆเมื่อครบ 7 ปี ยางใหม่ก็กรี๊ดได้ เป็นการทำยางที่ผสมผสานกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืน

พัฒนาคมน สร้างทุนในชุมชน อย่างต่อเนื่อง

ดร.ณ์ เล่าถึงแผนงานในการพัฒนาตำบลคลองใหญ่ในอนาคตว่า “ตอนนี้สมาชิกเครือข่ายคนกริดยางและชาวสวนยางรายย่อยๆของเรามีข้าวกิน มีอาหารและผักที่ปลอดภัย มีสุขภาพดีขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ แม้ว่าราคายางจะไม่ดีขึ้น แต่เราก็ยังมีกองทุนต่างๆ และมีเงินเก็บออมเอาไว้ใช้และช่วยเหลือกันในยามจำเป็น

สิ่งสำคัญในการพัฒนาให้กลุ่มองค์กรต่างๆเข้มแข็งในอนาคต คือ การพัฒนาคมน แกนนำ กลุ่มองค์กรชุมชน ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการสร้างนักประกอบการทางสังคม ให้มีจิตสำนึกรักชุมชน รักความพอเพียง พัฒนาคมนรุ่นใหม่ สร้างอุดมการณ์ให้เข้ามาทำงานร่วมกับคนรุ่นแรกเริ่มอย่างต่อเนื่อง ” ตอนนี้เรากินอิ่มและนอนอุ่นแล้ว แต่เป้าหมายต่อไป คือ “ทุนจะต้องมี และหนี้จะต้องลด” ซึ่งทุนในที่นี้หมายถึงทุนทางปัญญา คือใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในตำบลให้เกิดประโยชน์ และคุ้มค่ามากที่สุด เช่น หากมีที่ดินว่างตรงไหนก็จะนำมาสร้างเป็น

ธนาคารอาหาร และจะส่งเสริมการออมเงินให้มากขึ้น เพื่อให้มีเงินกองทุนนำไปส่งเสริมอาชีพและการแปรรูปผลผลิตต่างๆ ในตำบล ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น ไม่ใช่จะรอให้ยางราคาคืนขึ้นเพียงอย่างเดียว และเมื่อมีเงินก็เอาไปปลดหนี้ในระบบ เช่น หนี้ ธ.ก.ส. เป็นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัวและตำบลอย่างครบวงจร

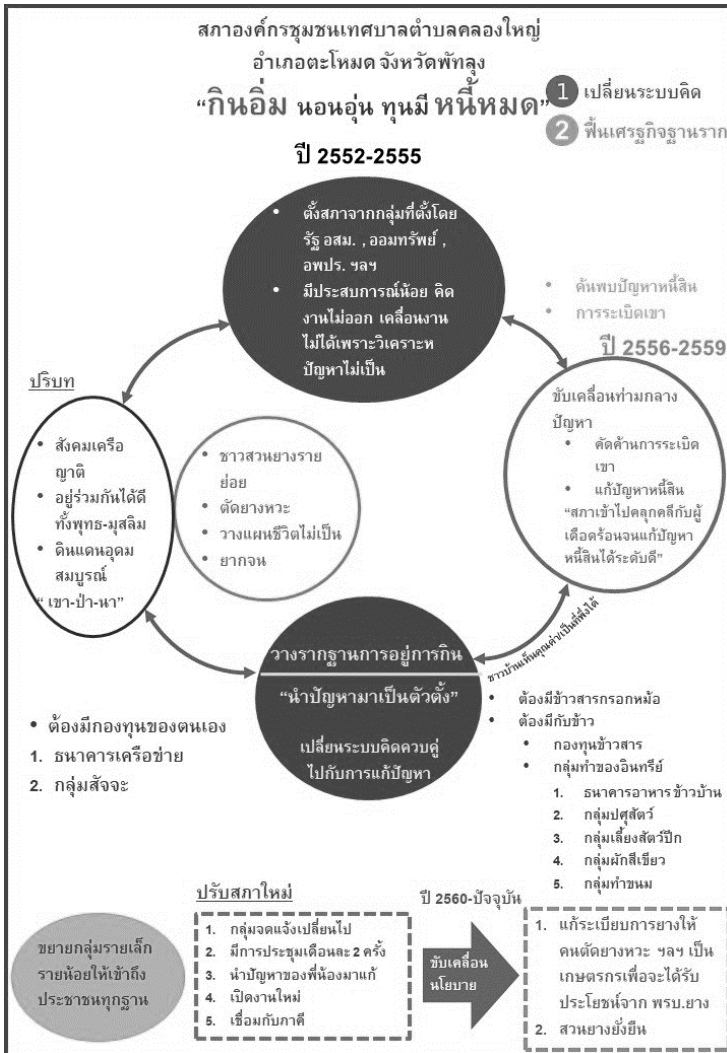
วันนี้สถานการณ์ยางพาราได้เปลี่ยนไปแล้วโดยสิ้นเชิง ประเทศจีนซึ่งเป็นผู้รับซื้อยางพารารายใหญ่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งสงครามการค้าระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาจะทำให้การส่งออกผลิตภัณฑ์จากยางพาราของจีนลดน้อยลง ส่วนอุตสาหกรรมทั่วโลกที่เคยใช้ยางพาราก็นำไปใช้ยางสังเคราะห์ซึ่งมีราคาถูกกว่า ทำให้ตลาดยางดิบตันและราคาไม่มีโอกาสที่จะขึ้นสูงเหมือนในอดีตได้อีก ตำบลคลองใหญ่จึงได้มีการส่งเสริมให้มีการทำสวนยางแนวใหม่เพื่อสร้างความยั่งยืน เช่น ถ้ามีอยู่ 7 ไร่ ปีแรกจะโค่นยาง 1 ไร่ เพื่อปลูกพืชต่างๆ ทำแปลงเกษตรยั่งยืนสร้างรายได้ ปีที่สองก็โค่นอีกหนึ่งไร่ ส่วนหนึ่งไร่แรกที่โค่นพอถึงปีที่สองก็จะปลูกยางใหม่ทดแทน เป็นอย่างนี้เรื่อยๆ เมื่อครบ 7 ปี ยางใหม่ก็กรี๊ดได้ เป็นการทำยางที่ผสมผสานกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ถือเป็นการปรับตัวของเครือข่ายคนกรีดยางรายย่อย ที่จะเปลี่ยนแบบให้ชาวสวนยางในพื้นที่อื่นๆ ได้นำไปปรับใช้ ไม่ต้องพึ่งพิงการปลูกพืชชนิดเดียว แต่ใช้พื้นที่ที่มีอยู่มาสร้างแหล่งอาหารที่หลากหลาย มั่นคงและปลอดภัย แม้ว่าราคายางจะตกต่ำ แต่รายจ่ายในครอบครัวก็จะลดลง และยังมีกองทุนต่างๆ เอาไว้ช่วยเหลือฉุกเฉิน เป็นทางเลือกและทางรอดของเกษตรกรสวนยางในวันนี้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1) “ความสำเร็จของสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองใหญ่ที่เกิดขึ้นได้ในวันนี้ สิ่งสำคัญคือ เราทำงานที่เป็นปัญหาร่วม หรือปัญหาที่แท้จริงของชาวบ้านเอง พวกเราทุกคนในตำบล สมาชิกทุกคนจากกลุ่มต่างๆ ร่วมมือกัน ทำให้สภาเป็นเครื่องมือของคนในตำบล เป็นพื้นที่ของทุกคนที่เข้าใจสนใจปัญหาของสมาชิก ของกลุ่มต่างๆ ปลุกฝังความคิด เราไม่ได้ทำงานแบบสงเคราะห์ แต่เราสร้างแนวคิดให้เกิดการแก้ไขปัญหาแบบมีเป้าหมาย มียุทธศาสตร์และทุกคนมีส่วนร่วม

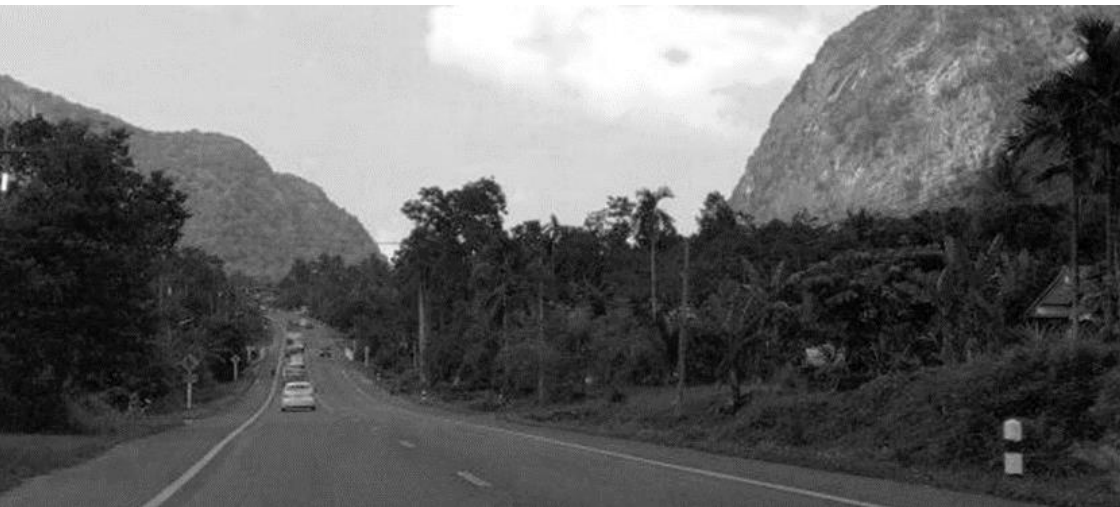
2) มีการปรับเปลี่ยนวิธีคิดของตนเองโดยทุกคนต้องมีการพัฒนาตนเอง เจ้าของปัญหาต้องเป็นคนแก้ไขปัญหด้วยตนเอง

3) และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ เป้าหมายของสภาองค์กรชุมชนตำบลคือการพัฒนาความเข้มแข็งของ ของกลุ่มจดแจ้ง มีใช้การที่สภาองค์กรชุมชนตำบลทำแผนพัฒนาเป็น แต่ที่สำคัญกว่า ก็คือ สภาต้องสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรต่างๆ จากฐานราก แห่ง พรบ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ตามภารกิจของสภาตามมาตรา 21(7) แล้วหนุนเสริมให้เกิดการระเบิดจากภายในชุมชน เพื่อเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการกำหนดอนาคตตนเอง ทำให้คนรู้จักฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาของตนเอง เป็นการพัฒนาจากจุดเริ่มต้นที่สร้างฐานรากให้เข้มแข็ง จนปัจจุบัน ปัญหาปากท้อง ปัญหาหนี้สิน ถูกแก้ไขได้อย่างน่าพอใจและกำลังก้าวไปสู่ชีวิตที่ดีกว่าด้วยแนวทางสวนยางยั่งยืนที่มีทั้งรายได้ความมั่นคงทางอาหารและความสามัคคีของคนในตำบล”

เขาแก้วจัดการตนเอง

ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตำบลเขาแก้วเป็นตำบลหนึ่งในจำนวน 5 ตำบลของอำเภอลานสกา ที่มีที่ตั้งในที่หุบเขา และเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอลานสกา มีสายน้ำสำคัญไหลผ่าน 2 สาย คือคลองเขาแก้วและคลองคันเบ็ด เดิมได้มีการรวมบ้านลานสกาและบ้านเขาแก้วรวมอยู่ด้วยกัน และได้ขึ้นอยู่กับอำเภอร่อนพิบูลย์ เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2454 ยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอเรียกว่ากิ่งอำเภอเขาแก้ว (กิ่งแก้ว) ขึ้นอยู่กับอำเภอเมือง ประกอบด้วย 4 ตำบล ท่าดี กำโลน ชุนทะเล ลานสกา ซึ่งตอนนั้นเขาแก้วยังไม่ได้ยกระดับเป็นตำบล ยังคงรวมอยู่กับ ต.ลานสกา จนกระทั่ง ปี

2539 ได้มีประกาศเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเขาแก้วตามประกาศ
กระทรวงมหาดไทย

ประชาชนส่วนใหญ่ของตำบลเขาแก้ว ประกอบอาชีพ เกษตร
สวนยางพารา สวนผลไม้ อื่นๆกว่า 33,365 ไร่ จากเนื้อที่ทั้งหมด 85.73
ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 42,197 ไร่ ลักษณะพื้นที่จะเป็นภูเขาซึ่ง
อยู่ในเทือกเขานครศรีธรรมราช ในบริเวณนี้มีอุทยานแห่งชาติ อยู่ใน
เขตป่าสงวนแห่งชาติ สลับพื้นที่ราบหุบเขา เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของ
ราษฎร มีคลองธรรมชาติสายหลัก คือ คลองเขาแก้ว ถือว่าเป็นคลองที่
หล่อเลี้ยงผู้คนในตำบล

บ้านเขาแก้ว เป็นชื่อเรียกของหมู่บ้านหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ในหมู่ที่ 2
ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อราว
ประมาณ พ.ศ.2454 (ร.ศ.130) ทางราชการได้ยกฐานะเป็น กิ่งเขาแก้ว
ขึ้นกับอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช โดยใช้นามบ้านเขาแก้วซึ่งได้
เรียกชื่อบ้านนี้มาหลายชั่วอายุคน หลายร้อยปีมาแล้ว

เหตุที่มีชื่อเรียกว่า บ้านเขาแก้ว นั้น มีตำนานเล่าสืบทอดกันมา
ว่า สมัยหนึ่งเมื่อครั้งก่อสร้างพระบรมสารีริกธาตุ จังหวัด
นครศรีธรรมราช มีพระเจ้าศรี ธรรมโศกราชพระองค์หนึ่งซึ่งมาจาก
ลังกาทวีป ได้กรีธาทัพยกกำลังยาตราพลพร้อมนำทรัพย์สินสิ่งของมีค่า
ทั้งหลาย มีจิตศรัทธาเพื่อเอาไปสร้างพระบรม สารีริกธาตุ ขณะที่ยาตรา
ทัพผ่านทางแรมรอนมาตั้งอยู่ที่สถานที่แห่งนั้น มีพญานาคตัวหนึ่งซึ่งอยู่
ในนาคพิภพ ได้มีจิตศรัทธานำเอาแก้วดวงหนึ่งมีแสงรัศมีโชติช่วง เพื่อ
บูชาแก่พระบรมสารีริกธาตุแก้วดวงนี้ได้นำมาไว้อยอดต้นไม้แห่งหนึ่ง
บริเวณเชิงเขา ในขณะนั้นได้มีนายพรานผู้หนึ่งได้ล่าเนื้อมาถวายแก่พระ

เจ้าศรีธรรมโศก ราช นายพรานผู้นั้นชื่อว่าพรานสุริยะ เมื่อได้ตามกวาง
มาที่ซึ่งพญานาคได้นำแก้วมา ไว้พอดีได้ค่าลงนายพรานก็ค้างแรม ณ
คิณนั้นก็ได้เห็นแสงสว่างที่บนต้นไม้ นายพรานก็เห็นแก้วดวงหนึ่งอยู่บน
ต้นไม้ก็นำแก้วดวงนั้นไปถวายพระเจ้าศรีธรรมโศกราช ครั้นต่อมา
สถานที่ตรงนั้นค่อยๆ เป็นเนินสูงขึ้นกลายเป็นเนินเขาก็เลย ถือเอานิมิต
ติดนามเรียกชื่อตรงนั้นว่าเขาแก้วซึ่งยังปรากฏอยู่ทุกวันนี้

เนื่องจากเป็นตำบลพุทธ ที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมและ
ประเพณีท้องถิ่นดั้งเดิมไว้ในหลายๆด้าน ได้แก่ ประเพณีทำบุญให้ทาน
ไฟ ประเพณีวันกตัญญู ประเพณีวันสารทเดือนสิบ ประเพณีวันลอย
กระทง ประเพณีแห่น้ำศักดิ์สิทธิ์ห้วยเทวดานาคราช ประเพณีอาบน้ำ
พ่อท่านคล้ายเขารัง ประเพณีชักพระ วันสำคัญดังกล่าวมักจะมีขึ้น
ประจำปี

ที่ตั้ง/อาณาเขตของตำบล ทิศเหนือจดตำบลกำโลน ม.12 ต.
กำโลน ทิศใต้จดตำบลลานสกา ทิศตะวันออกจดตำบลขุนทะเล ทิศ
ตะวันตกจดตำบลช้างกลาง

สถานที่ท่องเที่ยว น้ำตกกระโรม ถ้าแก้วสุรกันต์ น้ำตกพัง
ทราย ถ้าเหมา จุดอากาศดีที่สุดในประเทศไทย น้ำตกคิริน้อย

จุดเด่นในตำบล มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เป็นป่า
ต้นน้ำ มีเทือกเขาหลวงในแนบคลองศาลขุนน้ำตกกระโรมคลองคันเบ็ด
รวมเป็นคลองเขาแก้ว

วิสัยทัศน์ตำบลเขาแก้ว

เขาแก้วแหล่งเรียนรู้ ชุมชนน่าอยู่

เกษตรกรรมปลอดภัย เศรษฐกิจชุมชนก้าวหน้า

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

การปกครอง มีจำนวนทั้งสิ้น 6 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 5,631 คน เป็นชาย 2,743 คน เป็นหญิง 2,888 คน มี 1,936 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลเขาแก้ว สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2562 จาก <https://www.khaokaew.go.th/general1.php>)

พัฒนาการขององค์กรชุมชนในตำบลเขาแก้ว

ปี 2553 มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขาแก้ว และต่อมา กลุ่มองค์กรต่างๆในพื้นที่ได้รวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล ตามลำดับ คือ

วันที่ 1 กรกฎาคม 2553 มีการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขาแก้ว โดยมีเป้าหมายเพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี รู้จักพึ่งตนเอง มีระบบการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยครอบคลุมทุกหมู่บ้านทุกกลุ่ม มีความมั่นคงในชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย มีจำนวนสมาชิกแรกตั้งจำนวน 278 คน

วันที่ 12 ตุลาคม 2553 มี
การจัดตั้งสภาองค์กร
ชุมชนตำบลครั้งแรก มีกลุ่มที่
จัดตั้งทั้งหมด จำนวน 18
กลุ่ม มาจาก 5 หมู่บ้าน จาก 6
หมู่บ้าน

ปี 2555 มีการจัดทำแผน
ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนกองทุน
สวัสดิการตำบลเขาแก้ว เพื่อ
วางเป้าหมายการขยายสมาชิก
ให้เต็มพื้นที่ สำหรับคนที่ยังไม่มี
สวัสดิการชุมชนโดย มีแผน
ปฏิบัติงานที่สำคัญ คือ

ระยะที่ 1 เพื่อให้ประชาชนในตำบลเขาแก้ว มีคุณภาพชีวิตที่ดี
มีหลักประกันความมั่นคงในชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อยกระดับการ
ดำเนินของกองทุนสวัสดิการชุมชน ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนรวมถึง
การพัฒนางานสวัสดิการให้มีความหลากหลาย และเพื่อสนับสนุนให้
เกิดความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ให้เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงาน
กองทุนสวัสดิการชุมชนรวมถึงงานพัฒนาด้านอื่นๆที่ขบวนการองค์กร
ชุมชนดำเนินการอยู่แล้ว โดยมีเป้าหมายเชิงปริมาณ ประชาชนในตำบล
เขาแก้วที่สนใจและสมัครเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ไม่ต่ำกว่า
ร้อยละ 50 เป้าหมายเชิงคุณภาพ ประชาชนแต่ละหมู่บ้าน เข้าร่วมเป็น
สมาชิก ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ครบทุกหมู่บ้าน

ระยะที่ 2 เพื่อให้ประชาชนในตำบลเขาแก้ว ได้รับการบริการจาก กองทุนสวัสดิการชุมชน อย่างทั่วถึง และเพื่อให้ทุกภาคส่วนในชุมชน เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานกองทุนสวัสดิการชุมชน โดย เป้าหมายเชิงปริมาณ ประชาชนในตำบลเขาแก้ว สมัครเป็นสมาชิกไม่ต่ำกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนประชาชนภายในปี 2560 และ เป้าหมายเชิงคุณภาพ ประชาชนแต่ละหมู่บ้าน สมัครเป็นสมาชิกไม่ต่ำกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนประชาชนภายในปี 2560

ปี 2558 ได้มีการทบทวนสภาองค์กรชุมชนตำบลเขาแก้ว มีการดำเนินงานมาแล้วจนครบวาระการดำรงตำแหน่งของ คณะกรรมการ และมีการทบทวนกลุ่มที่จัดแจ้งกับสภาองค์กรชุมชน โดยมีกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมชุมชนตำบลเขาแก้ว **ประกอบกับในปีนั้นเอง เกษตรชาวสวนที่ปลูกยางพารา ประสบปัญหาเรื่องราคาตกต่ำ มีต้นทุนการผลิตสูง** มีจำนวนผลผลิตและรายได้ต่อวันต่ำ มีพ่อค้าจากภายนอกมารับซื้อในราคาต่ำ คณะทำงานสภาองค์กรชุมชนตำบล ได้มีการประชุมปรึกษาหารือกัน จนมีข้อสรุปว่าน่าจะมีการเชื่อมโยงกองทุนต่างๆในตำบล มาทำกิจกรรมแก้ไขปัญหาร่วมกันของสมาชิก และได้มีการดำเนินการ รวบรวมผลผลิตเศษยางพาราและการบูรณาทุนในชุมชน โดยมีการตั้ง คณะทำงานลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูล ที่กำหนด แล้วนำมาสรุปร่วมกัน คือ จำนวนแปลงที่ปลูกของสมาชิก จำนวน 1,018 แปลง มีรายได้ต่อวัน จำนวน 200-300 บาท ส่วนใหญ่ มีผลผลิตประมาณ 18-20 ก.ก. พ่อค้าที่รับซื้อใน ตำบลมี จำนวน 12 คน มีการรับซื้อเปิดร้านรับซื้อ สวนพ่อค้าเร่และพ่อค้า

ภายนอกที่ตลาดหัวอิฐ ได้มีการทดลองให้สมาชิกรับซื้อทำให้รู้ปัญหาเรื่อง การตักน้ำหนักการชั่งและราคาซื้อจากพ่อค้าทั่วไป ทำให้ขาดทุนเรื่องราคา ยางพาราตกต่ำ ซึ่งเป็นปัญหาระดับชาติ

วันที่ 6 ตุลาคม 2558 ถึงวันที่ 6 มีนาคม 2559 ได้เปิดสถาบัน การเงินชุมชนตำบลเขาแก้ว มีสมาชิก 223 คน ยอดเงินสะสม 385,217 บาท โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องเงินทุนในการประกอบอาชีพเสริม เพื่อแก้ปัญหาด้านอาชีพหนี้สิน และการปรับโครงสร้างหนี้ในระบบ โดยมีการวาดภาพตำบลที่อยากเห็นในอนาคต ที่ทุกคนได้คิดร่วมกัน คือ

1. ตลาดนัดชุมชนเดิมมีการฟื้นฟูและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
2. เห็นการเชื่อมโยงหน่วยงาน/ภาคีในการทำงานร่วมกันให้เกิดความมั่นคง
3. เกิดตลาดกลางชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางการนำผลผลิตภัณฑ์ต่างๆในตำบลมารวมกัน
4. พัฒนาจุดชมวิวกาศาศิเขาสองเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในตำบล

งานสำคัญในพื้นที่ ประกอบด้วย

- 1) ตลาดชุมชนสวนสร้างบุญ
- 2) กองทุนสวัสดิการชุมชน สู่...สถาบันการเงินชุมชน
- 3) ออมต้นไม้ "เติมสีเขียวให้เขาแก้ว"

“สวนสร้างบุญ” ตลาดชุมชนสร้างความยั่งยืนคนเขาแก้ว

ภายใต้สภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศ และการส่งเสริมจากนโยบายรัฐที่มีความพยายามให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจจะเป็นรายได้หลักของประเทศ คนในระดับชุมชน จึงหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น เหตุผลนี้จึงทำให้คนตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช หันมาปลูก “ยางพารา” รวมทั้งพืชเศรษฐกิจอื่นๆ

เป็นอาชีพหลักทั่วทั้งพื้นที่ตำบล?

ในปี 2558 สภาองค์กรชุมชนตำบลเขาแก้ว ได้มีการทบทวนวาระของสภาองค์กรชุมชนตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มีแผนงานการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน โดยจะใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการรับซื้อผลผลิตยางพารา เพื่อเป็นพื้นที่กลางในการสร้างรายได้ให้กับชุมชน ไม่ผ่านนายทุนคนกลาง แต่กลับประสบปัญหาความผันผวนของราคาตลาดภายนอก คนในชุมชนไม่สามารถกำหนดทิศทางเองได้ รวมทั้งส่วนแบ่งทางการตลาดที่เพิ่มสูงขึ้น เป็นผลพวงมาจากการส่งเสริมเชิงนโยบายของรัฐ แต่ไม่มีแผนการจัดการระดับพื้นที่อย่างชัดเจน จึงทำให้การดำเนินงานในครั้งนั้นไม่ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม

สภาองค์กรชุมชนตำบลเขาแก้ว จึงเริ่มมาคิด และกำหนดแนวทางกันใหม่ โดยนำเอาข้อเท็จจริงของชุมชนเป็นที่ตั้ง เมื่อครั้งอดีตมีการนำเอาวาระการแก้ปัญหาจากรายได้หลักมีความยากลำบาก ก็

นำเอา “รายได้รอง” มาวิเคราะห์ วางแผนช่วยแก้ปัญหา จึงเกิดแนวคิดนำของชุมชนที่เหลือนกิน เหลือเก็บมาขาย โดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จง่าย ๆ ว่า “คนเขาแก้ว มีเงินในกระเป๋าเพิ่มขึ้นในลักษณะ *เศษสตางค์*” เพื่อเป็นค่าขนมให้ลูกหลานได้ไปโรงเรียน

ด้วยหลักคิดดังกล่าว ที่ต้องการเปิดพื้นที่เพื่อสร้างตลาดชุมชน สอดคล้องกับ แนวคิดของ นายสุรพล โชติ ซึ่งดำรงตำแหน่งหัวหน้าสำนักงานที่ดินอำเภอลานสกา ในขณะนั้น ต้องการที่จะนำที่ดินริมคลองลานสกาของตนเอง มาใช้เป็นพื้นที่สาธารณะสร้างประโยชน์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้กับชุมชน จึงได้มีการปรึกษาหารือเพื่อวางแผนร่วมกับสภาองค์กรชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำท้องถิ่น และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในเวลาต่อมาและได้เปิดเป็นตลาดชุมชน “สวนสร้างบุญ” ตำบลเขาแก้วขึ้น โดยมีเป้าหมายสำคัญ 3 ประการ คือ

1. เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชนตกต่ำจากพืชหลัก ให้ลูกหลานมีค่าขนมไปโรงเรียน
2. เป็นแหล่งขายผลผลิตชุมชน สร้างอัตลักษณ์ชุมชน และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชน
3. เป็นสถานที่ให้คนเขาแก้ว พบปะ มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน จึงเกิดเป็นตลาดชุมชนดังกล่าว

สภาองค์กรชุมชน ตำบลเขาแก้ว ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ภายใต้โครงการเศรษฐกิจและทุนชุมชนในปี 2559 จำนวน 100,000 บาท และได้รับการสนับสนุน

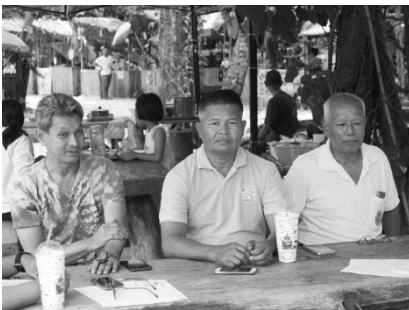
การทำงานจากหน่วยงานต่าง ๆ อาทิ กรมการพัฒนาชุมชน
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สถาบันการเรียนรู้ เพื่อจัดการตนเอง รวมทั้ง

ภาคส่วนต่างๆ ทั้งในและ
นอกพื้นที่ ในการจัดการ
องค์ความรู้ และสร้าง
เครือข่าย

ในช่วงต้นปี 2559
เกิดเหตุการณ์น้ำป่าไหล
หลาก สร้างความเสียหาย
ในพื้นที่ดังกล่าว แต่ชุมชนก็สามารถพลิกฟื้นกลับมาทำกิจกรรมตลาด
ชุมชนได้ โดยมีร้านค้าชุมชนในช่วงแรกเริ่มประมาณ 30 ร้าน ขยายเป็น
50 ถึง 80 ร้านในปัจจุบัน

ตลาดส่วนสร้างบุญมี จุดเชื่อมโยงสำคัญ คือ “ธรรมนูญตลาด”
กฎหมายชุมชนแบบหลวม ๆ ที่คนในชุมชนร่วมกันกำหนด และ
ปรับปรุงกันเอง อาทิ การค้าสินค้าที่ไม่ซ้ำกัน การเน้นอาหารพื้นบ้าน
ท้องถิ่น อาทิ แกงลูกปลา แกงพุงปลา ผักกูด ผักหนาม สะตอ ขนมลา

ทองม้วน ขนมจากน้ำสมุนไพรร
เป็นต้น การแต่งกายให้เน้นตาม
ธรรมชาติ ใส่ผ้าถุง นุ่งผ้าขาวม้า
การจัดการขยะที่ไม่เน้นการใช้
พลาสติก หากมีการใช้ถุงหรือ
แก้วพลาสติก ให้แต่ละร้านมี

พื้นที่จัดเก็บเป็นของตนเอง โดยได้รับความร่วมมือ จาก อบต.เขาแก้ว
ในการเข้ามาจัดการ ใช้ “พริก” หรือ กะลามาพรวัวเป็นภาชนะ รวมทั้ง
การรักษาสิ่งแวดล้อม ร่วมกันในทุกมิติ

ในปัจจุบันตลาดดำเนินกิจกรรมทุกวันเสาร์ มีนักท่องเที่ยวเข้ามา
มาประมาณ 500 คนต่อสัปดาห์ เฉลี่ยสร้างรายได้ประมาณ 2,000 -
3,000 บาทต่อสัปดาห์ ทั้งนี้นอกจากการค้าภายในตลาดชุมชน ชุมชน
ได้มีการทำข้อตกลงร่วมกันในการสร้างระบบบริหารจัดการ อาทิระบบ
ความปลอดภัย การจอดรถของนักท่องเที่ยว ด้วยชุดรักษาความ
ปลอดภัย 2 คน คนละ 400 บาทต่อสัปดาห์ การรักษาความสะอาด
600 บาทต่อสัปดาห์ และอื่น ๆ โดยแม่ค้าที่เข้ามาขายตกลงในการเช่า
ซุ้มขายของเจ้าละ 50 บาท เป็นรายได้กับตลาด ผลกำไรที่เหลือ
นำมาใช้ในกิจกรรม สาธารณะประโยชน์ อาทิ เปิดพื้นที่การแสดง งาน
ศิลปะ ทุนการศึกษา อนุรักษ์พันธุ์ปลา ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถชม
ตลาด และลงเล่นน้ำได้ตามอัธยาศัย

สุดท้ายความสำคัญ
ของ “ตลาดสวนสร้างบุญ”
ไม่ได้อยู่ที่ทำให้เหมือนตลาด
อื่น ๆ แต่มีแนวคิด “เติบโต
ตามธรรมชาติ” แม้ค่าที่มา
ขาย ก็เป็น “ชาวบ้าน
ธรรมดา” เพียงเอาของเหลือ
กิน เหลือใช้มาสร้างรายได้ เป็นการสร้างพลังทางสังคม เป็นกลยุทธ์

สำคัญในการสร้างความสามัคคี เพราะนับวัน “คนจะยิ่งไม่รู้จักกัน” ตามบริบทสังคมทุนนิยม เมื่อสร้างความยั่งยืนได้แล้ว ค่อยขยายผลต่อเรื่องอื่น ๆ ต่อไป อาทิ การท่องเที่ยวเที่ยว ตลาดผลไม้ปลอดสารเคมี (เทศกาลกินมังคุดจากต้น ขายมังคุดออนไลน์) ขนมาจากเตาถ่าน และอื่น ๆ เป็นแผนงานในระยะต่อไป

สถาบันการเงินชุมชน

สถานการณ์เศรษฐกิจโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ส่งผลกระทบให้เศรษฐกิจไทยมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยเฉพาะวิกฤตเศรษฐกิจความผันผวนของราคารายพารา ซึ่งเป็นอาชีพหลักของพี่น้องประชาชนภาคใต้ ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องระบบการเงินภายในครัวเรือน ที่สวนทางการข้าวของที่มีราคาแพงขึ้นในทุกๆ วัน

ตำบลเขาแก้ว ซึ่งอยู่ในอำเภอหลานสัก จังหวัดนครศรีธรรมราช บริบทพื้นที่จะรายล้อมไปด้วยภูเขา จึงเหมาะแก่การทำการเกษตร อาชีพหลักของคนเขาแก้วคือ ปลูกยางพารา รองลงมาคือ ปลูกผลไม้ เช่น เงาะ ลองกอง มังคุด ทุเรียนและพืชผักอื่นๆ ซึ่งเป็นพื้นตามฤดูกาล

จากอาชีพหลักก็สามารถเลี้ยงปากท้องของคนในครอบครัวมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย จนมาถึงยุคช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลกไร้พรมแดน ทำให้การซื้อขายทางการตลาดเริ่มมีการค้าขายแทรกแซง ปัจจัยต่างๆ เริ่มมีผลกระทบกับปัจจัยการซื้อขาย การแข่งขันทางการตลาดก็มากขึ้น จนทำให้มีช่องว่างของผู้เก็งกำไร อย่างพ่อค้าคนกลางเข้ามามีบทบาทในการซื้อขายมากขึ้น ยางพาราซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของไทย จึงเป็นที่น่าสนใจของบุคคลเหล่านี้ ทำให้เห็นยุคการเปลี่ยนที่สำคัญของพี่น้องเขาแก้ว ดังนี้

ช่วงปี พ.ศ. 2550-2552 ราคายางพาราจะขึ้นบางลงบ้าง กิโลกรัมละ 70-80 บาท แต่ก็ยังไม่กระทบกับเกษตรกรมาก

ในช่วงปี พ.ศ. 2553-2554 ราคายางพาราพุ่งสูงขึ้น กิโลกรัมละ 120-130 บาท เกษตรกรเริ่มมีกำลังซื้อที่มากขึ้น จะเห็นว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงของพี่น้องเกษตรกร คือ ถอยรถป้ายแดง โคนสวนผลไม้ ปลูกลูกยางพารา ตันกล้ายางพารามีราคาแพงมาก คนในชุมชนมีกำลังจ่ายมากซื้อของฟุ่มเฟือย เช่น ซื้อเครื่องประดับ เป็นต้น

ในช่วงปี พ.ศ. 2555-2558 ราคายางพาราดกตัวอย่างรวดเร็ว เหลือกิโลกรัมละ 40-50 บาท พี่น้องเริ่มมีภาระหนักขึ้น มีหนี้สิน เอาทรัพย์สินไปจำนำ จำนองที่ดิน ค่าใช้ชีพิตเคียง ทำให้มีโจรชุกชุม ขโมยข้าวของของชาวบ้านเพื่อนำไปขายมาใช้หนี้ เป็นต้น

จากวิกฤตดังกล่าวทำให้การดำเนินชีวิตของพี่น้องเกษตรกรมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ ทำให้ความคล่องตัวทางการเงินลดน้อยลง จนเกิดภาระหนี้สินจำนวนมาก ครอบครัวบางครอบครัวจำเป็นต้องกู้เงินนอกระบบมาเพื่อใช้จ่ายในเรื่องที่จำเป็น เช่น ค่าเทอมบุตร ค่ารถ

ค่าน้ำค่าไฟ และอื่นๆ ส่งผลเกิดภาวะความเครียดและพญญกับปัญหาในเรื่องที่แก้ม้แตกกับสถานการณ์ยงพาราที่ม่สามารถกำหนดทิศทางราคาได้ จากปัญหาดังกล่าวขบวนองค์กรชุมชนตำบลเขาแก้วเล็งเห็นความสำคัญของพี่น้องในการแก้ไขปัญหาร่องปากท้องเกษตรกรชาวสวนยงพารา จึงใช้เวทีกลางสภาองค์กรชุมชนตำบลเขาแก้ว ร่วมกำหนดทิศทางในการหาทางออกร่วมกัน

ที่มาการก่อเกิด “สถาบันการเงิน”

และพัฒนากองงานพัฒนาตำบลเขาแก้ว

จากการขับเคลื่อนงานของขบวนองค์กรชุมชนตำบลเขาแก้วผ่านเวทีกลางสภาองค์กรชุมชนตำบล เพื่อที่จะกำหนดแนวทาง/ทิศทางการทำงานร่วม ได้มีวิวัฒนาการการทำงาน ดังนี้

ปี 2553 :- เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2553 ก่อเกิด กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขาแก้ว ที่ทำการ 299 ม.4 ถ.กระโรม ต.เขาแก้ว อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช จำนวนสมาชิกแรกเข้า 278 คน สมาชิกสะสมถึงปัจจุบัน 3,609 คน จากประชากรในตำบล 3,768 คน ประธานนายสาโรจน์ สินธุ์ มีคณะกรรมการ จำนวน 33 คน สมาชิกประกอบด้วย บุคคลทั่วไป จำนวน 2,212 คน เด็กและเยาวชน 822 คน ผู้สูงอายุ 509 คน ผู้ด้อยโอกาส 21 คน และผู้พิการ 45 คน ซึ่งสมาชิกมีการกระจายทั้ง 6 หมู่บ้าน จำนวนเงินแรกเข้า 16,958 บาท ปัจจุบันจำนวนกองทุน 2,017,451.35 บาท (ณ 30 กันยายน 2562) วัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีรู้จักพึ่งตนเอง

2. เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนร่วมกันจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยครอบคลุมบุคคลทุกกลุ่ม

3. เพื่อให้คนในชุมชนมีหลักประกันความมั่นคงในชีวิตตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต

4. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีการไว้วางใจของคนในชุมชน และร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การจัดสวัสดิการมี 11 ประเภท คือ 1) สวัสดิการเด็กแรกเกิด/คลอดบุตร 2) สวัสดิการเจ็บป่วย/รักษาพยาบาล 3) สวัสดิการผู้สูงอายุ 4) สวัสดิการกรณีเสียชีวิต 5) สวัสดิการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับงานศพ 6) สวัสดิการคนด้อยโอกาส/พิการ 7) สวัสดิการเพื่อการศึกษา 8) สวัสดิการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ 9) สวัสดิการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ 10) สวัสดิการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 11) สวัสดิการอื่นๆ

ปี 2558 :- เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2558 การขับเคลื่อนงานของภาคประชาชนตำบลเขาแก้วมีการดำเนินการในเรื่องของการ**ทบทวนสภาองค์กรชุมชนตำบลเขาแก้ว** หลังจากที่มีสภาองค์กรชุมชนได้มีการครบวาระตามกฎหมาย พรบ.สภาองค์กรชุมชน 2551

สภาองค์กรชุมชนตำบลเขาแก้ว ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ขับเคลื่อนโครงการเศรษฐกิจและทุนชุมชน จึงได้เปิดเวทีวิเคราะห์ศักยภาพของตำบล โดยการใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ คือ แผนที่ทำมือ วิเคราะห์ปัญหา-อุปสรรค ความต้องการ แนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมชุมชน

จากการวิเคราะห์ของ
ตัวแทนผู้เข้าร่วมทุกหมู่บ้านของ
ตำบลเขาแก้ว พบว่า เกษตร
ชาวสวนที่ปลูกยางพารา ประสบ
ปัญหาเรื่องราคาตกต่ำ มีต้นทุน
การผลิตสูง มีจำนวนผลผลิตและ
รายได้ต่อวันต่ำ มีพ่อค้าจาก
ภายนอกมารับซื้อในราคาต่ำ
คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน
ตำบล ได้มีการประชุมปรึกษาหา
หรือกัน จนมีข้อสรุปว่าน่าจะมีการ

เชื่อมโยงกองทุนต่างๆ ในตำบลมาทำกิจกรรมแก้ไขปัญหาร่วมกันของ
สมาชิก และได้มีการดำเนินการรวบรวมผลผลิตเศษยางพาราและการบูรณา
ทุนในชุมชน โดยมีการตั้งคณะทำงานลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูล ที่กำหนด แล้ว
นัดมาสรุปร่วมกัน คือจำนวนแปลงที่ปลูกของสมาชิก จำนวน 1,018 แปลง
มีรายได้ต่อวัน จำนวน 200-300 บาท ส่วนใหญ่ มีผลผลิตประมาณ 18-20
ก.ก. พ่อค้าที่รับซื้อในตำบลมี จำนวน 12 คน มีการรับซื้อเปิดร้านรับซื้อ
สวนพ่อค้าเร่และพ่อค้าภายนอกที่ตลาดหัวอิฐ ได้มีการทดลองให้สมาชิกรับ
ซื้อทำให้รู้ปัญหาเรื่องการตัดน้ำหนักการชั่งและราคาซื้อจากพ่อค้าทั่วไป ทำ
ให้ขาดทุนเรื่องราคารายางพาราตกต่ำ ซึ่งเป็นปัญหาระดับชาติ ชาวบ้านมี
หนี้สินจำนวนมาก เนื่องจากนายทุนข้างนอกมาปล่อยกู้ดอกเบี้ยวันต่อวัน
และเป็นอัตราดอกเบี้ยที่สูง (หมวกเหล็ก) จึงเป็นเหตุให้ชาวตำบลเขาแก้ว
ต้องหาทางออกร่วม

จากการได้ข้อมูล รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ยางราคาไม่ดี มีหนี้สิน ทำให้ต้องออกทำงานนอกบ้าน เพื่อหารายได้เพิ่มมาใช้จ่ายในครอบครัว เมื่อได้ลงชุมชนได้รับรู้ปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน คือเรื่องเงินทุนในการประกอบอาชีพเสริม เช่น ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชระยะสั้น ข้าวโพด แตงกวา ผักบุ้ง ผักกาด

จากปัญหาดังกล่าว เป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องเงินทุนในการประกอบอาชีพเสริม เพื่อแก้ปัญหาด้านอาชีพหนี้สิน และการปรับโครงสร้างหนี้ในระบบ โดยมีการวาดภาพตำบลที่อยากเห็นในอนาคต ที่ทุกคนได้คิดร่วมกัน คือ

1. ตลาดนัดชุมชนเดิมมีการฟื้นฟูและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
2. เห็นการเชื่อมโยงหน่วยงาน/ภาคีในการทำงานร่วมกันให้เกิดความมั่นคง
3. เกิดตลาดกลางชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางการนำผลผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในตำบลมารวมกัน
4. พัฒนาจุดชุมวิวอากาศดีเขาธงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในตำบล

ในปีเดียวกัน เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2558 มีการเปิดป้ายเขาแก้ว “ตำบลสวัสดิการสู่ตำบลจัดการตนเอง” โดยรองผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช นายศิริพัฒ พัฒกุล เป็นผู้เปิดงาน เพื่อประชาสัมพันธ์งานสวัสดิการชุมชนให้ทุกคนได้รับทราบและเพื่อเปิดรับความร่วมมือกับทุกภาคส่วน

การขับเคลื่อนงานของ “สถาบันการเงินชุมชนตำบลเขาแก้ว”

ก่อเกิดเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2558 ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 474 คน จำนวนเงินรวม 3,350,000 บาท (ณ พ.ค. 62) และมีคณะกรรมการบริหารสถาบันการเงินชุมชนตำบลเขาแก้ว จำนวน 21 คน ตามโครงสร้างดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

1. ส่งเสริมให้สมาชิกมีความขยัน ประหยัด มีกิจกรรมการออมเงินในรูปแบบฝากพิเศษและฝากสะสม รายเดือน เพื่อรองรับสังคมสูงวัย
2. เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกรวมกลุ่ม เพื่อสร้างอาชีพ
3. เพื่อบูรณาการทุนในชุมชน เป็นแหล่งทุนหมุนเวียนในการกระตุ้นเศรษฐกิจของสมาชิก
4. เพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ และคนทำงาน
5. เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
6. เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวคิดชุมชนจัดการตนเอง

กระบวนการทำงาน

สถาบันการเงินชุมชนตำบลเขาแก้ว มีกระบวนการทำงานดังนี้

1.จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ของแต่ละครัวเรือน หมู่บ้าน
ละ 10 ครัวเรือน เพื่อนำมาวิเคราะห์ทางการเงิน (ปี 2559 ได้
งบประมาณต่อยอดจาก พอช.)

2.เชื่อมโยงองค์กร ภาคีเครือข่ายในตำบล คือ กองทุน
สวัสดิการชุมชนตำบล สหกรณ์เครดิตยูเนียน กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

3.วางแผน กำหนดทิศทางการทำงานของสถาบันการเงิน
ชุมชนตำบลเขาแก้ว

4.บุคคลใดที่จะเป็นสมาชิกสถาบันฯ ต้องสมาชิกกองทุน
สวัสดิการชุมชนก่อน (ถ้าไม่สมัครจะเป็นสมาชิกสถาบันฯ ไม่ได้)

5.ให้มีการจัดเก็บเงินทุกวันที่ 6 ของทุกเดือน เมื่อมีการ
ดำเนินการเสร็จแล้วในแต่ละครั้งให้สรุปรายรับรายจ่ายของสถาบัน
การเงินชุมชน

6.มีการประชุมคณะทำงานทุกเดือน (ชุดสภาองค์กรชุมชน
ตำบล เพื่อรายงานงานประเด็นที่ขับเคลื่อนของตำบลร่วมกัน

ปัญหา/อุปสรรค ของสถาบันการเงิน

- 1.สมาชิกส่งแล้วไม่คืน จำนวน 4 ราย
- 2.สมาชิกไม่เข้าใจหลักเกณฑ์ของสถาบันฯ

จุดเด่น

1. สมาชิกมีสิทธิเท่ากับกรรมการทุกประการ
2. สร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบพี่น้อง
3. สร้างธรรมาภิบาลขององค์กร

สมาชิกสามารถตรวจสอบได้

4. กรรมการทุกคนสามารถทำงานแทนที่กันได้
5. มีการแลกเปลี่ยนการทำงานร่วมกัน
6. กรณีสมาชิกไม่ส่งเงิน ให้มาแจ้งให้กรรมการรับรู้
และหาทางออกร่วมกันได้

การเชื่อมโยงองค์กรเครือข่ายในตำบล ให้เป็นสถาบันการเงินตำบล
เขาแก้ว มีเครือข่าย ประกอบด้วย

สิ่งที่ต้องทำต่อของสถาบันการเงินชุมชน

- 1.ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส/ผู้พิการในชุมชน
- 2.สร้างที่ทำการเป็นของตนเอง
- 3.อนาคตต้องสร้างระบบการเงินที่สอดคล้องกับ IT

ความภาคภูมิใจของสถาบันการเงินชุมชน

- 1.ได้ช่วยเหลือชาวบ้าน/การส่งเงินกู้เน้นส่งตามกำลังของ
สมาชิก

2. มีการรู้ข้อมูลเท่ากันของกรรการและสมาชิก/สร้างความ
เสมอภาค/ไว้ใจซึ่งกันและกัน

3. สร้างเยาวชนมาเรียนรู้งาน

4. สมาชิกมีการไว้ใจคณะกรรมการ

5. มีการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วนทั้ง ท้องที่ ท้องถิ่น
สถาบันการศึกษา และองค์กรเครือข่ายชุมชน

ออมตันไ้ เต็มสี่สิยวไ้ขาแแก้ว เพื่อเป็นบ้านาญชีวิต

“เชื่อว่าการปลูกต้นไม้ธรรมชาติจะกลับคืนมา” นายวิเชียร
กองโล่ คณะกรรมการกลุ่มออมตันไ้ตำบลเขาแแก้ว เล่าให้ฟังว่า
ย้อนกลับไปปี พ.ศ. 2531 เกิดอุทกภัยทางธรรมชาติครั้งใหญ่ จากพายุ
ที่พัดกระหน่ำ เป็นเหตุให้เกิดน้ำป่าไหลหลากจากเทือกเขาหลวง ไหล
ลงสู่หมู่บ้านคีรีวงผ่านเขาพนมและลานสกา ทำให้ได้รับผลกระทบเป็น
วงกว้าง คลองสายหลักที่เคยไหลผ่าน ถูกดินโคลนกลบจนมิด พื้นที่ดิน
ที่เป็นที่ตั้งหมู่บ้าน โรงเรียน และวัด กลายเป็นเส้นทางไหลของน้ำ จน
เกิดเป็นคลองขนาดใหญ่ ส่งผลทำให้พืชสวนชาวบ้านเสียหายจำนวน
มาก บทเรียนของภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นครั้งนั้น ตำบลเขาแแก้วที่ได้รับ
ผลกระทบ ได้ประสบปัญหาตามมา คือ สภาพอากาศแปรปรวน ฝนมา
ผิดฤดู ไม่มีฝนป่าช้บน้ำ มาปี พ.ศ. 2558 หลังจากทีประสบภัยแล้ง
อย่างรุนแรง น้ำในลำคลองแห้งขอด ทำให้พื้นที่เกษตรกรรม สวน
ยางพารา และสวนผลไม้เจอปัญหาขาดแคลนน้ำอย่างหนักพืชสวนล้ม
ตาย เนื่องมาจากฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานานกว่าสองเดือน ชาวบ้านไม่มี

น้ำประปาใช้ ต้องซื้อน้ำในการอุปโภคและบริโภค ด้วยสาเหตุนี้เอง จึงเกิดแนวความคิดที่ว่า “เต็มสี่เขียวให้เขาแก้ว”

นายสาโรจน์ สินธุ ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขาแก้ว ในปี พ.ศ. 2559 เมื่อศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร มีโครงการฝายมีชีวิต แต่การก่อสร้างได้ขวางกั้นคลองเขาแก้ว บริเวณทำนน้ำสี่กั๊ก ซึ่งถือเป็นคลองต้นน้ำของอำเภอลานสกา อำเภอยะพรางแล้วไหลลงสู่อำเภopakphang ทำให้น้ำไม่เพียงพอในการใช้ทางการเกษตรกรรม ตัวแทนชาวบ้าน เรียกร้องว่า คลองเขาแก้ว ได้มีฝายส่งน้ำของกรมชลประทานอยู่แล้ว และที่ผ่านมาได้ใช้น้ำจากฝายดังกล่าว แต่หลังจากที่มีการก่อสร้างฝายมีชีวิตเหนือขึ้นไปจากฝายส่งน้ำ ทำให้ฝายมีชีวิตกักเก็บน้ำไว้จำนวนมาก จนน้ำที่ไหล

ลงมาด้านล่างที่ชาวบ้านเคยใช้ประโยชน์ และส่งผลให้พืชสวนยืนต้นตายเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะกับพื้นที่หมู่ที่ 6 บ้านอ่าวไธโร ซึ่งมีพื้นที่ 13,023 ไร่ เป็นพื้นที่ภูเขา ซึ่งอยู่ในเทือกเขานครศรีธรรมราช ในบริเวณนี้มีอุทยานแห่งชาติ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของชาวบ้าน มีคลองธรรมชาติสายหลัก คือคลองเขาแก้ว ซึ่งเริ่มต้นจากน้ำตกกะโรมไหลผ่าน หมู่ที่ 4, หมู่ที่ 6, หมู่ที่ 3, หมู่ที่ 2, หมู่ที่ 1 ของตำบลเขาแก้ว

ต่อมาในปี พ.ศ. 2560 จุดเริ่มการต่อยอดแนวความคิดการก่อตั้งกองทุนต้นไม้ “เต็มสี่เขียวให้เขาแก้ว” เริ่มจากการออมต้นไม้ปลະ

1,000 ต้น ในการปลูกคนละต้น ต้นไม้ที่ปลูกส่วนใหญ่จะเป็น จำปา ทอง ประดู่ อินทนิล สักทอง เป็นต้น โดยให้สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขาแก้ว ที่มีสมาชิกครอบคลุมทั้ง 6 หมู่บ้าน ประมาณ 4,000 กว่าคน ด้วยแรงบันดาลใจของผู้ที่มีอายุที่มากขึ้น ทำงานไม่ไหว อนาคตยามแก่ชราใครจะดูแล จะหวังพึ่งลูกหลานก็ยาก ซึ่งปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่มีลูกก็น้อยและไปทำงานต่างถิ่นหรือในเมือง ทำให้มีปัญหาเรื่องคนดูแล และรายได้ที่จะเข้ามาจุนเจือครอบครัวที่เป็นทุนในการดำรงชีพประจำวัน

จากแนวความคิดดังกล่าวได้นำมาหารือ ชี้แจงทำความเข้าใจ กับคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล เพื่อให้เกิดการยอมรับ ซึ่งใช้เวลาพอสมควร และนำเข้าไปประชุมเพื่อจัดทำโครงการ “ออมต้นไม้” เพื่อขออนุมัติงบประมาณในการจัดซื้อต้นไม้ โดยยึดหลักการ ประกอบด้วย 1) ความจำเป็นต้องใช้ไม้ในการสร้างบ้าน โดยไม่ต้องซื้อ 2) ปลูกเพื่อขาย เป็นรายได้ให้กับครัวเรือน ปีละ 1,000 ต้นๆ ละ 10 บาท จำนวน 10,000 บาท โดยเป้าหมายขับเคลื่อนระยะเวลา 5 ปี ให้ได้ 5,000 ต้น ซึ่งต้นไม้ที่ใช้ปลูกได้ซื้อมาจากสมาชิกกองทุนฯ เป็นผู้เพาะขาย เป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับสมาชิกอีกทาง

การติดตามหลังแจกพันธุ์ไม้ให้ปลูก

ได้มีระบบการติดตามผ่านการประชุมประจำเดือนระดับตำบล โดยมีผู้แทนจากทุกหมู่บ้านเข้าร่วม ระยะเวลา 5 ปีจนกว่าต้นไม้จะเติบโต ช่วงแรกต้นไม้ที่เติบโตไปแล้วกว่า 800 ต้น และชาวบ้านที่เป็นสมาชิกกองทุนต้นไม้ ที่มาสมัครเป็นสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนตำบลเขาแก้ว ซึ่งจัดตั้งโดยกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล บูรณาการร่วมกับ

สภาองค์กรชุมชนตำบลเขาแก้ว จัดทำแผนการออมต้นไม้ สมาชิกสามารถนำต้นไม้มาเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ยืมได้ โดยคิดจากวงรอบต้นไม้ 1 เซนติเมตร เท่ากับ 100 บาท ภายใต้ระเบียบของกลุ่มกรณีที่คุณไม่สามารถส่งเงินได้ตามที่ตกลง ทางคณะกรรมการจะทำการยึดต้นไม้เป็นของกลุ่มทันที

พอกิน พออยู่ พอใช้ พอรับเหิน

“การปลูกป่าถ้าจะให้ชาวบ้านเห็นประโยชน์และได้ใช้ประโยชน์ เขาก็จะรักษาประโยชน์ เขาจะไม่ทำลาย และใครมาทำลาย เขาก็ปกป้องไว้ ให้ใช้วิธีปลูกไม้สามอย่าง แต่มีประโยชน์สี่อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กิน ไม้เศรษฐกิจ โดยปลูกรับซับน้ำและปลูกอดช่วงไหล่ตามร่องห้วย โดยรับน้ำฝนอย่างเดียว ประโยชน์ที่สี่คือ ได้ระบบอนุรักษ์ดิน และน้ำสร้างความสมบูรณ์และก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ป่า...” นายวิเชียร กองโล่ กล่าว

เกษตรกรจำนวนหนึ่ง เริ่มปรับเปลี่ยนวิธีคิด ปลูกป่า 3 อย่าง ได้ประโยชน์ 4 อย่าง สร้างมูลค่าต้นไม้ที่ปลูกทำให้เป็นทรัพย์ เพื่อออมทรัพย์และใช้แก้ปัญหาความยากจน

วิธีดำเนินการ

1. การจัดแบ่งที่ดินทำกินเพื่อใช้ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง จากพื้นที่ทำกินอยู่เดิม ที่เป็นพื้นที่สวนไร่นาหรือนา แบ่งพื้นที่ออกมา ร้อยละ 30-50 โดยมีรูปแบบการจัดแบ่ง 3 รูปแบบ ดังนี้

1) จัดแบ่งโดยใช้พื้นที่รอบแนวเขตพื้นที่ทำกิน ปลูกในพื้นที่ร้อยละ 30-50 ตามแนวเขตแดนพื้นที่ทำกิน

2) จัดแบ่งออกมาชัดเจนเป็นส่วน ปลุกในพื้นที่ร้อยละ 30-50 โดยจัดส่วนอยู่ด้านหนึ่งของพื้นที่

3) จัดแบ่งเป็นรั้วหรือแถบตามความเหมาะสม

2. การจัดองค์ประกอบ พันธุ์ไม้ตามวัตถุประสงค์ โดยการปลูกพันธุ์ไม้ในพื้นที่ตามความเหมาะสม แต่ให้ได้องค์ประกอบซึ่งให้เกิดความพออยู่ พอกิน พอใช้ ดังนี้

1) ปลูก เพื่อให้เกิดความเพียงพอในด้านพออยู่ เช่น การปลูกต้นไม้สำหรับใช้เนื้อไม้มาปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เช่น ไม้ตะเคียนทอง, สัก, ยางนา, มะฮอกกานี, กระจับปี่, จำปาทอง ฯลฯ

2) ปลูกเพื่อให้เกิดความเพียงพอในด้านการพอกิน เช่น การปลูกต้นไม้สำหรับใช้กิน เป็นอาหาร เป็นยาสมุนไพร เป็นเครื่องดื่ม ตลอดจนพืชที่ปลูกเพื่อการค้าขายผลผลิตเพื่อดำรงชีพ เช่น ไม้ผลต่างๆ ได้แก่ เงาะ, ทุเรียน, มังคุด, ลองกอง, มะม่วง ฯลฯ ไม้ที่ให้ผลผลิตเพื่อขาย เช่น ปาล์ม, มะพร้าว, ยางพารา ฯลฯ

3) ปลูกเพื่อให้เกิดความเพียงพอในด้านการพอใช้ เช่น ปลูกต้นไม้สำหรับใช้สอยในครัวเรือน ใช้พลังงาน ใช้เป็นเครื่องมือต่างๆ ในการประกอบอาชีพ ได้แก่ ไม้ไฟ, หวาย สำหรับจักสานเป็นเครื่องมือ เรือ ของใช้ ฯลฯ ไม้โตเร็วบางชนิดที่ใช้เป็นไม้ฟืน, ถ่าน, ไม้พลังงาน เช่น สับดำ, ปาล์ม ฯลฯ ไม้ทำเครื่องมือการเกษตร ได้แก่ การทำด้าม จอบ, มีด, ขวาน, ทำรถเข็น, โต๊ะ, เก้าอี้, ตู้ ฯลฯ

4) กระบวนการสร้างมูลค่าต้นไม้ เป็นการให้คุณค่าไม้ ให้เป็นมูลค่าเพื่อเกิดการพออยู่ ให้พอรักษาที่ดินทำกินให้อยู่กับเจ้าของ

ผู้ทำกิน ให้เป็นมูลค่าเพื่อการศึกษาเรียนรู้ ในการลดค่าใช้จ่ายจากพืชที่ปลูกไว้บริโภคเอง

องค์ประกอบตามวัตถุประสงค์ ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง “ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามความเหมาะสม” เป็นการจัดโครงสร้าง พันธุ์ไม้ให้มีสภาพใกล้เคียงกับป่า เพื่อเป็นประโยชน์ต่อความสมดุลของระบบนิเวศน์

1) ไม้เรือนยอดชั้นบน ได้แก่ ไม้ที่ปลูกใช้เนื้อไม้ทำที่อยู่อาศัย เช่น ตะเคียนทอง, สัก, ยางนา, สะเดา, จำปาทอง ฯลฯ และไม้ที่ลำต้นสูงและที่ลูกเป็นอาหารได้ เช่น สะตอ, เหมียง, กระท้อน, มะพร้าว, หมาก ฯลฯ

2) ไม้เรือนยอดชั้นกลางส่วนใหญ่เป็นไม้เพื่อการกิน, การขาย, การใช้เป็นอาหารและสมุนไพร เช่น มะม่วง, ขนุน, ชมพู่, มังคุด, ฝรั่ง, ทุเรียน, ลองกอง, ปาล์ม ฯลฯ

3) ไม้ที่ปกคลุมผิวดิน ทั้งที่เป็นอาหาร สมุนไพรและของใช้ เช่น กาแฟ, ผักป่าชนิดต่างๆ เช่น ชะพลู, มะนาว, หวาย, สับดำ ฯลฯ

4) พันธุ์พืชที่ใช้ประโยชน์จากส่วนที่อยู่ใต้ดิน (พืชหัว) เป็นพืชที่ปลูกเพื่อความพอเพียงในด้านการกิน ได้แก่ กลอย, จิง, ข่า, กระชาย, กระเทียม ฯลฯ

ซึ่งกระบวนการปลูกในรูปแบบดังกล่าวจะได้พันธุ์ไม้ที่เกิดป่า 3 อย่าง คือ ป่าเพื่อพออยู่ ป่าเพื่อพอกินและป่าเพื่อพอใช้ และจะได้ประโยชน์เพิ่มในด้านการรักษาสมดุลด้านสิ่งแวดล้อม

“ปลูกต้นไม้-ปลูกรายได้”

เขาแก้วแหล่งเรียนรู้ ชุมชนน่าน้อย เกษตรกรรมปลอดภัย เศรษฐกิจชุมชนก้าวหน้า ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

1. เป็นแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ
3. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
4. การเกษตรกรรมเป็นเกษตรกรรมปลอดภัย
5. ประชาชนสามารถสร้างอาชีพและมีรายได้เพิ่มขึ้น
6. ชุมชนของตำบลเขาแก้วเป็นชุมชนที่น่าน้อย

กลุ่มออมต้นไม้ มีสมาชิกจำนวนกว่า 50 ราย มีสมาชิกกระจาย 6 หมู่บ้านครอบคลุมทั้งตำบล และมีสมาชิกที่ปลูกต้นไม้เดิมอยู่แล้วกว่า 10 ราย ตั้งแต่ปี 2531 เป้าหมายจะปลูกต้นไม้ให้ได้ 5,000 ต้น ในปี 2565 โดยคาดหวังว่าในอนาคตต้นไม้ที่มีขนาดเพียงพอต่อกับกติกาของกลุ่มจะสามารถนำมาเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ของสถาบันการเงิน ตำบลเขาแก้วได้อีกช่องทางหนึ่ง

อุปสรรคในกระบวนการ

1. หลายคนยังไม่เชื่อแนวคิดของการปลูกต้นไม้ เนื่องจากต้องให้เห็นด้วยตาจึงจะเกิดการยอมรับ
2. ต้องใช้ระยะเวลาในการปลูก

หน่วยงานหนุนเสริม

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาแก้ว ได้อนุมัติงบประมาณให้กับ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล สถาบันการเงินชุมชนเขาแก้ว และสภา องค์การชุมชนตำบล จำนวน 30,000 บาท เพื่อใช้ในการดำเนินงานตาม แผนงานภายใต้โครงการปรับปรุงพัฒนาสิ่งแวดล้อมตำบลเขาแก้ว

อนาคต ททรัพย์สินจากต้นไม้ พัฒนาไปสู่ธนาคารต้นไม้ ด้วยหลักการ ของประชาชนสำคัญ 4 ข้อ คือ

ข้อที่ 1 ต้นไม้ที่ประชาชนปลูก ต้องเป็นของประชาชนทั้ง ททรัพย์ และสิทธิ เพราะปัจจุบันรัฐออกกฎหมายละเมิดสิทธิในทรัพย์ ว่า ไม้สัก ไม้ยาง และไม้สัก 15 ชนิด ไม่ว่าขึ้นที่ใด ถือว่าเป็นไม้หวงห้าม

ข้อที่ 2 ต้นไม้ต้องมีมูลค่าเป็นทรัพย์ขณะที่มีชีวิต เพราะใน ปัจจุบันต้นไม้ต้องตายเสียก่อน จึงจะมีมูลค่าโดยต้องโดนตัด แปรรูป ผ่า เผลา อบเสียก่อน จึงจะมีมูลค่า เป็นการเอาเปรียบชีวิตต้นไม้ เอาเปรียบ เจ้าของต้นไม้ เมื่อเทียบกับทรัพย์อย่างอื่น เช่น เหล้าในโกดังเป็นทรัพย์ เครื่องจักรในโรงงานเป็นทรัพย์ รถยนต์วิ่งบนถนนเป็นทรัพย์ เรือร่อง เพลง ท่าเดิน เสียงดนตรี ชุดความรู้ ยังเป็นทรัพย์ได้ โฉนดต้นไม้ที่มีชีวิต ยืนต้นบนแผ่นดินประชาชนจึงเป็นทรัพย์ไม่ได้

ข้อที่ 3 ต้องมีองค์กรบริหารจัดการที่มาจากคนปลูกต้นไม้ เจ้าของต้นไม้ เพื่อจัดการกันเอง เพราะไม่ให้คนอื่นมาจัดการ ซึ่ง หมายถึง เราโดนเอาเปรียบ

ข้อที่ 4 ต้องมีกองทุนส่งเสริม สนับสนุนในกิจการปลูก ดูแล จัดการต้นไม้ โดยกองทุนนี้ต้องเก็บมาจากประชาชน ผู้ปลูกต้นไม้ กิจการค้าไม้ และกิจการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

กว่าสองปีที่ผ่านมากับการเดินทาง “ออมต้นไม้ เติมสีเขียวให้เขาแก้ว” ถึงแม้ว่าจะเพิ่งเริ่มทำเรื่องนี้ไม่นานนัก แต่ย้อนกลับไป จะเห็นว่าชุมชนได้มีการปลูกพืชสวนผสมมายาวนานหลายสิบปี เนื่องจากปัญหาภัยแล้ง แต่นั่นเป็นการทำตามธรรมชาติของคนที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับป่า มาตอนนี้การอมต้นไม้ได้เกิดขึ้นจากคนในชุมชนเขาแก้วที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรฯ พร้อมทั้งจะปกป้องและรักษาป่า จำเป็นที่คนเขาแก้วต้องลุกขึ้นมาสร้างพื้นที่สีเขียวให้เต็มพื้นที่ของตำบลเขาแก้ว สิ่งที่เกิดขึ้นจากการอมต้นไม้ คือ เกิดสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ ประมาณ 50 คน ปลูกต้นไม้แล้วกว่า 800 ต้น เรามีคลองเขาแก้วที่มีน้ำไหลตลอดทั้งปี สวนที่มีต้นไม้หนาแน่นพันธุ์ สามารถสร้างเม็ดเงินจากหลักสิบ เป็นหลักร้อย พัน...แสน โดยใช้เวลาไม่กี่ปี เปลี่ยนต้นไม้ให้เป็นมูลค่า เพื่อสร้างฐานความมั่นคงในชีวิตตอนวัยชรา และเติมสีเขียวให้เขาแก้วได้จริง สิ่งที่เรากำลังทำ จะไม่หยุดเพียง 4-5 ปี แต่เราจะสานต่อให้คนทั้งตำบลเขาแก้ว หันมาเห็นประโยชน์ของการอมต้นไม้ ไม่ใช่ว่าปลูกเพื่อสร้างมูลค่า เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการออม เพื่อสร้างความสมดุลทางธรรมชาติให้คงอยู่กับเรา และลูกหลานของคนเขาแก้วตลอดไป “ต้นไม้” เป็นสินทรัพย์ประเภทหนึ่ง มีราคาสามารถถือครองได้ สามารถใช้เป็นบำนาญยามชรา และเป็นมรดกแก่ลูกหลานต่อไป” วิเชียร กล่าว

บทเรียนจากการขับเคลื่อนงานขบวนองค์กรชุมชนตำบลเขาแก้ว

จากการจัดทำฐานข้อมูลของคนในตำบลเขาแก้วพบว่า รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ยางราคาไม่ดี มีหนี้สิน ทำให้ต้องออกทำงานนอกบ้าน เพื่อหารายได้เพิ่มมาใช้จ่ายในครอบครัว เมื่อได้ลงชุมชนได้รับรู้

ปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน คือเรื่องเงินทุนในการประกอบอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกในตำบล เช่น ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชระยะสั้น ข้าวโพด แตงกวา ผักบุ้ง ผักกาด เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ภาคี องค์การบริหารส่วนตำบลเขาแก้ว กองทุนสวัสดิการชุมชน และกลุ่มที่เข้าร่วม ได้มีมติว่าให้มีสถาบันการเงินชุมชน เพื่อตอบสนองชุมชนเรื่องการแก้ปัญหาด้านหนี้สิน ด้านอาชีพ และกลุ่มอาชีพในตำบล โดยให้กู้ดอกเบี้ยต่ำ สภาองค์กรชุมชนได้ปรึกษาหารือเจ้าหน้าที่ พอช. และเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ตำบล จังหวัด เพื่อให้มีการดำเนินกิจกรรมเชื่อมโยง กลุ่ม องค์กร ในการบูรณาการทุนในชุมชน

ขณะเดียวกันสภาองค์กรชุมชนตำบลก็ได้ มีการประสานกับหน่วยงานในพื้นที่เพื่อหาพื้นที่จัดตั้งตลาดให้แก่คนในตำบลเพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าของสมาชิก นอกจากสมาชิกได้มีอาหารที่ปลอดภัยแล้ว ยังมีรายได้เสริมจากการจำหน่ายสินค้าเกษตรที่เหลือจากการรับประทานในครัวเรือนอีกด้วย อีกทั้งมีการตั้งคณะทำงานประกอบด้วยกรรวมเป็นเครือข่าย เช่น อบต.กองทุนสวัสดิการชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย แพทย์ประจำตำบล อาสาสมัครเกษตร อสม. สารวัตรกำนัน แกนนำชุมชน และมีเครือข่ายเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่เชื่อมโยงระหว่างตำบล เวทีการเรียนรู้ระหว่างพื้นที่ เพื่อสร้างการเรียนรู้แก่คนในตำบลอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับกิจกรรม“ออมต้นไม้” ถึงแม้ว่าจะเพิ่งเริ่มทำเรื่องนี้ไม่นานนัก แต่เป็นการส่งเสริมให้คนในตำบลเกิดจิตสำนึกในการปกป้องและรักษา ได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับป่า สร้างพื้นที่สีเขียวในตำบลเขาแก้วให้เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

1. มีการใช้ข้อมูล และร่วมกันวิเคราะห์เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาของคนในพื้นที่
2. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและให้ความสำคัญของการรวมกลุ่ม
3. มีการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนในทุกกระบวนการจากการทำงานที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ประชาชนเรียนรู้ ทำความเข้าใจ เปลี่ยนวิธีคิด เปลี่ยนพฤติกรรม
4. มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และดำเนินการตามแผนการทำงานที่ทุกคนได้ออกแบบร่วมกัน
5. มีหน่วยงานภาคีหนุนเสริมตามแผนงาน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลเขาแก้ว/ ที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช (ศาลาลานสกา) เกษตรอำเภอลานสกา องค์การการเงินในชุมชน กลุ่มอาชีพ ภูมิปัญญา/ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกัน
6. มีการพัฒนาต่อยอดจากงานที่มีอยู่เดิมในชุมชน เช่น การจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนที่ไม่ร่อเพียงงบประมาณจากส่วนกลาง

7. มีเกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายภายในและนอกพื้นที่ ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภาค ระดับชาติ เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน
8. มีกระบวนการสรุปการทำงาน ติดตามและเรียนรู้เพื่อพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง

จากรูปธรรมความสำเร็จข้างต้นที่กล่าวมา เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ตำบลเขาแก้ว ยังมีกิจกรรมสำคัญที่พี่น้องในชุมชนร่วมกันขับเคลื่อน อาทิ โรงเรียนผู้สูงอายุชีวิตตำบลเขาแก้ว ที่มีการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับกองทุนสวัสดิการชุมชน สภาองค์กรชุมชนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านร้อน เกษตรอำเภอลานสกา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย องค์การบริหารส่วนตำบลแก้วและผู้สูงอายุทั้งตำบล 6 หมู่บ้าน เพื่อช่วยดูแลผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาด้านสุขภาพ ต้องเรียนรู้ดูแลตัวเองในด้านต่างๆ เช่น อาหาร การออกกำลังกาย ตรวจสุขภาพ ที่อยู่อาศัย นันทนาการ เศรษฐกิจ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ ล้วนมาจากความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้องในชุมชนด้วยตัวเองทั้งสิ้น

“การที่ชุมชนจะเข้มแข็งหรือไม่นั้น คงไม่มีสูตรสำเร็จ หรือเครื่องมือใด จะมาบ่งชี้กำหนดได้อย่างชัดเจน แต่ สิ่งสำคัญคือ ชุมชนต้องรู้เป้าหมาย ความต้องการของตนเอง เชื่อมั่นใน พลังชุมชน ว่ามีความสามารถในการ บริหารจัดการชุมชนได้อย่างมีส่วนร่วม สร้างความสัมพันธ์กับภาคี กับ เพื่อน และที่สำคัญต้องมีการนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนจัดการ ความรู้และทุนชุมชนเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนในทุกด้านได้ อย่างยั่งยืน เช่นเดียวกับพี่น้องตำบลเขาแก้วที่กำลังเรียนรู้ และตั้งใจที่จะ พัฒนาความเข้มแข็งของตนเองต่อไป” นายสวาท ชูเจริญ ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลเขาแก้ว กล่าว

พื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ :

พัฒนาคน

พัฒนาชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง

พัฒนาคอนเวิงพื้นที่ ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

ตำบลห้วยไธสง อำเภอเมือง จังหวัดตราด

รพีพงศ์ ยงค์ประดิษฐ์

การพัฒนาคอนเวิงในขบวนองค์กรชุมชน

ปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคอนเวิงในขบวนองค์กรชุมชน คือ ปัจจัยด้านทรัพยากร “คน” คณะพัฒนาบุคลากร การจัดการความรู้ การสื่อสารงานพัฒนา ภาคกรุงเทพฯ ประเมินผลและตะวันออก จึงได้จัดการอบรมคนในขบวนองค์กรชุมชนภาคกรุงเทพฯ ประเมินผลและตะวันออก กำหนดทิศทาง “ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง” โดยออกแบบหลักสูตรในเป้าหมาย “4 เป็น” คือ คิดเป็น เขียนเป็น พูดเป็น ทำเป็น “ขมลินสาม” แกนนำ Influencer หรือที่เรียกว่า “ครู ก.” ผู้แทนจากสภาองค์กรชุมชนตำบลห้วยไธสง จังหวัดตราด หนึ่งในผู้ที่ผ่านเวทีอบรมพัฒนาศักยภาพคนในขบวนองค์กรชุมชนฯ ได้เล่าว่า ตนเองได้เข้าร่วมเวทีพัฒนาศักยภาพคนในขบวนองค์กรชุมชนฯ เป็นครั้งที่สอง ต่อยอดจากปี 2561 โดยปี 2562 เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานในพื้นที่ (Learning by Doing) ผ่านกิจกรรมกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิด ซึ่งมีเนื้อหาการอบรมความแตกต่างจากปีที่ผ่านมา ในช่วงแรกของหลักสูตรการอบรม มองว่า ไม่ได้ได้รับความรู้เพิ่มเติม เป็นสิ่งที่รู้ ที่ทำ

อยู่เป็นปกติ แต่เมื่อจบหลักสูตรได้ทบทวนเนื้อหาการเรียนรู้ พบว่า สิ่ง
ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในตนเอง คือ “กระบวนการเรียนรู้” ที่ทำให้มี
หลักคิดที่เป็นระบบ ยึดโยงยุทธศาสตร์ เกิดความกล้า มีความมั่นใจ
ตนเอง กล้าพูดในสิ่งที่ต้องการพูด ทำงานในพื้นที่ได้ดีขึ้น

การจัดการปัญหา และการจัดการชุมชนท้องถิ่น

ตำบลห้วยแร้ง ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน มีประชากรประมาณ
6,000 คน เดิมส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนยาง และทำไร่สับปะรด เมื่อปี
2558-2559 ราคายางตกต่ำลดลงมาก การทำสวนยางล้มเหลว มีผู้
เดือดร้อนจากการลงทุนปลูกยางเกิดปัญหาหนี้สิน ประกอบกับ ไม่
สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ ต้องพึ่ง “หนี้นอกระบบ” ที่เรียก
เก็บดอกเบี้ยที่สูงกว่ากฎหมายกำหนด แต่ชาวบ้านบางครัวเรือนก็มี
ความจำเป็นต้องนำบ้าน ที่ดินไปจำนองกับนายทุน

จากวิกฤติ “หนี้นอกระบบ” และส่งผลต่อปัญหาที่อยู่อาศัย ทำให้
เกิดเวทีพูดคุย เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหา โดยการระดมปัญหา
จัดลำดับการแก้ปัญหาความเดือดร้อน โดยใช้หลักคิดความเร่งด่วน
ความจำเป็น ฯลฯ มาใช้จัดการกับปัญหา ที่ได้รับการถ่ายทอดจาก
กระบวนการเรียนรู้จากการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนองค์กรชุมชนฯ
ทำให้เกิดแกนนำรุ่นที่สองจาก 11 หมู่บ้านๆ ละ 1 คน มาร่วมกัน

แก้ปัญหา โดยใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลห้วยแร่เป็นเวทีกลาง ในการเปิดเวทีให้ความรู้การบริหารรายได้ในครัวเรือน โดยมีกลุ่มสมาชิกที่ทำไร่สับปะรดกว่า 800 คนเข้าร่วม ซึ่งประมาณ 300 คน เป็นคนที่มาจากตำบลข้างเคียง และอีกประมาณ 500 คน เป็นคนในตำบลห้วยแร่ จากการรวมตัวกันดังกล่าว ได้จัดตั้งให้มีกองทุนสภาองค์กรชุมชน มีเงินกว่า 1,700,000 บาท เพื่อเป็นทุนในการร่วมมือช่วยกันแก้ไขปัญหา เป็น “กองทุนชุมชนไม่ทอดทิ้งกัน” ในการดูแลสมาชิกที่ประสบปัญหาเดือดร้อน 174 ครัวเรือน และ 20 ครัวเรือนที่เป็นหนี้นอกระบบ ให้สามารถปลดหนี้สินของตนเองได้

การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในครัวเรือน

จากปัญหา “หนี้นอกระบบ” ที่มีผู้เดือดร้อนขอเข้าร่วมโครงการบริหารรายได้ในครัวเรือน 174 ครัวเรือนนั้น ผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องยอมรับกติกาไม่สร้างหนี้เพิ่ม พร้อมกับต้องร่วมลงทุน เพื่อนำเอากำไรกลับมาต่อยอดกองทุนชุมชนไม่ทอดทิ้งกันได้ จากการร่วมกันแก้ไขปัญหาสามารถลดหนี้ และปลดหนี้ให้แก่สมาชิกกองทุนได้ 20 ครัวเรือน และสามารถไถ่ถอนที่ดินจากการจำนองให้แก่สมาชิกได้ 3 ครัวเรือน ซึ่งนับเป็นมูลค่าหลายแสนบาท

บทเรียนสำคัญที่นำสู่ความสำเร็จ

จากการทำงาน พบว่า การทำงานโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งมีความสำคัญ และการทำงานที่มีหลักคิดที่เป็นระบบจะทำได้ดีกว่า การจัดลำดับความสำคัญของประเด็นปัญหา ทำให้การเริ่มต้นแก้ปัญหา ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

ประเด็นท้าทายที่ดำเนินการต่อ

“สร้างคนให้คนมีความคิดสร้างสรรค์
สร้างสังคมแบ่งปัน มีคุณธรรม อดทน กล้าสู้”

วัฒนธรรมลาวเวียงสร้างชุมชนเข้มแข็งที่ตำบลสระพัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

ทองใบ สิงสีทา

บริบทชุมชน

หนังสือรับรองสภาพวัดของกรมศาสนาระบุว่า “วัดสระพัง” ที่ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลสระพัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี มีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2395 ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณนี้เป็นชนชาติพันธุ์ “ลาวเวียง” ที่สืบเชื้อสายมาจากชนชาติลาวที่ถูกกวาดต้อนมาจากนครเวียงจันทน์ ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีและต้นรัชสมัยรัตนโกสินทร์ ที่มาของชื่อตำบลในตำนานเล่าว่าในเขตพื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านสระพังซึ่งมีสระน้ำขนาดใหญ่อยู่ในปัจจุบัน เป็นบริเวณที่พระเจ้าแผ่นดินที่ปกครองพระนครเพชรบุรีในสมัยก่อน ได้ทรงสุบินว่ามีทรัพย์สมบัติฝังอยู่ จึงได้ให้ข้าราชการบริพารมาขุดหาสมบัติ จนกลายเป็นสระน้ำขนาดใหญ่ดังกล่าว และคำว่า “สระพัง” เข้าใจว่ามาจากคำว่า “สะพัง หรือ ตระพัง” ซึ่งแปลว่า บ่อ หรือแอ่งน้ำนั่นเอง ดังนั้น จึงเป็นชื่อเรียกพื้นที่ชุมชนแห่งนี้ว่า ตำบลสระพัง

สภาพพื้นที่ทั่วไปของตำบล เป็นที่ราบลุ่ม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ มีคลองชลประทานผ่านทำให้พื้นที่โดยทั่วไปเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก ซึ่งก็เป็นอาชีพหลักของคนในพื้นที่นี้ ปัจจุบันมีพื้นที่บางส่วนได้ถูกเปลี่ยนแปลงเป็นเขตอุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้น

มากมาย และมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานมากขึ้นด้วย ตำบลสระพัง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 36,300 ไร่ ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน มีประชากร 2,714ครัวเรือน รวม 3,492 คน แยกเป็นชาย 1,697 คน หญิง 1,795 คน ประชากรในพื้นที่หมู่ 1 และ 3 เป็นชนชาติพันธุ์ลาวเวียงเป็นส่วนใหญ่

ขบวนการขับเคลื่อนงานสร้างชุมชนเข้มแข็งตำบลสระพัง

ตำบลสระพัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี จัดตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชนตำบลสระพังเมื่อปี 2553 และจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนขึ้นในปี 2554 จากการเข้ามาสนับสนุนโดย ผู้นำขบวนองค์กรชุมชนขบวนจังหวัดเพชรบุรี มีเป้าหมายร่วมกัน คือการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง เอื้ออาทรต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในตำบล กล่าวคือ

1) กองทุนสวัสดิการชุมชนปณิธานที่จะ “จัดสวัสดิการให้กับสมาชิกอย่างรู้คุณค่า และสมาชิกกองทุนฯ ก็รับสวัสดิการอย่างมีศักดิ์ศรี” ปัจจุบัน กองทุนฯ มีสมาชิกทั้งหมด 350 คน มีเงินสมทบจากสมาชิก ภาครัฐ และท้องถิ่น รวมประมาณ 540,000 บาท มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก 9 ประเภท ได้แก่ การจัดสวัสดิการด้านการเกิด รักษาพยาบาลและสาธารณสุข เสียชีวิต การศึกษา อาชีพ การดูแลผู้ด้อยโอกาส การดูแลด้านที่อยู่อาศัย บ้านผู้เฒ่าด้อยและที่ดินทำกิน สวัสดิการภัยพิบัติ และการจัดสวัสดิการเพื่อสาธารณะประโยชน์

2) สภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง ตั้งเป้าหมายที่จะรวมพลังคนในตำบลทั้งผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน เพื่อแก้ปัญหาที่กำลังส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของ

ประชาชนใน
พื้นที่ เช่น
ปัญหาที่ดินทำ
กิน ที่อยู่อาศัย
ปัญหาแรงงาน
ต่าง ตัว ว
สุขภาพของคน

ในตำบล โดยการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่าง
เข้มแข็ง ให้เป็นศูนย์รวมใจของคนในตำบล มาเป็นเครื่องมือในการ
สร้างความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้น

ในปี 2556 คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล
และผู้นำสภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง เทศบาลตำบลเขาย้อย
ร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รพ.สต.สระพัง โรงเรียนในตำบล และ
สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เปิดเวที
ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของตำบลขึ้น และค้นพบว่า
ตำบลสระพังมีปัญหาในด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ทั้งเดือดร้อน
เรื่องไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีที่ดินทำกิน ตลอดจนที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง
เมื่อทุกฝ่ายมีความเห็นร่วมกันว่า เรื่องที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน
เป็นปัญหาสำคัญหนึ่งของตำบล

ปี 2559 ทีมผู้นำขบวนชุมชนตำบลสระพัง ได้ขับเคลื่อน
งานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน ซึ่งได้รับงบประมาณ
สนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) โดยได้
จัดประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลขึ้น เพื่อกำหนดเป้าหมาย ทิศ
ทางการพัฒนาตำบล จัดทำแผนพัฒนาตำบลด้านเศรษฐกิจและทุน

ชุมชน พร้อมเชื่อมโยงแผนพัฒนากับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ผล
การดำเนินการในครั้งนั้น ทำให้เกิดกลุ่มเกษตรปลอดภัยปลูกข้าว
เหลืองประทิว โดยมีแกนนำ คือ นายวิเชียร ศรีสะอาด ได้
ประสานงานกับเกษตรอำเภอเขาย้อย ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวราชบุรี
เข้ามาส่งเสริมให้ความรู้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิก และผู้นำชุมชน
ตำบลสระพัง ให้เกิดแนวคิดเรื่องการสร้างอาหารปลอดภัยให้ชุมชน
และในพื้นที่มีทุนเดิมอยู่แล้ว คือ ผู้สนใจปลูกข้าวปลอดภัย โดยใช้
เมล็ดพันธุ์ข้าวเหลืองประทิว ซึ่งเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองเฉพาะถิ่น มี
คุณลักษณะทนต่อโรค เหมาะกับสภาพพื้นที่หรือภูมิประเทศ ไม่ต้อง
ใช้สารเคมีมาก และคนในพื้นที่นิยมรับประทาน รวมทั้งเป็นอนุรักษ์
พันธุ์ข้าวพื้นถิ่นด้วย

ดังนั้นสภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง จึงเริ่มด้วยการ
ชักชวนสมาชิกจัดเก็บข้อมูลจำนวนผู้ที่ปลูกข้าวเหลืองประทิวใน
ตำบลสระพังอย่างจริงจัง และจัดตั้งกลุ่มผู้ปลูก “ข้าวเหลืองประทิว”
ขึ้น มีสมาชิกกลุ่มที่เป็นคนในพื้นที่เริ่มแรก 10 ราย พื้นที่ 95 ไร่
ปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 15 คน พื้นที่รวม 115 ไร่ และยังมี
เครือข่ายในตำบลอื่นที่เข้าร่วมกลุ่มอีกด้วย 5 ราย และมีพื้นที่
เพิ่มขึ้นอีกประมาณ 30 ไร่

สมาชิกผู้สนใจดังกล่าว จึงได้ร่วมกันตั้งกองทุนที่ดินและที่
อยู่อาศัยขึ้น เพื่อเป็นการปลูกฝังนิสัยประชาชนในตำบลสระพัง ให้
รู้จักการออมเงินเพื่อพึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสร้าง
ความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชน เป็นเครื่องมือในการส่งเสริม
สนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยกับสมาชิกที่
ประสบความเดือดร้อน เช่น การซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้มีความ

มัน คง ปล อ ด ภัย
ตลอดจนเป็นเครื่องมือ
ในการสร้างขบวนการมี
ส่วนร่วมระหว่างผู้
เดือดร้อนกับชุมชน
ท้องถิ่น/ภาคีเครือข่าย
และองค์กรอื่นๆ เช่น
การเชื่อมโยงกองทุน

ที่ดินที่อยู่อาศัยตำบลสระพัง กับแหล่งทุนและกองทุนสวัสดิการ
ชุมชนตำบลสระพัง กลุ่มและองค์กรต่างๆ ในตำบล

วัฒนธรรมเข้มแข็งสร้างชุมชนเข้มแข็ง

การขับเคลื่อนงานของตำบลสระพัง เป็นไปได้อย่าง
ราบรื่น และเกิดความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ ผลที่เกิดขึ้นดังกล่าว
มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับลักษณะเด่นของพื้นที่ที่เป็นชุมชนลาว
เวียง มีประเพณีวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง สืบทอดกันมายาวนานของ
ประชาชนในพื้นที่ เป็นชุมชนแบบอย่างในเรื่องความรัก ความ
สามัคคีของหมู่คณะ ความกตัญญูรู้คุณผู้อาวุโสและบรรพบุรุษ
ประเพณีวัฒนธรรมเหล่านี้สืบทอดอยู่คู่กับชุมชนมาตั้งแต่ตั้งชุมชน
จนปัจจุบัน ประเพณีวัฒนธรรมเหล่านี้ได้บ่มเพาะให้คนตำบลสระ
พัง รักถิ่นฐานบ้านเกิด ร่วมมือกันเพื่อพัฒนาชุมชนตนเองให้เกิด
ความเข้มแข็ง เช่น

ประเพณีวันสารทลาวเวียง จัดขึ้นในวันที่ขึ้น 15 ค่ำ
เดือน 10 ของทุกปี เป็นประเพณีที่พี่น้องลูกหลานที่ไปทำงานหาเงิน
ในถิ่นต่างๆ จะต้องเดินทางกลับมาเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับ

บรรพบุรุษที่ล่วงลับไป โดยในวันนี้ที่วัดสระพังจะเต็มไปด้วยชาวลาวเวียงที่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สวยงามตามแบบของลาวเวียง พิธีจะเริ่มตั้งแต่เวลาประมาณ 09.00 น. โดยชาวลาวเวียงจะนำอาหารคาว หวาน และผลไม้ต่างๆ ที่ขาดไม่ได้ คือ กระยาสารท มาร่วมกันเพื่อถวายเพลพระ เรียกว่า “พาเวน” เมื่อเสร็จสิ้นพิธีสงฆ์แล้ว ผู้ที่มาจะทำบุญกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติ และบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ แล้วนำ “ห่อข้าวน้อย” ที่ทำเป็นคู่ๆ ไปแขวนตามต้นไม้ตามความเชื่อว่าเป็นการทำบุญให้กับผีไม่มีญาติด้วย

ประเพณีได้ดอกไม้ ได้รับการสืบทอดต่อมาตามความเชื่อที่ว่า ในช่วงเข้าพรรษา พระพุทธเจ้าได้เสด็จขึ้นไปบนสวรรค์ เพื่อแสดงธรรมให้พระมารดาฟัง เมื่อเสร็จภารกิจแล้ว จึงเสด็จกลับสู่โลกมนุษย์ และได้รับการต้อนรับจากพสกนิกรทั่วไป ชาวลาวเวียงจึงได้จัดงานประเพณี “ได้ดอกไม้” ขึ้น เพื่อเป็นการระลึกถึงวันในสมัยพุทธกาล และเฉลิมฉลองด้วยการบูชารูปเทียน ดอกไม้ และเครื่องสักการะต่างๆ ในเวลากลางคืนในวันออกพรรษาขึ้น 15 ค่ำ ถึงวันแรม 2 ค่ำเดือน 11 เป็นระยะเวลา 3 วัน

ในงานนี้จะมีการรื่นเริง ฟ้อนรำของชาวลาวเวียง

โดยในวันแรกชาวลาวเวียงจะมาช่วยกันทำปะรำพิธีเป็นร้านที่ทำด้วยไม้ไผ่ประดับด้วยดอกไม้บานาชนิดอย่างสวยงาม เวลาเย็นชาวลาวเวียงจะทยอยนำดอกไม้ รูปเทียนไปจุด

บูชา โดยมีพระสงฆ์เดินนำรอบปะรำพิธี 3 รอบ แล้วจึงนำดอกไม้
ธูปเทียนนั้นไปปักวางไว้ที่ปะรำพิธี หลังจากนั้นก็จะมีการละเล่น
ร้องรำทำเพลงเฉลิมฉลองกัน ชาวลาวเวียงเห็นคุณค่าของงาน
ประเพณีนี้มากและเข้าร่วมงานกันอย่างคึกคัก

ประเพณีงานบุญข้าวจี เป็นประเพณีที่มีขึ้นหลังเสร็จสิ้น
จากการทำบุญวันมาฆบูชาแล้ว และสิ้นสุดฤดูทำนา ชาวลาวเวียง
จะนำข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วมาปั้นเป็นก้อน ขนาดเท่าไข่เป็ด นำมา
ทาเกลือ เสียบไม้ย่างไฟ ทาด้วยไข่ให้ทั่ว ย่างไฟจนสุก ถอดไม้เสียบ
ออกแล้วนำน้ำตาลอ้อยยัดใส่ตรงกลางเป็นไส้ นำไปถวายพระเป็น
การทำบุญ อีกด้านหนึ่งก็เผาข้าวหลาม นำไปถวายพระทำบุญด้วย
เป็นกิจกรรมที่สร้างความสนุกสนานให้กับเด็กๆ ได้เป็นอย่างดี

ประเพณีวัฒนธรรมเหล่านี้มีคุณค่า และปลูกฝังให้บุตร
หลานในตำบลสระพัง เด็กรุ่นใหม่มีความรักความสามัคคี กตัญญู
รู้คุณบรรพบุรุษ ไม่ลืมรากเหง้าชาติกำเนิดของตน เป็นวันรวมพี่น้อง
บุตรหลานที่ไปทำมาหากินต่างพื้นที่กลับมาบ้านเกิด เพื่อมาทำบุญ
ระลึกถึงบรรพบุรุษร่วมกัน มีการรื่นเริง ร้องรำทำเพลงด้วยกัน
ประเพณีวัฒนธรรมเหล่านี้ดำเนินสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง เป็นสื่อ
สำคัญทำให้คนตำบลสระพังเกิดความรักความสามัคคีเหนียวแน่น
ต่อกัน นำไปสู่พลังสร้างชุมชนเข้มแข็ง

ความรัก ความเอื้ออาทร นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง

การดำเนินการดูแลผู้เดือดร้อนที่อยู่อาศัยของกองทุน
สวัสดิการชุมชน ผู้นำสภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง กำนัน
ผู้ใหญ่บ้าน เทศบาลตำบลเขาย้อย โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริม

สุขภาพตำบลสระพัง ได้ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของคนในตำบล ผู้เดือดร้อนที่มีความรู้เรื่องช่าง ได้มาช่วยซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้ผู้เดือดร้อนรายอื่น ไม่ได้รับแต่เพียงอย่างเดียว จนสามารถช่วยเหลือคนอื่นๆ ในตำบลได้ สร้างความภาคภูมิใจให้ทุกคนให้และคนที่รับ

การรวมกลุ่มปลูกข้าวเหลืองปะทิว ทำให้ผู้ปลูกข้าว และประชาชนในตำบลได้บริโภคข้าวที่ปลอดภัย มีสุขภาพที่ดีขึ้น กลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP จัดตั้งและจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนข้าวเหลืองปะทิวตำบลสระพัง ในปี 2561 เป็นผลให้กลุ่มสามารถแปรรูปข้าวขายได้ในราคาที่สูงขึ้น ต้นทุนในการผลิตลดลงด้วยการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ ทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น คนทำนามีความสุข รู้สึกมีความมั่นคงในที่ดินของตนเอง

การขับเคลื่อนงานได้มีการเชื่อมโยงและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ได้รับความ

เชื่อมั่นจากสมาชิก และชาวบ้านทั่วไปมากขึ้น ทำให้ได้รับความสนใจจากชาวบ้านทั่วไปเข้าร่วมขบวนการมากขึ้น บางกิจกรรมสามารถขยายฐานไปยังพื้นที่ตำบลอื่น เช่น กลุ่มปลูกข้าวเหลืองปะทิว มีเกษตรกรจากตำบลข้างเคียงเข้าร่วมกิจกรรมด้วย

อุปสรรคท้าทายที่เคลื่อนไหวงานต่อ

การดำเนินงานที่เกิดขึ้น ยังมีอุปสรรคข้อติดขัด ต่อการขับเคลื่อนบ้าง เช่น การขยายสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนยังทำได้น้อย สมาชิกกองทุนฯ ส่งเงินสมทบไม่ตรงเวลา คณะกรรมการคนทำงานยังมีความรู้ความเข้าใจในหลักคิดของกองทุนสวัสดิการน้อย ขาดคนที่มีจิตอาสาที่จะเข้ามาร่วมในการขับเคลื่อนงานในตำบล ไม่สามารถบูรณาการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิกได้ กลุ่มผู้ปลูกข้าวปลอดภัยยังมีสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มน้อย เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่ดินทำเกษตรกรรม สมาชิกกลุ่มไม่มีสถานที่เก็บผลผลิต และตากผลผลิต ในด้านประเพณีวัฒนธรรม การสื่อสารกันด้วยภาษาลาวเวียงในปัจจุบันเริ่มหายไป

แนวทางเคลื่อนไหวในอนาคต

พัฒนากิจกรรมเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชน โดยการใช้วัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาเป็น “จุดขาย” สร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยว และคนต่างพื้นที่ให้เข้ามาร่วมงานบุญประเพณีต่างๆ ของชุมชนให้มากขึ้น ให้คนตำบลสระพังเกิดรายได้ สร้างผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น อาหารพื้นเมืองชาวลาวเวียง ชุดแต่งกายลาวเวียง ของชำร่วยลาวเวียง งานประดิษฐ์ จักสานลาวเวียง อาหารแปรรูป ผลผลิตปลอดสารเคมี เป็นต้น

นอกจากนั้น ยังวางแนวทางการส่งเสริมและให้ความรู้แก่เกษตรกรในพื้นที่ให้เกิดความตระหนักถึงความปลอดภัยในการผลิต และต้นทุนการผลิตข้าวแต่ละอย่าง เพื่อขยายฐานสมาชิกกลุ่มให้

มากขึ้น ประสานความร่วมมือกับเทศบาลตำบลเขาย้อย สำนักงาน
เกษตรอำเภอเขาย้อย สหกรณ์การเกษตรเขาย้อย จำกัด ศูนย์เมล็ด
พันธุ์ข้าวราชบุรี ศูนย์วิจัยข้าวราชบุรี เพื่อเข้ามาหนุนเสริมการ
ขับเคลื่อนงานของกลุ่มปลูกข้าวเหลืองปะทิวอย่างต่อเนื่อง

รวมถึงการพัฒนาการแปรรูปข้าวเหลืองปะทิว ให้เกิด
ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การทำแป้งขนมจีน น้ำมันรำ
ข้าว รวมทั้งพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ให้โดดเด่น สะดุดตา เพื่อเพิ่ม
มูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้น

ฟายมีชีวิต II แห่ง ต.ไชยมนตรี อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช เครื่องมือสร้างความเข้มแข็งชุมชน สู่การฟื้นฟูระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

สุวัฒน์ คงแป้น

ก่อนจะมาเป็นฟายมีชีวิต

ประเทศไทยมีรูปแบบการจัดการน้ำโดยภูมิปัญญาชุมชน มาตั้งแต่อดีตหลายร้อยปี ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปตามสภาพ ภูมินิเวศของแต่ละแห่ง เช่น การขุดสระ การทำฝายแม้ว เป็นต้น โดยมีเป้าหมายเพื่อให้มีน้ำเพียงพอสำหรับการอุปโภค บริโภค ทำ การเกษตรเป็นหลัก ซึ่งในเวลาต่อมาหลังมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติเป็นต้นมา ประเทศมีแผนในการส่งเสริมการปลูก พืชเพื่อการส่งออกมากขึ้น

การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรจึงมีความจำเป็น รัฐจึงนำ เรื่องการจัดการน้ำไปรับผิดชอบ โดยดำเนินการในรูปแบบเขื่อน อ่างเก็บน้ำ ฝาย ฯลฯ ซึ่งการจัดการน้ำของรัฐไม่คำนึงถึงความ สมดุลของระบบนิเวศ และเห็นผลเป็นที่ประจักษ์ว่า รูปแบบการ จัดการน้ำของรัฐได้ทำลายระบบนิเวศ จนเกิดปัญหาน้ำแล้ง น้ำท่วม ตามมา

นายสมเดช คงแก้ว ซึ่งเป็นข้าราชการป่าไม้ เห็นว่าการ จัดการน้ำที่ดีจะต้องเป็นการทำให้ระบบนิเวศได้รับการฟื้นฟูและมี ความสมดุล โดยตนเองได้ทดลองรูปแบบต่างๆ ที่จะทำให้ระบบ

นิเวศกลับคืนมา เช่น การปลูกป่า การทำฝายแม้ว การทำฝายแม้ว
ประยุกต์กับการทำฝายตามแนวพระราชดำริ เป็นต้น พบว่า การ
จัดการน้ำรูปแบบดังกล่าว มีจุดเด่นเฉพาะเรื่อง ซึ่งเป็นการใช้ซาก
วัสดุธรรมชาติมาขวางทางน้ำ จะได้น้ำและระบบนิเวศกลับคืนมา
แต่จะต้องมีการเปลี่ยนทุกปี ซึ่งหากชุมชนไม่หันมาจัดการก็ไม่อาจ
ดำเนินการได้ จึงได้มีการพัฒนาคิดค้นอย่างต่อเนื่อง โดยจะต้องทำ
ให้เป็นฝายที่มีชีวิตด้วยการปลูกต้นไทรยัดเกาะให้ฝายมีชีวิตมีความ
แข็งแรงและเป็นฝายธรรมชาติ

ด้าน **ดร.ดำรง โยธารักษ์** อดีตนายกสโมสรไลออนส์
นครศรีธรรมราช และยังทำงานด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน ซึ่งถูก
ทำลายโดยการทำนาเกลือ มีความคิดว่าการอนุรักษ์ธรรมชาติให้คงอยู่
ได้ ชุมชนต้องมีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าของ ซึ่งความสัมพันธ์
ระหว่างการพัฒนาพื้นที่ระบบนิเวศให้สมดุล ยั่งยืน และการทำให้ชุมชน
แข็งแรงเข้ามามีบทบาทสำคัญ รู้สึกเป็นเจ้าของ จึงเป็นหัวใจสำคัญ
ของการทำงานโดยอาศัยฝายมีชีวิตเป็นเครื่องมือ

ทำไมต้องฝายมีชีวิต

1) จากประสบการณ์ในการทำงานที่มีจุดเน้นที่แตกต่างกัน
ของทั้งสองท่านดังกล่าวข้างต้น แต่เมื่อได้นำมาบูรณาการเข้ากัน
พบว่า มีจุดร่วมเดียวกันคือ “การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง
เพื่อมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูระบบนิเวศอย่างยั่งยืน” ซึ่งฝายมี
ชีวิตเป็นรูปแบบการจัดการน้ำที่ผ่านการทดลอง ปรับปรุงให้มีความ
สมบูรณ์จนแน่ใจได้ว่าจะสามารถฟื้นฟูระบบนิเวศให้สมบูรณ์ได้
อย่างยั่งยืน

อาจารย์สมเดช คงเกื้อ บอกว่า ระบบนิเวศกับชุมชนต้องอยู่คู่กัน หรือ “มีอยู่ได้ ูกก็อยู่ได้” ชุมชนเท่านั้นที่จะฟื้นฟูระบบนิเวศได้ และยิ่งพูดต่อไปอีกว่า “กฎหมายไม่ได้ทำให้ป่าสมบูรณ์เสมอไป เพียงบังคับให้คนทำหรือไม่ทำเพื่อให้ป่าอยู่ได้ แต่การทำลายป่ายังคงมีต่อเนื่องและเพิ่มขึ้น เพราะขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน”

2) ฝ่ายมีชีวิต เกิดขึ้นท่ามกลางความล้มเหลว และความเสียหายอย่างมโหฬารของระบบนิเวศ ที่มาจากการพัฒนาที่มุ่งเน้นความเติบโตทางเศรษฐกิจ พื้นที่ป่าถูกทำลายกลายเป็นสวนเชิงเดี่ยวที่ไม่อาจอุ้มน้ำได้ การเกษตรเต็มไปด้วยสารเคมี แทนปุ๋ยธรรมชาติ ส่งผลให้ดินไม่อาจเก็บน้ำได้

3) การจัดการน้ำ รูปแบบอื่นๆ ตามภูมิปัญญา เช่น ฝ่ายแม่ว แม้รักษาภูมินิเวศไว้ได้แต่ยังมีจุดอ่อนในเรื่องความยั่งยืนของระบบนิเวศโดยรวม ขณะที่การจัดการน้ำโดยรัฐ มักจะเป็นการก่อสร้างด้วยคอนกรีต ไม่เพียงไม่ทำให้ระบบนิเวศดีขึ้นเท่านั้น แต่การขุดลอก การสร้างเขื่อน ฝ่ายคอนกรีต ฯลฯ ยังเป็นการทำลายระบบนิเวศ และยังเป็นการเปลี่ยนแปลงงบประมาณโดยใช้เหตุ รวมทั้งขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างสิ้นเชิง

4) หากแต่ฝ่ายมีชีวิต ซึ่งเป็นการต่อยอดมาจากฝ่ายแม่วที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถยกระดับน้ำและพัฒนาเทคนิคโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ชีวิตของต้นไม้ สัตว์น้ำ อยู่ได้อย่างยั่งยืนตามธรรมชาติ ทำให้ธรรมชาติ สัตว์ ต้นไม้ที่เคยสูญหายกลับคืนมา อันเนื่องมาจากระบบนิเวศคืนความสมดุล และประการสำคัญ “ฝ่ายมีชีวิต” เกิดจากความสมัครใจ และเห็นพ้องต้องกันของคนในท้องถิ่น

ทำโดยคนและวัสดุในท้องถิ่น และออกแบบการใช้ ดูแลรักษา สร้าง
กติกาต่างๆ ร่วมกัน

อะไรคือฟายมีชีวิต

“ฟายมีชีวิต” เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เข้ามามีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูระบบนิเวศ เพื่อให้ระบบนิเวศและคนอยู่ร่วมกันได้อย่างพึ่งพาและยั่งยืน โดยใช้เทคนิคการยกระดับน้ำให้สูงขึ้น เพื่อให้ น้ำซึมซับเข้าสู่ระบบนิเวศรอบด้าน ทำให้ระบบนิเวศป่าเขา ต้นไม้มีความสมบูรณ์ขึ้น

การจัดทำฟายมีชีวิต จะต้องยึดหลัก 3 ขา ดังนี้

1) เวทีประชาเข้าใจ ฟายมีชีวิตต้องเริ่มต้นจากการทำเวทีประชาเข้าใจด้วยการกระบวนการสร้างภาพฝันของคลองที่ชาวบ้านอยากเห็น แล้วตามด้วยการทบทวนสัตว์ต่างๆ ต้นไม้ต่างๆ ที่มี และเคยมีอยู่ในคลอง ข้างคลอง จนกระทั่งทุกคนยอมรับว่า ถ้าจะให้สัตว์และต้นไม้ข้างคลองกลับคืนมา สิ่งแรกที่ต้องการคือ น้ำ

หลังจากนั้นก็ช่วยกันค้นหาวิธีการที่จะทำให้ให้น้ำเต็ม
คลอง เช่น เชื้อนปูน ฝายปูน ฝายแก้ว การขุดคลอง ฝายมีชีวิต เป็น
ต้น แล้วเรียนรู้ร่วมกันถึงข้อดี ข้อเสียของวิธีการต่างๆ ดังกล่าว
ในช่วงเรียนรู้ฝายมีชีวิตก็จะมีการเรียนรู้วิธีการปรองดองกับ
ธรรมชาติของฝายมีชีวิต เช่น เรียนรู้ความหมายของระบบนิเวศ
เรียนรู้เรื่องครอบครัวต้นไม้ เรียนรู้เรื่องไม้สร้างน้ำ เช่น ต้นไทร สาคร
 เป็นต้น เรียนรู้ป่าต้นน้ำอยู่ที่ไหน เรียนรู้องค์ประกอบของฝายมีชีวิต
เรียนรู้ว่าทำไมฝายมีชีวิตจึงไม่ใช้ปูนกับเหล็กเป็นองค์ประกอบ
เรียนรู้ว่าฝายมีชีวิต แก้ปัญหาน้ำแล้ง น้ำท่วม เพิ่มน้ำบาดาล
แก้ปัญหากัดเซาะชายฝั่ง ได้อย่างไร เรียนรู้ประโยชน์ที่เกิดจาก
ฝายมีชีวิตมีอะไรบ้าง เรียนรู้จนกระทั่งชาวบ้านตอบได้ว่า ทำไมต้อง
สร้างฝายมีชีวิต จนกระทั่งชาวบ้านสามารถตัดสินใจเลือกวิธีการที่
เหมาะสม ถ้ายังตัดสินใจไม่ได้ก็ให้ใช้ตารางวิเคราะห์ทางเลือกแทน
การโหวต และใช้บันได 5 ขั้นในการวางแผนการสร้างฝายมีชีวิต

2) ฟังตนเองก่อน กล่าวคือ เมื่อชาวบ้านเข้าใจว่าทำไม
ต้องสร้างฝายมีชีวิต และไม่สามารถรอใครได้ ทางเดียวที่จะให้ได้น้ำ
คือต้องฟังตนเองก่อน ดังนั้น วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ เช่น ไม้ไผ่ เชือก
กระสอบ หวาย มูลวัว ขุยมะพร้าว เป็นต้น ก็จะได้จากการบริจาค
ในเวทีประชาเข้าใจเป็นการเบื้องต้น พร้อมด้วยแรงงานที่มีจิตอาสา
(ไม่มีค่าแรง) แสดงว่า การทำฝายมีชีวิตจะไม่เริ่มต้นด้วยงบประมาณ
แต่เริ่มจากการนำข้อมูลคลองมาเรียนรู้ เชื่อมโยงเป็นความรู้เรื่อง
ฝายมีชีวิต แล้วนำมาปฏิบัติจนเกิดปัญญา กล่าวได้ว่า ฝายมีชีวิตเริ่ม
จากปัญญาแล้วเงินตราจะมาเอง (หน่วยงานต่างๆ ก็จะเข้ามาช่วย
สนับสนุน)

3) ธรรมนูญคลอง เป็นขั้นตอนหลังจากสร้างฝายมีชีวิตเสร็จแล้ว เมื่อได้นำคืบสู่คลองสิ่งที่ตามมาคือ สัตว์น้ำ ต้นไม้ ความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น สิ่งที่สำคัญต่อจากนี้ก็คือ เวทีจัดกระบวนการให้ชาวบ้านที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาร่วมกันคิดว่า จะสร้างมูลค่าเพิ่มจากการมีน้ำได้อย่างไร และเพื่อสร้างกติกา กฎระเบียบ แนวทางปฏิบัติ บทลงโทษผู้ละเมิดกติกา อีกทั้งยังต้องกำหนดว่า จะไปช่วยรักษาป่าต้นน้ำได้อย่างไร เป็นข้อตกลงร่วมกันของชุมชนในการดูแลรักษาคูคลองของเขา เรียกว่า **“ธรรมนูญฝายมีชีวิต”**

การดำเนินงานตามหลัก 3 ขาดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนหลักคิดต่างๆ มากมาย เช่น การฟื้นฟูพลังชุมชน การสร้างแรงบันดาลใจให้ชุมชนลุกขึ้นมาจัดการตนเองโดยการค้นหาศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่ การร่วมกันทำงานโดยการพึ่งตนเองด้วยทุนที่มีอยู่ในชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ของคนให้เกิดขึ้น นั่นคือ หลักประชาธิปไตยทางตรง และการกระจายอำนาจให้ชุมชนได้จัดการตนเอง

ทำไมจึงเรียกว่าฝายมีชีวิต

ฝายมีชีวิต ถูกกำหนดให้มีโครงสร้างที่ชุมชนสามารถสร้างเองได้ จึงใช้อุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น และมีขั้นตอนการก่อสร้างที่สามารถยืดหยุ่นได้ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ตามธรรมชาติทุกรูปแบบ เช่น ลำคลองเป็นทราย เป็นหินดาน เป็นดิน และเป็นหินกรวด สามารถสร้างได้ในแม่น้ำลำคลองทุกขนาด วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ได้แก่ ไม้ไผ่ ไม้ปักติดที่หาได้ง่ายในชุมชน เช่น ไทร ไม้

ไผ่ จิก ส้าน มะเดื่อ ตะกุ่มน้ำ คลุ้ม คล้า กะทุ่มน้ำ ชี้เหล็ก ก้างปลา และวัสดุปลูก เช่น ขุยมะพร้าว มูลสัตว์ เป็นต้น

รากโครงสร้างสายน้ำ เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางระบบนิเวศ เป็นการนำภูมิปัญญาบรรพบุรุษมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม เป็นการเรียนรู้และใช้ประโยชน์ตามวิธีอนุรักษ์เรื่องระบบนิเวศที่สามารถพึ่งพิงกันได้โดยไม่ทำลายซึ่งกันและกัน จึงเรียกว่าฝายมีชีวิตซึ่งมีส่วนประกอบหลัก ดังนี้

1) **บันไดนิเวศ** คือ บันไดที่อยู่ด้านหน้าและด้านหลังฝาย มีลักษณะเป็นขั้นบันได 5 ขั้น ด้านหน้าบันไดนิเวศ

เกิดเป็นวังน้ำลึกตามขนาดความสูงของตัวฝายที่ยกระดับขึ้นมา หน้าฝายจะช่วยรับแรงปะทะ และลดระดับความรุนแรงของน้ำที่หลากมาอย่างรวดเร็วได้ ทั้งยังทำให้ทราย และตะกอนไหลไปกับสายน้ำได้ตลอดตัวฝาย (แก้ปัญหาการตื้นเขินที่หน้าฝายได้) บันไดหลังทำหน้าที่ รับแรงกระแทกของน้ำจากตัวฝาย และเป็นบันไดให้ปลา กุ้ง ตลอดจนสัตว์น้ำทุกชนิด สามารถผ่านตัวฝายไปสู่ต้นน้ำได้

2) **หูช้าง** เป็นแนวกำแพงยาวยื่นไปตามริมตลิ่งทั้งเหนือฝายตลอดจนใต้ฝาย ลักษณะของกำแพงหู

ช่างใช้วัสดุเช่นเดียวกับตัวฝาย คือ กระจสบทรายผสมแล้วเรียงตัวตามแนวตลิ่งยึดด้วยลำไม้ไผ่และเชือกอย่างหนาแน่นเช่นเดิม เพื่อป้องกันการกัดเซาะตลิ่ง และกระจสบทรายที่ถมเรียงตัวอยู่ก็เป็นอาหารให้กับต้นไม้ที่นำมาปลูกบนหุบช้างได้ดี ที่สำคัญวัสดุที่ใช้ก่อสร้างฝายล้วนมาจากธรรมชาติ และดัดแปลงได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่

3) เหนียว

ปั้ง เป็นส่วนประกอบที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ใช้สำหรับตัดวงจรน้ำไม่ให้ไหลใต้ไม้ไผ่ทั้งส่วน

บนใด และตัวฝายที่อยู่ทั้งด้านหน้า และด้านหลังของฝายโดยใช้กระจสบทรายเป็นตัวตัดวงจรน้ำ

4) ตัวฝายกันน้ำ ใช้

วัสดุธรรมชาติ คือ ทราย ขุยมะพร้าว มูลสัตว์ ผสมเข้าด้วยกัน บรรจุใส่กระจสบวางเรียงตัวซ้อนกันเพื่อให้เป็น

กำแพงกันชะลอน้ำ โดยมีลำไม้ไผ่เป็นตัวโครงปักฝังลงไปในลำคลอง เสมือนเสาเข็มเป็นแนวผูกด้วยเชือกยึดโยงให้กระจสบทรายที่กันน้ำไว้แข็งแรง ด้านบนสุดของตัวฝายผูกยึดด้วยไม้อีกทั้งป้องกันไม่ให้กระจสบลอยไปกับกระแสน้ำ

ต้นไม้ที่นำมาปลูกบนภูเขา เพื่อให้รากยึดดิน ทั้งริมตลิ่งและในลำคลองให้ความร่มรื่น เป็นที่อาศัยของชีวิตริมลำคลอง ถือเป็นศูนย์รวมของการเกื้อกูลที่เกิดขึ้น เป็นต้นไม้ประเภทชอบน้ำ ทนได้ทุกสภาพอากาศ เช่น ต้นไทร ต้นโพธิ์ มะเดื่อ ไม้ไผ่ จิกน้ำ ส้าน ตามที่หาได้ในชุมชน และที่สำคัญจะเป็นการอนุรักษ์ต้นไม้พื้นเมืองประจำถิ่นที่หายไปแล้วให้คืนมาอีกครั้ง

การเกื้อกูลของสิ่งมีชีวิตในฝายเริ่มขึ้นเมื่อ ต้นไม้ที่ถูกนำมาปลูกที่ภูเขาได้รับอาหารจากกระสอบทรายผสม เริ่มมีรากงอกซอนไชไปตามแหล่งอาหารในกระสอบต่างๆ จนประสานยึดเข้าด้วยกัน เวลาผ่านไปชีวิตบนฝายเจริญงอกงาม ชีวิตในน้ำได้อาศัยรากไม้เป็นที่หลบภัยและเป็นแหล่งอาหาร ชีวิตริมฝายได้อาศัยร่มเงา และความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมา เมื่อถึงฤดูน้ำหลาก ฝายต่างๆ สามารถชะลอความแรงของกระแสน้ำได้ระดับหนึ่ง ความกว้างของตัวฝายสามารถกักน้ำไว้เพื่อช่วยเติมน้ำในดินให้กับพื้นที่กลางน้ำได้

ส่วนในฤดูแล้ง น้ำที่ถูกเก็บไว้ในดินจะช่วยคายความชื้นคืนให้ชีวิตในธรรมชาติ และถ้าคลองอีกครั้ง วังน้ำหน้าฝายยังมีประโยชน์ในด้านการรักษาระดับน้ำในดินไว้ให้พื้นที่ทางการเกษตรรอบๆ ตัวฝายในรัศมี 2 กิโลเมตร รอระยะเวลาเติมน้ำในฝาย เมื่อถึงฤดูฝนอีกครั้ง เป็นวัฏจักรของระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์

“ตัวฝาย” ไม่ได้เป็นแค่เครื่องมือในการรับมือกับวิกฤตน้ำเท่านั้น หากในกระบวนการสร้างฝาย ยังเป็นเครื่องมือสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง สามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เสียสละ เกิดความร่วมมือเย็นเป็นความสุข รักษาสังคมที่ดี รักษาความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และถ่ายทอดสู่รุ่นหลังอย่างเป็นระบบ และสำคัญคือ เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยตัวชุมชนเอง จากการทำงานแบบบูรณาการร่วมกันจากทุกภาคส่วน

เครือข่ายเชิงอุดมการณ์ของฝายมีชีวิต

ฝายมีชีวิตเกิดขึ้นจากนักคิด และนักปฏิบัติที่ทำงานด้านการฟื้นฟูระบบนิเวศ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มองเห็นภัยที่เกิดขึ้นจากการทำงานทรัพยากรธรรมชาติจนนำไปสู่ภัยพิบัติ ทั้งน้ำท่วม น้ำแล้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อทุกชีวิตในโลกใบนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับพี่น้องที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีอาจารย์สมเดช คงเกื้อ ผู้มีความชำนาญด้านการฟื้นฟูระบบนิเวศ และ ดร.ดำรง โยธารักษ์ ซึ่งมีประสบการณ์ด้านการทำงานกับชุมชนมาระยะหนึ่ง เป็นตัวตั้งตัวตี มีอุดมการณ์ ความคิดตรงกันจนนำไปสู่หลักการสำคัญของฝายมีชีวิต คือ **“สร้างความเข้มแข็งของชุมชนไปสร้างระบบนิเวศอย่างยั่งยืน”** ซึ่งในการทำงานก็ไม่มี

กำหนดโครงสร้างแต่อย่างใด แต่จะมีการผูกพันกันทางอุดมการณ์ หรือเรียกว่า “**เครือข่ายเชิงอุดมการณ์**” มีการทำงานโดยไม่มีเงิน ไม่มีทุน แต่งานก็ดำเนินไป เต็มโตไปอย่างเป็นธรรมชาติที่น่าสนใจ

1) เริ่มจากปฏิบัติจริง ฝ่ายมีชีวิตเต็มรูปแบบ บ้านห้วยลึก ตำบลกำแพงเซา อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการใช้หลัก 3 ขา อย่างเต็มรูปแบบ มีการสร้างตัวฝ่ายตามหลักคิดของฝ่ายมีชีวิตทุกประการ โดยมีชาวบ้านจากที่ต่างๆ มาร่วมเรียนรู้เป็นจำนวนมาก ฝ่ายบ้านห้วยลึกจึงถือเป็นฝ่ายมีชีวิตตัวแรกที่จะจุดประกายให้มีการนำไปใช้ในที่ต่างๆ ต่อไป

2) จากนั้นคนที่มาดูงาน คนที่มาเห็นก็นำไปพูดกันปากต่อปาก มีการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม และนำไปทำในพื้นที่ของตนเอง จนกลายเป็นเครือข่ายตามธรรมชาติ

3) ต่อมา มีการขยายไปตามที่ต่างๆ เช่น ตำบลไชยมนตรี คลองพุดหรง ฯลฯ ก็ยังคงมีคนมาเรียนรู้ มาช่วยเหลือ ก็มีการตกลงกันว่า ฝ่ายลูกต่อไปจะสร้างที่ไหน กล่าวคือ จะมีผู้อาสาสร้างฝ่ายตัวต่อไป ไปเรื่อยๆ และคนอื่นก็ตามไปช่วย เข้าลักษณะพี่ช่วยน้อง

4) การสร้างฝ่ายมีชีวิตมีการขยายต่อไปเรื่อยๆ จนกองทัพภาค 4 ให้ความสนใจมาเรียนรู้และประสงค์ให้ชาวบ้านได้นำไปขยายในพื้นที่ของตนเอง จึงจัดให้มีการอบรมให้ความรู้เรื่องฝ่ายมีชีวิตขึ้น โดย พ.อ.นพดล แทนขำ หรือ “**ผู้พันฝ่าย**” เป็นหัวเรี่ยวหัวแรง มีชาวบ้านจากทั่วประเทศเข้าร่วม เช่น จังหวัดตาก จังหวัดชัยภูมิ เป็นต้น ทำให้ฝ่ายมีชีวิตขยายไปทั่วประเทศ

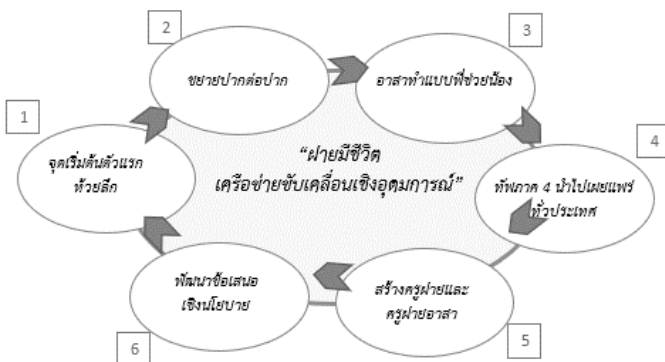
5) มีการสร้างครุฟาย โดยอาศัยความต้องการของพื้นที่ แล้วเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการน้ำมาดู ทำให้ความรู้เรื่องฝายมีชีวิต ได้รับการเผยแพร่มากยิ่งขึ้น

6) ประชาชนในพื้นที่ที่มีจิตอาสาไปทำฝายในพื้นที่ต่างๆ ทำให้เกิดครุฟายโดยอัตโนมัติ

7) แกนนำฝายมีชีวิต ได้เข้าไปมีความสัมพันธ์กับเครือข่ายต่างๆ กว้างขวางขึ้นเช่นกัน พอช. สช. สสส. เครือข่ายภัยพิบัติ เป็นต้น โดยได้มีการต่อยอดความคิดว่าการจัดการน้ำในรูปแบบฝายมีชีวิตเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน และยังทำให้ชุมชนที่ทำงานกับองค์กรต่างๆ ข้างต้น ได้รับทราบและมีความรู้เกี่ยวกับฝายมีชีวิตมากขึ้น

8) การขับเคลื่อนเชิงนโยบาย โดยปี พ.ศ.2561 ฝายมีชีวิตได้ร่วมกับเครือข่ายจัดการภัยพิบัติ สภาองค์กรชุมชน เพื่อนพัฒนาภาคใต้ ร่วมกันพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายเสนอต่อรัฐบาล ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างดีจากรัฐบาล โดยนายกรัฐมนตรีได้นำไปพูดคุยในรายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเรื่องนี้มีเป้าหมายจะขับเคลื่อนให้เป็นนโยบายของรัฐบาล แต่หยุดชะงักเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

กล่าวโดยสรุปแล้ว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เครือข่ายฝายมีชีวิตไม่ได้มีโครงสร้างเชิงอำนาจ แต่อาศัยอุดมการณ์ร่วมถักทอเป็นเครือข่ายเชิงอุดมการณ์ ขับเคลื่อนงานไปทั่วประเทศโดยไม่มีงบประมาณดำเนินงาน ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

อะไรคือปัจจัยสู่ความสำเร็จ

ดังได้กล่าวมาข้างต้นว่า ฝ่ายมีชีวิตเริ่มเคลื่อนงานจากฝ่ายตัวแรกที่บ้านห้วยลึกจนถึงปัจจุบัน ยังไม่ถึง 10 ปี แต่สามารถขยายงานไปได้ทั่วประเทศ ทั้งๆ ที่ไม่มีงบประมาณในการเคลื่อนงานแต่อย่างใด หากมีฝ่ายเกิดขึ้นแล้วเกือบ 2,000 ตัว ซึ่งปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จมีดังนี้

① ทุกคนเคลื่อนงานภายใต้เครือข่ายที่ไม่ใช้โครงสร้างเชิงอำนาจ แต่เป็นเครือข่ายเชิงอุดมการณ์ มีการหนุนเสริมช่วยเหลือ มีจิตอาสา และมีเป้าหมายในการสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศอย่างสมดุล รวมทั้งจะเห็นอย่างชัดเจนว่าหากไม่ดำเนินการดังกล่าวอะไรจะเกิดขึ้นกับชุมชน สังคม ประเทศ และโลกใบนี้

② ฝ่ายมีชีวิตสามารถเห็นผลทันที ยกกระต๊อบน้ำให้เห็นได้ทันที มีน้ำทันที ซึ่งสามารถฟื้นฟูระบบนิเวศได้จริง

③ ฝ่ายมีชีวิตสามารถฟื้นเศรษฐกิจชุมชนได้ สามารถทำการเกษตรอย่างได้ผล มังคุดออกผลทั้งปี น้ำยางพาราให้ผลดีขึ้น ปลูกปลา ซึ่งบางอย่างหายไปแล้วหลายปีก็กลับคืนมาเป็นแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ โดยชาวบ้านพูดว่า “พอน้ำมาทุกอย่างก็กลับมา บางคนไปทำงานที่อื่นก็กลับมาทำเกษตรที่บ้าน”

④ ฝ่ายมีชีวิตฟื้นประเพณีลงแขกอันเป็นความร่วมมือร่วมใจและความเอื้ออาทรและความสัมพันธ์ของคนให้กลับคืนมา คนมีความเข้าใจกันมากขึ้น การแบ่งฝ่ายมีน้อยลง

⑤ ฝ่ายมีชีวิตทำให้ผู้คนได้รู้จักบ้านตัวเองมากขึ้น โดยในขั้นตอนทำประชาเห็นใจ จะต้องมีการค้นหาประวัติศาสตร์และต้นทุนที่เคยมีส่งผลให้ลูกหลานได้เรียนรู้และรักบ้านเกิดมากขึ้น

⑥ การทำฝ่ายมีชีวิตไม่แข็งตัว สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น

ปัญหายังมีอีก

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานเกือบสิบปีที่ผ่านมา มีปัญหาอุปสรรคที่จะต้องนำมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขอยู่หลายประการ

❶ การทำเพื่อให้เห็นผลประจักษ์ ย่อมเป็นความต้องการของทุกหมู่บ้านแต่ที่ผ่านมามีอยู่บางแห่ง ลงมือทำฝ่ายขนาดใหญ่ ทั้งๆ ที่ยังขาดประสบการณ์ ทำให้ความสำเร็จเกิดขึ้นยาก และชาวบ้านเริ่มหมดกำลังใจ ดังนั้นในการทำฝ่ายมีชีวิต จึงควรเริ่มจากฝ่ายขนาดเล็กไปหาใหญ่ เพราะฝ่ายขนาดเล็กสามารถทำให้เห็นผลได้เร็ว และเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจให้กับคนทำงานในการสร้างฝ่ายตัวใหญ่ต่อไป

❷ การทำฝ่ายมีชีวิตเป็นมิติใหม่ของการจัดการน้ำที่ต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมแรงจากชาวบ้านและทุกๆ ฝ่าย ซึ่งชาวบ้านไม่คุ้นเคย และยังติดอยู่กับการสร้างฝายปูนที่รัฐทำให้ จึงต้องอาศัยความพยายามในการชี้แจงให้ชาวบ้านเข้าใจ ดังนั้นการมีเวทีประชาเข้าใจจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งของการทำฝ่ายมีชีวิต เพราะเนื้อหาส่วนหน้าจะเป็นการทำความเข้าใจคุณลักษณะ คุณประโยชน์ของการจัดการน้ำแต่ละแบบให้ชาวบ้านเข้าใจ

ความคิดเช่นนี้ไม่เพียงเกิดขึ้นกับชาวบ้านเท่านั้นแต่เจ้าหน้าที่รัฐก็มีความคิดและความเชื่อแบบนี้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมชลประทาน ที่มักจะอ้างหลักวิชาการในการทำงานโดยไม่มองถึงความเหมาะสมและการเอื้อต่อระบบนิเวศ

❸ การมีความขัดแย้งกับภาครัฐ กฎหมายตลอดจนนโยบายต่างในการจัดการน้ำของรัฐ เช่น กรมเจ้าท่า กรมอนุรักษ์ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายในการจัดการน้ำของรัฐ จะไม่

คำนึงถึงการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชน และไม่คำนึงถึงระบบนิเวศที่ตามมา มองเป้าหมายเฉพาะจุด เช่น การขุดลอกคลองให้น้ำไหลเร็วเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วม เป็นต้น โดยไม่คำนึงว่าการมีน้ำไหลเร็วจะเป็นการทำลายระบบนิเวศ น้ำป่าไหลฉับพลัน

④ การจัดการน้ำในรูปแบบฝายมีชีวิต จะขัดแย้งกับการจัดงบประมาณของรัฐอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ การจัดการน้ำของรัฐจะขึ้นอยู่กับงบประมาณแผ่นดิน การรับเหมา การจัดซื้อ ฯลฯ ในขณะที่การทำฝายมีชีวิต จะให้ความสำคัญกับการระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาทำงานเป็นเรื่องสำคัญ

⑤ การจัดการน้ำของประเทศไทย ตลอดหลายสิบปีที่ผ่านมาจะดำเนินการโดยรัฐ รวมทั้งการจัดการน้ำขนาดใหญ่ เช่น เขื่อน อ่างเก็บน้ำและการจัดการน้ำขนาดเล็กอย่างฝายปูน การลอกคลอง ฯลฯ ซึ่งประชาชนคุ้นชินกับการจัดการน้ำโดยรัฐ โดยไม่ได้ติดตามเพื่อมองเห็นผลเสียที่ตามมา ดังนั้น การจัดการน้ำในรูปแบบฝายมีชีวิต จึงต้องต่อสู้ทางความคิดกับความเคยชินของสังคมเป็นอย่างมาก

โดยการแก้ปัญหาดังกล่าวทั้ง 5 ประการข้างต้น ก็คือ การสร้างความรู้ใหม่ ความเข้าใจใหม่ให้กับสังคมโดยอาศัยรูปธรรมความสำเร็จที่เกิดขึ้น ซึ่งชาวบ้านสามารถสัมผัสได้ทันที มีน้ำใช้ทันทีตลอดปี ระบบนิเวศคืนมา ปู ปลา ต้นไม้และความสมบูรณ์ของระบบนิเวศคืนมา สุดท้ายก็คือวิถีชีวิตกลับคืนมาแล้วนั้น ความสำเร็จนี้ขยายผลสู่สาธารณะควบคู่ไปกับการขยายการทำงานของฝายมีชีวิตให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

การขับเคลื่อนเชิงนโยบาย

การขับเคลื่อนเชิงนโยบายเป็นหัวใจสำคัญยิ่งของฝ่ายมีชีวิต โดยจากการที่ได้ขับเคลื่อนในลักษณะ “เครือข่ายเชิงอุดมการณ์” มาเกือบสิบปีและงานขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี แต่ตระหนักว่าการจัดการน้ำแบบนี้ ควรจะเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการน้ำของประเทศ เพราะเป็นการจัดการน้ำที่ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ใช้งบประมาณที่ทุกคนร่วมกันสมทบ สร้างระบบนิเวศที่ยั่งยืนได้

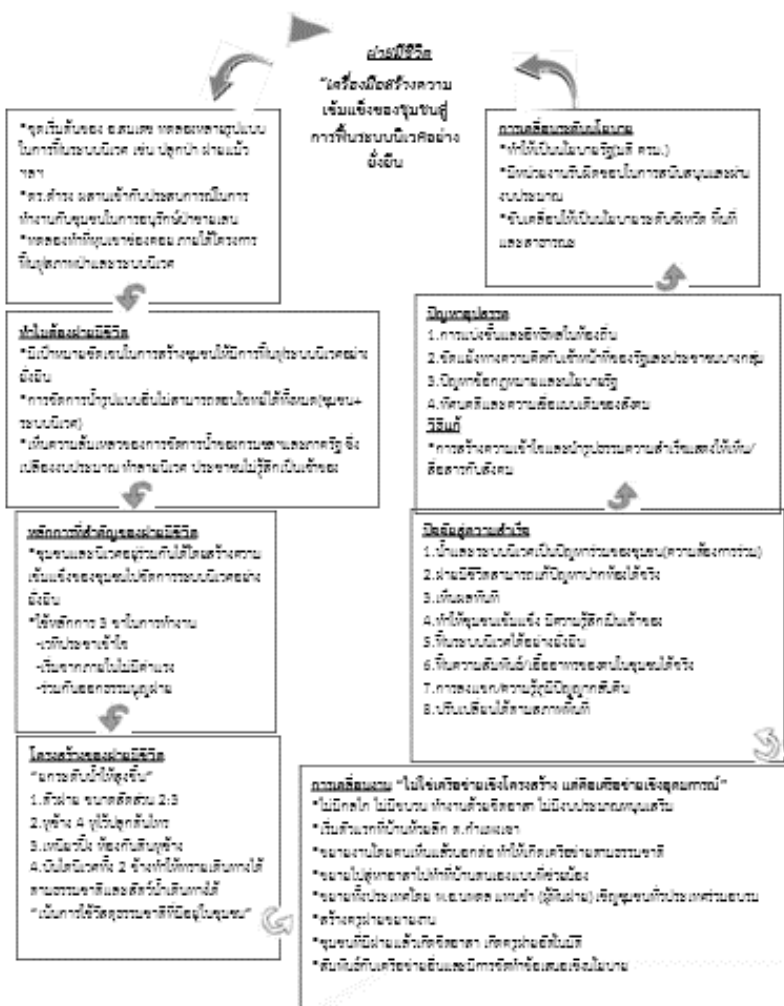
ดังนั้นประมาณกลางปี 2561 จึงได้มีการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อรัฐบาล ซึ่งในเบื้องต้นทั้งรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน) ได้ให้ความเห็นชอบและร่วมผลักดันให้นายกรัฐมนตรีนำไปพูดในรายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยขั้นตอนต่อไปก็คือ เสนอเรื่องเข้าพิจารณาในคณะรัฐมนตรี แต่เนื่องจากอยู่ในสถานการณ์เลือกตั้ง เรื่องนี้จึงยังไม่ได้เสนอเข้าพิจารณาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีแต่อย่างใด

เพื่อเป็นการสานต่อในระดับนโยบายให้สำเร็จ จึงกำหนดเป้าหมายในการขับเคลื่อนระดับนโยบายไว้ทุกระดับ คือ

1) ผลักดันให้การจัดการน้ำในรูปแบบฝ่ายมีชีวิตเป็นมติคณะรัฐมนตรีและนโยบายสาธารณะ

2) ผลักดันให้การจัดการฝ่ายมีชีวิต เป็นนโยบายน้ำระดับจังหวัดและพื้นที่ โดยจะผลักดันให้มีการจัดทำนโยบายน้ำร้องทั้งระดับจังหวัดและพื้นที่ ซึ่งขณะนี้ได้นำเสนอให้จังหวัดพัทลุง เป็นจังหวัดนำร่องและให้ตำบลตะพาน อำเภอศรีบรรพตและตำบลร่มเมือง อำเภอเมือง เป็นพื้นที่นำร่อง โดยท่านผู้ว่าราชการจังหวัด

พัทลุง เห็นชอบในหลักการแล้ว จากนั้นก็จะใช้โมเดลของจังหวัด
พัทลุง ขยายไปสู่จังหวัดอื่นๆ ต่อไป

รวมบทเรียน นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
และพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ใหม่ พัฒนาคน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
[580]

- 4 -

บทเรียนกลุ่มเกษตรกรผลิตข้าวอินทรีย์
บ้านหนองหิน ตำบลโคกก่อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
दनय पैरसंहार

จุดเริ่มจุดเชื่อมต่อ และสถานการณ์เขาวนา

จากกระแสนักสุขภาพ อาหารปลอดภัย ผลิตภัณฑ์
อินทรีย์รวมถึงข้าวอินทรีย์เป็นที่ต้องการของตลาดคนรักสุขภาพ
และตลาดต่างประเทศ

ปลายปี 2557 กลุ่มทอผ้าบ้านหนองหิน ได้ไปแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ที่งานแสดงและจำหน่ายสินค้า O-TOP ณ เมืองทองธานี กรุงเทพมหานคร ในครั้งนั้นลูกค้าที่มาซื้อผ้าซึ่งเป็นนักออกแบบได้ แนะนำและรับรองกลุ่มของบ้านหนองหินเพื่อเจรจากับนักธุรกิจที่ต้องการสนับสนุนชาวนาให้ผลิตข้าวอินทรีย์ และรับซื้อในราคาที่เกษตรกรกำหนดภายใต้โครงการเกษตรเข้มแข็งโดยใช้แบรนต์ “อิม” โครงการยินดีจะสนับสนุนเงินลงทุนไร่ละ 4,000 บาท เกษตรกรต้องชำระคืนเป็นข้าวเปลือกในราคาที่กลุ่มกำหนดคือ 20 บาทต่อ 1 กิโลกรัมข้าวเปลือก เป้าหมาย 500 ไร่ เริ่มผลิตในฤดูการผลิต 2558 มีสมาชิกก่อตั้งจำนวน 7 คน

ก่อนปี 2557 รัฐบาลมีนโยบายรับจำนำข้าว ได้ประกันราคาข้าวเปลือกที่ราคา 20 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรขายข้าวได้ที่ราคา 16 บาทต่อกิโลกรัม เนื่องจากถูกหักความชื้นและสิ่งปลอมปน แต่ยังเป็นราคาที่สูงสำหรับเกษตรกร

ปี 2558 รัฐบาลมีนโยบายไม่แทรกแซงราคาผลผลิตทางการเกษตร เกษตรกรทำนาขายข้าวได้ เฉลี่ยราคาประมาณ 9-12 บาทต่อกิโลกรัมราคาจะสูงขึ้นบ้างช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน

ต้นทุนการผลิตค่าเฉลี่ยของอำเภอเมืองมหาสารคาม 3,300 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ยข้าวหอมมะลิ 105 จำนวน 487 กิโลกรัมต่อไร่ ข้าวเหนียว 493 กิโลกรัมต่อไร่

ปี 2559 รัฐบาลมีนโยบายเกษตรอินทรีย์หนึ่งล้านไร่ นายธีรพล จันทร ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองหินหมู่ที่ 4 ร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจ

ชุมชนปลูกข้าวปลอดสารพิษบ้านหนองหิน ที่มีนางจิราภรณ์ อินทะสร้อย เป็นประธาน ได้ประสานกับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองเพื่อขอรับการสนับสนุนการปลูกข้าวอินทรีย์ตามนโยบายเกษตรอินทรีย์หนึ่งล้านไร่ โดยโครงการจะสนับสนุนงบประมาณให้กับเกษตรกรต่อเนื่อง 3 ปี ปีที่ 1. 2,000 บาท ปีที่ 2. 3,000 บาท และปีที่ 3. 4,000 บาท ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกข้าวปลอดสารพิษบ้านหนองหิน และเกษตรกรที่สนใจเป็นกลุ่มย่อยๆ เพิ่มขึ้นอีกจำนวน 5 กลุ่ม ปัจจุบันมีกลุ่มปลูกข้าวอินทรีย์รวมทั้งหมด 6 กลุ่ม

เป้าหมายของกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์บ้านหนองหิน

หมู่ที่ 3 และ 4

- 1) ผลผลิตของสมาชิกผ่านการรับรองมาตรฐานอาหารปลอดภัย และมาตรฐานอินทรีย์ มีตลาดรองรับ และจำหน่ายผลผลิตได้ตามราคาที่สมาชิกกลุ่มกำหนด
- 2) ต้นทุนการผลิตลดลง ผลผลิตเพิ่มขึ้น
- 3) สมาชิกมีสุขภาพ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

5 ปีเกิดอะไรขึ้นบ้าง ปัจจุบันอยู่ที่ตำแหน่งไหนของเป้าหมาย

1. จำนวนเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์และพื้นที่นาอินทรีย์เพิ่มขึ้นก้าวกระโดด ในหมู่บ้านหนองหิน หมู่ 3 และหมู่ 4 มีความตื่นตัวและสนใจที่จะปลูกข้าวอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น จากปี 2557

จำนวน 7 คนพื้นที่ไม่ถึงร้อยไร่ ปัจจุบันมีสมาชิก 156 คน พื้นที่รวม 1,733 ไร่ นับเฉพาะที่ขึ้นทะเบียนกับโครงการเกษตรเข้มแข็ง (ภาคเอกชน) และโครงการเกษตรอินทรีย์ล้านไร่ (ภาครัฐ) เท่านั้น ยังมีพื้นที่ที่ทำนาอินทรีย์อีกจำนวนหนึ่งของสมาชิกที่ไม่ร่วมโครงการ โดยรวมตัวกันเป็นกลุ่มจำนวน 6 กลุ่มดังนี้

ปี 2557 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกข้าวปลอดสารพิษ (กลุ่มที่ 1) สมาชิกเริ่มต้น 7 คนที่เริ่มทำการผลิตในฤดูกาลผลิตปี 2558 ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 27 คน พื้นที่จำนวน 304 ไร่

ปี 2561 มีการรวมกลุ่มปลูกข้าวอินทรีย์เพิ่มจำนวน 2 กลุ่ม โดยการสนับสนุนของโครงการเกษตรอินทรีย์หนึ่งล้านไร่ กลุ่มที่ 2. สมาชิกจำนวน 20 คน พื้นที่จำนวน 162 ไร่ และกลุ่มที่ 3. สมาชิกจำนวน 20 คน พื้นที่จำนวน 132 ไร่

ปี 2562 มีการรวมกลุ่มปลูกข้าวอินทรีย์เพิ่มจำนวน 3 กลุ่ม โดยการสนับสนุนของโครงการเกษตรอินทรีย์หนึ่งล้านไร่ กลุ่มที่ 4. สมาชิกจำนวน 27 คน พื้นที่จำนวน 323 ไร่ กลุ่มที่ 5. สมาชิกจำนวน 27 คน พื้นที่จำนวน 317 ไร่ และกลุ่มที่ 6. สมาชิกจำนวน 38 คน พื้นที่จำนวน 495 ไร่

2. เปลี่ยนวิธีการผลิต และกระบวนการผลิต ที่ไม่ใช่ปุ๋ยเคมี และยาฆ่าแมลง(ต้นน้ำ)เพื่อผลผลิตที่มีคุณภาพและสุขภาพที่ดี ปัจจุบันสมาชิกกลุ่มปลูกข้าวอินทรีย์มีกระบวนการผลิตที่พึ่งตนเองมากขึ้นโดยการเฝ้าติดตามช่วงข้าว การใช้ปุ๋ยพืชสด

ปุยอินทรีย์ ปุยคอก ปุยหมัก ใบไม้แห้ง การใช้ น้ำหมักชีวภาพ
หลากหลายสูตร โดยไม่พึ่งปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง ซึ่งมีกระบวนการ
ผลิตดังนี้

ช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ กระบวนการแรกเริ่ม
จากการไถกลบตอซังข้าว บางรายที่มีเมล็ดพันธุ์สำหรับทำปุ๋ยพืชสด
เช่นปอเทืองก็จะหว่านเมล็ดพันธุ์พร้อมการไถกลบตอซัง และเก็บ
เกี่ยวเมล็ดพันธุ์ปอเทืองช่วงเดือนมีนาคม

ช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน นำปุ๋ยคอก ปุยหมัก
ใบไม้แห้ง ส่วนในแปลงที่มีการปลูกปุ๋ยพืชสดก็ทำการเก็บเกี่ยวเมล็ด
พันธุ์ปอเทืองก่อนเพื่อใช้ในฤดูการถัดไป แล้วทำการไถกลบ

ช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน หว่านเมล็ดพันธุ์ข้าว
พร้อมกับหว่านปุ๋ยอินทรีย์รองพื้นแล้วทำการไถกลบ เมล็ดพันธุ์ข้าว
ส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนจากกรมการข้าว ส่วนหนึ่งเกษตรกรจะ
เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง

การวางแผนการผลิตข้าวแต่ละสายพันธุ์ กลุ่มที่ 1หรือกลุ่ม
วิสาหกิจปลูกข้าวปลอดสารพิษบ้านหนองหินที่มีสมาชิก 27 คน
พื้นที่ 304 ไร่ จะประสานงานกับโครงการเกษตรเข้มแข็ง
(ภาคเอกชน) ที่ผลิตข้าวภายใต้แบรนด์ “อิม” ว่าจะผลิตข้าวแต่ละ
สายพันธุ์จำนวนกี่ไร่ หลังจากนั้นคณะกรรมการกลุ่มร่วมกับสมาชิก
จะประชุมปรึกษาหารือกันว่าสมาชิกแต่ละรายผลิตข้าวสายพันธุ์
อะไร จำนวนกี่ไร่ ตามความต้องการของตลาด ส่วนกลุ่ม 2-6
โครงการเกษตรอินทรีย์ล้านไร่ (ภาครัฐ) กำหนดให้สมาชิกปลูกข้าว
มะลิ 105 รายละไม่เกิน 15 ไร่

ช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม บริหารจัดการน้ำในแปลงนาสำหรับเกษตรกรที่มีแหล่งน้ำจะสูบน้ำเข้าแปลงนากรณีฝนทิ้งช่วง การตัดหญ้าบริเวณคันนา การกำจัดหญ้าในแปลงนา และการฉีดพ่นน้ำหมักชีวภาพ

ช่วงเดือนกันยายน ถึงเดือนพฤศจิกายน ก่อนข้าวตั้งท้อง จะทำการฉีดพ่นน้ำหมักสูตรเนื้อมะเขือเพื่อบำรุงให้ต้นข้าวออกรวงสมบูรณ์ บริหารจัดการน้ำ และกำจัดวัชพืชในแปลงนาและบริเวณคันนา

ช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนธันวาคม เก็บเกี่ยว โดยกลุ่มใช้รถเกี่ยวข้าวของกลุ่มบริการเกี่ยวข้าวให้สมาชิกโดยคิดค่าบริการไร่ละ 600 บาท โดยการเก็บเกี่ยวข้าวให้แล้วเสร็จที่ละสายพันธุ์ตามอายุของข้าว เริ่มจาก ข้าวหอมใบเตย ข้าวหอมนิล ข้าวหอมมะลิ 105 ข้าวทับทิมชุมแพ และข้าวมะลิแดงตามลำดับ จากนั้นถึงให้บริการเก็บเกี่ยวข้าวเหนียวข.6 ของสมาชิกที่ใช้สำหรับบริโภค และให้บริการผู้ที่ไม่ใช่สมาชิก คิดค่าบริการไร่ละ 750 บาท

จากนั้นสมาชิกจะตากข้าวให้มีความชื้นไม่เกินร้อยละ 15 โดยทางกลุ่มมีเครื่องตรวจวัดความชื้นให้บริการกับสมาชิก แล้วบรรจุในกระสอบที่กลุ่มจัดเตรียมให้เพื่อป้องกันการปนเปื้อน

3 .เรียนรู้กลางน้ำ ถึงปลายน้ำ การเป็นผู้ประกอบการ
รายย่อย โดยการแปรรูป การบรรจุถุงสุญญากาศและบรรจุภัณฑ์
ด้วยผ้าทอพื้นเมืองจนถึงมือผู้บริโภค กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนปลูก
ข้าวปลอดสารพิษบ้านหนองหิน หรือชาวบ้านจะเรียกตัวเองว่า
“กลุ่มข้าวอ้อม” ตามแบรนด์ “อ้อม” ของโครงการเกษตรเข้มแข็ง
(ภาคเอกชน) ที่ต้องการจะช่วยชาวนา

สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้การเป็นผู้ประกอบการรายย่อย SME
คือหลังจากบรรจุข้าวเปลือกใส่กระสอบคณะกรรมการกลุ่มจะนัด
สมาชิกให้นำข้าวมารวมกันที่ฉางกลางของชุมชน เพื่อชั่งน้ำหนัก
พร้อมบันทึกข้อมูลผลผลิตของสมาชิก และผลผลิตแต่ละสายพันธุ์
เก็บรวบรวมข้าวทั้งหมดในฉางกลางโดยแยกข้าวตามสายพันธุ์ ซึ่ง
จะมีเจ้าหน้าที่ของโครงการมาเข้าร่วมด้วย

ทางโครงการเกษตรเข้มแข็งจะประสานมายังประธานกลุ่ม
ให้สีขาว สายพันธุ์อะไร จำนวนกี่ตันคณะกรรมการกลุ่ม แจกข้อมูล
ให้สมาชิกทราบและกำหนดว่าสมาชิกคนไหนจะต้องนำข้าวสาย
พันธุ์อะไรไปสีจำนวนกี่กิโลกรัม โดยสมาชิกจะรับผิดชอบค่าขนส่ง

เองซึ่งทางกลุ่มต้องนำข้าวไปสีที่โรงสีของสหกรณ์การเกษตร
อำเภอบรบือ ห่างจากชุมชนประมาณ 20 กิโลเมตร ซึ่งเป็นโรงสีที่มี
กำลังการผลิต 50 ตันต่อวัน คุณภาพการสีได้ข้าวสารคุณภาพดี
และเป็นโรงสีที่ผ่าน อย. ทางโครงการจะรับผิดชอบค่าจ้างในการสี
ข้าว กิโลกรัมละ 2 บาท และการขนส่งกลับไปยังกลุ่มเพื่อบรรจุ
ภัณฑ์

โครงการฯจะนำข้าวสารกลับมาทำการกลุ่มปัจจุบันใช้
บ้านประธานกลุ่มคุณจิราภรณ์ อินทสร้อย ให้สมาชิกมา
ทำการบรรจุสุญญากาศ ขนาดบรรจุ 1 กิโลกรัม และขนาดบรรจุ 4
กิโลกรัมการบรรจุข้าวจะบรรจุข้าว 3 ประเภท ดังนี้ประเภทที่1. ข้าว
3สีซึ่งประกอบด้วยข้าวหอมมะลิ 105 จำนวน 6 ส่วน ข้าวมะลิแดง
จำนวน 2 ส่วนและข้าวหอมนิลจำนวน 2 ส่วน ประเภทที่2. ข้าว
หอมใบเตย 100 เปอร์เซนต์ และประเภทที่3.ข้าวทับทิมชุมแพ 100
เปอร์เซนต์ แล้วติดสติ๊กเกอร์แบรนด์ “อิม”และบรรจุภัณฑ์ด้วยผ้า
พื้นเมืองที่แปรรูปโดยชุมชน บรรจุลงในกล่องกระดาษเพื่อรอให้
โครงการฯมารับไปจำหน่ายต่อไป

ราคาจำหน่ายข้าวทุกประเภทในถุงสุญญากาศพร้อมบรรจุ
ภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองน้ำหนัก 1 กิโลกรัมราคา กิโลกรัมละ 150 บาท
น้ำหนัก 4 กิโลกรัมราคา 550 บาท

ราคาจำหน่ายข้าวทุกประเภทในถุงสุญญากาศไม่มีบรรจุ
ภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองน้ำหนัก 1 กิโลกรัมราคา กิโลกรัมละ 100 บาท
น้ำหนัก 4 กิโลกรัมราคา 400 บาท

และในการบรรจุข้าวเพื่อจำหน่ายสมาชิกจะต้อง
รับผิดชอบค่าใช้จ่ายข้าวตัวเองโดยคิดร้อยละ 10 ของราคา
ข้าวเปลือก สมาชิกจะมาร่วมกันทำงานโดยได้เงินคืนเป็นค่าแรงงาน
เป็นชั่วโมงตามเวลาการทำงานโดยคำนวณจากร้อยละ 10 ของ
ราคาปริมาณข้าวเปลือกในแต่ละรอบการผลิตเพื่อใช้เป็นค่าจ้าง
แรงงาน

**4. ต้นทุนการผลิตลดลง ผลผลิตเพิ่มขึ้น ขายข้าวใน
ราคาที่กำหนด ชาวนาปลอดภัย** มีสมาชิกกลุ่มหลายคนที่เข้าร่วม
โครงการฯสามารถลดต้นทุนการผลิตจากกระบวนการการผลิตแบบ
อินทรีย์และมีรายได้เพิ่มจากการขายข้าวผ่านโครงการฯในราคาที่
ทางกลุ่มกำหนดทำให้สามารถปลอดภัยได้ เช่นพ่อสุพรรณ สมภักดี
“ข้าวที่ผลิตได้มีน้ำหนักดีขึ้น ข้าวเปลือก 1 กิโลกรัมสีเป็น
ข้าวสารได้ 0.68 กิโลกรัม เปรียบเทียบกับ ข้าวเปลือกที่เคยใช้
ปุ๋ยเคมีสีเป็นข้าวสารได้ 0.58 กิโลกรัม ต้นทุนในฤดูกาลผลิต ปี
2561มีต้นทุนการผลิต 1,960 บาทต่อไร่ ได้ผลผลิต 600 กิโลกรัม
ต่อไร่” ขณะที่เกษตรกรทำนาในอำเภอเมืองมหาสารคาม มีค่าเฉลี่ย
ต้นทุนการทำนา 3,300 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ยข้าวหอมมะลิ 105
จำนวน 487 กิโลกรัมต่อไร่ ข้าวเหนียว 493 กิโลกรัมต่อไร่

พ่อสุพรรณเลี้ยงวัวหลายตัว ใช้มูลวัวเป็นปุ๋ยในแปลงนา
อินทรีย์สามารถลดต้นทุนการผลิตได้และมีผลผลิตที่สูงกว่าค่าเฉลี่ย
ของเกษตรกรทำนาของอำเภอเมืองมหาสารคาม เป็นเกษตรกรทำ
นาที่ปัจจุบันไม่มีหนี้สิน

และกรณีนางสมผัด หางราสิงห์ “เป็นสมาชิกกลุ่มข้าวอ้อม (โครงการเกษตรเข้มแข็ง) ทำนาข้าวอินทรีย์ตามกระบวนการทุกขั้นตอน ไม่ได้ทำเฉพาะการปลูกปุ๋ยพืชสดเนื่องจากไม่มีเมล็ดพันธุ์ ผลผลิตที่ได้ประมาณ 400 กิโลกรัมต่อไร่ซึ่งไม่แตกต่างจากการใช้ปุ๋ยเคมี แต่ต้นทุนต่ำกว่าและขายข้าวได้ในราคาที่สูงประมาณ 16-17 บาทหลังจากการหักค่าขนส่งข้าวไปสี ปีที่แล้วปลูกข้าวหอมใบเตย 5 ไร่ได้ข้าว 2 ตันขายราคา กิโลกรัมละ 25 บาทได้เงิน 50,000 บาท และปลูกข้าวหอมมะลิ 105 จำนวน 7 ไร่ได้ข้าว 2 ตันขายในราคา กิโลกรัมละ 20 บาทได้เงิน 40,000 บาท และมีข้าวอีกส่วนหนึ่งที่ขายให้กับโรงสี ถ้าไม่มีโครงการขายข้าวไม่ได้เงินขนาดนี้ ปัจจุบันไม่มีหนี้สิน ส่งลูกเรียนที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีข้าวที่เก็บไว้กินในครัวเรือนประมาณปีละ 100 กระสอบเห็นหน้าน้องค่อยนำไปขาย (เห็นข้าวฤดูกาลใหม่ออกรวง ฝนไม่แล้ง มั่นใจว่าได้ผลผลิตแน่นอนจึงแบ่งขายข้าวที่เก็บไว้กินเพื่อเป็นค่าเก็บเกี่ยวฤดูกาลใหม่) ปีนี้ (2562) ทำนาทั้งหมด 40 ไร่เป็นนาตัวเองและที่นาของญาติพี่น้องเขาให้ทำแบ่งข้าวกัน ปลูกข้าวอินทรีย์ในโครงการ 2 สายพันธุ์ ข้าวหอมใบเตยจำนวน 5 ไร่ และข้าวหอมมะลิ 105 จำนวน 7 ไร่รวม 12 ไร่”

5. ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP และมาตรฐานอินทรีย์ และมีตลาดรองรับ

กลุ่มที่ 1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกข้าวปลอดภัยสารพิษบ้านหนองหิน หรือกลุ่มข้าวอ้อมสมาชิก 27 คนพื้นที่ 304 ไร่ ผ่านการ

รับรองการปฏิบัติการทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (Good Agriculture Practice : GAP) และมาตรฐานออร์แกนิก ไทยแลนด์ มีตลาดรองรับในการจำหน่ายข้าวเปลือกโดยกลุ่มเป็นผู้กำหนดราคา พร้อมแปรรูปเป็นข้าวสาร บรรจุถุงสุญญากาศ และบรรจุภัณฑ์ด้วยถุงผ้าพื้นเมือง ให้กับโครงการเกษตรเข้มแข็ง(ภาคเอกชน) ภายใต้แบรนด์ “อิม”

กลุ่มที่ 2. และ 3. สมาชิกรวมกันจำนวน 40 คน พื้นที่จำนวน 294 ไร่ อยู่ระหว่างการรอผลตรวจรับรอง GAP จากกรมวิชาการข้าว การตลาดโรงพยาบาลมหาสารคามให้ความสนใจที่จะรับซื้อข้าวสารของกลุ่มเพื่อไปประกอบอาหารปลอดภัยให้กับผู้ป่วยและบุคลากรของโรงพยาบาล และได้มีการเจรจาที่จะซื้อขายเบื้องต้นระหว่างกลุ่มกับโรงพยาบาลแล้ว

กลุ่มที่ 4, 5 และ 6. สมาชิกรวมกันจำนวน 92 คน พื้นที่จำนวน 1,035 ไร่ อยู่ในระยะปรับเปลี่ยน เนื่องจากเริ่มทำการผลิตตามกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์เป็นปีแรก (2562) เริ่มเข้ากระบวนการตรวจรับรอง

6. นวัตกรรมที่ต่อยอดจากข้าวอินทรีย์

เกิดการเชื่อมโยงงานกับกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง เพื่อทำเป็นบรรจุภัณฑ์ข้าวสารเพื่อจำหน่าย สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองในการจำหน่ายผ้า และค่าจ้างแรงงานในการการตัดเย็บ

ปี2561 ใช้ต่อซังข้าวอินทรีย์แปรรูปเป็นกระเป๋ และกำลัง
ทดลองใช้ทุกส่วนของต่อซังข้าวอินทรีย์นำมาผลิตเป็นชาสำหรับชง
ดื่ม

ในระดับครัวเรือนเกิดการคัดแยกขยะ โดยนำขยะเปียกมา
ผลิตเป็นปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพทั้งในรูปแบบปุ๋ยน้ำและปุ๋ยหมักชีวภาพ

**7. ต่อยอดสู่การปลูกพริกอินทรีย์ และผ่านการรับรอง
GAP** ผู้ใหญ่บ้านได้จัดสรรพื้นที่สาธารณประโยชน์จำนวน 9 ไร่ให้
ชาวบ้านรวมตัวกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกพริกอินทรีย์ และ
จัดสรรให้สมาชิกกลุ่มเป็นแปลงย่อยรับผิดชอบในการปลูกคนละ
หนึ่งแปลง และได้นำผลผลิตไปแสดงและจำหน่ายในกิจกรรมของ
โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ทางรองอธิบดีกระทรวงสาธารณสุข
คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอเมืองและหน่วยงานใน
สังกัดกระทรวงสาธารณสุขได้ลงเยี่ยมชมแปลงปลูกพริกอินทรีย์ มี
การเจรจาเบื้องต้นขอซื้อพริกแห้งอินทรีย์ในราคากิโลกรัมละ 400
บาท เพื่อนำไปผลิตยาแก้ปวด ของโรงงานแปรรูปยาสมุนไพรของ
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาราชนครเชียงใหม่

ปัจจัยที่ทำให้เกิดผลสำเร็จ

1. การสนับสนุนจากภาคเอกชน

จากการที่โครงการเกษตรเข้มแข็งเข้ามาสนับสนุนกลุ่ม
ปลูกข้าวอินทรีย์ ด้านการสนับสนุนงบประมาณลงทุน 4,000บาท
ต่อไร่ การสนับสนุนด้านวิชาการโดยการสนับสนุนสมาชิกกลุ่มให้ไป
ฝึกอบรมที่ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง มูลนิธิกสิกรรม

ธรรมชาติ จำนวน 10 คน เวลา 10 วัน ซึ่งทำให้สมาชิกได้ปรับเปลี่ยน
ความคิดและกระบวนการผลิตแบบพึ่งตนเองมากขึ้น

รวมถึงการรับซื้อข้าวเปลือกในราคาที่ทางกลุ่มกำหนดใน
ราคาที่สูงกว่าราคาตลาดที่มีความไม่แน่นอน และการจัดจำหน่าย
ข้าวสารภายใต้แบรนด์ “อิม”

2. จากนั้นนโยบายของรัฐบาล

นโยบายนาแปลงใหญ่และนโยบายกลุ่มจังหวัดร้อยแก่น
สารสินธุ์ ได้สนับสนุนรถเกี่ยวข้าว โรงสีข้าวขนาดกำลังการผลิต 1
ตันต่อวัน เครื่องบรรจุข้าวแบบสุญญากาศ

นโยบายเกษตรอินทรีย์หนึ่งล้านไร่สนับสนุนให้เกิดการ
รวมตัวเพิ่มขึ้น สนับสนุนงบประมาณการผลิตต่อเนื่อง 3 ปี
กรมการข้าว การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าว การตรวจรับรอง
มาตรฐาน GAP การแนะนำด้านวิชาการ เครื่องคัดข้าว เครื่องหยอด
ข้าว กรมพัฒนาที่ดินสนับสนุน สารเพื่อทำน้ำหมัก(พ.ด.) การพัฒนา
แหล่งน้ำในไร่นา การฝึกอบรมการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำชีวภาพ เมล็ด
พันธุ์พืชสด เป็นต้น

รวมถึงการจัดให้มีการแสดงและจำหน่ายสินค้าของ
หน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชน
จังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด

ปัญหาอุปสรรค

- 1) พื้นที่ทำนายนอกเขตชลประทานต้องพึ่งพาน้ำฝน บางปีประสบปัญหาภัยแล้ง และฝนทิ้งช่วง
- 2) เกษตรกรบางรายไม่มีแหล่งน้ำ หรือมีไม่เพียงพอ เช่น บ่อบาดาล สระน้ำในไร่นา
- 3) เกษตรกร กลุ่มที่ 4,5 และ 6 ยังไม่ผ่านการอบรมการปลูกข้าวอินทรีย์
- 4) เกษตรกรกลุ่มที่ 2 และ 3 ผลผลิตยังไม่มีตลาดรองรับที่ชัดเจน
- 5) แปลงเกษตรที่ติดกับแปลงผลิตข้าวอินทรีย์ ยังมีการทำการเกษตรที่ใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง
- 6) โรงสีของกลุ่มคุณภาพการสีไม่สามารถสีข้าวคุณภาพได้(ข้าวที่1)และกำลังการผลิต 1ตันต่อวันซึ่งไม่สามารถสีข้าวได้ทันตามที่ตลาดต้องการ ปัจจุบันต้องนำข้าวไปสีที่โรงสีของสหกรณ์การเกษตรอำเภอเบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ที่มีคุณภาพการสีได้ข้าวคุณภาพ ผ่านมาตรฐานอย. และมีกำลังการผลิต50 ตันต่อวัน ซึ่งทำให้กลุ่มมีค่าใช้จ่ายเพิ่มในการขนส่งข้าวไปสี
- 7) เครื่องบรรจุแบบสูญญากาศ มีขนาดเล็ก และจำนวนไม่เพียงพอ

ข้อเสนอต่อการพัฒนาระดับกลุ่มปลูกข้าวอินทรีย์

- 1) การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์
- 2) การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์คุณภาพดี เพื่อใช้เองและจำหน่าย
- 3) หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรควรส่งเสริมสนับสนุนการเลี้ยงสัตว์แบบอินทรีย์ เช่น ประมง ปศุสัตว์ เพื่อให้เกิดการการเกื้อกูลกับการทำนาอินทรีย์
- 4) แปลงนาอินทรีย์ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการทำรูปแบบเกษตรผสมผสานเพื่อลดความเสี่ยง
- 5) การพัฒนาปรับปรุงระเบียบข้อบังคับของกลุ่มและบังคับใช้อย่างเคร่งครัด
- 6) แปลงเกษตรที่ใช้สารเคมีที่ติดกับแปลงนาข้าวอินทรีย์ควรมีมาตรการรองรับเช่น เจริญหาวิธีป้องกันร่วมกัน ธรรมนูญชุมชน ธรรมนูญตำบล หรือบังคับใช้กฎหมาย
- 7) ต้องการการสนับสนุนโรงสีที่มีคุณภาพการสีที่สามารถแปรรูปข้าวคุณภาพจำหน่ายได้และกำลังการผลิตสูง
- 8) ต้องการการสนับสนุนรถไถนาแบบนั่งขับ
- 9) ต้องการการสนับสนุนเครื่องบรรจุสุญญากาศที่สามารถบรรจุข้าวต่อถุงได้มากขึ้น(ปัจจุบันเครื่องสามารถบรรจุได้ 1-4 กิโลกรัม)
- 10) การเพิ่มช่องทางการตลาดให้มากขึ้น

๘๘ ตัวอย่างนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
ในหนังสือเล่มนี้บอกความจริงสำคัญกับเราเพียงอย่างเดียว
คือ ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองนั้น
ทำได้และทำแล้วทั่วประเทศ
ถ้าต้องการพิสูจน์...ก็ต้องลงไปดูที่ชุมชน **๙๙**

อัมพร แก้วหนู
สิงหาคม 2562

พอช. - CODI

สนับสนุนการจัดพิมพ์

สำนักเชื่อมโยงขบวนองค์กรชุมชนและประชาสังคม

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

912 ซอยนวมินทร์ 45-47 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

โทรศัพท์ 0 2378 8300-9 โทรสาร 0 2378 8411

Home page : www.codi.or.th E-mail : codi@codi.or.th